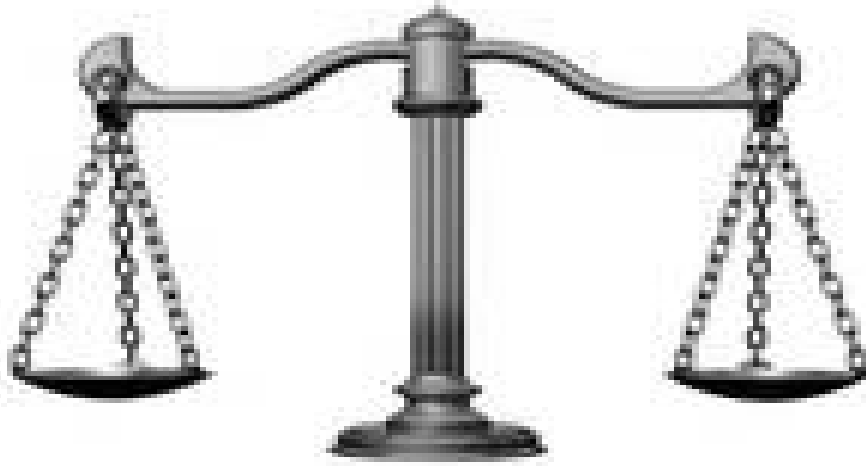

नेपाल कानून पत्रिका

अतिरिक्त

२०७३

प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन नं. ४२००७२८, ४२००७२९, ४२००७५० Ext.२५११ (सम्पादन), २१११ (छापाखाना), २१३१ (बिक्री)

फ्याक्स: ४२००७४९, पो.व.नं. २०४३८

Email: info@supremecourt.gov.np, admin@supremecourt.gov.np, Web: www.supremecourt.gov.np

ने
का
प

२
०
७
३

अ
ति
रि
क्त

सम्पादन तथा प्रकाशन समिति

माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल, सर्वोच्च अदालत	- अध्यक्ष
मुख्य रजिस्ट्रार श्री नृपध्वज निरौला, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
नायब महान्यायाधिवक्ता श्री पदमप्रसाद पाण्डेय, प्रतिनिधि, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय- सदस्य	
रजिस्ट्रार श्री नारायणप्रसाद पन्थी, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
अधिवक्ता श्री रुद्रप्रसाद पोखरेल, कोषाध्यक्ष, नेपाल बार एसोसिएसन	- सदस्य
वरिष्ठ अधिवक्ता श्री खगेन्द्रप्रसाद अधिकारी, अध्यक्ष, सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन- सदस्य	
प्रा.डा.विजय सिंह सिजापति, डिन, त्रिभूवन विश्वविद्यालय, कानून संकाय	- सदस्य
सहरजिस्ट्रार श्री भीमकुमार श्रेष्ठ, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य सचिव

सम्पादक : श्री रामप्रसाद पौडेल

सम्पादन तथा प्रकाशन शाखामा कार्यरत्
कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री देवीकुमारी चौधरी
शाखा अधिकृत श्री गोपी विश्वकर्मा
शाखा अधिकृत श्री नेत्र प्रसाद पौडेल
कम्प्युटर अधिकृत श्री बिक्रम प्रधान
ना.सु. श्री गीता लुङ्गटेल
ना.सु. श्री यशोदा निरौला
सि.क. श्री ध्रुव सापकोटा
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री राजेश तिमल्सिना

भाषाविद् : सहप्रा. श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शाखामा कार्यरत् कर्मचारी
ना.सु.श्री अर्जुन चौधरी

मुद्रण शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

सुपरभाइजर श्री कान्छा श्रेष्ठ
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल
सिनियर हेल्पर श्री तुलसीनारायण महर्जन
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी
सहायक डिजायनर श्री रसना बज्राचार्य
सिनियर बुकबाइन्डर श्री रमेश बासुकला
बुकबाइन्डर श्री मीरा वार्ले
कम्पोजिटर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने
सिनियर प्रेसम्यान श्री अर्जुन घिमिरे
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी
बुकबाइन्डर श्री गंगा थापा
बुकबाइन्डर श्री धनमाया मानन्धर

प्रकाशित सङ्ख्या : २५०० प्रति

प्रकाशन मिति : माघ, २०७६

मूल्य रू.७५।-

मुद्रक : सर्वोच्च अदालत छापाखाना, रामशाहपथ, काठमाडौं ।

नेपाल कानून पत्रिका, २०७३, अङ्क १-१२ मा प्रकाशित
निर्णयहरूको वर्गीकृत सूची

क्र.सं.	विवरण	पृष्ठ
१.	विभिन्न अङ्कका विषय सूची	१ - ९२
२.	विषयगत वर्गीकरण	९३ - २५३
	१. संवैधानिक कानून	९३
	२. सार्वजनिक सरोकार	११०
	३. मानव अधिकार तथा लैंगिक न्याय	१२६
	४. देवानी कानून : सम्पत्ति	१३८
	५. देवानी कानून : पारिवारिक	१५४
	६. फौजदारी कानून : सरकार वादी	१६०
	७. फौजदारी कानून : दुनिया वादी	१९८
	८. कार्यविधि कानून : देवानी	२००
	९. कार्यविधि कानून : फौजदारी	२०९
	१०. उद्योग, वाणिज्य र कर	२१५
	११. राष्ट्रसेवक कर्मचारी	२२८
	१२. विविध	२४०
३.	मुद्दाको पहिलो पक्ष (पुनरावेदक / निवेदक) को वर्णानुक्रमका आधारमा वर्गीकरण	२५४ - २७३
४.	मुद्दा / विषयहरूको वर्णानुक्रमका आधारमा वर्गीकरण	२७४ - २९३
५.	निर्णयकर्ताका आधारमा वर्गीकरण	२९४ - ३१०
६.	सर्वोच्च अदालत बुलेटिन २०७३ मा प्रकाशित निर्णयहरूको सूची	३११ - ३६८

नेपाल कानून पत्रिका २०७३ अङ्क १ देखि १२ सम्ममा
प्रकाशित निर्णय नम्बर र पृष्ठ संख्याको विवरण

अङ्क	निर्णय नम्बर		पृष्ठ	
	देखि	सम्म	देखि	सम्म
१	९५१९	९५३७	१	१८२
२	९५३८	९५४८	१८३	३६८
३	९५४९	९५७१	३६९	५८२
४	९५७२	९५८९	५८३	८०६
५	९५९०	९६०८	८०७	१००६
६	९६०९	९६२३	१००७	१२०६
७	९६२४	९६४५	१२०७	१४१८
८	९६४६	९६६३	१४१९	१६०८
९	९६६४	९६८७	१६०९	१८४०
१०	९६८८	९७०६	१८४१	२०१०
११	९७०७	९७२२	२०११	२२१२
१२	९७२३	९७३७	२२१३	२३८०

नेपाल कानून पत्रिका, २०७३ विभिन्न
अङ्कका विषय सूची

विषयगत वर्गीकरण

विषय	पृष्ठ
संवैधानिक कानून	९३
सार्वजनिक सरोकार	११०
मानव अधिकार तथा लैंगिक न्याय	१२६
देवानी कानून: सम्पत्ति	१३८
देवानी कानून: पारिवारिक	१५४
फौजदारी कानून: सरकारवादी	१६०
फौजदारी कानून: दुनिया वादी	१९८
कार्यविधि कानून: देवानी	२००
कार्यविधि कानून: फौजदारी	२०९
उद्योग, वाणिज्य र कर	२१५
राष्ट्रसेवक कर्मचारी	२२८
विविध	२४०

मुद्दाको पहिलो पक्ष (पुनरावेदक / निवेदक)
को वर्णानुक्रमिक सूची

मुद्दा / विषयहरूको वर्णानुक्रमिक सूची

निर्णयकर्ताको आधारमा निर्णयहरूको सूची

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन २०७३ मा
प्रकाशित निर्णयहरूको सूची

वैशाख

क्र. स.	नि.नं./इजलास / विवरण	पक्ष / विपक्ष	विषयको सारसंक्षेप	पृष्ठ
१.	९५१९ पूर्ण जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार विरुद्ध टसि वि.क.समेत	<ul style="list-style-type: none"> जबरजस्ती करणी र जबरजस्ती करणीको उद्योगको कसुरको सामान्य मान्यताको पृष्ठभूमिमा कतिसम्मको कार्यलाई जबरजस्ती करणीको पूर्ण अपराध मानिने हो र कतिसम्मको कार्यलाई जबरजस्ती करणीको उद्योगको कसुर मानिने हो अर्थात् ती दुई कसुरमा लिङ्गको योनिमा प्रवेशको अवस्था कतिसम्म हुनुपर्ने हो, पीडित व्यक्ति बयस्क नभई नाबालिका भएको अवस्थामा त्यसलाई कसरी व्याख्या, विवेचना गरिनु उपयुक्त हुन्छ भन्ने सन्दर्भमा हेर्दा, जबरजस्ती करणीको पूर्ण अपराध हुनका लागि पुरुषको लिङ्ग महिलाको योनिमा पूर्णरूपमा प्रवेश गरेको हुनुपर्ने, वीर्य स्खलन हुनुपर्ने, पीडित महिलाले प्रतिकार गरेको हुनुपर्ने, सो गर्दा पीडक र पीडितको शरीरमा संघर्ष र प्रतिकारका चिह्न हुनुपर्ने जस्ता परम्परागत मान्यतामा परिवर्तन आई पुरुषको लिङ्ग महिलाको योनिमा केही मात्रामा प्रवेश गरेको भए वा घर्षणसम्म भएको अवस्थामा पनि जबरजस्ती करणीको अपराध मानिने मान्यताको विकास भएको पाइन्छ । करणी गर्दा वा गर्न खोज्दा लिङ्गको पूर्ण प्रवेश हुन पायो वा पाएन भन्ने कुरा वस्तुस्थितिमा भर पर्ने कुरा हो । सो पूर्ण प्रवेश हुन पाएको वा नपाएको हुन सक्छ । पूर्ण प्रवेश भएमा एउटा र आंशिक प्रवेश वा योनिमा घर्षण भए अर्को कुरा मानी कसुरको छुट्टै वर्गीकरण गर्न सकिने अवस्था रहँदैन । करणी गर्ने उद्देश्यले कार्य हुन्छ भने योनिमा लिङ्गको पूर्ण वा आंशिक प्रवेश भए पनि करणी गरेको मान्नुपर्ने । 	१

२.	९५२० विशेष उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता पूर्णचन्द्र पौडेल विरुद्ध निर्वाचन आयोग, निर्वाचन आयोगको कार्यालय, बहादुरभवनसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ मतदाता नामावलीसम्बन्धी नियमावली, २०६८ को नियम ३१(क) को उपनियम (३) को कानूनी व्यवस्थाअनुसार नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र प्राप्त नगरेको व्यक्तिको नाम संवत् २०६४ सालको संविधानसभा सदस्यको निर्वाचनको मतदाता नामावलीमा समावेश रहेछ र निज कानूनबमोजिम मतदाता हुन योग्य नेपाली नागरिक पनि रहेछ भने निजले मतदाता नामावलीमा नाम समावेश गर्न नाम दर्ता अधिकारीसमक्ष निवेदन दिन सक्ने भन्ने कानूनी व्यवस्थाले निवेदकले दाबी लिए जस्तो गैर नेपाली नागरिकलाई मतदाता नामावलीमा नाम समावेश गराउन पाउने छुट वा सुविधा दिएको भन्ने देखिन नआउने । 	१९
३.	९५२१ विशेष उत्प्रेषण / परमादेश	डा.रामकृष्ण तिमल्सेनासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ३१ को मूल उद्देश्य नै सूचनाको दुरुपयोग गर्न नहुने भन्ने देखिएको र सो दफाले सूचनाको सदुपयोग गर्नमा कुनै प्रतिबन्ध लगाएको स्थितिसमेत देखिन नआएकोले निवेदन मागबमोजिम सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ३१(१) र (२) नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा २७ सँग बाझिएको देखिन नआउने । 	२८
४.	९५२२ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	धनेश्वर शाह विरुद्ध श्रम अदालत, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ रिट निवेदकलाई मिति २०६९।४।२३ र २०६९।४।३२ मा स्पष्टीकरण माग गर्दा प्रतिष्ठानका प्रबन्ध निर्देशकबाट माग गरिएको देखिए पनि मिति २०६९।८।२४ मा सेवाबाट हटाउनेसम्बन्धी कारवाही निमित्त वरिष्ठ प्रबन्धकबाट भएको देखिएकाले अनधिकृत पदाधिकारीबाट गरिएको सेवाबाट हटाएको कार्य स्वतः कानून प्रतिकूल एवम् यस अदालतले प्रतिपादन गरेका नजिर सिद्धान्तसमेतको प्रतिकूल देखिन आउने । 	३९

५.	९५२३ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	फूलोदेवी यादव विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> निवेदकको नाममा २० वर्षभन्दा अधिदेखि दर्ता रहेको हक भोग र दर्ताको जग्गाको दर्ता बदर गर्नुपूर्व दर्तावाला यी रिट निवेदकलाई प्रतिवादको मौका दिई झिकाई बुझी आवश्यक निर्णय गर्नुपर्नेमा मालपोत कार्यालयबाट निवेदकलाई सुनुवाइको मौका नदिई निवेदकको नामको दर्ता बदर गरेको निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको विपरीत रहेको देखिन आउने। 	४८
६.	९५२४ संयुक्त उत्प्रेषण	हिरामाया श्रीसमेत विरुद्ध बागलुङ जिल्ला, बागलुङ न.पा. कार्यालय, बागलुङसमेत	<ul style="list-style-type: none"> रिट निवेदकले बागलुङ जिल्ला अदालतमा फिराद पत्र दिन जाँदा नै बागलुङ नगरपालिका कार्यालय र सो कार्यालयका कर्मचारीसमेतलाई प्रतिवादी बनाई नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा ८ र ९ समेतका हकाधिकारमा आघात पुऱ्याएकोले दफा १८ बमोजिम क्षतिपूर्तिसमेतको दाबी लिएको देखिन्छ। उक्त ऐनको दफा १८ को व्यवस्थाअनुसार दफा ८ वा ९ बमोजिम चल अचल सम्पत्ति अपहरण गरेमा वा नोक्सानी पारेकोउपर क्षतिपूर्तिको लागि उजुर गर्नु पर्दा पुनरावेदन अदालतमा नालिस गर्नुपर्ने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ। रिट निवेदकले उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाबमोजिम क्षतिपूर्तिको दाबी लिई पुनरावेदन अदालतमा फिराद दिनुपर्नेमा जिल्ला अदालतमा फिराद दिन गएको देखिएकाले क्षेत्राधिकारको अभावमा जिल्ला अदालतबाट भएको दरपिठ आदेश कानूनसम्मत देखिन आउने। 	५२
७.	९५२५ संयुक्त मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	योगबहादुर लामासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ९ ले प्रमाणको भार प्रतिवादीउपर रहने गरी विशेष व्यवस्था गरेको पाइन्छ। सो दफामा प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै व्यक्तिलाई यस ऐनअन्तर्गतको कसुर गरेको अभियोग लागेकोमा सो कसुर आफूले 	५८

			<p>गरेको छैन भन्ने कुराको प्रमाण निजले नै पुन्याउनु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ । सो ऐनको उक्त विशेष व्यवस्थाअनुसार मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐनअन्तर्गतको कसुर गरेको अभियोग लागेको प्रतिवादीले तथ्ययुक्त एवं वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट आफ्नो निर्दोषिता प्रमाणित गराउन सक्नुपर्ने ।</p>	
८.	९५२६ संयुक्त रकम असुली	केशव स्थापित विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल, काठमाडौं	<ul style="list-style-type: none"> गलत कार्य एउटाले गर्ने तर त्यसको भागिदार अर्को हुने हुन सक्दैन । गलत कार्य जसले गर्छ त्यसैले नै आफूले गरेको कार्यबाट पुनर्गएको हानि नोक्सानी तिर्नु बुझाउनु पनि दायित्व हुन्छ । नियुक्ति गरेकै कारणले नियुक्त कुनै कर्मचारीले हिनामिना गरेको रकम त्यस्तो कर्मचारीलाई नियुक्त गर्ने पदाधिकारीबाट असुल गराउनु पर्छ भन्न नमिल्ने । 	७०
९.	९५२७ संयुक्त सम्झौता बमोजिमको रकम दिलाई पाउँ	मिलन गुरुङ विरुद्ध मोहन शाहनी	<ul style="list-style-type: none"> करारबाट सिर्जित भुक्तानी सम्बन्धमा हालसम्म अदालतबाट मानी आएको प्रचलनलाई हेर्दासमेत करारको रूपैयाँ भुक्तानी गर्दा किस्ताको उल्लेख गरेकोमा प्रत्येक किस्तामा हदम्याद कायम गर्ने प्रचलन रहेको छैन । करारबमोजिमको दायित्व व्यहोर्ने व्यक्तिले अन्तिमरूपमा पालना गर्नुपर्ने दायित्व पालन नगरेको वा बुझाउनु पर्ने रकम नबुझाएको अन्तिम मितिबाट नै हदम्याद कायम गर्ने गरेको प्रचलन रहेको । 	८२
१०.	९५२८ संयुक्त भन्सार मूल्याङ्कन धरौट फिर्ता	बोधराज निरौला विरुद्ध निर्मलादेवी गोयन्का	<ul style="list-style-type: none"> पैठारी गरिएको कुनै माल वा वस्तुको धनीबाट पेस भएको कारोबार मूल्य “वास्तविक कारोबार मूल्य कायम गर्ने पद्धति” सँग मेल नखाने भएमा भन्सार अधिकृतले पैठारीकर्ताले घोषणा गरेको कारोबार मूल्यलाई मान्यता नदिई पैठारी गरिएको माल वा वस्तुको अभिलेख मूल्य, मूल्यसूची वा सोही प्रकारको माल वा वस्तुको 	८९

			<p>मूल्यको आधारमा त्यस्तो माल वा वस्तुको मूल्य कायम गरी भन्सार महसुल निर्धारण गर्नुपर्ने व्यवस्था भन्सार ऐन, २०१९ को दफा १३ को उपदफा (४) ले गरेको देखिने।</p>	
११.	९५२९ संयुक्त बन्दीप्रत्यक्षीकरण	विशाल परियारसमेत विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहल, काठमाडौंसमेत	<p>■ फौजदारी न्यायको मूल उद्देश्य दण्डहीनताको अन्त, कसुरदारलाई सजाय र पीडितलाई उपचार रहेकोले फौजदारी कानूनलाई त झन् बाहेक गर्न मिल्दैन। फौजदारी न्याय र फौजदारी कानून धेरै सशक्त हुन्छन्। अरु ऐन कानूनले स्पष्ट तवरले बाहेक नगरेसम्म सभ्य मुलुक र न्यायको मान्य सिद्धान्तले राज्यले हस्तक्षेप गर्नु पर्ने प्रकृतिको सार्वजनिक सदाचार, नैतिकता, स्वास्थ्य आदिको उल्लङ्घनको विषयमा कसुरदारलाई निरुत्साहन गर्नसमेतका लागि फौजदारी न्याय र फौजदारी कानूनको overriding effect हुन्छ। अतः चेक अनादर र बक्यौता रकमको विषयलाई विनिमेय अधिकारपत्र ऐन, २०३४ आदिले समेटेकोले ठगीमा जाहेरी लिन र अनुसन्धान गर्न मिल्दैन भन्ने निवेदकको निवेदन जिकिर मान्दा राज्य र कानून असहाय हुन पुग्ने।</p>	९६
१२.	९५३० संयुक्त उत्प्रेषण	भरतमणि जङ्गम विरुद्ध नेपाल सरकार	<p>■ हातहतियार खरखजाना मुद्दामा पुर्पक्षको लागि थुनामा बसेको अवधिमध्ये मिति २०६९।३।१८ देखि २०६९।७।३ सम्मको अवधि कैद लगत ठेक्का गणना गरेको देखिएन। फैसलाबमोजिम कैद ठेक्का थुनामा बसेको अवधिसमेत त्यसमा समायोजन गरिनु पर्दछ। निवेदकलाई हातहतियार खरखजाना मुद्दामा पुर्पक्षको लागि थुनामा राखिएको अवधिलाई डाँका उद्योग मुद्दामा लागेको कैद ठेकिँदा सो थुनामा बसेको अवधि समायोजन भएको देखिएन। एउटै व्यक्ति विरुद्ध एउटै वारदातबाट दुई छुट्टाछुट्टै न्यायिक र अर्धन्यायिक निकायमा मुद्दा चली सजाय</p>	१०४

			<p>भएकोमा ती दुईमध्ये कुनै मुद्दाबाट भएको कैदको लगत ठेक्का तीमध्ये जुनसुकै मुद्दामा पुर्पक्षको लागि थुनामा बसेको रहेछ भने पनि सो थुनामा बसेको अवधिसमेत समायोजन गरिनु पर्दछ । निवेदकलाई डाँका उद्योग मुद्दाबाट कैद ठेकेँदा हातहतियार मुद्दामा पुर्पक्षको लागि थुनामा बसेको अवधि समायोजन नगरेको देखिँदा उक्त ठेकिएको कैद लगत त्रुटिपूर्ण भएको देखियो । यसर्थ काठमाडौँ जिल्ला अदालतबाट डाँका उद्योग मुद्दामा भएको फैसलाको तपसिल खण्डमा उल्लेख गरेबमोजिम मिति २०६९/३/१८ देखि मिति २०६९/१०/२१ सम्मको करिब ७ महिना ४ दिन बढी कैदमा बस्नु पर्नेगरी भएको कैद हिसाब एवम् ठेकिएको कैद लगतसमेत त्रुटिपूर्ण रहेको देखिन आउने ।</p>	
१३.	९५३१ संयुक्त अपहरण तथा शरीर बन्धक	रामबहादुर थारुसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले आफूले लिनुपर्ने भनिएको रकम उठाउनका लागि पीडित जाहेरवालालाई बन्धक बनाएको देखिँदा अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको २ नं. विपरीतको कसुर गरेको देखिन आउने । 	११०
१४.	९५३२ संयुक्त बाली	रामखेलावन बाहुन विरुद्ध चन्द्रकिशोर बाहुनसमेत	<ul style="list-style-type: none"> जग्गा मिच्नेको १८ नं. मा कहीँकतै पनि “फैसला अन्तिम भएको मितिले” भन्ने नभई “हक छुट्टिई अन्तिम किनारा भएका मितिले” भन्ने उल्लेख भएको र अंश मुद्दामा भएको फैसलाअनुसार बन्डा छुट्ट्याई दा.खा. दर्ता गर्ने गरी लगत कडाको आदेश मिति २०६४।१।६ मा मात्र भएकोले हक छुट्टिने कार्यले मिति २०६४।१।६ मा मात्र पूर्णता पाएको भन्ने जिकिरका सम्बन्धमा हेर्दा बन्डा छुट्ट्याउने, दाखिलखारेज गर्नेलगायतका कार्य हक बेहक छुट्ट्याउने कुरासित सम्बन्धित नभई अन्तिम फैसलाको कार्यान्वयनको पाटो भएकोले अंश मुद्दाबाट हकबेहक छुट्टिने कुरामा अंश पाउने ठहरी 	१२१

			अन्तिम फैसला भएको मिति नै मुद्दाको अन्तिम किनारा मिति मान्नुपर्ने हुन्छ । अतः बन्डा छुट्ट्याई दा.खा. दर्ता गर्ने गरी आदेश भएको मिति अन्तिम किनारा मिति हो भन्ने पुनरावेदन जिकिरसित पनि सहमत हुन नसकिनुका साथै बाली भराइ पाउने हदम्याद नै गुजारी फिराद पर्न आएको र प्रत्यर्थी प्रतिवादीले एकलौटीरूपमा बाली खाएको भन्ने ठोस सबुत प्रमाण वादीले गुजार्न नसकेको अवस्थामा वादीदाबी पुग्न नसक्ने ।	
१५.	९५३३ संयुक्त लिखत दर्ता बदर	दशनलाल चौधरी विरुद्ध राधा देवी चौधरीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> लेनदेन व्यवहारको १० नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुसार लिखत बदर गराई पाउन १ वर्षसम्ममा थाहा पाएको ३५ दिनभित्र मुद्दा दायर गरी सक्नु पर्ने देखिन्छ भने लेनदेन व्यवहारको ४० नं. अनुसार यस्तो व्यवहार गरेको सदर हुँदैन भन्ने अर्थ गरी २ वर्षको अवधि नघाई जहिलेसुकै मुद्दा दायर गर्न सक्ने देखिँदैन । आफ्नो समेत हक लाग्ने जग्गा सगोलका हकवालाले बिक्री गरेकोमा तहतह बिक्री भैसकेपछि नालेस गर्ने उल्लिखित हदम्याद नाघेपछि मात्र नक्कल सारी थाहा पाएको भन्ने आधारमा जहिलेसुकै उल्लिखित जग्गाहरूको लिखत बदर गराई माग्न पाउने हक यी वादीलाई कानूनले सुरक्षित गरेको देखिन नआउने । 	१२७
१६.	९५३४ संयुक्त कुटपिट	मनिकलाल यादव विरुद्ध सिकिन्द्र यादवसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कैदको सजाय हुने गरी फैसला भएकोमा कैदै गर्नु पर्छ भन्ने मुलुकी ऐन दण्ड सजायको ११ नं को कानूनी व्यवस्था भए तापनि सोही महलको ११क नं. मा तीन वर्षभन्दा कम कैदको सजाय हुने कुनै कसुर गर्ने व्यक्तिलाई कैदको सजाय गरी पहिलो पटक कसुरदार ठहरी अड्डाले कैदमा राख्न मनासिब नठहराएमा एक दिनको पच्चिस रुपैयाँको दरले हुन आउने रकम तोक्यो सो तोकिएको रकम बुझाएमा कसुरदारलाई कैदमा नराख्ने गरी अड्डाले फैसला गर्न सक्नेछ । 	१३२

			सोबमोजिम कसुरदारले रूपैयाँ बुझाएमा बुझी लिई कैदको लगत कट्टा गरिदिनु पर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोले अदालतले त्यसरी कैदबापत रूपैयाँ लिई छोडिदिन सक्ने नै देखिने।	
१७.	९५३५ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	सहजराम कुर्मीसमेत विरुद्ध रामानन्द कुर्मीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ फैसला कार्यान्वयनको कारणबाट होस् वा अंशबन्डा भएर होस् निवेदक सहजरामले पाउने भनेको दुई भागको एक भागमात्र हो। अतः तहसिलदारको पछिल्लो आदेशबाट निवेदक सहजरामलाई कुनै मर्का परेको छैन। रिट अधिकारक्षेत्रको स्रोत समन्याय हो। प्रत्येक कानूनी त्रुटिमा यो आदेश आफ्सेआफ जारी हुँदैन। निवेदकलाई कुनै अन्याय नै नपरेको अवस्थामा यो कानूनको रिट नपुगेको यस्तो त्रुटि भएको भनी निवेदन दिने हकद्वैया निवेदकसँग नहुने। 	१४०
१८.	९५३६ संयुक्त वैदेशिक रोजगार ठगी	नेपाल सरकार विरुद्ध ध्रुवबहादुर अधिकारीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ अनुसार वादी दाबी प्रमाणित गर्ने दायित्व वादीको हो। वादी नेपाल सरकारले आफ्नो अभियोग दाबी पुष्टि गर्नु पर्दछ। तर प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीउपर कसुर गरेको भनी लेख्ने लेखाउने जाहेरवालाहरू ती आफ्ना साक्षीलाई बकपत्र गराई दाबी खम्बिर गर्न नसकेको अन्य शङ्कारहित सबुद प्रमाणसमेत पेस गर्न नसकेको देखिँदा प्रतिवादीलाई सफाई दिएको फैसला मिलेके देखिने। 	१५२
१९.	९५३७ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध यामबहादुर कामीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ एउटालाई लक्षित गरी प्रहार गर्दा अर्को व्यक्तिलाई लाग्न गई मृत्यु हुन्छ भने त्यस्तो अवस्थामा मनसाय तत्त्वको अभाव रहेको भनी व्याख्या गर्न मिल्दैन। त्यस्तोलाई सरेको मनसायबाट भएको आपराधिक कार्य मान्नु पर्ने। 	१७२

जेठ				
२०.	९५३८ विशेष उत्प्रेषण / परमादेश	रविन्द्र श्रेष्ठसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> निरूपित भैसकेको विषय बारम्बार उठाएर निवेदकहरूले अदालतको समय र राष्ट्रको श्रम तथा स्रोतको व्यर्थ खर्च गरेको देखिन्छ । वास्तविक पीडितहरूलाई समयमा न्याय प्रदान गर्नका लागि अत्यन्त दबाबमा रहेको यस अदालतलाई सानातिना असुविधा भएको बहानाबाजी गरी अलमल गर्ने काम सहा हुन सक्तैन । यस्ता ससाना गुनासा सुन्नका लागि रिट उपचारको व्यवस्था भएको होइन । यसमा निवेदकहरूको कानून व्यवसायीहरूको अहम् भूमिका रहने । 	९३८
२१.	९५३९ पूर्ण हातहतियार तथा खरखजाना	संजयकुमार साह विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> निमित्त प्रमुख जिल्ला अधिकारीले मुद्दाको निर्णय नै गरेको नभई प्रमुख जिल्ला अधिकारी अनुपस्थित रहेको अवस्थामा बकपत्रका लागि उपस्थित गराइएका साक्षीको बकपत्र गराई मुद्दाको कारवाही अगाडि बढाएकोसम्म देखिएको छ । त्यसरी प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अनुपस्थितिमा सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारीले गराएको बकपत्र प्रमुख जिल्ला अधिकारीबाट अनुमोदन गराउनै पर्ने अनिवार्य कानूनी व्यवस्था देखिँदैन । मूलतः बकपत्र भएको हो, होइन र बकपत्र गराउँदा इच्छाविपरीत गराइएको छ, छैन भन्ने कुरा हेरिनु पर्ने । 	२०३
२२.	९५४० संयुक्त बन्डा बदर, दर्ता बदर दर्ता कायम	महिन्द्र ठाकुर लोहार विरुद्ध लालबाबु प्रसाद यादवसमेत	<ul style="list-style-type: none"> मुद्दामा प्रतिवादीहरूका पितासमेतले २०२२ सालमा नै वादीका पितालाई राजीनामा गरी दिएको जग्गा प्रतिवादीका पिताले आफ्नै नाममा नापी दर्ता गराई आफू र छोराहरूका बिचमा बन्डापत्र 	२१४

			<p>पारित गरेको कार्य दूषित प्रकृतिको भै सो दूषित कार्यले कानूनी मान्यता प्राप्त गर्न सक्ने देखिएन । तसर्थ प्रस्तुत मुद्दामा जग्गा पजनीको २क नं. बमोजिमको हदम्याद आकर्षित हुन नसक्ने भनी हदम्यादको आधारमा फिराद खारेज हुने ठहर्‍याएको सुरु तथा पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेको देखिन नआउने ।</p>	
२३.	९५४१ संयुक्त सम्पत्ति शुद्धीकरण	नेपाल सरकार विरुद्ध सरिता गिरी राईसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रतिवादी सरिता गिरी राईले आफ्ना नाममा रहेको नगद, जग्गालगायतका सम्पत्ति आफ्नो वैध आर्जनको हो भनी देखाउन नसकेको, निजले प्रतिवादी निर्मल राईका नाममा रहेको सम्पत्ति आफ्ना नाममा नामसारी गराई अन्य प्रतिवादीहरूका नाममा तहतह हस्तान्तरण गरी प्रतिवादी निर्मल राईलाई सम्पत्ति शुद्धीकरणको कसुर अपराध गर्ने कार्यमा सहयोगीको भूमिका निभाएको देखिँदा निजलाई २ वर्ष कैद र रु.२,२५,९९,९५३।- जरिवाना हुने र निजका नामको सम्पत्ति जफत हुने तथा अन्य प्रतिवादीहरूले आरोपित कसुरबाट सफाई पाउने ठहर्‍याएको विशेष अदालत, काठमाडौंको मिति २०७०।९।१९ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने । 	२२९
२४.	९५४२ संयुक्त लेनदेन	संजीव तुलाधर विरुद्ध शम्भूलालदेव प्रधान	<ul style="list-style-type: none"> ■ वादी अमेरिकामा बस्ने गरेको र वादी वारेस तारेखमा बस्न खोज्दाखोज्दै निजलाई तारेखमा राखी राख्न परेन भनी आदेश गरिदिएको कारणले तारेखमा नबसेको देखिनुलाई वादीको वारेसले जानीजानी तारेख गुजारी थाम्ने थमाउने म्यादसमेत गुजारी बसेको भन्न नमिल्ने । 	२४९

२५.	<p>९५४३</p> <p>संयुक्त</p> <p>सार्वजनिक पोखरी जग्गा खिचोला चलन सार्वजनिक दर्ता कायमसमेत</p>	<p>गंगाधर साहसमेत</p> <p>विरुद्ध</p> <p>रुन्दी खंग खत्व</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ भूमिसुधार लागू हुँदा ७ नं. फाराम भरेको र २०२८ सालसम्म जमिनदार कचहरीमा मालपोत बुझाउँदै आएको भनेपनि प्रतिवादीहरूले हाल सर्वे नापी हुँदा फिल्डबुकमा जग्गाधनी महल खाली रहेकोलाई तत्कालै आफ्नो स्वामित्वको प्रमाण पेश गरी जग्गा दर्ता गराउन सकेको देखिँदैन । समयमै जग्गा दर्ता गर्नपट्टि नलागी यतिका वर्षपछि जग्गा निजी हो भनी खिचोला गर्न आएकोबाट विवादका जग्गामा प्रतिवादीहरूको हक स्वामित्व नभएको भन्ने स्पष्ट हुने । 	२४६
२६.	<p>९५४४</p> <p>संयुक्त</p> <p>प्रतिषेध / उत्प्रेषण</p>	<p>अधिवक्ता</p> <p>मिथिलेशकुमार सिंहसमेत</p> <p>विरुद्ध</p> <p>प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ आर्थिकरूपले मजबुत र अनुभवी सेयर लगानीकर्ताहरूले सेयर लगानी गर्न स्वीकृति जनाई संयुक्त लगानी सम्झौता तथा सेयर खरिद बिक्री सम्झौता र विश्व बैंकको IFC समेतलाई सामेल गराई Joint Development Agreement समेत सम्पन्न भई नेपाल सरकारको उद्योग विभाग र नेपाल राष्ट्र बैंकसमेतबाट स्वीकृति तथा सहमति लिई हालसम्म करिब रु. १५ करोड लगानी गरिसकेको भन्ने विपक्षी नेपाल वाटर एण्ड इनर्जी डेभलपमेन्ट कम्पनीको लिखित जवाफ व्यहोराबाट देखिएको अवस्थामा निवेदकले दाबी लिए जस्तो उक्त कम्पनीलाई उत्पादन अनुमतिपत्र नदिने हो भने उक्त लगानी त्यसै खेर जाने मात्र नभई विद्युत् उत्पादन गरी लोडसेडिङ अन्त्य गर्ने सरकारको योजनासमेत धराशयी बन्न जाने । 	२५३

२७.	<p>९५४५</p> <p>संयुक्त</p> <p>गैरकानूनीरूपमा सम्पत्ति आर्जन गरी भ्रष्टाचार गरेको</p>	<p>नेपाल सरकार</p> <p>विरुद्ध</p> <p>भरतप्रसाद घिमिरेसमेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ विवादित रकम जसका नाममा रोकका रहेको छ उसैको हुन्छ । जहाँसम्म बैंकमा रोकका रहेको रकम प्रतिवादीले गैरकानूनी आर्जन गरी भ्रष्टाचार गरेका हुन् भनी आरोपित गरिसकेपछि बैंकको खातावालालाई पनि प्रतिवादी बनाई मुद्दा चलाउन सक्नुपर्ने हुन्छ । खातावाला व्यक्तिलाई अभियुक्त बनाई मुद्दा दायर पनि नगर्ने र अर्काको खातामा रहेको रकमसमेत यिनै प्रतिवादीको हो भनी सो रकमको समेत स्रोत पुष्टि गर्नुपर्दछ भनी उक्त रकममा समेत यिनै प्रतिवादी भरतप्रसाद घिमिरेको कायम गरी गैरकानूनी आर्जन भनी सजाय ठहर गर्नु न्यायोचित नहुने । 	२७७
२८.	<p>९५४६</p> <p>संयुक्त</p> <p>कर्तव्य ज्यान</p>	<p>नेपाल सरकार</p> <p>विरुद्ध</p> <p>रत्नमाया थपलियासमेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रतिवादी रत्नमाया थपलियाले मृतक दुर्गा थपलियाको लासलाई दबाउने र अपराधबाट छोरा हरिप्रसादलाई बचाउने उद्देश्यले मृतक दुर्गा थपलिया आफैँ झुन्डिई मरेकी भन्ने देखाउन लास झुन्डाउने कार्यमा सम्म सहयोग गरेको देखिन्छ । मृतक दुर्गा थपलियाको मृत लासलाई झुन्डाउने कार्यमा सम्म यी प्रतिवादी रत्नमायाले प्रतिवादी हरिप्रसादलाई सहयोग गरेको देखिन आएकोले निजको उक्त कार्य ज्यानसम्बन्धीको महलको २२, २३ र २४ नं. मा उल्लिखित कसुर देखिन आई ऐ.को २५ नं. अनुसार निजलाई रू.२०१-जरिवाना हुने । 	३२७

२९.	<p>९५४७</p> <p>संयुक्त</p> <p>नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा १०७(२) बमोजिम परमादेश जारी गरिपाउँ</p>	<p>अधिवक्ता राजुप्रसाद चापागाईंसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको ११ नं. र अदालती बन्दोबस्तको ४० नं. को सामन्जस्यता पूर्ण व्याख्या गरिनुपर्छ भन्ने जिकिरसम्बन्धमा विचार गर्दा अदालती बन्दोबस्तको ४० नं. को व्यवस्था हदम्यादको व्यवस्था निलम्बन हुने सिद्धान्त (Doctrine of tolling) मा आधारित देखिन्छ । Doctrine of Tolling भइरहेको हदम्यादलाई कुनै निश्चित अवधिसम्म निश्चित सर्तमा स्थगित गरिनु हो । जसलाई कानूनी भाषामा हदम्याद स्थगनको सिद्धान्त (Doctrine of Equitable Tolling) भनिएको छ । यो विषय अपराधभन्दा दुष्कृति (Equity) सँग सम्बन्धित विषय हो । यसको प्रयोग देवानी प्रकृतिका विषयमा हुने कुरा उल्लिखित ४० नं. को कानूनी व्यवस्थाले नै गरेको देखिने । 	३३५
३०.	<p>९५४८</p> <p>संयुक्त</p> <p>कर्तव्य ज्यान</p>	<p>जग्गे भन्ने जगतबहादुर भण्डारी विरुद्ध नेपाल सरकार</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रतिवादीले एकातिर आत्मरक्षाको जिकिर लिएको देखिन्छ भने अर्कोतिर अ.बं. १८८ नं. बमोजिम घटी सजाय पाउनु पर्ने जिकिर पनि लिएको देखिन्छ । आत्मरक्षाको जिकिर पुगेको खण्डमा प्रतिवादीले अभियोगदाबीबाट सफाइ पाउने अवस्था रहन्छ । अ.बं. १८८ नं. को राय भनेको ज्यानसम्बन्धीको महलको १३ नं. को कसुरदार ठहरिएकालाई कसुर गर्दाको परिस्थितिको विचार गरेर घटी सजाय गर्ने कानून हो । अ.बं. १८८ नं. को माग गर्नु भनेको आफूबाट उक्त १३ नं. को कसुर भएको हो भन्ने प्रतिवादीको स्वीकारोक्ति हो । 	३५८

असार				
३१.	१५४९ पूर्ण नापी दर्ता बदर, दर्ता कायम	रमेशप्रसाद पौडेल विरुद्ध शारदा पौडेल	<ul style="list-style-type: none"> ■ मालपोत कार्यालयमा साबिक स्रोतअनुसार जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पुर्जा पाउँ भनी आवश्यक प्रमाण राखी वारेसमार्फत निवेदन दिई पुर्जासमेत लिइसकेको अवस्थामा आफूले जग्गा दर्ता गरी प्रमाणपुर्जा प्राप्त गरेको विषयमा थाहा पाइन भन्ने वादी दाबी मनासिब नदेखिने । 	३६९
३२.	१५५० पूर्ण भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	पुरण शमशेर ज.ब.रा. विरुद्ध खड्गकुमारी राणासमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ नेपाल सरकारले मोही हक लागेको जग्गा, जग्गावाला र मोहीबिच बाँडफाँडको कार्य गर्न गराउन समय तोकी सूचना प्रकाशन भएपछि जग्गाधनी र मोहीबिच जग्गा बाँडफाँड गर्ने वा जग्गाधनी र मोहीमध्ये कुनै एकको नाममा एकलौटी कायम गर्ने कार्य अंश मुद्दा परेको कारणले रोकिन सक्दैन । त्यो कानूनबमोजिम बाँडफाँड हुन्छ । कानूनबमोजिम भएको कार्यलाई लेनदेन व्यवहारसरह मानी लिखत बदरको फिराद गर्न पाउने भन्न नमिल्ने । 	३७६
३३.	१५५१ विशेष उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता मिरा ढुङ्गानासमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ द्वन्द्वकालमा भइरहेका मानवीय कानून विरुद्ध वा मानव अधिकार उल्लङ्घनका गम्भीर कसुरहरू रोक्ने, ती कसुरहरू दोहोरिन नदिने, पीडितमा आत्मसम्मानको भाव उद्बोधन गराउने राष्ट्रिय मेलमिलापको वातावरण बनाउने र कानूनी राज्यको पुनस्थापन गरी शान्ति बहालीको मार्गमा योगदान पुऱ्याउने नै संक्रमणकालीन न्यायको मुख्य अभिष्ट हो । संक्रमणकालीन अवधिमा भएका घटनाहरूको दोषीलाई मनपरी क्षमादान गर्दा विधिको शासन (Rule of law) कायम रहन सक्दैन । बरु विधिको शासन (Rule of law) कायम गर्न गम्भीर 	३८३

			<p>अपराधका पीडकहरूलाई क्षमादान दिनेसमेतका व्यवस्था राखिनु हुँदैन । द्रन्द्रकालमा राजनीतिकरूपले मात्र घटना घटित भएका छैनन् । अपराधिकरूपले पनि घटना भएका छन् । राजनीतिकरूपले घटित घटना र अपराधिकरूपले घटित घटनालाई एकै स्थानमा राखेर हेर्न नमिल्ने ।</p>	
३४.	९५५२ पूर्ण चोरी	नेपाल सरकार विरुद्ध गणेशबहादुर कार्कीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ मुलुकी ऐन, चोरीको महलको ७ नं. मा भएको कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन गरी हेर्दा उक्त व्यवस्था चोरी भएको सम्बन्धमा उजुर वा नालिस गर्ने हदम्यादसम्बन्धी नभई चोरी भएको कुराको सूचना वा जानकारीसम्म प्रहरी कार्यालयलाई दिनुपर्ने व्यक्तिको कर्तव्य सम्बन्धमा व्यवस्था भएको भन्ने देखिन आउँछ । उक्त व्यवस्थाले त्यस अवधिपछि उजुर गर्न नपाउने भनी अर्थ गरी व्याख्या गर्न नमिल्ने । 	४०४
३५.	९५५३ विशेष उत्प्रेषण / प्रतिषेध	अधिवक्ता विश्वप्रकाश भण्डारीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ शसस्त्र द्रन्द्रको पक्ष रहेका व्यक्तिहरूलाई मात्र अदालतको फैसलाले सर्वश्वसहित जन्मकैद वा जन्मकैदको सजाय भएको थियो, सो बाहेकका अन्य व्यक्तिहरूलाई त्यस्तो सजाय भएको थिएन भनी निवेदकले भन्न सकेको छैन र त्यस्तो अवस्था रहेको पनि देखिँदैन । सो कानूनी व्यवस्था शसस्त्र द्रन्द्रको पक्ष रहेका र नरहेका सबैलाई समानरूपमा लागू हुने कानूनी व्यवस्था भएको र कुनै खास वर्ग वा समुदायप्रति मात्र लक्षित रहेको पनि नदेखिँदा उक्त व्यवस्था समानताको हकविपरीत रहेको भन्ने निवेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने । 	४१७

३६.	९५५४ संयुक्त बन्दी प्रत्यक्षीकरण	अधिवक्ता भ्रमण कुमार श्रेष्ठ विरुद्ध महानगरीय प्रहरी वृत्त, बौद्ध, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ निवेदक संस्थाको संरक्षकत्वमा रहँदा यी बालबालिकाले विगतमा कुनै दुर्व्यवहार सहनु परेको अवस्था मिसिलबाट देखिँदैन भने यस्तो अवस्थामा यो संस्थाको सहमति वा स्वीकृतिबिना यी बालबालिकालाई उक्त संस्थाको संरक्षकत्वमा हटाउनका लागि यथेष्ट कारण वस्तुनिष्ठ आधारमा प्रमाणित हुनुपर्ने हुन्छ । प्रहरी कार्यालयले संरक्षण गर्न जिम्मा दिएकै भएमा निवेदक संस्थाले यी बालबालिकाको शिक्षादीक्षा लालन पालन गरी आएको अवस्थामा प्रहरी कार्यालयले नै त्यहाँबाट छुटाई अर्को संस्थामा निजहरूलाई पठाउँदा ती बालबालिकाको मनोदशा कस्तो हुन्छ भन्ने कुराको पनि हेक्का राख्नु जरुरी हुने 	४२६
३७.	९५५५ संयुक्त बन्दी प्रत्यक्षीकरण	रामदेव मुखिया विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ ज्येष्ठ नागरिक ऐन, २०६३ को दफा १२(ख) सत्तरी वर्ष उमेर पुरा भई पचहत्तर वर्ष ननाघेका ज्येष्ठ नागरिकलाई पचास प्रतिशतसम्म कैद छुट दिन सकिने व्यवस्था गरेको छ भने कारागार नियमावली, २०२० को नियम २९(२क) ले सत्तरी वर्ष उमेर पुरा भएका कैदीहरूको पचहत्तर प्रतिशतसम्म कैद छोड्याउन सकिने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । दुवै कानूनी व्यवस्थाको उद्देश्य निश्चित उमेरका कैदीहरूको बाँकी कैद छुट गर्नु भएपनि एउटै उमेर समूहलाई सम्बोधन गर्न ऐन र नियममा फरक फरक कानूनी प्रावधानहरू विद्यमान रहेको देखियो । यसबाट कुन कानूनी व्यवस्थाको प्रयोग र पालना हुनुपर्ने हो भन्नेमा अन्याल र द्विविधाको स्थिति रहने हुँदा यस्तो द्विविधाको अन्त्यका लागि ज्येष्ठ नागरिक 	४३९

			<p>ऐनमा नै आवश्यक संशोधन गरी वा ऐनको उद्देश्य पुरा गर्ने नियमावलीमार्फत ज्येष्ठ नागरिकले कैद छुट पाउने विषयमा स्पष्ट आधार र प्रक्रिया किटान गर्नुपर्ने हुँदा तदनुरूपको व्यवस्था गर्नु भनी विपक्षी नेपाल सरकारको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने।</p>	
३८.	<p>९५५६</p> <p>संयुक्त</p> <p>अग्रिम भुक्तानीसहित करारबमोजिमको क्षतिपूर्ण दिलाई भराई पाउँ</p>	<p>कृष्ण राणासमेत विरुद्ध सिद्धान्तराज पाण्डेसमेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> करारबाट अचल सम्पत्ति बिक्री हुने नभई लिखत नै पारित हुनु पर्ने भए पनि बिक्री गर्ने उद्देश्यसहितको सर्तहरूको लिखत हुन नसक्ने होइन। बिक्री हुनलाई लिखत पारित गर्ने कुरा करारको सर्त परिपालना गरी पुरा हुने कार्य हो। तर बिक्रीको उद्देश्य राखी कुनै करार हुनै नसक्ने गरी कुनै प्रतिबन्ध लागेको कानूनी व्यवस्था देखिँदैन। त्यसैले त्यस्तो करार स्वतः अवैध भन्न मिल्ने देखिँदैन। त्यस्तो लिखतबाट केही लिनु खानु गरेको भए त्यस्तो लिखतको सर्तबमोजिम तिर्नु बुझाउनु नपर्ने भन्न पनि नमिल्ने। 	४३७
३९.	<p>९५५७</p> <p>संयुक्त</p> <p>उत्प्रेषण / परमादेश</p>	<p>अमरराज खैरेसमेत विरुद्ध बिजय ढुंगाना</p>	<ul style="list-style-type: none"> विधिवत् सम्झौता गरेपछि सम्झौता बमोजिम एल.सी. खोल्नेलगायतका आफैँले गर्नुपर्ने कार्य गर्न नसकी आफू दायित्व बिहीन बनेर निवेदककै कार्यसम्पादन जमानत रकमसमेत उल्टै जफत गर्ने विपक्षीको कार्य करार कानूनको र न्यायको आधारभूत सिद्धान्तसमेत प्रतिकूल देखिन आएको छ। आफैँ प्रतितपत्र नखोल्ने तर सम्झौता कार्यान्वयन गरेन भनी अर्को पक्षउपर आरोप लगाउने विपक्षी कम्पनीको कामकारवाही उचित र तर्कसङ्गतसमेत नहुने। 	४४२

४०.	९५५८ संयुक्त उत्प्रेषण	करिसिंह भुलसमेत विरुद्ध लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगरसमेत	<ul style="list-style-type: none"> रिट निवेदकहरूले स्तरवृद्धिका माध्यमबाट नियुक्ति हुने र खुला प्रतियोगिताबाट नियुक्ति हुने कर्मचारीहरूको बिचमा वृत्ति विकासका अवसरहरू फरक हुने भएकोले लोक सेवा आयोगले आफूहरूलाई खुला प्रतियोगिताबाट नियुक्ति हुन रोक लगाउने गरी गरेको निर्णयबाट आफूहरूलाई मर्का पर्न गएको भन्नेसमेत जिकिर लिएको सन्दर्भमा स्तरवृद्धि र खुला प्रतियोगिताबाट नियुक्ति हुने प्रक्रियामा अन्तर भई जिम्मेवारी वितरण गर्ने हिसाबले पनि निवेदकहरूले आफ्नो वृत्तिविकासको मार्ग पहिल्याउन नपाउने भन्न नमिल्ने। 	४५७
४१.	९५५९ संयुक्त धितो रहेको जग्गा गैरकानूनीरूपमा फुकुवा गरी भ्रष्टाचार गरेको	शिवकुमार अग्रवालसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> मतियारको सम्बन्धमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २२ मा "यस ऐनमा अन्यत्र छुट्टै व्यवस्था भएकोमा बाहेक यस ऐनअन्तर्गत सजाय हुने कुनै कसुरको मतियारलाई त्यस्तो कसुर गर्ने राष्ट्रसेवक वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई हुने सजायको आधा सजाय हुनेछ । तर कसुर गर्ने राष्ट्रसेवक वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई त्यस्तो कसुर गरेबापत नगदी, जिन्सी वा अन्य कुनै सुविधा वा लाभ उपलब्ध गराई दिने वा आफूले लिने मतियारलाई कसुर गर्ने व्यक्तिसरह नै सजाय हुनेछ" भन्ने व्यवस्था रहेको अवस्थामा जुन कामको लागि जग्गा धितो राखेको हो सो काम नै सम्पन्न नभइसक्दैको अवस्थामा त्यसरी धितोमा राखेको जग्गा फुकुवा हुन सक्दैन । सो कुरा जान्दाजान्दै प्रतिवादी शिवकुमार अग्रवालले जग्गा फुकुवा गर्न विभिन्न व्यक्तिहरूलाई परिचालन गरेको 	४६२

			<p>भन्ने कुरा निजकै स्वीकारोक्तिबाट पुष्टि भएको देखिन्छ । यिनै विश्लेषित आधार एवं कारणबाट गैरकानूनी जग्गा फुकुवा गर्ने कार्यमा निजको सहयोगीको भूमिका रहेको पुष्टि भएकोले निजलाई मतियारमा सजाय गरेको विशेष अदालत, काठमाडौंको मिति २०६६।३।१५ को फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।</p>	
४२.	९५६० संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णप्रसाद ढकालसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ न्यून आय भएका र आवास नभएका र सुकुम्बासी जो जे भने तापनि घरबास नभएका हुन् भन्ने प्रस्ट हुन आउँछ । सहरी विकास मन्त्रालयअन्तर्गतको सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग भनेको सरकारी निकाय हो र यसले बनाउने योजना जनमुखी हुन्छ र हुनु पनि पर्दछ । सरकारको नीति (Policy) को आधारमा योजना बनेको हुन्छ । यस्तो योजना र नीतिका सम्बन्धमा जबसम्म त्यसले जनताको मौलिक हकमाथि ठाडो हस्तक्षेप गरेको हुँदैन अदालतले त्यस्तो नीति विरुद्ध अन्यथा आदेश गर्न मिल्नेसमेत हुँदैन । सुकुम्बासी तथा आवास नहुनेहरूको हितका निम्ति तयार गरिएको योजनाअनुसार जग्गा खरिद गरी योजनाअनुसार घर निर्माण गर्न लागिएको अवस्था हुँदा विपक्षीहरूको उक्त कार्यबाट निवेदकहरूको हक अधिकारमा हस्तक्षेप भएको वा कुनै हानि नोक्सानी भएको पनि नदेखिने । 	४७९
४३.	९५६१ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता ध्रुवप्रसाद चौलागाई विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै पनि निजामती कर्मचारीले सेवाग्राहीलाई मोबाइल फोनको प्रयोगलगायतको कुनै पनि कारणबाट सेवा प्रवाह गर्नेक्रममा ढिलासुस्ती गरेको अवस्थामा निजामती सेवा ऐन, २०४९ 	४८७

			को दफा ५९, ६० र ६२ अनुसार विभागीय प्रमुखसमक्ष उपचार माग गर्ने वैकल्पिक उपचारको बाटो विद्यमान रहेको देखिने।	
४४.	९५६२ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध सम्झना क्षेत्री बोहरा	<ul style="list-style-type: none"> घटना घटाउन सहमति जनाई अपराधको दूष्परिणाम निस्केपछि जाहेरी दिएको आधारमामात्र प्रतिवादीले फौजदारी दायित्वबाट सफाई पाउन सक्ने अवस्था नरहने। 	४९२
४५.	९५६३ संयुक्त राज्य विरुद्धको अपराध (राज्य विप्लव)	नेपाल सरकार विरुद्ध चन्द्रकान्त राउत	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिवादीलाई आफ्ना विचारहरू अभिव्यक्त गर्ने, विना हातहतियार भेला हुने राजनीतिक दल खोल्ने तथा संघ संगठन खोल्ने नेपालको कुनै पनि भागमा आवतजावत र बसोबास गर्ने समेतका स्वतन्त्रताको हक संविधानले नै प्रत्याभूत गरेको देखिन्छ। उपरोक्त स्वतन्त्रताहरू निरपेक्ष नभई सापेक्षित स्वतन्त्रता हुन्। उक्त स्वतन्त्रताहरूलाई राज्यले उचित कानून बनाई सङ्कुचन र नियन्त्रण गर्न सक्ने। 	५०५
४६.	९५६४ संयुक्त निषेधाज्ञा / परमादेश	संगमलाल खंग खत्वे विरुद्ध श्री राष्ट्रिय प्राथमिक विद्यालय, कोरियानी, सप्तरीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> समावेशीरूपमा कोटा छुट्याई विज्ञापन प्रकाशित हुनुपर्ने निवेदनको भनाई भए आवेदन फर्म बुझाउनुभन्दा अगावै उजुर गर्न आउनु पर्दछ। प्रकाशित विज्ञापनअनुसार आवेदन फर्म बुझाइसकेकोले विज्ञापन प्रकाशनको कार्यबाट निजको हकमा आघात पुग्ने आशंका रहेको भनाई तथ्यसङ्गत छैन। समावेशीरूपबाट विज्ञापन प्रकाशित हुनको लागि सोको कोटा नै नछुट्याएको र कोटा छुट्याउनु पर्ने नपर्ने, विद्यालयमा कति शिक्षक रहेको नरहेको आदि विषय नीतिगत विषय भएकोले सो सम्बन्धमा परमादेशको आदेशबाट हस्तक्षेप गर्न नमिल्ने। 	५१५

४७.	९५६५ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	डा.बसन्तकुमार ताम्राकार विरुद्ध लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगर, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै पदाधिकारीको त्रुटि वा भुलको कारण कुनै कर्मचारीलाई निजले प्राप्त गरेको कानूनी हकबाट वञ्चित गर्न मिल्दैन। कुनै पदाधिकारीको त्रुटि वा भुलको कारण कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन फाराममा पुनरावलोकन समितिबाट मूल्याङ्कन हुन छुट भएको अवस्थामा त्यस्तो कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन फाराम पेस गर्ने कर्मचारीलाई बहुवाबाट वञ्चित गर्ने हो भने कर्मचारीको पदोन्नति सम्बन्धित प्रावधान कानूनी हकको रूपमा नभई कुनै पदाधिकारी वा कार्यालयको स्वेच्छामा निर्भर रहन जाने। 	५२९
४८.	९५६६ संयुक्त लगानी सुरक्षित गरी कानूनबमोजिम को क्षतिपूर्ति रकमसमेत दिलाई भराई पाउँ	सुवासकुमार सर्राफ विरुद्ध स्टेफिन डुजिङ्क (Mr. Steffen Duzink) समेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ क्षतिपूर्ति कानूनमा क्षति पुऱ्याउने र क्षति पर्नेका बिचको बदनियत वा त्यस्तो घटनालाई वस्तुनिष्ठ तवरबाट देखाइएको हुनुपर्छ। कानूनबमोजिम भएका निर्णयमा निर्णयकर्ताले दूषित कार्य गरेको वा कानूनको पालना नगरेको अवस्थामा पनि तहतह हुँदै त्यस्तो निर्णय सच्याउन सक्ने व्यवस्था भइरहेको देखिँदा प्रत्यक्ष हानि भएको सबुद निवेदक पक्षले गुजार्न नसकेको अवस्थामा क्षतिपूर्ति भराउन सकिने नदेखिने। 	५३९
४९.	९५६७ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	संजिव भन्ने संजिभ गुरुङसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ अभियोजनकर्ताले प्रतिवादीको बाबु बाजेको नाम थर र प्रतिवादीहरूको वतन खुली आएमा अभियोगपत्र दायर हुने भन्ने कुरा उल्लेख गरी अभियोगपत्र दायर गर्ने गरी कामकारवाही गर्न पाउने कुराको कानूनी वा नजिरगत आधार देखिँदैन। कानूनी निकायले कानूनले तोकेको कुराबाहेक आफुखुशी जथाभावी गर्दा दण्डहीनता र स्वेच्छाचारिता मौलाउने कुराको हेक्का रहनु आवश्यक भएकोले यो 	५४०

			फैसलाको जानकारी यस अदालतको अनुगमन शाखालाई र नेपाल सरकारको महान्यायाधिवक्ता र प्रहरी प्रधान कार्यालयसमेतलाई उपलब्ध गराउने ।	
५०.	९५६८ संयुक्त उत्प्रेषण	भवानीकुमारी पौडेल विरुद्ध शम्भुप्रसाद उपाध्याय पौडेलसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ जिल्ला अदालतबाट तायदाती माग्ने आदेशलाई पुनरावेदन तहको अदालतबाट बदर गर्दा अंश पाउने सम्बन्धित पक्षको नैसर्गिक हकमा प्रतिकूल प्रभाव पर्ने देखिन्छ । यस स्थितिमा अ.बं. १७ नं. बमोजिमको निवेदनको रोहबाट रित बेरित सम्म हेरी बेरितको देखिन आए रितपूर्वकको काम कारवाही गर्न गराउनको लागि आदेश दिनुपर्नेमा तल्लो अदालतले गर्ने निर्णयमा प्रभाव पर्ने गरी अ.बं. १७ नं. बमोजिम आदेश गर्न कानूनसम्मत नहुने । 	५६१
५१.	९५६९ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	चन्द्रबहादुर चौधरीसमेत विरुद्ध जिल्ला वन कार्यालय, मुकाम गुलरिया बर्दियासमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ रिट निवेदनमा जिकिर लिएको चार किल्लाभित्रको जग्गा वन ऐन, २०४९ तथा नियमावली, २०५१ मा भएको कानूनी व्यवस्थाबमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरी उपभोक्ता समूहले प्रस्तुत गरेबमोजिमको कार्य योजनाअनुसार वनको संरक्षण सम्बर्द्धन गर्न समुदायलाई हस्तान्तरण गरेको पाइँदा कानूनले निर्दिष्ट गरेको विधि र प्रक्रियाअनुसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई हस्तान्तरण गरेको वन क्षेत्रभित्रको जग्गामा रिट निवेदकहरूको हक स्वामित्व स्थापित भइसकेको देखिँदैन । आफ्नो विधिवत हक स्वामित्व नै स्थापित भई नसकेको राष्ट्रिय वन क्षेत्रभित्र पर्ने जग्गा निर्दिष्ट कानूनी प्रक्रिया पुरा गरी समुदायलाई हस्तान्तरण गर्ने गरी भएको जिल्ला वन कार्यालय, बर्दियाको निर्णयले रिट निवेदकहरूको कानूनी एवम् संवैधानिक 	५६६

			अधिकारमा बाधा पुऱ्याएको नदेखिँदा रिट निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न नमिल्ने ।	
५२.	९५७० संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	कल्लु थारुसमेत विरुद्ध जिल्ला वन कार्यालय, मुकाम गुलरिया बर्दियासमेत	<ul style="list-style-type: none"> कुनै वस्तु माथिको कब्जा र भोगाधिकार स्वामित्व प्राप्तीको आधार बन्न सक्छ तर स्वामित्व प्राप्त भई नसकेको वस्तुमाथि व्यक्तिको अनन्त अधिकार भने कायम हुन सक्दैन । कब्जा, भोग र स्वामित्व बिचको मान्यतामा यहि आधारभूत भिन्नता रहेको हुन्छ । राज्यले निर्दृष्ट गरेको विधी र प्रक्रियाबाट मात्र वस्तु माथि व्यक्तिको स्वामित्व कायम हुन सक्ने हुँदा आफ्नो स्वामित्व कायम भई नसकेको जग्गा माथि राज्यको कुनै निकायले अतिक्रमण गऱ्यो भन्नु न्यायसङ्गत नदेखिने । 	५७०
५३.	९५७१ संयुक्त गौबध	कुमार दर्जीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले अदालतसमक्ष बयान गर्दा बाच्छी मारेको होइन भनी कसुरमा इन्कार रहे पनि अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको बयानमा भएको सहीछाप आफ्नै भएको हो भनी गरेका र अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयान अचेत अवस्थामा गरेको वा बाध्य पारी वा यातना दिई वा यातना दिने धम्की दिई वा आफ्नो इच्छा विरुद्ध सो कुरा व्यक्त गर्ने स्थितिमा पारी सो कुरा व्यक्त गरेको भनी अदालतमा बयान गर्दा भन्न सकेको देखिँदैन । अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष स्वतन्त्ररूपमा स्वेच्छाले कसुर स्वीकार गरी बयान दिएपछि अदालतसमक्ष बयान गर्दा इन्कार रहेको आधारमा मात्र कसुरदार होइनन् भन्न नमिल्ने । 	५७६

साउन				
५४.	९५७२ पूर्ण लुटपिट हक कायम	पुण्यप्रसाद लुइटेलसमेत विरुद्ध सुमित्रादेवी पाण्डे	<ul style="list-style-type: none"> १९९८ सालमा नगर योजना तयार गर्दा नै सार्वजनिक प्रयोजनका लागि छुट्याइएको विवादित जग्गा तत्कालीन राजविराज नगरपञ्चायतबाट २०३१।९।१५ मा असर्फि साहु रौनियारका नाउँमा दर्ता गर्ने निर्णय गर्दा स्वीकृतिको लागि तत्कालीन श्री ५ को सरकारमा पठाउने भन्ने उल्लेख भई सोहीबमोजिम मिति २०३१।९।२।७ मा समर्थनका लागि लेखी पठाएकोमा तत्कालीन श्री ५ को सरकारबाट स्वीकृती भई नआउँदै तह तह हक हस्तान्तरण गरिएको र हालसम्म पनि स्वीकृति प्राप्त गर्न नसकेको अवस्था छ । दाता तथा परदाताले नै लिएको हक पक्का भई नसकेको अवस्थामा निजबाट प्राप्त गर्ने वादीको सो जग्गामा हक भएको भनी सम्झन नमिल्ने । 	५८३
५५.	९५७३ पूर्ण भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	पुरण शमशेर ज.ब.रा. विरुद्ध खड्गकुमारी राणासमेत	<ul style="list-style-type: none"> नेपाल सरकारले मोही हक लागेको जग्गा, जग्गावाला र मोहीबिच बाँडफाँडको कार्य गर्न गराउन समय तोकी सूचना प्रकाशन भएपछि जग्गाधनी र मोहीबीच जग्गा बाँडफाँड गर्ने वा जग्गाधनी र मोहीमध्ये कुनै एकको नाममा एकलौटी कामय गर्ने कार्य अंश मुद्दा परेको कारणले रोकिन सक्दैन । त्यो कानूनबमोजिम बाँडफाँड हुन्छ । कानूनबमोजिम भएको कार्यलाई लेनदेन व्यवहारसरह मानी लिखत बदरको फिराद गर्न पाउने भन्न नमिल्ने । 	५९५
५६.	९५७४ पूर्ण मिलापत्र बदर	युगलकिशोर सिंहसमेत विरुद्ध विन्देश्वर साह हलुवाई	<ul style="list-style-type: none"> सार्वजनिक पोखरीको संरक्षण गर्नुपर्ने दायित्वबाट विमुख भई सार्वजनिक पोखरीका सम्बन्धमा चलेको खिचोला मुद्दामा गाउँ विकास समितिका अध्यक्षसमेतले सार्वजनिक पोखरीलाई व्यक्ति विशेषको निजी पोखरीको रूपमा मान्यता दिने गरी वादी दाबी कायम हुने गरी एक आपसमा 	६०२

			<p>गरेको मिलापत्रले कानूनी मान्यता पाउन सक्ने हुँदैन । सार्वजनिक जग्गालाई पुनरावेदक प्रतिवादीको निजी सम्पत्ति हो भन्ने प्रमाण सिर्जना गर्ने प्रयोजनका लागि प्रतिवादीहरू आपसमा मिली सा.दे.नं. १२४७ को खिचोला मुद्दामा मिलापत्र भएको देखिँदा सो बदनियतपूर्वक भएको मिलापत्रलाई कानूनसम्मत मान्न नमिल्ने ।</p>	
५७.	<p>९५७५</p> <p>पूर्ण</p> <p>उत्प्रेषण / परमादेश</p>	<p>अधिवक्ता</p> <p>प्रकाशमणि शर्मासमेत</p> <p>विरुद्ध</p> <p>नेपाल सरकार</p>	<ul style="list-style-type: none"> जसरी हामी कुनै विकास वा आर्थिक लाभका निमित्त हाम्रा अमूल्य ऐतिहासिक धरोहर भत्काउन वा पुर्ने कुरा गर्न सक्दैनौं, त्यसरी नै जैविक विविधताको मूल्यलाई मार्वल वा रोडा ढुंगासँग साटन सकिन्न । गोदावरी क्षेत्रको धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदा, जैविक विविधता, लोप हुने अवस्थामा रहेका चराचुरुङ्गी, पुतली, वनस्पति, पारिस्थितिकीय प्रणाली तथा प्राकृतिक सौन्दर्यताको कुनै मूल्य छैन । यस्ता अमूल्य प्राकृतिक सम्पदाहरू सुदूर पुस्तासम्मका लागि संरक्षणीय र संग्रहणीय हुँदा मार्वल होइन सुन वा हिरा नै पाइन्छ भने पनि गोदावरी जस्तो जैविक विविधताको संजीवनी पहाड खोस्न र भत्काउन नपाइने । 	६१२
५८.	<p>९५७६</p> <p>पूर्ण</p> <p>परमादेश / प्रतिषेध</p>	<p>अपूर्व खतिवडासमेत</p> <p>विरुद्ध</p> <p>नेपाल सरकार</p>	<ul style="list-style-type: none"> कुनैपनि व्यक्ति फौजदारी कसुरमा हिरासतमा वा थुनामा रहेको अवस्थामा अरु व्यक्तिको भन्दा निजको वैयक्तिक स्वतन्त्रता केही हदसम्म नियन्त्रित हुन पुग्न जाने हुँदा वैयक्तिक स्वतन्त्रतालाई असीमित, अनियन्त्रित, पूर्ण र निरपेक्ष हकको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्ने नहुने । 	६७९

<p>५९.</p>	<p>९५७७ संयुक्त परमादेश</p>	<p>अधिवक्ता पदमबहादुर श्रेष्ठ विरुद्ध काठमाडौं महानगरपालिकाको कार्यालय, बागदरबार, काठमाडौंसमेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> पर्चा, पम्प्लेट, होर्डिङ्गबोर्ड जस्ता वस्तु आफैँमा फोहरमैला भएको हुँदा यसले वातावरणका विभिन्न अवयवहरू जस्तै जल, स्थल र वायु प्रदुषण गर्नुका साथै वातावरणको अर्को महत्त्वपूर्ण पक्ष दृश्यको समेत प्रदुषण गर्दछ। विभिन्न मानवीय तथा प्राकृतिक कारणबाट उत्पन्न हुने वातावरणीय असर वा क्षतिले आँखाको दृश्यमा पर्ने नकारात्मक असरजन्य अवस्था नै दृश्य प्रदुषण हो। सहरी क्षेत्रमा हुने उल्लिखित प्रदुषणजन्य फोहरमैलाको कारक तत्त्व मानवीय क्रियाकलाप नै मान्नुपर्ने हुन्छ। मानिसहरूको सर्वाधिक आवतजावत हुने स्थलहरूमा व्यवसायिक तथा राजनीतिक प्रयोजनका लागि राखिएका तथा टाँसिएका पर्चा, पम्प्लेट, होर्डिङ्गबोर्ड एवम् भित्ते लेखनले मानिसको दृश्यमा दिग्भ्रमित गर्ने, सवारी दुर्घटना बढाई सुरक्षा व्यवस्थामा असर गर्ने, अनावश्यकरूपमा झिञ्झ्याहट बढाउने, सुसूचितभन्दा पनि गलत सूचना बढाउने, अतिरञ्जित सूचना दिने, सहरी विकास तथा पर्यटन विकासमा अवरोध गर्नुका साथै सुन्दर वातावरणलाई नै कुरूप बनाउने। 	<p>६८८</p>
<p>६०.</p>	<p>९५७८ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश</p>	<p>पद्मकुमार मेघासी शाह विरुद्ध युनिभर्सल फाइनान्स लिमिटेड, प्रधान कार्यालयसमेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ५७ मा "कर्जा असुलीसम्बन्धी व्यवस्था" भई उपदफा (१) मा "... ऋणीले इजाजत प्राप्त संस्थालाई लेखिदिए वा इजाजतप्राप्त संस्थामा राखेको धितो सुरक्षालाई कर्जा रकम असुलीको प्रयोजनार्थ इजाजतप्राप्त संस्थाले लिलाम बिक्री वा अन्य कुनै व्यवस्था गरी आफ्नो सावौं ब्याज असुलउपर गर्न सक्नेछ" भन्ने कानूनी व्यवस्थाअनुसार ऋणीले आफूले लिएको कर्जा रकम भुक्तान नगरेमा कर्जा सुरक्षणको रूपमा रहेको घरजग्गासमेतका सम्पत्ति 	<p>७०२</p>

			<p>कानूनबमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरी इजाजतप्राप्त संस्थाले आफूले लिनुपर्ने सावाँ ब्याजसमेतको लेना रकमबापत लिलाम गर्नसक्ने हुँदा त्यस्तो लिलाममा सबैभन्दा बढी मूल्यमा धितो सकार गर्ने व्यक्तिको नाममा धितो बिक्री गर्ने निर्णय गरी दा.खा. गर्न पठाएको कार्यलाई अवैध भन्न नमिल्ने ।</p>	
६१.	<p>९५७९</p> <p>संयुक्त</p> <p>उत्प्रेषण / परमादेश</p>	<p>गणेशबहादुर</p> <p>दुरासमेत</p> <p>विरुद्ध</p> <p>नेपाल सरकार</p>	<p>■ रिट निवेदकहरूले प्रहरी संगठनमा विरोध प्रदर्शन गरेको कुरा रिट निवेदनमा नै उल्लेख गरेको पाइन्छ । रिट निवेदनमा आफूले गरेको कार्य सशस्त्र विद्रोह नभएको भन्ने पनि जिकिर लिएको सन्दर्भमा हेर्दा सशस्त्र प्रहरी ऐन, २०५८ मा गरिएको सशस्त्र विद्रोहको परिभाषाअनुसार नेपाल राष्ट्रको सार्वभौमसत्ता, अखण्डता वा राष्ट्रिय एकतामा खलल पर्ने कार्य नगरेको भन्ने कुराको आधार लिएको देखिन्छ । सशस्त्र प्रहरी ऐनले गरेको परिभाषा सशस्त्र प्रहरीको लागि भएको र त्यसलाई सोही प्रसङ्ग र अर्थमा बुझ्नुपर्ने हुन्छ जबकी प्रहरी ऐनमा उल्लिखित सशस्त्र विद्रोहको अर्थ प्रहरी ऐनकै सन्दर्भमा नै हेर्नुपर्ने हुन्छ । यसमा सशस्त्र प्रहरी ऐन, २०५८ को व्यवस्था आकर्षित हुन नसक्ने ।</p>	७०८
६२.	<p>९५८०</p> <p>संयुक्त</p> <p>बाल बिज्याई</p> <p>(जबर्जस्ती करणी)</p>	<p>नेपाल सरकार</p> <p>विरुद्ध</p> <p>परिवर्तन नाम दीपक</p> <p>सदा</p>	<p>■ जबर्जस्ती करणी अपराधमा पीडक बालकको मात्र अधिकार हेर्न हुँदैन । पीडित बालिकाको हकको संरक्षण पनि हेर्नु पर्ने हुन्छ । जबर्जस्ती करणीको अभियोगमा सजाय गरेपछि क्षतिपूर्ति नभराउने हो भने यहाँ पीडितको हक संरक्षण हुन सक्दैन । ११ वर्षको पीडकसँग आर्थिक क्षतिपूर्ति बहन गर्नसक्ने क्षमता नहुने भनी अर्थ गर्दा समाजमा पीडकको उच्च मनोबल भई अरु अपराध पनि हुनसक्ने कुरालाई नकार्न सकिँदैन । बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ को दफा ११ ले नाबालक कसुरदारलाई</p>	७१४

			उमेरको आधारमा विभिन्न प्रकारले सजायमा केही छुट दिएको भन्ने आधारमा क्षतिपूर्तिको हकमा समेत छुट पाउन सक्ने अवस्था नदेखिने ।	
६३.	९५८१ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	महेशप्रसाद भट्टराई विरुद्ध सहरी विकास मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कुनै पनि प्रतिस्पर्धामा उम्मेदवार हुनुको उद्देश्य नियुक्ति पाउनु हो, हकको दाबी गर्नु हो । विज्ञापन भएको पदमा दरखास्त दिँदा त्यससँग सम्बन्धित सर्तहरूको पालना अनिवार्यरूपमा गरिएको हुनुपर्छ । नियुक्तिका लागि योग्य अवस्थामा रहेको व्यक्ति नै त्यस्तो पदको लागि उम्मेदवार हुन सक्छन् र त्यस्ता उम्मेदवारको नै उपयुक्तताको परीक्षण एवं मुल्याङ्कन गरिने हुन्छ । नियुक्ति हुन अयोग्य व्यक्ति उम्मेदवार हुनका लागि पनि अयोग्य नै हुन्छन् । अयोग्य अवधिभित्र उम्मेदवारको उपयुक्तताको परीक्षण एवं मुल्याङ्कन चाहिँ गर्न मिल्छ भन्नु तर्कसङ्गत एवं विकेकपूर्ण हुँदैन । सञ्चालक पदबाट हटेको एक वर्षभित्रै कम्पनीको कर्मचारी वा सल्लाहकार पदमा उम्मेदवार हुन चाहिँ पाउने तर नियुक्ति हुन नपाउने भन्ने हो भने यसबाट विरोधाभाषपूर्ण अवस्था सृजना हुन जाने । 	७२०
६४.	९५८२ संयुक्त बन्दीप्रत्यक्षीकरण	गौरीमाया धिमिरे विरुद्ध विशेष अदालत, बबरमहलसमेत	<ul style="list-style-type: none"> निवेदिकाको बयानबाट निजको बसाई सराईको ठेगाना प्रष्ट खुलाएको र निज कार्यरत कार्यालयको समेत वतन खुलाएकोमा उक्त स्थानमा म्याद तामेल नगरी साबिकको रामेछाप जिल्ला बेताली गा.वि.स.वडा नं. २ मा म्याद तामेल गरी विशेष अदालत, काठमाडौँबाट मुद्दा फैसला भएको देखियो । वास्तविक ठेगानामा म्याद तामेल नगरी अन्यत्र तामेल गरेको म्यादबाट प्रतिवादको मौका प्रदान गरेको भन्न मिल्दैन भनी ने.का.प.२०४७ नि.नं. ४९९८ पृष्ठ ३२६ मा प्रतिपादित कानूनी सिद्धान्तसमेतको परिप्रेक्ष्यमा निवेदिकाको 	७२८

			नाउँमा जारी भई मिति २०७२।३।२८ मा तामेल भएको म्याद रितपूर्वकनै तामेल भएको भन्ने अर्थ गर्न मिल्ने नदेखिने ।	
६५.	९५८३ संयुक्त लागु औषध (अफिम)	मिश्रादेवी भण्डारी विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> लागु औषध बरामद भएको अवस्थामा अपराध नमानिनको लागि आफूसँग लागु औषध रहनु पर्ने उचित कानूनी आधार देखाउन सक्नुपर्ने हुन्छ । पुनरावेदिकाको साबिती बयानलाई लागु औषध बरामद भएको तथ्य प्रमाणित भएकोले प्रमाणमा लिन नमिल्ने अवस्था पनि देखिएन । लागु औषध बरामद भएको अन्यथा प्रमाणित गर्न नसकेको अवस्थामा बरामदी तथ्य आफैँमा कसुरजन्य हुन पुग्ने । 	७३४
६६.	९५८४ संयुक्त उत्तरपुस्तिका कोडिङ-समेतको अनियमित कार्य गरी भ्रष्टाचार गरेको	केशवप्रसाद भट्टराई विरुद्ध प्रा.डा.रामकुमार सिंहसमेत	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो जिम्माको परीक्षासँग सम्बन्धित उत्तरपुस्तिका तथा सोसँग सम्बन्धित कागजातहरू प्रतिवादीले बुक गरेको होटलमा राख्न नसक्ने भन्ने कहीं कतैबाट स्थापित पनि छैन । परीक्षासँग सम्बन्धित पदाधिकारीले अवस्थाअनुसार परीक्षाको गोपनीयता तथा संवेदनशीलतालाई ध्यानमा राख्दै सोको लागि उचित निर्णय गर्न सक्ने नै मान्नु पर्ने । 	७४२
६७.	९५८५ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	सन्जयकुमार के.सी.समेत विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, सुर्खेतसमेत	<ul style="list-style-type: none"> वैकल्पिक उपचारको विद्यमानता रहेको अवस्थामा उत्प्रेषणको आदेश जारी गर्न मिल्दैन । फैसला कार्यान्वयनको अवस्थामा जिल्ला अदालतले गरेको आदेशलाई बदर गरी कानूनअनुरूप गरेको पुनरावेदन अदालतको आदेशलाई असाधारण क्षेत्राधिकारअन्तर्गत बदर गर्नुपर्ने प्रस्तुत मुद्दामा कुनै आधार देखिँदैन । विना आधार उत्प्रेषणको आदेश जारी गर्दा न्याय निस्पादन गर्ने निकायहरूमा अनिश्चितता हुनुका साथै फैसलाको अन्त हुने अवस्थासमेत देखिँदैन । जसबाट निवेदक स्वयंसमेतलाई असर पर्न जाने । 	७५८

६८.	९५८६ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	लक्ष्मीप्रकाश सक्सेनासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ मृतकको Suicide Note समेत मृतकको कोठाबाट बरामद भएको छ र उक्त Suicide Note मृतकले लेखेको कुरामा पनि विवाद देखिँदैन। Suicide Note भनेकै आत्महत्या गर्ने संकल्प भएका मानिसले लेख्दछन्। बुबा मलाई माफ गरिबक्सोला ... जुन हजुरको प्रयास असफल भयो..... दिनसम्म यिनीहरूको बचनहरू सुनेर बस्ने..... भन्ने मृतकको आफ्नो बुबासँगै निराशा व्यक्त गर्दै पत्र लेखेको देखिन्छ। Suicide Note लाई एक प्रकारको मृत्युकालीन घोषणाको रूपमा पनि लिनुपर्ने हुन्छ। आफ्नो निराशापूर्ण जीवनलाई उल्लेख गर्दै Suicide Note मा लेखिएको अभिव्यक्तिसमेतको विश्लेषणबाट प्रतिवादीहरूसँगको व्यवहारबाट दिक्क लागेर मृत्युलाई आफैँले रोजेको भन्ने स्पष्ट देखिने। 	७६८
६९.	९५८७ संयुक्त उत्प्रेषण	कौशल्या देवी विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, राजविराजसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ असाधारण क्षेत्राधिकार कानून प्रतिकूलको क्षेत्राधिकार नभई कानून कै परिपूरकको क्षेत्राधिकार हो। यसको प्रयोग सामान्य अवस्थामा हुने होइन। कानूनले स्पष्टरूपमा कार्यविधि तोकी दण्ड सजायको ४८ तथा अ.बं. ६५ नं. को व्यवस्थाअनुरूप काम कारवाही गरी ती काम कारवाहीको न्यायिक परीक्षणसमेत भई आदेशको अन्तिमता भइसकेकोमा पुनः रिटबाट हेर्न सकिने अवस्था नहुने। 	७८२
७०.	९५८८ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रभु माझी	<ul style="list-style-type: none"> ■ अधिकतम कडा सजाय भएपछि सर्वस्व गर्ने प्रावधान तथा सर्वस्व गरिसकेपछि प्रतिवादीकै सम्पत्तिबाट क्षतिपूर्ति भराउने सजाय थप सजायको रूपमा रहने प्रावधान हालको अवस्थामा व्यावहारिक नदेखिने भएकोले त्यसतर्फ दृष्टिगत गरी कानूनहरूलाई व्यावहारिक बनाउनेतर्फ पहल गर्नुसमेत सान्दर्भिक देखिन आउने। 	७८९

७१.	९५८९ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	राजदेव मण्डल विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> फौजदारी कसुरमा अभियोग दाबी लिँदा को कसले के कस्तो अपराध गरेको हो सोबापत के कस्तो दायित्व लिनुपर्दछ सो कुरा स्पष्ट खुल्ने गरी छुट्टाछुट्टैरूपमा उल्लेख गरी अभियोग एवम् कसुर अपराधको दायित्वको निक्क्यौल गर्नुपर्ने हुन्छ भन्ने फौजदारी न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्त रहेको पाइन्छ । केवल आरोप लगाउनु मात्र कसुर स्थापित गर्ने आधार हुन सक्दैन । सबै अभियुक्त समानरूपमा दोषी हुन् भन्ने अनुमान गर्नु कानून र न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्तविपरीत हुन जाने । 	७९७
भदौ				
७२.	९५९० पूर्ण मोही नामसारी	रमेशकाजी यंगोल श्रेष्ठ विरुद्ध आशामाया व्यञ्जनकारसमेत	<ul style="list-style-type: none"> वस्तुतः कुनै व्यक्तिको एकभन्दा बढी नाम हुन सक्ने तथा गाउँ घरमा बोलाउने नाम र कार्यालयको आधिकारिक नाम फरक हुन सक्ने हुन्छ । त्यस्तै एकै ठाउँमा एउटै नाम भएका एकभन्दा बढी व्यक्तिहरू हुन सक्ने हुँदा कसैको नाममात्र मिलेको आधारमा हकै नपुग्ने कुरामा हक कायम हुन सक्ने वा कुनै व्यक्तिको एकभन्दा बढी नाम भई कुनै एउटा नामबाट व्यवहार गरी आएको अवस्थामा विना आधार सो व्यक्ति आधिकारिक व्यक्ति होइन भनी भन्न मिल्दैन । त्यस्तो अवस्थामा आधिकारिक व्यक्ति यही हो भन्ने कुरा अन्य प्रमाणबाट एकिन हुन नसकेको अवस्थामा हस्ताक्षर वा ल्याप्चे छापको जाँच गरी विशेषज्ञले दिएको राय प्रतिवेदनका आधारमा निष्कर्षमा पुग्न मिल्ने । 	८०७
७३.	९५९१ पूर्ण उत्प्रेषण	अरविन्द मजुन्दार विरुद्ध नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय	<ul style="list-style-type: none"> जमानी सम्झौताअनुसारको दायित्व कुन समयमा र कहिले प्रारम्भ हुने भन्ने कुरा मुख्य करारका सर्तहरू र जमानीसम्बन्धी करारका सर्तहरूमा भर पर्ने कुरा हो । जमानीकर्ताको दायित्व जहिले पनि दोस्रो (Secondary) हुन्छ । मूल ऋणी वा दायित्व 	८१५

			<p>पूरा गर्ने मूल पक्ष (Principal Debtor) ले आफ्नो दायित्व पूरा नगरेको अवस्थामा मात्र जमानीकर्ताको दायित्व सुरु हुन्छ । मूल पक्षको दायित्व नै सुरु नभएको अवस्थामा जमानीकर्ताको दायित्व सुरु हुने सक्दैन । बहुमत मध्यस्थको निर्णयमा Guarantee Agreement को दफा १ लाई अन्य दफाको सापेक्षतामा नहेरी त्यसलाई निरपेक्ष (Absolute) प्रावधानका रूपमा व्याख्या गरेको अवस्था छ । सम्झौताका कुनै पनि प्रावधानलाई अन्य प्रावधानको परिपालनामा आश्रित नरहेको भनी एकाङ्गीरूपमा व्याख्या गर्दा Guarantee Agreement को समग्रतालाई बेवास्ता हुन जाने ।</p>	
७४.	९५९२ पूर्ण अंश चलन	महावीर साहुसमेत विरुद्ध झवरीदेवी साहु	<ul style="list-style-type: none"> कुनै सम्पत्ति बन्डा हुने अथवा नहुने भन्ने प्रश्नको निर्णय मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको महलको १८ नं. र यस अदालतबाट तत्सम्बन्धमा भएको फैसलाहरूबाट प्रतिपादित सिद्धान्तको सेरोफेरोमा रही गर्नुपर्ने । 	८३३
७५.	९५९३ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	प्रवेशराम भण्डारीसमेत विरुद्ध सङ्घीय मामिला, संविधानसभा, संसदीय व्यवस्था तथा संस्कृति मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	<ul style="list-style-type: none"> निवेदकहरू मनोनयन हुँदाको अवस्थामा बढीमा ४ वर्षको अवधिको लागि मात्र नियुक्ति भएको देखिएकाले नियुक्ति गर्ने निकायले जुनसुकै समयमा निजहरूको सेवा लिन इन्कार गर्न सक्ने भन्ने नै देखिन्छ । बढीमा भनी वा अवधि नतोकी नियुक्ति वा मनोनयन गरेकोमा नियुक्तिकर्ताबाट चाहेको समयमा नियुक्त वा मनोनित पदाधिकारीलाई पदबाट अवकाश दिन सक्ने भन्ने नै देखिने । 	८५०
७६.	९५९४ संयुक्त परमादेश / प्रतिषेध	भीमप्रकाश रोक्का मगर विरुद्ध वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण, बबरमहल, काठमाडौं	<ul style="list-style-type: none"> रितपूर्वक म्याद तामेल नभई एकतर्फी फैसला भएको अवस्थामा अ.बं. २०८ नं. बमोजिम फैसला भएको छ महिनाभित्र थाहा पाएको मितिले ३५ दिनभित्र प्रतिवाद दिन ल्याएकोमा लिई कारवाही गर्नुपर्ने देखियो । त्यसरी एकतर्फी फैसला भएकोमा फैसला भएको छ महिनाको म्याद नघाई थाहा पाएको 	८५५

			<p>मितिलाई म्याद कायम गरी कसैले प्रतिवाद दिन ल्याउँछ भने त्यस्तो निवेदनबाट कारवाही हुन नसक्ने देखियो । उक्त कानूनी व्यवस्थाले तोकेको म्यादमा यी निवेदकले उजुरी गरेका छन् वा छैनन् भन्नेतर्फ हेर्दा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०६९।१२।२० मा फैसला भएकोमा मिति २०७०।१०।२४ मा मात्र निवेदकले उजुरी गरेको हुँदा उक्त उजुरी निवेदन अ.बं. २०८ नं. ले निर्दिष्ट गरेको म्यादभित्रको नभएबाट उजुरी दरपीठ हुने भनी उक्त न्यायाधिकरणबाट मिति २०७०।११।२९ मा भएको आदेशमा अ.बं. २०८ नं. को कानूनी त्रुटि रहेको भन्न मिल्ने देखिन नआउने ।</p>	
७७.	९५९५ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णबहादुर बरनेत विरुद्ध राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक केन्द्रीय कार्यालय, रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ इच्छाइएको व्यक्तिमा श्रीमान् वा श्रीमतीको नाम उल्लेख गरिनु भनेको सेवा निवृत्त कर्मचारीको मृत्यु भएपछि इच्छाइएको व्यक्तिले सामाजिक सुरक्षाबापतको सुविधा लिन पाउनु हो । जब कि राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक कर्मचारी विनियमावली, २०६९ को विनियम ५९(३) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशले सेवा निवृत्त भएपछि विवाह गरेमा त्यस्तो सुविधा नपाउने गरी सीमा तोकिएको पाइने । 	८६९
७८.	९५९६ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	मोहनकुमार उपाध्याय विरुद्ध आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. ९ बबरमहलसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ कानूनले स्पष्टरूपमा कुनै निकाय वा अधिकारीले गरेको निर्णय वा निर्णय पर्चा उपर अर्को कुनै निकायमा पुनरावेदन लाग्नेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ भने कानूनले गरेको व्यवस्थालाई अदालतले सोहीबमोजिम अनुशरण गर्नुपर्ने । 	८६५
७९.	९५९७ संयुक्त उत्प्रेषण / प्रतिषेध	विवेक राणा विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ पशु संरक्षण र संवर्द्धन एवम् सडकमा छाडा छोडिएका गाई, गोरु, बाच्छा, बाच्छी, साँढेलगायतका चौपायाहरूको निश्चित चरणक्षेत्र, वासस्थानसमेतको व्यवस्थापन सम्बन्धमा व्यवस्थित कानूनी व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन 	८७०

			<p>गर्नुपर्ने टडकारो आवश्यकता देखिएकाले मुलुकी ऐन चौपायाको महलको कानूनी व्यवस्था, स्थानीय प्रशासन ऐन, २०२८ को दफा ९ को उपदफा (११) र (१२) को व्यवस्था, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा ९६(१) को खण्ड (अ) को उपखण्ड (२) र उपखण्ड (१५) को व्यवस्था एवम् निकासी पैठारी (नियन्त्रण) ऐन, २०१३ को दफा ३(१)(घ) को व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूका नाममा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने।</p>	
८०.	<p>९५९८ संयुक्त अपहरण गरी बन्धक बनाएको</p>	<p>नेपाल सरकार विरुद्ध मुन्सी भन्ने सहाबुद्दीन शेष</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ अपहरणको वारदातमा दुई वा सोभन्दा बढि व्यक्तिको संलग्नता रहेको निर्विवाद पुष्टि भएको अवस्थामा मात्र मुलुकी ऐन, अपहरण तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको ७ नं. आकर्षित हुने हुन्छ। अपहरणको कसुरमा दुई जना वा सोभन्दा बढी समूह भई घटित भएमा कसुरको गम्भीरता र घनत्व बढन जान्छ र त्यस्तो भएमा कानूनले थप सजायको व्यवस्था गरेको देखिन्छ। तर, त्यस्तो थप सजाय गर्नु पूर्व दुई जना वा सोभन्दा बढी व्यक्तिको अपहरण कार्यमा संलग्नता थियो भनी वादी पक्षले प्रमाणित गर्न सक्नुपर्ने। 	८८३
८१.	<p>९५९९ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश</p>	<p>मुनकीदेवी साह सुडी विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, जनकपुरसमेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ अ.बं. १७ नं. को व्यवस्था कार्यविधिसम्बन्धी विषय हो। कार्यविधि कानूनअन्तर्गतको कानूनी व्यवस्थाले कसैको हक अधिकारमा असर पर्ने गरी मूलभूत विषयमा कुनै आदेश गर्न मिल्दैन। पुनरावेदन सुन्ने अदालतबाट अ.बं. १७ नं. को रोहमा आदेश हुँदा पछि मातहतको अदालतले गर्नुपर्ने निर्णयलाई असर पर्ने गरी गर्नु हुँदैन। आदेश गर्नु अघि सो आदेशको स्पष्ट र प्रत्यक्ष प्रभाव मातहतको अदालतमा रहेको विवादको विषयमा पर्छ, पर्दैन भनी माथिल्लो अदालतले सदैव गम्भीर भई विचार गर्नुपर्ने। 	८८९

८२.	९६०० संयुक्त आगलागी	लक्ष्मीप्रसाद खत्रीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ सुकेको खरबारीमा सलाईको काँटी फाल्दा खरबारीमा आगो लाग्न सक्छ र त्यसबाट नजिकका घरमा आगो लाग्न सक्छ भन्ने कुरा सामान्य विवेक भएको मानिसलाई थाहा हुन सक्ने विषय हो । यसरी सामान्य विवेकसम्म नराखी आफूले गर्न लागेको कार्यबाट अर्काको हानी नोक्सानी हुन्छ भन्ने जानीबुझी त्यस्तो कार्य गर्ने र त्यसबाट नोक्सानी हुन गएमा प्रतिवादीले लापरबाही गरेको मानिने । 	८९६
८३.	९६०१ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	टंकहरि दाहाल विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ निवेदकले उठाएका बाँचन पाउने अधिकारसहितका मौलिक अधिकारको संरक्षण, विपत व्यवस्थापनसमेतका व्यवस्थापकीय कुराहरूका सम्बन्धमा विचार गर्दा नेपालको संविधान, २०६३ ले मौलिक मानवअधिकारको प्रत्याभूति गर्दै ती अधिकारको सार्थक कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी राज्यलाई सुम्पेको छ । प्रकृतिक प्रकोपलगायत अन्य कुनैपनि कारणमा व्यक्तिको मौलिक हक अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन गर्नुपर्ने दायित्वबाट राज्य विमुख हुन सक्दैन । नागरिकको संरक्षकको हैसियतले आफ्नो स्रोत साधनको समुचित परिचालन गरी आफूले लिएको जिम्मेवारीबाट कुनै पनि बहानामा राज्यले पछि हट्न नमिल्ने । 	९०७
८४.	९६०२ संयुक्त संरक्षित क्षेत्रभित्र संरक्षित हिउँ घितुवा मारी छाला निकासी ओसारपसार गरी घरमा राखेको	नेपाल सरकार विरुद्ध कुलमान घले गुरुङसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा २६(१) मा वन्यजन्तु मार्ने कार्य र वन्यजन्तुको आखेटो पहार राख्नेसम्मको निषिद्ध कार्यलाई पनि एके दफामा राखे पनि सो कार्यलाई कसुरको मात्रानुसार विचार गरी सजाय गर्न अधिकतम र न्यूनतम सजायको व्यवस्था गरी न्यायकर्तालाई स्वविवेकीय सजाय निर्धारण गर्न सक्ने गरी कानूनी प्रावधान विधायिकाले निश्चित गरेको देखिन्छ । यसरी विधायिकाले दण्ड निर्धारण गर्न विस्तारित प्रावधान राखे 	९३५

			<p>पनि तजबिजी अधिकारको प्रयोग आत्मगत वा स्वेच्छाचारीरूपमा गर्न मिल्दैन । त्यस्तो दण्डको निर्धारण न्यायकर्ताले समन्याय (equity), शुद्ध अन्तःस्करण (good conscience), प्राकृतिक न्याय (natural justice) का आधारमा कसुरको मात्रा वा गम्भीर्यता, घटनाक्रम र कानूनले तोकेको परिधिसमेतलाई तुलानात्मकरूपमा अनुपातिक र उचित सन्तुलन (proportional & proper balance) भएको छ छैन ख्याल गरी न्यायिकरूपमा सम्पादन हुनुपर्ने ।</p>	
८५.	९६०३ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	किसुनदास कथवनिया विरुद्ध रामपति साह कलवारसमेत	<ul style="list-style-type: none"> जायजात र पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कनमा अस्वाभाविक फरक पर्न गएको अवस्था देखिएकोसमेतका आधारमा सर्लाही जिल्ला अदालतका तहसिलदारबाट मिति २०६७।८।१५ मा भएको पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कन रितपूर्वकको नदेखिएको हुँदा सो मूल्याङ्कनलाई सदर कायम गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत, जनकपुरको मिति २०६८।३।१६ को आदेश बेरीतको देखिएकोले उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने । 	९४७
८६.	९६०४ संयुक्त परमादेश / उत्प्रेषण	जनप्रिय बहुमुखी क्याम्पस सञ्चालक समितिसमेत विरुद्ध माधवप्रसाद घिमिरे	<ul style="list-style-type: none"> निवेदकले करकाप र जोरजुलुमपूर्ण तरिकाले बाध्यतामा राजीनामा दिएको, स्वेच्छाले राजीनामा नदिएको, सहप्राध्यापकको राजीनामा स्वीकृत गर्ने कार्य कानूनसम्मत नदेखिएको, रोजगारीसम्बन्धी नागरिक स्वतन्त्रताको हनन् भएकोसमेत देखिँदा निजलाई सहप्राध्यापक पदबाट बञ्चित गर्ने कार्य नियमसंगत भएको देखिएन भने SMS सम्बन्धी २ जनाको निजी मामिलामा सचेत नगराई वा सफाइको मौकासमेत नदिई पद र रोजगारी नै हरण गर्ने कार्य मनासिब मान्न नसकिने । 	९५०

८७.	९६०५ संयुक्त परमादेश	बमप्रसाद गिरीसमेत विरुद्ध गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय, डिल्लीबजार काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ ताम्रपत्र आदिको सम्मान गरेर सम्पत्ति आदिको हिसाबकिताब र व्यवस्थापन भने गुठी संस्थानले अवश्य गर्न सक्छ । तर सनातनबाट चली आएको परम्पराअनुसार हलेसी महादेवको नित्य पूजाआजा सञ्चालन गर्न महन्त मनोहर गिरीका शिष्य प्रशिष्य र सन्तानमध्ये यी रिट निवेदकहरूलाई परम्परागत पूजाआजा गर्नबाट हलेसी महादेव व्यवस्थापन समितिले रोक्नु न्यायोचित नदेखिने । 	९५८
८८.	९६०६ संयुक्त उत्प्रेषण / प्रतिषेध	शत्रूघन कुमार नेपालसमेत विरुद्ध श्रृजना नेपाल	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त (Principle of Natural justice) प्रत्येक नागरिकको मौलिक तथा नैसर्गिक हकसमेत भएको र हाम्रो न्याय प्रणालीले यसलाई प्राथमिक र मूलभूत सिद्धान्तको रूपमा अंगिकार गरी न्याय निरूपणको सन्दर्भमा सर्वाधिक महत्त्व दिई आएको छ । प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तबमोजिम जसको विरुद्ध निर्णय गरिन्छ सो व्यक्तिलाई बुझ्ने, के कुन गल्ती कसुर अपराध गरेको छ सो कुरा निजले प्रस्टरूपमा जानकारी पाउने र निजले पनि आफ्नो विरुद्धका कुराहरू राख्न पाउनु पर्ने हुन्छ । सुनुवाईको लागि उचित अवसर तथा मौका नदिई गरेको निर्णयले न्यायिक प्रक्रियामा वैधानिकता प्राप्त गर्न नसक्ने । 	९७३
८९.	९६०७ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णप्रसाद तिमिल्सिनासमेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ व्यक्तिगत जग्गादर्ताको विषयमा विपक्षी मालपोत कार्यालयले आफ्नो जग्गादर्ताको अधिकार प्रयोग गर्दा सबुद प्रमाण, साबिक दर्ता, स्थलगत सर्जमिन, नापी आदी गरी जग्गा दर्ता गर्न मिल्ने नमिल्ने भन्ने आफ्नो अर्धन्यायिक अधिकार प्रयोग गरी निर्णयमा पुग्नुपर्नेमा त्यसो नगरी प्रस्तुत मुद्दामा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको 	९८९

			<p>मिति २०६५/७/२८ को निर्देशन र सोको आधारमा गरेको विपक्षी मालपोत कार्यालयले जग्गाको दर्ता व्यक्तिका नाममा नगरी नेपाल सरकारको नाममा दर्ता गर्ने गरी मिति २०६५/८/१८ मा निर्णय गरी दर्ता स्रेस्ता तयार गरी नेपाल सरकारको नाममा प्रमाणपुर्जासमेत तयारगरी स्थानीय जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा पठाएको कार्य कानून र विधीगत प्रक्रियाअन्तर्गत रही भए गरेको नदेखिने।</p>	
९०.	९६०८ संयुक्त बैंकिङ कसुर	नेपाल सरकार विरुद्ध रूबी जोशीसमेत	<p>■ अभियोजक पक्षबाट अभियोजन लगाइएको बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ को कानूनी व्यवस्था र प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यगत अवस्थामा तारतम्यता रहेको देखिँदैन। बैंकिङ कसुर जस्तो गम्भीर प्रकृतिको कसुर स्थापित हुन सोबमोजिमको कार्यकारण घटित भएको कुरा वस्तुनिष्ठरूपमा वादी पक्षले प्रमाणित गर्नुपर्ने हुन्छ। तर नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशिका र बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६४ को बर्खिलाप गरे भएको कार्यहरू बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ अनुरूपको कार्य मान्न सकिने अवस्था भएन। जुन कानून उल्लङ्घन गरेको हो, सोबमोजिम सजायको मागदाबी प्रस्तुत गर्नुपर्नेमा असम्बद्ध कानूनको समुच्चा दफाहरू विपरीतको कसुर भनी अस्पष्ट र असान्दर्भिक दाबी लिएको पाइयो। दाबी लिएका कानूनी दफाहरू के कसरी उल्लङ्घन गरिए भन्ने तथ्य पनि स्पष्टरूपमा प्रमाणित गर्न सकेको छैन। साथै प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ अनुसार पनि कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने हुँदा प्रस्तुत मुद्दामा अभियोग लगाइएको कसुर वादीबाट वस्तुपरक एवं विश्वासिलो ढङ्गले प्रमाणित गर्न सकेको नदेखिने।</p>	९९९

असोज

असोज				
९१.	९६०९ बृहत् पूर्ण उत्प्रेषण / परमादेश	माधवराज घिमिरे विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत	<ul style="list-style-type: none"> मुद्दाको रोहमा तल्लो तहको अदालत वा अर्धन्यायिक निकायबाट भएको फैसलालाई चुनौती गरी साधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत दायर हुने पुनरावेदन पत्र र त्यस्तो फैसला गर्दा अपनाइएको कार्यविधिलाई नै चुनौती गरी असाधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत दायर हुने रिट निवेदन नितान्त फरक विषय हुन् । मुलुकी ऐन, अ.बं. १९४ नं. मुद्दाको रोहमा साधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत पुनरावेदन वा सो प्रकृतिको निवेदनदायर गर्दा फैसलाले तोकेको सजायबापत धरौट वा जमानत पेस गर्ने सर्त र प्रक्रियासँग सम्बन्धित रहेको छ । उक्त कानूनी व्यवस्था केवल मुद्दामा पुनरावेदन वा सोसरहका निवेदन गर्दा आकर्षित हुने हुँदा त्यसलाई रिट क्षेत्रमा विस्तार गर्न नमिल्ने । 	१००७
९२.	९६१० बृहत् पूर्ण उत्प्रेषण / परमादेश	माधवराज घिमिरे विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहल, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कुनैपनि व्यक्तिको वतन कायम हुन निज बसोबास गर्ने गरेको घर निजको नामको हो होइन भन्ने कुराले निर्धारित गर्ने नभई निजको बसोबासले निर्धारण गर्ने हुन्छ । निवेदकको तत्कालको वतन सहकारीको माइन्ड्युट र निवेदन व्यहोरासमेतबाट काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका, वडा नं. ७ पुष्टि भएको हुँदा आफ्नो वतन सर्लाहीमा म्याद जारी नभएको त्रुटिपूर्ण भन्ने निवेदन दाबी औचित्यपूर्ण मान्न नमिल्ने । 	१०१९

९३.	<p>९६११</p> <p>संयुक्त</p> <p>उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध / अधिकारपृच्छा</p>	<p>अधिवक्ता</p> <p>उद्धवकुमार के.सी. विरुद्ध</p> <p>राजस्व अनुसन्धान विभाग, हरिहर भवन, पुलचोक ललितपुरसमेत</p>	<p>■ कानूनी राज्यको प्रहरीको हिसाबले कानूनको उल्लङ्घन गर्न नदिने र कानूनको रक्षा गर्नुपर्ने ज्ञान, अनुभव र सीपको अपेक्षा गरिने व्यवसायीले कानूनअन्तर्गत गर्ने व्यवसायबाट प्राप्त लाभबापत तिर्नुपर्ने कानूनबमोजिमको कर नतिरेको अवस्थामा सो व्यवसाय र व्यवसायप्रतिको जनताको आस्था समाप्त हुन्छ । आयअनुसार कर तिर्नु व्यवसायीको धर्म पनि हो । तसर्थ प्रचलित कानूनबमोजिम करदातामा दर्ता हुने, नियमितरूपमा आयको विवरण राख्ने, कानूनबमोजिम बुझाउनु पर्ने आयलगायतको विवरण बुझाउने र निर्धारित कर तिर्ने जस्ता कार्यहरू कानून व्यवसायसँग सम्बद्ध प्रतिष्ठा र गौरवको पनि विषय हुनाले यसतर्फ सबै कानून व्यवसायीहरू सचेत रहन र आफ्नो कानूनी कर्तव्य पूरा गर्नबाट चुक्न नहुने ।</p>	१०३४
९४.	<p>९६१२</p> <p>संयुक्त</p> <p>उत्प्रेषण / परमादेश</p>	<p>सुमन</p> <p>अधिकारीसमेत</p> <p>विरुद्ध</p> <p>नेपाल सरकार</p>	<p>■ विवादित निर्देशिकाले समग्ररूपमा राजनीतिक द्वन्द्वको क्रममा मृत्युवरण गरेका वा बेपत्ता पारिएका व्यक्ति भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । यसैगरी उक्त विवादित निर्देशिकामा प्रयुक्त “मृत्युवरण” शब्दले मारिएको भन्ने स्पष्ट गर्ने देखिँदैन । विगतको सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा सर्वसाधारण नागरिकसमेत मारिएका वा बेपत्ता पारिएका छन् । जसअनुसार निर्देशिकाले पीडक र पीडितबीचको फरक व्यवहार देखाउन सकेको देखिँदैन । यसले गर्दा द्वन्द्व पीडितलाई दिन लागेको परिचयपत्र पीडकले समेत प्राप्त गर्ने देखिन्छ जुन न्यायोचित नहुने ।</p>	१०५१

९५.	९६१३ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	लेखनाथ बास्तोला विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	<ul style="list-style-type: none"> बजेट वक्तव्यको आधारमा निर्देशिका जारी गरी कर लगाउन वा उठाउन पाउने प्रावधान नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ ले प्रदान गरेको देखिन्छ । करसँग सम्बन्धित कुराहरू ऐनले स्पष्ट अधिकार दिएकोमा बाहेक निर्देशिका जारी गरी सोही निर्देशिकाको आधारमा मात्र कुनै शुल्क तोक्नु, उठाउनु र अदालतले जारी गरेको आदेशसमेत पालन नगर्नु प्रजातान्त्रिक शासन पद्धतिको मर्मविपरीत हुन जान्छ । निर्देशिकाको भरमा कुनै रकम दैदस्तुर कुनै पनि बहानामा उठाउन नपाउने अवस्थामा वन विकास कोष निर्देशिका जारी गरी रकम उठाएको विपक्षीहरूको सो कार्य संविधान एवम् कानून प्रतिकूल रहेको देखिन आउने । 	१०६१
९६.	९६१४ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	लोकेन्द्र सिंह विष्ट विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> वस्तुतः निवेदक संस्था (UMN) लाई नेपालमा कानूनबमोजिम दर्ताको प्रक्रियाबिना नै काम गर्न दिएको र सो संस्थाले काम नगर्ने भएमा वा विघटन भएमा पनि उक्त संस्थाको सम्पत्ति नेपाल सरकारमा नै हस्तान्तरण गर्ने व्यवस्थासहित काम गरेको अवस्थामा पछिल्लो समयमा सो संस्था औपचारिक दर्ताको प्रक्रियामा गई विदेशमा दर्ता भएको कारणले मात्रै साबिकको हक दायित्वबाट विच्छेद गरी हेर्न मिल्ने देखिँदैन । जुन पृष्ठभूमिमा र सर्तहरूसहित संस्थाले काम गरी आएको हो, सोको निरन्तरता विधिवत् टुङ्ग्याएको अवस्थामा बाहेक टुङ्गिएको मान्न नमिल्ने । 	१०६८

९७.	९६१५ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	सूर्यबहादुर के.सी. विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	<ul style="list-style-type: none"> वस्तुतः देशभित्र रहेका प्राकृतिक स्रोतको स्वामी राज्य नै भएको नाताले त्यस्तो प्राकृतिक स्रोत तथा सम्पदाको परिचालनको लागि कानूनको अधीनमा रही सर्वेक्षण अनुमति प्रदान हुने र अनुमति प्राप्त गरेका व्यक्ति वा संस्थाले प्राप्त अनुमतिको अधीनमा रही कार्य गर्नुपर्ने हुन्छ । इमानदारी साथ काम गर्दै जाँदा समस्याभाव भई कानूनसम्मत आधार देखाई पुनः अनुमतिपत्र माग गर्नुलाई वैध अपेक्षा नै मान्नु पर्ने । 	१०८०
९८.	९६१६ संयुक्त अपुताली हक कायम	हरेन्द्रकुमार चौधरी विरुद्ध नारायणप्रसाद थारु	<ul style="list-style-type: none"> आफैँबाट जन्मिएको सन्तान उसको सबैभन्दा नजिकको हकवाला हुन्छ र त्यस्तो जन्मेको छोरी रहिछे भने सौतेनी छोरीको तुलनामा आफ्नै छोरी नजिकको हकवाला हुन्छ, छोरी विवाहिता हुनु वा नहुनुबाट कुनै असर पर्दैन । एकै उदरका छोराछोरी वा विवाह भएको छोरी र कन्या छोरी भएमा मात्र तीबीच अपुताली पाउने क्रममा असर पर्ने हुन सक्छ । प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यमा फरक उदरबाट जन्मेका छोरा र आफैँबाट जन्मेकी छोरी भएको हुँदा आमाको अपुताली छोरीले पाउने स्थिति रहेको देखिने । 	१०९६
९९.	९६१७ संयुक्त उत्प्रेषण	डिल्लीशेर राईसमेत विरुद्ध मालपोत कार्यालय, खोटाङ, दिक्तेलसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कुनै पनि निर्णयलाई पूरा पढेर मात्र अर्थ लगाउनु पर्ने हुन्छ । मालपोत कार्यालयको उल्लिखित निर्णयले निवेदकको जिकिरलाई पर्याप्त मात्रामा सम्बोधन गरेको देखिन्छ । निर्णयको पुछारमा तामेली शब्द परेबाटै सोभन्दा माथि रहेका सयकडा ९९ वाक्य र शब्दहरूलाई नभएसरह ठानी तामेली भन्ने शब्दलाई मात्र पक्रनु तर्कसम्मत नहुने । 	११०४

१००.	९६१८ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध सीता लामिछानेसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कुनै शिशु जिउँदो जन्मेको हो वा मृत जन्मेको हो भन्ने कुराको सर्वोत्तम प्रमाण तत्सम्बन्धमा विशेषज्ञता प्राप्त गर्ने चिकित्सकहरूको भनाई नै हुन्छ । चिकित्सकहरूको रायमा लापरवाही वा बेहिसाब देखिएमा, गम्भीरताको अभाव रहेमा वा अयोग्य चिकित्सकबाट राय व्यक्त भएमा बाहेक चिकित्सकहरूको रायलाई प्रमाणमा लिनु उपयुक्त हुन्छ । चिकित्सकको राय मिसिलका अन्य प्रमाणबाट समर्थित भएको अवस्थामा त्यस्तो राय झन् विवादास्पद हुन पुग्ने । 	१११०
१०१.	९६१९ संयुक्त जबरजस्ती करण (हाडनाता)	श्रीराम त्रिपाठी विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> चरित्रकै विवाद रहेको मुद्दामा बाहेक अपराधी ठहर गर्न वा सफाइ दिनको लागि व्यक्तिको चरित्रलाई कानूनले खासै महत्त्व दिएको छैन । करणी एउटा घटना हो जो जुनसुकै जैविक व्यक्तिबाट जुनसुकै बेला जसरी पनि घटित हुने सम्भावना रहन्छ । यसका प्रस्फुटनका एक होइन अनेकौं छिद्र हुन्छन् । साधु सन्त देउतादेखि दुष्ट दुर्जन सबै यसको दायरामा आउन सक्ने हुन्छन् । त्यसैगरी यौन दुराचार र करणी गर्ने काम सामान्यतया कसैले पनि खास गरी बाबुले आफ्नो सन्तानको सामुन्ने गर्ने कुरा एक असामान्य कुरा भएको र पीडितकी बहिनी निककै कम उमेरकी भएकीले निजबाट यस्तो तथ्य थाहा पाउने अवस्था कमै पर्छ । अतः ती भनाइलाई प्रतिवादीको सफाइको आधार बनाउनु उपयुक्त नहुने । 	११२०

१०२.	९६२० संयुक्त उत्प्रेषण	राधा नकर्मीसमेत विरुद्ध कमला नकर्मीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> तहतहबाट फैसला अन्तिम भइसकेको फैसला कार्यान्वयनलाई स्वीकार नगरी नाबालकहरू साबालक भई आफ्नो हक अधिकार खोज्न कानूनमा स्पष्ट नभएको भनी यी निवेदकहरूले विभिन्न ऐन कानूनको प्रावधानहरूलाई व्याख्या गरी पाउन सुरु अदालत र पुनरावेदन अदालतबाट जवाफ आएन भनी यस रिटमा माग गरेका छन् । जुन कुरा निवेदकहरूले प्रचलनमा रहेका कानूनी व्यवस्थालाई एकरूपता बनाउन व्याख्या गराउने बाहानामा फैसला कार्यान्वयनको कारवाहीलाई अलमल्याउने नियत झल्किन्छ । उक्त प्रचलित विभिन्न कानूनमा छरिएर रहेका नाबालकहरू साबालक हुने प्रावधानहरू आफ्ना ठाउँमा उपयुक्त भएर नै जिल्ला तथा पुनरावेदन अदालतले कानूनसम्मत काम कारवाही र आदेश गरेको अवस्था छ । तसर्थ रिट निवेदकहरूले उठाएको यस प्रश्नमा प्रस्तुत रिटबाट निरूपण हुनुपर्ने नदेखिने । 	११४२
१०३.	९६२१ संयुक्त जिउ मास्ने बेच्ने	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रकाश ओझा	<ul style="list-style-type: none"> पीडितको जाहेरी दर्खास्त र प्रमाणित बयान तथा प्रतिवादीको मौकाको र अदालतको बयान र बरामद तस्वीरहरूको अध्ययनबाट प्रतिवादीले अश्लील तस्वीर खिच्ने कार्यलाई पेसा नै बनाएको देखिन्छ । नाबालकसमेतको नग्न तस्वीर खिच्नु र संग्रह गर्नुपर्ने प्रयोजन पीडितहरूलाई अनुचित प्रभावमा पार्नु, यौन पेसामा संलग्न गराउनु र अश्लील चलचित्र बनाउनुसमेतका कार्य गर्नुबाहेक अरु हुने कुराको अनुमान गर्न सकिँदैन । पीडितसमेतको लागि प्रतिवादी बाहिरी व्यक्ति हुन् । पीडितसमेतको गोप्य अंगहरू 	११४९

			<p>प्रतिवादीले हेर्न मिल्दैन । प्रतिवादीले सो हेरेका र त्यसलाई सुरक्षित तवरले चिप्समा राख्ने कामबाट त्यो कुरा गोप्य रहेन । पीडितसमेतको नांगा तस्वीरहरू कस्तो हुन्छ भनी हेर्नको लागि खिचेको र संग्रह गरेको भन्ने हक प्रतिवादीलाई छैन । आज एउटी पछि दुइटी गर्दागर्दै सयौंको फोटो कस्तो हुन्छ भनी खिच्ने काम अनैतिक र अश्लील हुन्छ । यो पेसा नै हुन जाने ।</p>	
१०४.	<p>९६२२ संयुक्त कर्तव्य ज्यान / ज्यान मार्ने उद्योग</p>	<p>नेपाल सरकार विरुद्ध विनोदकुमार राय यादवसमेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ मनसाय तत्त्व अलग्गै प्रमाणित हुने नभई आपराधिक कार्य गर्दाका गतिविधिहरूबाट नै पुष्टि हुने विषय भएकाले यसमा दुवै पक्षबिच पहिलेदेखि नै झगडा भइरहने गरेको देखिनु, त्यस दिन पनि गहुँ लुटेको विषयमा पञ्चायती गर्न भनी आएका व्यक्तिहरूलाई बाटोमा रोकी गोली चलेको, धेरै चोटी फायर भएको, प्रतिवादीहरूको हात हातमा बन्दुक लिएर गएको भन्ने जस्ता तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्टि भएको देखिएकोले यी प्रतिवादीहरूले जानी जानी मनसायले नै गोली चलाएको कुरालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने । 	११७३
१०५.	<p>९६२३ संयुक्त जबरजस्ती करणी</p>	<p>अमरबहादुर बोगटी विरुद्ध नेपाल सरकार</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ जबरजस्ती करणी जस्तो नेपाल सरकार वादी भई चल्ने मुद्दामा पीडितको जाहेरी नै पर्नुपर्छ भन्ने पनि हुँदैन । पीडितले सामाजिक लज्जा, लाग्न सक्ने लाञ्छना, कसुरदारको डर धाक, आफ्नो चेतना स्तर, आर्थिक सामाजिक पारिवारिक स्थिति जस्ता कारणले पनि जाहेरी दिन नसक्ने अवस्था हुने हुँदा जाहेरी नपरी अन्य कुनै किसिमले घटनाको बारेमा 	११९८

			थाहा जानकारी भएमा पनि प्रहरीले अनुसन्धान गरी मुद्दा चलाउनु पर्ने हुन्छ । यस्तो अवस्थामा जबरजस्ती करणी जस्तो मुद्दामा हदम्यादको परम्परागत मान्यतालाई कठोरताका साथ अंगिकार गरिरहनु न्यायोचित पनि नहुने ।	
कात्तिक				
१०६.	१६२४ पूर्ण अंश	झिग्मी पलवर विष्टसमेत विरुद्ध डिकी डोलकर पलवर विष्टको मु.स. गर्ने कर्साङ लवाङ	<ul style="list-style-type: none"> मिसिल संलग्न प्रमाणबाट दरबार ऐतिहासिक महत्त्वको देखिएको र सो कुरामा वादी प्रतिवादीबीच विवाद रहेको पनि नदेखिँदा उक्त मुस्ताङ दरबारमा वादी स्वयंले दाबी नै नगरेको र उक्त दरबारको ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक स्वरूप यथावत् रूपमा संरक्षण गरी राख्नु उपयुक्त हुने देखिएकोले अशियारहरूबीच बन्डा गर्नु उचित नहुने । 	१२०७
१०७.	१६२५ पूर्ण लिखत दर्ता बदर	तिर्थरत्न तुलाधर विरुद्ध मंगलमान प्रजापति	<ul style="list-style-type: none"> कसको नाममा रैकर परिणत हुने भन्ने मुद्दाको अन्तिम निर्णय हुन बाँकी भई मुद्दा विचाराधीन रहेको अवस्थामा सो तथ्यलाई छली विवादित जग्गा आफ्नो नाममा एकलौटी दर्ता गरी सो दर्ताको आधारमा लिखत गरी हक हस्तान्तरण गरेको हुँदा सो कार्य दूषित भई त्यस्तो दर्ता तथा लिखत वैध हुन र त्यस्तो लिखतले वैधता प्राप्त गर्न सक्ने हुँदैन । त्यस्तो दूषित क्रियाबाट गरेको लिखतको हक हस्तान्तरणबाट प्रतिवादीहरूको हक कायम रही रहन र वादीको हक समाप्त हुन नसक्ने । 	१२२०
१०८.	१६२६ संयुक्त नागरिकता	नेपाल सरकार विरुद्ध मन्सारा भुर्जिसमेत	<ul style="list-style-type: none"> वस्तुतः कुनै पनि देशको नागरिकताको प्रमाणपत्र भनेको नागरिक र राज्यबीचको कानूनी सम्बन्धको आधार र प्रमाण देखाउने आधारभूत लिखतको रूपमा 	१२२९

			<p>रहेको हुन्छ । नागरिक र राज्यको सम्बन्धलाई स्थापित गर्ने यस्तो प्रमाणपत्रको प्राप्ति एवं समाप्तीका आधारहरू अत्यन्तै संवेदनशील विषय हुन्छन् । यही संवेदनशीलतालाई मनन गरी विधायिकाले नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र रद्द गरी नेपाली नागरिकबाट हटाउने आदेश दिने अधिकार सरकारको कुनै मन्त्रालय वा विभागलाई प्रत्यायोजन गरी नेपाल सरकार मन्त्रपरिषद्मा नै निहित रहने व्यवस्था गरेको भन्ने उल्लिखित ऐनको व्यवस्थाबाट स्पष्ट हुन आउँछ । यसरी नागरिकताको समाप्तिको संवेदनशीलता र महत्त्वलाई दृष्टिगत गरी ऐनमा नै सो अधिकार प्रत्यायोजन गर्न नमिल्ने किटानी व्यवस्था भएको देखिन आउने ।</p>	
१०९.	९६२७ संयुक्त परमादेश	सज्दा सापकोटासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> संविधान तथा कानूनले नेपाली नागरिक आमाबाट नेपालमा जन्म भई नेपालमा नै बसोबास गरिरहेका व्यक्तिहरूले आमाको नामबाट नागरिकता प्राप्त गर्न सक्ने भनी व्यवस्था गरिसकेको अवस्थामा बाबु विदेशी वा स्वदेशी हो भन्ने प्रश्न उठाई संविधान र कानूनबमोजिम नागरिकता प्राप्त गर्ने योग्यता पुगेका व्यक्तिहरूलाई नागरिकताको प्रमाणपत्र दिन इन्कार गरी नागरिकता विहीन बनाउनु कानूनअनुकूलको कार्य मान्न नसकिने । 	१२३७
११०.	९६२८ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णशरण मास्के विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> सैनिक सेवामा कार्यरत निवेदकले पशु स्वास्थ्य औषधि उत्पादन आयोजना शाखामा गरेको सेवा अवधिको ७५ प्रतिशत अवधि जोडी निवृत्तिभरण पाउँ भनी दाबी गरेकै आधारमा कुनै पनि 	१२४५

			कानूनले त्यस्तो नोकरी अवधि जोड्न मिल्ने भनी नबोलेको अवस्थामा सो सेवा अवधिलाई जोड्न मिल्ने भनी अर्थ गर्नु कानूनसम्मत नहुने ।	
१११.	९६२९ संयुक्त उत्प्रेषण	बलराम यादव विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, राजविराजसमेत	<ul style="list-style-type: none"> परिवारको मुख्य व्यक्ति आमाले घर व्यवहार चलाउनका लागि लिएको ऋण यी विपक्षीले समेत व्यहोर्नु पर्ने हुँदा निजको नाममा बकसपत्रबाट प्राप्त भएको सम्पत्तिबाट असुल हुन नसक्ने भन्नु कानूनविपरीत हुने देखिन्छ । अदालतको अन्तिम फैसलाबाट सावाँ ब्याज भरी पाउने वादीको हक स्थापित भइसकेको स्थितिमा बिगो भरिदिनु पर्ने दायित्वबाट विपक्षीले उन्मुक्ति पाउँछ भन्न नमिल्ने । 	१२५२
११२.	९६३० संयुक्त प्रश्नपत्रको गोपनीयता भङ्ग गरी भ्रष्टाचार गरेको	नेपाल सरकार विरुद्ध नेत्रबहादुर लिम्बूसमेत	<ul style="list-style-type: none"> भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को कुनै पनि व्यक्ति विरुद्ध अदालतमा एकै कसुरमा एक पटकभन्दा बढी मुद्दा चलाइने र सजाय दिइने छैन भन्ने कुरा अर्थात् दोहोरो खतराको सिद्धान्त कुनै एक कसुरमा उही व्यक्तिउपर मुद्दा चलाई निर्णय भइसकेकोमा सोही कसुरको सम्बन्धमा पुनः कारवाही चलाउन रोक लगाउने सन्दर्भमा आकर्षित हुने हो । विवादको विषयमा एकै प्रतिवादीबाट भएको कार्यको लागि दुई छुट्टाछुट्टै ऐनअन्तर्गतको कसुरमा छुट्टाछुट्टै अनुसन्धान तहकिकात गरी मुद्दा चलाउन र अदालतबाट निर्णय गर्न यस सिद्धान्तले रोक लगाएको देखिँदैन । यसबाट एउटै क्रियाबाट अलगअलग ऐनअन्तर्गतमा कसुरसमेत भएमा अलगअलग मुद्दा चलाउन र सजाय गर्ने बाधा हुने अवस्था नदेखिने । 	१२५७

११३.	९६३१ संयुक्त हातहतियार खरखजाना	नेपाल सरकार विरुद्ध अरविन्दकुमार पण्डित	<ul style="list-style-type: none"> वस्तुतः एउटै मुद्दाका सहअभियुक्तले सुरु फैसलाउपर दायर गरेको पुनरावेदनमा विपक्षी झिकाउने आदेश भई नेपाल सरकारको तर्फबाट सुनुवाईमा बहससमेत गरी सकेपछि पनि उक्त मुद्दाको सुरु फैसलाको जानकारी प्राप्त नभएको भन्न मिल्ने हुँदैन । एउटै मुद्दाको सुरु फैसलाउपर एउटा प्रतिवादीको तर्फबाट परेको पुनरावेदनमा विपक्षी झिकाउने आदेश भई वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट बहस गरी सो मुद्दा मिति २०६७।३।१५ मा फैसला भइसकेपछि त्यसको ९ महिना ३ दिन पछि मिति २०६७।१२।१८ मा पुनरावेदन अदालतमा दायर भएको पुनरावेदन पत्रलाई सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २६ बमोजिम तोकिएको पुनरावेदन गर्ने हदम्यादभित्र परेको भन्न मिल्ने नदेखिने । 	१२८७
११४.	९६३२ संयुक्त झुठा शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र पेस गरी भ्रष्टाचार गरेको	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रेमबहादुर जी कुँवर भन्ने प्रेमबहादुर कुँवर	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिवादीले Higher School स्तरको प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको Central Board of Higher Education, New Delhi संस्था Council of Boards of School Education in India र Ministry of HRD बाट मान्यता दिइएको संस्थाहरूको सूचीमा नभएको भनी उल्लेखसम्म गरिएको देखिन्छ । तर, उक्त संस्था नै नक्कली, झुट्टा रहेको र पहिलेदेखिनै अस्तित्वमा नभएको भनी उल्लेख गर्नसकेको देखिएको छैन । यसबाट उक्त संस्था नक्कली वा झुट्टा नभई मान्यता नदिइएको भन्नेसम्मको स्थिति रहेको पाइयो । नक्कली प्रमाणपत्रको कसुर हुन आफूले हासिल नगरेको योग्यता हासिल गरेको छु भनी झुट्टा शैक्षिक योग्यताको 	१२९१

			<p>प्रमाणपत्र पेस गर्नुपर्ने हुन्छ । यहाँ प्रतिवादीले हासिल गरेको शैक्षिक योग्यता झुट्टा हो भन्ने स्पष्ट भनाई नभई शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र जारी गर्ने संस्थाले मान्यता नपाएको भन्नेसम्मको अवस्था छ । संस्थाले मान्यता नपाएको भन्ने आधारमा मात्र प्रतिवादीले पेस गरेको प्रमाणपत्रलाई झुट्टा भनी अदालतले अनुमान गरी भ्रष्टाचारको कसुरदार मान्न न्यायोचित नहुने ।</p>	
११५.	<p>९६३३ संयुक्त जबरजस्ती करणी</p>	<p>नेपाल सरकार विरुद्ध राजु सरदार</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ ले नाबालकलाई कैद सजायमा छुट दिएको व्यवस्थालाई जबरजस्ती करणीको अपराधमा पीडकबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति भराउने कुरालाई पनि सजायकै रूपमा लिई छुट प्राप्त गर्दछ भन्ने अर्थ गर्न नमिल्ने । ■ बालबालिकासम्बन्धी ऐनको व्यवस्थाले नाबालक प्रतिवादीलाई सजायमा केही छुट दिएकै आधारमा जबरजस्ती करणीको अपराधमा पीडित हुने बालिकाले पाउने मुनासिब क्षतिपूर्तिको हकबाट वञ्चित हुनु पर्ने भनी सो कानूनी व्यवस्थाको संकुचित अर्थ गर्दा बालबालिकाको अधिकारमा संकुचन आउन सक्ने सम्भावना रहन्छ । यसबाट पीडकले सजायमा छुट पाउने तर पीडितले क्षतिपूर्तिसमेत नपाउने अवस्थाको सृजना हुन गई बालबालिकाको सर्वोत्तम हितको लागि बनाएको बालबालिकासम्बन्धी ऐनको एकांकी र एकतर्फी व्याख्या गर्न मिल्ने पनि नहुने । 	१२९७

११६.	९६३४ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	विष्णुप्रसाद पौडेलसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> निवेदकहरूको पदस्थापनको सम्बन्धमा साधिकार निकायबाट भएको निर्णयलाई विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले कुनै कानूनमा आधारित नभई आफ्नो क्षेत्राधिकारसमेतको बेवास्ता गरी मनोगतरूपमा निर्देशन जारी गरेको देखिँदा त्यस्तो क्षेत्राधिकारविहीन निर्देशनका आधारमा निवेदकहरूलाई एक पटक पदस्थापन गरिसकेको विषयलाई सोही निकायले पुनरावलोकन गरी निजहरूको रोजगारीको हकमा असर पर्ने गरी प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत सुनुवाईको मौकासमेत प्रदान नगरी निजहरूको पदस्थापना बदर गर्ने विपक्षी स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय र स्वास्थ्य सेवा विभागबाट भएको निर्णय तथा सोही निर्णयका आधारमा भएका पत्राचारहरू कानूनसम्मत रहेको भनी मान्न मिल्ने नदेखिने। 	१३०५
११७.	९६३५ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	मैया रजिजतकार विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, पाटनसमेत	<ul style="list-style-type: none"> अ.बं.१७ नं. को रोहमा पुनरावेदन अदालतले गरेको आदेश परिवर्तन गर्ने अधिकारक्षेत्र माथिल्लो अदालतले सैद्धान्तिक विचलन वा कानूनको घोर उल्लङ्घन भएको अवस्थामा बाहेक प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुँदैन। वस्तुतः मातहत अदालतमा परेका मुद्दाको काम कारवाहीमा म्याद नाघेको वा बेरीत भएको वा कार्यविधि कानूनको त्रुटि गरी आदेश गरेको स्पष्ट देखिएमा अदालतले बदर गर्नसक्ने हो। न्यायिक मनको प्रयोग गरी गरेको आदेश बदर गर्दा कार्यान्वयनयोग्य फैसलामा पर्ने प्रभावलाई पनि अदालतले सदैव ध्यान राख्नु पर्ने हुन्छ। अदालतको अन्तिम फैसला कुनै पनि हालतमा कार्यान्वित हुनपर्दछ भन्ने कुरामा विवाद हुन नसक्ने। 	१३१३

११८.	९६३६ संयुक्त परमादेश	अधिवक्ता श्यामकुमार विश्वकर्मासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> वर्तमान समाज २१ औं शताब्दीमा प्रवेश गरिसकेको अवस्थामा दासयुगीन कुसंस्कार र कुरीति तथा समाजलाई विभाजित गरी मानव-मानवका बीच अनुचित भिन्नता ल्याउने सबै प्रकारका जातीय भेदभावलाई संविधानले नै निषेधित कार्यको रूपमा राखेको देखिन्छ । यसरी संविधानमा उल्लिखित व्यवस्था कार्यान्वयनको लागि तर्जुमा भएको जातीय विभेद र छुवाछुत (कसुर र सजाय) ऐन, २०६८ को सहज कार्यान्वयनको लागि आवश्यक नियमावलीको तर्जुमा लामो समयसम्म हुन नसक्दा उक्त ढिलाइका कारण संवैधानिक व्यवस्थाको कार्यान्वयनमा नै परोक्षरूपमा असर पर्ने जाने देखिन्छ । ऐनमा उल्लिखित व्यवस्थाको वास्तविकरूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक नियमावली तर्जुमाको विषयलाई विभिन्न बहानामा ढिलाई गरिरहनु संवैधानिक तथा कानूनी आवश्यकताको रोहमा समेत उचित मान्न नसकिने । 	१३२०
११९.	९६३७ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	सिरलामा तामाङ विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> झिना मसिना कुरा निकालेर गम्भीर कसुरको सजायबाट उम्किन सक्ने गरी कानूनको व्याख्या हुन सक्दैन । खुकुरी जस्तो घातक हतियारले घाँटी जस्तो संवेदनशील ठाउँमा पटकपटक प्रहार गर्ने कार्यबाट मृतकको ज्यान लिने यी प्रतिवादीको मनसाय स्पष्ट प्रमाणित छ । मृतकको अत्यन्त बीभत्स र क्रूर हत्या भएको छ । यस्तो हत्या (murder) मा अ.बं. १८८ नं. को प्रयोग हुनै नसक्ने । 	१३३२

१२०.	९६३८ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	सुकमेल बराल विरुद्ध स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय, रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कुनै पदमा पदस्थापन हुने कुरालाई कानूनले समर्थन गर्नुपर्छ । पदस्थापन हुनको लागि पदको संख्या खुलाई विज्ञापन माग हुने, त्यसमा योग्यता पुगेका उम्मेदवारबाट दरखास्त पर्ने र परीक्षा आदि हुने एउटा निश्चित प्रक्रिया आवश्यक हुन्छ । यो प्रक्रियाको अवलम्बन खुल्ला र बढुवा दुवैमा गर्नुपर्ने हुन्छ । अर्को किसिमको पदस्थापन भनेको फाइल बढुवा हो जो निजामती सेवा ऐन नियम र अन्य सेवासम्बन्धी कानूनबाट कर्मचारीको उत्प्रेरणाको लागि लागू भएको देखिन्छ । सोबाहेक अरु किसिमले कुनै पदमा कुनै कर्मचारीको पदस्थापन हुन नसक्ने । 	१३४२
१२१.	९६३९ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	दानुर्वु शेर्पासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> फौजदारी कसुरमा प्रतिवादीमाथिको अभियोग निसन्देहरूपमा प्रमाणित गर्ने भार वादी पक्षमा निहित रहने हुन्छ । सो कुरा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा स्पष्टरूपमा उल्लेख गरेको छ । प्रस्तुत मुद्दामा कसुरमा प्रतिवादीहरूको संलग्नता रहेको भनी पुष्टि हुने निर्विवाद आधारहरू वादी पक्षबाट पेस हुन सकेको देखिँदैन । केवल अभियोग लगाएको आधारमा मात्र कसुर कायम गर्न मिल्दैन र सो गर्नाले न्यायको मकसदसमेत पूरा हुँदैन । प्रमाणको पर्याप्त न्यायिक परीक्षण गरी न्यायिक परीक्षणबाट सत्य तथा सर्वोत्तम प्रमाणका रूपमा स्थापित प्रमाणले कसुरदार रहेको भनी समर्थन गरेमा मात्र कसुरदार कायम गर्न सकिन्छ । अन्यथा कुनै व्यक्तिलाई आरोप लगाएकै आधारमा दोषी प्रमाणित गर्दा ठूलो अन्याय हुन जाने । 	१३४९

१२२.	९६४० संयुक्त कर्तव्य ज्यान	विकास खड्का विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ हाप्रो कानून प्रणालीमा कसुर गरेको कुरा वादीले शंकारहित तरिकाले पुष्टि हुने प्रमाण अदालतसमक्ष प्रस्तुत गर्न सक्नुपर्छ र ती प्रमाणहरूको अदालतले वस्तुनिष्ठ मूल्याङ्कन वा न्यायिक परीक्षण गरी न्याय निरूपण गर्दछ । कसैको भनाइलाई परीक्षण नै नगरी भनेको आधारमा मात्र कसुरदार कायम गर्दा निर्दोष व्यक्ति पनि कसुरदार ठहरिन सक्छ । केही गरी निरपराध व्यक्ति अदालतबाट कसुरदार ठहर हुन गए निजलाई हुन सक्ने अपूरणीय क्षतिको कल्पना पनि गर्न सकिँदैन । त्यस्तोमा निज तथा सिंगो समाजको अदालतप्रति र अन्तमा राज्यप्रति नै ठूलो कुण्ठासमेत उत्पन्न हुन जान्छ । त्यसैले कसुर गरेको भन्नेमा थोरैमात्र पनि शंका देखिएमा कसैलाई पनि कसुरदार ठहराउन नमिल्ने । 	१३६२
१२३.	९६४१ संयुक्त उत्प्रेषण	केशवराज भट्टराई विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, हेटौंडासमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ DNA परीक्षण प्रमाण बुझ्ने प्रक्रियाको एउटा क्रम भएको र मुद्दाको विवादको निराकरण गर्नका लागि DNA लगायतका प्रमाण बुझ्न जिल्ला अदालत स्वतन्त्र रहन्छ त्यसमा माथिल्लो अदालतबाट नियन्त्रण गर्ने, बन्देज लगाउने वा त्यस्तो स्वतन्त्रतामा हस्तक्षेप गर्न पनि मिल्दैन । कानूनअनुसार कुन प्रमाण बुझ्नु पर्ने वा कुन प्रमाण नबुझ्नु पर्ने भनेर जिल्ला अदालतमा विचाराधिन मुद्दामा नै असर पर्ने गरी रिट क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्न मिल्दैन । DNA परीक्षण मुद्दाको सत्यतथ्य पत्ता लगाउने एउटा विधि भई सोको प्रयोजनका लागि गरिने हुँदा त्यस्तो परीक्षणबाट निवेदक कै विरुद्ध नै प्रमाण 	१३८०

			हुन जान्छ भनी अनुमान गर्न पनि नमिल्ने हुँदा तायदाती फाँटवारी माग गर्ने आदेश भइसकेको भन्ने एकमात्र आधारमा DNA परीक्षण गर्ने आदेश जिल्ला अदालतबाट गर्ने मिल्दैन भन्ने रिट निवेदन जिकिर कानूनसम्मत नदेखिने ।	
१२४.	९६४२ संयुक्त अंश चलन	सनतकुमार श्रेष्ठसमेत विरुद्ध रिना मिश्र श्रेष्ठ	<ul style="list-style-type: none"> दुनियाँको बिगोको हकमा जायजात गर्दा ऋण खाँदा सँग बसेका १२ वर्षभन्दा कम उमेरका अंशियारहरूको अंश हक पर सारेर मात्र जायजात गर्नुपर्ने भन्ने विद्यमान कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा सो ऋण लिँदाको अवस्थामा जायजन्मसमेत नभएकी र मिति २०६९।१२।१९ मा मात्र जन्म भएकी नाबालिग वादीले समेत उक्त ऋण बुझाउनु पर्छ भन्न मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको २६ नं. को कानूनी व्यवस्थाले मिल्ने देखिएन । त्यस्तै अन्य ऋणहरू पनि मुद्दा चल्दाचल्दैको अवस्थामा लिएको देखिँदा सो ऋणहरूमा समेत नाबालिग वादीको दायित्व सिर्जना हुने अवस्था नदेखिने । 	१३८७
१२५.	९६४३ संयुक्त मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	नेपाल सरकार विरुद्ध पुष्पा तामाङसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कानूनले दिएको अधिकारक्षेत्र नाघेर कारवाही गर्दै जाने हो भने त्यसले न्यायिक अराजकता निम्तन पुग्छ जसले गर्दा न्यायिक अन्याय सृजना भई स्वेच्छाचारी कार्यले प्रश्रय पाउन पुग्छ । विधिको शासनमा यस प्रकारको प्रवृत्तिको कल्पनासम्म पनि गर्न सकिँदैन । कुनै पनि मुद्दामा अधिकारक्षेत्रको प्रश्न आधारभूत प्रश्न भएको कारणले यसको सम्बन्धमा पक्षले प्रश्न नउठाएपनि जुनसुकै तहमा अदालतले विचार गर्न सक्छ र अधिकारक्षेत्र 	१३९३

			बाहिरको भएमा मुद्दाको सुनुवाइ गर्न इन्कार गर्न सक्छ । यस प्रकारको अधिकार न्यायिक निकायको अवशिष्ट अधिकार हुन जाने ।	
१२६.	९६४४ संयुक्त उत्प्रेषण	विष्टन लावतीसमेत विरुद्ध पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालय, विराटनगरसमेत	<ul style="list-style-type: none"> महाविद्यालयको औपचारिक शिक्षा हासिल गरी दीक्षित हुनुपर्ने जस्तो संवेदनशील विषयमा विद्यार्थीहरूको भविष्यमाथि खेलवाड हुने गरी समयमै निर्णय नगरी अनिर्णयको बन्दी भई बसीरहन न्यायको हिसाबले पनि उपयुक्त हुँदैन । आफूले समयमा निर्णय गर्न नसकेको कुराको परिणाम विद्यार्थीहरूले भोग्नुपर्ने परिस्थितिको समर्थन गर्नु न्यायसम्मत नहुने । 	१४००
१२७.	९६४५ संयुक्त बैंकिङ कसुर	नेपाल सरकार विरुद्ध इन्द्रराज हुमागाईंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> मुद्दामा जाहेरवालाको भूमिका निभाएको संस्थाले नै प्रस्तुत मुद्दा बैंकिङ कसुरअन्तर्गत कायम हुन नसक्ने भनी स्पष्टरूपमा निर्णय गरी पत्राचारसमेत गरिसकेको देखिएको हुँदा अभियोगपत्रमा उल्लेख भएजस्तो बैंकिङ कसुरअन्तर्गतको कार्य भयो भन्नु कानूनसङ्गत, मनासिब र तर्कसङ्गत देखिन आउँदैन । बैंकिङ कसुरजस्तो गम्भीर प्रकृतिको कसुर स्थापित हुन सोबमोजिमको गम्भीर कार्य घटित भएको कुरा वस्तुनिष्ठरूपमा वादीले प्रमाणित गर्नुपर्ने । 	१४०६
मङ्सिर				
१२८.	९६४६ पूर्ण उत्प्रेषण	शोभनदेव पन्त विरुद्ध संगिता त्रिपाठी	<ul style="list-style-type: none"> जमानीको सिद्धान्तअनुसार मुख्य कारणीले तिर्नुपर्ने ऋण निजबाट असुलउपर नभएमा वा बहन गर्नुपर्ने दायित्व निजले पूरा गर्न नसकेमा जमानतकर्ताले कबुल गरेको रकम निजले 	१४१९

			लेखिदिएको सुरक्षणबाट असुलउपर गरी दायित्व बहन गराइन्छ । यसरी जमानतकर्ताको दायित्व असीमित हुने नभई जमानी बसेको अंकसम्म सीमित हुने हुन्छ । जमानीको दायित्व निजले कबुल गरेको रकमको हदसम्म मात्र सीमित हुने हुँदा जमानीकर्ताले आफूले कबुल गरेको रकम तिरे बुझाएमा सोबापत निजले सुरक्षणको रूपमा दिएको धितो फरफारक हुन सक्दैन भन्न मिल्दैन । जमानतसम्बन्धी करारअनुसार जमानीकर्ताको दायित्व पालना गराउने सन्दर्भमा जमानतको दायित्व पूरा गर्ने जानकारीको सूचनासहितको उचित मौका जमानकर्तालाई प्रदान गर्नुपर्ने हुन आउने ।	
१२९.	९६४७ पूर्ण अंश चलन	हेरामाया भन्ने माया महर्जनसमेत विरुद्ध उत्तमदेवी महर्जनसमेत	<ul style="list-style-type: none"> लिखत बदर मुद्दाको रोहमा दाबी खारेज भई प्रतिवादीले गरेको बिक्रीव्यवहार सदर ठहर भइसकेपछि सो सम्पत्तिको मूल्यबाट आएको नगद रकमबाट अंश दिलाई पाउँ भन्ने दाबी आफैँमा विरोधाभाषपूर्ण देखिई कानूनसङ्गत देखिन आएन । जुन जग्गाको विषयमा प्रतिवादीहरूबाट पूर्वदाबी गरिएको हो सो दाबी नै खारेज भएको अवस्थामा सो जग्गा बिक्री गरी प्राप्त भएको रकमसमेत बन्डा हुनुपर्छ भनी पुनः अंश मुद्दाको रोहबाट प्रतिवादीहरूले लिएको दाबी पनि मनासिब देखिन नआउने । 	१४३३
१३०.	९६४८ संयुक्त उत्प्रेषण	किरण खेतान विरुद्ध नेपाल विद्युत् प्राधिकरण केन्द्रीय कार्यालय, रत्नपार्कसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कानूनले अन्य नियमित साधारण उपचार व्यवस्था गरेको तथा सामान्य नियमित उपचार अवलम्बन गर्नुपर्ने कुरा र अवस्थामा असाधारण क्षेत्रबाट उपचार खोज्नु तथा अवलम्बन गर्नु मनासिब र 	१४४२

			उपयुक्त हुँदैन । अन्य सामान्य तथा नियमित कानूनी उपचारको मार्ग नरहेको वा नभएको भन्ने नदेखिएको अवस्थामा रिट जारी हुन सक्ने अवस्था हुँदैन ।	
१३१.	९६४९ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	विष्णुप्रसाद पौडेलसमेत विरुद्ध नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, केन्द्रीय कार्यालय, रत्नपार्कसमेत	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक उपभोक्तालाई गुणस्तरीय सेवा प्राप्त गर्ने हक छ । राज्यले नागरिकलाई गुणस्तरीय सेवा उपलब्ध गराउनु उसको कर्तव्य हो । आधारभूत सेवामा सबै नागरिकको पहुँच सुनिश्चित हुनुपर्दछ । प्रत्येक व्यक्तिको सम्मानपूर्वक बाँचन पाउनु उसको मौलिक अधिकार हो । सम्मानपूर्वक जिउन र बाँचनका लागि न्यूनतम सुविधाहरू प्राप्त हुनुपर्दछ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण कानूनबमोजिम गठित राज्यको एक मात्र त्यस्तो संस्था हो जसले सर्वसाधारण जनतामा विद्युत् लाइन उपलब्ध गराई आफ्नो सेवा विस्तार गर्ने कार्य गर्छ । सार्वजनिक निकायबाट प्रदान गरिने सेवा प्राप्त गर्ने अधिकारबाट नागरिकलाई वञ्चित गर्नु न्यायोचित नहुने । 	१४४७
१३२.	९६५० संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	अच्युतप्रसाद पौडेलसमेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गालसमेत	<ul style="list-style-type: none"> न्यायिक निकायबाट भएको फैसला वा प्रशासनिक निकायले अर्द्धन्यायिक क्षेत्राधिकार प्रयोग गरेर गरेको निर्णयउपर पुनरावेदन लाग्ने व्यवस्था कानूनमा नै उल्लेख भएको छ । त्यस्ता निकायहरूको फैसला वा निर्णयमा भएको त्रुटि सच्याउन वा सोको परीक्षण कानूनबमोजिम पुनरावेदन लाग्ने निकायबाट मात्र हुने देखिन्छ । यदि त्यस्तो निर्णयउपर पनि अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग जस्तो एउटा विशेष उद्देश्यमा केन्द्रित 	१४५४

			भएर गठन भएको संवैधानिक निकायको क्षेत्राधिकार आकर्षित हुने अर्थ लगाइयो भने यो कानूनको शासनको मूल्य मान्यताविपरीत भई न्यायिक स्वतन्त्रता नै कुन्ठित हुने अवस्था सिर्जना हुन जाने ।	
१३३.	९६५१ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	इन्द्रप्रसाद वाग्ले विरुद्ध गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> नागरिकता जारी गर्ने विधि र प्रक्रिया कानूनबाट निर्धारण गरिने विषय हो । नागरिकता प्राप्त गर्नका लागि नियम कानूनले तय गरेको प्रक्रिया पुगेको देखिएमा सम्बन्धित अधिकारीले नागरिकता प्रदान गर्ने हो । के कसरी र कुन व्यहोराबाट के कस्ता प्रक्रिया र सिफारिसका आधारमा नागरिकताको प्राप्ति भएको हो भन्ने विषय प्रस्तुत रिट निवेदनबाट टुङ्गो लगाउने वा त्यस्ता कागजहरूको सत्यता पहिचान गरी विवाद निरूपण गर्ने कार्य यस अदालतको असाधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गत समाहित हुने विषय हुन नहुने । 	१४६५
१३४.	९६५२ संयुक्त अंश चलन	सुमनकुमार प्रधानसमेत विरुद्ध सुरेन्द्रकुमार प्रधानसमेत	<ul style="list-style-type: none"> वस्तुतः बन्डा लाग्ने सम्पत्ति हो भनी जिकिर लिने व्यक्तिले त्यस्तो सम्पत्ति के कसरी प्राप्त गरेको हो, सो सम्पत्ति सगोलकै आय आर्जनबाट खरिद गरेको वा एकासगोलको खति उपतिबाट जोडेको हो भनी तथ्ययुक्त प्रमाण पेस गरी पुष्टि हुनु आवश्यक हुन्छ । आफ्नो सिप र प्रयासबाट निजी तवरमा प्राप्त गरेको कुनै सम्पत्ति प्राप्त गर्नेको निजी नै मान्नुपर्ने हुँदा सोतर्फको वादी प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर मनासिब भएको भन्न मिल्ने नदेखिने । 	१४७६

१३५.	<p>९६५३</p> <p>संयुक्त</p> <p>भवन र सडक निर्माणमा गरेको भ्रष्टाचार</p>	<p>नेपाल सरकार</p> <p>विरुद्ध</p> <p>विष्णुप्रसाद शर्मासमेत</p>	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिवादीको हकमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ११ को समेत दाबी लिएको देखियो । उक्त दफा ११ हेर्दा सरकारी निकाय वा सार्वजनिक संस्थाको कागजातमा अनाधिकार वा गैरकानूनी तरिकाले सच्याउने, केरमेट गर्ने, थपघट गर्ने वा हेरफेर गर्नेलाई सजाय हुने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । कुनै पनि व्यक्तिले सरकारी निकाय वा सार्वजनिक संस्थामा रहेको कागजातमा गैरकानूनीरूपमा सच्याउने, केरमेट गर्ने, थपघट गर्ने वा हेरफेर गरी कित्ते गरेको अवस्थामा मात्र दफा ११ बमोजिमको उपर्युक्त कानूनी व्यवस्था आकर्षित हुने हो । यी प्रतिवादी राजविन्द्र प्रताप सापकोटाले सरकारी निकाय वा सार्वजनिक संस्थामा रहेको कागजातमा उक्त दफा ११ मा उल्लेख भएबमोजिमको काम गरेको नभई छुट्टै कित्ते कागजातहरू तयार गरेको देखिएकोले उक्त दफा ११ यी प्रतिवादीका हकमा आकर्षित हुने नदेखिने । 	१४८३
१३६.	<p>९६५४</p> <p>संयुक्त</p> <p>सेवा प्रवेशका लागि झुठा शिक्षक अनुमतिपत्र पेस गरी भ्रष्टाचार गरेको</p>	<p>संजीवकुमार राय</p> <p>विरुद्ध</p> <p>नेपाल सरकार</p>	<ul style="list-style-type: none"> कसैले झुट्टा अध्यापन अनुमतिपत्र पेस गरी लाभ हासिल गरिसकेपछि आफूबाट भएको गलत कार्य सार्वजनिक भएको कारणले सजायबाट बच्ने उद्देश्यले पहिला लाभ लिइसकेको पदलाई परित्याग गर्दैमा उसले पहिले गरेको गैरकानूनी कार्यको कसुरबाट उन्मुक्ति पाउन सक्दैन । झुट्टा अध्यापन अनुमतिपत्रका आधारमा नियुक्ति लिई लाभसमेत प्राप्त गरी कसुरबाट उम्कने उद्देश्यले पछि राजीनामा गरे पनि पहिले गरेको कसुरको दायित्व रही नै रहने 	१५१७

१३७.	९६५५ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	खड्कमान रानामगर विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ न्यायकर्ताले इन्साफको रोहमा हेर्दा सबुत प्रमाणबाट दोषी देखिएको व्यक्तिलाई कानूनबमोजिमको सजाय गर्दा सजाय चर्को पर्ने चित्तले देखेको अवस्थामा शुद्ध विवेक (Conscience) प्रयोग गर्न दिएको कानूनसम्मत अवस्था हो । कानूनको यो सुविधा मुद्दाका पक्षले माग गरेको आधारमा दिने र माग नगरेको अवस्थामा नदिने भन्ने हुँदैन । कानूनले न्यायकर्तालाई गरेको यस प्रकारको विधासलाई सावधानीका साथ प्रयोग गर्नुपर्दछ । विवेक प्रयोग गर्ने प्रयास आधार हुनुपर्छ । आधारबिना गरिएको विवेकले न्यायिक अराजकता ल्याउन सक्ने । 	१५२३
१३८.	९६५६ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	मैया रञ्जितकार विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, पाटनसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ अ.बं.१७ नं. को रोहमा पुनरावेदन अदालतले गरेको आदेश परिवर्तन गर्ने अधिकारक्षेत्र माथिल्लो अदालतले सैद्धान्तिक विचलन वा कानूनको घोर उल्लङ्घन भएको अवस्थामा बाहेक प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुँदैन । वस्तुतः मातहत अदालतमा परेका मुद्दाको काम कारवाहीमा म्याद नाघेको वा बेरीत भएको वा कार्यविधि कानूनको त्रुटि गरी आदेश गरेको स्पष्ट देखिएमा अदालतले बदर गर्नसक्ने हो । न्यायिक मनको प्रयोग गरी गरेको आदेश बदर गर्दा कार्यान्वयनयोग्य फैसलामा पर्ने प्रभावलाई पनि अदालतले सदैव ध्यान राख्नु पर्ने हुन्छ । अदालतको अन्तिम फैसला कुनै पनि हालतमा कार्यान्वित हुनपर्दछ भन्ने कुरामा विवाद हुन नसक्ने । 	१५२९

१३९.	९६५७ संयुक्त अदालतको अवहेलना	अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> अदालतको अवहेलनाको विषय अदालत आफ्नो गरिमा तथा सम्मानलाई उँचो बनाउँदै नागरिकहरूको मौलिक अधिकार, मानवअधिकार कानूनको शासन, नागरिक स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्न न्यायपालिकालाई सक्षम बनाउने महत्त्वपूर्ण कडी पनि हो । न्यायिक गतिशीलता र न्यायिक सक्षमताका लागि समेत यो अपरिहार्य हुन्छ । स्वभावैले अदालतको आदेश कुनै व्यक्ति वा निकायलाई दुष्पाच्य हुन सक्दछ । यद्यपी न्यायिक स्वतन्त्रता र सक्षमताका लागि यो अपरिहार्य हुन्छ । अदालतले कुनै व्यक्ति वा निकायको कार्यले यो असर पन्यो वा पर्न सक्छ भन्ने अनुमानका आधारमा यदि अवहेलनाजन्य कार्य कसैबाट हुन्छ भने दण्डित गर्ने कार्यबाट अदालत पन्छिन नसक्ने । 	१५३७
१४०.	९६५८ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता श्रीकृष्ण सुवेदीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्यसम्बन्धी हक व्यक्तिका जीवनलगायतका अनेकौं हकहरूको प्रचलनसँग पनि सम्बन्धित हुन्छ । यसले अन्य मौलिक हकहरूमा असर र प्रभावसमेत पार्दछ । यस क्रममा राज्यले विधायिकी अधिकारको प्रयोग गरी कानूनको निर्माण, कार्यान्वयन तथा आवश्यक नियम बनाई सोको कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा सरकारी संयन्त्रमार्फत प्रभावकारी नियमन गर्नु राज्यको कर्तव्य हुन आउने । 	१५५५
१४१.	९६५९ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	प्रेम ढकाल कामी विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> भवितव्यलाई आकस्मिक घटना वा दुर्घटनाको रूपमा लिइन्छ । यसलाई दुर्घटनाको रूपमा लिइने हुँदा भवितव्य हुनलाई घट्न पुगेको घटना 	१५६३

			घटाउनेसम्मको कुनै कारण तथा रिसइवी नभएको देखिनु पर्ने, आफूले गरेको कामबाट कुनै दुष्परिणाम आउन सक्ने अवस्था तथा सम्भावना नरहेको देखिनु पर्ने, त्यस्तो दुष्परिणामको ईच्छा तथा पूर्वज्ञानसमेत नभएको हुनुपर्ने साथै वैध काम वैध साधनको प्रयोग गरी प्रयास सावधानी अपनाई गरेको पनि पुष्टि हुनुपर्दछ । उल्लिखित यी अवस्थाहरू एक अर्काको विकल्पको रूपमा रहेको नभई यी सबै अवस्थाहरूको संयोजन रहे भएको हुनुपर्दछ । यीमध्ये कुनै एउटाको अभाव भएमा त्यसलाई भवितव्य मान्न नसकिने ।	
१४२.	९६६० संयुक्त उत्प्रेषण	दीपज्योति एजुकेसन फाउण्डेसन प्रा.लि.समेत विरुद्ध श्रम अदालत, अनामनगर, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> नागरिकलाई कानूनद्वारा प्रदान गरिएको हक हनन् भएको अवस्थामा सोको प्रचलनको लागि कानूनद्वारा नै हदम्यादको व्यवस्था गरिएको हुन्छ । हकमा असर पर्ने पक्षले आफ्नो हक स्थापित गराउन कानूनले निर्दिष्ट गरेको म्यादभित्र उपचार खोज्नु पर्ने हुन्छ । कानूनले तोकेको म्यादभित्र उपचारको लागि दाबी लिएन भने त्यस्तो हनन् भएको हक प्रचलन गर्ने हक समाप्त हुन्छ अर्थात् हदम्याद नाघी दायर भएको मुद्दामा अदालतबाट उपचार प्राप्त हुन नसक्ने । 	१५७४
१४३.	९६६१ संयुक्त बन्दी प्रत्यक्षीकरण	तेन्जीङ शेर्पा विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत	<ul style="list-style-type: none"> दण्ड सजायको ६१ नं. को व्यवस्था फैसला कार्यान्वयनको सिलसिलामा तहसिलदारको आदेशउपर न्यायाधीशसमक्ष उजुर गर्न सक्ने व्यवस्था हो । एउटा व्यक्तिको हकमा भएको फैसला अर्को व्यक्तिको हकमा कार्यान्वयन गरी व्यक्तिको स्वतन्त्रताको अतिक्रमण भएको अवस्थामा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट 	१५८०

			निवेदन परेको अवस्था छ । यस्तो अवस्थामा सो दण्ड सजायको ६१ नं. को व्यवस्था प्रस्तुत रिट निवेदनको हकमा प्रासङ्गिक नै नदेखिने ।	
१४४.	९६६२ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	साँढे भन्ने कैलाशकुमार सिंह विरुद्ध कारागार कार्यालय, डिल्लीबजार, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> फैसला कार्यान्वयन गर्ने अभिभारा र कर्तव्य भएका जिल्ला अदालतको आपसी समन्वयको अभाव र एउटै व्यक्तिका हकमा फरक फरक अदालतबाट दुईवटा कैदी पुर्जी जारी भएको अवस्थामा कानूनले निर्धारण गरेको सजायको ठूलो हद बीस वर्षभन्दा बढी कैदमा राख्न न्यायको रोहमा उपयुक्त देखिन आउँदैन । कानूनको शासनमा जस्तोसुकै अपराधीलाई पनि कानूनबमोजिम नै सजाय गर्ने र कानूनबमोजिम नै भएको कैद दण्ड जरिवाना असुल गर्नुपर्दछ । धेरै अपराध गरेको आधार र कारणबाट कानूनले तोकेको भन्दा बढी अवधि कैदमा रहने अवस्था सिर्जना हुनु न्यायोचित नहुने । 	१५८६
१४५.	९६६३ संयुक्त उत्प्रेषण	अधिवक्ता सुषमा गौतमसमेत विरुद्ध श्री कार्यरथी विभाग, भर्ना छनौट निर्देशनालय, जङ्गी अड्डा, भद्रकालीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> नागरिकहरूको हक र मानव अधिकारको संरक्षण गर्ने अभिभावक (Guardian of the fundamental rights of the citizens) भएकोले यो अदालत CEDAW, ICCPR तथा संविधानले महिलालाई दिएको हक अधिकारको बारेमा सचेत र सजग छ । तर महिलाको सशक्तिकरणको नाममा महिलाको जीवन र स्वतन्त्रता नै जोखिममा पार्ने कार्य उपर्युक्त अन्तर्राष्ट्रिय दस्तावेजहरूको मनसाय होइन । सैनिक सेवाभिन्न सबै कामहरू एकै प्रकृतिका नहुन सक्छन् । 	१५९५

			युद्धको समयमा अग्रिम मोर्चामा रही सैनिक कारवाहीमा सामेल हुने र अन्य व्यवस्थापकीय कार्यमा सघाउने कार्यमा पर्ने जोखिममा ठूलो अन्तर छ । यस जोखिमलाई विचार गरी उक्त जोखिमबाट सुरक्षा गर्नको लागि गरिएको यस व्यवस्थालाई महिलाविरुद्धको विभेद मान्न नमिल्ने ।	
पुस				
१४६.	९६६४ पूर्ण लुटपिट	रमेशप्रसाद पुडासैनी विरुद्ध ज्ञानुदेवी राय यादवसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ कानून कार्यान्वयनको सिलसिलामा आफूलाई प्राप्त अधिकारको दुरुपयोग गरी कुनै कार्य गर्दा कसैलाई क्षति हुन गएमा क्षतिको परिपूरण त्यस्तो निकायले बहन गर्ने अलग विषय हो । कानून उल्लङ्घन गरी कसैले मापदण्डविपरीत घर बनाएको छ भने त्यसरी घर बनाउने व्यक्ति स्वयम्ले त्यस्ता संरचना हटाउनु पर्ने हुन्छ । मापदण्डविपरीत बनाएको घर आफैँले उठाई लैजानु पर्ने वादीको कानूनी दायित्व भएकोमा वादीले सो दायित्व पूरा नगरेबाट नगरपालिकाले कानूनबमोजिम गरेको कार्यलाई लुटपिटको दायराभित्र पारी दायित्व बहन गराउनु सर्वथा अनुचित हुन जाने 	१६०९
१४७.	९६६५ पूर्ण उत्प्रेषण / परमादेश	दीपेन्द्रनाथ शर्मा विरुद्ध महेश जाजु	<ul style="list-style-type: none"> ■ परमादेशको आदेश जारी हुनका लागि सार्वजनिक दायित्व बहन गर्ने अधिकारीले कानूनबमोजिम गर्नु पर्ने कार्य नगरेको वा गर्न नहुने कार्य गरेको अवस्था रहेको देखिनु पर्ने हुन्छ । कानूनबमोजिमको अख्तियारी पाएको निकायले कानूनको अख्तियारी प्रयोग गरी गरेको काम कारबाहीका सम्बन्धमा परमादेशको आदेश जारी गर्न मिल्ने नदेखिने । 	१६१७

१४८.	९६६६ संयुक्त अंश दर्ता चलन	विष्णुमाया मगर्नीसमेत विरुद्ध डुकुमाया क्यापछाकी	<ul style="list-style-type: none"> सामान्यतया सन्तानले आफ्नो बाबुआमाबाट नै अंश पाउने हो । बाबुले आफ्नो पुख्र्यौली सम्पत्तिबाट आफ्ना अन्य अंशियारबाट अंश पाउने हो । तर सगोलमा बसेको अवस्थामा बाबुबाजे छोरानाति पनातिसमेत एक आपसमा भरपर्ने गरेको हुन्छ । अविभाजित सम्पत्तिबाट नै सबैको निर्वहन गर्नुपर्ने हुन जाने । 	१६२६
१४९.	९६६७ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	पृथ्वीबहादुर पाँडेसमेत विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहल, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> पारस्परिक कानूनी सहायता अन्तर्गत प्रदान गरिने बैंक खातासम्बन्धी कुनै विवरणलाई प्रमाणको रूपमा प्रस्तुत गरी अभियोग लगाउँदा वा त्यसलाई ग्रहण गर्दा सम्बन्धित व्यक्ति (अभियुक्त) लाई प्रतिवादका लागि उचित सुनुवाइको मौका प्रदान गर्नु नै पर्ने हुन्छ । यस प्रकारको सुनुवाइको मनासिब अवसर नै प्रदान नगरी सम्बद्ध न्यायिक परम्परा भएको अष्ट्रेलियन न्याय प्रणालीमा रिट निवेदकहरूका विरुद्धमा कुनै निर्णय गरिन्छ होला भनी सम्झनु उचित नहुने । 	१६३३
१५०.	९६६८ संयुक्त बन्दीप्रत्यक्षीकरण	रविन श्रेष्ठ विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहलसमेत	<ul style="list-style-type: none"> निवेदकले डाँका उद्योग र हातहतियार खरखजाना मुद्दामा भएको फैसलाउपर पुनरावेदन नगरी दुवै फैसला अन्तिम भएर बसेको देखिन्छ । मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको १० र ४१ नं. मा माथि उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाअनुसार डाँका उद्योग मुद्दामा तीन वर्ष कैद सजाय हुने भएपनि निवेदक एउटा कलमको तीन वर्ष मात्र थुनामा बस्नु पर्नेमा मिति २०६९।२।१९ देखि नै थुनामा रहेकोले डाँका उद्योग मुद्दाको कैदी पुर्जीअनुसार मिति २०७२।१।२३ सम्म थुनामा बस्नु पर्ने भन्न नमिल्ने । 	१६५०
१५१.	९६६९ संयुक्त दूषित निर्णय बदर	कर्णबहादुर चन्द विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट मिति २०६९/६/१६ मा निर्णय भई विभागीय सजायको लागि लेखी पठाएको सम्म देखिन्छ । सजायको लागि कुनै कानून वा दफा किटान गरेको वा सजाय नै प्रस्ताव गरी 	१६५५

			लेखी पठाएको अवस्था देखिँदैन । यस्तो अवस्थामा आयोगको काम कारबाही किन र कसरी दूषित हुन गएको हो, सोको कुनै ठोस आधार र तर्कसम्म पनि पुनरावेदकले प्रस्तुत गर्न सकेको देखिँदैन । निर्णय दूषित भएको दाबी लिने पक्षले केवल दाबी लिन मात्र पर्याप्त हुँदैन, सोको पुष्टि हुने प्रमाण पुन्याउनु पर्ने दायित्व पनि प्रमाण ऐन २०३१ को दफा २७ बमोजिम निजमा नै रहेको मान्नुपर्ने ।	
१५२.	१६७० संयुक्त उत्प्रेषण	अधिवक्ता श्रीकृष्ण सुवेदीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> कुनै पत्रिकामा प्रकाशित सामग्रीले कसैको मान प्रतिष्ठा र ख्यातिमा आँच आएमा सोको उचित क्षतिपूर्ति तिर्नु बुझाउनु पर्ने नै हुन्छ । पत्रपत्रिका अति संवेदनशील व्यवसाय हो । यसले जनताको सुसूचित हुने अधिकारलाई सुनिश्चित गर्दछ । जनताको यो अधिकार कुण्ठित नहोस् भन्ने अभिप्रायबाट व्यवसायलाई संविधान र कानूनले सजगताका साथ सुरक्षित गरेको छ । तर यो अधिकारको प्रयोग गर्दा अनावश्यक तवरबाट आफ्नो व्यक्तिगत फाइदाको लागि वा बदला लिन आत्मसन्तुष्टिको लागि कसैको मान मर्दन गर्न नहुने । 	१६६३
१५३.	१६७१ संयुक्त परमादेश	कुमार पुरी विरुद्ध वैदेशिक रोजगार विभाग, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ मा वैदेशिक रोजगार व्यवसाय सञ्चालन गर्नका लागि अनुमति दिनबाट रोक लगाउने व्यवस्था रहे भएको देखिँदैन । कुनै कानूनले कुनै पेसा वा व्यवसाय सञ्चालन गर्नमा कुनै किसिमको रोक वा प्रतिबन्ध नलगाएको स्थितिमा बिना कानूनी आधार कार्यकारी आदेश वा निर्णयका आधारमा मात्र नागरिकलाई संविधान र कानूनले प्रदान गरेको पेसा वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न पाउने हकमा रोक लगाउन नमिल्ने । 	१६७०

१५४.	९६७२ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	दानविक्रम थापासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> दण्ड सजायको १ नं. अन्तर्गत सजायबाट छुट पाउनका लागि कसुरदार वा प्रतिवादीको मानसिक अवस्था आरोपित आपराधिक कार्य गर्दाको बखत त्यस्तो कार्यको प्रकृति र परिणाम थाहा नपाउने गरी बिग्रेको हुन अनिवार्य हुन्छ । अन्यथा प्रतिवादीलाई यो प्रावधानअन्तर्गतको सजायमा छुटको सुविधा वा उन्मुक्ति प्राप्त हुन सक्ने नहुने । 	९६७६
१५५.	९६७३ संयुक्त परमादेश	दिवाकर क्षेत्रीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> नागरिकता राज्यले आफ्ना नागरिकहरूको पहिचानको लागि जारी गरिने महत्वपूर्ण प्रमाणपत्र हो । नागरिकता व्यक्तिको राष्ट्रियतासँग गाँसिएको विषय हुँदा राज्यले संविधान तथा कानून निर्माण गरी नागरिकता प्राप्त गर्ने आधारहरू तय गरेको हुन्छ । कुनै व्यक्ति कुनै राष्ट्रमा बस्दैमा वा रोजगार, पेसा, व्यवसायमा संलग्न हुँदैमा त्यो राष्ट्रको नागरिक भई हाल्दैन । राज्यको नीतिको अधीनमा रही कानूनले नागरिकता प्राप्त गर्ने खास आधार र प्रक्रियाहरू तय गरेको हुन्छ । यस्ता आधार र प्रक्रियाहरू पूरा गर्ने व्यक्तिलाई नागरिकताको प्रमाणपत्र जारी हुने 	९६८२
१५६.	९६७४ संयुक्त वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार विरुद्ध तुलसीप्रसाद गिरी	<ul style="list-style-type: none"> प्रमाण कानूनले लिखत प्रमाणलाई सर्वोत्तम प्रमाण मान्दछ । त्यसैले लिखतमा उल्लेख भएको कुरा अन्यथा प्रमाणित भएमा बाहेक सोमा उल्लेख भएको कुरालाई भरपर्दो र बस्तुपरक प्रमाणको रूपमा अदालतले ग्रहण गर्नुपर्ने । 	९६८७
१५७.	९६७५ संयुक्त कर्तव्य ज्यान र अपहरण	नेपाल सरकार विरुद्ध विकाउ भन्ने रामस्वरूप मुखिया विनसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कुनै काम, घटना वा अवस्था प्रत्यक्षरूपमा देख्ने वा थाहा पाउने व्यक्ति वा सो काम, घटना वा अवस्थाबाट पीडित भएको व्यक्तिले कुनै काम वा घटनाका सम्बन्धमा मौकामा वा त्यसको तत्काल अघि वा पछि व्यक्त गरेको कुरा प्रमाणमा लिन हुन्छ भन्ने व्यवस्था प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १० मा भएअनुसार पनि घटनाका पीडित र प्रत्यक्षदर्शी दुवै रहेका यी पीडितहरूको 	९६९४

			मौकाको भनाइलाई अदालतमा आइ बकपत्र नगरेको आधारमा मात्र प्रमाणमा लिन नमिल्ने भन्न नमिल्ने ।	
१५८.	९६७६ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध वीरबहादुर लुहारसमेत	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिवादीहरूसमेत उपर किटानी जाहेरी परे तापनि उक्त जाहेरी जाहेरवालाको बकपत्रबाट नै खण्डित भइरहेको अवस्थामा जाहेरी व्यहोरा केवल आवेशमा आई शंकाका भरमा मात्र दिएको प्रस्ट हुन्छ । त्यसमा पनि जाहेरी आफैँमा प्रमाण हुन सक्दैन । यो घटना भएको, घटनाको सम्भावना रहेको जस्ता अवस्थामा प्रारम्भिकरूपमा सूचित गर्ने (First Information Report) का रूपमा मात्र दिइने हो जसलाई सत्य नै हुन्छ भनी भन्न सकिँदैन । यी प्रतिवादीको समेतको संलग्नता रहेको भनी दिएको जाहेरी अन्य कुनै प्रमाणबाट पुष्टि नभएको र स्वयम् जाहेरवालाको बकपत्रबाट समेत समर्थित नभएको अवस्थामा यसको प्रामाणिक मूल्य रहेको मान्न नसकिने । 	१७०९
१५९.	९६७७ संयुक्त मानव बेचबिखन ओसारपसार	नेपाल सरकार विरुद्ध सोमबहादुर तामाङ	<ul style="list-style-type: none"> कस्तो कार्यबाट मानव ओसार पसार हुने र के कस्तोबाट बेचबिखन हुने भनी कानूनले अलग अलग गरी तोकिएबाट मानव बेचबिखन र मानव ओसारपसारलाई दुई भिन्न आपराधिक कार्यका रूपमा राखिएको प्रस्ट हुन्छ । यी दुवै अलग आपराधिक कार्य भएकाले यी दुवैको छुट्टै अस्तित्व हुन जान्छ । प्रायः सँगसँगै यी दुवै अपराध हुने भएपनि एकको अभावमा अर्को नहुने परिपूरक भन्ने होइनन् । ओसारपसारको उद्देश्यमा रूपमा किन्ने वा बेच्ने वा वेश्यावृत्तिमा लगाउने वा शोषण गर्ने नै ऐनले राखेको भएपनि सबै अवस्थामा त्यो उद्देश्य पूरा भई किन्ने बेच्ने वा वेश्यावृत्तिमा लगाएकोनै भन्न सकिँदैन तापनि सो उद्देश्यले लगेमा ओसार पसार भन्ने गरेको नै मानिने । 	१७१९

१६०.	१६७८ संयुक्त बन्दीप्रत्यक्षीकरण	विनोद भण्डारी विरुद्ध महानगरीय प्रहरी परिसर, टेकु, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ठगी मुद्दा सरकारवादी फौजदारी भई चल्ने मुद्दा हो । ठगी नै हो वा विशुद्ध लेनदेनको विषयलाई ठगी भनिएको हो अर्थात् ठगी गरेको ठहर्ने नठहर्ने विषय अदालतको फैसलाबाट निरूपण गरिने विषय हो । तर ठगीमा जाहेरी नै नलिने, सोमा अनुसन्धान नै नगर्ने भन्ने हुँदैन । ठगीमा जाहेरी परी अनुसन्धानका लागि म्याद थप गरिपाउँ भनी आएकोमा अदालतले उपयुक्त देखेमा कानूनको परिधिभित्र रही म्याद थप गर्न पाउने नै हुन्छ । 	१७२९
१६१.	१६७९ संयुक्त उत्प्रेषण	कैलाश मिश्र विरुद्ध श्रम अदालत, काठमाडौं, अनामनगरसमेत	<ul style="list-style-type: none"> लगातार ३० दिनभन्दा बढी प्रतिष्ठानमा उपस्थित नभई गयल भएमा सेवाबाट हटाउन सकिनेछ भन्ने उल्लेख भएको हुँदा उक्त नियमावलीको व्यवस्थाले स्वतः कामदार कर्मचारीलाई ३० दिनभन्दा बढी गयल हुने बित्तिकै हटाइहाल्ने भन्ने होइन, त्यसका पनि निश्चित सर्तहरू पूरा गर्नुपर्ने देखिन्छ । श्रम ऐनको दफा ५१(ग२) मा उक्त लगातार ३० दिनभन्दा बढी समयसम्म प्रतिष्ठानमा उपस्थित नभएमा भन्ने खराब आचरणमा कारवाही गर्दा दफा ५३ बमोजिम सुनुवाइको मौका दिन स्पष्टीकरण सोध्नुपर्छ त्यसरी स्पष्टीकरण सोध्दा जवाफ दिन पनि ७ दिनको म्याद दिनुपर्ने हुन्छ । उक्त नियमावलीको नियम ३७(२) बमोजिमको कसुर र दफा ५१(ग२) बमोजिमको कसुर एउटै भएको हुँदा समान कसुरमा एउटामा सुनुवाइको मौका दिएर हटाउनु पर्ने र अर्कोमा सुनुवाइको मौका नदिई हटाउन सकिन्छ भन्ने अर्थ गर्न नमिल्ने । 	१७३४
१६२.	१६८० संयुक्त उत्प्रेषण	दुलारी देवी विरुद्ध सम्पत्ति शुद्धीकरण विभाग केशरमहल, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> गैरकानूनी तवरले ठूलो परिमाणमा चल अचल सम्पत्ति आर्जन गरेको भनी उजुर परी सो उजुरीउपर अनुसन्धान भइरहेको अवस्थामा अनुसन्धानबाट जे निष्कर्ष निस्कन्छ सोहीबमोजिम हुने नै हुँदा सम्पत्ति 	१७४९

			शुद्धीकरणमा अनुसन्धान भइरहेको काम कारवाहीलाई असर पर्ने गरी रिट क्षेत्रबाट बोल्न नमिल्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज हुने ।	
१६३.	९६८१ संयुक्त निर्देशन बदर	बीरभद्र विक्रम शाह विरुद्ध अन्सल चौधरी डेभलपर्स प्रा.लि.	<ul style="list-style-type: none"> बाह्य विकास भनेको यो यो कार्यको लागि हो र सो कार्यबाट यति शुल्क लाग्छ भनी ऐनको दफा १८ अनुसार सम्झौतामा नै उल्लेख हुनुपर्ने देखिन्छ । वस्तुतः सम्झौतामा स्पष्ट उल्लेख नभएको गोलमटोल भाषामा बाह्य विकासको शुल्क बुझाउनेछु भनी खरिदकर्ताले सम्झौता गरेको छ भनी संस्थापकको स्वइच्छाअनुसार बाह्य विकासको परिभाषाले सम्झौताको रूप धारण गर्न सक्दैन । सम्झौतामा स्पष्ट खुलाएको खर्चको हकमा सम्झौताअनुसारको आर्थिक दायित्वको विषय बन्न सक्दथ्यो । सो नभएको र बाह्य विकास शुल्कको परिभाषाले यो यो कार्यहरू समेट्ने भनी सम्झौतामा स्पष्ट नभएको हुँदा यो विषय शुद्ध करारीय दायित्वअन्तर्गत पर्ने न्यायिक अधिकारक्षेत्र ग्रहण हुनेसम्मको अवस्था पनि नदेखिने । 	१७४६
१६४.	९६८२ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	शारदा देवी पौडेल विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ३३ को उपदफा ३ बमोजिम अनिवार्य अवकाशको गणनाको प्रयोजनको लागि कर्मचारीको उमेर सेवामा प्रवेश गर्दा निजले पेस गरेको शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्मदिन वा वर्षबाट हुन आएको उमेर वा नागरिकताको प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्मदिन वा वर्षबाट हुन आएको उमेर वा निजले भरेको वैयक्तिक विवरणमा लेखिदिएको जन्ममिति वा वर्षबाट हुन आएको उमेरमध्ये जुन उमेरबाट निज पहिले अवकाश हुन्छ सोही आधारमा गणना गरिने कानूनी व्यवस्था भएको देखिन्छ । उपर्युक्त कानूनी व्यवस्थाले प्रस्ट तथा द्विविधारहित व्यवस्था गरेको छ । यस्तो अवस्थामा कानूनी 	१७५९

			व्यवस्थाको स्पष्ट प्रावधानको स्थानमा व्याख्याको गुन्जायस रहँदैन । उल्लिखित कागजात, प्रमाणपत्रहरू मध्ये जुन कागजमा उल्लिखित जन्म मितिको आधारमा पहिले अवकाश हुन्छ सोही मितिबाट कर्मचारीको अनिवार्य अवकाश हुने निर्विवाद हुने ।	
१६५.	१६८३ संयुक्त उत्प्रेषण	रामबहादुर धिमिरे विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> क्षति भएको बसको प्राविधिक मूल्याङ्कन रु.१०,९७,३७७।- रहेको, अवशेष मूल्य (scrap value) रु.४०,०००।- घटाउँदा हुन आउने रकम रु.१०,५७,३७७।- रहेको कुरा मिति २०६२।१२।१४ को सवारी साधन क्षतिको मूल्याङ्कन फारामबाट देखिएको छ । बिमाको सम्बन्धमा कुनै प्रमाण पेस भएको छैन भनी प्राविधिक मूल्याङ्कनमा खुलाइएको देखिन्छ । राहतस्वरूप रु.८४,०००।- बुझिसकेको भनी निवेदनमा नै खुलाएको देखिन्छ । भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयले निवेदकले पाउनु पर्ने रकम भुक्तानीको लागि बारम्बार अर्थ मन्त्रालयलाई निकासको लागि पत्राचार भएको कुरा मिसिल संलग्न पेस भएका कागजात र उक्त मन्त्रालयको लिखितजवाफबाट समेत देखिएको अवस्था हुँदा उक्त कार्यविधिको प्रकरण ४.२ बमोजिम राहत / क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेमा नदिई रकम निकासो दिन नसकिने भन्ने अर्थ मन्त्रालयको निर्णयलाई मनासिब र उपयुक्त निर्णय भनी मान्न नसकिने । 	१७६५
१६६.	१६८४ संयुक्त मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार जबरजस्ती करणी	लाकपा शोर्पासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> कुनै महिलाले नाम, थर, लिङ्ग, हुलिया, ढाँटी धोका दिई नक्कली लोग्ने मानिस भएको अनुभूति दिलाई नक्कली लिङ्ग प्रयोग गरी कसैलाई जबरजस्ती करणी गर्छ भने उसलाई महिला भएकै कारणले उन्मुक्ति दिनु न्यायोचित हुन नसक्ने । 	१७७३

१६७.	१६८५ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	सुवास थापासमेत विरुद्ध नेपाल राष्ट्र बैंक, केन्द्रीय कार्यालय, बालुवाटार, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै पनि व्यक्ति वा संस्थाले आफूले ऋण लिँदा कबुल गरेअनुसारको समय अवधिभित्र ऋण बुझाउनु निजको बाध्यात्मक दायित्व हो । ऋण लिँदा कबुल गरेको सर्तअनुसार ऋण तिर्ने जिम्मेवारीबाट पन्छन खोज्ने कसैलाई पनि कानूनले सहयोग गर्न सक्दैन । सञ्चालकहरूका बीचमा भएको विवादका कारण निर्धारित समयभित्र आफूले लिएको ऋण रकम चुक्ता गर्नुपर्ने दायित्वबाट पन्छन मिल्दैन भने नियमबमोजिम साँवा ब्याजसमेत तिर्ने ऋणीको हकमा दायित्व निरन्तरता रहिरहन पर्ने पनि होइन । तसर्थ नेपाल राष्ट्र बैंकले मिति २०७२।२।२४ मा दिएको निर्देशन र सोबमोजिम लक्ष्मी बैंकले मिति २०७२।९।३० मा धितो फुकुवा गर्ने निर्णय गरी सो निर्णयको कार्यान्वयनसमेत भएको कानूनसम्मत् नै देखिने । 	१७९२
१६८.	१६८६ संयुक्त परमादेश	अधिवक्ता अर्जुन कुमार अर्यालसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ गढीमाई मेलाका क्रममा हुने गरेको वातावरणीय प्रदुषण नियन्त्रण गरी स्वस्थ र स्वच्छ वातावरण कायम राख्न बली दिइएका पशु पन्छीको मासुलगायतका पदार्थको उचित व्यवस्थापन गर्न, मासुको गुणस्तर निर्धारण, परीक्षण र नियन्त्रण गर्न, पशु बधशाला र मासु जाँच ऐन, २०५५ लागू गर्न तथा गढीमाई मन्दिर र आसपासका क्षेत्रमा स्वच्छ र स्वस्थ वातावरण कायम गर्न तथा बली दिइएका पशुको रगत, मासु, छालालगायत अन्य कारणबाट स्थानीय जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्न नदिन आवश्यक प्रबन्ध मिलाउनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा आदेश जारी गर्नु आवश्यक देखिन आउने । 	१७९८
१६९.	१६८७ संयुक्त परमादेश	सृजन खरेल विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ नागरिकताको प्रमाणपत्रले नै व्यक्तिलाई खास देशको नागरिक भन्ने पहिचान गराउँदछ । नागरिक नबनीकन राजनीतिक अधिकार उपभोग गर्न सकिँदैन । राजनीतिक 	१८३३

			<p>एवं आर्थिक अधिकार उपभोग गर्न र नागरिक भन्ने चिनाउन नागरिकताको प्रमाणपत्र अत्यावश्यक हुन्छ । मौलिक हक उपभोग गर्ने, रोजगार प्राप्त गर्ने, सार्वजनिक पद धारण गर्ने, राजनीतिक अधिकार उपभोग गर्ने, सामाजिक सुरक्षा प्राप्त गर्ने र मतदान गर्ने आदि विभिन्न मौलिक हक राज्यले आफ्ना नागरिकलाई प्रदान गर्दछ । राजनीतिक हक नागरिकबाहेक अन्य व्यक्तिलाई प्राप्त हुँदैन । नागरिकता व्यक्तिको व्यक्तिगत पहिचानसँग जोडिएको अत्यन्त संवेदनशील विषय हुँदा सारभूतरूपमा नागरिक हो भन्ने देखिएको स्थितिमा कार्यविधिको स-सानो अत्तो थापेर समस्यामा पार्नु न्यायपूर्ण नहुने ।</p>	
माघ				
१७०.	९६८८ पूर्ण गुठी धर्मलोप, गुठी कायम	योग्यरत्न ताम्राकार विरुद्ध पुण्यरत्न ताम्राकारसमेत	<ul style="list-style-type: none"> निजी गुठीको जग्गा प्रतिवादीले एकलौटी दर्ता गराएको सो दर्ता तथा सो दर्ताको आधारमा प्रतिवादी तारादेवी र केशरत्नको नाउँमा हस्तान्तरण भई गएको लिखत दर्तासमेत बदर भई वादीको समेत हक रहने गरी सो हदसम्मको जग्गाको निजी गुठी कायम गर्नुपर्ने देखिन आएको छ । मुलुकी ऐन, गुठीको ३(२) नं. मा घर गुठी राखेकोमा धर्मलोप गर्नेले पनि शेष बाँकी ऐनबमोजिम बन्डा गरी खान पाउने हुँदा र प्रतिवादी पुण्यरत्नले आफ्नो नाउँमा दर्ता गरी आफ्नै श्रीमती, भाइलाई सम्म हस्तान्तरण गरेको अंशियारबाहेक अन्यत्र जग्गा दिएको नदेखिई प्रतिवादीमध्ये पुण्यरत्नले धर्मलोप गरेको देखिए पनि शेष बाँकी बन्डा गरी खान पाउने । 	१८४१

१७१.	९६८९ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	सुमन अधिकारीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> विगतको सशस्त्र ब्रन्डको क्रममा सर्वसाधारण नागरिकसमेत मारिएका वा बेपत्ता पारिएका छन् । जसअनुसार निर्देशिकाले पीडक र पीडितबीचको फरक व्यवहार देखाउन सकेको देखिँदैन । यसले गर्दा ब्रन्ड पीडितलाई दिन लागेको परिचयपत्र पीडकले समेत प्राप्त गर्ने देखिन्छ जुन न्यायोचित नहुने । 	१८५५
१७२.	९६९० संयुक्त उत्प्रेषण	प्रदिपकुमार प्रसाद साह कलवार विरुद्ध रामभजन राय यादवसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कानूनले निर्धारण गरेको प्रकिया र रित पुऱ्याई तामेल भएको म्यादभित्र प्रतिवाद नगर्ने व्यक्तिलाई विना आधार र कारण म्याद बदर गरी पुनः प्रतिवादको मौका दिई रहनुपर्छ भन्ने कानूनको मकसद हुन नआउने । 	१८६४
१७३.	९६९१ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध तुलबहादुर रोकाय	<ul style="list-style-type: none"> अपराध हुँदाहुँदैको अवस्था देख्ने चस्मदिद् गवाह मुद्दामा नहुन पनि सक्दछ । चस्मदिद् गवाह नभएको अवस्थामा पनि अपराधी यही नै हो भनी ठम्याउन वस्तुनिष्ठ र परिस्थितिजन्य प्रमाणबाट पनि सकिन्छ । घटित अपराधको प्रकृति अपराध हुनुअघि र पछिका घटना र प्रतिवादीको हाउभाउसहितको व्यवहार आदि सबैतर्फबाट अपराधी को हो भनी देखाई रहेको अवस्था चश्मदिद् गवाह छैन वा अदालतमा अपराधमा इन्कारी बयान गरेकै कारणले मात्र सफाई दिनु न्यायोचित नहुने । 	१८६९
१७४.	९६९२ संयुक्त लागु औषध खैरो हेरोइन	नेपाल सरकार विरुद्ध किरण प्रभात नेपालीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> अभियोगमा लागु औषधको कारोबारमा सङ्गठितरूपमा संलग्न देखाइएका व्यक्तिहरूको बैङ्क खाताको कारोबारको विवरणमा प्रतिवादीको संलग्नता पुष्टि नभएको अवस्थामा शङ्का र अनुमानका आधारमा बैङ्क खातामा रहेको सम्पूर्ण 	१८७८

			रकम लागु औषधको कारोबारबाट जम्मा गरेका रहेछन् भनी अर्थ गर्न न्यायोचित नहुने।	
१७५.	९६९३ संयुक्त गौवध	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रेमबहादुर खड्का क्षेत्रीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> समान स्तरका प्रतिवादीहरूमध्ये कुनैको सजाय उल्टिएको अवस्थामा अर्को प्रतिवादीलाई समेत अन्याय नपरोस भनी यस्तो व्यवस्था राखेको देखिन्छ। कानूनले सुस्पष्टरूपमा पुनरावेदन नगर्ने प्रतिवादीको हकमा समेत पुनरावेदन दिने सरह उल्टाई दिनुपर्छ भनी तोकेको अवस्थामा पुनरावेदन अदालतबाट पुनरावेदन नगर्ने प्रतिवादीहरूको हकमा समेत सजाय घटाएको फैसलालाई अन्यथा भन्न नसकिने। 	१८८९
१७६.	९६९४ संयुक्त जग्गा हक कायम खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउँ	गंगा के.सी.समेत विरुद्ध राज के.सी.	<ul style="list-style-type: none"> कुनै पनि जग्गामा व्यक्तिको हक हो होइन भन्ने कुरालाई हेर्ने मापदण्ड भनेको साबिकको हकको स्रोत, जसमा पहाडतर्फ भए पाखो जग्गामा मुखियामार्फत तिरो बुझाएको, खेत भए जिम्मावालद्वारा तिरो बुझाएको र तराइतर्फ जिमदारद्वारा तिरो बुझाएको देखिनु पर्छ। कुनै पनि जग्गाको साबिकको माटो मुरी, कोदाले, लगत दर्ता पोता, तिरो बुझाएको लगत रहेको देखिनु पर्ने। 	१८९६
१७७.	९६९५ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	रुकान्ती यादवसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्ति विशेषको नामबाट नेपाल सरकारको नाममा जग्गाको स्वामित्व परिवर्तन गर्ने गरी निर्णय गर्दा तालुक कार्यालयको पत्रको आधारमा निर्णय गर्न मिल्दैन। आवश्यक प्रक्रियाको पनि पालना गर्नु पर्दछ। त्यस सम्बन्धमा त्यसअघि कुनै अदालत र साधिकार निकायबाट कुनै निर्णय भएको छ छैन भन्ने कुरालाई पनि हेरिनुपर्ने। 	१९०९

१७८.	९६९६ संयुक्त जबरजस्ती करण	जनक श्रेष्ठ विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> लामो समयदेखि जाहेरवालीलाई जबरजस्ती करणी गर्दै आई रहेको भन्ने श्रृंखलावद्ध कसुर अपराधको कडीको रूपमा रहेको र प्रत्येक पटकको उक्त आपराधिक कार्य दण्डनीय हुन्छ । सो वारदात कानूनको हदम्यादभित्र न्यायिक प्रक्रियामा आउन सक्ने नै हुँदा पछिल्लो पटकको मिति २०६५।१।२९ को आरोपित कसुर अपराधमा दायर भएको प्रस्तुत मुद्दालाई हदम्याद नाघी दायर भएको भन्न नमिल्ने । 	१९१८
१७९.	९६९७ संयुक्त अंश भरपाई लिखत बदर दर्ता बदर अंश फाँटसमेत	भोलानाथ चौधरीसमेत विरुद्ध साधु दास चौधरी	<ul style="list-style-type: none"> एकाघरसँगका अंशियारहरूमध्ये जुनसुकै अंशियारका नाममा रहेको सम्पत्ति सगोलको सम्पत्ति हो भनी अदालतले अनुमान गर्ने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६(क) मा भएको पाइन्छ । अंशियारहरू जहाँसुकै रहेबसे पनि ती अंशियारहरू विधिवत् छुट्टिभिन्न भएका हुन्, होइनन् र तिनिहरूका नाममा रहेको सम्पत्ति सगोलको सम्पत्ति हो होइन भन्ने तथ्यगत विश्लेषणबाट निष्कर्ष निकाल्नु पर्ने हुन्छ । अलग अलग घर हुनुलाई नै छुट्टिभिन्न भएका हुन् भनी अर्थ गर्न नमिल्ने । 	१९२६
१८०.	९६९८ संयुक्त अङ्ग भङ्ग	रामकृष्ण राई विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> जाहेरवालीको बाध्यात्मक कारणले परिवर्तित बयानलाई स्वतन्त्ररूपमा खण्डन गर्नुपर्ने अवस्था रहन्छ । आफैं पतिबाट अङ्गभङ्ग भएकी पीडित जाहेरवाली आफ्नै हित विरुद्ध किन बकपत्र गरिन् होला, कुन सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक कारणले वा के कारणले पीडित एकाएक परिवर्तन भइन सोच्नुपर्ने हुन्छ । पीडितले आफैं अँध्यारोलाई किन स्वीकार्नु पर्यो होला 	१९३४

			<p>त्यो पनि आँखा जस्तो शरीरको लागि सर्वाधिक नभई नहुने त्यस्तो शरीरको अंग जसबिना जीवन अत्यन्त चुनौतिपूर्ण बन्न पुगेको छ । स्वयम्लाई पराजित गर्ने परिकल्पना न्यायमा गरेको हुँदैन । न्यायकर्ताले प्रतिकूल बयानको बाध्यात्मक परिस्थितिलाई मध्यनजर राख्नु पर्दछ । प्रतिकूल बयानलाई न्यायको कसीमा हेर्न आवश्यक हुने ।</p>	
१८१.	९६९९ संयुक्त उत्प्रेषण	घनश्याम देव विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> निवेदकको कम्पनीको कर्मचारी सेवा सर्त नियमावली, २०३९ को नियम ६.२ अन्तर्गतको अनुसूची १४ मा नेपाल सरकारका कर्मचारीले पाएसरहको जीवन बिमा सुविधा उपलब्ध गराइनेछ भन्नुको तात्पर्य बिमा प्राप्त गर्नको लागि पनि सोही आधार र सर्तको पालना गरिएको हुनुपर्छ भन्ने हो । सरकारी कर्मचारीले जस्तो बिमा कोषमा योगदान नगर्ने तर सरकारी कर्मचारीसरह उपलब्ध गराइनेछ भन्ने व्यवस्था लेखिएकै आधारमा जीवन बिमाको सुविधाको दाबी गर्न नमिल्ने । 	१९४२
१८२.	९७०० संयुक्त अंश दर्ता	हंसरजियादेवी तेलिन विरुद्ध शिवदुलारी तेलिनसमेत	<ul style="list-style-type: none"> एकपुस्ता मुनिका व्यक्तिले अंश मुद्दा दायर गर्दैमा मूल अंशियारका बीचमा अंश मुद्दा चलन नसक्ने भन्ने हुँदैन । अंश मुद्दाको कारवाहीयुक्त अवस्था नराखी लामो समयसम्म तामेली राखी मुद्दामा अल्झाई राख्ने कार्यसम्म हुन गएको छ । एक अंशियारले अंश मुद्दा दायर गरी तामेलीमा राखी बसिरहने अवस्थामा पछि दायर भएका मूल अंशियारहरूको बीचको अंश मुद्दामा कानूनी प्रक्रिया बढाई कानूनबमोजिम फैसला एवं फैसला कार्यान्वयन गर्ने जस्ता कार्य गर्न कुनै कानूनले बाधा पुऱ्याएको देखिँदैन । 	१९४७

१८३.	९७०१ संयुक्त उत्प्रेषण	निलमप्रसाद गौतम विरुद्ध अखितयार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	<ul style="list-style-type: none"> व्यक्तिको, संस्थाको, सार्वजनिक वा सरकारी आदि करतो प्रकृतिको जग्गा हो भन्ने कुराको पहिचान गरी तदनुसार जग्गाको दर्ता, लगत, स्रेस्ता आदि कायम गर्नु भूमि व्यवस्थासम्बन्धी प्रशासन हेर्ने राज्यका निकायको कर्तव्य बन्दछ । यसरी जग्गाको यकिन पहिचान नै नगरी अनिश्चितकाल सम्म केवल रोक्का राख्ने कार्य गर्नु मनासिब नहुने । 	१९५५
१८४.	९७०२ संयुक्त उत्प्रेषण	विनोद श्रेष्ठ विरुद्ध श्रम अदालत, अनामनगर, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> "रूपमा" नयाँ कम्पनी दर्ता गरी क्यासिनो माजोङ्ग सञ्चालन गरेको देखिए पनि "सारमा" पूर्व कम्पनीलाई नै नाम परिवर्तन गरी पूर्णजीवन दिएको भन्ने देखिन आउँछ । सारभूतरूपमा पूर्व कम्पनी क्यासिनो नेपालसंगको सम्बन्ध समाप्त भएको नदेखिएको अवस्थामा नयाँ कम्पनी दर्ता भई नयाँ नाम प्राप्त गरेको र सोही आधारमा नयाँ स्वरूपमा कम्पनी सञ्चालन भएको आधारमा मात्र रिट निवेदक क्यासिनो माजोङ्ग उपर पूर्ववर्ती क्यासिनो नेपालको दायित्व सरेको छैन भनी मान्न नमिल्ने । 	१९६९
१८५.	९७०३ संयुक्त उत्प्रेषण	रूपक न्यौपानेसमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कुनै कानूनले कुनै पेसा वा व्यवसाय सञ्चालन गर्नमा कुनै किसिमको रोक वा प्रतिबन्ध नलगाएको स्थितिमा बिना कानूनी आधार कार्यकारी निर्णय आदेशको आधारमा नागरिकलाई संविधान र कानूनले प्रदान गरेको पेसा वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न पाउने हकमा रोक लगाउन मिल्ने नदेखिने । 	१९७३
१८६.	९७०४ संयुक्त लागु औषध खैरो हेरोइन	मोहम्मद जावेद मुसलमान विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> प्रमाणको भार प्रतिवादीहरूमा हस्तान्तरण हुने प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरूले आफ्नो निर्दोषिताको प्रमाण प्रस्तुत गर्न सक्नु पर्छ । केवल निर्दोष हौं भन्ने कथन मात्र निर्दोषिता पुष्टि गर्नको लागि पर्याप्त हुन नसक्ने । 	१९८३

१८७.	९७०५ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	श्रीमती सरिता के.सी.समेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> २०४५ सालमा जग्गाको नाप नक्सा भई नयाँ स्रेस्ता खडा भएको अवस्थामा सोभन्दा पहिलेको (२०२२ सालको) नक्सा एवम् स्रेस्ता कायम रहने नदेखिँदा सो २०२२ सालको नक्सा र स्रेस्तालाई अहिले यथावत् रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनु पर्दछ भन्नु मनासिब हुँदैन। 	१९९५
१८८.	९७०६ संयुक्त उत्प्रेषण	लाकपा तामाङ विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> नैतिक पतन देखिने अपराधमा सजाय पाएको व्यक्ति विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष हुन नसक्ने गरी शिक्षा नियमावली, २०५९ को नियम २९(ड) ले प्रतिबन्ध लगाएको देखिन्छ। ज्यान मुद्दामा अदालतबाट भएको फैसलाले लाकपा तामाङ विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष हुन नपाउने अयोग्यताको निर्धारण गरिएको मान्नु पर्ने हुन आउने। 	२००२
फागुन				
१८९.	९७०७ पूर्ण बहुविवाह	नेपाल सरकार विरुद्ध राजु थापासमेत	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिवादीहरूबीच दोस्रो विवाह भइसकेको अवस्था रहेमा वारदात घटित भइसकेको मान्नुपर्छ। दोस्रो विवाह गरेपछि हाल सो दोस्रो वैवाहिक सम्बन्ध कायम नरहेको भन्ने कुराले सम्पन्न भइसकेको दोस्रो विवाह (बहुविवाह) नभएको मान्न मिल्दैन। सम्पन्न भइसकेको कार्य नभएको हुन सक्दैन र नभएको बनाउन पनि सकिँदैन। बहुविवाह स्थापित भइसकेको अवस्थामा कानूनको परिणाम तत्काल सिर्जित भएको देखिन्छ। सोबाट लामो समयपछिबाट गरिएको सम्बन्ध विच्छेदले मद्दत गर्न सक्ने नदेखिने। 	२०११

१९०.	१७०८ पूर्ण सम्पत्ति शुद्धीकरण	माधवकुमार भगत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ सम्पत्ति शुद्धीकरण (Money Laundering) निवारण ऐन, २०६४ को दफा २८ मा भएको कानूनी व्यवस्थाअनुसार बरामद भएको अवैध रूपैयाँ सम्पत्ति शुद्धीकरण गर्ने उद्देश्य नराखी आफूले व्यापार व्यवसाय वा अन्य कुनै व्यक्ति वा स्रोतबाट प्राप्त गरेको हुँ भन्ने पक्षले वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट सो कुरा प्रमाणित गर्नुपर्ने। 	२०१८
१९१.	१७०९ पूर्ण जालसाजी	प्रेमबहादुर बलामी विरुद्ध द्वारिका बानिया	<ul style="list-style-type: none"> ■ जहाँ जालसाजको प्रश्न उत्पन्न हुन्छ त्यहाँ जालसाजपूर्ण कार्य भएको छ वा छैन भन्ने कुरा नै मुख्यरूपमा हेर्नुपर्ने हुन्छ। लिखत बदरमा जाने हदम्याद कटेको कारणबाट जालसाज नहुने होइन। जालसाजपूर्ण कार्य भएको छ भने लिखत बदरमा म्याद कट्नु गौण कुरा हुने। 	२०३१
१९२.	१७१० पूर्ण उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता ओमप्रकाश अर्याल विरुद्ध सम्माननीय राष्ट्रपतिको कार्यालय, सितलनिवास, काठमाडौँसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ अन्तरिम संविधानको धारा ११९(५)(ग) मा उल्लेख गरिएअनुसारको क्षेत्रमा काम गरी अनुभव प्राप्त गरेको हुनु र राजप्रासाद सेवामा कार्य गरेको अवधि निजामती सेवामा जोडिनु एउटै कुरा होइन। यसको तात्पर्य, अर्थ र प्रयोजन तात्त्विकरूपमा नै फरक छ र यो फरक सामान्य समझबाट नै छुट्याउन सकिन्छ। संविधानले “लेखा, राजश्व, इन्जिनियरिङ, कानून, विकास वा अनुसन्धानको क्षेत्रमा” काम गरी अनुभव प्राप्त गरेको हुनुपर्ने योग्यता तोकेको छ। यो वाक्यांश वा अभिव्यक्ति स्वयम्मा प्रस्ट छ। जुनसुकै समूह, उपसमूहमा भएपनि निजामती सेवामा काम गरेको अवधि जोडेर २० वर्ष पुगेमा नियुक्तिका लागि योग्यता पुग्छ भन्ने अर्थ लगाइयो भने संविधानको अपव्याख्या हुन पुग्ने। 	२०३७

१९३.	९७११ संयुक्त उत्प्रेषण / प्रतिषेध	खगेन्द्र के.सी. (खड्का) समेत विरुद्ध जिल्ला प्रशासन कार्यालय, उदयपुरसमेत	<ul style="list-style-type: none"> वस्तुतः विभिन्न मानवीय क्रियाकलापहरूबाट वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्दै गएको तथ्यप्रति कसैको पनि दुईमत हुन सक्दैन । आर्थिक विकासको लागि मानव समुदायले प्राकृतिक स्रोत साधनको उपभोग गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई नकार्न नसकिए पनि मानव क्रियाकलापबाट नै प्रकृतिको अस्तित्व नै खतरामा पर्न लागेको तथ्य पनि शाश्वत छ । आर्थिक विकास नभई मानव जीवनको विकास हुनै नसक्ने हुँदा आर्थिक विकासको द्वार नै बन्द गर्ने वा वातावरणको विनास भइरहने दिने भन्ने दुवै विषयहरू उचित हुन सक्दैन । मानव विकासका लागि आर्थिक उन्नतिको अपरिहार्यतालाई पनि इन्कार गर्न सकिँदैन भने मानववलायत समस्त प्रकृतिको अस्तित्व कायम राख्न वातावरण संरक्षणको विकल्प खोज्न पनि मिल्दैन । यसका लागि विकास र वातावरणबीच सन्तुलन कायम गर्दै अघि बढ्नुको कुनै विकल्प नरहने । 	२१०३
१९४.	९७१२ संयुक्त ठगी	चित्रबहादुर जि.सी. विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> कुनै काम कुरालाई कानूनले सम्बोधन गरिसकेको अवस्थामा कानूनको प्रस्ट व्यवस्थाबेगर यस्तो व्यवहारलाई भिन्नै प्रयोजनको लागि बनेको कानूनभित्र जबरजस्ती पार्ने काम गर्नु कानूनको अनुचित प्रयोग हुन्छ । कानूनले कसुर भनी परिभाषित नगरेको काम कुरा गरेको विषयलाई लिएर कसै उपर मुद्दा चलाउनु र ठहर गर्नु दुवै अनुचित हुने । 	२११४
१९५.	९७१३ संयुक्त लेनदेन	पुरुषोत्तमभक्त प्रधानाङ्ग विरुद्ध केशव श्रेष्ठसमेत	<ul style="list-style-type: none"> सामान्यतया २०५५।१२।१६ को कपाली तमसुक लिखितको १० वर्षे अन्तिम हदम्याद २०६५।१२।१५ हुनेमा विवाद हुन सक्दैन । यस्तो स्वाभाविकरूपले अनुमान गर्न सकिने विषयमा प्रतिवादीले कुनै प्रश्न 	२१२०

			<p>नउठाएको र सुरु अदालतले समेत निर्णयका क्रममा त्यसतर्फ प्रवेश गरेको नदेखिँदा पुनरावेदकीय अधिकारक्षेत्र प्रयोग गरी तल्लो निकायको निर्णयलाई नै परिवर्तन गर्न सक्ने अधिकार भएको अदालतबाट निर्णय गर्दा त्यस्तो विषयलाई सतही र हल्कारूपमा प्रमाणको रूपमा ग्रहण गरी निर्णय गर्नु उचित र तर्कसङ्गत मान्न नसक्ने ।</p>	
१९६.	<p>९७१४</p> <p>संयुक्त</p> <p>गैंडा मारी खाग बिक्री व्यवसाय गरेको</p>	<p>मुन्ना प्रजासमेत विरुद्ध</p> <p>नेपाल सरकार</p>	<p>■ कुनै कसुरमा एकभन्दा बढी प्रतिवादीहरूलाई तत्सम्बन्धी ऐनको एउटै दफाको सजायको माग गरिएको भएपनि कानूनले निर्णयकर्तालाई विवेक प्रयोग गर्ने अधिकार प्रदान गरेको अवस्थामा मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूको विप्लेषण गरी वारदातमा व्यक्तिपिच्छे प्रतिवादीको संलग्नता, भूमिका जस्ता विषयहरू पहिचान गरी वारदात घटाउन नेतृत्व लिएको, सहायकको भूमिकामा रहेको, आफैं प्रहार गरेको, गाँडा कुरेको, सुराकीको भूमिका निर्वाह गरेको, लाभ लिने कार्यमा सहभागी भए नभएको, हातहतियारको बन्दोबस्त आदि गरे नगरेको लगायतका थुप्रै विषयहरूका आधारमा अमुक कसुर घटाउनमा कुनै प्रतिवादीको के कति भूमिका र हिस्सा छ त्यही आधारमा कसुरको मात्राअनुसार सजाय निर्धारण हुने हुँदा एउटै किसिमको अभियोगदाबी भएका सबै प्रतिवादीहरूलाई समान सजाय हुनुपर्छ भनी मान्न नमिल्ने ।</p>	२१२६
१९७.	<p>९७१५</p> <p>संयुक्त</p> <p>अंश चलन</p>	<p>दिपक सिंह</p> <p>विरुद्ध</p> <p>दिनेश सिंह</p>	<p>■ विवादित जग्गाहरू यसरी प्राप्त भएको हो भन्ने तथ्यको निरूपण भएपछि त्यसरी प्राप्त सम्पत्तिको अस्तित्व के हुन्छ तथा सो सम्पत्तिमा कसको हक रहन्छ भन्ने निक्क्याँल गर्ने विषय मात्र कानूनी प्रश्न</p>	२१४२

			समाहित विषय हुन्छ । यसमा एक पटक स्वआर्जन भनी स्वीकारकोमा पछि आएर होइन भनेको नितान्त तथ्यसम्बन्धी विषयमा सुरु तथा पुनरावेदन अदालतले बिबन्धन आकर्षित गरेको देखिएबाट पुनरावेदक प्रतिवादीको कानूनी प्रश्न भएकोले विवन्धन लागू हुने होइन भनी लिएको जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।	
१९८.	९७१६ संयुक्त अंश चलन	सूर्यप्रसाद श्रेष्ठसमेत विरुद्ध दिलबहादुर कोजु	<ul style="list-style-type: none"> वस्तुतः घरसारमा भएको अंश छोडपत्रको लिखतबाट स्वतः मानो छुट्टिएको मिति यकिन हुन सक्तैन । कुनै न कुनैरूपमा त्यस्तो घरसारको लिखत वास्तविक व्यवहारबाट नै कार्यान्वयन भएको औपचारिक रूपबाट देखिनु पर्ने । 	२१५०
१९९.	९७१७ संयुक्त उत्प्रेषण	सरस्वती श्रेष्ठ विरुद्ध रिता खतिवडासमेत	<ul style="list-style-type: none"> लेनदेन व्यवहार प्राविधिक अर्थमा करारको कुरा नभए तापनि यसबाट एक प्रकारको करारीय दायित्व नै सिर्जना गरिएको हुन्छ । त्यसैले यस्तो विषयमा थुनामा राख्ने कुरालाई विशेष सावधानीका साथ हेरिनु पर्दछ । मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको ४२(२) नं. मा विशेष अवस्थामा ऋणको दायित्व पूरा नगर्ने ऋणीलाई थुनामा राख्न सकिने व्यवस्था रहेको हुँदा यथास्थितिमा सो प्रावधानलाई अनदेखा गर्नु मनासिब हुँदैन । कानूनी सुधारको क्रममा उक्त प्रावधान सम्बन्धमा आवश्यक परिमार्जन होला । हाल प्रचलनमा रहेको सो ४२(२) नं. मा रहेको प्रावधानलाई तार्किकरूपमा प्रयोगमा ल्याउनु वाञ्छनीय देखिने । 	२१६०
२००.	९७१८ संयुक्त उत्प्रेषण/परमादेश	पशुपतिनाथ शर्मा विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, हेटौंडा, मकवानपुरसमेत	<ul style="list-style-type: none"> लेनदेन मुद्दाको फैसलाबमोजिमको बिगोबापतमा त्यस्तो गोश्वाराको सम्पत्तिबाट अन्य अंशियारले गरेको व्यवहारमा दायित्व रहन सक्ने देखिँदैन । विपक्षी प्रत्यर्थी सुशील शर्माले ऋण लिँदा 	२१६७

			निवेदक पशुपति शर्मासमेतका अंशियारहरूको मन्जुरी लिएको भन्ने कुनै आधार प्रमाण पेस गर्न सकेको अवस्थासमेत देखिँदैन । ऋण लिँदासमेत निवेदकसमेतका अन्य अंशियारहरूलाई ऋण लिँदाको तमसुक लिखतमा समेत साक्षी राखेको नदेखिँदा मुलुकी ऐन, लेनदेन व्यवहारको ८ र ९ नं. अनुसार गोश्वारा धनबाट व्यहोर्नु पर्ने भन्ने मिल्ने नदेखिने ।	
२०१.	९७१९ संयुक्त उत्प्रेषण	सितीया देवी अमातनी विरुद्ध योगेन्द्र भन्ने जोगेन्द्र मण्डलसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ जिल्ला अदालतबाट जायजात तायदातको मुचुल्का तयार गर्दा वा पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कनमा निवेदकले आफ्नो भनाई राख्न पाउने वा प्रतिवाद गर्ने अवसर प्रदान गरी प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त अनुरूप उक्त मूल्याङ्कनका लिखतहरू तयार भएको देखिँदैन । निवेदकलाई प्रतिवाद गर्ने मौका नै नदिई तयार भएको मूल्याङ्कन मुचुल्काले कानूनी मान्यता र वैधता प्राप्त गर्न सक्ने अवस्था नरहने । 	२१७२
२०२.	९७२० संयुक्त उत्प्रेषण	श्यामकृष्ण शाह विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, जनकपुरसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ प्रतिवादीले आफूले लिए खाएको ऋण अदालतको फैसलाबाट तिर्नुपर्ने ठहर भई कार्यान्वयनको रोहमा अदालतसमक्ष प्रस्तुत हुँदासमेत अदालतलाई सहयोग नगरी वादीलाई सम्भव भएसम्म अलमल्याउन खोजेको अनुभूति हुन्छ । न्याय सम्पादनको रोहमा यस्तो प्रवृत्तिलाई कदाचित मान्यता दिन सकिँदैन । मुद्दाले अन्तिमता पाइसकेपछि न्याय व्यवस्थाप्रति सम्मान राखी प्रतिवादी आफैँ स्वस्फूर्तरूपमा अग्रसर भई बिगो बुझाउनु पर्नेमा विभिन्न अड्चन झिकी फैसला कार्यान्वयनमा अवरोध गर्ने कार्य विरुद्ध शून्य सहनशीलता अपनाउनु न्यायको रोहमा वान्छनीय देखिने । 	२१८१

२०३.	९७२१ संयुक्त बन्दीप्रत्यक्षीकरण	थोमस एरेन्सट्रप विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, पाटन, ललितपुरसमेत	<ul style="list-style-type: none"> कानूनको शासनमा जस्तो सुकै अपराधीलाई पनि कानूनबमोजिम नै सजाय गर्ने र कानूनबमोजिम नै भएको कैद दण्ड जरिवाना असुल गर्नुपर्दछ । धेरै अपराध गरेको आधार र कारणबाट कानूनले तोकेको भन्दा बढी अवधि कैदमा रहने अवस्था सिर्जना हुनु न्यायोचित नहुने । 	२१९७
२०४.	९७२२ संयुक्त परमादेश	चार्ल्स गुरुमुख शोभराज विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	<ul style="list-style-type: none"> निवेदकले निवेदनमा कारागारमा प्रदान गरिएको सुविधाको कुरा उठाएका छन् ती केवल निजी सरोकारको विषय मात्र होइनन् । प्रस्तुत मिसिलमानै केन्द्रीय कारागारमा रहेका १५८२ जना कैदी बन्दीहरूले सही गरी न्यायको पुकारा गरी यस अदालतमा निवेदन पठाएकोले समेत एउटा विदेशी नागरिकले निवेदन पठाएको भनी त्यसलाई अस्वीकार गर्न मिल्ने देखिँदैन । २०६३ सालमा तय गरेको सिधा र रकमको व्यवस्था प्रस्तुत निवेदनको सुनुवाइ हुँदासम्म पनि पुनरावलोकन नभएको स्थितिमा निवेदकको मागलाई उपेक्षा गर्न मिल्ने नदेखिने । 	२२०४
चैत				
२०५.	९७२३ बृहत् पूर्ण उत्प्रेषण / परमादेश	नवराज सिलवाल विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> नियुक्तिका लागि तोकिएको योग्यता सम्बन्धमा विचार गर्दा प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा जेष्ठतालाई पहिलो सर्तको रूपमा उल्लेख गरिएको देखिन आउँदछ । यो “जेष्ठता” भन्ने शब्दलाई “वरिष्ठता” भन्ने अर्थमा पनि बुझ्नु पर्ने हुन्छ । उपलब्ध सम्भाव्य उम्मेदवारहरू मध्ये को जेष्ठ वा वरिष्ठ हो भन्ने कुरा अभिलेखबाट सहजरूपमा यकिन गर्न सकिने कुरा हो । स्थापित तथ्यबाट नै प्रस्ट देखिने वरिष्ठताको निरूपण गर्न अन्य आधार, कारण वा 	२२१३

			<p>तर्कको सहारा लिई रहनु पर्ने आवश्यकता रहेँदैन । प्रहरी महानिरीक्षक पदमा नियुक्तिका लागि जेष्ठता वा वरिष्ठताको खास महत्त्व रहने ।</p>	
२०६.	९७२४ पूर्ण अंश चलन	लक्ष्मीकुमारी मिश्र (श्रेष्ठ) विरुद्ध मखमली मिश्रसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ आफ्नो जैविक बाबु आमाको बारेमा जानकारीसम्म नहुने सानो उमेरदेखि आफूले छोरासरह पाली राखी, बढाएको / हुर्काएको मानिसलाई निज वयस्क भएपछि आफूले पनि सन्तानको रूपमा नस्वीकार्ने र कसको सन्तान हो भनी पहिचान पनि नगरी दिने हो भने यस्ता सन्तान पहिचानविहीन, सहाराविहीन र परित्यक्त पनि हुन जान सक्छन । यस्तो अवस्थामा अदालत अग्रसर भई DNA परीक्षणको आदेश गर्न नमिल्ने । 	२२४९
२०७.	९७२५ पूर्ण अंश	पाँचकन्या प्रजापतीसमेत विरुद्ध हरिचन्द्र प्रजापतीसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ अंशबन्डा गर्दा सबै अंशियारहरूलाई बराबर हुने गरी गर्नुपर्ने हुन्छ । कतिपय अवस्थामा सबै सम्पत्तिबाट बराबर कि.का. गर्दा व्यवहारमा मिल्दो नहुन पनि सक्दछ । त्यसैले सम्पत्तिको मूल्याङ्कन, क्षेत्रफल, बनोट, प्रकृति आदि तथ्यको आधारमा व्यावहारिक हुने गरी सम्पत्तिको बाँडफाँड गरिदिनु न्यायोचित हुन्छ । साथै त्यस्तो कार्यले सम्पत्तिको उचित व्यवस्थापन भई सबै अंशियारहरूको व्यवहार सल्टिन पुग्दछ । अंश बन्डाको महलको मुख्य मकसद पनि पैतृक सम्पत्तिको न्यायोचितरूपमा बराबर बाँडफाँड हुनुपर्ने । 	२२५९
२०८.	९७२६ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	अशोककुमार बास्कोटासमेत विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, पाटन, ललितपुरसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ कानूनी प्रश्नको निरूपणमा असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गर्दा संविधानले निर्दिष्ट गरेका कुराहरूको अधीनमा रही गर्नुपर्छ । अन्य वैकल्पिक उपचारको व्यवस्था नभएको वा भए पनि त्यस्तो उपचार अप्रभावकारी वा प्रभावहीन 	२२७२

			देखिएको अवस्थामा मात्रै कानूनी विवादको निरूपणका लागि असाधारण अधिकारक्षेत्र आकर्षित हुने हो । सर्वोच्च अदालतलाई प्रदान गरिएको असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग मातहत अदालतमा विचाराधीन रहेका मुद्दाहरूको कारवाही रोक्ने वा त्यस्ता विषयहरूमा कारवाही नै गर्न नपाउने गरी गर्न मिल्ने होइन । सम्बन्ध विच्छेद, जालसाजी, लिखतबदर, अंश चलन जस्ता सामान्य क्षेत्राधिकारबाटै समाधान हुने विषयमा असाधारण अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी हस्तक्षेप गर्नु न्यायको मान्य सिद्धान्तविपरीत हुन जाने ।	
२०९.	९७२७ संयुक्त सार्वजनिक बाटो खुलाई पाउँ	शंखर श्रेष्ठसमेत विरुद्ध नेपाल औद्योगिक विकास निगमसमेत	<ul style="list-style-type: none"> जग्गाधनीको हक टुटाई नलिएको कारणले त्यस्तो संरचना र सोसँग सम्बद्ध विकास नै अवरोध गर्न मुलुकी ऐन, घर बनाउनेको ३ नं. बमोजिम कानूनसम्मत एवं न्यायोचित हुने देखिँदैन । एकपटक बाटोको रूपमा प्रयोग गर्न नरोकी प्रयोग गर्न दिई स्रेस्ता पूर्जा आदिमासमेत बाटो जनाई सकेको अवस्थामा त्यसको विपरीत बाटो कायम नराख्न पनि नमिल्ने हुनाले वादीहरूले जुनरूपमा भोग गरिरहेको बाटो हो सोहीरूपले बाटो प्रयोग गर्न पाउने । 	२२७९
२१०.	९७२८ संयुक्त कर्तव्य ज्यान	भद्रे कामी विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> फौजदारी कानूनले अनुसन्धान तथा अदालतको काम कारवाहीमा सहयोग गरेको अवस्थामा अभियुक्तले सजायमा छुट पाउन सक्छ भनी राखेको प्रावधानको उद्देश्य योजनाबद्धरूपमा गरेको मानवता विरुद्धको जघन्य अपराधका दोषीलाई समेत सजायमा छुट दिनुपर्छ भन्ने नभई पूर्व रिसइवी र योजना नबनाई कसैको 	२२८७

			हत्या हुन गए वा कुनै गैरकानूनी कार्य हुन गएको अवस्थाका अभियुक्तलाई सजायमा केही छुट दिने भन्नेसम्म हुने ।	
२११.	९७२९ संयुक्त बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सनिराम चौधरीसमेत विरुद्ध भक्तपुर जिल्ला अदालतसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ कुनै कसुर गर्दा दुई वा बढी कानूनको कसुर भई तीनको मुद्दा फरक फरक अड्डा वा अदालतबाट सुनुवाइ हुनुपर्ने फरक फरक निकायको अधिकार क्षेत्रको परिधिभित्र पर्ने भएको अवस्थामा क्रिया एउटा मात्र भयो भनी विभिन्न ऐनले निर्धारित गरेको कसुर र सोबाट हुने सजायबाट उन्मुक्ति हुन नसक्ने । 	२२९४
२१२.	९७३० संयुक्त कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध फिच्यु भन्ने राम कुमार राई	<ul style="list-style-type: none"> ■ वस्तुतः जोखिमी हतियार खुकुरी प्रहार गरी हत्या गरेको कुरा प्रतिवादी स्वयम्ले मौका तथा अदालतमा स्वीकार गरेको, सो तथ्यलाई मिसिल संलग्न प्रत्यक्षदर्शी अनिषा राईको बकपत्र शव परीक्षणसमेतबाट पुष्टि भइरहेको र नाबालकले केही भनेको भन्ने आधारमा सामान्य सहनशीलता (normal degree of tolerance) नअपनाई नाबालकउपर जोखिमी हतियारले संवेदनशील अंगमा निर्ममतापूर्वक पटक पटक प्रहार गरेको कार्य मनसायपूर्वक देखिन आएकोले रिस उठी थाम्न नसकी मारेको भन्ने प्रतिवादीको प्रतिरक्षाको आधार बन्न नसक्ने । 	२३००
२१३.	९७३१ संयुक्त उत्प्रेषण	उत्तम सिलवाल विरुद्ध सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ वस्तुतः कुनै व्यक्तिको संविधान तथा कानून प्रदत्त हकको कहीं कतैबाट अतिक्रमण भएको र सोउपर उपचारको व्यवस्था नभएको वा उपचारको व्यवस्था भए पनि त्यस्तो उपचार अपर्याप्त वा प्रभावहीन भएको अवस्थामा मात्र यस अदालतको रिट क्षेत्राधिकार आकर्षित हुने हुन्छ । यस अर्थमा यस अदालतको रिट 	२३०७

			<p>क्षेत्राधिकार आकर्षित हुन पहिलो सर्तको रूपमा कानूनद्वारा सिर्जित भएको त्यस्तो हक, अधिकार कानूनको अख्तियारी प्रयोग गर्ने कोही कसैबाट अतिक्रमित भएको कुरा प्रथमदृष्टि (Prima facie) मा नै स्थापित हुनुपर्दछ । कानूनद्वारा हक नै सिर्जना नभएको अवस्थामा आत्मगतरूपमा हकको हनन् भएको भनी यस अदालतको रिट क्षेत्रमा प्रवेश गर्न र उपचार प्राप्त हुन नसक्ने ।</p>	
२१४.	९७३२ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	रमेश पराजुलीसमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	<ul style="list-style-type: none"> निवेदन दर्ता हुँदाको अवस्थामा अन्तरिम संविधान बहाल रहेको सन्दर्भमा निवेदनमा डि.एन.ए. डाटा बैंक नहुँदा अन्तरिम संविधानको धारा १२(२), धारा १३(१), धारा १७(३), धारा २२(१), धारा २४(९) द्वारा प्रत्याभूत हकहरू उल्लङ्घन हुन गएको भन्ने जिकिर लिएको पाइयो । यी धाराहरूमा व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रता, कानूनको समान संरक्षण, संस्कृति, सांस्कृतिक सभ्यता र सम्पदाको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने हक, बालबालिकाको पहिचान एवं स्वच्छ सुनुवाइको हक प्रत्याभूत गरिएका छन्, जुन वर्तमान संविधानमा समेत प्रत्याभूत रहेका छन् । व्यक्ति बेपत्ता हुँदा उसको वैयक्तिक स्वतन्त्रता र समान संरक्षण एवं सुरक्षा अपहरित हुन्छ । व्यक्ति मरेको अवस्थामा आफ्नो रीत परम्पराअनुसार दाहसंस्कार गर्न पाउने हक उल्लङ्घन हुन्छ । छोराछोरी बालबालिकाको पहिचानको हकमा असर गर्छ र सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण कुरा पीडितको स्वच्छ सुनुवाइको हकमा प्रतिकूल असर पर्न जाने । 	२३१४

२१५.	९७३३ संयुक्त उत्प्रेषण	भरतमणि जंगम विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ धार्मिक स्वतन्त्रता वा हकको प्रयोग गर्ने नाउँमा सार्वजनिक स्वास्थ्य, शिष्टाचार वा नैतिकताको प्रतिकूल हुने वा सार्वजनिक शान्ति भंग गर्ने क्रियाकलाप गर्ने गराउने वा कसैको धर्म परिवर्तन गराउने कार्यलाई निषेध एवं दण्ड गर्ने दायित्व राज्यलाई सुम्पिएको मात्र नभई धार्मिक स्थल वा धार्मिक गुठीको सञ्चालन र संरक्षण गर्न तथा गुठीको सम्पत्ति तथा जग्गाको व्यवस्थापनको लागि कानून बनाई नियमित गर्ने दायित्व पनि राज्यमा सुम्पिएको अवस्था संविधानमा रहेकोले धार्मिक विषयमा राज्यले आँखै लगाउन हुँदैन भन्न नमिल्ने। 	२३२३
२१६.	९७३४ संयुक्त उत्प्रेषण	जयराम अधिकारी विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ कानूनी व्यवस्थाले एकप्रकारको बिदा लिएकोमा सो बिदा नै उपभोग गर्नुपर्ने र त्यस्तो बिदा प्रसुति र किरिया बिदाबाहेक अरु बिदामा परिणत नहुने व्यवस्था गरेको सन्दर्भलाई विचार गर्दा घरबिदा, बिरामी बिदा, पर्व, भैपरी बिदा लिएकोलाई सो बिदा नै उपभोग गरेको मान्नुपर्ने हुँदा उक्त बिदा अध्ययन प्रयोजनमा खर्च गरेको भएपनि अध्ययन बिदा नै लिएसरहको सुविधा उपभोग गर्न पाउनु पर्छ भन्ने जिकिर न्यायसङ्गत नदेखिने। 	२३३५
२१७.	९७३५ संयुक्त उत्प्रेषण	महन्तलाल श्रेष्ठसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	<ul style="list-style-type: none"> ■ मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र नरम कानून (Soft Law) हो र निवेदनमा उल्लेख गरेको धारा १७(१)(२) (सम्पत्तिसम्बन्धी अधिकार) वा धारा २७(१) (सांस्कृतिक अधिकार) ले राज्यको संविधान वा ऐनभन्दा उच्च स्थान राख्दैनन्। तसर्थ कुनै पनि व्यक्तिले आफ्नो सम्पत्ति राज्यलाई दिन्नै भन्न पाउँछ वा पाउँदैन भन्ने कुरालाई मुलुकको संविधान र कानूनी व्यवस्थाको सापेक्षतामा हेर्नुपर्ने। 	२३४४

२१८.	९७३६ संयुक्त उत्प्रेषण / परमादेश	एभरेष्ट बैंक लि. विरुद्ध नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्टस् संस्थासमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ चार्टर्ड एकाउन्टेन्सहरूको सेवा शुल्क तोक्दा कुनै सम्झौता गरिएको वा सम्झौता गर्ने प्रयास गरिएको भन्ने छैन तथापि न्यूनतम शुल्क तोक्ने जुन कार्य भयो सो कार्यको प्रकृति हेर्दा उक्त कार्य प्रतिस्पर्धाको विरुद्ध नै हुने देखिन आउने। 	२३५८
२१९.	९७३७ संयुक्त उत्प्रेषण	हरिमान श्रेष्ठसमेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल, काठमाडौंसमेत	<ul style="list-style-type: none"> ■ कसैको हकहितमा असर पर्ने गरी कुनै निर्णय गर्नुपूर्व सम्बन्धित असर पर्ने व्यक्तिलाई सुनुवाइको अवसर प्रदान गर्नु आवश्यक हुन्छ । यो एक स्थापित न्यायिक मान्यता हो । यस मान्यता प्रतिकूलका निर्णयले मान्यता नपाउने, बदर हुने भनी अदालतबाट पटक-पटक व्याख्या, विवेचना र सिद्धान्त प्रतिपादन भएका छन् । यस दृष्टिबाट हेर्दासमेत विपक्षी आयोगको विवादित निर्णय र काम कारवाही न्यायिक मान्यता, न्यायका आधारभूत सिद्धान्तअनुकूल देखिन नआउने। 	२३६९

१. संवैधानिक कानून

१.	<p><u>निर्णय नं. ९५३८ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>संविधानसँग कानून अमान्य भएको भन्ने निवेदनको निरूपणका लागि यस अदालतले लिने गरेको आधारहरूमा विधायिका निर्मित कानून संविधानसम्मत रहेको अनुमान गरिन्छ। कानून संविधानसँग बाझिएको छ भन्ने जिकिर लिने पक्षले सो कुरा स्पष्ट किसिमले प्रमाणित गर्नुपर्छ। यसको लागि निजले सफा हात लिएर आउनुपर्छ र उल्लिखित कानूनलाई स्वीकार गरेको वा त्यसबाट फाइदा लिएको देखिनु हुँदैन। बाझिएको कुरा सामान्य विवेक भएको मानिसले सहजरूपमा थाहा पाउन सक्ने हुनुपर्छ। सामान्य मानिसले त्यसरी बुझ्न सक्दैन भने त्यसलाई बाझिएको भनेर अदालतले बलपूर्वक व्याख्या गर्दैन। अदालतले कानूनको समीक्षा गरेर यस्तो कानून भैदिए अझ राम्रो हुन्थ्यो भनी त्यसको औचित्य खोज्ने वा मसौदाकारको काम गर्दैन। अदालतले दाबी गरिएको कानून स्पष्टसँग संविधानसँग बाझिएको छ छैन भन्नेसम्म हेर्छ। विवेक, तर्कसम्मत र बुझ्न सकिने वर्गीकरण (reasonable and intelligible differentia) सर्वस्वीकृत छ। समान र असमानबिच समान कानून लागू गर्न मिल्दैन। यसबाट झन् असमानता बढ्छ। कर्मचारी प्रशासनको स्वरूप संगठन र तिनीहरू बिचको वर्गीकरण राज्यको नीतिभित्र पर्ने नीतिगत कुरा भएकाले यो अन्यायपूर्ण नदेखिएसम्म अदालतले हात नहाल्ने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p> <p>निरूपित भैसकेको विषय बारम्बार उठाएर निवेदकहरूले अदालतको समय र राष्ट्रको श्रम तथा स्रोतको व्यर्थ खर्च गरेको देखिन्छ। वास्तविक पीडितहरूलाई समयमा न्याय प्रदान गर्नका लागि अत्यन्त दबाबमा रहेको यस अदालतलाई सानातिना असुविधा भएको बहानाबाजी गरी अलमल गर्ने काम सह्य हुन सक्तैन। यस्ता ससाना गुनासा सुन्नका लागि रिट उपचारको व्यवस्था भएको होइन। यसमा निवेदकहरूको कानून व्यवसायीहरूको अहम् भूमिका रहने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १४)</p> <p>अदालतलाई कानून बदर गर्ने अधिकार मात्र छ। त्यसमा थपघट गरी संशोधन गर्ने अधिकार छैन। यो अदालतले मसौदाकारको काम गर्न सक्दैन। त्यसको लागि अदालतको निर्माण भएको होइन। यो अदालतले कानूनको शासनको सम्मान गर्नुपर्ने हुँदा यसले शक्ति पृथक्कीकरणको दायरा नाघ्न नसक्ने।</p> <p>स्तरवृद्धिसम्बन्धी भएको कानून बदर गर्दा निवेदकलगायत कर्मचारीहरूलाई झन् मर्का पर्ने देखिन्छ। अर्को कानून कहिले बन्ने ठेगान हुँदैन तर भएको कानून बदर भइसक्छ। अन्याय वृद्धि हुने गरी यो अदालत आदेश गर्न असमर्थ हुन जाने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १५)</p>
----	---

	<p>कर्मचारीहरूमा सेवा गर्ने भावनामा धेरै हास भएको पाइन्छ । आफूलाई खासै मर्का नपरेको र उन्नतिको बाटो अवरूद्ध नभएको अवस्थामा समेत कर्तव्यपालनभन्दा अधिकार प्राप्तिमा बढी ध्यान केन्द्रित रहेको देखिनु चिन्ताको विषय हुन पुग्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १६)</p>
<p>२.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६१४ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>कानूनबमोजिम कुनै संस्थाको नाममा भएको सेयर वा अन्य सम्पत्तिमाथिको हक स्वतः समाप्त हुने कुरा आउँदैन । तत्काल प्रचलित नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १९ (२) बमोजिम सार्वजनिक हितको लागि बाहेक कुनै पनि व्यक्तिको सम्पत्ति अधिग्रहण वा प्राप्त गर्ने वा त्यस्तो सम्पत्तिउपर कुनै प्रकारको अधिकारको सिर्जना गर्न नपाउने गरी राज्य विरुद्धमा व्यक्तिलाई प्राप्त भएको सम्पत्तिसम्बन्धी हक यी निवेदकउपर पनि आकर्षित नहुने भन्न मिल्ने अवस्था छैन । त्यसमा पनि निवेदकले आफ्नो हक र अस्तित्वको दाबी गरिरहेको छ । प्रचलित कानूनबमोजिमको कुनै निष्कर्षबेगर कसैको अस्तित्व स्वतः समाप्त भएको भन्न कानूनसम्मत नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p> <p>कसैका विरुद्धमा निजको हितविरुद्ध निर्णय गर्नुभन्दा पहिले निजलाई आफ्नो बनाइ राख्ने समुचित मौका दिनुपर्ने हुन्छ । सुनुवाईको मौकाबाट वञ्चित गरी कुनै निर्णय गरिन्छ भने त्यस्तो निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तप्रतिकूल हुन गई त्यस्तो निर्णयले कानूनी मान्यता पाउन सक्ने अवस्था नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p> <p>वस्तुतः निवेदक संस्था (UMN) लाई नेपालमा कानूनबमोजिम दर्ताको प्रक्रियाबिना नै काम गर्न दिएको र सो संस्थाले काम नगर्ने भएमा वा विघटन भएमा पनि उक्त संस्थाको सम्पत्ति नेपाल सरकारमा नै हस्तान्तरण गर्ने व्यवस्थासहित काम गरेको अवस्थामा पछिल्लो समयमा सो संस्था औपचारिक दर्ताको प्रक्रियामा गई विदेशमा दर्ता भएको कारणले मात्रै साबिकको हक दायित्वबाट विच्छेद गरी हेर्न मिल्ने देखिँदैन । जुन पृष्ठभूमिमा र सर्तहरूसहित संस्थाले काम गरी आएको हो, सोको निरन्तरता विधिवत् टुङ्ग्याएको अवस्थामा बाहेक टुङ्गिएको मान्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ११)</p> <p>प्रारम्भमा नेपाल सरकार र निवेदक संस्थाका बीच बिना कुनै सम्झौता आपसी समझदारीका आधारमा दायित्व सिर्जना गरी कार्य सञ्चालन गरी आएको र कार्य सञ्चालनको अनुमति प्राप्त गर्दा सो संस्थाको दायित्व नेपाल सरकारमा रहने कुरालाई स्वीकार गरिसकेको यस्तो अवस्थामा संस्थाले पुनः कानूनीरूपमा संस्थापित भई पूर्ववत् कार्यरत भएको भनेको अवस्थामा आफूले नेपाल सरकारसँग कबुल गरेको सर्त स्वतः आकर्षित भइरहने कुरा हुन्छ । यसरी कार्यरत रहेको संस्थालाई नितान्त फरक वा नयाँ संस्थाको रूपमा व्यवहार गर्न तथा सो सिलसिलामा निवेदक कम्पनीको हकभोगमा रहेको कुनै सम्पत्तिको सम्बन्धमा संविधान,</p>

	<p>ऐन कानूनको न्यूनतम प्रत्याभूतिलाई समेत इन्कार गरी व्यवहार गर्नु मुनासिब हुँदैन । अनुमान वा विश्वासको भरमा कसैको हक भोगमा रहेको कुनै सम्पत्तिमा अनधिकृत हस्तक्षेप गर्न वा दखल गर्न हुँदैन र गरेमा त्यस्तो कार्य संविधानसम्मत मान्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p> <p>नेपाल सरकारसँगको सम्झौताअनुसार स्थापित भई समाज कल्याण ऐन, २०४९ जारी भएपछिको समयमा सो परिषद्सँग आवद्ध भई विभिन्न सेवामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको संस्थाको अस्तित्व समाप्त भयो भनी त्यस्तो संस्थाको नाममा रहेको सेयर तथा सम्पूर्ण चल अचल सम्पत्ति नेपाल सरकारले प्राप्त गर्ने भनी निर्णय गर्दा नेपाल सरकारले निवेदकलाई सुनुवाईको मौकासमेत दिएको पाइएन । त्यस्तै सो निर्णय गर्दा कुनै ऐन कानूनलाई टेकेर गरेको भन्ने पनि देखिएन । तत्कालीन नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ ले कानूनभन्दा माथि कसैलाई नराखी सबैलाई कानूनको अधीनमा राखेको छ । कानूनी शासनको आधारभूत मान्यताअनुसार कुनै पनि कार्य कानूनले निर्देश गरेकोभन्दा बाहिर गएर गर्न मिल्दैन । अतः नेपाल सरकारले पनि कानूनको अधीनमा रही कार्य गर्नुपर्छ । कानूनले स्पष्टरूपमा अख्तियारी नदिएको विषयमा अमूक निर्णय नै कानूनसरह हुन्छ भन्न पनि नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १३)</p>
<p>३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६२६ - नागरिकता</u></p> <p>वस्तुतः कुनै पनि देशको नागरिकताको प्रमाणपत्र भनेको नागरिक र राज्यबीचको कानूनी सम्बन्धको आधार र प्रमाण देखाउने आधारभूत लिखतको रूपमा रहेको हुन्छ । नागरिक र राज्यको सम्बन्धलाई स्थापित गर्ने यस्तो प्रमाणपत्रको प्राप्ति एवं समाप्तीका आधारहरू अत्यन्तै संवेदनशील विषय हुन्छन् । यही संवेदनशीलतालाई मनन गरी विधायिकाले नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र रद्द गरी नेपाली नागरिकबाट हटाउने आदेश दिने अधिकार सरकारको कुनै मन्त्रालय वा विभागलाई प्रत्यायोजन नगरी नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्मा नै निहित रहने व्यवस्था गरेको भन्ने उल्लिखित ऐनको व्यवस्थाबाट स्पष्ट हुन आउँछ । यसरी नागरिकताको समाप्तिको संवेदनशीलता र महत्त्वलाई दृष्टिगत गरी ऐनमा नै सो अधिकार प्रत्यायोजन गर्न नमिल्ने किटानी व्यवस्था भएको देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३८ अनुसार प्रधानमन्त्रीको अध्यक्षतामा मन्त्रिपरिषद्को गठन हुने तथा सो धाराको उपधारा (४) बमोजिम मन्त्रिपरिषद्मा आवश्यकताअनुसार उपप्रधानमन्त्री र अन्य मन्त्रीहरू रहने व्यवस्था भएबाट कानून व्याख्यासम्बन्धी ऐन, २०१० को दफा २(झ) को प्रकरण (ङ) को व्यवस्थासमेतको सन्दर्भमा हेर्दा नेपाल सरकार भन्ने शब्दले प्रधानमन्त्रीको अध्यक्षतामा गठित मन्त्रीहरूको सामुहिक अस्तित्वलाई जनाउने भन्ने देखिन आउँछ । उल्लिखित व्यवस्थाबाट कुनै एकजना मन्त्री नेपाल सरकारको अङ्ग भएपनि त्यसले नेपाल सरकारको पूर्ण अस्तित्वलाई जनाउन सक्ने</p>

	<p>देखिएन । यस अवस्थामा अधिकार प्रत्यायोजन गरिएकोमा बाहेक कुनै एक मन्त्रीको निर्णयलाई नेपाल सरकारको निर्णय मान्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं.७)</p>
४.	<p>निर्णय नं. ९६२७ - परमादेश</p> <p>संविधान तथा कानूनले नेपाली नागरिक आमाबाट नेपालमा जन्म भई नेपालमा नै बसोबास गरिरहेका व्यक्तिहरूले आमाको नामबाट नागरिकता प्राप्त गर्न सक्ने भनी व्यवस्था गरिसकेको अवस्थामा बाबु विदेशी वा स्वदेशी हो भन्ने प्रश्न उठाई संविधान र कानूनबमोजिम नागरिकता प्राप्त गर्ने योग्यता पुगेका व्यक्तिहरूलाई नागरिकताको प्रमाणपत्र दिन इन्कार गरी नागरिकता विहीन बनाउनु कानूनअनुकूलको कार्य मान्न नसकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं.७)</p> <p>नेपाली नागरिक बाबु वा आमाबाट नेपालको कुनै भू-भागमा जन्मिएको व्यक्तिले त्यही जिल्लाबाट नेपालको नागरिकताको प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने अधिकार राख्दछ । नागरिक नभई कसैले पनि यो देशको राजनीतिक तथा नागरिक अधिकार प्रयोग गर्न, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, कुनै चुनावमा भाग लिने वा मतदान गर्ने अधिकार वा नेपाली नागरिकले मात्र प्रयोग गर्न पाउने कुनै पनि हक तथा अधिकार प्रयोग गर्न पाउने हुँदैन । नेपाल राज्यमा जन्मेको कारण नेपाली नागरिक हुन योग्यता पुगेपछि र आवश्यक रीत पुऱ्याई कानूनमा तोकिएको ढाँचामा आवेदन गरेपछि सहज र सरल तरिकाले नेपालको नागरिकताको प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने प्रत्येक योग्यता पुगेको व्यक्तिको अधिकार हो । तर कानूनबमोजिमको न्यूनतम प्रक्रिया पुऱ्याई नागरिकता प्राप्तिको लागि आवेदन परेको अवस्थामा यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतको आधारमा नागरिकता जस्तो संवेदनशील प्रश्नमा सौहार्द्रतापूर्वक सहयोग गर्नुपर्नेमा यस्तो र त्यस्तो बहाना गरी नागरिकताको प्रमाणपत्र दिन इन्कार गरी विपक्षीहरूले निवेदकहरूलाई झुलाउने कार्य गरेको पाइँदा यस्तो कार्यलाई जिम्मेवारपूर्ण एवम् कानूनसम्मत कार्य मान्न नसकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं.९)</p>
५.	<p>निर्णय नं. ९६२८ - उत्प्रेषण / परमादेश</p> <p>सैनिक सेवामा कार्यरत निवेदकले पशु स्वास्थ्य औषधि उत्पादन आयोजना शाखामा गरेको सेवा अवधिको ७५ प्रतिशत अवधि जोडी निवृत्तिभरण पाउँ भनी दाबी गरेकै आधारमा कुनै पनि कानूनले त्यस्तो नोकरी अवधि जोड्न मिल्ने भनी नबोलेको अवस्थामा सो सेवा अवधिलाई जोड्न मिल्ने भनी अर्थ गर्नु कानूनसम्मत नहुने ।</p> <p>(प्रकरण नं.८)</p> <p>सैनिक सेवा नियमावलीमा अन्यत्र सरकारी सेवामा गरेको अस्थायी सेवा अवधिलाई निवृत्तिभरणको प्रयोजनका लागि जोड्न पाउने गरी व्यवस्था नभएको अवस्थामा त्यसरी कानूनमै नभएको व्यवस्थाअनुसार कानूनविपरीतको त्रुटिपूर्ण निर्णय गरी अन्यत्र गरेको सेवा अवधिको ७५ प्रतिशत अवधि जोडी यी निवेदकलाई पेन्सनपट्टा दिने कार्यलाई कानूनअनुसार</p>

	<p>भएको कार्य मान्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ९)</p> <p>कानूनविपरीतको निर्णयले वैधतासमेत प्राप्त नगर्ने भई त्यस्तो निर्णय सधैं कानूनविपरीत नै हुने हुँदा जहिलेसुकै सच्याउन सकिने नै हुन्छ । यस्तो अवस्थामा सैनिक अभिलेखालयबाट भूलवस यी रिट निवेदकले अन्यत्र गरेको अस्थायी सेवाको ७५ प्रतिशत सेवा अवधि जोडी पेन्सनपट्टा दिई भएको निर्णय कानून प्रतिकूलको भन्ने थाहा भएपछि सो निर्णयलाई सोही अभिलेखालयबाट सच्याई यी निवेदकलाई पेन्सनपट्टा दिन नमिल्ने गरी भएको पछिल्लो निर्णयलाई गैरकानूनी भन्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १०)</p>
<p>६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६३४ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को दफा ४ मा आयोगको क्षेत्राधिकार सम्बन्धमा व्यवस्था गरिएको छ, जसमा उजुरीउपर अनुसन्धान र तहकिकात गरी मुद्दा दायर गर्ने व्यवस्था छ भने दफा ६ मा सार्वजनिक संस्थामा भएको अनुचित कार्यको सम्बन्धमा छानबिन गरी कारवाही गर्ने व्यवस्था समेटिएको छ । दफा ८ मा अनुचित कार्यसम्बन्धी उजुरी र दफा ११ मा विभागीय कारवाहीसम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ । त्यसैगरी दफा १२ मा विभागीय कारवाहीको लागि लेखी पठाउने तथा दुष्परिणाम सच्याउने आदेश दिन सकिने भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । तर निवेदकहरूले कानूनसम्मत रूपले प्राप्त गरेको पदस्थापना बदर गराउने आदेश दिन सक्ने व्यवस्था उक्त ऐनमा कहिकतै रहेभएको नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. २)</p> <p>राज्यका हरेक निकायहरूबाट भएका काम कारवाही र निर्णयहरू कानूनसम्मत रूपमा सम्पन्न हुनुपर्दछ । त्यस्ता निकायबाट सम्पन्न भएका काम कारवाही तथा निर्णयहरूको कानूनी आधार र औचित्यतासमेत पुष्टि भएको हुनुपर्दछ । कानूनी आधार र औचित्य पुष्टि नहुने काम कारवाही तथा निर्णयहरूले वैधता प्राप्त गर्न नसक्ने ।</p> <p>अख्तियारप्राप्त व्यक्ति वा निकायले गरेको निर्णयमा निजले उक्त अधिकारको स्वेच्छाचारीरूपमा प्रयोग गरेको वा प्रस्ट आधार र कारण नखुलाई निर्णय गरेको अवस्थामा बाहेक त्यस्तो निर्णयको वैधानिकतामा प्रश्न उठाउन मिल्ने देखिँदैन । कानूनले कुनै विषयमा निर्णय गर्ने अधिकार कुनै पदाधिकारी वा निकायलाई प्रदान गर्दछ भने त्यस्तो विषयमा निर्णय गर्ने अधिकारको प्रयोग स्वतन्त्ररूपले त्यस्तो अधिकारी वा निकायले प्रयोग गर्न सक्ने नै हुन्छ । कानूनप्रदत्त अधिकारको प्रयोगको सम्बन्धमा अन्य निकायको नियन्त्रण वा निर्देशन वाञ्छनीय हुन नसक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३)</p> <p>निवेदकहरूको पदस्थापनको सम्बन्धमा साधिकार निकायबाट भएको निर्णयलाई विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले कुनै कानूनमा आधारित नभई आफ्नो क्षेत्राधिकारसमेतको बेवास्ता गरी मनोगतरूपमा निर्देशन जारी गरेको देखिँदा त्यस्तो</p>

	<p>क्षेत्राधिकारविहीन निर्देशनका आधारमा निवेदकहरूलाई एक पटक पदस्थापन गरिसकेको विषयलाई सोही निकायले पुनरावलोकन गरी निजहरूको रोजगारीको हकमा असर पर्ने गरी प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत सुनुवाईको मौकासमेत प्रदान नगरी निजहरूको पदस्थापना बदर गर्ने विपक्षी स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय र स्वास्थ्य सेवा विभागबाट भएको निर्णय तथा सोही निर्णयका आधारमा भएका पत्राचारहरू कानूनसम्मत रहेको भनी मान्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>एक पटक विभागीय निर्णयबाट पदस्थापना भई सेवा सुविधा प्रदान गरी कामकाज गरी आएका निवेदक सि.अ.हे.ब.हरूलाई कानूनबमोजिमको आधार र कारणबिना प्रदान गरिसकेको हक र सुविधालाई कटौती गर्दा उचित आधार र कारण खुलाउने पर्ने हुन्छ । त्यस्तो प्राप्त गरिसकेको सेवा सुविधाको कटौती गर्ने निर्णयमा निजहरूको मन्जुरी लिएको वा असर पर्ने पक्षलाई पर्याप्त सुनुवाईको अवसरसमेत प्रदान गरेको हुनुपर्दछ र त्यसरी सुनुवाईको मौका दिइएको थियो भन्ने स्पष्ट देखिनु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६३५ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>अ.बं.१७ नं. को रोहमा पुनरावेदन अदालतले गरेको आदेश परिवर्तन गर्ने अधिकारक्षेत्र माथिल्लो अदालतले सैद्धान्तिक विचलन वा कानूनको घोर उल्लङ्घन भएको अवस्थामा बाहेक प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुँदैन । वस्तुतः मातहत अदालतमा परेका मुद्दाको काम कारवाहीमा म्याद नाघेको वा बेरीत भएको वा कार्यविधि कानूनको त्रुटि गरी आदेश गरेको स्पष्ट देखिएमा अदालतले बदर गर्नसक्ने हो । न्यायिक मनको प्रयोग गरी गरेको आदेश बदर गर्दा कार्यान्वयनयोग्य फैसलामा पर्ने प्रभावलाई पनि अदालतले सदैव ध्यान राख्नु पर्ने हुन्छ । अदालतको अन्तिम फैसला कुनै पनि हालतमा कार्यान्वित हुनपर्दछ भन्ने कुरामा विवाद हुन नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६३६ - परमादेश</u></p> <p>जातीय भेदभाव रोकथामको सम्बन्धमा महत्त्वपूर्ण व्यवस्था रहेको सबै प्रकारको जातिय भेदभाव उन्मुलन गर्ने सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्ध, १९६५ लाई नेपालले अनुमोदन गरेको हुँदा उक्त महासन्धिको व्यवस्थालाई राष्ट्रिय परिवेशमा कार्यान्वयनको लागि नेपालमाथि दायित्व थप भएको देखिन्छ । नेपालले अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, महासन्धि र प्रोटोकलहरूलाई अनुमोदन गरेपश्चात् सन्धि ऐन, २०४७ को दफा ९ अनुसार उक्त सन्धि महासन्धि नेपाल कानूनसरह लागू हुने विद्यमान कानूनी व्यवस्थाको परिप्रेक्ष्यमा उक्त महासन्धि सिधै नेपाल कानूनसरह लागू हुनसक्ने पनि देखिन्छ । यस्तो महासन्धिमा उल्लिखित आफूले स्वीकार गरेका व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न स्थानीयरूपमा राष्ट्रिय कानूनसमेत आवश्यक हुने परिप्रेक्ष्यमा नेपालले जातीय भेदभाव र छुवाछुत (कसुर र सजाय) ऐन, २०६८ सम्बन्धी विशेष</p>

	<p>कानूनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ । नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४७, नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ र वर्तमान नेपालको संविधानमा समेत जातीय भेदभाव र छुवाछुत विरुद्धको हकलाई मौलिक हकको रूपमा राखी संवैधानिक मान्यता प्रदान गरिएको देखिँदा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताअनुरूपको दायित्व पूरा गर्नका लागि समेत छिटो नियमावलीको तर्जुमा हुनु आवश्यक देखिन्छ । जातीय भेदभाव तथा छुवाछुतसम्बन्धी ऐन तर्जुमा भएको पाँच वर्षको अवधि व्यतित भइसकेको अवस्थामा पनि नेपाल सरकारका तर्फबाट नियमावली तर्जुमा नभएको कार्यलाई अनुचित विलम्ब नै मान्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.७)</p> <p>वर्तमान समाज २१ औं शताब्दीमा प्रवेश गरिसकेको अवस्थामा दासयुगीन कुसंस्कार र कुरीति तथा समाजलाई विभाजित गरी मानव-मानवका बीच अनुचित भिन्नता ल्याउने सबै प्रकारका जातीय भेदभावलाई संविधानले नै निषेधित कार्यको रूपमा राखेको देखिन्छ । यसरी संविधानमा उल्लिखित व्यवस्था कार्यान्वयनको लागि तर्जुमा भएको जातीय विभेद र छुवाछुत (कसुर र सजाय) ऐन, २०६८ को सहज कार्यान्वयनको लागि आवश्यक नियमावलीको तर्जुमा लामो समयसम्म हुन नसक्दा उक्त ढिलाइका कारण संवैधानिक व्यवस्थाको कार्यान्वयनमा नै परोक्षरूपमा असर पर्ने जाने देखिन्छ । ऐनमा उल्लिखित व्यवस्थाको वास्तविकरूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यक नियमावली तर्जुमाको विषयलाई विभिन्न बहानामा ढिलाई गरिरहनु संवैधानिक तथा कानूनी आवश्यकताको रोहमा समेत उचित मान्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.९)</p>
<p>९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६३८ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>सार्वजनिक पदाधिकारीले कानूनको त्रुटि गरी निर्णय गरेको र सो निर्णयबाट कुनै व्यक्ति वा नागरिकको संविधानप्रदत्त मौलिक हक हनन् भई वास्तवमा अन्याय परेमा मात्र रिटको अधिकारक्षेत्र आकर्षित हुने अवस्था रहन्छ । यसको लागि निवेदकलाई प्राप्त हक वा सुविधा कानूनले प्रदान गरेको देखिन आवश्यक हुन्छ । कानूनविपरीत वा कानूनले समर्थन नगरेको काम कारवाहीबाट कसैले कुनै अनुचित सुविधा सहुलियत प्राप्त गरेमा र सो कुरा पछिबाट खोसिएमा सो खोसिने कार्यबाट कानूनको त्रुटि भएको वा मौलिक हकको हनन् भएको भन्न नमिल्ने ।</p> <p>कुनै पदमा पदस्थापन हुने कुरालाई कानूनले समर्थन गर्नुपर्छ । पदस्थापन हुनको लागि पदको संख्या खुलाई विज्ञापन माग हुने, त्यसमा योग्यता पुगेका उम्मेदवारबाट दरखास्त पर्ने र परीक्षा आदि हुने एउटा निश्चित प्रक्रिया आवश्यक हुन्छ । यो प्रक्रियाको अवलम्बन खुल्ला र बढुवा दुवैमा गर्नुपर्ने हुन्छ । अर्को किसिमको पदस्थापन भनेको फाइल बढुवा हो जो निजामती सेवा ऐन नियम र अन्य सेवासम्बन्धी कानूनबाट कर्मचारीको उत्प्रेरणाको लागि लागू भएको देखिन्छ । सोबाहेक अरु किसिमले कुनै पदमा कुनै कर्मचारीको पदस्थापन हुन नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.५)</p> <p>कानूनद्वारा हुनै नसक्ने पदस्थापन बदरबाट निवेदिकाको कानूनी हकको हनन् नभएको कुरामा</p>

	<p>सफाइको मौका दिनुपर्ने प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त आकर्षित नहुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ६)</p>
१०.	<p><u>निर्णय नं. ९६४८ - उत्प्रेषण</u></p> <p>कानूनले अन्य नियमित साधारण उपचार व्यवस्था गरेको तथा सामान्य नियमित उपचार अवलम्बन गर्नुपर्ने कुरा र अवस्थामा असाधारण क्षेत्रबाट उपचार खोज्नु तथा अवलम्बन गर्नु मनासिब र उपयुक्त हुँदैन । अन्य सामान्य तथा नियमित कानूनी उपचारको मार्ग नरहेको वा नभएको भन्ने नदेखिएको अवस्थामा रिट जारी हुन सक्ने अवस्था हुँदैन ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p>
११.	<p><u>निर्णय नं. ९६४९ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>प्रत्येक नागरिकलाई नेपालको कुनै पनि भागमा बसोबास गर्ने, पेसा, रोजगार गर्ने र उद्योग व्यापार तथा व्यवसायको स्थापना र सञ्चालन गर्ने स्वतन्त्रता नेपालको संविधानको धारा १७ ले दिएको छ । त्यसैगरी सबै नागरिक कानूनको दृष्टिमा समान हुनेछन् । कसैलाई पनि कानूनको समान संरक्षणबाट वञ्चित नगरिने भन्ने संवैधानिक प्रावधान रहेको छ । समानता भनेको समानहरूको बीच समान व्यवहार गर्नु हो । समानसरहका कुनै व्यक्तिलाई विद्युत् लाइन जोडिदिने र कुनै व्यक्तिलाई नजोडिदिने गरी असमान व्यवहार गर्नु समानताको हकविपरीत हुन जाने ।</p> <p>प्रत्येक उपभोक्तालाई गुणस्तरीय सेवा प्राप्त गर्ने हक छ । राज्यले नागरिकलाई गुणस्तरीय सेवा उपलब्ध गराउनु उसको कर्तव्य हो । आधारभूत सेवामा सबै नागरिकको पहुँच सुनिश्चित हुनुपर्दछ । प्रत्येक व्यक्तिको सम्मानपूर्वक बाँचन पाउनु उसको मौलिक अधिकार हो । सम्मानपूर्वक जिउन र बाँचनका लागि न्यूनतम सुविधाहरू प्राप्त हुनुपर्दछ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण कानूनबमोजिम गठित राज्यको एक मात्र त्यस्तो संस्था हो जसले सर्वसाधारण जनतामा विद्युत् लाइन उपलब्ध गराई आफ्नो सेवा विस्तार गर्ने कार्य गर्छ । सार्वजनिक निकायबाट प्रदान गरिने सेवा प्राप्त गर्ने अधिकारबाट नागरिकलाई वञ्चित गर्नु न्यायोचित नहुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p> <p>सम्मानपूर्वक बाँचन पाउने अधिकार मानिसको प्राथमिक अधिकार भएको तथा नागरिक सार्वभौम हुँदा आफूले चाहेको ठाउँमा बसोबास गर्ने र आफू बसोबास गरेको स्थानमा आफ्ना अधिकारहरू सम्मानपूर्वक प्रयोग गर्न पाउने उनीहरूको मौलिक अधिकार हो । यसर्थ नागरिकको आवास रहेको स्थानमा खानेपानी सरसफाई, बत्ती तथा प्रकाशको व्यवस्थालगायत प्राकृतिक स्रोतसमेतको दिगो उपलब्धता र प्राप्ति अत्यावश्यक अधिकार हो । यस अधिकारलाई नागरिकले सम्मानपूर्वक उपभोग गर्न उपयुक्त वातावरण बनाउनको लागि राज्यको सकारात्मक क्रियाशीलताको अपेक्षा गरिएको हुन्छ । गुणस्तरीय र दिगोरूपमा भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्ने तथा आधारभूत वस्तु तथा सेवामा नागरिकको समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने राज्यको नीति भएकोले वितरण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाई विद्युत्को पहुँच</p>

	<p>सर्वसुलभ बनाउने दायित्व पनि राज्यको हो । नागरिकको विकासका लागि मानव अधिकारमुखी पद्धतिको दृष्टिकोणसमेतबाट विकासको प्रतिफल उपभोग गर्न पाउने अधिकार (Right to enjoy) नागरिकको भएको हुँदा यसतर्फ राज्यको ध्यान पुग्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>
<p>१२.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६५० - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>अदालतसमक्ष आएका विवादहरूमा सो अदालतको क्षेत्राधिकार छ वा छैन भन्ने कुराको निक्कै गर्ने अधिकार पनि सम्बन्धित अदालतमा मात्र निहित रहेको हुन्छ । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई प्रस्तुत सन्दर्भमा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलालाई क्षेत्राधिकारबाहिर रहेको भनी प्रश्न उठाउन कानूनतः मिल्ने नदेखिने ।</p> <p>अदालतको फैसला क्षेत्राधिकारबाहिर भएको भन्दैमा त्यस्तो फैसलाको औचित्यतामा प्रवेश गरी सच्याउने अधिकार अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई कुनै कानूनले प्रदान गरेको देखिँदैन । स्वतन्त्र न्यायपालिकाको मूल्य र मान्यताअनुसार प्रचलित संविधानले नै अदालत वा न्यायिक निकायको फैसलाउपर पुनरावेदन सुन्ने अदालतको व्यवस्था गरेको देखिन्छ । सोहीअनुसार जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलाउपर पुनरावेदन सुन्ने प्रयोजनको लागि पुनरावेदन अदालतको स्थापना भएको हो । अदालतबाट भएका काम कारवाहीहरू आयोगको क्षेत्राधिकारबाहिर पर्ने भएकोले त्यस्तो फैसलाबाट कुनै दुष्परिणाम नै निस्कन्छ भन्नेसमेत त्यसलाई सच्याउन सम्बन्धित पुनरावेदन अदालत मात्र कानूनीरूपमा सक्षम रहेको पाइने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ दफा ३५ग ले निश्चित निर्णयमा विशेष अदालतमा पुनरावेदन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको भए तापनि आयोगको सबै निर्णयमा विशेष अदालतमा पुनरावेदन नलाग्ने भई आयोगले कारवाही गरी जरिवाना वा कुनै रकम असुलउपर गर्न दिएको आदेश वा अन्य कुनै आदेशउपर पुनरावेदन लाग्ने गरी पुनरावेदनको मार्ग सीमित गरेको अवस्थामा निवेदकहरूले रिट क्षेत्रबाट उपचार माग गर्न न्यायको रोहमा अनुचित नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>न्यायिक निकायबाट भएको फैसला वा प्रशासनिक निकायले अर्द्धन्यायिक क्षेत्राधिकार प्रयोग गरेर गरेको निर्णयउपर पुनरावेदन लाग्ने व्यवस्था कानूनमा नै उल्लेख भएको छ । त्यस्ता निकायहरूको फैसला वा निर्णयमा भएको त्रुटि सच्याउन वा सोको परीक्षण कानूनबमोजिम पुनरावेदन लाग्ने निकायबाट मात्र हुने देखिन्छ । यदि त्यस्तो निर्णयउपर पनि अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग जस्तो एउटा विशेष उद्देश्यमा केन्द्रित भएर गठन भएको संवैधानिक निकायको क्षेत्राधिकार आकर्षित हुने अर्थ लगाइयो भने यो कानूनको शासनको मूल्य मान्यताविपरीत भई न्यायिक स्वतन्त्रता नै कुन्ठित हुने अवस्था सिर्जना हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p> <p>अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग र अदालत दुवैका क्षेत्राधिकार र सीमा संविधान एवं</p>

	<p>कानूनमा नै स्पष्ट उल्लेख भएको छ । यी दुवै निकायहरू संविधान र कानूनले तोकेको सीमाभित्र रही आफ्नो अधिकार प्रयोग गर्नुपर्ने कुरामा दुई मत हुन सक्दैन । यसबाट मात्र कानूनको शासनको प्रत्याभुति हुन्छ । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग कानूनको व्याख्याता नभई अक्षरशः पालना गर्ने निकाय हो । जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला अन्तिम भएर रहेको अवस्थामा सो फैसलालाई प्रतिकूल असर गर्ने गरी निर्णय गर्न नपाउने कुरा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को दफा ४ को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको खण्ड (ख) बाट प्रस्ट हुन्छ । अदालतबाट एक पटक फैसला भई अन्तिम भएर बसेको फैसला निर्णय अन्तिमताको सिद्धान्तअनुसार अन्तिम नै हुन्छ । तत्कालीन नेपालको अन्तरिम संविधानको धारा ११६ ले मुद्दा मामिलाको रोहमा अदालतले दिएको आदेश वा निर्णय सबैले मान्नुपर्ने दायित्व निर्धारण गरेको र सोही व्यवस्थालाई वर्तमान नेपालको संविधानको धारा १२६ ले पनि निरन्तरता दिएको देखिन्छ । उक्त संवैधानिक दायित्वबाट विपक्षी आयोगलाई उन्मुक्ति प्रदान नगरेको अवस्थामा अदालतबाट भएको फैसलाको विषयवस्तुभित्र प्रवेश गरी त्यसलाई क्षेत्राधिकारविहीन रहेकोले कायम रहन नसक्ने भनी आयोगबाट भएको निर्णय विधिको शासन, संविधानवाद एवम् स्वतन्त्र न्यायपालिकाको सिद्धान्तअनुकूल रहेको भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p>
<p>१३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६५१ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>नागरिकता जारी गर्ने विधि र प्रक्रिया कानूनबाट निर्धारण गरिने विषय हो । नागरिकता प्राप्त गर्नका लागि नियम कानूनले तय गरेको प्रक्रिया पुगेको देखिएमा सम्बन्धित अधिकारीले नागरिकता प्रदान गर्ने हो । के कसरी र कुन व्यहोराबाट के कस्ता प्रक्रिया र सिफारिसका आधारमा नागरिकताको प्राप्ति भएको हो भन्ने विषय प्रस्तुत रिट निवेदनबाट टुङ्गो लगाउने वा त्यस्ता कागजहरूको सत्यता पहिचान गरी विवाद निरूपण गर्ने कार्य यस अदालतको असाधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गत समाहित हुने विषय हुन नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p> <p>करकापमा परी कुनै व्यक्तिलाई कुनै कागजमा सहिछाप गर्न लगाइएको अवस्थामा आफू जुलुमीको पञ्जाबाट मुक्त भएपछि त्यसप्रकारका कार्य विरुद्ध सक्षम निकायमा कानूनले निर्धारण गरेको म्यादभित्र प्रवेश गर्न सक्ने कानूनी अधिकारको स्वयम् त्यस्तो पीडित व्यक्तिले भरपुर उपयोग गरेको देखिनु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p> <p>पेस भएका कागजको वैधानिकता परीक्षणबाट कुनै नेपाली नागरिकले झुट्टो विवरण दिई नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र लिएको प्रमाणित हुन आएमा तोकिएको अधिकारीले त्यस्तो नागरिकताको प्रमाणपत्र रद्द गर्ने छ भनी नेपाल नागरिकता ऐन, २०६३ को दफा १२ मा उल्लेख भएको देखिन्छ । त्यसरी जारी भएको नागरिकताको प्रमाणपत्र रद्द वा बदर गर्ने कानूनी मार्ग उक्त ऐनले प्रसस्त गरेको अवस्थामा उपचारको वैकल्पिक व्यवस्था नभएको भन्न</p>

	<p>मिल्दैन । नागरिकता बदर गर्ने छुट्टै विधि, प्रक्रिया र व्यवस्था रहेको अवस्थामा रिट अधिकारको प्रयोगबाट अदालतले प्रस्तुत विवादमा प्रवेश गर्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १२)</p> <p>गा.वि.स.को सिफारिस सर्जमिन मुचुल्कासमेतका कागज प्रमाणको आधारमा सम्बन्धित अधिकारीबाट जारी भएको नागरिकताको वैधानिकता परीक्षण गर्ने कार्य यस अदालतको असाधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गत पर्छ भन्ने मिल्दैन । नागरिकता प्राप्त गर्नु कुनै पनि व्यक्तिको नैसर्गिक अधिकार हो । भलै प्राप्त गर्ने प्रक्रिया र कार्यविधि फरकफरक हुन सक्छ । के कस्तो प्रक्रियाबाट नागरिकता प्राप्त गरेको हो र उक्त नागरिकताको अधिकारिकता प्रमाणीकरण गर्ने संयन्त्र कुन हो भन्ने सम्बन्धमा नियमन गर्ने निकाय राज्यले नै निश्चित गरेको हुन्छ । यस्तो संयन्त्र कायम रहिरहेको एवं कुनै कानूनी हकको प्रचलनका लागि उपयुक्त र प्रभावकारी उपचारको माध्यम रहँदासँदै सो संयन्त्र र उपचारको मार्ग अवलम्बन नगरी सरल र सहज मार्ग ठानी यस अदालतको असाधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गतको उपचारको माग गरिएको प्रस्तुत रिट निवेदनअनुसारको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्थाको विद्यमानता रहेको देखिन नआउने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १४)</p>
<p>१४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६५८ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>स्वास्थ्यसम्बन्धी हक व्यक्तिका जीवनलगायतका अनेकौं हकहरूको प्रचलनसँग पनि सम्बन्धित हुन्छ । यसले अन्य मौलिक हकहरूमा असर र प्रभावसमेत पार्दछ । यस क्रममा राज्यले विधायिकी अधिकारको प्रयोग गरी कानूनको निर्माण, कार्यान्वयन तथा आवश्यक नियम बनाई सोको कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा सरकारी संयन्त्रमार्फत प्रभावकारी नियमन गर्नु राज्यको कर्तव्य हुन आउँछ । यदि राज्यको तर्फबाट यस्ता कदमहरू चालिँदैनन् भने नागरिकलाई संविधानले प्रत्याभूत गरेको आधारभूत निःशुल्क स्वास्थ्यको अधिकारको संरक्षण गर्ने दिशामा राज्य संयन्त्र उदासिन भएको मान्नुपर्ने हुन जाने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ७)</p> <p>निजी तथा गैरसरकारी स्वास्थ्यसम्बन्धी संस्थाको सञ्चालन, नियमन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धमा के-कस्तो कानून बनाउने भन्ने कुरा विधायिकाको आफ्नो अन्तरनिहित अधिकार हुने भएको र राज्यले आफ्नो क्षमताअनुसार नागरिकलाई के कस्ता आधारभूत सेवा तथा सुविधा प्रदान गर्ने भन्ने कुरा कार्यकारणीको कार्य भएकोले अदालतले कानूनको व्याख्या गर्ने र कानूनमा रहेका द्विविधा हटाउने मात्र कार्य गर्दछ न कि विधायिकी वा कार्यकारणी भूमिका निर्वाह गर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>१५.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६६७ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>निसन्देहः कुनै पनि राष्ट्रका लागि आफ्नो "सार्वभौमसत्ता" सर्वाधिक महत्त्वको विषय हुन्छ । सार्वभौमसत्ता प्रतिकूलका कुनै पनि काम, कारवाही, गतिविधि वा क्रियाकलाप मान्य र</p>

स्वीकार्य हुन सक्दैन । तर सार्वभौमसत्ताको आफ्नो अनुकूल व्याख्या गरी कसैको निहित स्वार्थ वा व्यक्तिगत हित रक्षाको लागि राज्यका तर्फबाट कानूनसङ्गत र वैधानिक तवरले भए गरिएका काम कारवाही परास्त हुने अवाञ्छित अवस्था पैदा हुन दिनु पनि हुँदैन । यसलाई वस्तुगत र पद्धतिगत तवरबाट हेरिनु पर्ने । आधुनिक विश्वव्यापीकरणको सन्दर्भमा रहेका स्वाभाविक अपेक्षा, अवसर, जटिलता र चुनौतीहरूको सापेक्षतामा सार्वभौमसत्ताको प्रयोग गर्ने व्यवहारिक दृष्टिकोण आत्मसात् गर्नु वाञ्छनीय छ । विगतको साँघुरो वा संकुचित राष्ट्रवादको पृष्ठभूमिमा गरिने सार्वभौमसत्ताको व्याख्या र प्रयोगको औचित्य आधुनिक समाजमा प्रमाणित हुन नसक्ने ।

(प्रकरण नं. ५)

नेपालको नोट छपाईको क्रममा भ्रष्टाचारजन्य कार्य भएको भन्ने कसुरको छानबिनका क्रममा सत्य तथ्य पत्ता लगाउने सन्दर्भमा पारस्परिक कानूनी सहायता प्रदान गर्नुलाई राष्ट्रघात मान्न सकिँदैन । यो त केवल अपराध नियन्त्रणका लागि गर्नुपर्ने पारस्परिकताको वाञ्छित र अपेक्षित कार्यसम्म देखिने ।

(प्रकरण नं. ६)

अष्ट्रेलियाले पारस्परिक कानूनी सहायताका लागि अनुरोध गरेको विषय भ्रष्टाचार, मुद्रा निर्मलिकरण आदि फौजदारी कसुरसँग सम्बन्धित विषय देखिन्छ । पारस्परिक कानूनी सहायता ऐन, २०७० को दफा ४(ख) बमोजिम "फौजदारी प्रकृतिको विषयमा एक वर्षभन्दा कम कैद सजाय वा पचास हजार रुपैयाँभन्दा कम जरिवाना हुने कसुर भएमा" पारस्परिक कानूनी सहायता आदान प्रदान गर्न नमिल्ने । अष्ट्रेलियाको **Crime Act, १९५८** तथा **Criminal Code Act, १९९५** समेतमा रहेको व्यवस्थाबमोजिम अधिकतम १०(दश) वर्षसम्म कैद हुन सक्ने कसुरको सन्दर्भमा पारस्परिक कानूनी सहायताका लागि अनुरोध भई आएको हुँदा कैद वा जरिवाना हदको दृष्टिले समेत पारस्परिक कानूनी सहायता प्रदान गर्न कुनै कानूनी बाधा देखिएन । पारस्परिक कानूनी सहायता ऐन, २०७० को दफा ५(ग) बमोजिम बैंक, वित्तीय वा व्यापारिक अभिलेखलगायत सम्बद्ध कागजातको संकलन वा प्रमाणित प्रति उपलब्ध गराउन सकिने नै देखिन्छ । भ्रष्टाचार, मुद्रा निर्मलीकरणलगायतका संगठित अपराधलाई नेपाल कानून तथा अष्ट्रेलियाको कानूनले समेत अपराधको रूपमा घोषित गरेको अवस्था देखिएकोले प्रस्तुत पारस्परिक कानूनी सहायता प्रदान गर्ने सन्दर्भमा दोहोरो आपराधिकरण (**Double Criminality**) को अवस्था विद्यमान छैन भन्ने ठान्न पनि नमिल्ने ।

(प्रकरण नं. ७)

संयुक्त राष्ट्रसंघीय महासन्धिहरूद्वारा नै पारस्परिक कानूनी सहायता प्रदान गर्ने दायित्व नेपाल तथा अष्ट्रेलिया दुवै सदस्य राष्ट्रमा रहेको र प्रचलित नेपाल कानूनमा समेत पारस्परिक कानूनी सहायता प्रदान गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको हुँदा नेपाल र अष्ट्रेलियाका बीच यस विषयमा छुट्टै द्विपक्षीय सन्धि नभएको भन्ने कारणबाट पारस्परिकताका आधारमा कानूनी सहायता प्रदान गर्न कुनै कानूनी बाधा देखिन नआउने ।

	<p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p> <p>सुशासन कायम गर्ने मार्गमा गम्भीर अवरोध पैदा गर्ने भ्रष्टाचार जस्ता कसुरमा प्रभावकारी अनुसन्धान गरी सार्वजनिक सदाचार र नैतिकता कायम गर्ने अभिप्रायले जारी भएका महासन्धिहरूमा उल्लेख भएका प्रावधानहरूको पालना वा अनुशरण गर्नु हाम्रो पनि दायित्व हो । सन्धि ऐन, २०४७ को दफा ९ ले यस प्रकारका महासन्धि वा सन्धिमा उल्लेख भएका कुराहरूलाई प्रचलित नेपाल कानूनसरह लागू हुने गरी मान्यता प्रदान गरेको देखिँदा बैंडकिङ्ग कारोबार वा विवरणको गोपनीयता कायम राख्ने कुरालाई मात्र निरपेक्ष तवरबाट हेरेर पारस्परिक कानूनी सहायता प्रदान गर्न इन्कार गर्नु उचित नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १३)</p> <p>प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त न्यायिक प्रक्रियाका सन्दर्भमा ज्यादै महत्त्वपूर्ण हुँदा हुँदै पनि यसको प्रयोग क्षेत्रलाई ज्यादै संकुचित वा अति विस्तृत तवरबाट व्याख्या गर्न पुगियो भने यसको न्यायिक उपादेयता कमजोर बन्ने अवस्था आई पर्दछ । सिद्धान्तहरू न्यायका लागि निर्माण भएका हुन् । यसको प्रयोग पनि न्यायशील, स्वीकार्य र व्यवहारिक उपादेयतायुक्त हुनु पर्दछ । सुनुवाइको मौका प्रदान गर्ने कुराको एउटा निश्चित सीमा र परिधि छन् । कसैका विरुद्ध कुनै अभियोग लगाइन्छ भने अभियोग लगाइएको व्यक्तिलाई प्रतिवाद गर्ने अर्थात् खण्डन गर्ने अवसर नै प्रदान नगरी केवल एकपक्षीय कुरा सुनेर उसका विरुद्ध निर्णय गर्न नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १५)</p> <p>पारस्परिक कानूनी सहायता अन्तर्गत प्रदान गरिने बैंक खातासम्बन्धी कुनै विवरणलाई प्रमाणको रूपमा प्रस्तुत गरी अभियोग लगाउँदा वा त्यसलाई ग्रहण गर्दा सम्बन्धित व्यक्ति (अभियुक्त) लाई प्रतिवादका लागि उचित सुनुवाइको मौका प्रदान गर्नु नै पर्ने हुन्छ । यस प्रकारको सुनुवाइको मनासिब अवसर नै प्रदान नगरी सम्बद्ध न्यायिक परम्परा भएको अष्ट्रेलियन न्याय प्रणालीमा रिट निवेदकहरूका विरुद्धमा कुनै निर्णय गरिन्छ होला भनी सम्झनु उचित नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १६)</p>
<p>१६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६७१ - परमादेश</u></p> <p>वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ मा वैदेशिक रोजगार व्यवसाय सञ्चालन गर्नका लागि अनुमति दिनबाट रोक लगाउने व्यवस्था रहे भएको देखिँदैन । कुनै कानूनले कुनै पेसा वा व्यवसाय सञ्चालन गर्नमा कुनै किसिमको रोक वा प्रतिबन्ध नलगाएको स्थितिमा बिना कानूनी आधार कार्यकारी आदेश वा निर्णयका आधारमा मात्र नागरिकलाई संविधान र कानूनले प्रदान गरेको पेसा वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न पाउने हकमा रोक लगाउन नमिल्ने ।</p> <p>अनुमति राज्यका साधिकार निकायले विधिवतरूपमा कम्पनी दर्ता गर्न अनुमति दिई धरौंटी तथा बैंक ग्यारेन्टीसमेत माग गरेको र सबै प्रक्रिया पूरा गरिसकेपछि उपयुक्त निर्णय नगर्नुलाई कानूनी शासन अनुकूल मान्न नसकिने ।</p> <p>वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ११(६) मा “ उपदफा (२) बमोजिम निवेदन जाँचबुझ</p>

	<p>गर्दा इजाजत पत्र दिन नमिल्ने भएमा विभागले कारणसहितको जानकारी इजाजत पत्र दिन नमिल्ने निर्णय भएको सात दिनभित्र निवेदकलाई दिनुपर्नेछ ” भन्ने पाइन्छ । सोबमोजिम निर्णय वा जानकारी भएको भन्ने पनि विपक्षीको लिखित जवाफ देखिँदैन । राज्यको वैदेशिक रोजगार विभाग तथा अन्य विभागहरू कानूनले तोकेबमोजिम आ-आफ्नो क्षेत्रका विशिष्ट काम गर्ने निकायहरू भएकोले सो निकाय एवं सोको पदाधिकारीले आफ्नो क्षेत्र तथा कर्तव्यमा जिम्मेवारीपूर्वक कार्य सम्पादन गर्नुपर्छ । वैदेशिक रोजगार विभागलाई "वैदेशिक रोजगार व्यवसाय सञ्चालनको इजाजत पत्र प्रदान, नवीकरण, कारवाही तथा संस्था खारेज गर्ने" लगायतका जो जे कार्यहरू गर्न अधिकार प्राप्त छ उक्त कार्यहरू संविधान र कानूनबमोजिम सम्पादन गरी कानूनबमोजिम पेसा व्यवसाय सञ्चालन गर्न खोजेको अवस्थामा सहजीकरण गर्नुको सट्टा अवरोध सिर्जना हुदा कानूनी शासन र जनआस्थामा असर पुग्न जाने र अस्वस्थ प्रतिस्पर्धालाई बढवा जाने अवस्थासमेत सिर्जना हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<p>१७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६७३ - परमादेश</u></p> <p>नागरिकता राज्यले आफ्ना नागरिकहरूको पहिचानको लागि जारी गरिने महत्त्वपूर्ण प्रमाणपत्र हो । नागरिकता व्यक्तिको राष्ट्रियतासँग गाँसिएको विषय हुँदा राज्यले संविधान तथा कानून निर्माण गरी नागरिकता प्राप्त गर्ने आधारहरू तय गरेको हुन्छ । कुनै व्यक्ति कुनै राष्ट्रमा बस्दैमा वा रोजगार, पेसा, व्यवसायमा संलग्न हुँदैमा त्यो राष्ट्रको नागरिक भई हाल्दैन । राज्यको नीतिको अधीनमा रही कानूनले नागरिकता प्राप्त गर्ने खास आधार र प्रक्रियाहरू तय गरेको हुन्छ । यस्ता आधार र प्रक्रियाहरू पूरा गर्ने व्यक्तिलाई नागरिकताको प्रमाणपत्र जारी हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>१८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७०३ - उत्प्रेषण</u></p> <p>कुनै कानूनले कुनै पेसा वा व्यवसाय सञ्चालन गर्नमा कुनै किसिमको रोक वा प्रतिबन्ध नलगाएको स्थितिमा बिना कानूनी आधार कार्यकारी निर्णय आदेशको आधारमा नागरिकलाई संविधान र कानूनले प्रदान गरेको पेसा वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न पाउने हकमा रोक लगाउन मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p> <p>पेसा, व्यवसाय सञ्चालन गर्न पाउने नागरिकको मौलिक हकलाई जनशक्तिको व्यवस्थापन हुन नसकेको कारण देखाई अनिश्चित समयसम्म रोकनु मनासिब हुन सक्तैन । नागरिकले कानूनबमोजिम पेसा, व्यवसाय सञ्चालन गर्न अनुमति माग गरेमा त्यसका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्तिलगायतका व्यवस्थापकीय प्रबन्ध मिलाई सहजीकरण गर्नु राज्यको दायित्व हो । प्रस्तुत सन्दर्भमा अनुगमन गर्ने जनशक्तिको अभाव रहेको भन्ने कारण देखाई नागरिकको पेसा व्यवसाय गर्न पाउने संवैधानिक एवं कानूनी हक अधिकारको प्रयोगमा अनन्त र अनिश्चित कालसम्म रोक लगाउने कार्यलाई कानून एवं न्यायसङ्गत मान्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १०)</p>

१९.	<p>निर्णय नं. ९७१० - उत्प्रेषण / परमादेश</p> <p>संवैधानिक पदाधिकारीको पदमा नियुक्त भएको व्यक्तिमा संविधानले तोकेबमोजिमको योग्यता छ वा छैन भनी न्यायिक निरूपणका लागि प्रस्तुत हुन आएको विवादको निरूपण न्यायपालिकाले नै गर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १४)</p> <p>वस्तुतः सीमित राजनीतिक उद्देश्यले संस्थापित सल्लाहकार प्रकृतिको संस्थाको नामबाट “राष्ट्रिय मूल नीति” भनी कुनै सामान्य आलेख प्रकाशित भएकोसम्मको कारणबाट राजसभालाई लेखा, राजश्व, इन्जिनियरिङ, कानून, विकास वा अनुसन्धानका क्षेत्रमा कार्य सम्पादन गर्ने निकायको रूपमा हेर्नु तर्कसङ्गत नदेखिने ।</p> <p>राजाको वंशीय परम्पराको निरन्तरता कायम राख्ने कुरालाई राजनीतिक वैधता प्रदान गर्ने प्रयोजनका लागि खडा गरिएको आधारभूतरूपमा राजनीतिक प्रकृतिको संस्था राजसभामा रही प्रशासनिक कार्य हेर्ने उपसचिव पदमा रही कार्य गरेकोलाई नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ११९(५)(ग) को प्रयोजनका लागि “लेखा, राजश्व, इन्जिनियरिङ, कानून, विकास वा अनुसन्धान” का क्षेत्रमा काम गरी अनुभव हासिल गरेको भनी मान्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १९)</p> <p>अन्तरिम संविधानको धारा ११९(५)(ग) मा उल्लेख गरिएअनुसारको क्षेत्रमा काम गरी अनुभव प्राप्त गरेको हुनु र राजप्रासाद सेवामा कार्य गरेको अवधि निजामती सेवामा जोडिनु एउटै कुरा होइन । यसको तात्पर्य, अर्थ र प्रयोजन तात्त्विकरूपमा नै फरक छ र यो फरक सामान्य समझबाट नै छुट्याउन सकिन्छ । संविधानले “लेखा, राजश्व, इन्जिनियरिङ, कानून, विकास वा अनुसन्धानको क्षेत्रमा” काम गरी अनुभव प्राप्त गरेको हुनुपर्ने योग्यता तोकेको छ । यो वाक्यांश वा अभिव्यक्ति स्वयम्मा प्रस्ट छ । जुनसुकै समूह, उपसमूहमा भएपनि निजामती सेवामा काम गरेको अवधि जोडेर २० वर्ष पुगेमा नियुक्तिका लागि योग्यता पुग्छ भन्ने अर्थ लगाइयो भने संविधानको अपव्याख्या हुन पुग्ने ।</p> <p>संविधानले प्रस्टरूपमा गरेको व्यवस्था प्रतिकूल हुने गरी तर्क र औचित्यका आधारमा अन्य सम्भावनाहरूको खोजी गर्नु र त्यसलाई मान्यता दिनु पर्दछ भन्नु मनासिब नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. २०)</p> <p>उच्च नैतिक चरित्रको विद्यमानता “ख्याति” का लागि आवश्यक हुन्छ । अर्को शब्दमा भन्दा ख्याति प्राप्त गर्नका लागि अन्य कुराहरूका अतिरिक्त “उच्च नैतिक चरित्र” कायम राखिएको छ भन्ने पनि देखिनु पर्दछ । “ख्याति” वा “उच्च नैतिक चरित्र” पदेन आर्जन (Ex-Officio Achievement) हुँदैन । राज्य संयन्त्रको कुनै उच्च पदमा आसिन हुनु स्वयम्मा “ख्याति” वा “उच्च नैतिक चरित्र” को अन्तिम निर्णायक मापन आधार हुन पनि सक्तैन । कुनै पदमा रहेर वा नरहेर पनि राष्ट्रिय जीवनमा ख्याति आर्जन गर्न सकिन्छ । अर्कोतर्फ राज्यको कुनै उच्च वा विशेष जिम्मेवारीको पदमा रहेको भएपनि कुनै व्यक्तिको सम्बन्धमा बदनामी र समाजको</p>
-----	---

नजरमा विकृत छवी वा व्यक्तित्व कायम हुन पुगेको पनि हुन सक्तछ । तसर्थ ख्याति प्राप्त गरेको कुराको निर्धारण गरिएका सत्कर्मका आधारमा गरिनु पर्ने ।

(प्रकरण नं. २२)

सामान्य अर्थमा भन्नुपर्दा सदाचार, निष्ठा, इमानदारिता तथा अनुशासनको पालना गरी राष्ट्रिय जीवनमा ख्याति आर्जन गरिएको अवस्थालाई “उच्च नैतिक चरित्र” भन्नुपर्ने हुन्छ । सामाजिकरूपमा तथा व्यवसायिक कर्तव्य निर्वाहको कुरामा सामान्य समझको मानिस (Person of Common Prudence) को दृष्टिमा चरित्र निन्दनीय छैन भन्ने कुरालाई पनि “उच्च नैतिक चरित्र” निर्धारण गर्ने आधार मान्न सकिन्छ । तथापि, यो यति कुरा भयो भने उच्च नैतिक चरित्र प्रमाणित हुन्छ भनी सबै अवस्थाहरूलाई समेटेी सूचिकृत गर्नु व्यवहारिक र सम्भव हुँदैन । विवादित (सान्दर्भिक) तथ्यहरूको सापेक्षतामा यो प्रश्नको निरूपण गरिनु पर्ने हुन्छ । कतिपय अवस्थामा यसलाई नकारात्मकरूपमा परिभाषित गरी (Negative definition) सन्दर्भअनुसार निक्कै गर्नुपर्ने अवस्था रहने ।

वस्तुतः “उच्च नैतिक चरित्र” वा “ख्याति” कसैले प्रमाणपत्र दिएर पुष्टि हुने कुरा होइन, न त यसका लागि कुनै कानूनी कारवाही वा मुद्दा चली ठहर गरिएको अवस्था हुनु आवश्यक हुन्छ । चरित्रसम्बन्धी अभियोग लागेको, कारवाही चली फैसला भएको जस्ता कुरालाई नै “उच्च नैतिक चरित्र” परीक्षण गर्ने एक मात्र निर्णायक आधार ठानिनु तर्कसङ्गत हुँदैन । कसैलाई “चरित्रहीन” वा “नैतिक पतन भएको” ठान्नका लागि सो कुरा कानूनीरूपमा निरूपण भएको हुन पर्ने स्थिति रहन सक्तछ । तर “उच्च नैतिक चरित्र” कायम हुन तत्सम्बन्धमा कानूनी कारवाही वा फैसला भएको अवस्था नै हुनुपर्छ भनी ठान्नु वस्तुवादी दृष्टिकोण हुँदैन । नैतिक चरित्र एक गतिशील सामाजिक अवधारणाको विषय भएकाले यसलाई विविध सामाजिक सन्दर्भमा मूल्याङ्कन गरिनु आवश्यक हुने ।

(प्रकरण नं. २३)

निशन्देहः कुनै व्यक्तिउपर लगाइएको अभियोग प्रमाणित नभएसम्म निजलाई दोषी मान्न मिल्दैन । यो फौजदारी न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्त र संविधानद्वारा प्रदत्त न्यायसम्बन्धी हकको विषय पनि हो । न्यायिक प्रक्रियाबाट प्रमाणित नभएसम्म कसैलाई पनि दोषी वा कसुरदार मान्न हुँदैन । यस हदमा उल्लिखित तर्कसँग बिमती राख्नुपर्ने कुनै कारण छैन । तर प्रस्तुत विवादको प्रसङ्ग दोषी ठहर भएको अवस्था छ वा छैन भन्ने होइन । कसुर ठहर हुनु र उच्च नैतिक चरित्र कायम हुनु एउटै वा उस्तै कुरा होइनन् । कसुर ठहर हुनका लागि अभियोजन लगाइएको र न्यायिक प्रक्रियाबाट कसुरको निरूपण भएको हुनु आवश्यक हुन्छ । उच्च नैतिक चरित्रसम्बन्धी प्रश्न अभियोजन र न्यायिक प्रक्रियाबाट मात्र निरूपण हुने विषय देखिँदैन । केही अवस्थामा “नैतिक पतन देखिने अवस्थाको” निर्धारण न्यायिक प्रक्रियाबाट हुन सक्तछ । तर सामान्यतयाः फौजदारी न्याय प्रक्रियाबाट “उच्च नैतिक चरित्र” भएको भनी ठहर गरिरहनु पर्ने स्थिति वा अवस्था नै रहँदैन । कसैको नैतिक चरित्र “उच्च” छैन भन्नु र

कुनै कसुरको “दोषी” भन्नु फरक-फरक कुरा हुन् । कुनै व्यक्तिमा उच्च नैतिक चरित्रको अभाव कायम रहन सक्दछ, तर निज “कसुरदार” नहुन पनि सक्ने ।

(प्रकरण नं. २९)

वस्तुतः फौजदारी विवादमा अमुक कसुर ठहर हुन्छ वा हुँदैन भनी निरूपण गरिन्छ, व्यक्तिको नैतिक-स्तरको निर्धारण गर्ने अवस्था रहँदैन । विषय र प्रसङ्गअनुसार सापेक्षिकरूपमा सामाजिक सन्दर्भमा नैतिक चरित्रसम्बन्धी कुराहरूको निर्धारण गर्नुपर्ने अवस्था रहने ।

(प्रकरण नं. ३०)

वस्तुतः नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने निकायले प्रयोग गर्ने बुद्धिमत्ता वा स्वविवेकका कतिपय पक्ष न्यायिक परीक्षणयोग्य विषय नबन्न पनि सक्दछन् । सिफारिसकर्ता निकायको स्वविवेकका केही वाञ्छित वा स्वीकृत क्षेत्रहरू (Margin of Appreciation) रहन्छ । स्वविवेकीय वा तजबिजी अधिकार प्रयोग भएको स्थितिमा निर्णयमा उल्लेख भएका आधार र कारणको पर्याप्तता वा अपर्याप्तताको न्यायिक परीक्षण गर्ने क्षेत्र केही सीमित र सङ्कुचित हुन सक्दछन् । तर गरिएको निर्णयमा आधार र कारण खुलाइएको छ वा छैन र यसरी खुलाइएको कुराबाट सम्बन्धित व्यक्तिको योग्यता वा अयोग्यतालाई वस्तुगतरूपमा प्रतिबिम्बित गर्दछ वा गर्दैन भन्ने कुरा स्वभावतः न्यायिक परीक्षणको विषय बन्ने ।

सिफारिस गर्ने निकायले आफ्नो बुद्धिमत्ता र सविवेक वस्तुगतरूपमा प्रयोग गरेको छ भन्ने कुरा गरिएको निर्णय व्यहोरा र निर्णय प्रक्रियाबाट पनि देखिनु पर्दछ । अन्यथा बुद्धिमत्ता प्रयोग गरेको भन्ने कुराको आडमा स्वेच्छाचारिताले प्रश्रय पाउने खतरा रहन्छ । स्वेच्छाचारितालाई अदालतले मान्यता दिन हुँदैन, त्यसमा नियन्त्रण कायम गर्नु वाञ्छनीय हुन्छ ।

(प्रकरण नं. ३३)

लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता, कानूनको शासन, संविधानवाद आदिका दृष्टिले हेर्दा राज्यका सबै काम कारवाही र क्रियाकलापको मापन आधार बनेको संविधान नै हो । राजनीतिक गतिविधि, क्रियाकलापसमेत संविधानको दायराभित्र अर्थात् संविधान अन्तर्गत रहेर नै सञ्चालित हुनुपर्दछ । संविधानले निर्धारण गरेको सीमा-रेखाभन्दा बाहिरका राजनीतिक सहमतिले वैधानिक मान्यता प्राप्त गर्न सक्दैनन् । लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था र संविधानवादको मान्यताअनुसार संविधानअनुसार राजनीति निर्देशित र सञ्चालित हुनु पर्दछ; संविधानभन्दा बाहिर गएर राजनीति सञ्चालित हुन नसक्ने ।

(प्रकरण नं. ३४)

पदीय जिम्मेवारीअनुसारको योग्यता र क्षमता वस्तुगत आधारमा यकिन गरेर मात्र योग्यतम् व्यक्तिलाई संवैधानिक अंगको पदाधिकारीको पदमा नियुक्त गरिनु वाञ्छनीय देखिन्छ । योग्यता नै नपुगेका व्यक्तिलाई संवैधानिक पदाधिकारीको पदमा स्वेच्छाचारी तवरबाट नियुक्त गरिएमा संविधानको उल्लङ्घन हुन पुग्ने ।

(प्रकरण नं. ३७)

२. सार्वजनिक सरोकार

२०.	<p><u>निर्णय नं. ९५४४ - प्रतिषेध / उत्प्रेषण</u></p> <p>त्रिशुली १ जलविद्युत् आयोजनाको उत्पादन अनुमतिपत्र सम्बन्धमा राष्ट्रियस्तरमा प्रसार प्रचार भएको देखिएको तथा उक्त आयोजना विद्युत् विकाससम्बन्धी परियोजना भएको र वैदेशिक लगानीको माध्यमबाट विद्युत् उत्पादन गर्ने उद्देश्यसमेत रहेको भन्ने देखिँदा प्रस्तुत विषय निवेदक कानून व्यवसायीहरूको व्यक्तिगत हक हित मात्र सन्निहित रहेको भनी मान्न मिल्ने देखिएन । जल विद्युत् ऐन, २०४९ को दफा ३५ समेतको प्रयोग गलत ढङ्गले गरेको भनी दाबी लिएको देखिँदा निवेदक कानून व्यवसायीहरूले उठाउनुभएको प्रस्तुत विषयवस्तु सार्वजनिक सरोकारअन्तर्गतकै रहेको देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>राज्यका प्रमुख उद्देश्यभित्र नागरिकको हक, हित, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, वातावरणीय र लैङ्गिक जस्ता विविध पक्षहरूमा राष्ट्र र नागरिकहरूको हितार्थ कानूनको निर्माण गर्ने कार्य गर्छ । तथापि जीवन र जगत्लाई यदाकदा कानूनले नसमेट्ने वा कानूनको निर्माणभन्दा नागरिकको गति अघि बढिरहेको अवस्थामा कानूनद्वारा समग्र व्यवस्थापन नहुनु स्वाभाविक हुन्छ । यस्तो अवस्थामा कानूनको अभावमा पनि आवश्यकताको सिद्धान्तभित्र प्राकृतिक कानूनलाई परिपालना गर्ने तौर तरिकाबाट नागरिकको हितकै लागि सकारात्मक सोच र कानूनको अभावमा आपूर्तिको व्यवस्था गर्नुपर्ने ।</p> <p>आवश्यकताले कानून चिन्दैन (Necessity Knows No Law) । यो सिद्धान्तले बाध्यतावश गरिनुपर्ने कार्यको संरक्षणसमेत गर्दछ (Necessity Defends or Justifies what is Complex) । कानूनमा भएको व्यवस्था लागू हुन नसकेमा वा कानूनमा कुनै स्पष्ट व्यवस्था नभएको अवस्थामा कुनै काम कारवाही गर्नु परेमा वा सो कार्य नगरेमा मुलुकलाई अत्यधिक हानि वा नोक्सानी हुने अवस्था देखियो भने त्यस्तो अवस्थामा हुन जाने हानि नोक्सानीबाट बचाउन आवश्यकताको सिद्धान्तबमोजिम काम कारवाही गर्न नमिल्ने भनी अर्थ गर्न नहुने ।</p> <p>आर्थिकरूपले मजबुत र अनुभवी सेयर लगानीकर्ताहरूले सेयर लगानी गर्न स्वीकृति जनाई संयुक्त लगानी सम्झौता तथा सेयर खरिद बिक्री सम्झौता र विश्व बैंकको IFC समेतलाई सामेल गराई Joint Development Agreement समेत सम्पन्न भई नेपाल सरकारको उद्योग विभाग र नेपाल राष्ट्र बैंकसमेतबाट स्वीकृति तथा सहमति लिई हालसम्म करिब रु. १५ करोड लगानी गरिसकेको भन्ने विपक्षी नेपाल वाटर एण्ड इनर्जी डेभलपमेन्ट कम्पनीको लिखित जवाफ व्यहोराबाट देखिएको अवस्थामा निवेदकले दाबी लिए जस्तो उक्त कम्पनीलाई उत्पादन अनुमतिपत्र नदिने हो भने उक्त लगानी त्यसै खेर जाने मात्र नभई विद्युत् उत्पादन गरी लोडसेडिङ अन्त्य गर्ने सरकारको योजनासमेत धराशयी बन्न जाने ।</p> <p>असामान्य अवस्थामा राज्य संयन्त्रबाट गरिएको कुनै कार्यको न्यायिक उपयुक्तताको आधारमा अदालतले परीक्षण गर्न सक्ने नै देखिँदा र सोही सिद्धान्तसमेतलाई आधार मानी</p>
-----	--

	<p>विद्युत् ऐन, २०४९ को दफा ३५ ले दिएको अधिकारअन्तर्गत रही उक्त कम्पनीलाई करार गरी उत्पादन अनुमतिपत्र दिने गरी भएको निर्णय कानूनसम्मत नै देखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १३)</p>
२१.	<p>निर्णय नं. ९५५५ - बन्दीप्रत्यक्षीकरण</p> <p>ज्येष्ठ नागरिकसम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा १२ को व्यवस्था निरपेक्ष हकको रूपमा नभई सम्बन्धित निकायको स्वविवेकको विषय देखिँदा जिल्ला अदालतबाट कैद छुट नदिने गरी भएको आदेश गैरकानूनी भन्न मिलेन । तसर्थ निवेदकको संवैधानिक तथा कानूनी हकमा गैरकानूनी हस्तक्षेप गरी थुनामा राखेको भन्न सकिने मनासिब आधार नदेखिँदा निवेदन मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न नमिल्ले ।</p> <p>(प्रकरण नं. ६)</p> <p>ज्येष्ठ नागरिक ऐन, २०६३ को दफा १२(ख) सत्तरी वर्ष उमेर पुरा भई पचहत्तर वर्ष ननाघेका ज्येष्ठ नागरिकलाई पचास प्रतिशतसम्म कैद छुट दिन सकिने व्यवस्था गरेको छ भने कारागार नियमावली, २०२० को नियम २९(२क) ले सत्तरी वर्ष उमेर पुरा भएका कैदीहरूको पचहत्तर प्रतिशतसम्म कैद छोट्याउन सकिने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । दुवै कानूनी व्यवस्थाको उद्देश्य निश्चित उमेरका कैदीहरूको बाँकी कैद छुट गर्नु भएपनि एउटै उमेर समूहलाई सम्बोधन गर्न ऐन र नियममा फरक फरक कानूनी प्रावधानहरू विद्यमान रहेको देखियो । यसबाट कुन कानूनी व्यवस्थाको प्रयोग र पालना हुनुपर्ने हो भन्नेमा अन्यौल र द्विविधाको स्थिति रहने हुँदा यस्तो द्विविधाको अन्त्यका लागि ज्येष्ठ नागरिक ऐनमा नै आवश्यक संशोधन गरी वा ऐनको उद्देश्य पुरा गर्ने नियमावलीमार्फत ज्येष्ठ नागरिकले कैद छुट पाउने विषयमा स्पष्ट आधार र प्रक्रिया किटान गर्नुपर्ने हुँदा तदनुरूपको व्यवस्था गर्नु भनी विपक्षी नेपाल सरकारको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ७ र ८)</p>
२२.	<p>निर्णय नं. ९५६३ - राज्य विरुद्धको अपराध (राज्य विप्लव)</p> <p>प्रतिवादीलाई आफ्ना विचारहरू अभिव्यक्त गर्ने, विना हातहतियार भेला हुने राजनीतिक दल खोल्ने तथा संघ संगठन खोल्ने नेपालको कुनै पनि भागमा आवतजावत र बसोबास गर्ने समेतका स्वतन्त्रताको हक संविधानले नै प्रत्याभूत गरेको देखिन्छ । उपरोक्त स्वतन्त्रताहरू निरपेक्ष नभई सापेक्षित स्वतन्त्रता हुन् । उक्त स्वतन्त्रताहरूलाई राज्यले उचित कानून बनाई सङ्कुचन र नियन्त्रण गर्न सक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ९)</p> <p>अनुसन्धानको क्रममा बुझिएका मानिसहरूले अदालतमा गरेको बकपत्रबाट प्रतिवादीले जबरजस्ती मानिसहरू भेलाजम्मा गराई डर त्रास देखाई आतङ्कित बनाएको तथा शान्ति सुरक्षामा खलल् पार्ने कार्य गरेको भन्ने देखिँदैन । प्रतिवादीले बल प्रयोग गरी शान्ति अमनचयन भङ्ग गरी अशान्ति मच्चाएको वा हुलदङ्गा गरी शान्ति र व्यवस्थामा खलल् पुऱ्याई अव्यवस्था उत्पन्न गरेको भन्ने मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिँदैन । प्रतिवादीबाट</p>

	<p>कुनै हातहतियार, आपत्तिजनक तथा संवेदनशील विष्फोटक पदार्थ, प्रज्वलनशील तथा मधेशलाई नेपालबाट विखण्ड गर्ने खालका कुनै वस्तु बरामद भएको नदेखिँदा प्रतिवादीलाई अभियोग दाबीबमोजिम कसुरदार ठहर गर्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ११)</p>
२३.	<p><u>निर्णय नं. ९५६४ - निषेधाज्ञा / परमादेश</u></p> <p>समावेशीरूपमा कोटा छुट्याई विज्ञापन प्रकाशित हुनुपर्ने निवेदकको भनाई भए आवेदन फर्म बुझाउनुभन्दा अगावै उजुर गर्न आउनु पर्दछ । प्रकाशित विज्ञापनअनुसार आवेदन फर्म बुझाइसकेकोले विज्ञापन प्रकाशनको कार्यबाट निजको हकमा आघात पुग्ने आशंका रहेको भनाई तथ्यसङ्गत छैन । समावेशीरूपबाट विज्ञापन प्रकाशित हुनको लागि सोको कोटा नै नछुट्याएको र कोटा छुट्याउनु पर्ने नपर्ने, विद्यालयमा कति शिक्षक रहेको नरहेको आदि विषय नीतिगत विषय भएकोले सो सम्बन्धमा परमादेशको आदेशबाट हस्तक्षेप गर्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ४)</p>
२४.	<p><u>निर्णय नं. ९५७५ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>प्रकृतिका हरेक सिर्जना वा वस्तुको अस्तित्व रहिरहनुमा आ-आफ्नै प्राकृतिक कारण र महत्त्व हुन्छ । हरेक वस्तुको पृथकपृथक मूल्य र मान्यता रहेको हुन्छ । कसैको निहित उद्देश्य वा आर्थिक स्वार्थका निमित्त प्राकृतिक मूल्य मान्यता भत्काउने कुरा स्वीकार्य हुन सक्दैन । प्रकृतिको पहिचान र अस्तित्वसँग जोडिएर रहेका हावा, पानी, वनजंगल र जैविक विविधता जस्ता विषयहरू कुनै एक पुस्तामात्रका लागि बनेका होइनन् । तिनको कुनै पनि बहानामा क्षयीकरण हुन दिनु हुँदैन । विकासको नाममा प्रकृति तथा यसका अवयवहरूको आधारभूत स्वरूप वा मान्यता समाप्त गर्ने छुट कसैलाई पनि हुँदैन । प्रकृतिले दिएका उपहारको मूल्यसँग विकासका क्रियाकलापले दिने लाभको तुलना हुन सक्दैन । त्यसैले भौतिक विकासका क्रियाकलापबाट कुनै ठूलै लाभ हुने रहेछ भनेपनि प्रकृति र वातावरणलाई नकारात्मक प्रभाव पार्ने वा विनास गर्ने क्रियाकलापले निरन्तरता पाउन नहुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १५५)</p> <p>जसरी हामी कुनै विकास वा आर्थिक लाभका निमित्त हाम्रा अमूल्य ऐतिहासिक धरोहर भत्काउन वा पुर्ने कुरा गर्न सक्दैनौं, त्यसरी नै जैविक विविधताको मूल्यलाई मार्वल वा रोडा ढुंगासँग साटन सकिन्न । गोदावरी क्षेत्रको धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदा, जैविक विविधता, लोप हुने अवस्थामा रहेका चराचुरुङ्गी, पुतली, वनस्पति, पारिस्थितिकीय प्रणाली तथा प्राकृतिक सौन्दर्यताको कुनै मूल्य छैन । यस्ता अमूल्य प्राकृतिक सम्पदाहरू सुदूर पुस्तासम्मका लागि संरक्षणीय र संग्रहणीय हुँदा मार्वल होइन सुन वा हिरा नै पाइन्छ भने पनि गोदावरी जस्तो जैविक विविधताको संजीवनी पहाड खोस्रन र भत्काउन नपाइने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १५६)</p> <p>गोदावरी क्षेत्रको उल्लिखित जैविक, भौगोलिक र भूर्गभिक महत्त्वले गर्दा सुधारका प्रयासहरू फिका सावित भएका देखिन्छन् । साथै सो क्षेत्रको मार्वलको गुणस्तर तथा भण्डारण राम्रो</p>

	<p>नभएको, थोरै मार्वल निकाल्न बढी मात्रामा ढुङ्गा उत्खनन् गर्नुपर्ने र विपक्षी उद्योगले मार्वलभन्दा पनि ढुङ्गा उद्योगका रूपमा काम गरिरहेको देखिएको छ । विपक्षी उद्योगले प्रदान गरेको सीमित रोजगारी र बुझाएको राजश्वको तुलनामा पर्यावरणीय दृष्टिकोणबाट अति संवेदनशील सो क्षेत्रमा परेको क्षति अपुरणीय देखिएको हुँदा त्यसको संरक्षण गर्नु नै मानव समुदायको बृहत हितको लागि अपरिहार्य भएकोले विकासका क्रियाकलापहरू अधिबढाई रहनु कुनै पनि दृष्टिकोणबाट न्यायोचित नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १६६)</p> <p>फूलचोकी गोदावरी क्षेत्रको जलवायु, जैविक विविधता, प्राकृतिक सौन्दर्यता, भौगोलिक र भौगर्भिक अवस्था, पारिस्थिकीय प्रणाली र ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक महत्त्वसमेतका कारण त्यस क्षेत्रमा खानी तथा खनिज कार्य सञ्चालन गर्नु खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२ को दफा २७ को उपदफा (१) र खानी तथा खनिज पदार्थ नियमावली, २०५६ को नियम ४३ को देहाय (घ) अनुसार बृहत सार्वजनिक हित प्रतिकूल हुने देखिएकोले सोही ऐनको दफा १२(१) बमोजिम गोदावरी क्षेत्रलाई खनिज कार्यका लागि निषेधितक्षेत्र घोषणा गरी खानी कार्य तत्कालैदेखि बन्द गर्नु गराउनु र अब उप्रान्त कसैलाई पनि त्यस्तो अनुमति नदिनु भनी विपक्षी नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय र खानी तथा भूगर्भ विभागका नाउँमा निरन्तर प्रकृतिको परमादेश (Continious Mandamus) जारी हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १६९ क)</p>
२५.	<p><u>निर्णय नं. ९५७७ - परमादेश</u></p> <p>विकास र वातावरणको बिच आपसी सम्बन्ध हुने हुँदा विकास भावी पुस्ताको लागि बाधक नभई दिगो र समन्यायमा आधारित हुनु आवश्यक हुन्छ । स्वच्छ वातावरण मानव मात्रका लागि नभई सम्पूर्ण जैविक तथा वनस्पतिक प्रजातिको संरक्षणको लागि अपरिहार्य रहेको छ । वातावरणीय प्रदुषणको परिणाम स्वरूप जैविक विविधतामा हास हुँदै जाने र त्यसको प्रत्यक्ष असर मानवलाई पर्ने हुँदा समस्त प्राणी जगतको अस्तित्व स्वस्थ र स्वच्छ वातावरणमा मात्र सम्भव हुने हुन्छ । यी कुरालाई नीतिगत रूपमा नै वर्तमान नेपालको संविधानको धारा ५१ (छ) (५) मा “जनसाधारणमा वातावरणीय स्वच्छतासम्बन्धी चेतना बढाई औद्योगिक एवम् भौतिक विकासबाट वातावरणमा पर्न सक्ने जोखिमलाई न्यूनिकरण गर्दै वन, वन्यजन्तु, पंक्षी, वनस्पति तथा जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्धन र दिगो उपयोग गर्ने” भन्ने नीति अङ्गीकार गरेको देखिन्छ । सोही धाराको खण्ड (१) मा “राष्ट्रिय हितअनुकूल तथा अन्तरपुस्ता समन्यायको मान्यतालाई आत्मसात् गर्दै देशमा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण, संवर्द्धन र वातावरणअनुकूल दिगोरूपमा उपयोग गर्ने र स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता र अग्राधिकार दिँदै प्राप्त प्रतिफलहरूको न्यायोचित वितरण गर्ने” भनी वातावरणीय न्यायको अवधारणालाई समेत आत्मसात् गरेको पाइने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>

प्रदुषण भनेको वातावरणीय हास वा वातावरणीय क्षतिको द्योतक हो । वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ को दफा २(ख) मा “प्रदुषण भन्नाले वातावरणमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपले परिवर्तन गरी वातावरणमा उल्लेखनीय हास ल्याउने, क्षति पुऱ्याउने वा वातावरणको लाभदायी वा उपयोगी प्रयोजनमा हानि नोक्सानी पुऱ्याउने क्रियाकलाप सम्झनु पर्छ” भनी प्रदुषणको परिभाषा गरिएको छ । जसअनुसार प्रदुषणले प्रकृतिको स्वचालित वातावरणलाई परिवर्तन गर्ने, प्राकृतिक स्वच्छतामा हास अथवा क्षति गरी मानवीय जीवनलाई प्रभावित गर्ने कार्य गर्दछ । मानिसको गुणात्मक जीवन कायम गर्न वातावरण प्रदुषणका कारकको रूपमा रहेका फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन गर्ने एवम् प्रदुषण नियन्त्रणको कार्यलाई सर्वाधिक प्राथमिकताको क्षेत्र मानिएको छ । वातावरणीय प्रदुषणको कारक तत्त्व विभिन्न प्रकारका फोहोर मैलाको सृजना र सोको उचित व्यवस्थापन हुन नसक्नु हो । वातावरणीय प्रदुषणले मानवीय एवम् समस्त प्राणीहरूको स्वास्थ्यमा गम्भीर असर गर्ने हुँदा स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक जीवनको अधिकारसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित रहेको पाइने ।

(प्रकरण नं.८)

पर्चा, पम्प्लेट, होर्डिङ्गबोर्ड जस्ता वस्तु आफैँमा फोहरमैला भएको हुँदा यसले वातावरणका विभिन्न अवयवहरू जस्तै जल, स्थल र वायु प्रदुषण गर्नुका साथै वातावरणको अर्को महत्त्वपूर्ण पक्ष दृश्यको समेत प्रदुषण गर्दछ । विभिन्न मानवीय तथा प्राकृतिक कारणबाट उत्पन्न हुने वातावरणीय असर वा क्षतिले आँखाको दृश्यमा पर्ने नकारात्मक असरजन्य अवस्था नै दृश्य प्रदुषण हो । सहरी क्षेत्रमा हुने उल्लिखित प्रदुषणजन्य फोहरमैलाको कारक तत्त्व मानवीय क्रियाकलाप नै मान्नुपर्ने हुन्छ । मानिसहरूको सर्वाधिक आवतजावत हुने स्थलहरूमा व्यवसायिक तथा राजनीतिक प्रयोजनका लागि राखिएका तथा टाँसिएका पर्चा, पम्प्लेट, होर्डिङ्गबोर्ड एवम् भित्ते लेखनले मानिसको दृश्यमा दिग्भ्रमित गर्ने, सवारी दुर्घटना बढाइ सुरक्षा व्यवस्थामा असर गर्ने, अनावश्यकरूपमा झिझ्याहट बढाउने, सुसूचितभन्दा पनि गलत सूचना बढाउने, अतिरञ्जित सूचना दिने, सहरी विकास तथा पर्यटन विकासमा अवरोध गर्नुका साथै सुन्दर वातावरणलाई नै कुरूप बनाउने हुन्छ । महानगरपालिकाभिन्न रहेका यस्ता प्रकारका फोहरमैलाहरू व्यवस्थित, मर्यादित, सुरक्षित एवम् सहरी सौन्दर्ययुक्त नहुनु वातावरणीय चिन्ता र चासोको विषय हो । महानगरक्षेत्रमा राखिने व्यवसायिक प्रचार सामग्री तथा होर्डिङ्गबोर्डलाई आम्दानीको हिसाबले मात्र नहेरी यसले सहरी विकास, सुरक्षा, सद्भाव, सहरी हरियाली, सामाजिक मूल्य र वातावरणमा पार्ने नकारात्मक प्रभावप्रति सचेत भई वातावरण संरक्षणका लागि आवश्यक कदम चाल्नुपर्ने हुन आउने ।

(प्रकरण नं.१२)

हावा, पानी, माटो, जीव जिवात्मा, वनस्पति, सम्पदा तथा संस्कृति सबै अवयवहरूको स्वचालित प्रणालीको सन्तुलनबाट स्वच्छ वातावरण कायम हुने हुँदा राज्य संयन्त्रका निकायहरू, नागरिक समाज, वातावरणको क्षेत्रमा क्रियाशील निवेदक जस्ता गैरसरकारी संस्थाहरू र समाजका हरेक व्यक्ति वातावरण संरक्षणका सरोकारवालाहरू हुन् । स्वच्छ र

	<p>स्वस्थ वातावरणमा मात्र प्रत्येक व्यक्तिको जीवनको अस्तित्व सम्भव हुने र प्रत्येक व्यक्तिको सामुहिक प्रयासले मात्र वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्न सकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १७)</p>
२६.	<p><u>निर्णय नं. ९५९७ - उत्प्रेषण / प्रतिषेध</u></p> <p>पशु संरक्षण र संवर्द्धन एवम् सडकमा छाडा छोडिएका गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छी, साँढेलगायतका चौपायाहरूको निश्चित चरणक्षेत्र, वासस्थानसमेतको व्यवस्थापन सम्बन्धमा व्यवस्थित कानूनी व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता देखिएकाले मुलुकी ऐन चौपायाको महलको कानूनी व्यवस्था, स्थानीय प्रशासन ऐन, २०२८ को दफा ९ को उपदफा (११) र (१२) को व्यवस्था, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा ९६(१) को खण्ड (अ) को उपखण्ड (२) र उपखण्ड (१५) को व्यवस्था एवम् निकासी पैठारी (नियन्त्रण) ऐन, २०१३ को दफा ३(१)(घ) को व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूका नाममा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १३)</p>
२७.	<p><u>निर्णय नं. ९६०१ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>भूकम्पीय जोखिममा रहेका राज्यले भूकम्प पूर्वको अवस्था (Pre Disaster Stage), भूकम्प हुँदाको अवस्था (During Disaster Stage) र भूकम्पपश्चातको अवस्था (Post Disaster Stage) गरी विपत व्यवस्थापनका चरण र संयन्त्रहरूको व्यवस्था गरको पाइन्छ । नेपालका सन्दर्भमा हेर्ने हो भने विभिन्न प्रकोपको सामना गर्दै आए तापनि त्यसको व्यवस्थापन गरी जनताको जीवन र राज्यको सम्पत्तिको संरक्षण गर्न तत्कालीन र दीर्घकालीन योजना तथा संयन्त्रहरूको स्थापना गरी व्यवस्थापन गर्न सकेको नपाइने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p> <p>निवेदकले उठाएका बाँच्न पाउने अधिकारसहितका मौलिक अधिकारको संरक्षण, विपत व्यवस्थापनसमेतका व्यवस्थापकीय कुराहरूका सम्बन्धमा विचार गर्दा नेपालको संविधान, २०६३ ले मौलिक मानवअधिकारको प्रत्याभूति गर्दै ती अधिकारको सार्थक कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी राज्यलाई सुम्पेको छ । प्रकृतिक प्रकोपलगायत अन्य कुनैपनि कारणमा व्यक्तिको मौलिक हक अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धन गर्नुपर्ने दायित्वबाट राज्य विमुख हुन सक्दैन । नागरिकको संरक्षकको हैसियतले आफ्नो स्रोत साधनको समुचित परिचालन गरी आफूले लिएको जिम्मेवारीबाट कुनै पनि बहानामा राज्यले पछि हट्न नमिल्ने ।</p> <p>हालैको भूकम्पबाट राज्यले बेहोर्नु परेको क्षति र जनताले पाएको हैरानीको बीच तादत्म्य हुने गरी राज्यका क्रियाकलाप प्रदर्शित हुनुपर्छ । भूकम्प जस्तो प्राकृतिक प्रकोपको पूर्वानुमान गर्न सकिने गरी वैज्ञानिक खोज अनुसन्धान एवं त्यसको वैज्ञानिक पुष्टि गर्न सकिने यान्त्रिक उपकरणहरूबाट जनतालाई सुसूचीत गराई उनीहरूको जीवन रक्षा गर्नुपर्ने दायित्व राज्यको हो । तथापि यी सबै कुराको परिपूर्ति गर्न राज्य सक्षम नहुन सक्छ तापनि अहिलेको Global Village भएको परिप्रेक्षमा त्यस्ता सूचना जनतासमक्ष पुऱ्याउन नसक्दा सोचेभन्दा बढी क्षति</p>

	<p>हुन पुगेको तथ्य प्रस्ट हुन आएको छ । त्यसैले आगामी दिनमा यस्तो प्राकृतिक विपत्तिबाट हुन सक्ने क्षति न्यूनीकरण गर्नेतर्फ राज्यले कदम चाल्नु पर्ने ।</p> <p>विकासको नाममा अव्यवस्थित वस्ती विकास र दीर्घकालीन सोचबेगर बनेका भौतिक संरचनाका कारण विपद व्यवस्थापनपश्चात पनि जनताले आफूलाई सुरक्षित महसुस गर्न नसक्नु अर्को विडम्बना देखिएको छ । सार्वजनिक तथा सरकारी जमिनमाथिको अतिक्रमणका कारण आपत्कालीन अवस्थामा सुरक्षित अवतरण गर्ने स्थान नपाएर पनि कतिले ज्यान गुमाउनु परेको यथार्थता राज्यको सामु देखा परेको छ । नदी किनारा इनार पोखरी पाटी पौवा जंगल पर्ती जग्गालगायतका सार्वजनिक एवं सरकारी जमिन वैयक्तिक तथा निजीस्वार्थका कारण साँगुरिन पुगेको तीतो यथार्थता पनि राज्यका सामु चुनौतीको रूपमा देखा परेको छ । जीवन स्वतन्त्रता अर्थात् बाँच्न पाउने अधिकारको अर्थ गास बास कपासमा मात्र सीमित छैन सुरक्षित किसिमले भयरहित वातावरणमा बाँच्न पाउने र उन्नति प्रगति र विकास गर्न पाउने अधिकार पनि आज जीवनकै अधिकारको रूपमा लिइनु पर्ने ।</p> <p>प्राकृतिक स्रोतको दिगो उपयोग हुने गरी गरिएको विकास नै बास्तवमा दिगो विकास हो । विकासको नाममा बढ्दो सहरीकरण र अव्यवस्थित बस्ती विकास एवं सरकारी एवं सार्वजनिक जमिनमाथिको अतिक्रमण गरी बनेका ठूलाठूला संरचनाले उल्टै समाजमा भयको वातावरण सिर्जना गरेको छ । तसर्थ आगामी दिनमा भूकम्पबाट हुन सक्ने क्षतिको न्यूनीकरण, प्राकृतिक प्रकोप एवं विपत् व्यवस्थापन, सुरक्षित भई बाँच्न पाउने हकको सम्मान, दिगो विकास, सुरक्षित, स्वास्थ्य, तथा सुन्दर बस्ती विकास, दैवीप्रकोपको बेला आश्रय लिने पर्याप्त खाली जमिनको योजनाबद्ध संरक्षण, भूकम्पीय सही सूचनाको लागि भूगर्भ विज्ञानको अध्ययन अनुसन्धान साथै नीति निर्माण र समसामयिक कानून निर्माणका लागि कार्य गर्नु भनी विपक्षी नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेतका नाममा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १३)</p>
२८.	<p><u>निर्णय नं. ९६१२ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>परिचयपत्र निर्देशिका नेपाल सरकारको निर्णयद्वारा जारी भएको र त्यसको आधारमा द्रन्द्बाट पीडित व्यक्ति वा निजको परिवारलाई सुविधा वा लाभ वितरण हुन्छ भने वा त्यसको आधार बनाइन्छ भने त्यसबाट सिर्जित परिणामको खराबीको उपचार माग गर्न संविधानको धारा १०७(२) को सहारा लिन नसकिने भन्ने हुँदैन । प्रस्तुत निर्देशिका धारा ३३ को खण्ड (त) सँग र विस्तृत शान्ति सम्झौतासँग सम्बन्धित देखिएको र निर्देशिकाअन्तर्गत जारी हुने परिचयपत्रबाट आर्थिक सेवा सुविधा प्रदान गर्ने दृष्टिकोण लिएको र त्यसबाट हक अधिकारको उपभोगमा प्रमाणित गर्ने दृष्टिकोण लिइन्छ । त्यसबाट समानतालगायतको हक प्रभावित हुन सक्ने भई उपचारको रिटमा विचार गर्न मिल्दैन भन्न मनासिब हुँदैन । साथै सरकारको निर्णय एवं काम कारवाही संविधान एवं प्रचलित कानूनविपरीत हुन्छ र त्यसबाट व्यक्तिको हक अधिकारमा प्रतिकूल असर पर्न जान्छ भने त्यस विरुद्ध उपचार खोज्न नमिल्ने भन्न मिलेन ।</p>

यसकारण प्रस्तुत निर्देशिकाको कानूनी परिणाम छैन भन्ने विपक्षीहरूको जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

(प्रकरण नं. ३)

विवादित निर्देशिकाले समग्ररूपमा राजनीतिक द्वन्द्वको क्रममा मृत्युवरण गरेका वा बेपत्ता पारिएका व्यक्ति भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । यसैगरी उक्त विवादित निर्देशिकामा प्रयुक्त “मृत्युवरण” शब्दले मारिएको भन्ने स्पष्ट गर्ने देखिँदैन । विगतको सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा सर्वसाधारण नागरिकसमेत मारिएका वा बेपत्ता पारिएका छन् । जसअनुसार निर्देशिकाले पीडक र पीडितबीचको फरक व्यवहार देखाउन सकेको देखिँदैन । यसले गर्दा द्वन्द्व पीडितलाई दिन लागेको परिचयपत्र पीडकले समेत प्राप्त गर्ने देखिन्छ जुन न्यायोचित नहुने ।

युद्धरत पक्ष विपक्षबाट अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार तथा मानवीय कानूनको व्यापक उल्लङ्घनद्वारा निर्दोष पक्षका उपर पुऱ्याएको शारीरिक, मानसिक, आर्थिक क्षति, मौलिक अधिकारको उल्लङ्घन वा भावनात्मक पीडा पुऱ्याइएका व्यक्तिहरूलाई पीडित मान्न सकिन्छ । सोअन्तर्गत पीडकलाई समावेश गर्न सकिँदैन । पीडक अर्थात् मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनकर्तालाई न्यायको दायरामा ल्याइनु पर्ने विधिशास्त्रीय अवधारणाविपरीत पीडितसरह नै समान व्यवहार गरिनु न्यायोचित नहुने ।

द्वन्द्वकालका पीडितको विशिष्ट पहिचान गर्ने आधारहरू सुनिश्चित नगर्ने हो र पीडित र पीडक सबैलाई द्वन्द्वको नाताले समान व्यवहार गर्ने हो भने पीडितप्रतिको राज्यको व्यवहार सम्मानजनक, यथार्थपरक र न्यायोचित हुन नसक्ने ।

(प्रकरण नं. ५)

संक्रमणकालीन न्यायको सही र इमान्दार कार्यान्वयन गर्ने क्रममा सम्बद्ध विषयहरूको कानूनी, संस्थागत, प्रक्रियात्मक, उपचारात्मक र राहतमूलक कतिपय व्यवस्थाहरूको एकमुष्ट तर्जुमा गर्नु र लागू गर्नु जरूरी हुन्छ । बदलाको भाव वा अपराध ढाकछोप गर्ने उद्देश्यले कुनै नीति वा कानूनको तर्जुमा गर्नु वा सहीरूपमा बन्नुपर्ने नीति वा कानूनको निर्माण वा कार्यान्वयनलाई अवरोध गर्नु विडम्बनापूर्ण कुरा हुन्छ । नितान्त न्याय र विवेकसङ्गत तवरले समाजको चाहनाको सम्बोधन गर्ने हिसाबले दीर्घकालीन लक्ष्य लिई कानून र न्याय प्रणालीको सञ्चालन गर्न सकिएन भने समाज निरन्तर द्वन्द्वमा फसिरहने हुँदा विकास र सभ्यताको मार्गमा अग्रसर हुन असम्भव हुने ।

द्वन्द्वकालमा भएका मानव अधिकार उल्लङ्घनका पीडितहरू आफूउपर भएको अन्याय विरुद्धको उपचार पाउने हकदार हुन् । तसर्थ पनि द्वन्द्व पीडित व्यक्तिहरूको लागि ल्याइएको भनिएको निर्देशिका र त्यसमा रहेका प्रावधानहरूलाई पीडितले सुरुमै आपत्ति जनाइसकेको अवस्थामा त्यस्तो चाहनालाई सिधै इन्कार गर्न पनि सकिँदैन । सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा बेपत्ता पारिएका वा मारिएका पीडितहरूलाई माओवादी जनयुद्धमा मारिएको भनी परिचयपत्र लिन बाध्य पारिने हो भने आफ्नै विरुद्धको कार्यको गौरवीकरण गर्न पीडितलाई बाध्य पारिएका अवस्था सिर्जना हुन जाने ।

	<p>मुलुकमा भएको सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा मारिएका वा बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको नजिकको हकदारको पहिचान गरी सम्बन्धित परिवारलाई सरकारको तर्फबाट उपलब्ध हुने विभिन्न सेवा सुविधा प्रदान गर्न सहज होस् भन्ने उद्देश्यले उक्त निर्देशिका बनेको देखिँदा द्वन्द्व पीडितले अपनत्व ग्रहण गर्ने खालको निर्देशिका बन्नु पर्ने जरूरी देखिन्छ । छुट्टाछुट्टै आन्दोलनका पीडितलाई समेट्ने गरी छुट्टाछुट्टै विषयको छुट्टै परिचय खुल्ने गरी निर्देशिका जारी गर्नु व्यावहारिक एवं न्यायोचितसमेत हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>विपक्षी नेपाल सरकारले जारी गरेको प्रस्तुत निर्देशिकामा प्रयुक्त भाषा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को भावनाअनुसार भएको देखिएन । प्रस्तुत निर्देशिकामा सवैधानिक दायित्वअनुरूपको भाषा तथा उद्देश्य नदेखिएको हुँदा मन्त्रपरिषद्को मिति २०६९।११।१४ को निर्णयबाट जारी भएको उक्त “राजनीतिक द्वन्द्वको क्रममा मृत्युवरण गरेका वा बेपत्ता पारिएका व्यक्ति तथा परिवारलाई प्रदान गरिने परिचयपत्रसम्बन्धी निर्देशिका, २०६९” संविधानको भावना तथा मर्मअनुरूपको र मान्य देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>
<p>२९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६८६ - परमादेश</u></p> <p>नेपाल सरकार वा कुनै सार्वजनिक निकाय वा पदाधिकारीले संविधान वा कानूनबमोजिम गर्नुपर्ने कुनै काम नगरेको वा गर्न नहुने कुनै काम गरेको कारणबाट जनसाधारणको हक, हित वा स्वार्थमा प्रतिकूल असर परेको कुरा सार्वजनिक हक वा सरोकारको विषय बन्दछ । कुनै विषयलाई “सार्वजनिक हो वा होइन भनी निर्धारण गर्दा मानिसको संख्या गणना गरेर निरूपण गरिने पनि होइन । जनसाधारणको सामान्य हक हितको प्रतिनिधित्व हुने विषय देखिन्छ भने संख्यात्मकरूपमा असर पर्ने मानिसको गणनाका आधारमा मात्र त्यस्तो विवादलाई सार्वजनिक सरोकारको विवाद होइन भन्न नमिल्ने ।</p> <p>विवादको स्वभाव, प्रकृति वा चरित्रका आधारमा त्यस विवादलाई सार्वजनिक विवाद हो वा व्यक्तिगत विवाद हो भनी छुट्ट्याउनु पर्दछ । सामान्यतया: देशको सुरक्षा, शासन व्यवस्था, सामाजिक शान्ति, जनसाधारणको शिक्षा, स्वास्थ्य र नैतिकता, देशको आर्थिक अवस्था, साँस्कृतिक वा धार्मिक विषय, सामाजिक न्याय, वातावरणीय न्याय आदि विविध विषयहरू सन्दर्भअनुसार सार्वजनिक हित वा सरोकारको विषय बन्ने गर्दछन् । वस्तुतः सार्वजनिक हित वा सरोकारको विषय वा क्षेत्र यति नै हो भनेर सूचिकृत गर्न सकिँदैन । यो प्रत्येक विवादको तथ्यगत सन्दर्भमा (Case to Case Basis) निरूपण गरिने विषय देखिन्छ । तथापि अदालतबाट निरूपण गरिने सार्वजनिक सरोकारको विवादको अर्थ लगाउँदा संविधान वा कानूनद्वारा प्रदत्त हक अधिकारको सापेक्षतामा अर्थ लगाइनु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>मूलतः नेपाली समाजमा र खासगरी गढीमाई मेलाका क्रममा ठूलो संख्यामा दिइने गरिएको पशु बलीको विषय यससँग सम्बन्धित कतिपय अन्धविश्वास वा रूढिवादी जनावरउपर गरिने</p>

क्रूर, निर्दयी, बर्बर र अमानवीय व्यवहार बली दिइएको कारणबाट पर्ने वातावरणीय दुष्प्रभाव जनस्वास्थ्यमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव विदेशबाट पैठारी गरिने पशु पन्छीको क्वारेण्टाइन परीक्षणको विषय र सम्भावित संक्रामक रोगको समस्यास विधायिकाले ऐन निर्माण गरेको १७ वर्षसम्म पनि त्यस्तो ऐन लागू (प्रारम्भ) नगरिएको विषय आदि विविध विषयमा प्रश्न उठाई न्यायिक निरूपणका लागि रिट निवेदकहरू अदालतमा प्रवेश गरेको देखिन्छ । उल्लिखित विषयहरू स्वभावैले तथा प्रथम दृष्टिमा नै सार्वजनिक चासो र सरोकारका विषय देखिन्छन । देशका हिन्दु धर्मावलम्बीहरूका बीच कायम रहेको कतिपय रूढीवादित्ता र अन्धविश्वास यही देशका हिन्दु धर्मावलम्बी नागरिकको सरोकारको विषय हुनु स्वाभाविक छ पशु पन्छीको बलीका कारणबाट उत्पन्न हुने पर्यावरणीय समस्या, जनस्वास्थ्यमा असर पर्ने कुरा आम सचेत नागरिकको सरोकारको विषय बन्दछ । पशु पन्छीलाई बली दिन देशका पूर्व पश्चिम कुनै पनि भूभागबाट ओसारपसार गर्दाको क्रममा गरिने निर्दयी व्यवहारका विषयलाई गढीमाई क्षेत्रका स्थानीय मानिसको मात्र चासो र सरोकारको विषय ठान्नु उचित नहुने । विधायिकाले १७ वर्षभन्दा पहिले जारी गरेको ऐन कार्यान्वयनमा नल्याइएको विषयलाई केवल कुनै व्यक्तिगत हित, चासो वा सरोकारको विषय ठान्न सकिँदैन । उल्लिखित विषयहरू संविधानद्वारा प्रदत्त सम्मानपूर्वक बाँचन पाउने हक, धार्मिक स्वतन्त्रताको हक, स्वच्छ वातावरणको हक, स्वास्थ्यसम्बन्धी हक, खाद्यसम्बन्धी हक, उपभोक्ताको हकसँग सम्बन्धित देखिनुका साथै कानूनको यथोचित कार्यान्वयनको विषय पनि देखिन्छन । यो सन्दर्भ लोक कल्याणकारी राज्य व्यवस्था कायम गर्ने अभिप्रायले हाल प्रचलित संविधान र पूर्ववर्ति नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ मा व्यवस्थित राज्यका निर्देशक सिद्धान्त र नीतिहरूसँग पनि जोडिएको विषय देखिन्छ । रिट निवेदकहरू कोही सांसद भइसकेको व्यक्ति, कोही कानून व्यवसायी अधिवक्ता र कोही पशु कल्याणको क्षेत्रमा कार्यरत सामाजिक अभियन्ता भएको कुरामा विवाद छैन । निजहरूलाई जनसाधारणको चासो र सरोकारको प्रतिनिधित्व गर्न सक्षम नभएको भनी मान्नु पर्ने कुनै कारण देखिँदैन । तसर्थ, रिट निवेदकहरूले सार्वजनिक हित र सरोकारसम्बन्धी प्रस्तुत विषयमा रिट निवेदन लिई अदालतमा प्रवेश गर्न पाउने नै देखिन आउने ।

(प्रकरण नं. ६)

वर्तमान युग विज्ञान र चेतनाको युग हो । आधुनिक युगले रूढिवादी अन्धविश्वासलाई मान्यता दिइरहन सक्दैन । विगतका कतिपय अतार्किक, अमानवीय र समाजको विकास एवम् प्रगतिशील परिवर्तनको बाधकको रूपमा रहेका प्रथा, परम्पराहरूलाई समाजले परित्याग गरेका प्रसस्तै उदाहरणहरू छन् । समाज परिवर्तनको विज्ञानसँग मेल नखाने कुराहरूलाई परित्याग नगर्ने हो भने हामीले अपेक्षा गरेअनुसारको परिवर्तनको गन्तव्यसमेत दुरुह वा दुष्कर बन्दछन् । नयाँ मान्यता स्थापित हुन पुराना मान्यता विस्थापित हुनु आवश्यक हुन जान्छ । संस्कार, परम्परा, प्रथा वा यस्तै नाममा पुराना मान्यताहरू सबैलाई अनुशरण गर्दै जाने हो भने समाजको आधुनिक परिवर्तन सम्भव नहुने ।

हिजोदेखि जे गरिँदै आयो, त्यो सबै ठीक छ र अपरिवर्तनीय छ भनी मान्ने हो भने समाजको प्रगतिशील परिवर्तन सम्भव हुँदैन । गलत कुरालाई छाड्न र असल कुरालाई आत्मसात् गर्नु सक्नु पर्दछ । यो मानव विकासको एक शुत्र पनि हो । यस कोणबाट पनि बली-प्रथालाई हेर्नु आवश्यक देखिने ।

(प्रकरण नं. ८)

कतिपय मानिसमा बली दिइने पशु पन्छीकै मुक्तिको लागि बली दिनुपर्दछ भन्ने धारणासमेत रहेको पाइन्छ । धर्मशास्त्रअनुसार देवी भगवतीलाई “जगत् जननी” मानिन्छ । जननी भन्नाले आमा भन्ने बुझिन्छ । धार्मिक मान्यताअनुसार देवी भगवती सम्पूर्ण प्राणी मात्रकी जननी हुन । आमाका लागि आफ्ना हरेक सन्तती प्रति अतुलनीय ममता र करुणा रहन्छ । उनै जननीका नाउँमा उनकै सन्ततीको बली दिएर कसरी खुःसी र सन्तुष्ट तुल्याउन सकिने हो ? यो तार्किकरूपमा बुझ्न सकिने विषय देखिँदैन । कसैकसैमा शक्ति प्राप्तिको लागि पशु बली दिइन्छ भन्ने पनि धारणा रहेको पाइन्छ । यथार्थमा हेर्ने हो भने बली प्रथाप्रति रूची नराख्ने कतिपय मानिसहरू शक्तिशाली बनेकै देखिन्छन र राज्य सञ्चालन गरी आएका छन् । बली दिनमा रमाउने कतिपय मानिसहरू दीन, कारुणिक, कमजोर अवस्थामा रहेका दृष्टान्त समाजमा यत्रतत्र जताततै पाउन सकिन्छ । शक्ति प्राप्त हुनु वा नहुनुसँग व्यक्तिको आफ्नो क्षमता, मेहनत, लगनशीलता, त्याग, समर्पण, ईच्छाशक्ति, परिस्थिति, संयोग आदि कुराको तादात्म्यता रहन्छस अदृष्य, कल्पनातीत विषयलाई धर्मको आवरण दिएर शक्तिको स्रोत देखाउने रूढिवादी प्रवृत्तिले समाजको अग्रगामी र प्रगतिशील परिवर्तन सम्भव नहुने ।

(प्रकरण नं. ११)

कानूनतः बाधा नपर्ने भएको सम्मकै कारणबाट लाखौं पशु पन्छीलाई खुल्लारूपमा बली दिने गरिएको कुराको औचित्य पुष्टि हुन सक्दैन । यसलाई उचित तवरबाट व्यवस्थापन गर्नु सरकारका सम्बद्ध निकायहरूको कर्तव्य हुन्छ । ऐनको मूल प्रावधानलाई एकातर्फ पन्छाएर अपवादस्वरूपको व्यवस्थाको आड लिनु तर्कसङ्गत हुँदैन । यसका अतिरिक्त ऐन नै लागू नगरी त्यस्तो ऐनले गरेको अपवादस्वरूपको व्यवस्थाको आड लिनु सरकारका लागि शोभनीयसमेत नदेखिने ।

(प्रकरण नं. ३९)

वास्तवमा बाँच्न पाउने हकभित्र सम्मान र प्रतिष्ठापूर्ण स्वस्थ जीवन जीउन पाउने हकसमेत अन्तरनिहित रहेको छ । बाँच्न पाउने हकलाई केवल पशुवत अस्तित्व (Animal Existence) को रूपमा बुझ्ने गरिएको पूरातन अवधारणाको अब कुनै कानूनी र व्यवहारिक महत्त्व छैन । वस्तुतः स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने कुरा संविधानद्वारा प्रत्याभूत मौलिक हक भएकाले यो हकको संरक्षण र प्रचलनका लागि राज्यका तर्फबाट आवश्यक प्रबन्ध गरिनु अनिवार्य र वाञ्छनीय देखिन्छ । यो हक प्रचलनका लागि रचनात्मक भूमिका निर्वाह गर्नु यस अदालतको समेत दायित्व बन्ने ।

गढीमाई मेलाका क्रममा हुने गरेको वातावरणीय प्रदुषण नियन्त्रण गरी स्वस्थ र स्वच्छ

	<p>वातावरण कायम राख्न बली दिइएका पशु पन्छीको मासुलगायतका पदार्थको उचित व्यवस्थापन गर्न, मासुको गुणस्तर निर्धारण, परीक्षण र नियन्त्रण गर्न, पशु बधशाला र मासु जाँच ऐन, २०५५ लागू गर्न तथा गढीमाई मन्दिर र आसपासका क्षेत्रमा स्वच्छ र स्वस्थ वातावरण कायम गर्न तथा बली दिइएका पशुको रगत, मासु, छालालगायत अन्य कारणबाट स्थानीय जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्न नदिन आवश्यक प्रबन्ध मिलाउनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा आदेश जारी गर्नु आवश्यक देखिन आउने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४३)</p>
<p>३०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६८७ - परमादेश</u></p> <p>नागरिकताको प्रमाणपत्रले नै व्यक्तिलाई खास देशको नागरिक भन्ने पहिचान गराउँदछ। नागरिक नबनीकन राजनीतिक अधिकार उपभोग गर्न सकिँदैन। राजनीतिक एवं आर्थिक अधिकार उपभोग गर्न र नागरिक भन्ने चिनाउन नागरिकताको प्रमाणपत्र अत्यावश्यक हुन्छ। मौलिक हक उपभोग गर्ने, रोजगार प्राप्त गर्ने, सार्वजनिक पद धारण गर्ने, राजनीतिक अधिकार उपभोग गर्ने, सामाजिक सुरक्षा प्राप्त गर्ने र मतदान गर्ने आदि विभिन्न मौलिक हक राज्यले आफ्ना नागरिकलाई प्रदान गर्दछ। राजनीतिक हक नागरिकबाहेक अन्य व्यक्तिलाई प्राप्त हुँदैन। नागरिकता व्यक्तिको व्यक्तिगत पहिचानसँग जोडिएको अत्यन्त संवेदनशील विषय हुँदा सारभूतरूपमा नागरिक हो भन्ने देखिएको स्थितिमा कार्यविधिको स-सानो अत्तो थापेर समस्यामा पार्नु न्यायपूर्ण नहुने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p> <p>आमाको नामबाट नागरिकता पाउँ भन्ने निवेदकको माग भएकोबाट बाबु कहाँ गयो वा के भयो भन्ने कुरा प्रासाङ्गिक नै देखिएन। आमाको नामबाट नागरिकता लिन सकिने व्यवस्था हुँदाहुँदै निवेदकलाई नागरिकता प्राप्त गर्नबाट वञ्चित गर्नु भनेको कानूनको बर्खिलाप कार्य गरेको मानिन आउँदछ। कानूनी अधिकारप्राप्त अधिकारीद्वारा आफ्नो कानूनी कर्तव्य पूरा गर्नुपर्ने हुन्छ। सो नगर्नु समानता विरुद्ध मात्र होइन समन्यायको समेत बर्खिलाप हुने देखिन्छ। निवेदकले जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौँमा निवेदन दिएको भनेबाट विपक्षी कार्यालय आफैँ संवेदनशील भई यो विषय वस्तुलाई हेर्नु वान्छनीय देखिने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p>
<p>३१.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७०६ - उत्प्रेषण</u></p> <p>नैतिक पतन देखिने अपराधमा सजाय पाएको व्यक्ति विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष हुन नसक्ने गरी शिक्षा नियमावली, २०५९ को नियम २९(ड) ले प्रतिबन्ध लगाएको देखिन्छ। ज्यान मुद्दामा अदालतबाट भएको फैसलाले लाक्पा तामाङ विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष हुन नपाउने अयोग्यताको निर्धारण गरिएको मान्नु पर्ने हुन आउने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. २)</p> <p>कर्तव्य गरी कसैको ज्यान मार्ने, मानिसको बाच्न पाउने नैसर्गिक र आधारभूत अधिकारको हनन् गरी कसैको जीवन समाप्त पार्ने कार्य गरेको कुरालाई नैतिक रूपमा सदाचारमा रही कार्य</p>

	<p>गरेको भन्न सकिने स्थिति हुँदैन । यस्ता व्यक्तिहरू विद्यालयमा पुग्नु मात्रले पनि बालबालिकामा त्रासको स्थिति सिर्जना गर्न सक्छ । त्यस्तो त्रासको स्थितिमा अध्ययन गर्ने कुरा मनोवैज्ञानिकरूपले वाञ्छित हुँदैन । तसर्थ विद्यार्थीहरूलाई भययुक्त वातावरणमा अध्ययनको अवसर प्रदान गर्नु सबैको कर्तव्य बन्ने ।</p> <p>विद्यालय जस्तो पवित्र र कलिला बालबालिकाहरूको भाग्य र भविष्य निर्धारण गर्ने संस्थाको व्यवस्थापकीय प्रमुखको चरित्र र नैतिकता उच्च रहेमात्र निजबाट विद्यालयको व्यवस्थापन प्रभावकारी र सदाचारपूर्णरूपमा हुन सक्छ । त्यसैले विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष जस्तो गरिमामय पदमा कार्य गर्ने व्यक्ति कसैको ज्यानमार्ने कार्य गरी सजाय पाएको व्यक्ति हुनुहुँदैन भन्ने उद्देश्य शिक्षा नियमावलीको नियम २९(ड) ले राखेको भन्ने सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ । सर्वोच्च अदालतबाट समेत अन्तिम फैसला भई कर्तव्य ज्यानमा कसुरदार ठहरी कैद सजाय भुक्तान गरिसकेको अवस्थामा निवेदकलाई उक्त पदमा कार्य गर्न योग्य छ भन्नु कानूनतः नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>
३२.	<p><u>निर्णय नं. ९७११ - उत्प्रेषण / प्रतिषेध</u></p> <p>रिट निवेदकले निवेदन पत्रमा दाबी गरेका खोलाको बालुवा, ढुंगा एवं गिट्टीहरू प्राकृतिक स्रोत भएको भन्ने कुरामा विवाद छैन । यस्ता प्राकृतिक स्रोतको स्वामित्व राज्यमा रहने भए पनि प्राकृतिक स्रोतको उपयोग गर्दा वातावरणलाई प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी मात्र गर्न सकिन्छ । मानव जाति र मानव जीवनको विकास एवं मानव अस्तित्व कायम राख्नको लागि प्राकृतिक स्रोत अपरिहार्य वस्तु भएकाले प्राकृतिक स्रोत कसैको निजी स्वामित्वको वस्तु मान्न मिल्दैन । यस्ता प्राकृतिक स्रोतहरूको प्रयोग आम नागरिकको सार्वजनिक हितका लागि प्रयोग गरिने भएकाले यस्ता वस्तुहरूको विनास हुनबाट जोगाउने संरक्षण र सवर्द्धन गर्नु राज्यको दायित्वभित्र पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p> <p>वस्तुतः प्राकृतिक स्रोतको खोजतलास, उत्खनन र प्रयोगमा ल्याउँदा वातावरण वनजंगल, पानीको स्रोत, वन्यजन्तु, भू-क्षय, वन विनास, वायुमण्डल, वातावरण, मानव बस्ती आदिमा प्रतिकूल प्रभाव पार्न नदिन त्यस्तो कार्य गर्ने अनुमति प्रदान गर्नुपूर्व वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको अध्ययन गरेर मात्र अनुमति प्रदान गरिनु पर्दछ । यससम्बन्धी प्रचलित कानूनी व्यवस्था हेर्दा भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन, २०३९ को दफा ४ र १०, जलस्रोत ऐन, २०४९ को दफा १७, १९ र २०, वन ऐन, २०४९ को दफा ४९, ६८ र ७०, वातावरण संरक्षण ऐन, २०५३ तथा वातावरण संरक्षण नियमावलीको व्यवस्थाबमोजिम वातावरणमा कुनै प्रकारको प्रतिकूल असर नपर्ने देखिएमा मात्र प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन र प्रयोग गर्न सकिने अवस्था हुन्छ तर प्रस्तुत रिट निवेदनमा उल्लेख गरिएको खोलाहरूबाट ढुंगा, बालुवा जस्ता प्राकृतिक स्रोतउपर स्थानीय निकायको अधिकार भएको भन्ने आधारमा बालुवा ढुंगा निकासी एवं बिक्री</p>

	<p>गर्ने ठेक्कामा लगाउने कार्यलाई उक्त कानूनी व्यवस्था अनुकूलको कार्य भन्न मिल्ने नदेखिने । (प्रकरण नं. १२)</p> <p>वस्तुतः विभिन्न मानवीय क्रियाकलापहरूबाट वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्दै गएको तथ्यप्रति कसैको पनि दुईमत हुन सक्दैन । आर्थिक विकासको लागि मानव समुदायले प्राकृतिक स्रोत साधनको उपभोग गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई नकार्न नसकिए पनि मानव क्रियाकलापबाट नै प्रकृतिको अस्तित्व नै खतरामा पर्न लागेको तथ्य पनि शाश्वत छ । आर्थिक विकास नभई मानव जीवनको विकास हुनै नसक्ने हुँदा आर्थिक विकासको द्वार नै बन्द गर्ने वा वातावरणको विनास भइरहने दिने भन्ने दुवै विषयहरू उचित हुन सक्दैन । मानव विकासका लागि आर्थिक उन्नतिको अपरिहार्यतालाई पनि इन्कार गर्न सकिँदैन भने मानववर्गीयत समस्त प्रकृतिको अस्तित्व कायम राख्न वातावरण संरक्षणको विकल्प खोज्न पनि मिल्दैन । यसका लागि विकास र वातावरणबीच सन्तुलन कायम गर्दै अघि बढ्नुको कुनै विकल्प नरहने । (प्रकरण नं. १४)</p>
<p>३३.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७३३ - उत्प्रेषण</u></p> <p>वस्तुतः धर्म निरपेक्ष राज्यको तात्पर्य कुनैपनि धार्मिक मतावलम्बनद्वारा राज्यको गठन हुने नभई प्रत्येक व्यक्ति आफ्नो आस्था एवं विश्वासअनुरूपको धर्मको अवलम्बन, अभ्यास र संरक्षण गर्न स्वतन्त्र रहन्छन् र सो कुरालाई संविधान र कानूनद्वारा प्रत्याभूत गरिन्छ । राज्यले धर्म वा धार्मिक आस्थाको आधारमा नागरिकहरूबीच विभेद गर्दैन भन्ने नै हो । हाम्रो संवैधानिक व्यवस्था हेर्दा धर्म र राज्य सञ्चालनबीच सम्बन्ध विच्छेदको अवस्था रहेको भन्ने नदेखिई धार्मिक सहिष्णुता, समन्वय र सर्वधर्म समभावको अवधारणालाई राज्यले अनुशरण गरेको भन्ने देखिन्छ । धार्मिक स्वतन्त्रता वा हकको प्रयोग गर्ने नाउँमा सार्वजनिक स्वास्थ्य, शिष्टाचार वा नैतिकताको प्रतिकूल हुने वा सार्वजनिक शान्ति भंग गर्ने क्रियाकलाप गर्ने गराउने वा कसैको धर्म परिवर्तन गराउने कार्यलाई निषेध एवं दण्ड गर्ने दायित्व राज्यलाई सुम्पिएको मात्र नभई धार्मिक स्थल वा धार्मिक गुठीको सञ्चालन र संरक्षण गर्न तथा गुठीको सम्पत्ति तथा जग्गाको व्यवस्थापनको लागि कानून बनाई नियमित गर्ने दायित्व पनि राज्यमा सुम्पिएको अवस्था संविधानमा रहेकोले धार्मिक विषयमा राज्यले आँखै लगाउन हुँदैन भन्न नमिल्ने ।</p> <p>हाम्रो देशभित्र हिन्दू, बौद्ध, इस्लाम, क्रिस्चियनलगायतका विभिन्न धर्म अनुशरण गर्ने व्यक्ति र सम्प्रदायहरूले विभिन्न संस्थाहरू खडा गरेको र तिनको व्यवस्थापनको लागि गुठी राखेको पाइन्छ । जे जस्ता धार्मिक संस्था वा गुठीहरूको स्थापना गरिएको भएपनि सार्वजनिक हित, पहुँच वा व्यवस्थापनको दृष्टिबाट सार्वजनिक हकहित वा सरोकार रहेको विषयमा राज्यले चासो राख्नु वा व्यवस्थापनमा पारदर्शीता र सुशासन कायम राख्न कानूनी व्यवस्था गर्नु धर्म निरपेक्षताको विपरीत हुँदैन । जसको अर्थ राज्यले कुनै खास धर्म वा धार्मिक सम्प्रदायलाई विशेष प्राथमिकता प्रोत्साहन वा सहूलियत दिन नहुने मान्यता अंगिकार गरेको मान्नुपर्ने । (प्रकरण नं. ५)</p>

	<p>निवेदकले गैर संवैधानिक भनी प्रश्न उठाएको प्रस्तुत नियमावलीले मन्दिरको नाउँमा प्राप्त हुने भेटी, दान र दक्षिणा कोषमा दाखिला हुने व्यवस्था गरेको हुँदा श्री पशुपतिनाथको चरणमा समर्पित गरिएको सम्पूर्ण दान दातव्य कोषको खातामा जम्मा भई दान भेटीको एकिकृतरूपमा व्यवस्थापन भई पारदर्शितामा अभिवृद्धि हुन जाने देखिन्छ । नियमावलीको यस व्यवस्थाको कारण श्रीपशुपतिनाथको कोषमा थप अर्थआर्जन भई वृहत पशुपति क्षेत्र विकास कार्यक्रममा समेत खर्च गर्न सकिने अवस्था देखिन्छ । जसका कारण पशुपतिनाथ क्षेत्रको समग्र विकासबाट शैवमार्गी हिन्दू धर्मप्रति आस्थावान् आम भक्तजनलाई थप सुविधा विस्तार हुन जाने र पशुपतिनाथको आन्तरिक कार्यव्यवस्था सञ्चालनमा समेत सहजता पुग्न जाने देखिन्छ । नियमावली तर्जुमाको सकारात्मक पक्षलाई विचार गर्दा हिन्दू धर्मप्रति आस्थावान् निवेदकलगायतका सर्वसाधारण नागरिकको हितमा नै प्रस्तुत नियमावली रहेको देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>
<p>३४.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७३५ - उत्प्रेषण</u></p> <p>मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र नरम कानून (Soft Law) हो र निवेदनमा उल्लेख गरेको धारा १७(१)(२) (सम्पत्तिसम्बन्धी अधिकार) वा धारा २७(१) (सांस्कृतिक अधिकार) ले राज्यको संविधान वा ऐनभन्दा उच्च स्थान राख्दैनन् । तसर्थ कुनै पनि व्यक्तिले आफ्नो सम्पत्ति राज्यलाई दिन्नै भन्न पाउँछ वा पाउँदैन भन्ने कुरालाई मुलुकको संविधान र कानूनी व्यवस्थाको सापेक्षतामा हेर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. २)</p> <p>राज्यले सार्वजनिक हितको लागि जग्गा प्राप्त वा अधिग्रहण गर्न सक्छ । करको प्रयोजनको लागि र जग्गा जमिनको हकमा उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न, कृषिको आधुनिकीकरण र व्यावसायिकरण, वातावरण संरक्षण, व्यवस्थित आवास तथा सहरी विकासको लागि भूमि सुधार आदिको लागि जग्गाको हक व्यवस्थापन र नियमन गर्न सकिने कुरा धारा २५ मा उल्लेख गरिएको छ । यी सार्वजनिक हितमा गरिने केही उदाहरणहरू हुन् तर सार्वजनिक हितभित्र अन्य कुराहरू पनि पर्न सक्ने ।</p> <p>अमूक प्रयोजन सार्वजनिक हितभित्र पर्छ वा पर्दैन भन्ने कुरा मुद्दा विशेषको रोहमा भनिने कुरा हो । प्रस्तुत रिट निवेदनको सन्दर्भ जग्गा प्राप्त गर्ने वा अधिग्रहण गर्ने प्रयोजनसँग अर्थात् विद्युत् प्रसारण लाइनको सबस्टेशन निर्माणसँग जोडिएको हुँदा सो विषय सार्वजनिक हित होइन भन्न सकिने अवस्था देखिएन । सार्वजनिक हितको निमित्त जग्गा प्राप्त गर्ने राज्यको सो अधिकार यथार्थमा सार्वजनिक हितमा प्रयोग भएसम्म व्यक्तिले त्यसलाई प्रतिरोध गर्न सक्ने वा बेमन्जुरी जनाउन सक्ने देखिँदैन । तसर्थ धर्म संस्कृति वा बसोबासको ऐतिहासिक निरन्तरता विश्रुङ्खल हुने दाबी गर्दै आफ्नो जग्गा अधिग्रहण दिन मन्जुर छैन भन्ने निवेदकहरूको जिकिरलाई संविधानतः स्वीकार गर्न मिल्ने स्थिति नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>

	<p>वस्तुतः क्षतिपूर्ति शब्दको तात्पर्य जग्गा अधिग्रहण वा प्राप्ति वा सोमा कुनै अधिकार सिर्जना गरिएको कारण हुन गएको क्षतिको पूर्तिमार्फत सरोकारवाला पक्षलाई अधिग्रहणपूर्वको अवस्था (Status quo ante) मा फर्काइनु भन्ने हो । यसको पछि राज्यले सार्वजनिक हितको नाममा कसैलाई गरिब बनाउन हुँदैन भन्ने मान्यता लुकेको छ । त्यसैले अधिग्रहण वा प्राप्ति गरिएको सम्पत्ति खरिद वा बिक्री गरिँदा क्रेता वा बिक्रेताले सामान्यतः के कतिमा खरिद वा बिक्री गर्छन्, त्यस्तै गरी अधिग्रहणको कारण कुनै व्यक्ति पूर्णतः विस्थापित हुने स्थितिमा हाल बसोबास गरिरहेको स्थानमा जीवन निर्वाहको लागि प्रयोग गरी आएको निजी स्वामित्व, भोग वा सार्वजनिक स्वामित्वमा रहेका तर परम्परागतरूपमा उपभोग गरी आएको कस्तो स्रोत वा साधन छन्, नयाँ ठाउँमा उसलाई संस्थापित हुन के कति रकम वा के कस्तो तात्कालिक र दीर्घकालीन सहयोग जरूरी पर्छ, सो पनि क्षतिपूर्ति निर्धारण गरिँदा विचार गर्नुपर्ने आधार हुन सक्ने ।</p> <p>विकासको नाममा विस्थापनबाट प्रभावित व्यक्तिहरूले भोग्नुपर्ने सामूहिक र व्यक्तिगत विपन्नता रोक्नु राज्यको कर्तव्य हुन्छ । यो किन पनि जरूरी हुन्छ भने विस्थापनबाट अक्सर ग्रामिण, गरिब र निमुखा व्यक्तिहरूको बढी प्रभावित हुन पुग्छन् । उनीहरूको हितमा सकारात्मक हस्तक्षेप आवश्यक हुन्छ । त्यसैले यी समस्त कुराहरूलाई कानून निर्माण गर्दा ध्यान दिनुपर्छ । संविधानमा क्षतिपूर्तिका आधार र कार्य प्रणाली कानूनद्वारा तय हुने भन्ने कुरा परेकोले विधायिकाले कानूनी आधार निर्माण गरी क्षतिपूर्तिबारे व्यवस्था गर्न त सक्छ तर त्यस्तो क्षतिपूर्ति नाम मात्रको छ वा वास्तविक छ अधिग्रहण वा प्राप्त गर्न लागिएको सम्पत्तिसँग सान्दर्भिक छ वा छैन भन्ने कुरा न्यायिक परीक्षणको विषय बन्न सक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>
३५.	<p><u>निर्णय नं. ९७३७ - उत्प्रेषण</u></p> <p>कसैको हकहितमा असर पर्ने गरी कुनै निर्णय गर्नुपूर्व सम्बन्धित असर पर्ने व्यक्तिलाई सुनुवाइको अवसर प्रदान गर्नु आवश्यक हुन्छ । यो एक स्थापित न्यायिक मान्यता हो । यस मान्यता प्रतिकूलका निर्णयले मान्यता नपाउने, बदर हुने भनी अदालतबाट पटक-पटक व्याख्या, विवेचना र सिद्धान्त प्रतिपादन भएका छन् । यस दृष्टिबाट हेर्दासमेत विपक्षी आयोगको विवादित निर्णय र काम कारवाही न्यायिक मान्यता, न्यायका आधारभूत सिद्धान्तअनुकूल देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>जुनसुकै प्रकारका जग्गाको दर्ता सेस्ता दुरुस्त, अद्यावधिक र व्यवस्थितरूपमा राखिनु पर्दछ । जग्गाको दर्ता, हक स्वामित्व र भोगको विषय अवस्थानुसार व्यक्तिको हक, सार्वजनिक हक हित वा सरोकार र संस्थागत हक हितको विषयको रूपमा रहेको हुन्छ । जग्गा दर्ता गर्ने कुरा स्वामित्व निर्धारण सम्बन्धी विषय भएकोले यस कार्यलाई लामो समयसम्म अनिर्णित, अनिश्चित र संशययुक्त अवस्थामा रहन दिनु शोभनीय नहुने ।</p> <p>अनिश्चयको अनुचित लाभ लिएर सरकारी वा सार्वजनिक जग्गालाई निजी कायम गर्ने दूषित</p>

	<p>प्रवृत्तिहरू समेत देखा पर्ने गरेका छन् । मालपोत ऐन, २०३४ को दफा २४ ले सार्वजनिक जग्गा व्यक्तिका नाउँमा दर्ता भएको भएपनि त्यस्तो दर्ता बदर हुने प्रावधान व्यवस्थित गरेको छ । उक्त कानूनी प्रावधानको कार्यान्वयनमा वाञ्छित प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने चुनौती पनि सम्भवतः कायम नै छ । जग्गा दर्तासम्बन्धी विषय अधिकारको कुरा मात्र नभएर जवाफदेहिताको विषय पनि हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
--	---

३. मानव अधिकार तथा लैङ्गिक न्याय

<p>३६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५२० - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को भाग ३ अन्तर्गत मतदानको अधिकारलाई मौलिक हक अन्तर्गत समावेश गरेको देखिँदैन । तर पनि मतदानको अधिकार राजनीतिक अधिकार भएकोले यो अधिकार नागरिकले मात्र प्राप्त गर्न सक्ने अधिकार भएको कुरामा विवाद रहँदैन । संवैधानिक एवम् कानूनी व्यवस्थाबाट पनि गैर नेपाली नागरिकलाई मतदानको अधिकार रहे भएको देखिन नआएकोले गैर नेपाली नागरिकले मतदानको अधिकार प्राप्त गर्ने प्रयोजनका लागि मतदाता नामावलीमा नाम समावेश गराउन निवेदन दिने लगायतका प्रक्रियामा समावेश हुन पाउने देखिन आउँदैन । त्यस्तो अधिकार नेपाली नागरिकले मात्र प्राप्त गर्न सक्ने भन्ने देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>मतदाता नामावलीसम्बन्धी नियमावली, २०६८ को नियम ३१(क) को उपनियम (३) को कानूनी व्यवस्थाअनुसार नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र प्राप्त नगरेको व्यक्तिको नाम संवत् २०६४ सालको संविधानसभा सदस्यको निर्वाचनको मतदाता नामावलीमा समावेश रहेछ र निज कानूनबमोजिम मतदाता हुन योग्य नेपाली नागरिक पनि रहेछ भने निजले मतदाता नामावलीमा नाम समावेश गर्न नाम दर्ता अधिकारीसमक्ष निवेदन दिन सक्ने भन्ने कानूनी व्यवस्थाले निवेदकले दाबी लिए जस्तो गैर नेपाली नागरिकलाई मतदाता नामावलीमा नाम समावेश गराउन पाउने छुट वा सुविधा दिएको भन्ने देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p> <p>मतदाता नामावलीसम्बन्धी नियमावली, २०६८ को नियम ३१क. को उपनियम (३) मा रहेको कानूनी व्यवस्थाबाट गैर नेपाली नागरिकले मतदाता नामावलीमा आफ्नो नाम समावेश गर्नका लागि नाम दर्ता अधिकारीसमक्ष निवेदन दिन सक्ने भन्ने नदेखिँदै त्यस्तो निवेदन नेपाली नागरिकले मात्र सक्ने व्यवस्था रहेको देखिँदा सो कानूनी व्यवस्था नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा २ र ८ तथा मतदाता नामावलीसम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ५ समेतसँग बाझिएको देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p> <p>“नेपालको नागरिक हो भन्ने कुराको आधिकारिक प्रमाण नागरिकताको प्रमाणपत्र नै भएकाले</p>
------------	--

	<p>नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्रको अपरिहार्यतालाई प्रतिस्थापन गर्ने, अनादर गर्ने वा इन्कार गर्ने कुनै पनि कानूनी व्यवस्था असंवैधानिक हुन्छ भन्ने कुरा बुझ्न आवश्यक छ । तसर्थ नागरिकताको प्रमाणपत्र प्राप्त गर्नु र नगर्नुले मतदाता नामावलीमा नाम समावेश गर्ने प्रयोजनका लागि तात्त्विक असर गर्दैन भन्न नसकिने” भनी प्रकरण नं.६ मा र “मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता गर्नका लागि नागरिकताको प्रमाणपत्रको अपरिहार्यतालाई कायमै राखी यदि नागरिकताको प्रमाणपत्र अस्पष्ट वा द्विविधाजनक देखिएमा नागरिकताको प्रमाणपत्रको पुनर्पुष्टि (Verify) को लागि मात्र जग्गा धनी प्रमाणपूर्जा लगायत मतदाता नामावलीसम्बन्धी ऐन, २०६३ को उपदफा (१) र (२) मा उल्लेख भएका अन्य कागजपत्रहरू नाम दर्ता अधिकारीले माग गर्न सक्ने भन्ने अर्थमा उक्त कानूनी व्यवस्थालाई व्याख्या गर्नु अन्तरिम संविधानको धारा ८(१) र मतदाता नामावलीसम्बन्धी ऐनको दफा ५(१)(क) अनुकूल हुने” भनी (प्रकरण नं.७) मा यस अदालतको विशेष इजलासबाट मिति २०६८।३।१९ (०६७-WS-००१४, ने.का.प. २०६८ अंक १० पृ. १६६७) मा यस अदालतबाट भएको व्याख्याले मतदाता नामावलीमा नाम समावेश गर्नका लागि नेपाली नागरिक हुनु पर्ने आवश्यकतालाई औंल्याउँदै नेपाली नागरिकले नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र नलिएको भए पनि नेपाली नागरिक भएको भन्ने कुरा पुष्टि हुने अन्य कागजातका आधारमा पनि निजले आफ्नो नाम मतदाता नामावलीमा समावेश गर्नका लागि निवेदन दिन सक्ने भन्ने देखिन आएकोले मतदाता नामावलीसम्बन्धी नियमावली, २०६८ को नियम ३१क. को उपनियम (३) यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त प्रतिकूल रहेको छ भन्ने निवेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.९ र १०)</p>
३७.	<p><u>निर्णय नं. ९५२१ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>संविधानको धारा २७ को सूचनाको हकसम्बन्धी व्यवस्था निरपेक्ष मौलिक हक नभई कानूनले निर्दिष्ट गरेबमोजिम त्यसको प्रयोग र उपभोग गर्न पाउने हक भएकोले कानूनबमोजिम सार्वजनिक सूचनाको सदुपयोग गर्नुपर्ने हुन्छ । यसको दुरुपयोग हुने गरी वा जथाभावी वा आफूखुसीरूपले प्रयोग गर्न मिल्ने देखिँदैन । कुनै कुराको दुरुपयोग हुन्छ भने त्यसले समाजको राजनीतिक, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिकलगायतका विविध पक्षमा नकारात्मक असर पार्ने भएकोले सार्वजनिक निकायबाट प्राप्त सूचनाको दुरुपयोग भएमा त्यसले पनि समाजको विविध पक्षमा नकारात्मक असर पार्न सक्ने हुँदा यसको दुरुपयोग हुनु हुँदैन भन्ने कुरामा कुनै विवाद रहन नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.९)</p> <p>सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ३१ को मूल उद्देश्य नै सूचनाको दुरुपयोग गर्न नहुने भन्ने देखिएको र सो दफाले सूचनाको सदुपयोग गर्नमा कुनै प्रतिबन्ध लगाएको स्थितिसमेत देखिन नआएकोले निवेदन मागबमोजिम सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ३१(१) र (२) नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा २७ सँग बाझिएको देखिन</p>

	<p>नआउने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १०)</p> <p>सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ३(३) को खण्ड (क) देखि (ङ) सम्मका अवस्थाहरू विद्यमान रहेको स्थितिमा मात्र त्यस्ता सूचनाहरू गोप्य राख्न सकिने गरी दफा २७(१) बमोजिमको समितिले वर्गीकरण गर्न सक्ने भए पनि सो दफा ३(३) को कुन खण्डअनुसार गोप्य राख्नु पर्ने हो भन्ने कुरा सो समितिको निर्णयमा खुलेको देखिँदैन । यस्तै सो समितिले सार्वजनिक सूचना गोप्य राख्ने गरी वर्गीकरण गर्दा कति अवधिसम्म गोप्य राख्नुपर्ने हो सो अवधिसमेत खुलाउनु पर्ने व्यवस्था दफा २७(२) मा रहेकोमा सो कानूनी व्यवस्थाबमोजिम के कति अवधिसम्म गोप्य राख्नुपर्ने हो भन्ने कुरा पनि सो निर्णयमा खुलेको नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १४)</p> <p>सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा २७ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) मा सम्बन्धित मन्त्रालयको सचिव सदस्य हुने व्यवस्था रहेकोमा कुन मन्त्रालयका सचिव के कस्तो आधारमा सदस्य भएका हुन् भन्ने र खण्ड (ग) अनुसारको सदस्य के कसरी तोकिएको भन्ने नदेखिनुका साथै सो ऐनको दफा ३(३) को खण्ड (क) देखि (ङ) सम्मका व्यवस्थाहरू मध्ये के कुन अवस्था परी सूचना गोप्य राख्नु परेको हो र दफा २७(२) बमोजिम कति अवधिका लागि गोप्य राखिने हो भन्ने सम्बन्धमा केही उल्लेख नगरी भएको वर्गीकरण समितिको मिति २०६८।८।२६ को निर्णय र सो निर्णयका आधारमा जारी भएको मिति २०६८।१०।१ को पत्रसमेत कानूनसम्मत देखिन नआउने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १५)</p>
३८.	<p><u>निर्णय नं. ९५५१ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>द्वन्द्वकालमा भइरहेका मानवीय कानून विरुद्ध वा मानव अधिकार उल्लङ्घनका गम्भीर कसुरहरू रोक्ने, ती कसुरहरू दोहोरिन नदिने, पीडितमा आत्मसम्मानको भाव उद्वोधन गराउने राष्ट्रिय मेलमिलापको वातावरण बनाउने र कानूनी राज्यको पुनस्थापन गरी शान्ति बहालीको मार्गमा योगदान पुऱ्याउने नै संक्रमणकालीन न्यायको मुख्य अभिष्ट हो । संक्रमणकालीन अवधिमा भएका घटनाहरूको दोषीलाई मनपरी क्षमादान गर्दा विधिको शासन (Rule of law) कायम रहन सक्दैन । बरु विधिको शासन (Rule of law) कायम गर्न गम्भीर अपराधका पीडकहरूलाई क्षमादान दिनेसमेतका व्यवस्था राखिनु हुँदैन । द्वन्द्वकालमा राजनीतिकरूपले मात्र घटना घटित भएका छैनन् । अपराधिकरूपले पनि घटना भएका छन् । राजनीतिकरूपले घटित घटना र अपराधिकरूपले घटित घटनालाई एकै स्थानमा राखेर हेर्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १२)</p> <p>मानव अधिकारको दृष्टिकोणले द्वन्द्वकालमा घटेका घटनाहरू राज्यले सम्बोधन गर्नुपर्ने हुन्छ । राज्यले कानून बनाए भनेर मात्र हुँदैन । बनेको कानून संविधान अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड र</p>

	<p>अदालतबाट भएको फैसला वा आदेश अनुकूलको भई कार्यान्वयन योग्य हुनुपर्दछ । संविधानसमेतको प्रतिकूल कानून बनेमा त्यस्तो कानून संवैधानिक परीक्षणको रोहमा कायम रहन नसक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १३)</p> <p>विधिको शासनको पालनाबाट नै स्थायित्व, उन्नयन र विकास हुन्छ । स्थायित्व, उन्नयन र विकासको लागि विधिको शासन स्थापित गरिनु पर्दछ । विधिको शासनमा विश्वास गर्ने संस्थाहरूले अदालतबाट भएको आदेशलाई उपेक्षा गर्न मिल्दैन । विधि भन्दा माथि व्यक्ति वा संस्था कुनै पनि हुन नसक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १४)</p> <p>राज्यका हरेक अंगहरूको आ-आफ्नो कार्यहरू तोकिएका हुन्छन । ती कुनै एक अर्काका विरुद्ध लक्षित छैनन । हरेक अंगले तोकिएको आ-आफ्नो कार्य गरेको खण्डमा मात्र राज्य सन्तुलितरूपमा विकास र समृद्धिको पथमा अग्रसर हुन्छ । राज्यका अंगहरू विधयायिका, कार्यापालिका र न्यायपालिकाले पनि आ-आफ्नो कार्य गरेमा त्यो सार्थक र अपेक्षित हुन्छ । नीति निर्माण गर्ने काम र देशको प्रशासन सञ्चालन गर्ने काम कार्यपालिकाको क्षेत्रभित्र, कानून निर्माण गर्ने काम व्यवस्थापिका संसदको क्षेत्रभित्र र कानूनको व्याख्या गर्ने काम न्यायपालिकाको क्षेत्रभित्र पर्ने हुँदा यी तिनै अंगहरूले एक अर्काको अधिकार क्षेत्रमा हस्तक्षेप गर्न मिल्दैन । अदालतबाट भएको आदेश अन्यथा भएमा बाहेक कार्यपालिका र व्यवस्थापिकाले मान्नुपर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १५)</p>
<p>३९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५५३ - उत्प्रेषण / प्रतिषेध</u></p> <p>ज्यानसम्बन्धी मुद्दामा अदालतको अन्तिम फैसलाबाट सर्वश्वसहित जन्मकैद वा जन्मकैदको सजाय पाएको व्यक्ति संविधानसभा सदस्यको निर्वाचनमा उम्मेदवार हुन पाउने देखिँदैन । अदालतबाट भएको फैसला सबैले मान्नु र पालन गर्नु पर्ने हुँदा शसस्त्र ब्रन्डको पक्ष रहेको भन्ने आधारमा मात्र अदालतबाट भएको फैसलाबमोजिमको दायित्व वहन गर्न नपर्ने भन्न नमिल्ने । शसस्त्र ब्रन्डको पक्ष रहेका व्यक्तिहरूलाई मात्र अदालतको फैसलाले सर्वश्वसहित जन्मकैद वा जन्मकैदको सजाय भएको थियो, सो बाहेकका अन्य व्यक्तिहरूलाई त्यस्तो सजाय भएको थिएन भनी निवेदकले भन्न सकेको छैन र त्यस्तो अवस्था रहेको पनि देखिँदैन । सो कानूनी व्यवस्था शसस्त्र ब्रन्डको पक्ष रहेका र नरहेका सबैलाई समानरूपमा लागू हुने कानूनी व्यवस्था भएको र कुनै खास वर्ग वा समुदायप्रति मात्र लक्षित रहेको पनि नदेखिँदा उक्त व्यवस्था समानताको हकविपरीत रहेको भन्ने निवेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>४०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५५४ - बन्दीप्रत्यक्षीकरण</u></p> <p>निवेदक संस्थाको संरक्षकत्वमा रहँदा यी बालबालिकाले विगतमा कुनै दुर्यवहार सहनु परेको अवस्था मिसिलबाट देखिँदैन भने यस्तो अवस्थामा यो संस्थाको सहमति वा स्वीकृतिबिना यी</p>

	<p>बालबालिकालाई उक्त संस्थाको संरक्षकत्वमा हटाउनका लागि यथेष्ट कारण वस्तुनिष्ठ आधारमा प्रमाणित हुनुपर्ने हुन्छ । प्रहरी कार्यालयले संरक्षण गर्न जिम्मा दिएकै भरमा निवेदक संस्थाले यी बालबालिकाको शिक्षादीक्षा लालन पालन गरी आएको अवस्थामा प्रहरी कार्यालयले नै त्यहाँबाट छुटाई अर्को संस्थामा निजहरूलाई पठाउँदा ती बालबालिकाको मनोदशा कस्तो हुन्छ भन्ने कुराको पनि हेक्का राख्नु जरूरी हुने ।</p> <p>अनाथ बालबालिकालाई जुनसुकै बालकल्याणकारी संस्थाले कानूनबमोजिम आफ्नो संरक्षकत्वमा राख्न नसक्ने होइन तर त्यसरी राख्दा बालबालिकाको सर्वोत्तम हित र रूचीलाई ध्यान दिनु त्यत्तिकै आवश्यक हुने ।</p> <p>बन्दी बनाइएका भनेको बाल हेल्प लाईनमा राखिएका बालबालिकाहरूलाई इजलाससमक्ष सोधपुछ गर्दा निजहरूले निवेदक संस्थासँग रहन इच्छा जाहेर गरेको र निवेदक संस्थालाई नै सामुदायिक प्रहरी सेवा चावहिलबाट जिम्मा दिएको देखिएको अवस्थामा बालबालिकाको इच्छाविरुद्ध निजहरूलाई विपक्षी संस्थामा राखी राख्न उचित नहुँदा विपक्षी बाल हेल्पलाई नै नेपालको जिम्माबाट छुटाई निवेदक संस्था सहयोगी समाज नेपाललाई निज बालबालिकाहरू आवा भन्ने आभा, सुप्रिया र गौरव जिम्मा लिनका लागि बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ का सर्तहरू पालन गर्ने गरी कागज गराई निवेदक संस्थाको जिम्मामा बालबालिकाहरू पठाई दिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>४१.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५७६ - परमादेश / प्रतिषेध</u></p> <p>व्यक्तिको सार्वजनिकीकरणले स्वच्छ सुनुवाइमा प्रतिकूल असर परेको भन्नेसमेत निवेदन दाबी रहेको छ । प्रत्येक व्यक्तिले स्वच्छ सुनुवाइसम्बन्धी अधिकार प्राप्त गर्ने भएकोले सार्वजनिकीकरणले न्यायिक निकाय पनि पूर्वाग्रही बन्दछ भनी शङ्का व्यक्त गर्नु उचित होइन । संविधान, कानून तथा न्यायका मान्य सिद्धान्तबमोजिम न्याय सम्पादन हुने हुँदा कुनै अमुक सूचनाबाट न्यायिक निर्णयमा असर पर्ने वा न्यायिक निर्णय प्रभावित हुने भनी न्यायिक स्वतन्त्रताको मूल्य मान्यता माथि नै शङ्का व्यक्त गरी गलत धारणा बनाउनु मनासिब नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p> <p>कुनैपनि व्यक्ति फौजदारी कसुरमा हिरासतमा वा थुनामा रहेको अवस्थामा अरु व्यक्तिको भन्दा निजको वैयक्तिक स्वतन्त्रता केही हदसम्म नियन्त्रित हुन पुग्न जाने हुँदा वैयक्तिक स्वतन्त्रतालाई असीमित, अनियन्त्रित, पूर्ण र निरपेक्ष हकको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्ने नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p>
<p>४२.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५८२ - बन्दीप्रत्यक्षीकरण</u></p> <p>यथोचित विधि र प्रक्रिया न्यायको अन्तर्निहित तत्त्व हो । यथोचित विधिको प्रयोग र पालनाबाट प्रक्रियामा स्वच्छता ल्याउँछ । त्यस्तो विधि र प्रक्रियाअन्तर्गत प्रयाप्तरूपमा सुनुवाईको मौका प्रदान गर्नु र आफ्नो कुरा भन्न पाउने सरल अवसरबाट विमुख नगरिनु पनि पर्न आउँछ । आफू विरुद्ध लागेको अभियोगमाथि प्रतिरक्षा गर्ने अवसर प्राप्त गर्न पाउनु</p>

	<p>जुनसुकै व्यक्तिको कानूनी र कार्यविधिगत अधिकार पनि हो । सुनुवाईको उचित अवसरमा हरेक पक्षलाई आफ्नो कुरा पुरापुरा (adequately) राख्न दिनु र हरेक विकल्प प्रयोग गरी प्रयाप्त र स्वच्छ अवसर दिइनु जस्ता कुरा अपरिहार्य हुन जान्छन् । कसैलाई प्रतिकूल असर पर्ने गरी निर्णय गर्नुभन्दा पहिले निजको कुरा सुनुवाई हुनुपर्ने प्राकृतिक न्यायको मूलभूत सिद्धान्त हो । निजको कुरा सुन्ने प्रयोजनका लागि निजलाई दिनुपर्ने त्यस्तो सूचना नै म्याद हो । निजलाई सूचना प्राप्त हुन सक्ने विभिन्न विकल्पहरू छन् भने सो विकल्प प्रयाप्तरूपमा अपनाइएको हुनुपर्छ केवल औपचारिकता पुरा गर्ने हिसाबले मात्र सूचनाको अवसरलाई वञ्चित गरिनु नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p> <p>निवेदिकाको बयानबाट निजको बसाई सराईको ठेगाना प्रष्ट खुलाएको र निज कार्यरत कार्यालयको समेत वतन खुलाएकोमा उक्त स्थानमा म्याद तामेल नगरी साबिकको रामेछाप जिल्ला बेताली गा.वि.स.वडा नं. २ मा म्याद तामेल गरी विशेष अदालत, काठमाडौँबाट मुद्दा फैसला भएको देखियो । वास्तविक ठेगानामा म्याद तामेल नगरी अन्यत्र तामेल गरेको म्यादबाट प्रतिवादको मौका प्रदान गरेको भन्न मिल्दैन भनी ने.का.प.२०४७ नि.नं. ४११८ पृष्ठ ३२६ मा प्रतिपादित कानूनी सिद्धान्तसमेतको परिप्रेक्ष्यमा निवेदिकाको नाउँमा जारी भई मिति २०७२।३।२८ मा तामेल भएको म्याद रितपूर्वकनै तामेल भएको भन्ने अर्थ गर्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ११)</p>
<p>४३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६६१ - बन्दीप्रत्यक्षीकरण</u></p> <p>अभियुक्तको बाबुको नाम नै फरक र वतन नै फरक परिरहेको र व्यक्ति एउटै हो भन्ने आधिकारिक प्रमाण बेगर हचुवा ढंगबाट व्यक्ति एउटै हो भन्नु कानूनी राजको उपहास हुन जान्छ । आधिकारिक प्रमाणबाट पुष्टि गराउन सकेमा अदालतको फैसला कार्यान्वयन गर्न सकिने हुन्छ । व्यक्तिको पहिचान (Identity) नै स्पष्ट नगरी र सो सम्बन्धमा तथ्यपूर्ण अनुसन्धान नै नगरी एउटै व्यक्ति हो भनी निष्कर्ष निकाल्नु कानूनसम्मत हुँदैन । कुनै पनि व्यक्तिउपर अभियोग दाबी गर्दा उसको व्यक्तिगत विवरण स्पष्टसँग उल्लेख गर्ने जिम्मेवारी अभियोगकर्तामा रहन्छ । अभियोगमा उल्लिखित विवरणमा अस्पष्टता भएमा स्वभावतः त्यसको Benefit of doubt प्रतिवादीमा जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>स्वतन्त्रताको प्रश्न कुनै पनि लोकतान्त्रिक र सभ्य समाजको लागि महत्त्वपूर्ण सवाल हो । मानिसका आधारभूत हक अधिकारहरू हरहालतमा संरक्षण हुनुपर्छ भन्ने मान्यतालाई मानव अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय कानूनले आत्मसात् गरेको मूलभूत सिद्धान्त हो । मानव अधिकारको विभिन्न अन्तरवस्तुमध्ये वैयक्तिक स्वतन्त्रता (Personal liberty) को विषय सर्वाधिक महत्त्वको विषय हो र यो ज्यादै संवेदनशील विषय पनि हो । नेपालको संविधान, २०७२ को धारा १७ ले समेत स्वतन्त्रताको अधिकारलाई मौलिक हकअन्तर्गत राखी</p>

	<p>कानूनबमोजिम बाहेक कुनै पनि व्यक्तिलाई वैयक्तिक स्वतन्त्रताबाट वञ्चित गरिने छैन भनी व्यवस्थासमेत गरेको अवस्थामा नागरिकहरूको मौलिक हकहरूको संरक्षकको रूपमा रहेको यस अदालतले असाधारण अधिकारक्षेत्र ग्रहण गर्न नसक्ने कुनै अवस्था नदेखिने ।</p> <p>दण्ड सजायको ६१ नं. को व्यवस्था फैसला कार्यान्वयनको सिलसिलामा तहसिलदारको आदेशउपर न्यायाधीशसमक्ष उजुर गर्न सक्ने व्यवस्था हो । एउटा व्यक्तिको हकमा भएको फैसला अर्को व्यक्तिको हकमा कार्यान्वयन गरी व्यक्तिको स्वतन्त्रताको अतिक्रमण भएको अवस्थामा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदन परेको अवस्था छ । यस्तो अवस्थामा सो दण्ड सजायको ६१ नं. को व्यवस्था प्रस्तुत रिट निवेदनको हकमा प्रासङ्गिक नै नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>४४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६६३ - उत्प्रेषण</u></p> <p>राज्यले सैनिक तालिम जस्तो शारीरिकरूपमा कष्टकर कार्यमा महिलालाई सहभागी गराउने गरी विवाहित महिलालाई भर्ना गर्ने भन्ने न्यायोचित हुने देखिँदैन । सैनिक तालिमको क्रममा गर्नुपर्ने कठोर शारीरिक अभ्यास, गहाँ खालको हातहतियार र गोलीगड्ढा बोक्नुपर्ने अवस्था आदिको सन्दर्भमा हेर्दा गर्भवती महिलाको गर्भमा रहेको भ्रूण Miscarriage हुनसक्ने तथा भविष्यमा प्रजनन क्षमतामा कमजोरी आउन सक्ने भनी विपक्षीहरूले गरेको जिकिरलाई अन्यथा मान्न सकिँदैन । फेरि तालिम सकेपश्चात् वैवाहिक सम्बन्धमा गाँसिन कुनै प्रकारको बन्देज नलागेको अवस्थामा सैनिक सेवा प्रवेश गर्नको लागि अविवाहित हुनुपर्ने व्यवस्थाले महिलाको प्रजननसम्बन्धी हकको हनन् भयो भन्ने निवेदकको जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p> <p>सेवाको प्रकृति सबै समान हुँदैनन् । सेवाको प्रकृति र आवश्यकताअनुसार सेवा प्रवेशको लागि कस्तो प्रकारको योग्यता निर्धारण गर्ने भन्ने विषय मूलतः सम्बन्धित निकायले नै निर्धारण गर्ने विषय हो । सबै प्रकृतिका सेवाहरूमा एकै प्रकारको सर्तहरू लागू गर्ने हो भने त्यसले सेवाको मौलिकता र विशिष्टता जोगिन नसक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ६)</p> <p>सैनिक नियमावली को नियम २(ण) ले Direct combat duties भन्नाले लडाइँको समयमा अग्रभागमा गई प्रत्यक्षरूपमा लड्ने कार्यलाई जनाएको छ । यसरी Direct combat duties भन्नाले मूलतः युद्धको समयमा अग्रिम मोर्चामा सामेल हुने कार्य हो । महिलालाई Direct combat duties का कार्यहरूमा लगाउनुभन्दा अगाडि त्यस प्रकारको कार्यमा लगाउँदा महिलाको शारीरिक र मानसिक अवस्थामा पर्नसक्ने जोखिमको सम्बन्धमा विचार गर्नुपर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ९)</p> <p>सैनिक सेवा अन्तर्गतका विभिन्न कार्यहरूलाई Direct combat duties र Combat related duties भनी वर्गीकरण गरिएको भए तापनि यी Duties हरूको बीचमा अन्योन्याश्रित सम्बन्ध रहेको हुन्छ र यिनीहरू एकअर्काका परिपुरक हुन् । यी दुई प्रकारका</p>

	<p>Duties लाई पदसोपन (Hierarchy) निर्धारण भएजस्तो गरी माथिल्लो वा तल्लो प्रकारका सेवाहरू भनी अर्थ गर्न मिल्दैन । Direct combat duties लाई भरथेग गरी हरप्रकारको सहयोग गर्न Combat related duties को पनि महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । Direct combat duties लाई बढी सेवा, सुविधा, सहूलियत र सम्मान हुने भन्ने सैनिक ऐन तथा नियमावलीमा कुनै व्यवस्था रहेको देखिँदैन । सैनिक सेवाभित्र Combat related duties को पनि महत्त्व हुन्छ र सो सेवा गर्नेलाई कम सुविधा, सहूलियत वा सम्मान दिने गरी सैनिक ऐन तथा नियमावलीले कुनै प्रकारको भेदभाव गरेको छैन । सैनिक ऐन तथा नियमावलीको समग्र व्यवस्था हेर्दा Combat related duties मा खटिएका सैनिकको बढुवालगायतका वृत्ति विकासका अन्य पक्षहरूमा कुनै प्रकारको भेदभाव भएकोसमेत देखिँदैन न त निवेदिकाले नै Direct combat duties मा सामेल हुन नपाएको कारणले वृत्ति विकासमा कुनै अवरोध भएको भनी दाबी लिन सक्नु भएको छ । सेनाभित्र रहेका हरेक कामदारको समष्टिगत प्रयास र मिहेनतबाट नै सेवा सञ्चालन हुने हुँदा सेनाभित्रको कामको आधारमा भएको वर्गिकरणलाई भेदभाव भएको मान्न सकिँदैन । सामूहिक दायित्व र जिम्मेवारी (Collective responsibility) बोधबाट नै सैनिक सेवा सुचारु हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ११)</p> <p>नागरिकहरूको हक र मानव अधिकारको संरक्षण गर्ने अभिभावक (Gaurdian of the fundamental rights of the citizens) भएकोले यो अदालत CEDAW, ICCPR तथा संविधानले महिलालाई दिएको हक अधिकारको बारेमा सचेत र सजग छ । तर महिलाको सशक्तिकरणको नाममा महिलाको जीवन र स्वतन्त्रता नै जोखिममा पार्ने कार्य उपर्युक्त अन्तर्राष्ट्रिय दस्तावेजहरूको मनसाय होइन । सैनिक सेवाभित्र सबै कामहरू एकै प्रकृतिका नहुन सक्छन् । युद्धको समयमा अग्रिम मोर्चामा रही सैनिक कारवाहीमा सामेल हुने र अन्य व्यवस्थापकीय कार्यमा सघाउने कार्यमा पर्ने जोखिममा ठूलो अन्तर छ । यस जोखिमलाई विचार गरी उक्त जोखिमबाट सुरक्षा गर्नको लागि गरिएको यस व्यवस्थालाई महिलाविरुद्धको विभेद मान्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p>
<p>४५.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६८९ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>विगतको सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा सर्वसाधारण नागरिकसमेत मारिएका वा बेपत्ता पारिएका छन् । जसअनुसार निर्देशिकाले पीडक र पीडितबीचको फरक व्यवहार देखाउन सकेको देखिँदैन । यसले गर्दा द्वन्द्व पीडितलाई दिन लागेको परिचयपत्र पीडकले समेत प्राप्त गर्ने देखिन्छ जुन न्यायोचित नहुने ।</p> <p>युद्धरत पक्ष विपक्षबाट अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार तथा मानवीय कानूनको व्यापक उल्लङ्घनद्वारा निर्दोष पक्षका उपर पुऱ्याएको शारीरिक, मानसिक, आर्थिक क्षति, मौलिक अधिकारको उल्लङ्घन वा भावनात्मक पीडा पुऱ्याइएका व्यक्तिहरूलाई पीडित मान्न सकिन्छ । सोअन्तर्गत पीडकलाई समावेश गर्न नसकिने ।</p>

	<p>पीडक अर्थात् मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनकर्तालाई न्यायको दायरामा ल्याइनुपर्ने विधिशास्त्रीय अवधारणाविपरीत पीडितसह नै समान व्यवहार गरिनु न्यायोचित हुँदैन । द्रन्द्रकालका पीडितको विशिष्ट पहिचान गर्ने आधारहरू सुनिश्चित नगर्ने हो र पीडित र पीडक सबैलाई द्रन्द्रको नाताले समान व्यवहार गर्ने हो भने पीडितप्रतिको राज्यको व्यवहार सम्मानजनक, यथार्थपरक र न्यायोचित हुन नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>संक्रमणकालीन न्यायको सही र इमान्दार कार्यान्वयन गर्ने क्रममा सम्बद्ध विषयहरूको कानूनी, संस्थागत, प्रक्रियात्मक, उपचारात्मक र राहतमूलक कतिपय व्यवस्थाहरूको एकमुष्ट तर्जुमा गर्नु र लागू गर्नु जरूरी हुन्छ । बदलाको भाव वा अपराध ढाकछोप गर्ने उद्देश्यले कुनै नीति वा कानूनको तर्जुमा गर्नु वा सहीरूपमा बन्नुपर्ने नीति वा कानूनको निर्माण वा कार्यान्वयनलाई अवरोध गर्नु विडम्बनापूर्ण कुरा हुन्छ । नितान्त न्याय र विवेकसङ्गत तवरले समाजको चाहनाको सम्बोधन गर्ने हिसाबले दीर्घकालीन लक्ष्य लिई कानून र न्याय प्रणालीको सञ्चालन गर्न सकिएन भने समाज निरन्तर द्रन्द्रमा फसिरहने हुँदा विकास र सभ्यताको मार्गमा अग्रसर हुन असम्भव हुने ।</p> <p>द्रन्द्रकालमा भएका मानव अधिकार उल्लङ्घनका पीडितहरू आफूउपर भएको अन्याय विरुद्धको उपचार पाउने हकदार हुन् । तसर्थ पनि द्रन्द्र पीडित व्यक्तिहरूको लागि ल्याइएको भनिएको निर्देशिका र त्यसमा रहेका प्रावधानहरूलाई पीडितले सुरुमै आपत्ति जनाइसकेको अवस्थामा त्यस्तो चाहनालाई सिधै इन्कार गर्न पनि नसकिने ।</p> <p>सशस्त्र द्रन्द्रको क्रममा बेपत्ता पारिएका वा मारिएका पीडितहरूलाई माओवादी जनयुद्धमा मारिएको भनी परिचयपत्र लिन बाध्य पारिने हो भने आफ्नै विरुद्धको कार्यको गौरवीकरण गर्न पीडितलाई बाध्य पारिएको अवस्था सिर्जना हुन जान्छ । सशस्त्र द्रन्द्रबाट पीडित व्यक्तिलाई निजको इच्छा विरुद्ध माओवादी जनयुद्धबाट पीडित भन्नु विरोधाभाषपूर्ण हुन्छ । यसबाट पीडित झन् पीडित बन्न जाने देखिन्छ । माओवादी पक्ष स्वयम् पीडित भएको भए त्यसको लागि उनीहरूलाई स्वीकार्य फरक शब्द प्रयोग हुन सक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>४६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७९७ - उत्प्रेषण</u></p> <p>सामान्यतया: कसैलाई थुनामा राख्नका लागि निजले फौजदारी कानूनको उल्लङ्घन गरेको प्रमाणित हुनुपर्दछ । International Covenant on Civil and Political Right, 1966 को धारा ११ मा “No Person shall be imprisoned merely on the ground of inability to fulfill a contractual obligation” भन्ने व्यवस्था रहेको छ । यसको तात्पर्य निजी करारीय दायित्वको विषयमा कुनै पनि व्यक्तिलाई थुनामा राख्नु हुँदैन भन्ने हो । लेनदेन व्यवहार प्राविधिक अर्थमा करारको कुरा नभए तापनि यसबाट एक प्रकारको करारीय दायित्व नै सिर्जना गरिएको हुन्छ । त्यसैले यस्तो विषयमा थुनामा राख्ने कुरालाई विशेष सावधानीका साथ हेरिनु पर्दछ । मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको ४२(२) नं. मा विशेष अवस्थामा</p>

	<p>ऋणको दायित्व पूरा नगर्ने ऋणीलाई थुनामा राख्न सकिने व्यवस्था रहेको हुँदा यथास्थितिमा सो प्रावधानलाई अनदेखा गर्नु मनासिब हुँदैन । कानूनी सुधारको क्रममा उक्त प्रावधान सम्बन्धमा आवश्यक परिमार्जन होला । हाल प्रचलनमा रहेको सो ४२(२) नं. मा रहेको प्रावधानलाई तार्किकरूपमा प्रयोगमा ल्याउनु वाञ्छनीय देखिन्छ । ऐनमा नै “अधि जायजातबाट भरी पाएको ७ (सात) दिनभित्र दरखास्त दिनुपर्ने” गरी प्रस्ट र किटानी व्यवस्था रहेको कुरालाई नहेरी मिति २०७०।४।२८ मा सम्पत्ति लिलाम सकार गरिसकेपछि नपुग बिगोबापत थुनामा राख्न करिब ११ महिनापछि मिति २०७१।३।३१ मा दरखास्त दिएको देखिँदा यसलाई कानूनद्वारा निर्धारित म्यादभित्र दरखास्त दिएको मान्न मिलेन । कानूनद्वारा तोकिएको म्यादभित्र दरखास्त नपरेको स्थितिमा निवेदकलाई थुनामा राखिँदा निजको वैयक्तिक स्वतन्त्रतामा गैरकानूनी तवरबाट आघात पर्न जाने अवस्था देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
४७.	<p><u>निर्णय नं. ९७१९ - उत्प्रेषण</u></p> <p>कुनै पनि मुद्दामा अदालतबाट अन्तिम फैसला भएपछि मात्र फैसला कार्यान्वयनको कार्य कानूनले निर्दिष्ट गरेको प्रक्रिया र पद्धतिअनुसार प्रारम्भ हुन्छ । मुद्दा फैसला हुनुभन्दा पहिला नै फैसला कार्यान्वयनको कारवाही अगाडि बढ्न सक्ने अवस्था रहँदैन । किन भने फैसला भएपछि मात्र त्यसलाई सार्थकता प्रदान गर्न फैसला कार्यान्वयनको प्रक्रिया प्रारम्भ हुने हुँदा फैसला र फैसला कार्यान्वयनको कार्य एक अर्काका परिपुरक हुन् । फैसलालाई व्यावहारिकरूपमा कार्यान्वयन गरी जीवन्तता प्रदान गर्न फैसला कार्यान्वयन गरिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तअनुसार कसैको हक हित प्रतिकूल कुनै निर्णय गर्नुभन्दा अगाडि सम्बन्धित व्यक्तिलाई प्रतिवाद गर्ने मनासिब मौका प्रदान गर्नु आवश्यक हुन्छ । प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त (Principles of Natural Justice) लाई न्याय प्रणालीको प्राथमिक र मूलभूत सिद्धान्तको रूपमा न्याय निरूपणको सन्दर्भमा अपनाएको पाइन्छ । यो नै स्वच्छ सुनुवाइ (Fair Trail) को मूल मर्म र आधार हुनुको साथै न्यायिक काम कारवाहीलाई स्वच्छ (Fair) निष्पक्ष (Impartial) र पारदर्शी (Transparent) बनाउने कडी पनि हो । यसभित्र पूर्वाग्रह रहित, सक्षम र कानूनीरूपमा अख्तियारप्राप्त न्यायकर्ताबाट विवादको निरूपण गरिने तथा विवादका सबै पक्षलाई उचित र पर्याप्त सुनुवाईको मौकाबाट वञ्चित नगरिने जस्ता कुराहरू मूलभूतरूपमा आउने गर्दछन् । सुनुवाईको मौकाभित्र विवादका पक्षले आफू विरुद्ध भैरहेको न्यायिक कारवाहीको बारेमा यथासक्य छिटो र स्पष्टरूपमा सूचना (Notice) पाउने, आफ्नो कुराहरू राख्ने वा प्रतिवाद गर्न उचित र पर्याप्त अवसर पाउने, आफ्नोतर्फबाट कानून व्यवसायीमार्फत् प्रतिवाद गर्ने अवसरको सुनिश्चितता तथा आधार र कारणसहितको निर्णय जस्ता विषयवस्तुहरू पर्ने ।</p> <p>जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला नै प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत भई प्रतिवादीले</p>

	<p>सुनुवाइको मौका प्राप्त गरी पुनः फैसला भएको स्थितिमा प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत भएको फैसला अनुसार भएको कार्यान्वयनसम्बन्धी कारवाही जायजात तायदात मुचुल्का, पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कनलगायतका कार्यसमेतमा प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत ग्रहण परिरहने हुँदा त्यस्तो कारवाहीलाई Fair (स्वच्छ) भनी मान्न मिल्दैन । Fruit of Poisonous Tree Doctrine (विष वृक्षको फलको सिद्धान्त) अनुसार त्यस्तो कारवाही पनि स्वतः निष्क्रिय हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p> <p>जिल्ला अदालतबाट जायजात तायदातको मुचुल्का तयार गर्दा वा पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कनमा निवेदकले आफ्नो भनाई राख्न पाउने वा प्रतिवाद गर्ने अवसर प्रदान गरी प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त अनुरूप उक्त मूल्याङ्कनका लिखतहरू तयार भएको देखिँदैन । निवेदकलाई प्रतिवाद गर्ने मौका नै नदिई तयार भएको मूल्याङ्कन मुचुल्काले कानूनी मान्यता र वैधता प्राप्त गर्न सक्ने अवस्था नरहने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १०)</p>
<p>४८.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७२१ - बन्दीप्रत्यक्षीकरण</u></p> <p>कानूनको शासनमा जस्तो सुकै अपराधीलाई पनि कानूनबमोजिम नै सजाय गर्ने र कानूनबमोजिम नै भएको कैद दण्ड जरिवाना असुल गर्नुपर्दछ । धेरै अपराध गरेको आधार र कारणबाट कानूनले तोकेको भन्दा बढी अवधि कैदमा रहने अवस्था सिर्जना हुनु न्यायोचित नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>दण्ड सजायको १० नं. ले पनि एउटै मुद्दामा छुट्टा छुट्टै ऐन लगाई सजायको पटक खापी सजाय गर्नुपर्ने भएमा जुन ऐनको ठूलो सजाय छ सोही ऐनले गरेको मात्र सजाय गर्नुपर्छ । अरु ऐनको खत खाप्न हुँदैन । जरिवानाको र कैदको सजाय हुनेमा दुवै कलमको ठूलो सजायको मात्र दुवै कुराको सजाय गर्नुपर्छ । एकै कागजको मुद्दा भए पनि नभए पनि सर्वस्व भएपछि सो हुनुभन्दा अधिको कसुरमा जरिवानाको खत खापिँदैन भन्ने उक्त दण्ड सजायको १० नं. ले व्यवस्था गरेको पाइन्छ । अपराधीलाई कैदमा राखी दण्ड दिनुको उद्देश्य निजलाई पुन अपराध गर्नबाट रोक्ने, आफूबाट भएका अपराधको पश्चाताप गराउने, आफ्नो गलत कार्य स्मरण गर्दै भावी दिनमा अपराध नगर्ने सज्जन भई सभ्य समाजमा बस्न योग्य बनाउनु पनि हो । निवेदकलाई ठहर भएको कसुरमा दुई वर्ष कैदको अवधि ठूलो कैदको अवधि हुने र दुई वर्षभन्दा बढी कैदमा राख्न मिल्ने अवस्था नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>४९.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७२२ - परमादेश</u></p> <p>राज्यको आदेश वा निर्णयका कारण बन्दी जीवन बिताउन बाध्य रहेका व्यक्तिहरूको जीवन स्वास्थ्यको जिम्मा राज्यले लिनुपर्छ । यो उसको संवैधानिक दायित्व हो । बन्दी अवस्थामा रहेको कारण सम्मानपूर्ण बाँच्न पाउने संविधानप्रदत्त हक समाप्त हुँदैन । ऊ स्वदेशी वा विदेशी</p>

	<p>नागरिक हो भन्ने कुरा यस सन्दर्भमा सर्वथा निरर्थक रहन्छ । लिखित जवाफमा समानताको हकतर्फ ध्यान गएको तर सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने हकतर्फ विपक्षीहरूको ध्यान गएको नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>निवेदकले निवेदनमा कारागारमा प्रदान गरिएको सुविधाको कुरा उठाएका छन् ती केवल निजी सरोकारको विषय मात्र होइनन् । प्रस्तुत मिसिलमानै केन्द्रीय कारागारमा रहेका १५८२ जना कैदी बन्दीहरूले सही गरी न्यायको पुकारा गरी यस अदालतमा निवेदन पठाएकोले समेत एउटा विदेशी नागरिकले निवेदन पठाएको भनी त्यसलाई अस्वीकार गर्न मिल्ने देखिँदैन । २०६३ सालमा तय गरेको सिधा र रकमको व्यवस्था प्रस्तुत निवेदनको सुनुवाइ हुँदासम्म पनि पुनरावलोकन नभएको स्थितिमा निवेदकको मागलाई उपेक्षा गर्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>विपक्षी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको लिखित जवाफमा, “स्रोत र साधनले भ्याए सिधा खर्चमा क्रमश बढाउँदै लगिने” भन्ने जुन कुरा परेको छ त्यसले विषयवस्तुको गाम्भीर्यतालाई अस्वीकार गर्न खोजेको त छदैन यस्तो तर्क गर्दा आधारभूत मानव अधिकारद्वारा सिर्जित दायित्वलाई राज्यले बुझ्न नसकेको प्रतित हुन्छ । जीवन र स्वास्थ्य जस्ता मानव अधिकारहरू स्रोत साधनको उपलब्धतासँग जोडिने विषयहरू होइनन् । मानव अधिकारका पक्ष राष्ट्रहरू आधारभूत मानव अधिकार पालन गर्न बाध्य छन् । मुलुकको विकास वा स्रोतसाधन उपलब्ध हुन नसकेको कुरा देखाई तत्कालै पुरा गर्नुपर्ने दायित्वबाट उम्कन वा क्रमशः पुरा गर्दै जान्छु भन्न पाउँदैनन् । तसर्थ कैदी बन्दीको सन्दर्भमा विपक्षी मन्त्रिपरिषद् कार्यालयद्वारा गरिएको जिकिर संविधान र मानव अधिकार महासन्धिहरूको मर्म र भावनाअनुरूप नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>५०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७३२ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>निवेदकले डि.एन.ए. डाटा बैंक (DNA Data Bank) स्थापना गर्नुपर्ने जुन विषय उठाएका छन् सो कुरा सान्दर्भिक नै देखिन्छ । २०५२ सालदेखि २०६३ सालको अवधिभित्र नेपालले जुन सशस्त्र द्वन्द्वको स्थिति व्यहोर्नु पर्यो र सो अवधिमा १७,००० भन्दा बढी व्यक्तिको मृत्यु र १३,०० भन्दा बढी व्यक्तिहरू बेपत्ता पारिए त्यो भयावहपूर्ण त छँदैछ सो न्यायको विषय पनि हो । द्वन्द्वको अवस्थामा के भयो, कसको हत्या भयो र कसलाई बेपत्ता पारियो सो बारेमा थाहा पाउने हत्या वा बेपत्ता पारिएका व्यक्तिहरूका परिवार तथा आश्रितहरूको हक हो । अर्कोतर्फ व्यक्तिको जीवन, वैयक्तिक स्वतन्त्रता तथा जीवनको सुरक्षा गर्नु राज्यको प्राथमिक कर्तव्य हो । यसैमा विधिको शासन आधारित हुन्छ । जनताको जीवन र स्वतन्त्रताको रक्षा गर्न नसक्ने राज्य संयन्त्रले जनविश्वास आर्जन गर्न नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. २)</p>

	<p>निवेदन दर्ता हुँदाको अवस्थामा अन्तरिम संविधान बहाल रहेको सन्दर्भमा निवेदनमा डि.एन.ए. डाटा बैंक नहुँदा अन्तरिम संविधानको धारा १२(२), धारा १३(१), धारा १७(३), धारा २२(१), धारा २४(९) द्वारा प्रत्याभूत हकहरू उल्लङ्घन हुन गएको भन्ने जिकिर लिएको पाइयो । यी धाराहरूमा व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रता, कानूनको समान संरक्षण, संस्कृति, सांस्कृतिक सभ्यता र सम्पदाको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने हक, बालबालिकाको पहिचान एवं स्वच्छ सुनुवाइको हक प्रत्याभूत गरिएका छन्, जुन वर्तमान संविधानमा समेत प्रत्याभूत रहेका छन् । व्यक्ति बेपत्ता हुँदा उसको वैयक्तिक स्वतन्त्रता र समान संरक्षण एवं सुरक्षा अपहरित हुन्छ । व्यक्ति मरेको अवस्थामा आफ्नो रीत परम्पराअनुसार दाहसंस्कार गर्न पाउने हक उल्लङ्घन हुन्छ । छोराछोरी बालबालिकाको पहिचानको हकमा असर गर्छ र सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण कुरा पीडितको स्वच्छ सुनुवाइको हकमा प्रतिकूल असर पर्न जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>निवेदकले जुन DNA Data Bank को स्थापना गरी बेपत्ता भएका व्यक्तिहरूको परिवारको DNA तथ्याङ्क राख्न सकेमा बेपत्ता छानबिन आयोगबाट हुने छानबिनको क्रममा र तत्पश्चात् गरिने उत्खननबाट हत्या गरिएका व्यक्तिहरूको अवशेष फेला परेमा कसको रहेछ भनी पहिचान गर्न सकिने भन्ने कुरा उठाएको देखिँदा त्यसलाई अन्यथा भन्नु पर्ने अवस्था छैन । यो राज्यले वहन गर्नुपर्ने दायित्व हो । सही तथ्यपरक एवं वैज्ञानिक अनुसन्धानमार्फत दोषीले सजाय पाउने व्यवस्था गरी न्यायको प्रत्याभूति गर्न नसकेसम्म विधिको शासन एवं राज्य संयन्त्रमा नागरिकहरूको विश्वास रहन सक्ने अवस्था नबन्ने ।</p> <p>हाल मानव अधिकार आयोग वा अन्य निकायबाट गरिएका उत्खननबाट निस्केका प्रमाणहरूको संकलन, संरक्षण र प्रमाणीकरणमा पनि समस्या परेको अवस्थालाई मध्येनजर गर्दा DNA Data Bank को स्थापना र UN Exhumation Protocol अनुसार उत्खनन हुन सकेमा सत्यको खोज र न्यायको कुरा व्यवस्थितरूपमा अघि बढ्न सक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
--	--

४. देवानी कानून : सम्पत्ति

<p>५१.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५२३ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>निवेदकको नाममा २० वर्षभन्दा अघिदेखि दर्ता रहेको हक भोग र दर्ताको जग्गाको दर्ता बदर गर्नुपूर्व दर्तावाला यी रिट निवेदकलाई प्रतिवादको मौका दिई झिकाई बुझी आवश्यक निर्णय गर्नुपर्नेमा मालपोत कार्यालयबाट निवेदकलाई सुनुवाइको मौका नदिई निवेदकको नामको दर्ता बदर गरेको निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको विपरीत रहेको देखिन आउने ।</p> <p>वस्तुतः जसको हक हित विरुद्ध निर्णय गरिन्छ सो व्यक्तिलाई प्रतिवादको मौका दिनुपर्ने भन्ने सर्वमान्य प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त हो । प्राकृतिक न्यायको उल्लङ्घन गरी भएका निर्णयहरू बदरभागी हुने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकको नाममा दर्ता रहेको जग्गाको</p>
------------	--

	<p>दर्ता बदर गर्नुपूर्व निवेदकलाई सुनुवाइको मौका नदिई निर्णय गरिएको देखिएकाले उक्त निर्णय कानूनी त्रुटिपूर्ण रहेको देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>रिट निवेदकको नाममा दर्ता रहेको जग्गाको दर्ता बदर गर्नुअघि रिट निवेदकलाई सुनुवाइको मौका नदिई प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत मालपोत कार्यालय सर्लाही, मलंगवाबाट निर्णय भएको देखिँदा मिति २०६८।६।३ को निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने ठहर्ने र उक्त जग्गाको दर्तावाला यी रिट निवेदकलाई समेत बुझी निजलाई सुनुवाइको मौका प्रदान गरी सो जग्गा सम्बन्धमा पुनः कानूनबमोजिम निर्णय गर्नु भनी विपक्षी मालपोत कार्यालय, सर्लाही, मलंगवाका नाममा परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>५२.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५३२ - बाली</u></p> <p>जग्गा मिच्नेको १८ नं. मा कहीँकतै पनि “फैसला अन्तिम भएको मितिले” भन्ने नभई “हक छुट्टिई अन्तिम किनारा भएका मितिले” भन्ने उल्लेख भएको र अंश मुद्दामा भएको फैसलाअनुसार बन्डा छुट्ट्याई दा.खा. दर्ता गर्ने गरी लगत कट्टाको आदेश मिति २०६४।१।६ मा मात्र भएकोले हक छुट्टिने कार्यले मिति २०६४।१।६ मा मात्र पूर्णता पाएको भन्ने जिकिरका सम्बन्धमा हेर्दा बन्डा छुट्ट्याउने, दाखिलखारेज गर्नेलगायतका कार्य हक बेहक छुट्ट्याउने कुरासित सम्बन्धित नभई अन्तिम फैसलाको कार्यान्वयनको पाटो भएकोले अंश मुद्दाबाट हकबेहक छुट्टिने कुरामा अंश पाउने ठहरी अन्तिम फैसला भएको मिति नै मुद्दाको अन्तिम किनारा मिति मान्नुपर्ने हुन्छ । अतः बन्डा छुट्ट्याई दा.खा. दर्ता गर्ने गरी आदेश भएको मिति अन्तिम किनारा मिति हो भन्ने पुनरावेदन जिकिरसित पनि सहमत हुन नसकिनुका साथै बाली भराइ पाउने हदम्याद नै गुजारी फिराद पर्न आएको र प्रत्यर्थी प्रतिवादीले एकलौटीरूपमा बाली खाएको भन्ने ठोस सबुत प्रमाण वादीले गुजार्न नसकेको अवस्थामा वादीदाबी पुग्न नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>५३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५३३ - लिखत दर्ता बदर</u></p> <p>लेनदेन व्यवहारको १० नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुसार लिखत बदर गराई पाउन १ वर्षसम्म थाहा पाएको ३५ दिनभित्र मुद्दा दायर गरी सक्नु पर्ने देखिन्छ भने लेनदेन व्यवहारको ४० नं. अनुसार यस्तो व्यवहार गरेको सदर हुँदैन भन्ने अर्थ गरी २ वर्षको अवधि नघाई जहिलेसुकै मुद्दा दायर गर्न सक्ने देखिँदैन । आफ्नो समेत हक लाग्ने जग्गा सगोलका हकवालाले बिक्री गरेकोमा तहतह बिक्री भैसकेपछि नालेस गर्ने उल्लिखित हदम्याद नाघेपछि मात्र नक्कल सारी थाहा पाएको भन्ने आधारमा जहिलेसुकै उल्लिखित जग्गाहरूको लिखत बदर गराई माग्न पाउने हक यी वादीलाई कानूनले सुरक्षित गरेको देखिन नआउने ।</p> <p>लेनदेन व्यवहारको ४० नं. अनुसार अन्यत्र हदम्याद लेखिएको वा हदम्याद लाग्दैन भनेको कुरामा मात्र प्रस्तुत २ वर्षको हदम्याद लाग्न सक्ने हो भने अदालती बन्दोबस्तको ३६ नं.</p>

	<p>अनुसार हदम्याद नलेखिएको कुरामा मात्र जहिलेसुकै नालिस दिन सकिने हो । जुनसुकै अवस्थामा पनि जहिलेसुकै नालिस दिन पाउने छुट ३६ नं. को उक्त कानूनी व्यवस्थाले गरेको हैन । प्रस्तुत विवादमा लेनदेन व्यवहारको महलमा प्रस्ट हदम्यादको व्यवस्था गरिरहेकोमा हदम्याद नघाई अदालती बन्दोबस्तको ३६ नं. बमोजिम भनी हदम्याद नघाई नालिस दिन पाउने देखिँदैन । अतः आफ्नो हक पुग्ने कुरामा म्यादभित्र नालेस गरी कायम गराउन सक्नु पर्नेमा सो नगरी म्याद नघाई फिराद पर्न आएको देखिँई सुरु फैसला उल्टी गरी फिराद दाबी नै खारेज हुने ठहर्न्याई भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला सदर हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>५४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५४३ - सार्वजनिक पोखरी जग्गा खिचोला चलन सार्वजनिक दर्ता कायमसमेत</u> निजीरूपमा प्रयोग गरेको भन्नेमात्र आधारले विवादित जग्गा प्रतिवादीहरूको निजी हो भन्ने प्रमाणित हुँदैन । निजी हुनलाई जग्गा आफ्नो नाउँमा नाप नक्सा गराई स्वेस्तामा समेत आफ्नो नाउँ कायम गराएको हुनुपर्ने ।</p> <p>भूमिसुधार लागू हुँदा ७ नं. फाराम भरेको र २०२८ सालसम्म जमिनदार कचहरीमा मालपोत बुझाउँदै आएको भनेपनि प्रतिवादीहरूले हाल सर्वे नापी हुँदा फिल्डबुकमा जग्गाधनी महल खाली रहेकोलाई तत्कालै आफ्नो स्वामित्वको प्रमाण पेस गरी जग्गा दर्ता गराउन सकेको देखिँदैन । समयमै जग्गा दर्ता गर्नपट्टि नलागी यतिका वर्षपछि जग्गा निजी हो भनी खिचोला गर्न आएकोबाट विवादका जग्गामा प्रतिवादीहरूको हक स्वामित्व नभएको भन्ने स्पष्ट हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. २)</p> <p>विवादित जग्गाहरू प्रतिवादीहरूका निजी स्वामित्वभित्रका जग्गा हुन्थे भने नापजाँच हुँदा नै आफ्नो नाउँमा नापजाँच गराउन सक्नुपर्नेमा सो गर्न सकेको देखिँदैन । नापजाँचपश्चात् पनि नापजाँच ऐनले तोकेको प्रक्रियाबमोजिम आफ्ना नाउँमा दर्ता गराउनेतर्फ नलागी चुप लागेर बसेको देखिएबाट विवादका जग्गाहरू प्रतिवादीहरूका निजी स्वामित्वभित्रका जग्गा हुन् भन्न नमिल्ने ।</p> <p>मालपोत ऐन, २०३४ को दफा २(ख३) मा गरिएको “सार्वजनिक जग्गा” को परिभाषामा “कुनै व्यक्तिले मात्र नभई सार्वजनिकरूपमा प्रयोग गर्न पाउने परापूर्व कालदेखि प्रचलनमा रहेको बाटो, कुवा, पानी, पँधेरो, पानीघाट, इनार, पोखरी तथा सोको डिल, धार्मिक उपासना गर्ने स्थल, स्मारक, मठ मन्दिर, चोक, डबली, ढल, चौतारो, हाट, मेला लाग्ने ठाउँ, सार्वजनिक मनोरञ्जन गर्ने तथा खेलकुद गर्ने ठाउँ र नेपाल सरकारले समय समयमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी सार्वजनिक जग्गा भनी तोकिदिएको जग्गासमेत सम्झनुपर्छ” भनी परिभाषित गरेअनुसार पनि विवादित जग्गाहरू सार्वजनिक जग्गा हुन् भन्ने देखिएको र विवादित जग्गाहरूलाई प्रतिवादीहरूले आफ्नो निजी स्वामित्वभित्रका जग्गा हुन् भनी प्रमाणित गराउन नसकेको पाइएबाट विवादका कि.नं. ३३ र ३४ का जग्गाहरू सार्वजनिक जग्गाहरू नै रहे भएको प्रमाणित भएको देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४ र ५)</p>

<p>५५.</p>	<p>निर्णय नं. ९५४९ - नापी दर्ता बदर, दर्ता कायम</p> <p>वादीले साबिक कि.नं.१११ को स्रोत भिडाई जग्गा दर्ता गरिसकेपछि सो तथ्य लुकाएर पुनः सोही कि.नं.१११ बाट भिड्ने भनी प्रतिवादीका नामको कि.नं.१९२ को जग्गामा दाबी लिएको पाइन्छ । साबिक कि.नं.१११ को भिडाई कि.नं.९ र ७४ वादीको नाममा दर्ता भइसकेको देखिँदा पुनःसोही स्रोतका आधारमा विवादित कि.नं.१९२ पनि निजको नाममा दर्ता हुन सक्ने देखिँदैन । वादीले नारायणी देवीबाट ०-८-० जग्गा मात्र राजीनामा गरिलिएको र हाल वादीको नाममा दर्ता भएको ०-५-१ र वादीले दाबी गरेको कि.नं.१९२ को ०-७-१ समेत जम्मा क्षेत्रफल ०-१२-२ हुने देखिँदा वादी दाबी विश्वासयोग्य देखिएन । अर्कोतर्फ विवादित जग्गासमेत वादीको कायम भएमा प्रतिवादीले अंशबन्डाबाट पाएको जग्गा लोप हुन जाने स्थिति रहने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>मालपोत कार्यालयमा साबिक स्रोतअनुसार जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पुर्जा पाउँ भनी आवश्यक प्रमाण राखी वारेसमार्फत निवेदन दिई पुर्जासमेत लिइसकेको अवस्थामा आफूले जग्गा दर्ता गरी प्रमाणपुर्जा प्राप्त गरेको विषयमा थाहा पाइन भन्ने वादी दाबी मनासिब नदेखिने । आफ्नो साबिक दर्ताबमोजिमको जग्गा भनी स्वीकार गरी जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा लिइसकेपछि हाल सो जग्गा आफ्नो होइन भनी इन्कार गर्न वादी विवन्धित हुने देखिन्छ । विवन्धन भनेको एकपटक कुनै कुरा आफ्नो हो भनी सकेपछी पुनः सो कुरा होइन भन्न नपाउने हुन्छ । यसरी वादी विवन्धित भएपछि तथ्यको भ्रमको प्रश्न उठाइ नयाँ कुराको दाबी गर्न अर्थात् अर्को जग्गामा दाबी गर्न विवन्धनको सिद्धान्तले समेत वादीलाई रोक्ने देखिन्छ । उक्त जग्गा आफ्नो नभए कसको हो सो कुरा वादीले भन्न लेख्न सकेको नदेखिने । तथ्यगतरूपमा प्रतिवादीको सेस्ता र भोग स्वीकार गरी लामो समयसम्म कायम भएको सो तथ्यलाई जहिले पनि उल्टाउन वा बदल्न सकिन्छ भन्ने होइन । सर्भे नापी हुनु र प्रस्तुत फिराद पुर्नुभन्दा अगावै स्थापित भएको उक्त तथ्यबाट पनि स्पष्टरूपमा वादी दाबी खण्डित भइरहेको देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>५६.</p>	<p>निर्णय नं. ९५७२ - लुटपिट हक कायम</p> <p>सार्वजनिकरूपमा प्रयोगमा रहेका देवी देवताका मन्दिर, धारा, चौतारा र बाटो जस्ता सार्वजनिक हितको जग्गा सार्वजनिक हितको लागि मात्र नगरपालिकाले उचित बन्दोबस्त र प्रबन्धसम्म गर्न पाउने हो तर व्यक्ति विशेषको हक स्थापित हुने गरी नगरपालिकाले हक र स्वामित्वको हक हस्तान्तरण गर्न सक्ने देखिएन । सार्वजनिक उपयोगमा प्रयोग भइरहेको त्यस्तो जग्गा कुनै व्यक्ति विशेषका नाममा दर्ता भएको भए पनि स्वतः बदर हुन जाने । वादीले राजीनामा गरी लिएको भनेको कथित लिखतको स्रोत परदाता असर्फी साहुको दर्ता नै वैधानिक नदेखिएबाट त्यसबाट सिर्जित गरिएका वा हस्तान्तरण गरिएका लिखतसमेत स्वतः कानूनी मान्यता विहीन लिखत हुँदा वादीले प्राप्त गरेको भनेको मिति २०३९।५।३ को लिखत</p>

	<p>वैधानिक नभएबाट दाबीको जग्गामा वादीको हक कायम हुन सक्ने स्थिति नरहने । (प्रकरण नं.८)</p> <p>यस अदालतको संयुक्त इजलासको फैसला मिलेको छ छैन भन्नेतर्फ विचार गर्दा मन्दिर, पानीको धारा, बाटो र चौताराहरू रहेको सार्वजनिक प्रकृतिको जग्गामा वादीको निजी हक भोग देखिने वैधानिक स्रोतको अभावमा समेत लुटपिट तर्फको मूल दाबी नपुग्ने ठहर्न्याई त्यसबाट उठाएको हक कायम मुद्दाबाट हक कायम हुने ठहर गरेको यस अदालत संयुक्त इजलासको मिति २०६२।५।१३ को फैसला सार्वजनिक जग्गा व्यक्ति विशेषले दर्ता गराएकै भए पनि बदर हुने भनी यस अदालतको पूर्ण इजलासबाट वादी हेडम्बराज पराजुली विरुद्ध प्रतिवादी तारानाथ गौतमसमेत भएको जग्गा खिचोला मुद्दामा (ने.का.प.२०५४, अंक १२, नि.नं. ६४७९, पृष्ठ ६७८) प्रतिपादित सिद्धान्त प्रतिकूल देखिन आउने । (प्रकरण नं.९)</p> <p>१९९८ सालमा नगर योजना तयार गर्दा नै सार्वजनिक प्रयोजनका लागि छुट्याइएको विवादित जग्गा तत्कालीन राजविराज नगरपञ्चायतबाट २०३१।९।१५ मा असर्फि साहु रौनियारका नाउँमा दर्ता गर्ने निर्णय गर्दा स्वीकृतिको लागि तत्कालीन श्री ५ को सरकारमा पठाउने भन्ने उल्लेख भई सोहीबमोजिम मिति २०३१।१२।१७ मा समर्थनका लागि लेखी पठाएकोमा तत्कालीन श्री ५ को सरकारबाट स्वीकृति भई नआउँदै तह तह हक हस्तान्तरण गरिएको र हालसम्म पनि स्वीकृति प्राप्त गर्न नसकेको अवस्था छ । दाता तथा परदाताले नै लिएको हक पक्का भई नसकेको अवस्थामा निजबाट प्राप्त गर्ने वादीको सो जग्गामा हक भएको भनी सम्झन नमिल्ने । (प्रकरण नं.१०)</p>
<p>५७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५७३ - भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम</u> नेपाल सरकारले मोही हक लागेको जग्गा, जग्गावाला र मोहीबिच बाँडफाँडको कार्य गर्न गराउन समय तोकी सूचना प्रकाशन भएपछि जग्गाधनी र मोहीबिच जग्गा बाँडफाँड गर्ने वा जग्गाधनी र मोहीमध्ये कुनै एकको नाममा एकलौटी कायम गर्ने कार्य अंश मुद्दा परेको कारणले रोकिन सक्दैन । त्यो कानूनबमोजिम बाँडफाँड हुन्छ । कानूनबमोजिम भएको कार्यलाई लेनदेन व्यवहारसरह मानी लिखत बदरको फिराद गर्न पाउने भन्न नमिल्ने । (प्रकरण नं.६)</p>
<p>५८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५७४ - मिलापत्र बदर</u> कुनै व्यक्तिको नाममा दर्ता नभएको जग्गालाई सार्वजनिक जग्गाको रूपमा मान्नुपर्ने हुन्छ । तसर्थ कसैको नाममा दर्ता नभएको स्थितिमा सो पोखरी सार्वजनिक जग्गा नै हो भन्ने मान्नुपर्ने हुन्छ । सोको अतिरिक्त एउटै पोखरीको आधा भाग २०२६ सालको नापीमा सार्वजनिक भनी जनिएको तथा २०४३ सालको नापीमा उक्त जग्गा सरकारको नाममा दर्तासमेत भइसकेको अवस्थामा सोही पोखरीको बाँकी आधा भागलाई निजी हकभोग</p>

चलनमा रहेछ भन्न कानूनसम्मत नहुने ।

(प्रकरण नं.४)

गाउँ विकास समिति ऐन, २०४८ को दफा ३८(१) को कानूनी व्यवस्थाअनुसार गाउँ विकास समितिको हक भएको सम्पत्तिको रेखदेख तथा प्रबन्ध गर्ने दायित्व गाउँ विकास समितिलाई तोकेको र त्यस्तो सम्पत्तिको हक छोड्दा वा अरु कुनै तवरबाट कसैलाई हक हस्तान्तरण गर्दा वा त्यस्तो सम्पत्ति बेचबिखन गर्दा सरकारको स्वीकृतिलाई अनिवार्य गरेको छ । कानूनले अनिवार्य गरेको कुरालाई अनदेखा गरी सार्वजनिक सम्पत्तिको कुनै पनि किसिमबाट हक छाड्न वा हक टुटाउने कुनै कार्य गर्ने अधिकार गाउँ विकास समितिका कुनै पदाधिकारीमा रहे भएको नपाइने ।

(प्रकरण नं.७)

डिलसहितको एउटै पोखरी दुई गाउँ विकास समितिमा विभाजित भएको भन्ने देखिन्छ । सोमध्ये चक्कर गाउँ विकास समितितर्फको डिलसहितको पोखरीको आधा भाग सरकारका नाममा नापी भई औरहीतर्फ परेको डिलसहितको आधा भाग नापी हुन बाँकी रहेको भन्ने देखिन्छ । औरहीतर्फको डिलसहितको पोखरी आफ्नो निजी सम्पत्ति रहेको र आफूले पहिलेदेखि नै भोग गर्दै आएको भन्ने पुनरावेदकको जिकिर रहेको पाइन्छ । सो जग्गामा आफ्नो हक भएको भनी दाबी लिए पनि सो जग्गामा पुस्तौनीरूपमा हकभोग रहेको स्वबासी जग्गा रहेको र हकवालाहरू बिच बन्डा गरी हक सदैँ आएको भन्ने वस्तुनिष्ठ र ठोस प्रमाण पेश गर्न सकेको अवस्था देखिँदैन भने सो विवादित डिलसहितको पोखरीको आसपासमा यी पुनरावेदकको कुनै जग्गासमेत रहेको देखिँदैन । साथै पुनरावेदकका बाबुले ७ नं. फाँटवारीमा सो जग्गा ऐलानी हो भनी लेखिदिएबाट उक्त जग्गामा यी पुनरावेदक प्रतिवादीको पहिलेदेखि हक भोग रहेको भन्ने दाबी आफैँमा खण्डित भइरहेको छ । खिचोला मुद्दाको फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र र मिलापत्रसमेतका समग्र कागजातहरू हेर्दा विवादित भू-भाग सो मुद्दाका वादीको हकभित्रको हो भन्ने कुनै प्रमाणबाट पुष्टि हुन सकेको पनि नदेखिने ।

(प्रकरण नं.८)

यस्तो अवस्थामा त्यस्तो जग्गामा एक पक्षले निजी जग्गा खिचोला गरे भनी फिराद दायर गरी अर्को पक्ष गाउँ विकास समितिका अध्यक्षसमेतका तर्फबाट उक्त जग्गा गाउँ विकास समितिको सार्वजनिक जग्गा होइन, उनकै हकभोगको जग्गा हो खिचोला गरेको छैन तथा लगाउको लुटपिट मुद्दामा पोखरीमा उब्जनीका रूपमा रहने मखन लुटेको हो भनी प्रतिउत्तर फिराई वादी प्रतिवादी मिली वादी दाबी कायमै राखी अर्थात् विवादित भू-भागमा यी पुनरावेदक प्रतिवादीको हक देखाई हक सिर्जना हुने गरी गरेको मिलापत्र प्रमाण सिर्जना गर्ने प्रयोजनले मात्र गरेको पुष्टि हुन आउने ।

(प्रकरण नं.९)

सार्वजनिक पोखरीको संरक्षण गर्नुपर्ने दायित्वबाट विमुख भई सार्वजनिक पोखरीका

	<p>सम्बन्धमा चलेको खिचोला मुद्दामा गाउँ विकास समितिका अध्यक्षसमेतले सार्वजनिक पोखरीलाई व्यक्ति विशेषको निजी पोखरीको रूपमा मान्यता दिने गरी वादी दाबी कायम हुने गरी एक आपसमा गरेको मिलापत्रले कानूनी मान्यता पाउन सक्ने हुँदैन । सार्वजनिक जग्गालाई पुनरावेदक प्रतिवादीको निजी सम्पत्ति हो भन्ने प्रमाण सिर्जना गर्ने प्रयोजनका लागि प्रतिवादीहरू आपसमा मिली सा.दे.नं. १२४७ को खिचोला मुद्दामा मिलापत्र भएको देखिँदा सो बदनियतपूर्वक भएको मिलापत्रलाई कानूनसम्मत मान्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ११)</p>
<p>५९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५९० - मोही नामसारी</u></p> <p>मुद्दामा रहेको विवादित विषयसँग सम्बद्ध प्रमाण बुझ्ने क्रममा विशेषज्ञबाट जाँच भई प्राप्त हुन आएको रायलाई प्रमाणमा लिन मिल्ने वा नमिल्नेसम्बन्धमा विवेचना गरी प्रमाणमा लिन नमिल्ने भए आधार कारणसहित सो रायलाई खण्डन गरी मिसिल संलग्न अन्य तथ्यपूर्ण प्रमाणको आधारमा मात्र निष्कर्षमा पुग्नु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>दाबीको जग्गाको नापीका बखत तयार भएको फिल्डबुकमा मोही जनिएको व्यक्तिको ल्याप्चे छापसमेत लागेको अवस्था देखिएको, मोही महलमा उल्लिखित व्यक्ति आफू भएको भनी एकै नाम गरेका दुई व्यक्तिले दाबी गरेको, मिसिल संलग्न प्रमाणबाट उक्त व्यक्ति यही हो भनी वस्तुगतरूपमा एकिन हुन नसकेको अवस्थामा विशेषज्ञले जाँच गरी दिएको राय प्रतिवेदन प्रस्तुत मुद्दामा निर्णायक प्रमाण हुन सक्ने कुरामा विवाद हुन सक्दैन । दुई भिन्नाभिन्नै व्यक्तिको ल्याप्चे छापमा तात्त्विक र आधारभूतरूपमा भिन्नता हुने भएकोले कुनै लिखतमा परेको ल्याप्चेछाप दुईमध्ये जसको ल्याप्चेसँग भिड्छ सोही व्यक्ति नै उक्त लिखतको ल्याप्चे छापकर्ता व्यक्ति हो भनी मान्नु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>वस्तुतः कुनै व्यक्तिको एकभन्दा बढी नाम हुन सक्ने तथा गाउँ घरमा बोलाउने नाम र कार्यालयको आधिकारिक नाम फरक हुन सक्ने हुन्छ । त्यस्तै एकै ठाउँमा एउटै नाम भएका एकभन्दा बढी व्यक्तिहरू हुन सक्ने हुँदा कसैको नाममात्र मिलेको आधारमा हकै नपुग्ने कुरामा हक कायम हुन सक्ने वा कुनै व्यक्तिको एकभन्दा बढी नाम भई कुनै एउटा नामबाट व्यवहार गरी आएको अवस्थामा विना आधार सो व्यक्ति आधिकारिक व्यक्ति होइन भनी भन्न मिल्दैन । त्यस्तो अवस्थामा आधिकारिक व्यक्ति यही हो भन्ने कुरा अन्य प्रमाणबाट एकिन हुन नसकेको अवस्थामा हस्ताक्षर वा ल्याप्चे छापको जाँच गरी विशेषज्ञले दिएको राय प्रतिवेदनका आधारमा निष्कर्षमा पुग्न मिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>६०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६२५ - लिखत दर्ता बदर</u></p> <p>कसको नाममा रैकर परिणत हुने भन्ने मुद्दाको अन्तिम निर्णय हुन बाँकी भई मुद्दा विचाराधीन रहेको अवस्थामा सो तथ्यलाई छली विवादित जग्गा आफ्नो नाममा एकलौटी दर्ता गरी सो</p>

	<p>दर्ताको आधारमा लिखत गरी हक हस्तान्तरण गरेको हुँदा सो कार्य दूषित भई त्यस्तो दर्ता तथा लिखत वैध हुन र त्यस्तो लिखतले वैधता प्राप्त गर्न सक्ने हुँदैन । त्यस्तो दूषित क्रियाबाट गरेको लिखतको हक हस्तान्तरणबाट प्रतिवादीहरूको हक कायम रही रहन र वादीको हक समाप्त हुन नसक्ने ।</p> <p>दूषित क्रियाबाट तहगत लिखतको माध्यमबाट हक हस्तान्तरण गर्दै गएपनि सो कार्य गैरकानूनी, प्रभावहीन र अमान्य प्रकृतिको भएकोले प्रारम्भदेखि नै बदरभागी हुने हुँदा त्यस्तो दूषित दर्ता र लिखत हक हस्तान्तरणको विषयमा विवाद उठेमा दूषित लिखत दर्ता बदर गराउन हदम्याद बाधक हुन्छ भन्न पनि मिल्दैन ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>६१.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६२९ - उत्प्रेषण</u></p> <p>परिवारको मुख्य व्यक्ति आमाले घर व्यवहार चलाउनका लागि लिएको ऋण यी विपक्षीले समेत व्यहोर्नु पर्ने हुँदा निजको नाममा बकसपत्रबाट प्राप्त भएको सम्पत्तिबाट असुल हुन नसक्ने भन्नु कानूनविपरीत हुने देखिन्छ । अदालतको अन्तिम फैसलाबाट सावार्न ब्याज भरी पाउने वादीको हक स्थापित भइसकेको स्थितिमा बिगो भरिदिनु पर्ने दायित्वबाट विपक्षीले उन्मुक्ति पाउँछ भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>६२.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६६६ - अंश दर्ता चलन</u></p> <p>वस्तुतः अंशबन्डाको महलको १ र २ नं. को व्यवस्था भनेको अंश पाउने व्यक्तिको नैसर्गिक हकको प्रत्याभूत गराउने कानूनी व्यवस्था हो । उक्त व्यवस्थाले कुनै अंशियारलाई आफ्नो भागको अंश पूर्ण वा आंशिकरूपमा परित्याग गर्न रोक नलगाएको भए पनि नियोजित र दुराशययुक्तरूपमा आफूपछिका अंशियारलाई निरंशी बनाउने उदेश्यले अंश हक परित्याग गर्न छुट दिएको भन्ने देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p> <p>सामान्यतया सन्तानले आफ्नो बाबुआमाबाट नै अंश पाउने हो । बाबुले आफ्नो पुख्र्यौली सम्पत्तिबाट आफ्ना अन्य अंशियारबाट अंश पाउने हो । तर सगोलमा बसेको अवस्थामा बाबुबाजे छोरानाति पनातिसमेत एक आपसमा भरपर्ने गरेको हुन्छ । अविभाजित सम्पत्तिबाट नै सबैको निर्वहन गर्नुपर्ने हुन जाने ।</p> <p>अविभाजित सगोलको सम्पत्तिमा प्रत्यक्षतया अंशको हक लाग्ने पहिलो पिँढीको अंशियारहरूकै हक रहन्छ र अंशियारका छोराछोरी नाति नातिनीहरूलाई अंशियारको नाताबाट अर्को चरणको परोक्ष हक रहन जान्छ । तथापि ती सबै हकहरू कानूनबमोजिमकै हक हुन्छन् । सगोलको अमुक सम्पत्ति अविभाजित रहँदासम्म सगोलका सबै अंशियारहरू र अंशियारका सम्पत्तिमा हक लाग्ने तिनका सन्तानहरूको समेत हक र हित रहने हुनाले अविभाजित सगोलको सम्पत्तिमाथि प्रथम पुस्ताका अंशियारहरूको मात्रै आफूखुसी गर्न पाउने सम्पत्तिको रूपमा लिन मिल्ने देखिँदैन । यस अर्थमा पितापुर्खाको पालाको सम्पत्तिबाट अंशियारका सन्तानहरूले अंश पाउने हुनाले प्रथम वा अधिल्ला पुस्ताका अंशियारले</p>

	<p>कानूनबमोजिम भागशान्ति न्यायोचितरूपमा पाउने भई सो यथार्थमा पनि लिए पाएको हुन जरूरी हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p> <p>अंश अपुतालीको हक सम्पत्तिको हकसँग सम्बन्धित छ । अंशको हकको कुरा गर्दा अंशियारले अंश लिनुपर्ने भन्ने बाध्यता सिर्जना गर्न मिल्दैन । हक लाग्ने अंशियारहरूले आफ्नो हक परित्याग गर्न नपाउने होइन । तर त्यस्तो हक परित्याग गरेको कुरा निजको स्वेच्छामा आधारित हुनुपर्छ र त्यसले निजको हकमा सम्म बन्धनकारी हुन सक्दछ । अंशियारको हकमा अंशियार र निजको स्वास्नी छोराले समेत मन्जुरीले हक परित्याग गर्दछ भने त्यसमा अरूले चिन्ता लिनुपर्ने कुरा पनि हुँदैन । तर प्रथम वा अधिल्ला पुस्ताका अंशियारले आफ्नो अंश हक छुट्ट्याउने नाममा अंश नलिने गरी वा पाउने हिसाब शान्ति नलिई वा अति कम लिई निजको सम्पत्तिमा हक लाग्ने सन्तानहरूको हक मेटिने परिणाम सिर्जना गर्दछ र त्यसमा निजहरूको मन्जुरी लिइएको छैन भने त्यसको भिन्न कानूनी परिणाम रहने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p> <p>सामान्यतया बाबु आमाले आफ्नो सन्तानको अंश हक वा कानूनबमोजिम पाउने भागमा नै प्रतिकूल असर पर्ने गरी व्यवहार गर्ने अपेक्षा गरिँदैन । तर बाबु वा आमाबीच र छोराछोरीबीच कुनैरूपमा सम्बन्ध बिग्रेको अवस्थामा त्यस्तो प्रतिकूल परिणाम निकाल्ने गरी आत्मघातीरूपमा पनि अंश लिनु दिनु गर्दैनन् भन्न सकिँदैन । सगोलको सम्पत्तिमा प्रत्यक्ष वा परोक्षरूपमा कानूनी हक वा हित भएका सन्तानहरूको अंश अपुतालीको हकमा अधिल्लो पुस्ताको अंशियार भएको नाताले जसरी पनि प्रभाव पार्न पाइन्छ भन्ने कुरा कानून, न्याय र विवेकसङ्गत हुँदैन । त्यसैले अंशियारहरूबीच अंश लिनुदिनु गर्दा अंशियारले कानूनबमोजिम भाग शान्ति लिए पाएको छ वा छैन र त्यसबाट तिनका आआफ्नो सन्तानमा असर पर्न गएको छ वा छैन भन्ने कुरा हेर्न जरूरी हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १०)</p>
<p>६३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६८३ - उत्प्रेषण</u></p> <p>क्षति भएको बसको प्राविधिक मूल्याङ्कन रु.१०,९७,३७७।- रहेको, अवशेष मूल्य (scrap value) रु.४०,०००।- घटाउँदा हुन आउने रकम रु.१०,५७,३७७।- रहेको कुरा मिति २०६२।१२।१४ को सवारी साधन क्षतिको मूल्याङ्कन फारामबाट देखिएको छ । बिमाको सम्बन्धमा कुनै प्रमाण पेस भएको छैन भनी प्राविधिक मूल्याङ्कनमा खुलाइएको देखिन्छ । राहतस्वरूप रु.८४,०००।- बुझिसकेको भनी निवेदनमा नै खुलाएको देखिन्छ । भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयले निवेदकले पाउनु पर्ने रकम भुक्तानीको लागि बारम्बार अर्थ मन्त्रालयलाई निकासाको लागि पत्राचार भएको कुरा मिसिल संलग्न पेस भएका कागजात र उक्त मन्त्रालयको लिखितजवाफबाट समेत देखिएको अवस्था हुँदा उक्त कार्यविधिको प्रकरण ४.२ बमोजिम राहत / क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेमा नदिई रकम निकासी दिन नसकिने भन्ने अर्थ मन्त्रालयको निर्णयलाई मनासिब र उपयुक्त निर्णय भनी मान्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p>

<p>६४.</p>	<p>निर्णय नं. ९६८८ - गुठी धर्मलोप, गुठी कायम वस्तुतः विवादित कि.नं. १८७ को जग्गाको प्रकृति (गुठी र रैकर) के हो भन्ने प्रमाणबाट विवेचना नै नगरी प्रथम दृष्टिमा नै कुन हदम्याद आकर्षित हुने भनी पूर्वअनुमान गर्न मिल्दैन । अर्थात् गुठी वा रैकर के रहेछ भनी जाँचबुझ प्रमाण मूल्याङ्कन नै नभई प्रारम्भिकरूपमा नै हदम्यादको प्रश्न हेर्न मिल्ने यो मुद्दाको तथ्यबाट देखिन नआउने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p> <p>मुलुकी ऐन, गुठीको महलको ३(२) को कानूनी व्यवस्थाबाट गुठीको घर जग्गा बेचबिखन दान दातव्यसमेत केही गरी दिन र गुठीको दानपत्र शिलापत्रसमेतको लिखतबमोजिमको काम नचलाई धर्मलोप गर्न हुँदैन भनी स्पष्ट कानूनी व्यवस्था गरेको पाइयो । पिता पुर्खाले गुठीमा राखेको जग्गा प्रतिवादी पुण्यरत्नले रैकर भनी आफ्नो नाउँमा दर्ता गरी आफ्नै श्रीमती तथा भाइलाई हक हस्तान्तरणसमेत गरेको देखिन्छ । सो गुठी दानपत्र शिलापत्रसमेतको लिखत गरी राखेको देखिँदैन ।</p> <p>“धर्मलोप गरेको” भन्ने देखिन आएको अवस्थामा गुठीको महलको १६ नं. को हदम्यादसम्बन्धी खुला (Open Space) व्यवस्था नै आकर्षित हुने भई धर्मलोप गरेको अवस्थामा जहिले सुकै हकदारले नालिस दिन सक्ने गरी हदम्यादको अवधारणालाई नियन्त्रण गरेको भन्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३२)</p> <p>गुठी जस्तो मौलिक पहिचान भएको संस्कृति परम्परा सभ्यतालाई नै लोप गर्ने कार्यको लागि नियन्त्रित हदम्यादको व्यवस्था नराख्ने विधायिकी मनसाय रहेको स्पष्ट छ । त्यसैले प्रस्तुत फिरोद गुठीको १६ नं. को हदम्यादभिन्न रहेको पाइने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३३)</p> <p>निजी गुठीको जग्गा प्रतिवादीले एकलौटी दर्ता गराएको सो दर्ता तथा सो दर्ताको आधारमा प्रतिवादी तारादेवी र केशरत्नको नाउँमा हस्तान्तरण भई गएको लिखत दर्तासमेत बदर भई वादीको समेत हक रहने गरी सो हदसम्मको जग्गाको निजी गुठी कायम गर्नुपर्ने देखिन आएको छ । मुलुकी ऐन, गुठीको ३(२) नं. मा घर गुठी राखेकोमा धर्मलोप गर्नेले पनि शेष बाँकी ऐनबमोजिम बन्डा गरी खान पाउने हुँदा र प्रतिवादी पुण्यरत्नले आफ्नो नाउँमा दर्ता गरी आफ्नै श्रीमती, भाइलाई सम्म हस्तान्तरण गरेको अंशियारबाहेक अन्यत्र जग्गा दिएको नदेखिई प्रतिवादीमध्ये पुण्यरत्नले धर्मलोप गरेको देखिए पनि शेष बाँकी बन्डा गरी खान पाउने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३६)</p>
<p>६५.</p>	<p>निर्णय नं. ९६९४ - जग्गा हक कायम खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउँ कुनै पनि जग्गामा व्यक्तिको हक हो होइन भन्ने कुरालाई हेर्ने मापदण्ड भनेको साबिकको हकको स्रोत, जसमा पहाडतर्फ भए पाखो जग्गामा मुखियामार्फत तिरो बुझाएको, खेत भए जिम्मावालद्वारा तिरो बुझाएको र तराइतर्फ जिमदारद्वारा तिरो बुझाएको देखिनु पर्छ । कुनै</p>

	<p>पनि जग्गाको साबिकको माटो मुरी, कोदाले, लगत दर्ता पोता, तिरो बुझाएको लगत रहेको देखिनु पर्ने ।</p> <p>अदालतले वादी प्रतिवादीभन्दा बाहिर गई वा वादी दाबीभन्दा बढीमा गई इन्साफ गर्न मिल्दैन भन्ने कानूनी सिद्धान्त कायम गर्दा सार्वजनिक हित र सार्वजनिक पर्तीका सम्बन्धमा उल्लेख गरेका कानूनी सिद्धान्त नभई मुख मिलेको वा नमिलेको विषयमा वादी प्रतिवादीमा सिमित रही न्याय प्रदान गर्न प्रतिपादित कानूनी सिद्धान्तलाई इन्कार गर्ने अवस्था नपरे पनि जसको नाममा फिल्डबुकमा दरिएको छ सो पक्षलाई प्रतिवादी नै नबनाई वादी प्रतिवादी बनी नेपाल सरकारका नाममा फिल्डबुकमा उल्लिखित जग्गालाई तेरो मेरो भनी नालेस लिने सुन्ने र त्यसैबमोजिमको प्राविधिक निर्णय गर्दै जाँदा त्यस्ता सार्वजनिक प्रकारका जग्गाहरूप्रति उपेक्षा भई सार्वजनिक हितमा प्रयोग हुने जग्गामा व्यक्तिको दोहन हुन जाने देखिन्छ । सर्वोच्च अदालत न्यायको अन्तिम निकास दिने नेपालको संविधानको धारा १२८ ले तोकेको धारा १३३ बमोजिम न्याय प्रदान गर्ने संवैधानिक जिम्मेवारी बहन गर्ने स्थलो पनि भएका कारण यान्त्रिक न्यायमा मात्र सिमित हुन नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>फिल्डबुकमा कुनै जग्गा कुनै निकाय वा नेपाल सरकारकै नाममा दर्ता भए पनि व्यक्तिको त्यस जग्गामा हक स्रोत प्रमाण रहे भएमा नेपाल सरकार वा कुनै निकायलाई विपक्षी बनाई आफ्नो हक कायम गराउन सक्नुपर्ने ।</p> <p>तेस्रो पक्ष वा फिल्डबुकबाट नेपाल सरकारका नाममा दरिएको वा सर्वे नापीको फिल्डबुकको दर्तालाई अनदेखा गरी विपक्षी बनाउन पर्ने फिल्डबुक दर्तावालालाई विपक्षी नै नबनाई केवल हक बेहकमा सुनाएको भन्ने मात्र कारणले फिराद प्रतिउत्तर गर्ने र त्यसको परिधिभित्र रहेर फैसला वा निर्णय गर्ने कार्यलाई मुनासिब भन्न नमिल्ने ।</p> <p>वादी प्रतिवादीले जबसम्म फिल्डबुकमा भरेको व्यहोरालाई बदर गराउन त्यस पक्षलाई समेत विपक्षी बनाइ फिराद गर्न सक्दैनन् तबसम्म तेस्रो पक्षलाई अनदेखा गरी न्याय सम्पादन गर्न नसकिने ।</p> <p>तेस्रो पक्षको उपस्थिति व्यक्ति वादी प्रतिवादी भन्ने अवस्थामा अ.बं.१३९ नं. बमोजिम बुझ्न सकिन्छ तर अ.बं. १३९ नं.बमोजिम प्रतिवादी कायम गरी नेपाल सरकारलाई झिकाइ बयान गराउने कार्य यस मुद्दाबाट हुन सक्दैन । मूल पक्ष जसलाई प्रतिवादी बनाउनुपर्ने हो सोलाई छुटाई अरुलाई दिएको नालेसबाट न्याय सम्पादन गर्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
६६.	<p><u>निर्णय नं. ९६९५ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>कुनै सम्पत्तिको धारक वा भोगवालालाई नबुझी आफ्नो कुरा भन्ने मौका नदिई सो सम्पत्तिको सम्बन्धमा धारक वा भोगवालाको हक प्रतिकूल हुने गरी कुनै निर्णय गर्न मिल्ने हुँदैन । स्वच्छ सुनुवाईको मौका नदिई गरेको निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत हुन्छ । प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त (Principle of Natural justice) लाई नेपालको न्याय प्रणालीले</p>

	<p>प्राथमिक र मूलभूत सिद्धान्तको रूपमा अंगीकार गरेको छ र न्याय निरूपणको सन्दर्भमा सर्वाधिक महत्त्व दिई आएको छ । प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तबमोजिम जसको विरुद्धमा निर्णय गरिन्छ सो व्यक्तिलाई बुझ्दै नबुझी एकपक्षीयरूपमा गरेको निर्णय दूषित र त्रुटिपूर्ण हुन जाने हुँदा प्रशासनिक वा न्यायिक निर्णय गर्दा सम्बन्धित सरोकारवाला सबैलाई बुझी निर्णय गरेको हुनुपर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ८)</p> <p>व्यक्ति विशेषको नामबाट नेपाल सरकारको नाममा जग्गाको स्वामित्व परिवर्तन गर्ने गरी निर्णय गर्दा तालुक कार्यालयको पत्रको आधारमा निर्णय गर्न मिल्दैन । आवश्यक प्रक्रियाको पनि पालना गर्नु पर्दछ । त्यस सम्बन्धमा त्यसअघि कुनै अदालत र साधिकार निकायबाट कुनै निर्णय भएको छ छैन भन्ने कुरालाई पनि हेरिनुपर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ९)</p>
<p>६७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६९७ - अंश भरपाई लिखत बदर दर्ता बदर अंश फाँटसमेत</u></p> <p>एकाघरसँगका अंशियारहरूमध्ये जुनसुकै अंशियारका नाममा रहेको सम्पत्ति सगोलको सम्पत्ति हो भनी अदालतले अनुमान गर्ने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६(क) मा भएको पाइन्छ । अंशियारहरू जहाँसुकै रहेबसे पनि ती अंशियारहरू विधिवत् छुट्टिभिन्न भएका हुन्, होइनन् र तिनिहरूका नाममा रहेको सम्पत्ति सगोलको सम्पत्ति हो होइन भन्ने तथ्यगत विश्लेषणबाट निष्कर्ष निकाल्नु पर्ने हुन्छ । अलग अलग घर हुनुलाई नै छुट्टिभिन्न भएका हुन् भनी अर्थ गर्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>६८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७०१ - उत्प्रेषण</u></p> <p>विवादित कि.नं. ९८ को २-१५-०-१ जग्गा रावल आयोगको पत्रानुसार रोक्का रहेको थियो भन्ने तथ्यमा विवाद देखिएन । सार्वजनिक जग्गा हो भन्ने मान्यताका आधारमा रावल आयोगले रोक्का राखेको भन्ने कुरा मिसिल कागजातबाट देखिन्छ । तथापि उक्त जग्गा सार्वजनिक जग्गा हो भन्नेतर्फ कुनै औपचारिक निर्णय भइसकेको अवस्था भने देखिन आएन । कुनै पनि जग्गाको स्वामित्व कसको हो ? भन्ने कुरा कानूनी तवरबाट यकिनरूपमा निरूपण गरिनु वाञ्छनीय हुने ।</p> <p>व्यक्तिको, संस्थाको, सार्वजनिक वा सरकारी आदि कस्तो प्रकृतिको जग्गा हो भन्ने कुराको पहिचान गरी तदनुसार जग्गाको दर्ता, लगत, सेस्ता आदि कायम गर्नु भूमि व्यवस्थासम्बन्धी प्रशासन हेर्ने राज्यका निकायको कर्तव्य बन्दछ । यसरी जग्गाको यकिन पहिचान नै नगरी अनिश्चितकाल सम्म केवल रोक्का राख्ने कार्य गर्नु मनासिब नहुने ।</p> <p>कुनै खास कार्य, घटना वा अवस्थासम्म खास प्रयोजनका लागि जग्गा रोक्का राख्ने स्थिति आई पर्दछ । तर अनिश्चित कालसम्म बिना कुनै वैध प्रयोजन रोक्का राख्नुको औचित्य देखिन आउँदैन । यस अर्थमा हेर्दा विपक्षीहरूबाट रोक्का फुकुवा गरेकोसम्मको काम कारवाहीलाई बेरीतको, अनुचित वा गैरकानूनी कार्य भनी मान्न मिलेन । परिणामतः निवेदकको</p>

	<p>मागबमोजिम रोक्का फुकुवा गर्ने सम्बन्धमा भएका निर्णयहरू उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी रहनु परेन । जग्गा यदि सार्वजनिक हो भने केवल रोक्का फुकुवा गरिएको कारणबाट नै त्यस्तो जग्गामा व्यक्तिको हक सिर्जना हुने पनि होइन ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>प्रचलित मूल्यका दृष्टिले करोडौं रूपैयाँ पर्ने मूल्यवान् विवादित उक्त सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति हो वा होइन भन्ने कुराको निर्धारण प्राथमिकता र जिम्मेवारीबोधका साथ गरिनु वाञ्छनीय छ । यदि त्यस प्रकारबाट सार्वजनिक प्रयोगमा आएको सार्वजनिक प्रकृतिको नदी उकाश जग्गा हो भने सो जग्गालाई स्वभावतः सार्वजनिक नै कायम गरिनु पर्दछ । यस कुराको निरूपण तथ्य र प्रमाणको आधारमा वस्तुगत तवरबाट गरिनु पर्ने ।</p> <p>सार्वजनिक जग्गा कुनै व्यक्तिका नाउँमा दर्ता हुन पुगेकै रहेछ भने पनि त्यस्तो दर्ता मालपोत ऐन, २०३४ को दफा २४ बमोजिम बदर गर्नुपर्ने हुन्छ । जग्गा दर्ता गर्न बाँकी नै रहेको छ भने त्यस्ता सार्वजनिक जग्गा व्यक्तिका नाउँमा दर्ता गर्न हुँदैन । व्यक्तिका नाउँमा दर्ता गर्न नहुने सार्वजनिक वा सरकारी जग्गा यदि व्यक्तिको नाउँमा दर्ता गरियो भने त्यस कुराको जवाफदेहिता दर्तासम्बन्धी निर्णय गर्ने अधिकारीले बहन गर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<p>६९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७०५ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>२०४५ सालमा जग्गाको नाप नक्सा भई नयाँ सेस्ता खडा भएको अवस्थामा सोभन्दा पहिलेको (२०२२ सालको) नक्सा एवम् सेस्ता कायम रहने नदेखिँदा सो २०२२ सालको नक्सा र सेस्तालाई अहिले यथावत् रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनु पर्दछ भन्नु मनासिब हुँदैन । उक्त दफा ८क मा भएको प्रावधानअनुसार २०४५ सालमा भएको नापीअनुसारको नक्सा एवम् जग्गाको सेस्ताले २०२२ सालको नापी नक्सा र सेस्तालाई विस्थापित गरेको देखिन्छ । तसर्थ विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले २०२२ सालको नापी नक्सा र सेस्तालाई आधार मानी बाटो कायम गर्न भनी निर्णय गरी दिएको निर्देशन स्पष्टतः जग्गा (नाप जाँच) ऐन, २०१९ को दफा ८क को प्रतिकूल देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>निर्णयपूर्व तथ्यको पहिचान गरी सद्विवेक प्रयोग गरेर न्यायोचित निष्कर्षमा पुग्नु सार्वजनिक जवाफदेहिता रहेका निकाय वा पदाधिकारीको कानूनी कर्तव्य तथा दायित्वसमेत बन्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>७०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७१३ - लेनदेन</u></p> <p>विवादको पक्षले उठान नगरेको विषयमा प्रवेश गरी निर्णय गर्नु अगाडि न्याय निरूपण गर्ने निकायबाट गम्भीररूपमा विचार गर्नुपर्ने हुन्छ । वादीले सुरु फैसलाउपर चित्त नबुझाई पुनरावेदन गरेको अवस्थामा पुनरावेदन सुन्ने अदालतबाट पुनरावेदकले उठाएको प्रश्नहरूमा सम्बोधन नगरी प्राविधिक आधारमा मुद्दामा ठहर गर्नुपर्ने अवस्थामा त्यसको अन्तरवस्तुलाई विचार गर्नु अनिवार्य हुन्छ । मुद्दा खारेजी नै हुने प्राविधिक पक्ष मुद्दामा समावेश भएको खण्डमा</p>

	<p>मुद्दाको सम्बन्धित पक्षले त्यसलाई नै बढी जोड दिई दाबी खण्डन गर्नका लागि मुख्य आधार प्रमाणको रूपमा विषय उठाउने सम्भावना बढी हुने ।</p> <p>सामान्यतया २०५५।१२।१६ को कपाली तमसुक लिखितको १० वर्षे अन्तिम हदम्याद २०६५।१२।१५ हुनेमा विवाद हुन सक्दैन । यस्तो स्वाभाविकरूपले अनुमान गर्न सकिने विषयमा प्रतिवादीले कुनै प्रश्न नउठाएको र सुरु अदालतले समेत निर्णयका क्रममा त्यसतर्फ प्रवेश गरेको नदेखिँदा पुनरावेदकीय अधिकारक्षेत्र प्रयोग गरी तल्लो निकायको निर्णयलाई नै परिवर्तन गर्न सक्ने अधिकार भएको अदालतबाट निर्णय गर्दा त्यस्तो विषयलाई सतही र हल्कारूपमा प्रमाणको रूपमा ग्रहण गरी निर्णय गर्नु उचित र तर्कसङ्गत मान्न नसक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>७१.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७१५ - अंश चलन</u></p> <p>एक पटक यी पुनरावेदक प्रतिवादीले विवादित कित्ता जग्गाहरू प्रत्यर्थी वादी निजको भाइ दिनेश सिंहको स्वआर्जनको हो भनी लिखितरूपमा नै स्वीकारी बसेको अवस्थामा पछि मुद्दा पर्दा आफ्नो प्रतिकुल हुने देखेपछि सो होइन भन्न मिल्ने हुँदैन । यसो भन्नमा यी पुनरावेदक विबन्धित हुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३)</p> <p>कुनै सम्पत्ति स्वआर्जन तथा सगोलको के हो भनी छुट्याउने विषय कानूनी प्रश्न समाहित विषय नभई तथ्यसम्बन्धी प्रश्न मात्र हो । कुनै कुरा के र कस्तो हो भनी निक्क्यौल गर्ने विषयमा तथ्यसम्बन्धी प्रश्न नै निहित रहेको मानिन्छ । सो तथ्यसम्बन्धी विषय निराकरण भइसकेपछि सोको कानूनी हैसियत तथा अस्तित्व के हुने भन्ने विषय सम्बन्धमा कानूनले केही सर्त र अवस्था तोकेको भएमा वा सो सम्बन्धमा कानूनको व्याख्या गर्नुपर्ने अवस्था भएमा मात्र त्यसमा कानूनी प्रश्नको सन्निहितता रहेको मानिने ।</p> <p>विवादित जग्गाहरू यसरी प्राप्त भएको हो भन्ने तथ्यको निरूपण भएपछि त्यसरी प्राप्त सम्पत्तिको अस्तित्व के हुन्छ तथा सो सम्पत्तिमा कसको हक रहन्छ भन्ने निक्क्यौल गर्ने विषय मात्र कानूनी प्रश्न समाहित विषय हुन्छ । यसमा एक पटक स्वआर्जन भनी स्वीकारेकोमा पछि आएर होइन भनेको नितान्त तथ्यसम्बन्धी विषयमा सुरु तथा पुनरावेदन अदालतले बिबन्धन आकर्षित गरेको देखिएबाट पुनरावेदक प्रतिवादीको कानूनी प्रश्न भएकोले विबन्धन लागू हुने होइन भनी लिएको जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ४)</p> <p>अंश बन्डाको महलमा भएको कानूनी व्यवस्थाहरू हेर्दा आफ्नो अंश हक जतिको सम्पत्ति अंश बन्डा नहुँदै वा जस्तोसुकै अवस्थामा पनि आफू खुसी गर्न पाउने र पछि अंशबन्डा गर्दा त्यसरी दिएको सम्पत्तिको बन्डा गर्नु नपर्ने स्पष्ट हुन्छ । साथै अरूको भाग लाग्ने सम्पत्ति बकसपत्र वा लिनुदिनु गरेमा मात्र सगोलका अरू अंशियारको मन्जुरी लिनुपर्नेमा नलिएमा बदर हुने भएपनि आफ्नो अंश हक लाग्ने सम्पत्ति आफूखुस लिनु दिनु गर्दा अन्य अंशियारलाई साक्षी राख्नुपर्ने वा मन्जुरी लिनुपर्ने कानूनी व्यवस्था रहे भएको समेत नपाइने ।</p>

	<p>अंश हक एक जन्म सिद्ध तथा नैसर्गिक हक भएकाले सगोलको सम्पत्तिमा सगोलका सबैको जुनसुकै समयमा पनि अंश हक निहित रहेको नै हुन्छ । यी वादी प्रतिवादीको आमा जिउँदै रहेको समयमा सगोलको सम्पत्तिमा निजको पनि अंश हक निहित रहने र आफ्नो अंश हकजति मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको महलमा रहेको कानूनी व्यवस्थाका आधारमा आफूखुसी गर्न पाउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
७२.	<p><u>निर्णय नं. ९७१६ - अंश चलन</u></p> <p>वस्तुतः घरसारमा भएको अंश छोडपत्रको लिखतबाट स्वतः मानो छुट्टिएको मिति यकिन हुन सक्तैन । कुनै न कुनैरूपमा त्यस्तो घरसारको लिखत वास्तविक व्यवहारबाट नै कार्यान्वयन भएको औपचारिक रूपबाट देखिनु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ११)</p> <p>सामान्यतया अंश हुँदा चल सम्पत्तिको हकमा हात हातै बुझी लिए भन्ने व्यहोरा उल्लेख गर्ने गरिन्छ । अंश गर्दा लेखिने त्यस्तो कुराले औपचारिक ढाँचासम्म निभाउनको लागि पनि व्यक्त गरिने हुन्छ । चल सम्पत्तिको यथार्थ विवरण नाप, तौल, गन्ति गरी छुट्याइएको र त्यस्तो लिखत निर्विवाद रहेको अवस्थामा त्यस्तो लिखतको प्रमाणिकता छुट्टै हुन जान्छ । वस्तुतः पारित नभएको घरसारमा भएको अंश बुझेको भरपाईमा उल्लिखित सम्पत्ति हात हातै बुझी लिएको भन्ने व्यहोराबाट सो अंश भरपाई कार्यान्वयन भइसकेको भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p> <p>मानो छुट्टिएको लिखतले मान्यता प्राप्त गर्न अनिवार्यरूपमा रजिस्ट्रेसनको महलअनुसार पारित भएको हुनु पर्दछ । व्यवहार प्रमाणबाट कार्यान्वयन नै हुन नसकेको घरायसी अंश छोडपत्रको लिखतले मानो छुट्टिएको मिति निर्धारण गर्न सक्तैन । घरसारको अंश बुझेको भरपाई अनुसार कार्यान्वयन भई अंशबन्डा भई गएको घर जग्गा दर्ता भएको र दुवै पक्षले स्वीकार गरेको अवस्थामा त्यस्तो घरायसी लिखतबाट मानो छुट्टिएको मितिको बारेमा निष्कर्षमा पुग्न मद्दत गर्न सक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १३)</p> <p>व्यवहारमा अंश प्राप्त गर्न नसकेको घरायसी लिखतले अंश जस्तो मुद्दामा मानो छुट्टिएको विषयमा महत्त्वपूर्ण प्रमाणको रूप लिन सक्दैन । घरायसी लिखत अनुसार कार्यहरू नभएपछि सो लिखत गर्नुभन्दा अधिको स्थितिमा कुनै परिवर्तन नभई पूर्ववत् अवस्थामा नै रहन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १४)</p>
७३.	<p><u>निर्णय नं. ९७१८ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>लेनदेन मुद्दाको फैसलाबमोजिमको बिगोबापतमा त्यस्तो गोक्षाराको सम्पत्तिबाट अन्य अंशियारले गरेको व्यवहारमा दायित्व रहन सक्ने देखिँदैन । विपक्षी प्रत्यर्थी सुशील शर्माले ऋण लिँदा निवेदक पशुपति शर्मासमेतका अंशियारहरूको मन्जुरी लिएको भन्ने कुनै आधार प्रमाण पेस गर्न सकेको अवस्थासमेत देखिँदैन । ऋण लिँदासमेत निवेदकसमेतका अन्य</p>

	<p>अंशियारहरूलाई ऋण लिँदाको तमसुक लिखतमा समेत साक्षी राखेको नदेखिँदा मुलुकी ऐन, लेनदेन व्यवहारको ८ र ९ नं. अनुसार गोधारा धनबाट व्यहोर्नु पर्ने भन्ने मिल्ने नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ४)</p>
७४.	<p><u>निर्णय नं. ९७२५ - अंश</u></p> <p>मुलुकी ऐन, अंश बन्डाको १० नं. ले बाबु, आमा र लोग्नेलाई आफ्ना सन्तती, छोराछोरी र श्रीमतीलाई इज्जत आमदअनुसार खान लाउन, शिक्षा दिक्षा, स्वास्थ्योपचारको व्यवस्था गरी दिन पर्छ भनी घरको मूल व्यक्तिउपर जिम्मेवारी तोकेको देखिन्छ । अंशबन्डा गरिदिँदा आफ्ना सम्पत्ति तथा सबै अंशियारहरू जीयजीयैको अंश गरिदिनुपर्ने र अंशबन्डा गर्दा अंश पाउने सबैको बराबर अंश गरी दिनु भनी अंश बन्डाको १ र २ नं. ले व्यवस्था गरेको छ । पैतृक सम्पत्तिमा बाबु, आमा, लोग्ने र श्रीमतीले जथाभावी गरी अंशियारहरूमध्ये कसैलाई काखा र कसैलाई पाखा राख्ने गरी पैतृक सम्पत्तिको बाँडफाँड र हक हस्तान्तरण गर्न मिल्दैन । यसो गर्दा बाबु आमाले आफूले पैतृक वा स्वआर्जन जुनसुकै तरिकाबाट आर्जन गरेको भए पनि सन्ततीको लागि पैतृकसरह हुन्छ भन्ने कुरा पनि हेक्का राख्नु पर्दछ । साथै वृद्धावस्थामा पालन पोषण गर्ने भन्ने नाममा सन्ततिहरूबीचमा प्रत्यक्षरूपमा देखिने र महसुस हुने गरी भेदभाव गर्नसमेत नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३)</p> <p>अंशबन्डा गर्दा सबै अंशियारहरूलाई बराबर हुने गरी गर्नुपर्ने हुन्छ । कतिपय अवस्थामा सबै सम्पत्तिबाट बराबर कि.का. गर्दा व्यवहारमा मिल्दो नहुन पनि सक्दछ । त्यसैले सम्पत्तिको मूल्याङ्कन, क्षेत्रफल, बनोट, प्रकृति आदि तथ्यको आधारमा व्यावहारिक हुने गरी सम्पत्तिको बाँडफाँड गरिदिनु न्यायोचित हुन्छ । साथै त्यस्तो कार्यले सम्पत्तिको उचित व्यवस्थापन भई सबै अंशियारहरूको व्यवहार सलिटन पुग्दछ । अंश बन्डाको महलको मुख्य मकसद पनि पैतृक सम्पत्तिको न्यायोचितरूपमा बराबर बाँडफाँड हुनुपर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १६)</p> <p>बाबुले बासस्थानको लागि हा.ब. गरिदिएको र निजकै सहमति मन्जुरीमा पुरानो घर भत्काई नक्सा पास गरी घर निर्माण गरेको स्थितिमा निजहरूको आफ्नो निजी प्रयास आर्जनबाट गरेको त्यस्तो व्यवहार खल्बल्याउनु न्यायोचित हुँदैन । हा.ब. गरिदिएको जग्गामा हा.ब. गरिदिने पिताले आफूले घर निर्माण गरिदिएको भए वा सो घर निर्माणमा आर्थिक टेवा दिएको भए छोराहरूलाई जग्गा हा.ब. गरिदिनुपर्ने र घर बनाउन सहमति दिनुपर्ने अवस्था नरहने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १७)</p>
७५.	<p><u>निर्णय नं. ९७२७ - सार्वजनिक बाटो खुलाई पाउँ</u></p> <p>जग्गाधनीको हक टुटाई नलिएको कारणले त्यस्तो संरचना र सोसँग सम्बद्ध निकास नै अवरोध गर्न मुलुकी ऐन, घर बनाउनेको ३ नं. बमोजिम कानूनसम्मत एवं न्यायोचित हुने देखिँदैन । एकपटक बाटोको रूपमा प्रयोग गर्न नरोकी प्रयोग गर्न दिई स्रेस्ता पूर्जा आदिमासमेत बाटो जनाई सकेको अवस्थामा त्यसको विपरीत बाटो कायम नराख्न पनि</p>

	<p>नमिल्ले हुनाले वादीहरूले जुनरूपमा भोग गरिरहेको बाटो हो सोहीरूपले बाटो प्रयोग गर्न पाउने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
<h3>५. देवानी कानून : पारिवारिक</h3>	
७६.	<p>निर्णय नं. ९५९२ - अंश चलन</p> <p>कुनै सम्पत्ति बन्डा हुने अथवा नहुने भन्ने प्रश्नको निर्णय मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको महलको १८ नं. र यस अदालतबाट तत्सम्बन्धमा भएको फैसलाहरूबाट प्रतिपादित सिद्धान्तको सेरोफेरोमा रही गर्नुपर्ने।</p> <p>गंगाप्रसाद र सुकुमेर कुमारीको परिवारको मूल पुरुष प्रतिवादी सरयुग रहेकाले सो परिवारका कुनै सदस्यको नाममा रहेको सम्पत्ति अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म सगोलको मानिने।</p> <p>सो सम्पत्तिबाट सरयुगका अंशियार वादीहरूको अंश नपुग्ने भन्नाका लागि प्रतिवादी कायम गरिएका गंगाप्रसाद र सुकुमेर आफ्नो पिता ससुरा प्रतिवादी सरयुग साहुसँग कानूनबमोजिमको लिखतबाट अंश लिई वा मानु छुट्टिई भिन्न बसेको वा उल्लिखित सम्पत्ति दान बकस भई निजहरूले पाएको वा निजहरूलाई भएको राजीनामा लिखतमा उल्लिखित जग्गाहरू निजहरूले एकलौटी खान पाउने र अरु अंशियारको हक नपुग्ने जस्तो कुनै व्यहोरा रहेको वा आफूहरूले रोजगार नोकरी गरी वा मूर्तिकार, गीतकार, संगीतकार, कलाकार, चित्रकार वा कुनै पेसाकर्मी आदि भई निजी आर्जन गरेको प्रमाण देखिनु आवश्यक हुने।</p> <p>गंगाप्रसादले उक्त जग्गाहरू आफ्नो ज्ञान सीपबाट निजी तवरबाट आर्जन गरेको भन्ने जिकिर लिन नसकी बाबुले आफ्ना नाममा खरिद गरिदिएको भनेको देखिन्छ भने प्रतिवादी सुकुमेर कुमारीको राजीनामामा बाबुले थैली तिरी निजका नाममा खरिद गरी दिएको दाइजोको जग्गा भन्नेलगायतका कुनै पनि कुरा उल्लेख भएको देखिँदैन। ती जग्गाहरू आफ्नो विवाह हुनुपूर्व खरिद गरेको भन्ने निजको जिकिर पनि नरहेको र राजीनामाको तीन पुरतेमा निजको पति रामप्रसाद साहु भन्ने उल्लेख भएको देखिँदा उल्लिखित जग्गाहरू पिता पुर्खाको पुर्ख्यौली सम्पत्तिबाट बढेबढाएको धनबाट प्रतिवादी गंगाप्रसाद र सुकुमेरको नाममा खरिद भएको प्रमाणित हुन आउने।</p> <p>पुर्ख्यौली सम्पत्तिबाट खरिद भएको जग्गामा प्रतिवादीभन्दा माथिल्लो पुस्ताका निजको परिवारको मूल पुरुष प्रतिवादी सरयुग र प्रतिवादी सरयुगका अंशियार वादीहरूको अंश भाग लाग्ने र त्यसपछि प्रतिवादी सरयुगको भागबाट प्रतिवादी गंगाप्रसादसमेतका समकालीन अंशियारको भाग लाग्ने र गंगाप्रसादको भागबाट मात्र प्रतिवादी सुकुमेरको अंश लाग्ने अवस्था रहने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p> <p>मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको महलको १८ नं. समेतको सही व्याख्या गरेकोले तिनसँग असहमति जनाउनु पर्ने अवस्था देखिएन। प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यसँग ती नजिर मिले भिडेको देखिँदा प्रस्तुत मुद्दामा मिति २०५८।५।१३ लाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी सो मितिभन्दा</p>

	<p>अगावै प्रतिवादीका छोरा तथा बुहारीका नाममा निजहरूका पिता तथा ससुराले थेली तिरौ खरिद गरेको जग्गाहरू बन्डा नलाग्ने ठहर्‍याएको यस अदालतको संयुक्त इजलासको फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १३)</p>
<p>७७.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६१६ - अपुताली हक कायम</u></p> <p>अपुताली हक अपुतालीको २ नं. अनुसार सृजित हक हो र यस्तो हक उक्त नं. मा भएको हकवाला क्रमअनुसार यो यसले प्राप्त गर्ने नगर्ने भनी निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । अंश हक सगोलका अंशियाराहरूलाई प्राप्त हुने हक भएकाले मुलुकी ऐन, अंश बन्डाको १ नं. अनुसारका अंशियारहरूमा जीयजीयको अंश लाग्ने नलाग्ने भनी अदालतले फैसला निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । कानूनले अपुताली हक खाने हकवाला र अंश पाउने सगोलका अंशियारामा भिन्नभिन्न कानूनी व्यवस्था गरेको हुँदा अंशियार नै नरहेको व्यक्तिले अपुताली हक प्राप्त गर्न सक्दैन भन्न मिल्दैन । संयुक्त नामसारी दर्ताको सम्पत्तिमा दर्तावालाहरूको बराबर हक हुन्छ । दुई जना मात्र हकवाला भई दुवैका संयुक्त नाउँमा दर्ता भएको सम्पत्तिका जग्गाहरूमा दुवै जनाको बराबर हक रहेको हुन्छ । यस्तो संयुक्त हकको सम्पत्तिमा आपसी व्यवहार सजिलो पार्नका लागि एकले अर्कोसँग मुद्दा गरी वा आपसी सहमतिमा आ-आफ्नो भाग छुट्याउन सक्ने भए पनि छुट्याउनै पर्ने भनी बाध्यात्मक अवस्था भने कानूनले गरेको नपाइने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>आफैँबाट जन्मिएको सन्तान उसको सबैभन्दा नजिकको हकवाला हुन्छ र त्यस्तो जन्मेको छोरी रहिछे भने सौतेनी छोरीको तुलनामा आफ्नै छोरी नजिकको हकवाला हुन्छ, छोरी विवाहिता हुनु वा नहुनुबाट कुनै असर पर्दैन । एकै उदरका छोराछोरी वा विवाह भएको छोरी र कन्या छोरी भएमा मात्र तीबीच अपुताली पाउने क्रममा असर पर्ने हुन सक्छ । प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यमा फरक उदरबाट जन्मेका छोरा र आफैँबाट जन्मेकी छोरी भएको हुँदा आमाको अपुताली छोरीले पाउने स्थिति रहेको देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>७८.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६२० - उत्प्रेषण</u></p> <p>तहतहबाट फैसला अन्तिम भइसकेको फैसला कार्यान्वयनलाई स्वीकार नगरी नाबालकहरू साबालक भई आफ्नो हक अधिकार खोज्न कानूनमा स्पष्ट नभएको भनी यी निवेदकहरूले विभिन्न ऐन कानूनको प्रावधानहरूलाई व्याख्या गरी पाउन सुरु अदालत र पुनरावेदन अदालतबाट जवाफ आएन भनी यस रिटमा माग गरेका छन् । जुन कुरा निवेदकहरूले प्रचलनमा रहेका कानूनी व्यवस्थालाई एकरूपता बनाउन व्याख्या गराउने बाहानामा फैसला कार्यान्वयनको कारवाहीलाई अलमल्याउने नियत झल्किन्छ । उक्त प्रचलित विभिन्न कानूनमा छरिएर रहेका नाबालकहरू साबालक हुने प्रावधानहरू आफ्ना ठाउँमा उपयुक्त भएर नै जिल्ला तथा पुनरावेदन अदालतले कानूनसम्मत काम कारवाही र आदेश गरेको अवस्था छ । तसर्थ रिट निवेदकहरूले उठाएको यस प्रश्नमा प्रस्तुत रिटबाट निरूपण हुनुपर्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>

<p>७९.</p>	<p>निर्णय नं. ९६२४ - अंश चलन</p> <p>पुनरावेदक प्रतिवादीले अंशबन्डा भइसकेको भनी जिकिर लिएको २०१७ सालको लिखतको सक्कल प्रति पेस हुन नसकेको, वादीका नाममा कुनै जग्गा दर्ता नै नरहेको, वादीका छोरीहरूका नाममा दर्ता रहेका जग्गा वादीले अंशबापत प्राप्त गरेका पैतृक सम्पत्ति हुन् भन्ने कुरा पुष्टि हुन नसकेको तथा वादी प्रतिवादीहरूबीच आपसी व्यवहार, कारोबार भएको कुरा मिसिल प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा वादी प्रतिवादीहरूबीच अंशबन्डा भइसकेको भनी ठहर निर्णय गर्नु न्यायोचित हुने नदेखिँदा वादीले प्रतिवादीबाट अंश पाउने नै देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.७)</p> <p>अंशसम्बन्धी हक नैसर्गिक हक रहेको र पति पिताले अंशहरू परित्याग गर्दैमा श्रीमती छोरा छोरीको अंश हकसमेत समाप्त हुन नसक्ने हुँदा वादीका माहिला देवर चराङ स्याण्टुङ्गका श्रीमती छोरा छोरीहरू रहेका भए र निजहरूले अंशमा दाबी गरेमा सोही बखत निजहरूको अंश हकका सम्बन्धमा ठहर इन्साफ हुने नै भएकोले अहिले नै निजहरूको अंशहक सम्बन्धमा केही बोलिरहनु उचित हुने नदेखिँदा हाल वादी प्रतिवादीहरू दुई अंशियार रहेकोमा तीन अंशियार कायम गरी वादीले तीन भागको एक भाग अंश पाउने ठहन्याएको यस अदालत संयुक्त इजलासको फैसला सो हदसम्म मिलेको देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.८)</p> <p>मिसिल संलग्न प्रमाणबाट दरबार ऐतिहासिक महत्त्वको देखिएको र सो कुरामा वादी प्रतिवादीबीच विवाद रहेको पनि नदेखिँदा उक्त मुस्ताङ दरबारमा वादी स्वयंले दाबी नै नगरेको र उक्त दरबारको ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक स्वरूप यथावतरूपमा संरक्षण गरी राख्नु उपयुक्त हुने देखिएकोले अंशियारहरूबीच बन्डा गर्नु उचित नहुने ।</p> <p>तायदाती फाँटवारीमा उल्लिखित मुस्ताङ जिल्ला, चाराङ १(ख) कि.नं. ५९१ को जग्गामा बनेको गुम्बा घरसमेत धार्मिक स्थलको रूपमा रहेको हुँदा त्यस्तो धार्मिक स्थलको रूपमा रहेको गुम्बामा आफ्नो धार्मिक आस्थाअनुसार सर्वसाधारण जोसुकैले धार्मिक उपासना गर्न पाउने हुन्छ । यसरी सार्वजनिकरूपमा प्रयोग हुने धार्मिक स्थलको रूपमा रहेको गुम्बालाई व्यक्तिगत सम्पत्ति मानी अंशियारहरूबीच विभाजन गर्नु धार्मिक र सांस्कृतिक दृष्टिकोणबाट समेत उचित नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.९)</p>
<p>८०.</p>	<p>निर्णय नं. ९६४१ - उत्प्रेषण</p> <p>DNA परीक्षण प्रमाण बुझ्ने प्रक्रियाको एउटा क्रम भएको र मुद्दाको विवादको निराकरण गर्नका लागि DNA लगायतका प्रमाण बुझ्न जिल्ला अदालत स्वतन्त्र रहन्छ त्यसमा माथिल्लो अदालतबाट नियन्त्रण गर्ने, बन्देज लगाउने वा त्यस्तो स्वतन्त्रतामा हस्तक्षेप गर्न पनि मिल्दैन । कानूनअनुसार कुन प्रमाण बुझ्नु पर्ने वा कुन प्रमाण नबुझ्नु पर्ने भनेर जिल्ला अदालतमा विचाराधिन मुद्दामा नै असर पर्ने गरी रिट क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्न मिल्दैन । DNA</p>

	<p>परीक्षण मुद्दाको सत्यतथ्य पत्ता लगाउने एउटा विधि भई सोको प्रयोजनका लागि गरिने हुँदा त्यस्तो परीक्षणबाट निवेदक कै विरुद्ध नै प्रमाण हुन जान्छ भनी अनुमान गर्न पनि नमिल्ने हुँदा तायदाती फाँटवारी माग गर्ने आदेश भइसकेको भन्ने एकमात्र आधारमा DNA परीक्षण गर्ने आदेश जिल्ला अदालतबाट गर्ने मिल्दैन भन्ने रिट निवेदन जिकिर कानूनसम्मत नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. २)</p>
८१.	<p><u>निर्णय नं. ९६४२ - अंश चलन</u></p> <p>दुनियाँको बिगोको हकमा जायजात गर्दा ऋण खाँदा सँग बसेका १२ वर्षभन्दा कम उमेरका अंशियारहरूको अंश हक पर सारेर मात्र जायजात गर्नुपर्ने भन्ने विद्यमान कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा सो ऋण लिँदाको अवस्थामा जायजन्मसमेत नभएकी र मिति २०६९।१२।१९ मा मात्र जन्म भएकी नाबालिग वादीले समेत उक्त ऋण बुझाउनु पर्छ भन्न मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको २६ नं. को कानूनी व्यवस्थाले मिल्ने देखिएन । त्यस्तै अन्य ऋणहरू पनि मुद्दा चल्दाचल्दैको अवस्थामा लिएको देखिँदा सो ऋणहरूमा समेत नाबालिग वादीको दायित्व सिर्जना हुने अवस्था नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ४)</p>
८२.	<p><u>निर्णय नं. ९६४७ - अंश चलन</u></p> <p>लिखत बदर मुद्दाको रोहमा दाबी खारेज भई प्रतिवादीले गरेको बिक्रीव्यवहार सदर ठहर भइसकेपछि सो सम्पत्तिको मूल्यबाट आएको नगद रकमबाट अंश दिलाई पाउँ भन्ने दाबी आफैँमा विरोधाभाषपूर्ण देखिई कानूनसङ्गत देखिन आएन । जुन जग्गाको विषयमा प्रतिवादीहरूबाट पूर्वदाबी गरिएको हो सो दाबी नै खारेज भएको अवस्थामा सो जग्गा बिक्री गरी प्राप्त भएको रकमसमेत बन्डा हुनुपर्छ भनी पुनः अंश मुद्दाको रोहबाट प्रतिवादीहरूले लिएको दाबी पनि मनासिब देखिन नआउने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १०)</p>
८३.	<p><u>निर्णय नं. ९६५२ - अंश चलन</u></p> <p>सगोलमा छँदा प्राप्त आम्दानीको स्पष्ट विवरण र सो कुरा प्रमाणित हुने खालका प्रमाणको अभावमा ट्याक्सी टेम्पोको दैनिक आम्दानी यति नै हो भनी अनुमान गर्नु न्यायसङ्गत नहुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p> <p>वस्तुतः बन्डा लाग्ने सम्पत्ति हो भनी जिकिर लिने व्यक्तिले त्यस्तो सम्पत्ति के कसरी प्राप्त गरेको हो, सो सम्पत्ति सगोलकै आय आर्जनबाट खरिद गरेको वा एकासगोलको खति उपतिबाट जोडेको हो भनी तथ्ययुक्त प्रमाण पेस गरी पुष्टि हुनु आवश्यक हुन्छ । आफ्नो सिप र प्रयासबाट निजी तवरमा प्राप्त गरेको कुनै सम्पत्ति प्राप्त गर्नेको निजी नै मान्नुपर्ने हुँदा सोतर्फको वादी प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर मनासिब भएको भन्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ६)</p>

<p>८४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७०० - अंश दर्ता ।</u> एकपुस्ता मुनिका व्यक्तिले अंश मुद्दा दायर गर्दैमा मूल अंशियारका बीचमा अंश मुद्दा चलन नसक्ने भन्ने हुँदैन । अंश मुद्दाको कारवाहीयुक्त अवस्था नराखी लामो समयसम्म तामेली राखी मुद्दामा अलझाई राख्ने कार्यसम्म हुन गएको छ । एक अंशियारले अंश मुद्दा दायर गरी तामेलीमा राखी बसिरहने अवस्थामा पछि दायर भएका मूल अंशियारहरूको बीचको अंश मुद्दामा कानूनी प्रक्रिया बढाई कानूनबमोजिम फैसला एवं फैसला कार्यान्वयन गर्ने जस्ता कार्य गर्न कुनै कानूनले बाधा पुऱ्याएको देखिँदैन । अदालतमा उपस्थित रहि आफ्नो हक प्रति जागरूक रहने व्यक्तिहरूको बीचमा परेको अंश जस्तो मुद्दामा छिटो कारवाही किनारा गर्नु अदालतको कर्तव्य पनि हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>८५.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७२४ - अंश चलन</u> मतदाता परिचयपत्र, मतदाता नामावलीमा भएको पारिवारिक विवरण र सवारी चालक अनुमतिपत्रहरूबाट असर्फीलाल र रविशंकरबीचको नाता सम्बन्ध रहेको देखिएको र एकआपसमा आफूहरूलाई बाबुछोराको रूपमा लामो समयदेखि आचरण र व्यवहारबाट स्वीकार गरेको देखिन्छ । ती कागजातहरू सरकारी कार्यालयबाट जारी गरिएका वैधानिक कागजातहरू हुन् । यद्यपि तिनीहरूको प्रयोजन अलगअलग भए पनि ती कागजपत्रमा उल्लेख भएको नाता सम्बन्ध देखिने विवरणहरू झुट्टा हुन् भन्ने आधार देखिन सकेको छैन । पेस भएका ती सबै कागजपत्रबाट प्रतिवादी रविशंकर मिश्र र असर्फीलाल भन्ने केदार मिश्र बाबु छोरा भनी उल्लेख हुनु संयोग मात्र हुन नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ३४ को उपदफा १ मा कुनै व्यक्तिले लेखेर, बचनले वा आचरणद्वारा कुनै व्यक्तिलाई कुनै कुरा यस्तो हो भन्ने विश्वासमा पारी वा त्यस्तो विश्वासमा पर्न दिई सो व्यक्तिबाट कुनै काम गराएमा वा हुन दिएमा निज र सो व्यक्तिका बीचमा चलेको कुनै मुद्दामा सो कुरा त्यस्तो होइन वा थिएन भनी निजले खण्डन गर्न पाउने छैन भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । कसैले आफूसँग सम्बन्धित कुनै तथ्यलाई यस्तो हो, छ वा थियो भनी औपचारिकरूपमा कुनै अड्डा, अदालत वा सरकारी कार्यालयमा अभिलेख रहने गरी एकपटक व्यक्त गरी सोबाट फाइदा लिइसकेपछि आफूलाई नोक्सान वा बेफाइदा हुन्छ भन्ने मात्र आधारमा त्यस्तो व्यक्तिले पछि आफूले एकपटक व्यक्त गरिसकेको तथ्यबाट पछि हट्न नपाओस् वा त्यस्तो तथ्यलाई अस्वीकार गर्न नसकोस् र तथ्यमा स्थिरता कायम हुन सकोस् भनी प्रमाण कानूनमा विवन्धनको सिद्धान्त (Doctrine of estoppel) विकास भएको हो । यही सिद्धान्तलाई उक्त कानूनी व्यवस्थाले पनि स्वीकार गरेको मानिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p> <p>DNA परीक्षण सक्षम विशेषज्ञले गरी वास्तविक व्यक्तिको रगतको नमूना संकलन गरी कुनै प्रकारको मिसावट (Contamination) नभएको रगतको नमूना निकालिएदेखि</p>

प्रयोगशालासम्म शंकारहित तवरले Chain of custody सुनिश्चित गरी वा प्राप्त गरी कुनै त्रुटि नगरी परीक्षण र निष्कर्ष निकालेमा यस्तो परीक्षणको निष्कर्ष विश्वसनीय र स्वीकार्य हुनेमा कुनै सन्देह गर्ने ठाउँ रहँदैन र यस्तो परीक्षणलाई अदालतले पनि प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्नु नै पर्ने ।

(प्रकरण नं. ९)

DNA परीक्षणको वैज्ञानिक पद्धतिले विभिन्न मुद्दाको निराकरणको लागि ठूलो सहयोग गरेको अवस्था पनि छ र यो पद्धतिको उपयोग अदालतले गर्नु पनि पर्दछ तर DNA परीक्षणको आदेश गर्नुपूर्व अदालत अत्यन्त संवेदनशील हुनुपर्दछ । यदि मिसिल संलग्न अन्य ग्राह्य प्रमाणहरूले विवादित नाताको सन्देहरहित निष्कर्षमा पुग्न सकिने अवस्था छ वा प्रमाणमा पेस भएका अन्य मिसिलबाट प्रस्तुत मुद्दाको नातासम्बन्धी विवाद निराकरण भई अन्तिम भएर बसेको देखिन्छ वा नातामा विवाद उठाउने पक्ष आफ्नो विगतको कार्य वा आचरणले त्यस्तो विवाद उठाउन नपाउने गरी विवन्धित छ भने पक्षले DNA परीक्षणको माग गरेकै आधारमा DNA परीक्षण गर्ने आदेश गर्नु उपयुक्त हुँदैन । यस्तो अवस्थामा DNA परीक्षणको आदेश नदिएँदा DNA को वैज्ञानिकतामा सन्देह गरेको मान्नु पर्ने भन्न पनि नमिल्ने ।

मुद्दामा DNA को आदेश गर्नुपर्ने हो वा होइन भन्ने कुरा पक्षको अधिकारभन्दा पनि न्याय निरूपण गर्ने प्रयोजनका लागि अदालतको तजबिजी विषय हो। यस्तो अधिकारको प्रयोग गर्दा अदालतले समाजमा पर्न सक्ने सम्भावित असर र प्रभावलाई नजरअन्दाज गर्न नमिल्ने ।

(प्रकरण नं. १०)

आफूले सानैदेखि पालनपोषण गरी हुर्काई बढाएको विवाद नपरेसम्म बीसौं वर्षदेखि आफ्नो सन्तानको रूपमा स्वीकार गरी आएको प्रतिवादीलाई अंशबाट वञ्चित गर्ने र आफूलाई फाइदा हुन्छ भन्ने उद्देश्यले सन्तानको रूपमा अस्वीकार गरेकै आधारमा अदालतले यथेष्ट औचित्य भएमा मात्र गर्नुपर्ने DNA परीक्षणको आदेश सहजै गरिदिने हो भने यसले लामो समयदेखि समाज र परिवारमा चली आएको स्वाभाविक, सामान्य र अपेक्षित व्यवहारमा उथलपुथल र विशृङ्खलता आई व्यक्तिको सामाजिक पहिचान नै गुम्न सक्ने स्थिति आउने पनि हुन सक्ने ।

आफ्नो जैविक बाबु आमाको बारेमा जानकारीसम्म नहुने सानो उमेरदेखि आफूले छोरासरह पाली राखी, बढाएको / हुर्काएको मानिसलाई निज वयस्क भएपछि आफूले पनि सन्तानको रूपमा नस्वीकार्ने र कसको सन्तान हो भनी पहिचान पनि नगरी दिने हो भने यस्ता सन्तान पहिचानविहीन, सहाराविहीन र परित्यक्त पनि हुन जान सक्छन । यस्तो अवस्थामा अदालत अग्रसर भई DNA परीक्षणको आदेश गर्न नमिल्ने ।

(प्रकरण नं. ११)

वस्तुतः मिसिल संलग्न मतदाता परिचयपत्र, मतदाता नामावलीमा भएको पारिवारिक विवरण, सवारी चालक अनुमतिपत्र र विद्यालयको Examination Report Card लगायतका प्रमाणहरूको पृष्ठभूमिमा प्रतिवादी असर्फीलाल मिश्र प्रतिवादी रविशंकर मिश्रको

	<p>पिता भएको देखिएकोमा सो कुरा होइन भनी जिकिर लिन निज प्रतिवादीहरू विवन्धित रहेको देखिएको छ । त्यसका अतिरिक्त निजहरूको बाबु छोराको जैविक सम्बन्ध पत्ता लगाउन DNA परीक्षणको माग प्रतिउत्तरपत्रमा नउठाई केवल पुनरावेदन तहमा मात्र माग दाबी लिइएको पाइन्छ । यस तथ्यगत अवस्थाको सेरोफेरोमा हेर्दा प्रतिवादीहरू वादीको अंश हक मेट्ने दुरासयले अभिप्रेरित भएको देखिन्छ भने सो मागबमोजिम DNA परीक्षणको आदेश गर्न आवश्यक नै नरहेको अवस्थामा DNA परीक्षणको आदेश भएको देखिन्छ । यस अवस्थामा मिसिल संलग्न अन्य प्रमाणहरूको विपरीत निजहरूको बाबु छोराको जैविक सम्बन्ध नरहेको भन्ने प्रतिवेदनको आधारमा सुरु र पुनरावेदन तहबाट भएको फैसलालाई केही उल्टी गरी प्रतिवादी रविशंकर मिश्रको नाममा सम्पत्ति देखिए निजबाट मात्र यी वादीले अंश पाउने र पुनरावेदक प्रतिवादी असर्फीलाल मिश्र भन्ने केदार मिश्र र मखमली मिश्रको सम्पत्तिबाट अंश नपाउने ठहर गरेको यस अदालत संयुक्त इजलासको मिति २०६७।१।२९ को फैसला मिलेको नदेखिँदा उक्त फैसलासँग सो हदसम्म सहमत हुन सक्ने अवस्था नरहने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १८)</p>
--	---

६. फौजदारी कानून : सरकारवादी

<p>८६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५१९ - जबरजस्ती करणी</u></p> <p>जबरजस्ती करणीको अपराध र जबरजस्ती करणीको उद्योगका बिचमा कस्तो भिन्नता रहने हो भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा, सामान्यतया: कुनै पुरुष व्यक्तिले महिलालाई निजको मन्जुरी नलिई जोर जबरजस्ती गरी निजको पुरुष जननेन्द्रिय महिलाको योनिमा प्रवेश गराई यौन सन्तुष्टी लिने कार्य जबरजस्ती करणीको अपराधजन्य कार्य हो । उक्त अपराधमा अपराधकर्ताले यौन तृष्णा मेटाउने मनसाय राखी पीडित महिलाको मन्जुरीबेगर जबरजस्तीपूर्वक आफ्नो लिङ्ग महिलाको योनिमा प्रवेश गराई यौन सन्तुष्टी लिएको हुन्छ । यसप्रकार जबरजस्ती करणीको कसुर हुनका लागि तीन वटा आधारभूत तत्त्व हुनु अनिवार्य हुन्छ: जबरजस्ती करणी गर्ने मनसाय, जबरजस्ती करणी गर्ने कार्य र पीडितको करणी गर्ने कार्यमा मन्जुरीको अभाव । ती तत्त्वहरूको अभावमा जबरजस्ती करणीको कसुर स्थापित हुन सक्दैन । पीडितको मन्जुरीमा वा आपसी सहमतिमा भएको करणीलाई जबरजस्ती करणीको अपराध मानिँदैन । तर उक्त मान्यताका केही अपवादहरू रहेका छन्, जस्तै: पीडित व्यक्ति नाबालिका भएको अवस्थामा उक्त मान्यता लागू हुन सक्दैन । पीडित नाबालिका भएको अवस्थामा दुई पक्षको आपसी सहमति र मन्जुरीमा करणी लिन दिनु गरेको भए पनि त्यस्तो करणीलाई जबरजस्ती करणी नै मानिन्छ र कर्ताले जबरजस्ती करणीकै दायित्व बहन गर्नु पर्दछ । पीडित नाबालिकाको मस्तिष्क पूर्णरूपमा विकसित भैनसकेको हुनाले नाबालिकाले स्वतन्त्ररूपमा त्यस्तो कार्यको प्रकृति र परिमाणसमेत मनन गरी मन्जुरी वा सहमति जनाउन नसक्ने भएकोले त्यस्ता अवस्थाका पीडित व्यक्तिले दिएको मन्जुरीलाई मन्जुरी नमानिने सर्वस्वीकृत मान्यता रहिआएको छ । त्यस्तै डर, धाक, धम्की, अनुचित प्रभावमा पारी वा जोरजुलम गरी लिएको सहमतिलाई पनि सहमति नमानिने ।</p>
------------	---

(प्रकरण नं. ४)

जबरजस्ती करणी र जबरजस्ती करणीको उद्योगको कसुरको सामान्य मान्यताको पृष्ठभूमिमा कतिसम्मको कार्यलाई जबरजस्ती करणीको पूर्ण अपराध मानिने हो र कतिसम्मको कार्यलाई जबरजस्ती करणीको उद्योगको कसुर मानिने हो अर्थात् ती दुई कसुरमा लिङ्गको योनिमा प्रवेशको अवस्था कतिसम्म हुनुपर्ने हो, पीडित व्यक्ति बयस्क नभई नाबालिका भएको अवस्थामा त्यसलाई कसरी व्याख्या, विवेचना गरिनु उपयुक्त हुन्छ भन्ने सन्दर्भमा हेर्दा, जबरजस्ती करणीको पूर्ण अपराध हुनका लागि पुरुषको लिङ्ग महिलाको योनिमा पूर्णरूपमा प्रवेश गरेको हुनुपर्ने, वीर्य स्खलन हुनुपर्ने, पीडित महिलाले प्रतिकार गरेको हुनुपर्ने, सो गर्दा पीडक र पीडितको शरीरमा संघर्ष र प्रतिकारका चिह्न हुनुपर्ने जस्ता परम्परागत मान्यतामा परिवर्तन आई पुरुषको लिङ्ग महिलाको योनिमा केही मात्रामा प्रवेश गरेको भए वा घर्षणसम्म भएको अवस्थामा पनि जबरजस्ती करणीको अपराध मानिने मान्यताको विकास भएको पाइन्छ । करणी गर्दा वा गर्न खोज्दा लिङ्गको पूर्ण प्रवेश हुन पायो वा पाएन भन्ने कुरा वस्तुस्थितिमा भर पर्ने कुरा हो । सो पूर्ण प्रवेश हुन पाएको वा नपाएको हुन सक्छ । पूर्ण प्रवेश भएमा एउटा र आंशिक प्रवेश वा योनिमा घर्षण भए अर्को कुरा मानी कसुरको छुट्टै वर्गीकरण गर्न सकिने अवस्था रहँदैन । करणी गर्ने उद्देश्यले कार्य हुन्छ भने योनिमा लिङ्गको पूर्ण वा आंशिक प्रवेश भए पनि करणी गरेको मान्नुपर्ने ।

(प्रकरण नं. ६)

अत्यन्त कलिलो उमेर अवस्था भएको बालिकाको हकमा जबरजस्ती करणी गर्दा वयस्क महिलासँगको सम्बन्धमा जस्तो लिङ्ग प्रवेश सजिलो हुँदैन । करणीको कार्य लिङ्ग प्रवेशपछि मात्रै सुरु हुने नभई करणी गर्ने उद्देश्यले यौन कार्य सुरु गर्दा देखिनै करणीको कार्य हुन्छ । लिङ्गको पूर्ण प्रवेश र कर्ताको पूर्ण सन्तुष्टीलाई आधार मानेर वा पीडितको योनिमा परेको आघातको असरलाई विचार गरी जबरजस्ती करणीको कार्य भए वा नभएको निर्णय गर्ने हो भने करणीका सम्बन्धमा पीडित वा पीडकको आ-आफ्नो स्थितिअनुसार विरोधाभाषपूर्ण व्याख्या गर्नुपर्ने हुन जाने ।

(प्रकरण नं. ८)

लिङ्ग र योनिको सम्पर्क गरी करणीको कार्य हुने हुनाले योनिमा कति प्रवेश होइन कि योनिमा किंचित घर्षण वा प्रवेश पनि करणी गर्ने उद्देश्यले भएको छ भने सो करणी भएको मान्नु पर्ने ।

बालिकाको यौनाङ्गमा लिङ्गले छुने, रगड्ने वा आंशिकरूपमा प्रवेश गरेको रहेछ भने पनि बालिका विरुद्धको करणीको कार्य पुरा भएसरह नै मान्नु पर्ने हुन्छ । अन्यथा लिङ्गले त्यहाँसम्म प्रवेश गर्ने कुरा अप्रासंगिक हुन्छ । आपराधिक मनसायलाई हेरी खराब कार्य (Mischief) लाई निरूत्साहित गरी दण्डित गर्ने हिसाबले कसुरसम्बन्धी कानूनको व्याख्या गर्नुपर्ने ।

(प्रकरण नं. ९)

योनिमा लिङ्ग रगड्ने कुरा यौन व्यवहारबाहेक अन्य प्रयोजनलाई हुँदैन । रगड्ने मात्रै

उद्देश्यले लिङ्गले योनिमा स्पर्श गर्न गराउन खोजेको छुट्टै उद्देश्य भए सो पनि स्पष्ट हुनुपर्छ । यौन कार्यको लागि योनिमा घर्षण मात्रै पनि एउटा अवस्था हुन सक्छ अथवा योनिच्छेद गर्ने कार्य पूर्णरूपले सफल नभएको पनि अवस्था हुन सक्छ । तर पूर्ण प्रवेश नहुनु, पूर्ण सन्तुष्टी नहुनु, वीर्य स्खलन नहुनु आदि यौन कार्यभित्रकै विविध अवस्थाहरू हुन् । योनिमा लिङ्ग रगड्ने कार्य निर्दोष र प्रवेश मात्रै दोषयुक्त भन्ने अवस्था होइन । एकाको गुप्ताङ्ग जबरजस्ती खोली योनिमा लिङ्गको घर्षण गराउने कार्य गरिन्छ भने त्यो आपराधिक कार्य नै हो र त्यो जबरजस्ती करणीको उद्योग मात्रै नभई उद्योगको कार्यान्वयन गरी जबरजस्ती करणीकै एउटा अवस्था मान्नु पर्ने ।

(प्रकरण नं. ११)

लैङ्गिक समानता कायम गर्न केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ ले जबरजस्ती करणीको महलको १ नं. मा रहेको साबिकको व्यवस्थाको सट्टा देहायबमोजिमको व्यवस्था गरेकोले :

कसैले कुनै महिलालाई निजको मन्जुरी नलिई करणी गरेमा वा सोह्र वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिकालाई निजको मन्जुरी लिई वा नलिई करणी गरेमा निजले जबरजस्ती करणी गरेको ठहर्छ ।

स्पष्टीकरण:- यस नम्बरको प्रयोजनका लागि:

- (१) डर, त्रास, धाक देखाई वा करकाप, अनुचित प्रभाव, झुक्यानमा पारी वा जोर जुलुम गरी वा अपहरण गरी वा शरीर बन्धक राखी लिएको मन्जुरीलाई मन्जुरी मानिने छैन,
- (२) होस ठेगानामा नरहेको अवस्थामा लिएको मन्जुरीलाई मन्जुरी मानिने छैन,
- (३) योनिमा लिङ्ग केहीमात्र प्रवेश गरेको रहेछ भने पनि यस नम्बरको प्रयोजनको लागि करणी गरेको मानिनेछ भन्ने

व्यवस्थाअनुसार कसैले कुनै महिलालाई निजको मन्जुरी नलिई करणी गरेमा करणीको कसुर हुने र सोह्र वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिकाको हकमा भने निजको मन्जुरीले करणी गरेमा पनि जबरजस्ती करणी हुने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । यसका अलावा कुन प्रकारले लिइएको मन्जुरीलाई मन्जुरी नमानिने र कतिसम्मको कार्य भएमा जबरजस्ती करणीको कसुर हुने भन्ने सम्बन्धमा उक्त नं. को स्पष्टीकरण खण्डमा प्रस्ट पार्ने प्रयास गरिएको छ । जसअनुसार जोरजुलुम, डर, त्रास, धाक धम्की देखाई, अनुचित प्रभावमा पारी, अपहरण वा बन्धक बनाई लिएको मन्जुरी वा बेहोसी अवस्थामा लिएको मन्जुरीलाई मन्जुरी नमानिने तथा जबरजस्ती करणीको कसुर हुन योनिमा लिङ्ग पूर्णरूपमा प्रवेश हुनु अनिवार्य नगरी लिङ्ग केहीमात्र पसेको भएमा पनि पर्याप्त हुने देखिने ।

(प्रकरण नं. १५ र १६)

<p>८७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५२५ - मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार</u></p> <p>प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १०(१) को कानूनी व्यवस्थाअनुसार कुनै काम घटना वा अवस्थाका सम्बन्धमा सो काम गर्ने वा सो काम घटना वा अवस्था प्रत्यक्षरूपमा देख्ने वा थाहा पाउने वा सो काम घटना वा अवस्थाबाट पीडित भएका व्यक्तिले मौकामा वा त्यसको तत्काल अघि वा पछि व्यक्त गरेको कुरा प्रमाणमा लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । त्यसका अतिरिक्त सोही ऐनको दफा १८ मा कुनै काम, घटना वा अवस्थाका सम्बन्धमा भएको तहकिकात वा जाँचबुझको सिलसिलामा प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम तयार भएको कुनै लिखतमा उल्लेख भएको कुनै कुरा सो व्यक्त गर्ने व्यक्ति साक्षीको रूपमा अदालतमा उपस्थित भई बयान गरेमा प्रमाणमा लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाअनुसार प्रस्तुत घटनाबाट पीडित जाहेरवालीहरूले मौकामा दिएको जाहेरी व्यहोरालाई पुष्टि गर्दै अदालतमा आई बकपत्र गरी प्रतिवादीउपरको अभियोग दाबीलाई समर्थन गरेको देखिएकाले पीडित जाहेरवालीहरूले व्यक्त गरेको तथ्यलाई अदालतले ठोस प्रमाणको रूपमा लिनुपर्ने देखिन आएको अवस्थामा यी प्रतिवादीसमेतको मिलोमतोमा पीडित जाहेरवालीहरूलाई बेचनको उद्देश्यले नै लैजान लागेको देखिएकाले प्रतिवादीको अदालतको इन्कारी बयानलाई प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.७)</p> <p>मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ९ ले प्रमाणको भार प्रतिवादीउपर रहने गरी विशेष व्यवस्था गरेको पाइन्छ । सो दफामा प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै व्यक्तिलाई यस ऐनअन्तर्गतको कसुर गरेको अभियोग लागेकोमा सो कसुर आफूले गरेको छैन भन्ने कुराको प्रमाण निजले नै पुन्याउनु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ । सो ऐनको उक्त विशेष व्यवस्थाअनुसार मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐनअन्तर्गतको कसुर गरेको अभियोग लागेको प्रतिवादीले तथ्ययुक्त एवं वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट आफ्नो निर्दोषिता प्रमाणित गराउन सक्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.१०)</p>
<p>८८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५२९ - बन्दीप्रत्यक्षीकरण</u></p> <p>फौजदारी न्यायको मूल उद्देश्य दण्डहीनताको अन्त, कसुरदारलाई सजाय र पीडितलाई उपचार रहेकोले फौजदारी कानूनलाई त झन् बाहेक गर्न मिल्दैन । फौजदारी न्याय र फौजदारी कानून धेरै सशक्त हुन्छन् । अरु ऐन कानूनले स्पष्ट तवरले बाहेक नगरेसम्म सभ्य मुलुक र न्यायको मान्य सिद्धान्तले राज्यले हस्तक्षेप गर्नु पर्ने प्रकृतिको सार्वजनिक सदाचार, नैतिकता, स्वास्थ्य आदिको उल्लङ्घनको विषयमा कसुरदारलाई निरुत्साहन गर्नसमेतका लागि फौजदारी न्याय र फौजदारी कानूनको overriding effect हुन्छ । अतः चेक अनादर र बक्यौता रकमको विषयलाई विनिमय अधिकारपत्र ऐन, २०३४ आदिले समेटेकोले उगीमा जाहेरी लिन र अनुसन्धान गर्न मिल्दैन भन्ने निवेदकको निवेदन जिकिर मान्दा राज्य र कानून असहाय हुन पुग्ने ।</p>

	<p>विनिमेय अधिकारपत्र ऐन, २०३४ को दफा १०७ मा “बैंकमा आफ्नो निक्षेप छैन वा निक्षेप भएपनि पर्याप्त छैन भन्ने जानीजानी कुनै व्यक्तिले चेक काटी कसैलाई हस्तान्तरण गरेमा र त्यसरी हस्तान्तरण गरिएको चेक भुक्तानीको लागि सम्बन्धित बैंकसमक्ष प्रस्तुत गर्दा पर्याप्त निक्षेप नभएको कारणबाट बैंकबाट चेक अनादर भएमा चेक काट्ने व्यक्तिबाट चेकमा उल्लिखित रकम र ब्याजसमेत धारकलाई भराई चेक काट्ने व्यक्तिलाई तीन महिनासम्म कैद वा तीन हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ” भन्ने सामान्य ३ महिना कैद र ३ हजार रुपैयाँको सजायको प्रावधानले कसुरदारलाई निरूत्साहित गर्न नसक्ने ।</p> <p>जानी जानी ठगी गर्नेले ती कानूनहरूको आडमा कसुरबाट उन्मुक्ति पाउने परिणाम आउँछ । समाजमा नराम्रो परिणाम आउने व्याख्या मान्न मिल्दैन । यी कुराहरू प्रस्तुत मुद्दामा आकर्षित हुने अवस्था छ छैन भन्ने कुरा माथि उल्लेख भएबमोजिम साधारण अधिकारक्षेत्रबाट निरूपण हुने कुरा भएकाले ठगीको महललाई ज्यादै सीमित घेराबाट हेरी उल्लिखित काम कारोबार ठगीको कसुरभित्र पर्दैन भनी अहिलेकै अवस्थामा भन्नु र ठगी मुद्दाको औचित्य नै समाप्त हुने गरी यस अदालतबाट हस्तक्षेप गर्नु उपयुक्त नभएकोले प्रस्तुत विषयवस्तुलाई ठगीको कसुरले समेट्न नसक्ने हुँदा ठगी कसुरमा अनुसन्धान गर्न मिल्दैन भन्ने निवेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १०)</p>
<p>८९.</p>	<p><u>निर्णय नं. १५३० - बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिपाउँ ।</u></p> <p>हातहतियार खरखजाना मुद्दामा पुर्पक्षको लागि थुनामा बसेको अवधिमध्ये मिति २०६९।३।१८ देखि २०६९।७।३ सम्मको अवधि कैद लगत ठेक्का गणना गरेको देखिएन । फैसलाबमोजिम कैद ठेक्का थुनामा बसेको अवधिसमेत त्यसमा समायोजन गरिनु पर्दछ । निवेदकलाई हातहतियार खरखजाना मुद्दामा पुर्पक्षको लागि थुनामा राखिएको अवधिलाई डाँका उद्योग मुद्दामा लागेको कैद ठेकेँदा सो थुनामा बसेको अवधि समायोजन भएको देखिएन । एउटै व्यक्ति विरुद्ध एउटै वारदातबाट दुई छुट्टाछुट्टै न्यायिक र अर्धन्यायिक निकायमा मुद्दा चली सजाय भएकोमा ती दुईमध्ये कुनै मुद्दाबाट भएको कैदको लगत ठेक्का तीमध्ये जुनसुकै मुद्दामा पुर्पक्षको लागि थुनामा बसेको रहेछ भने पनि सो थुनामा बसेको अवधिसमेत समायोजन गरिनु पर्दछ । निवेदकलाई डाँका उद्योग मुद्दाबाट कैद ठेकेँदा हातहतियार मुद्दामा पुर्पक्षको लागि थुनामा बसेको अवधि समायोजन नगरेको देखिँदा उक्त ठेकेँएको कैद लगत त्रुटिपूर्ण भएको देखियो । यसर्थ काठमाडौँ जिल्ला अदालतबाट डाँका उद्योग मुद्दामा भएको फैसलाको तपसिल खण्डमा उल्लेख गरेबमोजिम मिति २०६९/३/१८ देखि मिति २०६९/१०/२१ सम्मको करिब ७ महिना ४ दिन बढी कैदमा बस्नु पर्नेगरी भएको कैद हिसाब एवम् ठेकेँएको कैद लगतसमेत त्रुटिपूर्ण रहेको देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>निवेदकउपर एउटै वारदातमा भएको दुई छुट्टाछुट्टै घटनालाई आधार बनाई डाँका उद्योग र हातहतियार खरखजाना मुद्दा दायर भएको हो । कानूनबमोजिम डाँका उद्योग मुद्दा जिल्ला</p>

	<p>अदालतमा र हातहतियार खरखजानाको मुद्दा जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दायर हुनुपर्ने भएकोले सो अनुरूप फरकफरक निकायमा मुद्दा दायर भई फैसला भएको अवस्था हो । एउटै वारदात भए तापनि दुई विषयको मुद्दा हेरिने निकाय जिल्ला अदालत र जिल्ला प्रशासन कार्यालय फरक दुई निकाय भएकाले ती दुई फरक निकायमा कानूनबमोजिम मुद्दा परेकोसम्म हो । डाँका उद्योग मुद्दामा काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मागिएको धरौटी बुझाए तापनि निवेदकले तारेखमा रही मुद्दाको पुर्पक्ष गरेको अवस्था नभई हातहतियार खरखजाना मुद्दामा पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्ने आदेश भएबाट थुनामा नै रहेको देखिन्छ । ती दुवै मुद्दा एकै वारदातबाट सिर्जित भएको अवस्था रहेको हुँदा उक्त अवधिमा हातहतियार खरखजाना मुद्दामा थुनामा बस्नुपरेको अवस्थालाई डाँका उद्योग मुद्दामा समेत थुनामा नै रहेको मान्नु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>९०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५३१ - अपहरण तथा शरीर बन्धक</u> कुनै पनि सर्तमा व्यक्तिको स्वतन्त्रता कुण्ठित बनाई अपहरण गरी बन्धक बनाउने कार्यलाई स्वाभाविक भनी अर्थ गर्न सकिँदैन । व्यक्तिहरू बिच एकआपसमा लेनदेन गरिएको रकम असुल गर्नको लागि कानूनले विभिन्न उपाय निर्धारण गरेको नै छ । पीडितलाई अपहरण गरी शरीर बन्धक बनाउनुको सट्टा कानूनबमोजिमका निर्धारित उपायहरूको अवलम्बन गर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले आफूले लिनुपर्ने भनिएको रकम उठाउनका लागि पीडित जाहेरवालालाई बन्धक बनाएको देखिँदा अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको २ नं. विपरीतको कसुर गरेको देखिन आउने । पीडितको दाजु वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी व्यवसायमा संलग्न रहेकोले निजसँग यी प्रतिवादीहरू मध्ये बाबुराम थारु र रुद्रनारायण थारुले वैदेशिक रोजगारको लागि रकम लिनुदिनु गरेको कुरा मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिनुका साथै रकमको लिनुदिनु गरेको यी पीडितसँग नभई निजको दाजुसँग भएको तर अनाहकमा पीडितलाई अपहरण गरी शरीर बन्धक लिने कार्य गरेको देखिएको तथा यिनै प्रतिवादीहरू र जाहेरवाला बिच पक्ष विपक्ष भई चलेको ठगी मुद्दामा ठगी गरेको ठहरी फैसलासमेत भइसकेको अवस्था हुँदा यस अदालतबाट मुद्दा दोहोर्‍याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिँदा लिएको आधारसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<p>९१.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५४१ - सम्पत्ति शुद्धीकरण</u> सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ) निवारण ऐन, २०६४ को दफा ३०(५) मा “यस ऐनअन्तर्गतको कसुर गर्न उद्योग गर्ने, गर्न मद्दत गर्ने वा दुरुत्साहन दिनेलाई कसुरदारलाई हुने सजायको आधा सजाय हुनेछ” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । उक्त कानूनी व्यवस्थाअनुसार सम्पत्ति शुद्धीकरणको कसुरमा प्रत्यक्षरूपमा संलग्न नरही त्यस्तो कसुर गर्न उद्योग गर्ने, मद्दत गर्ने वा त्यस्तो कसुर गर्न दुरुत्साहन गर्नेलाई सम्पत्ति शुद्धीकरणको कसुर</p>

	<p>गर्ने मुख्य कसुरदारलाई हुने सजायको आधी सजाय हुने देखिन्छ । प्रतिवादी सरिता गिरीका नाममा अद्यापि विभिन्न बैंकमा नगद मौज्जात तथा जग्गा रहेको र निजले आफ्नो पति निर्मल राईको मृत्यु भएको भनी मृत्युदर्ता प्रमाणपत्र बनाई निर्मल राईका नाममा रहेको सम्पत्ति आफ्ना नाममा नामसारी गराई आफ्ना नजिकका नातेदार बाबु, आमा, दाजु, भाउजूका नाममा कुनै रकम नलिई तहतह हक हस्तान्तरण गरिदिएको देखिन्छ । उक्त सम्पत्ति निजले आफ्नै प्रयत्नबाट आर्जन गरेको नदेखिनुका साथै वादी नेपाल सरकारले पनि निजले सो सम्पत्ति आफैँले आर्जन गरेको भनी दाबी लिन सकेकोसमेत देखिँदैन । यसप्रकार यी पुनरावेदक प्रतिवादी सरिताले आफ्नो पति निर्मल राईले सम्पत्ति शुद्धीकरणको कसुर अपराध गरी आर्जन गरेको सम्पत्ति प्राप्त गरेको तथा निजका नामको सम्पत्ति आफ्ना नाममा नामसारी गरी तहतह हस्तान्तरण गरी पतिले गरेको कसुर अपराधको कार्यमा सहयोगीको भूमिका निभाएको देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>प्रतिवादी सरिताका नाममा रहेका नगद, घरजग्गा तथा निजले अन्य प्रतिवादीहरूलाई हक हस्तान्तरण गरिदिएका सम्पत्तिहरू निजले आफैँले कुनै कार्य गरी आर्जन गरेको भन्ने नदेखिई निजले निर्मल राईको श्रीमतीका नाताले प्राप्तसम्म गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी अन्य प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूले आफ्नी छोरी, बहिनी तथा नन्द नाताकी प्रतिवादी सरिताको आग्रहमा निजका नामको सम्पत्ति आफ्ना नाममा नामसारीसम्म गराई लिएको देखिन्छ । प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरू सम्पत्ति शुद्धीकरणको कसुरजन्य कार्यमा प्रत्यक्ष संलग्न रहेको मिसिल प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा निजहरूलाई अभियोग दाबीबमोजिम कसुरदार ठहर गरी सजाय गर्नु न्यायोचित हुने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>प्रतिवादी सरिता गिरी राईले आफ्ना नाममा रहेको नगद, जग्गालगायतका सम्पत्ति आफ्नो वैध आर्जनको हो भनी देखाउन नसकेको, निजले प्रतिवादी निर्मल राईका नाममा रहेको सम्पत्ति आफ्ना नाममा नामसारी गराई अन्य प्रतिवादीहरूका नाममा तहतह हस्तान्तरण गरी प्रतिवादी निर्मल राईलाई सम्पत्ति शुद्धीकरणको कसुर अपराध गर्ने कार्यमा सहयोगीको भूमिका निभाएको देखिँदा निजलाई २ वर्ष कैद र रु.२,२५,९९,९५३१- जरिवाना हुने र निजका नामको सम्पत्ति जफत हुने तथा अन्य प्रतिवादीहरूले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ठहन्याएको विशेष अदालत, काठमाडौँको मिति २०७०।९।१९ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>
९२.	<p><u>निर्णय नं. ९५४५ - गैरकानूनीरूपमा सम्पत्ति आर्जन गरी भ्रष्टाचार गरेको</u> जसका नाममा बिल बिजक देखिन्छ त्यो वस्तु उसैको हुनेमा त्यसको अनदेखा गरी सोको विपरीत प्रतिवादीको भाइको व्यापारिक कारोबारको घडी छापा मार्दा भरतप्रसाद घिमिरेको घरमा फेला परेको उल्लेख गरी सोको स्रोतसमेत निजले नै पुष्टि गर्नुपर्छ भन्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p>

विवादित रकम जसका नाममा रोकका रहेको छ उसैको हुन्छ । जहाँसम्म बैंकमा रोकका रहेको रकम प्रतिवादीले गैरकानूनी आर्जन गरी भ्रष्टाचार गरेका हुन् भनी आरोपित गरिसकेपछि बैंकको खातावालालाई पनि प्रतिवादी बनाई मुद्दा चलाउन सक्नुपर्ने हुन्छ । खातावाला व्यक्तिलाई अभियुक्त बनाई मुद्दा दायर पनि नगर्ने र अर्काको खातामा रहेको रकमसमेत यिनै प्रतिवादीको हो भनी सो रकमको समेत स्रोत पुष्टि गर्नुपर्दछ भनी उक्त रकममा समेत यिनै प्रतिवादी भरतप्रसाद घिमिरेको कायम गरी गैरकानूनी आर्जन भनी सजाय ठहर गर्नु न्यायोचित नहुने ।

अभियोग लगाउने पक्षले आफूले लगाएको अभियोग शंकारहित तवरबाट पुष्टि गर्नुपर्दछ भन्ने फौजदारी न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्त हो । भ्रष्टाचारलगायत कतिपय फौजदारी मुद्दामा प्रमाणको भार प्रतिवादीले नै पुऱ्याउनु पर्ने गरी व्यवस्था गरिएको भएपनि अभियोग लगाउने पक्षले अभियोग लगाइसकेपछि आफ्नो दायित्वबाट पुरै पन्छिन मिल्छ भनी अर्थ गर्न नमिल्ने ।

(प्रकरण नं. १५)

प्रतिवादीका नाममा रहेको सम्पत्ति निजको कारोबार र सो कारोबारबाट बढे बढाएको छ छैन भन्ने कुराको मापन निजको कारोबारबाट हेर्न सकिने विषय हुन्छ । रु. ३ लाख १० हजारमा आफ्नो पैतृक सम्पत्ति बिक्री गरेको कार्यलाई प्रतिवादीले पेस गरेको गा.वि.स. कार्यालयको कागजलाई अन्यथा नभएपछि सोपश्चात् खरिद भएको जग्गाको सम्पत्तिमा स्रोत नखुलेको भन्न नमिल्ने ।

तत्कालीन निजामती सेवा ऐनले निजामती कर्मचारीलाई ऋण लिनेदिने कार्य गर्न रोक लगाएको देखिँदैन । मुलुकी ऐन लेनदेन व्यवहारको २ नं. समेतले त्यसलाई कानूनी बैद्यता दिएको देखिन्छ । ऋण लिनेदिने कानूनी व्यवस्थाको बैद्यतामा वादी पक्षले प्रश्न उठाएको देखिँदैन । कानूनद्वारा रोक नलगाएको कारोबारबाट प्रतिवादीले आर्जन गरेको सम्पत्तिमा गैरकानूनी आर्जन हो भनी अर्थ गर्न नमिल्ने ।

उद्योगको आय गणना गर्ने कार्यमा प्रतिवादीले दिएको कारोबारको सूचीलाई आयोगले अन्यथा गर्न मिल्दैन । बढी कारोबार र आय बढी देखिएमा त्यसमा कर प्रणालीले प्रतिवादीलाई करको दायित्वतर्फ कानूनबमोजिम असुल गर्न सक्छ र आयोगले त्यसतर्फ सम्बन्धित कर कार्यालयलाई सचेत गर्न र बुझ्न सक्छ त्यस्तो भएको नदेखिँदा प्रतिवादीले पेस गरेको आयलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

छोरीको ट्युसन फी ससुराबाट प्राप्त रकम र दिदीबाट प्राप्त गरेको अंकलाई हेर्दा प्रतिवादीको कारोबार सगोलको अवस्था र निजको हैसियतलाई नसुहाउने प्रकृतिको देखिँदैन । प्रतिवादीले पेस गरेको आयको स्रोतलाई अवैध हो भन्ने कायम गर्दा त्यसलाई पुष्टि गर्ने प्रमाण आधार पनि हुनुपर्ने ।

प्रतिवादीको भागमा पर्ने कुल सम्पत्ति निजको पैतृकसम्बन्धी त्यसबाट बढे बढाएको सम्पत्ति कृषि आय तथा सगोलका परिवारले गरेको कारोबार र त्यसबाट आर्जन गरेको सम्पत्तिमा प्रतिवादीको के कति हिस्सा पर्न आउने हो सोतर्फ पनि यथेष्ट प्रमाणबाट प्रतिवादीको दान दातव्य उपहार बिलासितापूर्ण जीवन यापन गरेको भन्ने देखिनुपर्ने ।

	<p>आय र व्ययको स्रोत मापन गर्ने मात्रको कार्य त कर प्रणालीले नै सुनिश्चित गरेको हुन्छ । करको दायित्वमा कानून प्रतिकूल भए तत् निकायबाट हेरिने विषयलाई भ्रष्टाचारको अभियोगमा सजाय गर्नु उपयुक्त हुँदैन । प्रतिवादीले गरेको कारोबार निजले कारोबार गरेबापत राज्यलाई बुझाएको कर र निजको आयस्रोत अस्वाभाविक देखिएको हुनुपर्दछ । कर तिर्दैमा भ्रष्टाचारबाट उन्मुक्ति हुन नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १७)</p> <p>पैतृक सम्पत्तिको आधार विना पनि कसैले आफ्नै उद्यमताले आय आर्जन उपायहरू अवलम्बन गरेको हुन्छन् भने उद्यमता र कारोबारविहीन सम्पत्ति देखिन्छ भने त्यस्तो अवस्थामा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २० द्वारा अनुमानित गरी कसुरदार ठहर गर्नुपर्ने नै हुन्छ । कुनै निजामती कर्मचारीले उद्योग र आय आर्जन गर्ने कारोबार नै गर्न पाउँदैन भन्न मिल्दैन । जग्गाको किनबेच समयको अन्तरालमा त्यसको मूल्यमा वृद्धि र कारोबार गर्दा मालपोत कार्यालयमा देखाउने मूल्य र वास्तविकरूपमा भएको कारोबारमा धेरै नै अन्तर भने रहेको हुन्छ भनी अनुमान गर्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १८)</p>
१३.	<p><u>निर्णय नं. ९५४६ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>प्रतिवादी रत्नमाया थपलियाले मृतक दुर्गा थपलियाको लासलाई दबाउने र अपराधबाट छोरा हरिप्रसादलाई बचाउने उद्देश्यले मृतक दुर्गा थपलिया आफैँ झुन्डिई मरेकी भन्ने देखाउन लास झुन्डाउने कार्यमा सम्म सहयोग गरेको देखिन्छ । मृतक दुर्गा थपलियाको मृत लासलाई झुन्डाउने कार्यमा सम्म यी प्रतिवादी रत्नमायाले प्रतिवादी हरिप्रसादलाई सहयोग गरेको देखिन आएकोले निजको उक्त कार्य ज्यानसम्बन्धीको महलको २२, २३ र २४ नं. मा उल्लिखित कसुर देखिन आई ऐ.को २५ नं. अनुसार निजलाई रु.२०।- जरिवाना हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
१४.	<p><u>निर्णय नं. ९५४८ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>प्रतिवादीले एकातिर आत्मरक्षाको जिकिर लिएको देखिन्छ भने अर्कोतिर अ.बं. १८८ नं. बमोजिम घटी सजाय पाउनु पर्ने जिकिर पनि लिएको देखिन्छ । आत्मरक्षाको जिकिर पुगेको खण्डमा प्रतिवादीले अभियोगदाबीबाट सफाइ पाउने अवस्था रहन्छ । अ.बं. १८८ नं. को राय भनेको ज्यानसम्बन्धीको महलको १३ नं. को कसुरदार ठहरिएकालाई कसुर गर्दाको परिस्थितिको विचार गरेर घटी सजाय गर्ने कानून हो । अ.बं. १८८ नं. को माग गर्नु भनेको आफूबाट उक्त १३ नं. को कसुर भएको हो भन्ने प्रतिवादीको स्वीकारोक्ति हो ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १०)</p>
१५.	<p><u>निर्णय नं. ९५५२ - चोरी</u></p> <p>मुलुकी ऐन, चोरीको महलको ७ नं. मा भएको कानूनी व्यवस्थाको अध्ययन गरी हेर्दा उक्त व्यवस्था चोरी भएको सम्बन्धमा उजुर वा नालिस गर्ने हदम्यादसम्बन्धी नभई चोरी भएको</p>

कुराको सूचना वा जानकारीसम्म प्रहरी कार्यालयलाई दिनुपर्ने व्यक्तिको कर्तव्य सम्बन्धमा व्यवस्था भएको भन्ने देखिन आउँछ । उक्त व्यवस्थाले त्यस अवधिपछि उजुर गर्न नपाउने भनी अर्थ गरी व्याख्या गर्न नमिल्ने ।

(प्रकरण नं.७)

चोरीको महलको २९ नं.मा भएको कानूनी व्यवस्था अध्ययन गर्दा जुनसुकै प्रकारका चोरीको सम्बन्धमा उजुर गर्ने हदम्याद सम्बन्धमा सोही नं. मा उल्लेख भएको व्यवस्था आकर्षित हुन्छ । उल्लिखित २९ नं को व्यवस्थाले चोरीमा प्रमाण पुग्ने दशी रहेको अवस्थामा जहिलेसुकै नालिस लाग्ने र अरु अवस्थामा चोरी भएको एक वर्षभित्र उजुर गर्नुपर्ने भन्ने प्रस्तरूपमा चोरीको उजुर वा नालिस गर्ने हदम्यादको उल्लेख भएकाले चोरीसम्बन्धी उजुर गर्ने हदम्यादसम्बन्धमा चोरीको महलको ७ नं. आकर्षित हुने भन्ने विद्वान् कानून व्यवसायीहरूको जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

जाहेरवालाले मोटरसाइकल चोरी भएको दिन मिति २०६०।३।१ मा नै वडा प्रहरी कार्यालय कालिमाटी, काठमाडौंमा खोजतलास गरिपाउँ भनी दिएको निवेदन सो कार्यालयले च.नं.२९३ मिति २०६०।४।२६ को पत्रसाथ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, काठमाडौंमा पठाएको मिसिल संलग्न उक्त निवेदन र पत्रबाट देखिन्छ । तत्पश्चात् जाहेरवालाको चोरी भएको मोटरसाइकल बरामद भएपछि मिति २०६०।४।२९ मा जाहेरवालाले चोरीको प्रमाण पुग्ने दशी देखाई जाहेरी दरखास्त दिएको देखिएकोले प्रस्तुत मुद्दाको जाहेरी दरखास्त हदम्याद नघाई दर्ता भएको भन्ने देखिन नआउने ।

(प्रकरण नं.८)

बरामद भएको मोटरसाइकलको तत्कालीन किनबेचको मूल्य रु.५५,०००।- भएको भन्ने मिति २०६०।५।१० को मुचुल्काबाट देखिएकोमा रु.३०,०००।- मा खरिद गरी प्रतिवादीले मोटरसाइकलको तत्कालीन मूल्यको ४५ प्रतिशतभन्दा कम मूल्यमा खरिद गरेको देखिँदा प्रमाण ऐन, २०३९ को दफा ७क को उक्त व्यवस्थाबमोजिम प्रतिवादीले चोरीको सामान भएको भन्ने जानीजानी खरिद गरेको देखिन आउने ।

(प्रकरण नं.९१)

चोरीको महलको २३ नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुसार कुनै वस्तु खरिद गर्दा ९५ प्रतिशतसम्म नाफा राखिएको अवस्थामा लिखत नगरी लिएको भए पनि र ९५ प्रतिशतभन्दा बढी नाफा राखिएको अवस्थामा पनि लिखत गरी लिएमा चोरीको वस्तु भन्ने नजानी लिएको अवस्थामा चोरीको कसुर गरेको बात नलाग्ने भन्ने उल्लेख छ । प्रस्तुत मुद्दामा चोरी भएको मोटरसाइकलको मूल्य रु.५५,०००।- कायम भएकोमा यी प्रतिवादीले ९५ प्रतिशतभन्दा बढी नाफा गरी रु.३०,०००।- मा खरिद गरेको तर मोटरसाइकल खरिद बिक्री गरेको कानूनबमोजिम कुनै लिखत नभएको अवस्थामा सो माल चोरीको हो भन्ने जानीजानी खरिद गरेको मान्नु पर्ने ।

(प्रकरण नं.९३)

वस्तुतः विधायिकाले चोरीको महलको १ र १२ नं. को परिपूरकको रूपमा नै सोही महलको

	<p>२३ र २४ नं. को व्यवस्था गरेको देखिन आउँछ । संकलित सबुद प्रमाणको आधारमा कुनै अभियुक्त चोरी गर्ने कार्यमा प्रत्यक्ष संलग्न नभई चोरी गरेको वस्तु हो भन्ने जानी बुझी खरिद गर्ने कार्यमा मात्र संलग्न रहेको देखिएको अवस्थामा अभियोजन पक्षले चोरीको महलको १ र १२ नं. बमोजिम दाबी लिएको तर २३ र २४ नं. को दाबी नलिएको भन्ने आधारमा प्रतिवादीलाई कसुरबाट सफाई दिने हो भने विधायिकाले चोरीको महलमा व्यवस्थित गरेको उक्त कानूनी व्यवस्थाको सार्थक अर्थ भयो भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १४)</p> <p>सबै प्रतिवादीहरूउपर चोरीको १ र १२ नं. कै मागदाबी लिइएको, तर सङ्कलित सबुद प्रमाणबाट प्रतिवादी गणेशबहादुर कार्कीले चोरी गर्ने कार्यमा प्रत्यक्ष संलग्न नभई चोरी गरेको माल जानीजानी खरिद गर्ने कार्यमा संलग्न भएको देखिएको अवस्थामा चोरीको माल भन्ने जानीजानी खरिद गरेतर्फ अभियोग दाबी नै नभएको भन्ने आधारमा प्रतिवादीले उन्मुक्ति पाउने भन्न मिल्दैन । उल्लिखित अवस्थामा चोरीको २३ नं. र २४ नं. आकर्षित हुने भई सोही कानूनी व्यवस्थाबमोजिम सजाय गर्न मिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १५)</p> <p>प्रतिवादीले चोरीको मोटरसाइकलको कायम भएको मूल्यभन्दा करिबकरिब आधा मूल्यमा खरिद तथा प्रयोग गर्ने कार्य गरी चोरीको माल हो भन्ने जानीजानी खरिद गरेको देखिएकोले चोरीको महलको १ र १२ नं. बमोजिमको अभियोग दाबी भए पनि चोरीको महलको २३ र २४ नं. बमोजिम सजाय गर्न मिल्ने हुँदा निजले चोरीको महलको २३ नं. को कसुर गरेको ठहराई निजको हकमा पुनरावेदन अदालतको फैसला केही उल्टी गरी चोरीको महलको २४ नं. अनुसार बिगोबमोजिम रु.५५,०००/- जरिवाना हुने ठहराई माननीय न्यायाधीश श्री भरतराज उप्रेतीबाट व्यक्त भएको राय कानून एवं न्यायको रोहमा मनासिब देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १६)</p>
९६.	<p><u>निर्णय नं. ९५६२ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>कसैले कानूनद्वारा निषेधित कार्य गरेमा वा कानूनद्वारा गर्नुपर्ने कार्य नगरेमा फौजदारी दायित्व सिर्जना हुन्छ । प्रतिवादी सम्झना क्षेत्रीले मौकामा अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष मलाई चन्द्रबहादुर बोहरासँग घृणा लागेर आउने र माधव घिमिरेसँग माया लागेर आउन थाल्यो । माधव घिमिरेले मलाई विवाह गर्नु भन्दा मैले बाधा अवरोधहरू छन् उसले बाधा अवरोध मैले हटाउँछु भन्यो । मैले कसरी भन्दा चन्द्रबहादुरलाई सफाया गरी दिन्छु, ठीक पारी दिन्छु भन्यो भनी बयान गरेको पाइन्छ । यसरी प्रतिवादीले सफाया गरी दिन्छु भनी मौकामा भनेको कुरा प्रति कुनै उजुर आपत्ति नगरी त्यसलाई समर्थन गरी बसेको र सोही अनुसारको घटना घटी फौजदारी अपराधको दूष्परिणाम निस्केपछि जाहेरी दिएको देखिने ।</p> <p>घटना घटाउन सहमति जनाई अपराधको दूष्परिणाम निस्केपछि जाहेरी दिएको आधारमामात्र प्रतिवादीले फौजदारी दायित्वबाट सफाई पाउन सक्ने अवस्था नरहने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>

<p>९७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५७१ - गौबध</u> पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले अदालतसमक्ष बयान गर्दा बाच्ची मारेको होइन भनी कसुरमा इन्कार रहे पनि अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको बयानमा भएको सहीछाप आफ्नै भएको हो भनी गरेका र अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयान अचेत अवस्थामा गरेको वा बाध्य पारी वा यातना दिई वा यातना दिने धम्की दिई वा आफ्नो इच्छा विरुद्ध सो कुरा व्यक्त गर्ने स्थितिमा पारी सो कुरा व्यक्त गरेको भनी अदालतमा बयान गर्दा भन्न सकेको देखिँदैन । अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष स्वतन्त्ररूपमा स्वेच्छाले कसुर स्वीकार गरी बयान दिएपछि अदालतसमक्ष बयान गर्दा इन्कार रहेको आधारमा मात्र कसुरदार होइनन् भन्न नमिल्ने । (प्रकरण नं. ४)</p>
<p>९८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५८० - बाल बिज्याई (जबर्जस्ती करणी)</u> बालकउपर सजाय निर्धारण गर्दा उमेर पुगेका व्यक्तिले गरेको अपराधसँग तुलना गरी उमेर हदलाई वर्गीकरण गरी सजाय निर्धारण गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्थाको परिप्रेक्ष्यमा बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ को दफा ११ को उपदफा (२) बमोजिम पीडक बालक भएपनि पीडित बालिका हुने देखिन्छ । उक्त ऐन, बालबालिकाको हकहित संरक्षणको लागि बनेको विशेष ऐनसमेत भएको तथ्यमा विवाद छैन । मुलुकी ऐन, जबर्जस्ती करणीको ३ र १० नं. बिच कानूनीरूपमा अनोन्याश्रित सम्बन्ध रहेको देखिन्छ । ३ नं. बमोजिमको कसुरमा सजाय गरेपछि १० नं. बमोजिम उचित क्षतिपूर्ति नभराई दिने हो भने सो कानूनी व्यवस्थाको निस्प्रयोजन हुने देखिन्छ । यसतर्फ यस अदालतले ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा पीडक र पीडित दुवै बालक हुन् । पीडक पनि बालक भएको भन्ने अर्थमा पीडित बालिकालाई आरोपित कसुर गरेको ठहरेको अवस्थामा उचित क्षतिपूर्ति नदिने हो भने उक्त जबर्जस्ती करणीको १० नं. को व्यवस्था निस्प्रयोजन हुन्छ र पीडितले कहिल्यै न्याय नपाई अपराध र अपराधीले कसुरबाट समेत उन्मुक्ति पाउने अवस्था आउँछ । साथै पीडित (महिला, बालिका) को अधिकार संरक्षण हुन नसकी उनीहरूको अधिकार संरक्षण के आधारमा हुने भन्ने प्रश्न उठ्न सक्ने । (प्रकरण नं. ५) जबर्जस्ती करणी अपराधमा पीडक बालकको मात्र अधिकार हेर्न हुँदैन । पीडित बालिकाको हकको संरक्षण पनि हेर्नु पर्ने हुन्छ । जबर्जस्ती करणीको अभियोगमा सजाय गरेपछि क्षतिपूर्ति नभराउने हो भने यहाँ पीडितको हक संरक्षण हुन सक्दैन । ११ वर्षको पीडकसँग आर्थिक क्षतिपूर्ति बहन गर्नसक्ने क्षमता नहुने भनी अर्थ गर्दा समाजमा पीडकको उच्च मनोबल भई अरु अपराध पनि हुनसक्ने कुरालाई नकार्न सकिँदैन । बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ को दफा ११ ले नाबालक कसुरदारलाई उमेरको आधारमा विभिन्न प्रकारले सजायमा केही छुट दिएको भन्ने आधारमा क्षतिपूर्तिको हकमा समेत छुट पाउन सक्ने अवस्था नदेखिने । (प्रकरण नं. ६)</p>

९९.	<p><u>निर्णय नं. ९५८३ - लागु औषध (अफिम)</u> लागु औषध बरामद भएको अवस्थामा अपराध नमानिनको लागि आफूसँग लागु औषध रहनु पर्ने उचित कानूनी आधार देखाउन सक्नुपर्ने हुन्छ । पुनरावेदिकाको साबिती बयानलाई लागु औषध बरामद भएको तथ्य प्रमाणित भएकोले प्रमाणमा लिन नमिल्ने अवस्था पनि देखिएन । लागु औषध बरामद भएको अन्यथा प्रमाणित गर्न नसकेको अवस्थामा बरामदी तथ्य आफैँमा कसुरजन्य हुन पुग्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
१००.	<p><u>निर्णय नं. ९५८४ - उत्तरपुस्तिका कोडिङसमेतको अनियमित कार्य गरी भ्रष्टाचार गरेको</u> उत्तरपुस्तिका कोडिङ गर्ने कार्य यस्तो तथा यसरी मात्रै गर्न सक्ने भन्नेनिश्चित कार्यविधि भएको देखिएको छैन । कोडिङ हुनैपर्ने बाध्यात्मक कार्यविधिको स्पष्टताको पुष्टि वादीद्वारा गरेको पनि देखिँदैन । विश्वविद्यालयको प्रवेश परीक्षा जस्तो गहन विषयको परीक्षामा उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्न कोडिङ विना सम्भव पनि नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>आफ्नो जिम्माको परीक्षासँग सम्बन्धित उत्तरपुस्तिका तथा सोसँग सम्बन्धित कागजातहरू प्रतिवादीले बुक गरेको होटलमा राख्न नसक्ने भन्ने कहीं कतैबाट स्थापित पनि छैन । परीक्षासँग सम्बन्धित पदाधिकारीले अवस्थाअनुसार परीक्षाको गोपनीयता तथा संवेदनशीलतालाई ध्यानमा राख्दै सोको लागि उचित निर्णय गर्न सक्ने नै मान्नु पर्ने । उत्तरपुस्तिकाको व्यवस्थापन परीक्षा उपसमितिका जिम्मेवार पदाधिकारीद्वारा होटलमा गरिएको कोडिङको कार्यलाई गैरकानूनी मान्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p> <p>भ्रष्टाचार नैतिक पतन देखिने गम्भीर प्रकृतिको कसुर हो । फौजदारी कसुर प्रमाणद्वारा सुस्पष्टरूपमा स्थापित भएको अवस्थामा मात्र प्रतिवादीलाई दोषी मान्न सकिन्छ । प्रचलित कानूनको बाध्यात्मक व्यवस्थाको उल्लङ्घन तथा कानूनले गर्न भनेको कुराको पालना नगरेमा मात्र फौजदारी दायित्वको सिर्जना हुन्छ । फौजदारी दायित्वको पुष्टि नभईकन दोषी ठहर गर्न विधिशास्त्रले नदिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
१०१.	<p><u>निर्णय नं. ९५८६ - कर्तव्य ज्यान</u> प्रतिवादीहरूले कर्तव्य गरी झुन्डिएर मरेको देखाउन उक्त कार्य गरेको अवस्था हुँदो हो त प्रतिवादीका शरीरमा शव परीक्षण गर्ने चिकित्सकहरूले भने जस्तो चोटपटक र संघर्षका चिह्नहरू देखिनु पर्ने हुन्छ । आफूमाथि प्रहार भएको अवस्थामा र आफ्नो मृत्यु अवस्यम्भावी छ भन्ने अवस्थामा बाँच्नका लागि मानिसले सक्दो संघर्ष गर्दछ । त्यस्तो संघर्ष भएको देखिएको चोटपटक लगायतको कुनै कुरा शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट देखिन आउँदैन । पुनरावेदन अदालतको फैसलाबाट मृतक निदाएको अवस्थामा कर्तव्य गरी मारेको हुन सक्दछ भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ । यस्तो हुन सक्छ भन्ने अनुमान गर्ने काम अदालतको</p>

	<p>होइन । अदालतले वस्तुनिष्ठ तबरले भएका प्रमाणहरू केलाई निष्कर्षमा पुग्नुपर्ने हुन जाने । (प्रकरण नं. १०)</p> <p>मृतकको Suicide Note समेत मृतकको कोठाबाट बरामद भएको छ र उक्त Suicide Note मृतकले लेखेको कुरामा पनि विवाद देखिँदैन । Suicide Note भनेकै आत्महत्या गर्ने संकल्प भएका मानिसले लेख्दछन् । बुबा मलाई माफ गरिबक्सेला ... जुन हजुरको प्रयास असफल भयो..... दिनसम्म यिनीहरूको बचनहरू सुनेर बस्ने..... भन्ने मृतकको आफ्नो बुबासँगै निराशा व्यक्त गर्दै पत्र लेखेको देखिन्छ । Suicide Note लाई एक प्रकारको मृत्युकालीन घोषणाको रूपमा पनि लिनुपर्ने हुन्छ । आफ्नो निराशापूर्ण जीवनलाई उल्लेख गर्दै Suicide Note मा लेखिएको अभिव्यक्तिसमेतको विश्लेषणबाट प्रतिवादीहरूसँगको व्यवहारबाट दिक्क लागेर मृत्युलाई आफैँले रोजेको भन्ने स्पष्ट देखिने । (प्रकरण नं. ११)</p>
<p>१०२.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५८८ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>प्रतिवादीले अदालतमा पुनरावेदन गर्दा जाहेरवालासमेतको डरले अदालतमा साबित भएको भनी भने तापनि स्वतन्त्ररूपमा बयान गर्न पाइने निष्पक्ष अदालतमा कुनै डर धाकको अवस्था रहन्छ भन्ने सामान्य अवस्थामा स्वीकार गर्न सकिने हुँदैन र आफूउपर डर, धाक दबाव रहेको विशेष अवस्था थियो भन्ने कुरा निज प्रतिवादीले देखाउनसमेत सकेको छैन । तथा निजले अनुसन्धानको क्रममा कर्तव्य ज्यान र जबरजस्ती करणीसमेतको वारदातमा साबित रही गरेको बयानलाई बुझिएका व्यक्तिहरूको कागज, लास जाँच मुचुल्का, शव परीक्षण प्रतिवेदन, जाहेरी दरखास्त, अदालतमा भएको निजकै बयानसमेतबाट स्पष्ट पुष्टि भइरहेको देखिने । (प्रकरण नं. ५)</p> <p>जन्मकैद जस्तो अधिकतम कडा सजाय गरिसकेपछि सर्वस्वसमेत गरिनुको औचित्य हालको परिवेशमा असान्दर्भिक हुँदै गएको पनि देखिन्छ । जन्म कैद भुक्तान गरेर समाजमा स्थापित हुन निस्किएको व्यक्तिलाई समाजमा बसेर अघि बढ्ने आधारको रूपमा रहने उसको सम्पूर्ण सम्पत्तिबाट बिहिन गरिनु मानवीय दृष्टिले समेत व्यावहारिक मान्न नसकिने ।</p> <p>हालको कानूनी व्यवस्थामा प्रस्तुत मुद्दामा जस्तै अधिकतम सजाय तथा सर्वस्वसमेत गरिएको व्यक्तिले मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको २७ नं. बमोजिम सर्वस्वको प्रक्रिया सुरु नभएको अवस्थामा पीडित वा निजको परिवारलाई के कसरी कुन स्रोतबाट क्षतिपूर्ति बुझाउने हो सोको तर्कसङ्गत व्यवस्थासमेत नदेखिने ।</p> <p>अधिकतम कडा सजाय भएपछि सर्वस्व गर्ने प्रावधान तथा सर्वस्व गरिसकेपछि प्रतिवादीकै सम्पत्तिबाट क्षतिपूर्ति भराउने सजाय थप सजायको रूपमा रहने प्रावधान हालको अवस्थामा व्यावहारिक नदेखिने भएकोले त्यसतर्फ दृष्टिगत गरी कानूनहरूलाई व्यावहारिक बनाउनेतर्फ पहल गर्नुसमेत सान्दर्भिक देखिन आउने । (प्रकरण नं. ६)</p>

<p>१०३.</p>	<p>निर्णय नं. ९५९८ - अपहरण गरी बन्धक बनाएको</p> <p>अपहरणको वारदातमा दुई वा सोभन्दा बढि व्यक्तिको संलग्नता रहेको निर्विवाद पुष्टि भएको अवस्थामा मात्र मुलुकी ऐन, अपहरण तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको ७ नं. आकर्षित हुने हुन्छ । अपहरणको कसुरमा दुई जना वा सोभन्दा बढी समूह भई घटित भएमा कसुरको गम्भीरता र घनत्व बढन जान्छ र त्यस्तो भएमा कानूनले थप सजायको व्यवस्था गरेको देखिन्छ । तर, त्यस्तो थप सजाय गर्नु पूर्व दुई जना वा सोभन्दा बढी व्यक्तिको अपहरण कार्यमा संलग्नता थियो भनी वादी पक्षले प्रमाणित गर्न सक्नुपर्ने ।</p> <p>वारदातमा संलग्न व्यक्तिहरूको हुलिया तथा वतनसमेत कही कतैबाट खुल्न र खुलाउन सकेको देखिँदैन । प्रतिवादी मुन्सी भन्ने सहावुद्दिन शेखका अतिरिक्त अन्य अस्थित्वमा नै नरहेका दुई जना व्यक्तिहरू समेतको संलग्नताको अनुमान गरी मुलुकी ऐन, अपहरण र शरीर बन्धक लिनेको महलको ७ नं. अनुरूप थप सजाय गर्नु न्यायोचित देखिन आएन । दुई जना वा सो भन्दा बढी व्यक्तिहरूको संलग्नता शंकारहित तथा निर्विवाद पुष्टि हुन नसकी रहेको अवस्थामा प्रतिवादी साहवुद्दिन शेषलाई मुलुकी ऐन, अपहरण र शरीर बन्धक लिनेको ७ नं. बमोजिम थप सजाय हुनुपर्दछ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<p>१०४.</p>	<p>निर्णय नं. ९६०० - आगलागी</p> <p>सुकेको खरबारीमा सलाईको काँटी फाल्दा खरबारीमा आगो लाग्न सक्छ र त्यसबाट नजिकका घरमा आगो लाग्न सक्छ भन्ने कुरा सामान्य विवेक भएको मानिसलाई थाहा हुन सक्ने विषय हो । यसरी सामान्य विवेकसम्म नराखी आफूले गर्न लागेको कार्यबाट अर्काको हानी नोक्सानी हुन्छ भन्ने जानीबुझी त्यस्तो कार्य गर्ने र त्यसबाट नोक्सानी हुन गएमा प्रतिवादीले लापरबाही गरेको मानिने ।</p> <p>आफूद्वारा हुने कार्यबाट दुष्परिणाम निस्कन सक्दछ भन्ने जानीजानी उसले गरेको कार्यबाट आपराधिक कार्य घटन गएमा उसको मानसिक अवस्था पूर्णतया निर्दोष रहेछ भनी मान्न मिल्दैन । यो मनसायकै एउटा स्वरूप हुँदा निजमाथि फौजदारी दायित्व आकर्षित हुन्छ । तसर्थ प्रस्तुत वारदात मनसायपूर्वक घटेको होइन भन्ने बयान जिकिर र गम्भीर लापरबाहीबाट घटना घटेको पुष्टि भइरहेको परिप्रेक्षमा प्रतिवादीले आपराधिक दायित्वबाट उन्मुक्ति पाउनुपर्दछ भन्ने पुनरावेदन जिकिर मुनासिब देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>प्रतिवादीले फरक फरक ठाउँमा आगो लगाएर एकभन्दा बढी घरमा क्षति भएको अवस्था नभएको र थप घरमा आगो लगाउन प्रतिवादीको प्रत्यक्ष संलग्नता रहेको तथ्य स्थापित हुन आएको देखिँदैन । जहाँसम्म एकभन्दा बढी घरमा क्षति भएको हुँदा आगो लगाउनेको ४ र ५ नं. आकर्षित हुन्छ भन्ने अभियोग दाबी छ सोतर्फ हेर्दा प्रतिवादीले प्रत्यक्षरूपले घरमै गएर जानीजानी आगो लगाएको नभई प्रतिवादीको गम्भीर लापरबाहीको कारण खरबारीमा फालेको सलाईको काँटीबाट आगो सल्कदै गई जाहेरवालाहरूको घर र स्कुलसमेत जली</p>

	<p>नस्ट भएकोमा यस्तो वारदातलाई छुट्टाछुटे वारदात कायम गरी सजाय गर्न मिल्ने पनि नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
१०५.	<p><u>निर्णय नं. ९६०२ - संरक्षित क्षेत्रभित्र संरक्षित हिउँ चितुवा मारी छाला निकासी ओसारपसार गरी घरमा राखेको</u></p> <p>राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा २६(१) मा वन्यजन्तु मार्ने कार्य र वन्यजन्तुको आखेटो पहार राख्नेसम्मको निषिद्ध कार्यलाई पनि एकै दफामा राखे पनि सो कार्यलाई कसुरको मात्रानुसार विचार गरी सजाय गर्न अधिकतम र न्यूनतम सजायको व्यवस्था गरी न्यायकर्तालाई स्वविवेकीय सजाय निर्धारण गर्न सक्ने गरी कानूनी प्रावधान विधायिकाले निश्चित गरेको देखिन्छ । यसरी विधायिकाले दण्ड निर्धारण गर्न विस्तारित प्रावधान राखे पनि तजबिजी अधिकारको प्रयोग आत्मगत वा स्वेच्छाचारीरूपमा गर्न मिल्दैन । त्यस्तो दण्डको निर्धारण न्यायकर्ताले समन्याय (equity), शुद्ध अन्तःस्करण (good conscience), प्राकृतिक न्याय (natural justice) का आधारमा कसुरको मात्रा वा गाम्भीर्यता, घटनाक्रम र कानूनले तोकेको परिधिसमेतलाई तुलानात्मकरूपमा अनुपातिक र उचित सन्तुलन (proportional & proper balance) भएको छ छैन ख्याल गरी न्यायिकरूपमा सम्पादन हुनुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
१०६.	<p><u>निर्णय नं. ९६०८ - बैंकिङ कसुर</u></p> <p>नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उल्लिखित संस्था गाभिने सम्बन्धमा सैद्धान्तिक एवं अन्तिम स्वीकृति दिइसकेपछि वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा १०(१) र नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशन, २०६७ विपरीत हुने गरी कर्जा प्रवाह भएको सम्बन्धमा अनुसन्धान गरी अभियोजन प्रस्तुत गरेको पाइयो । उपर्युक्तानुसारको कारबाहीको प्रारम्भ हेर्दा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट जारी निर्देशन र बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ को विपरीत कार्य भएकाले कारबाहीको प्रारम्भ भएको देखिँदैन भने अभियोग लगाएको कानूनी व्यवस्था फरक रहेको पाइने ।</p> <p>अभियोजक पक्षबाट अभियोजन लगाइएको बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ को कानूनी व्यवस्था र प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यगत अवस्थामा तारतम्यता रहेको देखिँदैन । बैंकिङ कसुर जस्तो गम्भीर प्रकृतिको कसुर स्थापित हुन सोबमोजिमको कार्यकारण घटित भएको कुरा वस्तुनिष्ठरूपमा वादी पक्षले प्रमाणित गर्नुपर्ने हुन्छ । तर नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशिका र बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६४ को बर्खिलाप गरे भएको कार्यहरू बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ अनुरूपको कार्य मान्न सकिने अवस्था भएन । जुन कानून उल्लङ्घन गरेको हो, सोबमोजिम सजायको मागदाबी प्रस्तुत गर्नुपर्नेमा असम्बद्ध कानूनको समुच्चा दफाहरू विपरीतको कसुर भनी अस्पष्ट र असान्दर्भिक दाबी लिएको पाइयो । दाबी लिएका कानूनी दफाहरू के कसरी उल्लङ्घन गरिए भन्ने तथ्य पनि</p>

	<p>स्पष्टरूपमा प्रमाणित गर्न सकेको छैन । साथै प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ अनुसार पनि कसुर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुने हुँदा प्रस्तुत मुद्दामा अभियोग लगाइएको कसुर वादीबाट वस्तुपरक एवं विश्वासिलो ढङ्गले प्रमाणित गर्न सकेको नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशन, २०६७ विपरीतको कसुरमा बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ आकर्षित हुने अवस्थासमेत देखिँदैन । बैंकिङ संस्थालाई अनुशासित र मर्यादित बनाउन जारी हुने निर्देशनले कानूनको रूप ग्रहण गर्न सक्ने पनि देखिँदैन । यसरी जारी भएको निर्देशनको अवज्ञा गर्ने व्यक्ति वा संस्थालाई गरिने कारबाहीको प्रकृति र स्वरूप पनि फरक हुने हुन्छ । निर्देशिकाले आफैँमा कानूनको रूप धारण गर्न नसक्ने हुँदा सो निर्देशनविपरीतको कार्य कानूनी कसुरजन्य कार्य पनि हुन नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>१०७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६१८ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>कुनै शिशु जिउँदो जन्मेको हो वा मृत जन्मेको हो भन्ने कुराको सर्वोत्तम प्रमाण तत्सम्बन्धमा विशेषज्ञता प्राप्त गर्ने चिकित्सकहरूको भनाई नै हुन्छ । चिकित्सकहरूको रायमा लापरवाही वा बेहिसाब देखिएमा, गम्भीरताको अभाव रहेमा वा अयोग्य चिकित्सकबाट राय व्यक्त भएमा बाहेक चिकित्सकहरूको रायलाई प्रमाणमा लिनु उपयुक्त हुन्छ । चिकित्सकको राय मिसिलका अन्य प्रमाणबाट समर्थित भएको अवस्थामा त्यस्तो राय झन् विवादास्पद हुन पुग्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>नवजात शिशुको उचित स्याहारसम्भार नगरेर प्रतिवादी आमाले बच्चा जन्मेको कोही कसैले थाहा पाउलान् कि भनी बच्चालाई कपडामा बेरी लुकाएको त्यसपछि नवजात शिशुलाई रगत आदि फोहोरसरह फाल्नुपर्ने वस्तु ठानी फालेको कार्य र नवजात शिशुलाई घाँटी थिची मार्ने कार्य दुवैको परिणाम नवजात शिशुको मृत्यु हुने कुरामा सन्देह रहन्न । भवितव्यमा बदनियत हुँदैन, सबै कुरा शुद्ध मनसायले गर्दा गर्दै पनि सोच्दै नसोचिने अप्रत्याशित परिणाम उत्पन्न भई मानिसको मृत्यु हुन पुग्छ । भवितव्यको सम्बन्ध अपराधसँग हुँदैन । कार्य निर्दोष हुन्छ । परिणाम अपराध हुन्छ । तर प्रतिवादीको कार्य नै अपराधपूर्ण छ । Homicide by omission पनि homicide नै हो । मुख्य कुरा कर्ताले वारदात गर्दा शिशु मार्ने मनसाय राखेको थियो वा थिएन भन्ने कुरा नै हेर्नुपर्छ । कर्ताको मनसायको परीक्षण कर्ताको कार्यबाट हुन्छ र यसको आधार भनेको सामान्य सुझबुझ भएको मानिसले त्यस किसिमले नवजात शिशुलाई व्यवहार गर्दा नवजात शिशुको मृत्यु हुन्छ अथवा हुँदैन भन्ने नै हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>१०८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६१९ - जबरजस्ती करणी (हाडनाता)</u></p> <p>चरित्रकै विवाद रहेको मुद्दामा बाहेक अपराधी ठहर गर्न वा सफाइ दिनको लागि व्यक्तिको चरित्रलाई कानूनले खासै महत्त्व दिएको छैन । करणी एउटा घटना हो जो जुनसुकै जैविक</p>

व्यक्तिबाट जुनसुकै बेला जसरी पनि घटित हुने सम्भावना रहन्छ । यसका प्रस्फुटनका एक होइन अनेकौं छिद्र हुन्छन् । साधु सन्त देउतादेखि दुष्ट दुर्जन सबै यसको दायरामा आउन सक्ने हुन्छन् । त्यसैगरी यौन दुराचार र करणी गर्ने काम सामान्यतया कसैले पनि खास गरी बाबुले आफ्नो सन्तानको सामुन्ने गर्ने कुरा एक असामान्य कुरा भएको र पीडितकी बहिनी निक्कै कम उमेरकी भएकीले निजबाट यस्तो तथ्य थाहा पाउने अवस्था कमै पर्छ । अतः ती बनाइलाई प्रतिवादीको सफाइको आधार बनाउनु उपयुक्त नहुने ।

(प्रकरण नं. ६)

ठूलै घाखत भई सो घाउ बिग्रेको केही अपवादजन्य अवस्थाबाहेक करणी भएको एक महिनासम्म जबरजस्ती करणीका लक्षणहरू यथावत् रहन सक्ने हुँदैनन् । कानूनले १६ वर्ष पूरा भएकोलाई बयस्क माने पनि नेपालमा १३-१४ वर्षमा नै केटीहरूको स्तनलगायतका यौनांगहरूको विकास हुने र महिनावारी सुरु हुने र सन्तान जन्माउन सक्ने अवस्थामा पुग्ने यहाँको इतिहास र यथार्थ छ । करणी भएको भनिएको समयमा पीडितको उमेर १४ वर्ष पूरा भई १५ मा प्रवेश गर्नको लागि ४ महिना जति बाँकी रहेको देखिन्छ । पीडितको कन्याजाली च्यातिएको अवस्था छ । कन्याजाली विभिन्न कारणले च्यातिन सक्ने कुरा यथार्थ हो । तर सामान्य क्रियाकलापबाट कन्याजाली च्यातिने कुरा यथार्थ होइन । पीडितबाट के कस्तो असामान्य क्रियाकलाप भयो र निजको कन्याजाली च्यातिन पुग्यो यसको जिकिर प्रतिवादीले लिनुपर्छ र त्यसको प्रमाण पनि निजैले पुन्याउनु पर्ने ।

पीडितले अरुहरूसँग पनि यौन सम्पर्क गरेकी कुराको हल्का वा बलियो कुनै प्रमाण देखिँदैन । प्रमाण र अनुमान फरक कुरा हुन् । बाबुको दुराचारबाट पीडित भई घर छोडेर छोरीले कसैसँग केही समय बिताएको तथ्यबाट निजहरू बिचको सोसम्बन्ध यौन सम्पर्कमा नै परिणत भएको अर्थ गर्न नमिल्ने ।

(प्रकरण नं. ८)

बकपत्रमा परेका धेरै कुरा मौकाको जाहेरीमा उल्लेख हुन सकेका छैनन् । तर बकपत्र गर्ने व्यक्ति बकपत्र कसरी गर्नुपर्छ भन्ने कानून पढेको ज्ञाता व्यक्ति नभएको कुरा विचारणीय छ । प्रतिवादी एकदम बदमास व्यक्ति भएको देखाउन पनि वास्तविक तथ्यलाई बढाईचढाई गर्ने आनीबानी मानव स्वभावभित्रै पर्छ । जाहेरी दिँदा जाहेरवाला धेरथोर अविचलित अवस्थामा रहने हुँदा सो को प्रभावस्वरूप मौकामा सिलसिलाबद्धमा सबै तथ्यको वर्णन नहुन पनि हुन सक्छ । तथापि दूधमा पानी मिसिएको भन्दैमा त्यसमा दूध छैन पानी मात्रै छ भन्न नमिले जस्तै केही कुरा बढाईचढाई आएबाटै वा केही कुरा छुटेबाटै त्यसलाई मात्र अलग्याई मिसिलका अरु प्रमाणको उपेक्षा गरी सो बकपत्रमा परेका यथार्थ कुरालाई समेत अमान्य गर्नु उचित हुँदैन । न्यायाधीशले राजहंसको काम गर्न सक्नुपर्छ । दूध कति र पानी कति छुट्याउने पर्ने ।

(प्रकरण नं. १३)

१०९.	<p><u>निर्णय नं. ९६२१ - जिउ मारने बेच्ने</u></p> <p>प्रतिवादीको अश्लील गतिशील दृश्य र चित्र खिचिएकी एउटी मात्र पीडित नभई नाबालकसमेतका ३।४ जना पीडित रहेका छन्। बरामद चिप्समा प्रमोद श्रेष्ठको समेत तस्वीर रहेको भनी प्रतिवादीले अदालतको बयानमा सनाखत गरेको देखिन्छ। ती नग्न तस्वीर र गतिशील दृश्यहरू पीडितहरूको कब्जामा नभई प्रतिवादीको कब्जामा रहेको यसलाई प्रतिवादीले जहिले पनि सार्वजनिक गर्न सक्ने अवस्था हुन्छ। उक्त दृश्य र तस्वीरहरूको माध्यमबाट प्रतिवादीले पीडितहरूउपर नियन्त्रण राख्ने र निजहरूलाई आफ्नो इच्छानुसार काम गर्न जहिले पनि बाध्य गर्न सक्ने देखिन्छ भने पीडितहरू पनि आफ्नो बेइज्जत हुने डरले प्रतिवादीको दासत्वदेखि यौनशोषणसमेतका अनुचित कुराहरू स्वीकार गर्न बाध्य हुने देखिन्छ। त्यो चिप्स फलपी आदि हराएको कुरा सिर्फ सजायसँग सम्बन्धित कुरा हुन आउने।</p> <p>(प्रकरण नं. २१)</p> <p>पीडितको जाहेरी दर्खास्त र प्रमाणित बयान तथा प्रतिवादीको मौकाको र अदालतको बयान र बरामद तस्वीरहरूको अध्ययनबाट प्रतिवादीले अश्लील तस्वीर खिच्ने कार्यलाई पेसा नै बनाएको देखिन्छ। नाबालकसमेतको नग्न तस्वीर खिच्नु र संग्रह गर्नुपर्ने प्रयोजन पीडितहरूलाई अनुचित प्रभावमा पार्नु, यौन पेसामा संलग्न गराउनु र अश्लील चलचित्र बनाउनुसमेतका कार्य गर्नुबाहेक अरु हुने कुराको अनुमान गर्न सकिँदैन। पीडितसमेतको लागि प्रतिवादी बाहिरी व्यक्ति हुन्। पीडितसमेतको गोप्य अंगहरू प्रतिवादीले हेर्न मिल्दैन। प्रतिवादीले सो हेरेका र त्यसलाई सुरक्षित तवरले चिप्समा राख्ने कामबाट त्यो कुरा गोप्य रहेन। पीडितसमेतको नांगा तस्वीरहरू कस्तो हुन्छ भनी हेर्नको लागि खिचेको र संग्रह गरेको भन्ने हक प्रतिवादीलाई छैन। आज एउटी पछि दुइटी गर्दागर्दै सयौंको फोटो कस्तो हुन्छ भनी खिच्ने काम अनैतिक र अश्लील हुन्छ। यो पेसा नै हुन जाने।</p> <p>(प्रकरण नं. २२)</p> <p>नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानले २०४० सालमा प्रकाशन गरेको नेपाली बृहत् शब्दकोषको प्रथम संस्करणमा वेश्यावृत्तिको अर्थ पैसाका लागि परपुरुषसँग यौन सम्पर्क राख्ने पेसा, परपुरुषसँग सहवास गरेर पैसा कमाउने वृत्ति भनी उल्लेख भएको पाइन्छ। यो भनेको गैरकानूनी र अश्लील यौनकार्यसमेत गर्ने र सोबापत पैसा लिने पेसा हो। सामाजिक सदाचार र नैतिकता विरुद्धको यो कार्यमा मानिस किनबेचको वस्तु हुन पुगेकोले नै जिउ मारने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ ले यसलाई कसुर भनी परिभाषित गर्नु परेको हो। सोही नेपाली बृहत् शब्दकोषमा मास्-नु शब्दको एउटा अर्थ 'खर्च गर्नु, समाप्त पार्नु, सिध्याउनु' र अर्को अर्थ 'दास बनाउनु, कमारो तुल्याउनु' समेत रहेको छ। वेश्यावृत्ति मानव शोषण अर्थात् जिउ मारने कार्य मानिने।</p> <p>(प्रकरण नं. २३)</p> <p>पीडित भनेको जाहेरवालीसमेतका केटीहरू देखिन्छन। ती तस्वीरमा पीडितहरूको कुनै नियन्त्रण छैन। ती तस्वीरहरू खिच्ने क्रममा जाहेरवालीसँग प्रतिवादीले पटकपटक यौन</p>
------	--

	<p>सम्पर्कसमेत गरेका छन् । प्रतिवादी निर्देशित टेली सिरियलमा जाहेरवालीसमेतले कलाकार भई खेलेको र सोबापत पैसा लिएको देखिन्छ । ती कार्यहरू थप चलचित्र बनाउने सन्दर्भमा भएको कुरा पीडितको कागजबाट खुल्छ । वेश्या पेसारत महिलालाई पैसा दिएर धमाधम सम्भोग गरेको भन्ने कार्यमा मात्र वेश्यावृत्तिलाई सीमित गर्दा आधुनिक प्रविधिबाट हुने यस्ता अश्लील कार्यको रोकथाम हुन नसक्ला । जसरी एउटा वेश्या विभिन्न हाउभाउ र आफ्नो यौनांग देखाएर ग्राहक आकर्षित गर्न बाध्य हुन पुग्छे ठीक त्यही कुरा यी तस्वीर र गतिशील चित्रहरूलाई इन्टरनेटमा राखेर अदृश्य र दृश्य दर्शकलाई आकर्षित गर्ने काम हुन्छ । जसरी प्रत्यक्ष सम्भोग गर्ने वेश्याले आएको पैसाको केही अंश आफूले पाउँछे र बाँकी कोठीवालीले र दलाल आदिले पाउँछन् त्यसैगरी यी चलचित्र राख्नेसमेतलाई पैसा प्राप्त हुने र त्यसबाट निज पोर्नस्टारसमेतले पैसा पाउने देखिन्छ । वेश्यावृत्ति नेपालमा अवैध मानिएकोले अरु मुलुकमा झैं यस्तो तस्वीर राख्ने कार्यले उन्मुक्ति पाउने अवस्था नरहने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. २४)</p> <p>पीडितसमेतको तस्वीर संग्रहित चिप्स हराउँदा प्रतिवादी चिन्तित रहेका सो चिन्तालाई निजले व्यक्त गरेका र खिचेका तस्वीरहरू नष्ट गर्न पनि लोभ लागेको थियो भनी प्रतिवादीको मौकाको बयानमा उल्लेख भएको व्यहोरासमेतबाट यौनक्रीडारत अवस्थामा तथा स्त्री अङ्गहरू प्रदर्शन गर्ने गरी फोटो खिच्नु पर्ने र त्यसलाई चिनी क्यामराको चिप्समा संग्रह गरी राख्नुपर्नेसम्मको कारण निजले खुलाउन सकेको पाइँदैन । यी दृश्यहरू व्यक्तिगत प्रयोजनमा आउन नसक्ने प्रकृतिका देखिँदा आफूसँग यौन सम्पर्क राखी खिचेको फोटाबाट अश्लील चलचित्र बनाई बिक्री गर्ने प्रतिवादीको योजना रहेको, अनुचित प्रभावमा पारी पीडितसँग शारीरिक सम्पर्क राख्ने, चलचित्र खिच्ने तथा स्त्री जातिको यौन अंगको प्रदर्शन गरी आर्थिक लाभ लिनको लागि गरेको कार्यलाई वेश्यावृत्तिमा लगाएको मान्नुपर्ने हुन्छ भनी अभियोगपत्रमा उल्लेख भएको व्यहोरा बडो तार्किक छ । नाबालकसमेतको नग्न तस्वीर खिचेकोलाई समेत तल्ला अदालतले कानून छैन भनेर गरेको फैसलाले पीडितको पीडालाई अनुभूत गरेको देखिएन । कानून र न्यायलाई असहाय बनाएको देखियो । कानून र न्याय कहिल्यै असहाय हुँदैनन् । त्यसलाई जीवन्त बनाउने न्यायाधीश असहाय भएमा मात्र कानून र न्याय असहाय हुन पुग्न देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. २५)</p>
<p>११०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६२२ - कर्तव्य ज्यान / ज्यान मार्ने उद्योग</u></p> <p>आफू निर्दोष रहेको वा अभियोग दाबीअनुसारको कसुरमा संलग्नता नरहेको भनी सजायबाट छुट वा कमी पाउनुपर्ने भए प्रतिवादीहरूले अदालतमा हाजिर भई अदालतबाट प्राप्त हुने सुनुवाई र पुनरावेदनका जस्ता मौकाहरू उपयोग गर्न सक्नुपर्ने थियो । मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट प्रतिवादीहरू विनोदकुमार राय र बुलेन्द्र भन्ने विरेन्द्र रायले चलाएको गोलीबाट नै मृतकको मृत्यु भएको तथ्य स्थापित हुन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>मनसाय तत्त्व अलग्गै प्रमाणित हुने नभई आपराधिक कार्य गर्दाका गतिविधिहरूबाट नै पुष्टि</p>

	<p>हुने विषय भएकाले यसमा दुवै पक्षबिच पहिलेदेखि नै झगडा भइरहने गरेको देखिनु, त्यस दिन पनि गहुँ लुटेको विषयमा पञ्चायती गर्न भनी आएका व्यक्तिहरूलाई बाटोमा रोकी गोली चलेको, धेरै चोटी फायर भएको, प्रतिवादीहरूको हात हातमा बन्दुक लिएर गएको भन्ने जस्ता तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्टि भएको देखिएकोले यी प्रतिवादीहरूले जानी जानी मनसायले नै गोली चलाएको कुरालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>घटना अपड्रट भएको देखिनाले यी सबै प्रतिवादीहरू घटनास्थलमा उपस्थित हुनसक्ने अवस्था पनि देखिँदैन । घटनापश्चात् घटनास्थलमा देखिने जति सबैको घटनामा संलग्नता रहेको हुन्छ भनी भन्नु पनि न्यायोचित नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p> <p>कमन ल सँग नजिक रहेको हाम्रो कानून प्रणालीमा यसले यस्तो कसुर गरेको हो भनी निसन्देह प्रमाणित गर्ने भार वादी पक्षमा हुन्छ । कसुर प्रमाणित हुन अलिकती पनि सन्देह वा शंका रहेमा त्यसको फाइदा अभियुक्तहरूले पाउने हुन्छ । सबुद प्रमाण पेस गरेर मात्र हुँदैन अभियोजन कर्ताले पेस गरेका त्यस्ता सबुद प्रमाणको वस्तुनिष्ठ मूल्याङ्कन तथा न्यायिक परीक्षण अदालतले गर्ने ।</p> <p>विवाद निरूपणमा अदालतले ग्रहण गर्ने प्रमाण आपसमा विरोधाभाषपूर्ण नभई जहिले पनि एक अर्कोलाई समर्थन गर्ने हुनुपर्दछ । मौखिक प्रमाण प्रत्यक्ष देखे जानेको हुनुपर्छ । द्विविधापूर्ण, अस्पष्ट र सुनेको आधारमा भनेको भनाइका आधारमा कसुरदार ठहराउनु न्यायोचित नहुने ।</p> <p>जाहेरी दरखास्त अनुसन्धानमा साबिती बयान मौकाको कागज सहअभियुक्तको पोल जस्ता कुरा आफैमा स्वतन्त्र प्रमाण नभई यस्ता प्रमाणलाई अन्य प्रमाणबाट पुष्टि हुनुपर्नेमा घटनास्थलमा रहेका व्यक्ति र घटनामा छोरा श्रीमान् गुमाई पीडित भएका व्यक्तिहरूको पनि अनुसन्धानमा र अदालतमा व्यक्त भनाइहरू परस्पर विरोधाभाषयुक्त छन् । यस्तो अवस्थामा उल्लिखित प्रतिवादीहरू ज्यान मार्ने मतसल्लाहमा पसि वारदातस्थलमा रही आरोपित कसुर गरेको भन्ने सकिने अवस्था नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p>
<p>१११.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६२३ - जबरजस्ती करणी</u></p> <p>पीडितको उमेर १४ वर्ष रहेको कुरालाई स्वयम् प्रतिवादीले पनि स्वीकार गरेबाट उमेर सम्बन्धमा विवाद देखिन आएन । मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १ नं. को व्यवस्थाअनुसार १६ वर्ष मुनिको बालिकालाई निजको मन्जुरी लिई वा नलिई जे जसरी करणी गरेमा पनि जबरजस्ती करणी गरेको नै ठहर्दछ । पीडितको १४ वर्षको उमेर र यस्तो कानूनी व्यवस्थाको परिप्रेक्ष्यमा जबरजस्ती करणीका आवश्यक तत्त्व, जबरजस्ती करणी ठहराउन हुनुपर्ने परिस्थिति आदिका सम्बन्धमा यसमा विवेचना गरिरहनु पर्ने आवश्यकता देखिँदैन । तसर्थ यी पीडित १४ वर्षिया कैलाली ङ लाई प्रतिवादी अमरबहादुर बोगटीले</p>

	<p>जबरजस्ती करणी गरेको तथ्य स्थापित हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>जबरजस्ती करणी जस्तो नेपाल सरकार वादी भई चल्ने मुद्दामा पीडितको जाहेरी नै पर्नुपर्छ भन्ने पनि हुँदैन । पीडितले सामाजिक लज्जा, लाग्न सक्ने लाञ्छना, कसुरदारको डर धाक, आफ्नो चेतना स्तर, आर्थिक सामाजिक पारिवारिक स्थिति जस्ता कारणले पनि जाहेरी दिन नसक्ने अवस्था हुने हुँदा जाहेरी नपरी अन्य कुनै किसिमले घटनाको बारेमा थाहा जानकारी भएमा पनि प्रहरीले अनुसन्धान गरी मुद्दा चलाउनु पर्ने हुन्छ । यस्तो अवस्थामा जबरजस्ती करणी जस्तो मुद्दामा हदम्यादको परम्परागत मान्यतालाई कठोरताका साथ अंगिकार गरिरहनु न्यायोचित पनि नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>११२.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६३२ - झुठा शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र पेस गरी भ्रष्टाचार गरेको</u></p> <p>प्रतिवादीले Higher School स्तरको प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको Central Board of Higher Education, New Delhi संस्था Council of Boards of School Education in India र Ministry of HRD बाट मान्यता दिइएको संस्थाहरूको सूचीमा नभएको भनी उल्लेखसम्म गरिएको देखिन्छ । तर, उक्त संस्था नै नक्कली, झुट्टा रहेको र पहिलेदेखिनै अस्तित्वमा नभएको भनी उल्लेख गर्नसकेको देखिएको छैन । यसबाट उक्त संस्था नक्कली वा झुट्टा नभई मान्यता नदिइएको भन्नेसम्मको स्थिति रहेको पाइयो । नक्कली प्रमाणपत्रको कसुर हुन आफूले हासिल नगरेको योग्यता हासिल गरेको छु भनी झुट्टा शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र पेस गर्नुपर्ने हुन्छ । यहाँ प्रतिवादीले हासिल गरेको शैक्षिक योग्यता झुट्टा हो भन्ने स्पष्ट भनाई नभई शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र जारी गर्ने संस्थाले मान्यता नपाएको भन्नेसम्मको अवस्था छ । संस्थाले मान्यता नपाएको भन्ने आधारमा मात्र प्रतिवादीले पेस गरेको प्रमाणपत्रलाई झुट्टा भनी अदालतले अनुमान गरी भ्रष्टाचारको कसुरदार मान्न न्यायोचित नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>११३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६३३ - जबरजस्ती करणी</u></p> <p>क्षतिपूर्तिबापतको रकम निर्धारण गर्दा अपनाउनु पर्ने मनासिब मात्रासम्म फरक पर्नसक्ने तर क्षतिपूर्ति नै भराउनु नपर्ने भनी उक्त कानूनी व्यवस्थाको विश्लेषण र व्याख्या गर्न मिल्ने पनि हुँदैन । त्यस्तो क्षतिपूर्तिको निर्धारण गर्दा प्रतिवादीको उमेर, चलअचल सम्पत्ति वा आर्थिक अवस्थाले निर्धारण गर्ने नभई पीडितलाई पुग्न गएको शारीरिक, मानसिक अवस्था तथा कसुरको गम्भीरताका आधारमा निर्धारण हुने हुन्छ । क्षतिपूर्तिको मुख्य उद्देश्य पीडितको पूर्वावस्थाको प्राप्तिको समिपसँग सम्बन्धित हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p> <p>बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ ले नाबालकलाई कैद सजायमा छुट दिएको व्यवस्थालाई जबरजस्ती करणीको अपराधमा पीडकबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति भराउने कुरालाई पनि</p>

	<p>सजायकै रूपमा लिई छुट प्राप्त गर्दछ भन्ने अर्थ गर्न नमिल्ने ।</p> <p>बालबालिकासम्बन्धी ऐनको व्यवस्थाले नाबालक प्रतिवादीलाई सजायमा केही छुट दिएकै आधारमा जबरजस्ती करणीको अपराधमा पीडित हुने बालिकाले पाउने मुनासिब क्षतिपूर्तिको हकबाट वञ्चित हुनु पर्ने भनी सो कानूनी व्यवस्थाको संकुचित अर्थ गर्दा बालबालिकाको अधिकारमा संकुचन आउन सक्ने सम्भावना रहन्छ । यसबाट पीडकले सजायमा छुट पाउने तर पीडितले क्षतिपूर्तिसमेत नपाउने अवस्थाको सृजना हुन गई बालबालिकाको सर्वोत्तम हितको लागि बनाएको बालबालिकासम्बन्धी ऐनको एकाकी र एकतर्फी व्याख्या गर्न मिल्ने पनि नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.८)</p> <p>फैसलाबाट भरी पाउने ठहर गरेको क्षतिपूर्तिको रकम पीडितले प्राप्त गर्न नसकेमा ऐनको क्षतिपूर्ति भराउने उद्देश्यमा नै प्रश्नचिह्न लाग्ने हुन्छ । असक्षम तथा बालबालिकाहरूको संरक्षक अन्ततोगत्वा राज्य नै रहने <i>parens patriae</i> को सिद्धान्तसमेत रहेको परिप्रेक्ष्यमा यस्ता नाबालकबाट अपराध पीडितले प्राप्त गर्ने रकम राज्यको तर्फबाट उपलब्ध गराउँदा संविधानले बालबालिकाहरूलाई प्रत्याभूत गरेका हक अधिकारहरूको सम्मान हुन जाने तथा बालबालिकाहरूको सर्वोत्तम हित सुव्यवस्थित गराउन जारी भएका कानूनहरूको पनि उपयुक्त र प्रभावकारी सम्बोधन हुने देखिन्छ । यसरी जबरजस्ती करणी मुद्दामा पीडितले भरी पाउने ठहरेको क्षतिपूर्तिको रकम पीडक नाबालक वा असक्षम रहेको अवस्थामा पनि निजबाट नै भराउनु पर्ने भनी ऐनको संकुचित अर्थ गर्दा पीडितको क्षतिपूर्ति प्राप्त गर्ने हक कुण्ठित हुन जाने हुँदा सोसमेतलाई मध्यनजर गरी कानूनद्वारा तोकिएको क्षतिपूर्तिको रकम नेपाल सरकारबाट उपलब्ध गराउन उपयुक्त र न्यायसम्मतसमेत देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.१०)</p>
<p>११४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६३७ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>झिना मसिना कुरा निकालेर गम्भीर कसुरको सजायबाट उम्किन सक्ने गरी कानूनको व्याख्या हुन सक्दैन । खुकुरी जस्तो घातक हतियारले घाँटी जस्तो संवेदनशील ठाउँमा पटकपटक प्रहार गर्ने कार्यबाट मृतकको ज्यान लिने यी प्रतिवादीको मनसाय स्पष्ट प्रमाणित छ । मृतकको अत्यन्त बीभत्स र क्रूर हत्या भएको छ । यस्तो हत्या (murder) मा अ.बं. १८८ नं. को प्रयोग हुनै नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.४)</p> <p>मृतकको शरीरबाट गहना निकाली लगेको भन्ने प्रतिवादीको साबित्तिबाट अभियोगदाबीको मुलुकी ऐन चोरीको महलको १२ नं. को कसुर पनि स्थापित भएको छ । यसमा ज्यानसम्बन्धीको महलबमोजिम ठूलो सजाय भइसकेपछि चोरीको महलको सजाय गर्न मिल्दैन भन्ने तर्कमा कुनै कानूनी बल छैन । यो कुरा फैसला कार्यान्वयन हुने बेलामा मुलुकी ऐन दण्ड सजायको महलबमोजिम तय हुने कुरा देखिन्छ । यसबाट फैसलामा हुने ठहर प्रभावित हुन नसक्ने हुँदा प्रतिवादीको यो पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.५)</p>

<p>११५.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६३९ - कर्तव्य ज्यान</u> फौजदारी कसुरमा प्रतिवादीमाथिको अभियोग निसन्देहरूपमा प्रमाणित गर्ने भार वादी पक्षमा निहित रहने हुन्छ । सो कुरा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा स्पष्टरूपमा उल्लेख गरेको छ । प्रस्तुत मुद्दामा कसुरमा प्रतिवादीहरूको संलग्नता रहेको भनी पुष्टि हुने निर्विवाद आधारहरू वादी पक्षबाट पेस हुन सकेको देखिँदैन । केवल अभियोग लगाएको आधारमा मात्र कसुर कायम गर्न मिल्दैन र सो गर्नाले न्यायको मकसदसमेत पूरा हुँदैन । प्रमाणको पर्याप्त न्यायिक परीक्षण गरी न्यायिक परीक्षणबाट सत्य तथा सर्वोत्तम प्रमाणका रूपमा स्थापित प्रमाणले कसुरदार रहेको भनी समर्थन गरेमा मात्र कसुरदार कायम गर्न सकिन्छ । अन्यथा कुनै व्यक्तिलाई आरोप लगाएकै आधारमा दोषी प्रमाणित गर्दा ठूलो अन्याय हुन जाने । (प्रकरण नं. ५)</p>
<p>११६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६४० - कर्तव्य ज्यान</u> हाप्रो कानून प्रणालीमा कसुर गरेको कुरा वादीले शंकारहित तरिकाले पुष्टि हुने प्रमाण अदालतसमक्ष प्रस्तुत गर्न सक्नुपर्छ र ती प्रमाणहरूको अदालतले वस्तुनिष्ठ मूल्याङ्कन वा न्यायिक परीक्षण गरी न्याय निरूपण गर्दछ । कसैको भनाइलाई परीक्षण नै नगरी भनेको आधारमा मात्र कसुरदार कायम गर्दा निर्दोष व्यक्ति पनि कसुरदार ठहरिन सक्छ । केही गरी निरपराध व्यक्ति अदालतबाट कसुरदार ठहर हुन गए निजलाई हुन सक्ने अपूरणीय क्षतिको कल्पना पनि गर्न सकिँदैन । त्यस्तोमा निज तथा सिंगो समाजको अदालतप्रति र अन्तमा राज्यप्रति नै ठूलो कुण्ठासमेत उत्पन्न हुन जान्छ । त्यसैले कसुर गरेको भन्नेमा थोरैमात्र पनि शंका देखिएमा कसैलाई पनि कसुरदार ठहराउन नमिल्ने । (प्रकरण नं. ६) प्रतिवादीहरूमा मार्ने मनसाय थियो थिएन ? यदि थियो भने के कुन हदसम्म थियो ? भनी हेर्नु सान्दर्भिक हुन आउँछ । कुनै पनि कसुरका सम्बन्धमा मनसाय तत्त्वलाई छुट्टै मापन गर्ने कुनै यान्त्रिक विधि छैन । यसलाई आपराधिक कार्य गर्दा गरेका गतिविधि, तत्कालीन परिस्थिति, घटनाको पृष्ठभूमि, कसुरदारको संलग्नता, पीडितलाई पुग्न गएको चोट आदि जस्ता विषय सापेक्ष रही हेर्नुपर्ने । (प्रकरण नं. १२) मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको ५ नं. मा ज्यान लिने इविलाग वा मनसाय नभई कसैले आफूले गरेको कर्तव्यले मानिस मर्ला भन्ने जस्तो नदेखिएको कुनै काम कुरा गर्दा त्यसैद्वारा केही भई कुनै मानिस मर्न गएमा भवितव्य ठहर्छ भन्ने उल्लेख छ । यसबाट भवितव्य हुनलाई ज्यान मार्ने कुनै मनसाय रहेको हुनु हुँदैन र आफूले गरेको कामबाट मानिस मर्ला भन्ने परिणामको ज्ञान पनि यसमा हुँदैन । यस्तो अप्रत्यासित अवस्थामा केही गर्दा घटना घटेको वा मानिस मरेको भएमा मात्र भवितव्य भएको मानिन्छ । यसलाई आकस्मिक घटना वा दुर्घटनाका रूपमा लिइन्छ । त्यसैले भवितव्य हो भन्नलाई वारदात घटाउने मनसाय नभएको, गर्न खोजेको कार्य र त्यसमा प्रयोग भएका साधन वैध रहेको, यस्तो गर्दा वारदातको यस्तो</p>

	<p>परिणाम आउला भनी नदेखिएको, कार्य गर्न प्रसस्त सावधानी अपनाएको जस्ता कुरा पुष्टि हुन सक्नुपर्ने ।</p> <p>कर्तव्य ज्यान हुन मार्ने मनसाय धेरै अधिदेखि रहेको देखिनु पर्ने भन्ने आवश्यक हुँदैन, घटनाको तत्काल अधि पनि कुनै कारणले इवी तथा मनसाय सृजना भएको हुन सक्छ । त्यस्तै यसमा भएको मासु किनी दिनु भन्नु, नकिनी दिँदा झगडा गर्नु, झगडाकै क्रममा कुटपिट गर्नु र घचेट्नु, घचेटेपछि पनि कुटपिट गर्नु र यसरी गरेका कुटपिटका कारण मृत्यु भई मृत्युका कारकहरूको शृङ्खलाबद्धता रहेको छ । यदि ज्यान मार्ने मनसाय नभएको भए यो शृङ्खलाबद्धताको कतै न कतै क्रमभङ्गता देखिनु पर्ने थियो । यस वारदातमा भएका यस्ता गतिविधि तथा कामलाई कुनै वैध तथा उचित काम र सावधानीपूर्वक गरेको कामका रूपमा पनि लिन सकिँदैन । यस्ता खाले कार्यमा मृत्युको परिणामको पूर्व जानकारी (Forsightness of Consequence) हुने अवस्थाहरू नरहेको मान्न पनि नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १३)</p>
<p>११७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६५३ - भवन र सडक निर्माणमा गरेको भ्रष्टाचार</u></p> <p>सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा १४ मा बोलपत्र आह्वानको व्यवस्था गरिएको छ । दफा १४ हेर्दा बोलपत्र पूर्व योग्यता निर्धारणको प्रस्ताव आह्वानको सूचना राष्ट्रिय स्तरको दैनिक समाचार पत्रमा प्रकाशन गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखिन्छ । त्यसैगरी बोलपत्र आह्वान भएपछि परेका बोलपत्रहरूमध्ये सबैभन्दा न्यून बोल कबोल गरेको बोलपत्रलाई दफा २५ बमोजिम मूल्याङ्कन गरी तोकिएको सर्तहरू पूरा भएको देखिए, त्यस्तो न्यूनतम कबोल भएको बोलपत्रलाई सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा २७ बमोजिम बोलपत्र स्वीकृति गर्नुपर्ने कानूनी प्रावधानहरू रहेको देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p> <p>ठेकेदार भनिएको प्रतिवादी राजविन्द्र प्रताप सापकोटासमेतसँग मिलेमतो गरी नक्कली र काल्पनिक कागजातहरू तयार गरी जे.भी. को सम्झौता अख्तियारनामा कम्पनी प्रोफाइल र सोमा भएको दस्तखत छापलगायतका कागजातहरू अध्ययन नै नगरी ठेकेदारसँग हुनुपर्ने मानव स्रोत साधन, औजार, मेसिन, ढुवानी साधन आवश्यक मात्रामा नभएपनि Substantially Responsive भनी लेखी सिफारिस स्वीकृत गरेका छन् । अनाधिकृत व्यक्तिलाई पेस्की माथि पेस्कीसमेत दिएका छन् भन्ने दाबी रहेको छ । मानव स्रोत साधन आवश्यक मात्रामा नभएको भन्ने सम्बन्धमा इन्जिनियरहरूको नेपाल इन्जिनियरिङ काउन्सिलको प्रमाण पत्र पेस गरेको र मेकानिकल इन्जिनियरबाट सवारी साधन र उपकरणहरू प्रमाणित गर्नुपर्ने भन्ने कानूनी प्रावधान हाल वहाल रहेको सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ र नियमावलीले व्यवस्था गरेको देखिँदैन । लिजमा लिएका ट्रकलगायतका सवारी साधनको म्याद समाप्त भए पुनः थप हुन सक्ने अवस्था देखिन्छ । सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा २५ अनुसार गठित बोलपत्र मूल्याङ्कन समितिले आवश्यक छानबिन र मूल्याङ्कन गरेको र सो समितिले अयोग्य नठहराई स्वीकृतिका लागि सिफारिस गरेको</p>

मिसिलबाट देखिन्छ । सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा २९ अनुसार सबैभन्दा कम अंक कबोल गरेको बोलपत्रदातालाई सिफारिस गरिएको देखिँदा प्रतिवादीहरूले दाबीअनुसारको मिलेमतो गरेको भन्ने नदेखिने ।

(प्रकरण नं. १३)

लिखतहरू बोलपत्रसाथ पेस हुने कागजातहरू हुन् । मैनाचुली/सुरुची जे.भी.का पदाधिकारीले के कस्तो सहिछाप गर्छन् र प्रेषित कागजातमा भएको सहिछाप आधिकारिक व्यक्तिको हो होइन ? निजहरूको सहिछापसँग मिल्छ मिल्दैन वा भिड्छ भिड्दैन भनी कसैको उजुरी नै नपरी बोलपत्रका साथ प्रेषित कागजातहरू मूल्याङ्कन एवं स्वीकृतकर्ताले शङ्का गर्ने अवस्था रहँदैन । साथै सबै प्रेषित कागजातहरू नक्कली वा किर्ते हुन् भनी छानबिन गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था रहे भएको देखिँदैन । प्रेषित कागजातहरू नक्कली हुन् भन्ने तथ्य बोलपत्र मूल्याङ्कन एवं स्वीकृतकर्तालाई तत्कालै थाहा जानकारी हुने अवस्थासमेत रहन सक्दैन । भुक्तानीका हकमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले परफरमेन्स वण्ड रोक्का राख्न बैंकलाई पत्र लेखेको देखिन्छ । निर्माण सम्पन्न भएको कामको मात्र नापजाँच गरी भुक्तानी दिनुपर्ने जति रकम भुक्तानी दिएको भन्ने तथ्य प्रतिवादी विष्णुप्रसाद शर्माको बयानबाट देखिन्छ । निर्माण सम्पन्न नगराई रकम भुक्तानी दिएको भन्ने अभियोग दाबी रहेको देखिँदैन । यसरी निर्माण कार्य सम्पन्न नै नभई रकम भुक्तानी गरेको तथा गुणस्तरहीन काम गराई रकम दिएको भन्ने मिसिल प्रमाणबाट नदेखिँदा नेपाल सरकारलाई गैरकानूनी हानि नोक्सानी क्षति र प्रतिवादीहरूले गैरकानूनी लाभ लिएको भन्ने देखिन नआउने ।

(प्रकरण नं. १४)

E-Bid द्वारा पेस भएको कागजातहरू र बोलपत्र सार्वजनिक खरिद ऐनअनुसार गठित बोलपत्र मूल्याङ्कन समितिले आवश्यक मूल्याङ्कन गरी उपयुक्त ठहर्‍याएको बोलपत्र स्वीकृतिका लागि पेस गरेको देखिन्छ । सो मूल्याङ्कन समितिले प्रेषित कागजातहरूमा लागेको छाप तथा दस्तखत किर्ते जालसाज हुन् भनी ठहर गरेको देखिँदैन । उक्त मूल्याङ्कन समितिले मूल्याङ्कन गरी आवश्यक कागजातहरू पूरा भएको देखि सिफारिस गरेको बोलपत्रलाई अधिकारप्राप्त अधिकारीले स्वीकृत गर्ने आशयपत्र राजधानी दैनिकमा प्रकाशित भएकोमा कसैको उजुरीसमेत नपरी ठेक्का स्वीकृत भएको मिसिलबाट देखिन्छ । ठेक्काबमोजिमको काम नै नभएको वा गुणस्तरहीन काम भएको भन्ने अभियोग पत्रमा दाबी लिएको छैन । ठेक्काअनुरूपको कार्य सम्पन्न भइसकेको भन्ने मिसिलबाट देखिन्छ । यसरी प्रतिवादीहरूको लापरवाही वा बदनियतले नेपाल सरकारलाई गैरकानूनी हानि नोक्सानी र प्रतिवादीहरूलाई गैरकानूनी लाभ पुगेको भन्ने नदेखिने ।

(प्रकरण नं. १५)

प्रतिवादीको हकमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ११ को समेत दाबी लिएको देखियो । उक्त दफा ११ हेर्दा सरकारी निकाय वा सार्वजनिक संस्थाको कागजातमा अनाधिकार वा गैरकानूनी तरिकाले सच्याउने, केरमेट गर्ने, थपघट गर्ने वा हेरफेर गर्नेलाई

	<p>सजाय हुने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । कुनै पनि व्यक्तिले सरकारी निकाय वा सार्वजनिक संस्थामा रहेको कागजातमा गैरकानूनीरूपमा सच्याउने, केरमेट गर्ने, थपघट गर्ने वा हेरफेर गरी कित्ते गरेको अवस्थामा मात्र दफा ११ बमोजिमको उपर्युक्त कानूनी व्यवस्था आकर्षित हुने हो । यी प्रतिवादी राजविन्द्र प्रताप सापकोटाले सरकारी निकाय वा सार्वजनिक संस्थामा रहेको कागजातमा उक्त दफा ११ मा उल्लेख भएबमोजिमको काम गरेको नभई छुट्टै कित्ते कागजातहरू तयार गरेको देखिएकोले उक्त दफा ११ यी प्रतिवादीका हकमा आकर्षित हुने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १७)</p>
<p>११८.</p>	<p>निर्णय नं. ९६५४ - सेवा प्रवेशका लागि झुट्टा शिक्षक अनुमतिपत्र पेस गरी भ्रष्टाचार गरेको</p> <p>झुट्टा योग्यता, झुट्टा प्रमाणपत्र पेस गरी लाभ लिने कुरा भ्रष्टाचार निवारण ऐनअन्तर्गतका कसुर भई भ्रष्टाचार निवारण ऐनअनुसार कारवाही हुने विषय हुन् । निवेदकको नियुक्तिको वैधतामा कुनै व्यक्ति विशेषले नालेस गर्नु र नक्कली व्यहोराको लिखत पेस गरी लाभ प्राप्त गर्नु भन्ने विषय, यसमा मुद्दा चलाउनु पर्ने अधिकारी वा व्यक्ति र मुद्दाको कारवाहीको प्रक्रिया नै छुट्टाछुट्टै हुन्छ । नियुक्ति दिने क्रममा अख्तियारप्राप्त निकायले प्रचलित कानूनले तोकेको प्रक्रिया नपुऱ्याई गैरकानूनीरूपमा नियुक्त गरेमा नियुक्ति कानूनबमोजिम छ, छैन भनी रिट निवेदनको रोहमा यस अदालतले जाँच्ने हेर्ने गर्दछ । यस्ता नियुक्ति प्रक्रियाका बारेमा परेको निवेदनले कानूनले भ्रष्टाचारको कसुर हुने भनी निर्धारण गरेका झुट्टा प्रमाणपत्रको अनुसन्धान गर्ने विषयलाई प्रभाव पार्न सक्दैन । आफूले हासिल गरेको शिक्षण अध्यापन अनुमतिपत्र आधिकारिक निकायबाट जारी भएको सद्दे साँचो हो भनी प्रमाणित गर्ने दायित्व सरकारी सेवामा लाभ लिने उद्देश्यले पेस गर्ने व्यक्तिमा नै निहित हुन्छ । प्रमाणको परीक्षण गरी सद्दे वा झुट्टा के हो भनी निर्णय गर्ने विषय रिट निवेदनबाट उपचार प्रदान गर्ने विषयवस्तु हुन सक्दैन । झुट्टा प्रमाणपत्रको विषय राज्य र समाजलाई असर पार्ने गम्भिर प्रकृतिको सरकारवादी अपराध हुने हुँदा शिक्षक छनौट सम्बन्धमा अनियमितता भयो भनी पहिले निवेदन दर्ता गरेको विषयले झुट्टा अध्यापन अनुमतिपत्र पेस गरी लाभ लिएको सम्बन्धमा अनुसन्धान गरी कानूनबमोजिम मुद्दा चलाउने अधिकारलाई असर पार्छ भनी अर्थ गर्न न्यायोचित नहुने हुँदा दोहोरो मुद्दा चलाइयो भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर उचित रहेको नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>भ्रष्टाचारको कसुरमा जुनसुकै व्यक्ति वा निकायलाई सूचना उजुरी दिने अधिकार कानूनले प्रदान गरेको अवस्थामा नक्कली अध्यापन अनुमतिपत्रको आशङ्कामा अनुसन्धान गर्न राष्ट्रिय सतर्कता केन्द्रले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई पत्राचार गरेसम्मको कार्यलाई अनुसन्धान गरी कारवाही चलाएको संज्ञा दिन नमिल्ने हुँदा गैरकानूनी निकायले अनुसन्धान गरेको भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर उपयुक्त नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>कानूनले आफूले हासिल नगरेको योग्यता हासिल गरे भनी कसैले गलत झुट्टा प्रमाणपत्र पेस</p>

	<p>गरी लाभको पद हासिल गर्छ भने त्यो भ्रष्टाचारको कसुर हुने भनी सजायसमेतको व्यवस्था गरेको देखिन्छ । कसैले झुट्टा अध्यापन अनुमतिपत्र पेस गरी लाभ हासिल गरिसकेपछि आफूबाट भएको गलत कार्य सार्वजनिक भएको कारणले सजायबाट बच्ने उद्देश्यले पहिला लाभ लिइसकेको पदलाई परित्याग गर्दैनमा उसले पहिले गरेको गैरकानूनी कार्यको कसुरबाट उन्मुक्ति पाउन सक्दैन । झुट्टा अध्यापन अनुमतिपत्रका आधारमा नियुक्ति लिई लाभसमेत प्राप्त गरी कसुरबाट उम्कने उद्देश्यले पछि राजीनामा गरे पनि पहिले गरेको कसुरको दायित्व रही नै रहने हुँदा राजीनामा गरेकै आधारमा कसुरबाट उन्मुक्ति पाउनुपर्छ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसमेत न्यायोचित रहेको नपाइने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>११९.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६५५ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>न्यायकर्ताले इन्साफको रोहमा हेर्दा सबुत प्रमाणबाट दोषी देखिएको व्यक्तिलाई कानूनबमोजिमको सजाय गर्दा सजाय चर्को पर्ने चित्तले देखेको अवस्थामा शुद्ध विवेक (Conscience) प्रयोग गर्न दिएको कानूनसम्मत अवस्था हो । कानूनको यो सुविधा मुद्दाका पक्षले माग गरेको आधारमा दिने र माग नगरेको अवस्थामा नदिने भन्ने हुँदैन । कानूनले न्यायकर्तालाई गरेको यस प्रकारको विश्वासलाई सावधानीका साथ प्रयोग गर्नुपर्दछ । विवेक प्रयोग गर्ने प्रयास आधार हुनुपर्छ । आधारबिना गरिएको विवेकले न्यायिक अराजकता ल्याउन सक्ने हुन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीले ६० वर्ष उमेर नाघेको वृद्ध महिलालाई आँखा फुटाल्ने, मुक्का प्रहार गर्ने अनि भीरबाट लडाएर मार्ने यी पुनरावेदक प्रतिवादीमाथि विवेक प्रयोग गर्ने आधार र अवस्था देखिन आएन । विवेक प्रयोग गर्ने अवस्था नै नभएको प्रस्तुत वारदातमा पुनरावेदक प्रतिवादीलाई अ.बं १८८ नं. बमोजिम सजाय घटाउने मिल्ने अवस्था देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<p>१२०.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६५९ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>भवितव्यलाई आकस्मिक घटना वा दुर्घटनाको रूपमा लिइन्छ । यसलाई दुर्घटनाको रूपमा लिइने हुँदा भवितव्य हुनलाई घटन पुगेको घटना घटाउनेसम्मको कुनै कारण तथा रिसइवी नभएको देखिनु पर्ने, आफूले गरेको कामबाट कुनै दुष्परिणाम आउन सक्ने अवस्था तथा सम्भावना नरहेको देखिनु पर्ने, त्यस्तो दुष्परिणामको ईच्छा तथा पूर्वज्ञानसमेत नभएको हुनुपर्ने साथै वैध काम वैध साधनको प्रयोग गरी प्रयास सावधानी अपनाई गरेको पनि पुष्टि हुनुपर्दछ । उल्लिखित यी अवस्थाहरू एक अर्काको विकल्पको रूपमा रहेको नभई यी सबै अवस्थाहरूको संयोजन रहे भएको हुनुपर्दछ । यीमध्ये कुनै एउटाको अभाव भएमा त्यसलाई भवितव्य मान्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>बियरको बोतल जस्तो वस्तुले संवेदनशील अंग टाउकोमा हिकार्उँदा ज्यान मर्न सक्छ भनी सामान्य सुझबुझ भएको व्यक्तिले जान्नु सोच्नु पर्ने कुरा हुन आउँछ । बियरको बोतलले</p>

	<p>टाउकोमा हिर्काउँदा ज्यान मर्न सक्ने सम्भावना रहने पनि सहज अनुमान गर्नुपर्ने विषय हो । यस्तो अवस्थामा प्रतिवादीमा भवितव्य ज्यान हुन आफूले गरेको कामबाट मानिस मर्ला भन्ने जस्तो नदेखिएको वा परिणामको पूर्व ज्ञान नभएको भनी मान्न सकिँदैन । यसमा प्रतिवादीको मृतकलाई मार्ने मनसाय स्पष्ट नदेखिए पनि मानिस मर्न सक्ने परिणामको पूर्व सम्भावनाको जानकारी भने रहेकै देखिँदा प्रस्तुत मुद्दाको वारदातलाई भवितव्यको कोटीमा राख्न सकिँदैन । यस्तो अवस्थामा प्रतिवादीमा रहेको त्यही सम्भावनाको जानकारी नै आपराधिक कार्य पछाडिको आपराधिक मनसायका रूपमा रहेको हुने ।</p> <p>कुनै आपराधिक कार्य ठीक बेठीक छुट्याउन सक्ने व्यक्तिले आफ्नो कामको परिणाम देख्न सक्ने अवस्थामा कुनै कार्य स्वतन्त्र तथा स्वेच्छाले गर्दछ र त्यसको परिणाम आपराधिक कार्य हुन्छ भने त्यहाँ मानसिक तत्त्व विद्यमान रहेको नै मानिन्छ । नाबालक, होस ठेगाना नभएको, नशाको सुरमा रहेको, ठीकबेठीक छुट्याउन नसक्ने अवस्थाको व्यक्तिले वा कुनै डर त्रास, दबाबमा परी कसैको आज्ञा पालन गर्न वा आफ्नो कार्यको परिणाम देख्न र पूर्व अनुमान गर्न नसक्ने व्यक्तिले गरेको आपराधिक कार्यको पछाडि आपराधिक मनसाय रहेको नमानिने अवस्था पनि यसमा विद्यमान नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>
<p>१२१.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६७२ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>दण्ड सजायको १ नं. अन्तर्गत सजायबाट छुट पाउनका लागि कसुरदार वा प्रतिवादीको मानसिक अवस्था आरोपित आपराधिक कार्य गर्दाको बखत त्यस्तो कार्यको प्रकृति र परिणाम थाहा नपाउने गरी बिग्रेको हुन अनिवार्य हुन्छ । अन्यथा प्रतिवादीलाई यो प्रावधानअन्तर्गतको सजायमा छुटको सुविधा वा उन्मुक्ति प्राप्त हुन सक्ने नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>१२२.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६७४ - वैदेशिक रोजगार कसुर</u></p> <p>प्रमाण कानूनले लिखत प्रमाणलाई सर्वोत्तम प्रमाण मान्दछ । त्यसैले लिखतमा उल्लेख भएको कुरा अन्यथा प्रमाणित भएमा बाहेक सोमा उल्लेख भएको कुरालाई भरपर्दो र बस्तुपरक प्रमाणको रूपमा अदालतले ग्रहण गर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>१२३.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६७५ - कर्तव्य ज्यान र अपहरण</u></p> <p>प्रहरी आफैँले वा जबरजस्ती गरी लेखाएको बयानमा घटनाको वस्तुस्थितिसँग मेल खाने किसिमले घटनाको सिलसिलेवार चित्रण पनि हुन सक्दैन र त्यस्तो बयान अन्य मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरूको भनाइसँग पनि हुबहु नमिल्न सक्छ । यसरी घटनाको वस्तुस्थिति तथा परिवेशसँग र मौकामा कागज गर्नेहरूको भनाइसँग मेल खाने गरी आफ्नो स्वेच्छाले गरेको मौकाको बयानलाई अन्यथा पुष्टि नभएसम्म अदालतमा इन्कार गरेकै आधारमा असत्य भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>

	<p>वस्तुस्थिति मुचुल्काका व्यक्तिहरूले मौकामा कागज गर्दा यी प्रतिवादीहरूको वारदातमा संलग्नता रहेको भनी लेखाएकोमा अदालतमा बकपत्र गर्दा मौकाको बकपत्र आफूले लेखाएको नभई लेखेर ल्याएकोमा सही गराएको भने तापनि सो कुराको पुष्टि गर्न नसकेकोले सो भनाइलाई विश्वासयोग्य मान्न सकिँदैन । अनुसन्धानका क्रममा तयार भएका तथा संग्रहित मिसिल संलग्न प्रमाणहरू एक आपसमा समर्थित भई वारदातलाई र वारदातमा प्रतिवादीहरूको संलग्नताका सम्बन्धमा पुष्टि गरिराखेको अवस्थामा मौकामा संकलित प्रमाणहरूलाई अन्यथा मानी प्रमाणमा अग्राह्य गर्न नसकिने ।</p> <p>कुनै काम, घटना वा अवस्था प्रत्यक्षरूपमा देख्ने वा थाहा पाउने व्यक्ति वा सो काम, घटना वा अवस्थाबाट पीडित भएको व्यक्तिले कुनै काम वा घटनाका सम्बन्धमा मौकामा वा त्यसको तत्काल अघि वा पछि व्यक्त गरेको कुरा प्रमाणमा लिन हुन्छ भन्ने व्यवस्था प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १० मा भएअनुसार पनि घटनाका पीडित र प्रत्यक्षदर्शी दुवै रहेका यी पीडितहरूको मौकाको भनाइलाई अदालतमा आइ बकपत्र नगरेको आधारमा मात्र प्रमाणमा लिन नमिल्ने भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>१२४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६७६ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>प्रतिवादीहरूसमेत उपर किटानी जाहेरी परे तापनि उक्त जाहेरी जाहेरवालाको बकपत्रबाट नै खण्डित भइरहेको अवस्थामा जाहेरी व्यहोरा केवल आवेशमा आई शंकाका भरमा मात्र दिएको प्रस्ट हुन्छ । त्यसमा पनि जाहेरी आफैँमा प्रमाण हुन सक्दैन । यो घटना भएको, घटनाको सम्भावना रहेको जस्ता अवस्थामा प्रारम्भिकरूपमा सूचित गर्ने (First Information Report) का रूपमा मात्र दिइने हो जसलाई सत्य नै हुन्छ भनी भन्न सकिँदैन । यी प्रतिवादीको समेतको संलग्नता रहेको भनी दिएको जाहेरी अन्य कुनै प्रमाणबाट पुष्टि नभएको र स्वयम् जाहेरवालाको बकपत्रबाट समेत समर्थित नभएको अवस्थामा यसको प्रामाणिक मूल्य रहेको मान्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<p>१२५.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६७७ - मानव बेचबिखन ओसारपसार</u></p> <p>मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ हेर्दा यस ऐनको दफा ३ ले मानव बेचबिखन र ओसार पसार गर्नु गराउनु हुँदैन भनी मानव बेचबिखन र ओसार पसार गर्ने कार्यलाई आपराधिकीकरण (Criminalization) गरेको पाइन्छ भने सोही ऐनको दफा ४(१) मा मानव बेचबिखन गरेको मानिने कार्य तोकिएको र दफा ४(२) मा मानव ओसार पसार गरेको मानिने कार्यसमेत अलग अलग गरी तोकिदिएको अवस्था छ । त्यस्तै दुवैमा फरक फरक सजाय हुने पनि दफा १५ मा व्यवस्था छ । यसरी कस्तो कार्यबाट मानव ओसार पसार हुने र के कस्तोबाट बेचबिखन हुने भनी कानूनले अलग अलग गरी तोकिदिएबाट मानव बेचबिखन र मानव ओसारपसारलाई दुई भिन्न आपराधिक कार्यका रूपमा राखिएको प्रस्ट हुन्छ । यी दुवै अलग आपराधिक कार्य भएकाले यी दुवैको छुट्टै अस्तित्व हुन जान्छ । प्रायः</p>

	<p>सँगसँगै यी दुवै अपराध हुने भएपनि एकको अभावमा अर्को नहुने परिपुरक भने होइनन् । ओसारपसारको उद्देश्यमा रूपमा किन्ने वा वेच्ने वा वेश्यावृत्तिमा लगाउने वा शोषण गर्ने नै ऐनले राखेको भएपनि सबै अवस्थामा त्यो उद्देश्य पूरा भई किन्ने बेच्ने वा वेश्यावृत्तिमा लगाएकोनै भन्न सकिँदैन तापनि सो उद्देश्यले लगेमा ओसार पसार भने गरेको नै मानिने । प्रस्तुत वारदातमा पनि प्रतिवादीले बेचिबखन गर्ने उद्देश्यले नै पीडितलाई भारत लगेको र बेचन नपाउँदै भारतमा अलपत्र छोडेकोमा निज पीडितमाथि यौन शोषण भएको पुष्टि भएपनि बेचिबखन गरिसकेको भने मिसिलबाट पुष्टि हुन सक्दैन । यस्तो पीडितलाई भारतसम्म पुऱ्याई चरम यौन शोषणसमेत भएको पुष्टि भइरहेको अवस्थामा अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गर्ने गरेको सुरु फैसला सदर गर्नु पर्नेमा सो नगरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण भएको भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १०)</p>
<p>१२६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६८४ - मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार जबरजस्ती करणी</u></p> <p>कुनै महिलाले नाम, थर, लिङ्ग, हुलिया, ढाँटी धोका दिई नक्कली लोग्ने मानिस भएको अनुभूति दिलाई नक्कली लिङ्ग प्रयोग गरी कसैलाई जबरजस्ती करणी गर्छ भने उसलाई महिला भएकै कारणले उन्मुक्ति दिनु न्यायोचित हुन नसक्ने ।</p> <p>(प्रकरण न. ९)</p> <p>अदालतले कानूनको व्याख्या गर्दा अपराधको प्रकृतिमा आएको परिवर्तनलाई समेत दृष्टिगत गर्नुपर्छ । यस अवस्थामा कृत्रिम लिङ्गको प्रयोग गरी महिलाले अर्को महिलालाई जबरजस्ती करणी गर्न सक्दैन भन्ने निष्कर्ष निकाली कसैलाई उन्मुक्ति दिनु न्यायोचित हुन सक्दैन । एउटा महिलाले अर्को महिलालाई sexual object को प्रयोग गरी जबरजस्ती करणी गर्न सक्ने नै देखिन्छ । महिलाले महिलालाई जबरजस्ती करणी गर्नमा मानसिक, मनोवैज्ञानिक तथा सामाजिक कारणहरू रहेका हुन सक्छन् । जस्तो कुनै व्यक्ति शारीरिकरूपमा महिला भए तापनि मानसिक र मनोवैज्ञानिकरूपमा महिलाप्रति नै आकर्षित हुन सक्छ र आफ्नो मनोवैज्ञानिक सन्तुष्टिको लागि महिला माथि जबरजस्ती करणी गर्न सक्छ । त्यसै गरी कोही व्यक्तिले यौन रोमान्चकताको लागि समेत यस प्रकारको कार्य गर्न सक्छ भने सामाजिक परिवेश र सम्बन्धको कारणले पनि मानिसमा यस प्रकारको मानसिकताको विकास भएको हुन सक्छ । यस्तो सम्बन्ध वा अनुभूतिभिन्न पनि असहमति वा जबरजस्ती करणी हुन सक्छ । जसलाई कानूनको परिधिभित्र ल्याउनु आवश्यक हुने ।</p> <p>(प्रकरण न. १३)</p>
<p>१२७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६९१ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>मृतकले लगाएको गहनाहरू निजको लाससँग नरहनु र प्रतिवादीको आकस्मिक आर्थिक गतिविधिले पनि प्रस्तुत वारदातमा यी प्रतिवादीको संलग्नता थप पुष्टि हुन गएको पाइने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ८)</p> <p>अपराध हुँदाहुँदैको अवस्था देख्ने चरमदिद् गवाह मुद्दामा नहुन पनि सक्दछ । चरमदिद् गवाह</p>

	<p>नभएको अवस्थामा पनि अपराधी यही नै हो भनी ठम्याउन वस्तुनिष्ठ र परिस्थितिजन्य प्रमाणबाट पनि सकिन्छ । घटित अपराधको प्रकृति अपराध हुनुअघि र पछिका घटना र प्रतिवादीको हाउभाउसहितको व्यवहार आदि सबैतर्फबाट अपराधी को हो भनी देखाई रहेको अवस्था चश्मदिद गवाह छैन वा अदालतमा अपराधमा इन्कारी बयान गरेकै कारणले मात्र सफाइ दिनु न्यायोचित नहुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १२)</p>
१२८.	<p><u>निर्णय नं. १६९२ - लागु औषध खैरो हेरोइन</u></p> <p>अनुमानकै आधारमा सवारी धनी तथा ऋणीले जानी बुझीकन उक्त सवारी साधन लागु औषधको कारोबारका लागि प्रतिवादीहरूलाई प्रयोग गर्न दिएको भन्न न्यायोचित नहुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ६)</p> <p>अभियोगमा लागु औषधको कारोबारमा सङ्गठितरूपमा संलग्न देखाइएका व्यक्तिहरूको बैङ्क खाताको कारोबारको विवरणमा प्रतिवादीको संलग्नता पुष्टि नभएको अवस्थामा शङ्का र अनुमानका आधारमा बैङ्क खातामा रहेको सम्पूर्ण रकम लागु औषधको कारोबारबाट जम्मा गरेका रहेछन् भनी अर्थ गर्न न्यायोचित नहुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ७)</p>
१२९.	<p><u>निर्णय नं. १६९३ - गौवध</u></p> <p>समान स्तरका प्रतिवादीहरूमध्ये कुनैको सजाय उल्टिएको अवस्थामा अर्को प्रतिवादीलाई समेत अन्याय नपरोस भनी यस्तो व्यवस्था राखेको देखिन्छ । कानूनले सुस्पष्टरूपमा पुनरावेदन नगर्ने प्रतिवादीको हकमा समेत पुनरावेदन दिने सरह उल्टाई दिनुपर्छ भनी तोकेको अवस्थामा पुनरावेदन अदालतबाट पुनरावेदन नगर्ने प्रतिवादीहरूको हकमा समेत सजाय घटाएको फैसलालाई अन्यथा भन्न नसकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३)</p>
१३०.	<p><u>निर्णय नं. १६९६ - जबरजस्ती करणी</u></p> <p>लामो समयदेखि जाहेरवालीलाई जबरजस्ती करणी गर्दै आई रहेको भन्ने श्रृंखलावद्ध कसुर अपराधको कडीको रूपमा रहेको र प्रत्येक पटकको उक्त आपराधिक कार्य दण्डनीय हुन्छ । सो वारदात कानूनको हदम्यादभित्र न्यायिक प्रक्रियामा आउन सक्ने नै हुँदा पछिल्लो पटकको मिति २०६५।१।२९ को आरोपित कसुर अपराधमा दायर भएको प्रस्तुत मुद्दालाई हदम्याद नाघी दायर भएको भन्न नमिल्ने ।</p> <p>मिसिल संलग्न रहेको जन्म दर्ताको प्रमाणपत्रको फोटोकपीबाट पीडितको जन्म मिति २०५०।२।३१ मा भएको भन्ने देखिँदा वारदात मितिमा निजको उमेर गणना गर्दा १४ वर्षको हुन्छ । पीडितले जन्माएकी बच्चीको बाबु प्रतिवादी होइनन् भनी डि.एन.ए. परीक्षणले देखाएको कारणले आरोपित जबरजस्ती करणीको कसुर निज प्रतिवादीबाट हुनै सक्दैन भनी अर्थ गर्न मिल्दैन । जन्माएकी बालिकाको जैविक बाबु को हो भन्ने कुरा प्रस्तुत मुद्दाबाट निरूपण हुने विषयवस्तु नभई बिल्कुलै पृथक प्रश्न हो र त्यो छुट्टै न्यायिक प्रक्रियाको</p>

	<p>विषयवस्तु बन्न सक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p> <p>मुद्दामा पीडित स्वयम्ले प्रतिवादीउपर जबरजस्ती करणी गरेको भनी किटानी जाहेरी दरखास्त दिएको र निजले अदालतमा समेत उपस्थित भई जाहेरी व्यहोरालाई समर्थन गरी बकपत्र गरेको देखिन्छ । पीडितको शारीरिक परीक्षण गर्दा Hymen च्यातिएको समेतले सो कुराको पुष्टि गर्दछ । पीडित नाबालिकाको भनाई अन्यथा प्रमाणित नभएको अवस्थामा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १० बमोजिम प्रमाणमा ग्रहण गर्नुपर्ने हुन आउँछ । मुलुकी ऐन जबरजस्ती करणीको १ नं. ले १६ वर्षभन्दा कम उमेरकी बालिकालाई निजको सहमतिमा करणी लिनुदिनु गरेमा पनि जबरजस्ती करणीको वारदात पुष्टि हुने भन्ने हाम्रो कानूनी व्यवस्था रहेको छ । तसर्थ उक्त कानूनी व्यवस्थासमेतले प्रतिवादीले पीडितलाई जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने पुष्टि हुन्छ । प्रतिवादीको इन्कारी बयानकै आधारमा मात्र निजलाई अभियोगदाबीबाट सफाई दिने आधार बन्न नसक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>१३१.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६९८ - अङ्ग भङ्ग</u></p> <p>जाहेरवालीको बाध्यात्मक कारणले परिवर्तित बयानलाई स्वतन्त्ररूपमा खण्डन गर्नुपर्ने अवस्था रहन्छ । आफैं पतिबाट अङ्गभङ्ग भएकी पीडित जाहेरवाली आफ्नै हित विरुद्ध किन बकपत्र गरिन् होला, कुन सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक कारणले वा के कारणले पीडित एकाएक परिवर्तन भइन सोच्नुपर्ने हुन्छ । पीडितले आफैं अँध्यारोलाई किन स्वीकार्नु पर्यो होला त्यो पनि आँखा जस्तो शरीरको लागि सर्वाधिक नभई नहुने त्यस्तो शरीरको अंग जसबिना जीवन अत्यन्त चुनौतिपूर्ण बन्न पुगेको छ । स्वयम्ले पराजित गर्ने परिकल्पना न्यायमा गरेको हुँदैन । न्यायकर्ताले प्रतिकूल बयानको बाध्यात्मक परिस्थितिलाई मध्यनजर राख्नु पर्दछ । प्रतिकूल बयानलाई न्यायको कसीमा हेर्न आवश्यक हुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ६)</p> <p>फौजदारी कानून र न्यायको एउटा महत्त्वपूर्ण उद्देश्य भनेको कसुरदारलाई सजाय गर्नुको साथै अपराधको रोकथाम र नियन्त्रण गरी समाजमा शान्ति र व्यवस्था कायम गर्नु पनि हो । कसुरदारलाई सजाय तोक्दा दण्ड गरेजस्तो मात्र देखिनु हुँदैन । कसुरको मात्रा र गाम्भीर्यताअनुसार दण्ड पाएको अनुभूति गरी पश्चातापको वातावरण पनि सिर्जना हुने किसिमले दण्ड गर्नुपर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ७)</p>
<p>१३२.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७०४ – लागु औषध खैरो हेरोइन</u></p> <p>लागु औषध मुद्दामा प्रमाणको भार (Burden of Proof) प्रतिवादीमा नै रहेको हुन्छ । सामान्यतः प्रमाणको भार वादीमा रहने भए तापनि कतिपय मुद्दाहरूमा विषयगत अपराधको गाम्भीर्यतालाई विचार गरी कानूनले निषेध गरेको वस्तु प्रतिवादीबाट बरामद भएमा सो तथ्यलाई कसुर मान्ने कानूनी प्रावधान भई सो आपराधिक कार्य (Corpus Delicit)</p>

	<p>स्थापित भएपछि निर्दोषिता प्रमाणित गर्ने भार प्रतिवादीमा राख्ने गरेको पाइन्छ । यसरी कुनै प्रतिबन्धित वस्तु कसैको साथबाट फेला पर्नु नै आपराधिक कार्य गरेको मानिने प्रकृतिको अपराधलाई Possessory Crime भनिन्छ र त्यस प्रकारको आपराधमा आपराधिक कार्य स्थापित भएपछि निर्दोषिता प्रमाणित गर्ने भार प्रतिवादीको हुने ।</p> <p>मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरू तथा मुद्दाका प्रतिवेदक प्रहरी कर्मचारीहरूसमेत अदालतमा उपस्थित भई सुरु अनुसन्धानमा उल्लेख गरेको व्यहोरालाई समर्थन गरी बकपत्र गरेको अवस्थामा प्रतिवादीहरूले कसुर गरेको कुरा स्थापित हुन आउँछ । प्रमाणको भार प्रतिवादीहरूमा हस्तान्तरण हुने प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरूले आफ्नो निर्दोषिताको प्रमाण प्रस्तुत गर्न सक्नु पर्छ । केवल निर्दोष हौं भन्ने कथन मात्र निर्दोषिता पुष्टि गर्नको लागि पर्याप्त हुन नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>१३३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७०७ - बहुविवाह</u></p> <p>फौजदारी न्यायको उद्देश्य प्रचलित कानूनले अपराध घोषित गरेको कार्य गर्ने व्यक्तिलाई कानूनबमोजिम दण्ड सजाय गरी समाजमा अपराध नियन्त्रण गर्नु पनि हो । मुलुकी ऐन, बिहावरीको महलको ९ नं. बमोजिम कानूनबमोजिम लोग्ने स्वास्नीको सम्बन्ध विच्छेद नभई वा अंशबन्डाको महलको १० नं. बमोजिम स्वास्नीले अंश लिई भिन्न बसेको अवस्था नभई अर्को विवाह गर्न पाउने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>प्रतिवादीहरूबीच दोस्रो विवाह भइसकेको अवस्था रहेमा वारदात घटित भइसकेको मान्नु पर्छ । दोस्रो विवाह गरेपछि हाल सो दोस्रो वैवाहिक सम्बन्ध कायम नरहेको भन्ने कुराले सम्पन्न भइसकेको दोस्रो विवाह (बहुविवाह) नभएको मान्न मिल्दैन । सम्पन्न भइसकेको कार्य नभएको हुन सक्दैन र नभएको बनाउन पनि सकिँदैन । बहुविवाह स्थापित भइसकेको अवस्थामा कानूनको परिणाम तत्काल सिर्जित भएको देखिन्छ । सोबाट लामो समयपछिबाट गरिएको सम्बन्ध विच्छेदले मद्दत गर्न सक्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>बहुविवाह फौजदारी कसुर भएको र फौजदारी कानूनको अक्षरशः लागू गर्नुपर्ने हुन्छ । कुनै वस्तुस्थिति देखाएर वा जाहेरवाला वा पीडितको आक्रोश वा क्षमा वा सहनशीलता जस्ता कुराले फौजदारी दायित्वबाट मुक्त गर्न सकिँदैन । यसबाट फौजदारी कानूनको कार्यान्वयनमा अपवाद खोज्ने अवस्था निम्त्याउँछ, जुन कानूनले अनुमति दिँदैन । दुष्कृतिलाई रोक्ने प्रयोजनका लागि समेत यस्तो दृष्टिकोणलाई स्थान दिन नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>
<p>१३४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७०८ - सम्पत्ति शुद्धीकरण</u></p> <p>सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन, २०६४ को दफा २८ को कानूनी व्यवस्थाअनुसार आफूसँग रहेको अस्वाभाविक सम्पत्तिको स्रोत उक्त सम्पत्ति बाहकले देखाउन सक्नु पर्दछ । केवल</p>

प्रतिवादीहरूको साथबाट बरामद भएको रकम मेरो हो भनी तेस्रो व्यक्तिले भन्दैमा सम्पत्तिको कानूनी स्रोत खुलेको अर्थात् वैध सम्पत्ति हो भनी प्रमाणित भएको मान्न सकिने अवस्था हुँदैन । त्यस्तो सम्पत्ति वैध हुनका लागि आर्जन वा प्राप्त गरेको कानूनी स्रोत स्पष्टरूपमा खुलाउन सक्नुपर्ने ।

(प्रकरण नं. ८)

सम्पत्ति शुद्धीकरण (Money Laundering) निवारण ऐन, २०६४ को दफा २८ मा भएको कानूनी व्यवस्थाअनुसार बरामद भएको अवैध रूपैयाँ सम्पत्ति शुद्धीकरण गर्ने उद्देश्य नराखी आफूले व्यापार व्यवसाय वा अन्य कुनै व्यक्ति वा स्रोतबाट प्राप्त गरेको हुँ भन्ने पक्षले वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट सो कुरा प्रमाणित गर्नुपर्ने ।

(प्रकरण नं. ९)

सम्पत्ति शुद्धीकरण (मनी लाउन्डरिङ) निवारण ऐन, २०६४ को उद्देश्य अपराधजन्य कार्यबाट प्राप्त सम्पत्ति शुद्धीकरण गर्ने कार्यलाई निवारण गर्ने रहेको भन्ने यसको प्रस्तावनामा उल्लेख छ । अपहरण, भ्रष्टाचार, आतंकवाद तथा राजश्वको छली आदि गैरकानूनी कार्यबाट आर्जित सम्पत्ति भूमिगतरूपमा पुनः त्यस्तै गैरकानूनी कार्यमा लगानी हुने र शुद्धीकरण गर्ने चक्रहरू चली रहने हुँदा पुनः त्यस्तो गैरकानूनी कार्यबाट आर्जित सम्पत्ति आपराधिक कार्यमा प्रयोग नहोस्, आपराधिक कार्य रोकियोस् भनी निवारणात्मक व्यवस्था (Preventive Measures) को प्रयोजनार्थ सम्पत्ति शुद्धीकरण ऐन आएको हो । सम्पत्ति शुद्धीकरण आफैँमा सम्बद्ध कसुर (Predicate Offence) होइन अपितु मूल कसुरको सह-उत्पादन (By-Product) को रूपमा सह अपराध (Secondary Offence) हो । मूल कसुरलाई लुकाई छिपाई त्यसबाट आर्जित सम्पत्तिलाई लुकाउन शुद्धीकरण गरिएको कसुर यस ऐनअन्तर्गत पर्दछ । यो एउटा बहुआयामिक वित्तीय अपराध (Multi-Dimensional Financial Crime) पनि हो । मूल अपराध लुकिने हुनाले शुद्धीकरणको अपराध भएपछि उसले मूल अपराध गर्‍यो वा गरेन र उसको अपराध गर्ने मनसाय थियो वा थिएन भनी विचार गरिँदैन । त्यसैले उक्त ऐनको दफा २८ ले कसैसँग आयस्रोत वा आर्थिक अवस्थाको तुलनामा उसको सम्पत्ति अस्वाभाविक देखिएमा र उसले आर्जन गरेको स्रोत देखाउन नसके सम्पत्ति शुद्धीकरणको अपराध हुने व्यवस्था गरेको हो । अस्वाभाविक सम्पत्ति देखियो भने त्यसको स्रोत जायज थियो भनी प्रमाणित गर्नुपर्ने प्रमाणको भार प्रतिवादीमा राखिएको छ । प्रतिवादीले स्रोत देखाउन सकेन भने उसले सम्पत्ति शुद्धीकरणको अपराध गरेको हो भनी मान्नु पर्ने हुन्छ । त्यस्तो आयस्रोत लुकेको सम्पत्ति बरामद हुनु नै कसुरको लागि पर्याप्त हुने ।

(प्रकरण नं. ११)

कुनै विशेष ऐन लागू भएपश्चात् सो ऐन आउनुपूर्व नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचनाले सो विशेष ऐनको व्यवस्थालाई सीमित गर्न नसक्ने हुँदा विशेष ऐन लागू भएपश्चात् आएको ऐनमा सोही ऐनबमोजिम गर्नुपर्ने हुन्छ । विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ को दफा ५ अनुसार नेपाल सरकारले मिति २०५७/३/१२ मा नेपाली र भारतीय नागरिकले आफ्ना

	<p>देशमा प्रचलनमा रहेको करेन्सी एक देशबाट अर्को देशमा ल्याउन र लैजान पाउने गरी जारी भएको सूचनाले वैध आर्जनबाट प्राप्त भएको रकमलाई छुट दिएको हो । सोही सूचनाबमोजिम रकम ल्याउँदा वा लैजाँदा रकम बाहकले आफूसँग भएको रकमको स्रोत खुलाउन नपर्ने गरी छुट दिएको भन्ने नदेखिएको र असीमित मात्रामा रकम ल्याउन लैजान पाउने उल्लेख भएपनि यसरी रकम लिई हिँड्दा सो रकमको स्रोत खुलाउनेलगायतका अन्य व्यवस्था प्रचलित कानूनी व्यवस्थाबमोजिम हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p> <p>शुद्धीकरण (Money Laundering) निवारण ऐन, २०६४ को दफा २८ बमोजिम आफूसँग भएको रकमको स्रोत खुलाउने दायित्व रकम बाहककै हुने भन्ने व्यवस्था भएकोमा निजले आफूबाट बरामद भएको रकमको स्रोत खुलाउन सकेको देखिँदैन । आफूबाट बरामद भएको रकम भारतीय नागरिक विकास कुमार साहको हो भनी उल्लेख गरेको देखिएपनि निज विकास कुमार साहलाई आफ्नो साक्षीको रूपमा अदालतमा उपस्थित गराई सो रकमको वैधता पुष्टि गराई आफ्नो जिकिरलाई प्रमाणित गराउन सकेको देखिएन । सम्पत्ति शुद्धीकरण (Money Laundering) निवारण ऐन, २०६४ को दफा २८ को कानूनी व्यवस्थाअनुसार आफूसँग भएको रकमको स्रोत खुलाउन नसकेको र सो रकम अर्केको हो भन्ने जिकिरसम्म लिएकोमा सो भनाइलाई समेत पुष्टि गर्न नसकेको हुँदा आफ्नो साथबाट बरामद भएको रकम अर्के व्यक्तिको हो भनी जिकिर लिएकै आधारमा निजले सफाई पाउने भन्ने नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १३)</p>
<p>१३५.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७१२ - ठगी</u></p> <p>कुनै काम कुरालाई कानूनले सम्बोधन गरिसकेको अवस्थामा कानूनको प्रस्ट व्यवस्थाबेगर यस्तो व्यवहारलाई भिन्नै प्रयोजनको लागि बनेको कानूनभित्र जबरजस्ती पार्ने काम गर्नु कानूनको अनुचित प्रयोग हुन्छ । कानूनले कसुर भनी परिभाषित नगरेको काम कुरा गरेको विषयलाई लिएर कसै उपर मुद्दा चलाउनु र ठहर गर्नु दुवै अनुचित हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>१३६.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७१४ - गैँडा मारी खाग बिक्री व्यवसाय गरेको ।</u></p> <p>कुनै कसुरमा एकभन्दा बढी प्रतिवादीहरूलाई तत्सम्बन्धी ऐनको एउटै दफाको सजायको माग गरिएको भएपनि कानूनले निर्णयकर्तालाई विवेक प्रयोग गर्ने अधिकार प्रदान गरेको अवस्थामा मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूको विश्लेषण गरी वारदातमा व्यक्तिपिच्छे प्रतिवादीको संलग्नता, भूमिका जस्ता विषयहरू पहिचान गरी वारदात घटाउन नेतृत्व लिएको, सहायकको भूमिकामा रहेको, आफैँ प्रहार गरेको, गौँडा कुरेको, सुराकीको भूमिका निर्वाह गरेको, लाभ लिने कार्यमा सहभागी भए नभएको, हातहतियारको बन्दोबस्त आदि गरे नगरेको लगायतका थुप्रै विषयहरूका आधारमा अमुक कसुर घटाउनमा कुनै प्रतिवादीको के कति भूमिका र हिस्सा छ त्यही आधारमा कसुरको मात्राअनुसार सजाय निर्धारण हुने हुँदा एउटै किसिमको अभियोगदाबी भएका सबै प्रतिवादीहरूलाई समान सजाय हुनुपर्छ भनी मान्न</p>

नमिल्ने ।

(प्रकरण नं. ५)

फौजदारी कानूनको उल्लङ्घनका लागि सजाय निर्धारण गर्दा विभिन्न सिद्धान्त र अवधारणाहरूको प्रयोग हुँदै आएको पाइन्छ । **Mitigating factors** भन्नाले कुनै व्यक्तिलाई अदालतले कसुरदार ठहर्‍याएपछि निजलाई कम सजाय गर्न लिने आधारहरूलाई बुझिन्छ भने **Aggravating factors** भन्नाले कसुरको गम्भीरता बढाउने र अधिकतम सजाय गर्ने आधारहरूलाई बुझिन्छ । **Mitigating factors** का लागि जो विरुद्ध अपराध भएको छ । उसैको उक्साहटको कारण अपराध घटाउन कसुरदार प्रेरित भएको अवस्था, कसुरदारको मानसिक अवस्था, उमेर, उक्त अपराध घटाउन कसुरदारको अत्यन्त कम भूमिका, कसुरदारको पूर्व आपराधिक रेकर्डको अभाव, अपराध घटाउन पीडितको संलग्नतासमेत रहेको अवस्था, अपराध गर्दाको अवस्था र परिस्थिति आदिको आधारमा विधायिकाले न्यूनतम सजाय गर्ने गरी कानूनमा नै व्यवस्था गरिदिएको वा निर्णयकर्ता (Judge) लाई तत्सम्बन्धी विवेक प्रयोग गर्ने अधिकार प्रदान गरेको अवस्थाहरू पर्दछन् । जबकी **Aggravating factors** पटके अपराधी, पीडितलाई पुगेको क्षतिको गम्भीरता, कसुर घटाउन कसुरदारको नेतृत्वपूर्ण भूमिका, सामाजिकरूपमा अत्यन्त निकृष्ट र अनैतिक मानिने कसुर, पदको आडमा गरिने कसुर र क्रूर तथा यातनापूर्ण तवरले गरिएको अपराध, अपराधमा घातक हतियारको प्रयोग आदि जस्ता आधारमा विधायिकाले अधिकतम सजाय गर्ने भनी कानूनमा नै व्यवस्था गरिदिएको वा निर्णयकर्तालाई तत्सम्बन्धमा विवेक प्रयोग गर्ने अधिकार प्रदान गरेको अवस्थाहरू पर्दछन्, हाम्रो प्रचलित नेपाली फौजदारी कानूनमा पनि कसुरदारलाई कुनै कसुरका लागि दायित्व वहन गराउनेसम्बन्धी विभिन्न सिद्धान्तहरूको व्यवस्था भएको पाइने ।

कतिपय कसुरका लागि सजाय निर्धारणमा न्यायाधीशलाई विवेक प्रयोग गर्न कुनै स्थान नै दिइएको पाइँदैन भने कतिपय कसुरका लागि कसुरको मात्राअनुसार सजाय निर्धारण गर्ने गरी विवेक प्रयोग गर्ने अधिकार न्यायाधीशलाई प्रदान गरिएको पनि पाइन्छ । के कस्तो अवस्थामा **Aggravating factors** अपनाउने र के कस्तो अवस्थामा **Mitigating factors** अनुशरण गर्ने भनी हामी कहाँ छुट्टै कानून नभएपनि विभिन्न कानूनमा एउटै कसुरका लागि सजायको न्यूनतम र अधिकतम हदको सजायसम्बन्धी व्यवस्थालाई सोहीरूपमा बुझ्न सकिने ।

मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको १८८ नं. को व्यवस्थालाई **Mitigating factors** को अनुसरणका लागि विधायिकाले न्यायाधीशलाई विवेक प्रयोग गर्ने अधिकार प्रदान गरेको रूपमा बुझ्न सकिन्छ । **Mitigating factors** को अनुशरण गर्दा कुनै कसुरमा संलग्न व्यक्तिलाई माथि उल्लिखित विभिन्न आधारमा कम सजाय निर्धारण गर्ने हो भने त्यही कसुरका लागि **Aggravating factors** अनुशरण गर्ने माथि उल्लिखित आधारहरू देखिन आएमा सजायको मात्रा बढाउने हो । यसबाट **Mitigating** वा **Aggravating factors** सजाय निर्धारणमा न्यायाधीशलाई प्राप्त विवेकाधिकारसित सम्बन्धित छ भन्ने बुझिन

	<p>आउने। कसुरको मात्राअनुसार सजाय हुने भन्ने कुरा कुनै न कुनैरूपमा Mitigating वा Aggravating factors सित सम्बन्धित विषय हो। कसुरको मात्रा भनेको तथ्य र प्रमाणबाट कुनै कसुर घटाउन कुनै व्यक्तिको के कस्तो संलग्नता र भूमिका छ भन्ने कुरा निर्धारण गर्ने हो। कुनै वारदातमा मुख्य भई भूमिका निर्वाह गर्ने, सहयोगसम्म गर्ने, लाभ लिने, योजना बनाउने, वातावरण तयार गरिदिने आदि विभिन्न भूमिकाहरूका लागि कानूनले छुट्टाछुट्टै भार तय गरेको अवस्थामा एउटै कसुरमा एकभन्दा धेरै कसुरदारहरूको संलग्नता रहेको परिप्रेक्ष्यमा तीमध्ये प्रत्येक कसुरदारको उक्त वारदात घटाउन के कस्तो र के कति भार पर्छ त्यही कसुरको मात्रा हुन आउने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>१३७.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७२८ - कर्तव्य ज्यान।</u> फौजदारी मुद्दामा मनसाय तत्त्वलाई विशेष हेरिनुपर्छ। मनसायसहित गरेको आपराधिक कार्य र मनसाय बिना गरेको आपराधिक कार्यलाई छुट्टाछुट्टैरूपमा हेर्नुपर्ने हुन्छ। फौजदारी कानूनमा मनसायसहित गरेको आपराधिक कार्यलाई जघन्य अपराधको रूपमा हेरिन्छ र हेरिनु पनि पर्छ। कसैको हत्या गर्ने पूर्व योजना बनाई हत्या गरेपछि अपराध गरेमा साबिती बयान दिएकै आधारमा अदालतलाई सहयोग गरेको हुँदा सजायमा छुट पाउनुपर्छ भनी जिकिर लिएकै आधारमा अदालतले सजायबाट छुट दिँदा समाजमा पुनः आपराधिक गतिविधिले प्रश्रय पाउन सक्नेतर्फ समेत दृष्टि पुऱ्याउनु पर्ने हुन जाने। फौजदारी कानूनले अनुसन्धान तथा अदालतको काम कारवाहीमा सहयोग गरेको अवस्थामा अभियुक्तले सजायमा छुट पाउन सक्छ भनी राखेको प्रावधानको उद्देश्य योजनाबद्धरूपमा गरेको मानवता विरुद्धको जघन्य अपराधका दोषीलाई समेत सजायमा छुट दिनुपर्छ भन्ने नभई पूर्व रिसइवी र योजना नबनाई कसैको हत्या हुन गए वा कुनै गैरकानूनी कार्य हुन गएको अवस्थाका अभियुक्तलाई सजायमा केही छुट दिने भन्नेसम्म हुने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<p>१३८.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७२९ - बन्दीप्रत्यक्षीकरण</u> कुनै कसुर गर्दा दुई वा बढी कानूनको कसुर भई तीनको मुद्दा फरक फरक अड्डा वा अदालतबाट सुनुवाइ हुनुपर्ने फरक फरक निकायको अधिकार क्षेत्रको परिधिभित्र पर्ने भएको अवस्थामा क्रिया एउटा मात्र भयो भनी विभिन्न ऐनले निर्धारित गरेको कसुर र सोबाट हुने सजायबाट उन्मुक्ति हुन नसक्ने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>१३९.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७३० - कर्तव्य ज्यान</u> वस्तुतः जोखिमी हतियार खुकुरी प्रहार गरी हत्या गरेको कुरा प्रतिवादी स्वयम्ले मौका तथा अदालतमा स्वीकार गरेको, सो तथ्यलाई मिसिल संलग्न प्रत्यक्षदर्शी अनिषा राईको बकपत्र शव परीक्षणसमेतबाट पुष्टि भइरहेको र नाबालकले केही भनेको भन्ने आधारमा सामान्य</p>

	<p>सहनशीलता (normal degree of tolerance) नअपनाई नाबालकउपर जोखिमी हतियारले संवेदनशील अंगमा निर्ममतापूर्वक पटक पटक प्रहार गरेको कार्य मनसायपूर्वक देखिन आएकोले रिस उठी थाम्न नसकी मारेको भन्ने प्रतिवादीको प्रतिरक्षाको आधार बन्न नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<h3>७. फौजदारी कानून : दुनियावादी</h3>	
<p>१४०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६६२ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>एउटै व्यक्तिका हकमा फरक फरक जिल्ला अदालतबाट पृथक पृथक गरी कैदी पुर्जी जारी गरेको अवस्था देखियो । फैसला कार्यान्वयन गर्ने अभिभारा र कर्तव्य भएका जिल्ला अदालतको आपसी समन्वयको अभाव र एउटै व्यक्तिका हकमा फरक फरक अदालतबाट दुईवटा कैदी पुर्जी जारी भएको अवस्थामा कानूनले निर्धारण गरेको सजायको ठूलो हद बीस वर्षभन्दा बढी कैदमा राख्न न्यायको रोहमा उपयुक्त देखिन आउँदैन । कानूनको शासनमा जस्तोसुकै अपराधीलाई पनि कानूनबमोजिम नै सजाय गर्ने र कानूनबमोजिम नै भएको कैद दण्ड जरिवाना असुल गर्नुपर्दछ । धेरै अपराध गरेको आधार र कारणबाट कानूनले तोकेको भन्दा बढी अवधि कैदमा रहने अवस्था सिर्जना हुनु न्यायोचित नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>प्रतिवादीलाई कर्तव्य ज्यान मुद्दामा भएको सर्वस्वसहित जन्म कैदको सजायलाई वास्ता नगरी सोही अवधिभित्र सजाय ठहर भएका अन्य ज्यान मार्ने उद्योगको मुद्दामा भएको कैद जरिवानासमेत जोडी कैदमा राख्न पठाएको विपक्षीको कार्य कानूनी र न्यायोचित रहेको नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>ज्यान मार्ने उद्योग मुद्दामा फैसला नहुँदै कैद म्याद के कति हुने भनी नतोकेको स्थितिमा निवेदक ठूलो कसुर सर्वस्वसहित जन्म कैद ठहरिने अपराधमा पक्राउ परेको पाइन्छ । पछि गरेको ठूलो कसुरमा पक्राउ परेपछि अघि भएको सानो कसुरको फैसला भएको पाइन्छ । अघि गरेको सानो कसुरको सजाय पछि गरेको ठूलो कसुरको सजायमा समावेश हुने भन्ने उक्त कानून व्यवस्थाको भावना रहेको देखिएको हुँदा सानो कसुरको सजाय दण्ड सजायको ४१ र ८ नं. ले थप गर्न मिल्ने कानूनी व्यवस्थाको मनसाय होइन । निज प्रतिवादी ज्यान मुद्दामा पक्राउ परी थुनामा रहेकै अवस्थामा ज्यान मार्ने उद्योगको फैसला भएको र सोपश्चात् ज्यान मार्ने उद्योग मुद्दामा धरौटमा छुटेको अस्थामा ज्यान मारेको कसुर गरेकोले ज्यान मुद्दामा समेत सजाय ठहर भएकोमा ज्यान मार्ने उद्योग मुद्दामा भएको सजाय पुनः ठूलो सजायमा जोडी सजाय गर्न उक्त कानूनी व्यवस्थाले मिल्ने देखिएन । पछि गरेको ठूलो कसुरमा अघि भएका साना कसुरको सजाय स्वतः समावेश हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>

<p>१४१.</p>	<p>निर्णय नं. ९६६४ - लुटपिट</p> <p>वादीले मापदण्डविपरीत घर निर्माण गरेको कारणबाट महेन्द्रनगर नगरपालिकाबाट मिति २०५८।१।१९ मा घर भत्काउन आदेश दिएको देखिन्छ । स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ बमोजिम घरलगायतका स्थायी संरचनाहरू निर्माण गर्नुपूर्व स्वीकृति लिनुपर्ने बाध्यात्मक कानूनी सर्तहरू पालना नगरी उल्लङ्घन गरेको अवस्थामा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा १६१(४) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी मापदण्डविपरीत निर्माण भएको घर भत्काउने आदेश जारी गरी घर भत्काएको कार्यलाई कानूनविपरीतको कार्य भन्न नमिल्ने ।</p> <p>नगरपालिकाको निर्णयमा चित्त नबुझेमा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा १६२ बमोजिम पुनरावेदन अदालतमा पुनरावेदन गर्ने कानूनी मार्ग भएकोमा वादीले उक्त मार्ग अनुशरण नगरी बसेको पाइन्छ । नगरपालिकाको उक्त आदेश बदर नभएसम्म सो आदेशबमोजिम भए गरेका काम कारवाहीहरू कानूनसम्मत मान्नु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>कानून कार्यान्वयनको सिलसिलामा आफूलाई प्राप्त अधिकारको दुरुपयोग गरी कुनै कार्य गर्दा कसैलाई क्षति हुन गएमा क्षतिको परिपूरण त्यस्तो निकायले बहन गर्ने अलग विषय हो । कानून उल्लङ्घन गरी कसैले मापदण्डविपरीत घर बनाएको छ भने त्यसरी घर बनाउने व्यक्ति स्वयम्ले त्यस्ता संरचना हटाउनु पर्ने हुन्छ । मापदण्डविपरीत बनाएको घर आफैँले उठाई लैजानु पर्ने वादीको कानूनी दायित्व भएकोमा वादीले सो दायित्व पूरा नगरेबाट नगरपालिकाले कानूनबमोजिम गरेको कार्यलाई लुटपिटको दायराभित्र पारी दायित्व बहन गराउनु सर्वथा अनुचित हुन जाने हुन्छ । यसकारण नगरपालिकाले कानूनबमोजिम घर भत्काएको कार्यलाई लुटपिट भन्न नमिल्ने हुँदा वादी दाबी पुग्न सक्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>१४२.</p>	<p>निर्णय नं. ९७०१ - उत्प्रेषण</p> <p>विवादित कि.नं. ९८ को २-१५-०-१ जग्गा रावल आयोगको पत्रानुसार रोक्का रहेको थियो भन्ने तथ्यमा विवाद देखिएन । सार्वजनिक जग्गा हो भन्ने मान्यताका आधारमा रावल आयोगले रोक्का राखेको भन्ने कुरा मिसिल कागजातबाट देखिन्छ । तथापि उक्त जग्गा सार्वजनिक जग्गा हो भन्नेतर्फ कुनै औपचारिक निर्णय भइसकेको अवस्था भने देखिन आएन । कुनै पनि जग्गाको स्वामित्व कसको हो ? भन्ने कुरा कानूनी तवरबाट यकिनरूपमा निरूपण गरिनु वाञ्छनीय हुने ।</p> <p>व्यक्तिको, संस्थाको, सार्वजनिक वा सरकारी आदि कस्तो प्रकृतिको जग्गा हो भन्ने कुराको पहिचान गरी तदनुसार जग्गाको दर्ता, लगत, स्रेस्ता आदि कायम गर्नु भूमि व्यवस्थासम्बन्धी प्रशासन हेर्ने राज्यका निकायको कर्तव्य बन्दछ । यसरी जग्गाको यकिन पहिचान नै नगरी अनिश्चितकाल सम्म केवल रोक्का राख्ने कार्य गर्नु मनासिब नहुने ।</p> <p>कुनै खास कार्य, घटना वा अवस्थासम्म खास प्रयोजनका लागि जग्गा रोक्का राख्ने स्थिति</p>

	<p>आई पर्दछ । तर अनिश्चित कालसम्म बिना कुनै वैध प्रयोजन रोक्का राख्नुको औचित्य देखिन आउँदैन । यस अर्थमा हेर्दा विपक्षीहरूबाट रोक्का फुकुवा गरेकोसम्मको काम कारवाहीलाई बेरीतको, अनुचित वा गैरकानूनी कार्य भनी मान्न मिलेन । परिणामतः निवेदकको मागबमोजिम रोक्का फुकुवा गर्ने सम्बन्धमा भएका निर्णयहरू उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी रहनु परेन । जग्गा यदि सार्वजनिक हो भने केवल रोक्का फुकुवा गरिएको कारणबाट नै त्यस्तो जग्गामा व्यक्तिको हक सिर्जना हुने पनि होइन ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>प्रचलित मूल्यका दृष्टिले करोडौं रूपैयाँ पर्ने मूल्यवान् विवादित उक्त सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति हो वा होइन भन्ने कुराको निर्धारण प्राथमिकता र जिम्मेवारीबोधका साथ गरिनु वाञ्छनीय छ । यदि त्यस प्रकारबाट सार्वजनिक प्रयोगमा आएको सार्वजनिक प्रकृतिको नदी उकाश जग्गा हो भने सो जग्गालाई स्वभावतः सार्वजनिक नै कायम गरिनु पर्दछ । यस कुराको निरूपण तथ्य र प्रमाणको आधारमा वस्तुगत तवरबाट गरिनु पर्ने ।</p> <p>सार्वजनिक जग्गा कुनै व्यक्तिका नाउँमा दर्ता हुन पुगेकै रहेछ भने पनि त्यस्तो दर्ता मालपोत ऐन, २०३४ को दफा २४ बमोजिम बदर गर्नुपर्ने हुन्छ । जग्गा दर्ता गर्न बाँकी नै रहेको छ भने त्यस्ता सार्वजनिक जग्गा व्यक्तिका नाउँमा दर्ता गर्न हुँदैन । व्यक्तिका नाउँमा दर्ता गर्न नहुने सार्वजनिक वा सरकारी जग्गा यदि व्यक्तिको नाउँमा दर्ता गरियो भने त्यस कुराको जवाफदेहिता दर्तासम्बन्धी निर्णय गर्ने अधिकारीले बहन गर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
--	---

८. कार्यविधि कानून : देवानी

<p>१४३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५४० - बन्डा बदर, दर्ता बदर दर्ता कायम</u></p> <p>मुद्दामा प्रतिवादीहरूका पितासमेतले २०२२ सालमा नै वादीका पितालाई राजीनामा गरी दिएको जग्गा प्रतिवादीका पिताले आफ्नै नाममा नापी दर्ता गराई आफू र छोराहरूका बिचमा बन्डापत्र पारित गरेको कार्य दूषित प्रकृतिको भै सो दूषित कार्यले कानूनी मान्यता प्राप्त गर्न सक्ने देखिएन । तसर्थ प्रस्तुत मुद्दामा जग्गा पजनीको २क नं. बमोजिमको हदम्याद आकर्षित हुन नसक्ने भनी हदम्यादको आधारमा फिराद खारेज हुने ठहर्‍याएको सुरु तथा पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेको देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>पुनरावेदक वादीका बाबुले प्रतिवादीका बाबुसमेतबाट मिति २०२२।८।१९ मा गरिएको राजीनामा लिखतलाई प्रतिवादीहरूका बाबुले लिखितरूपमा स्वीकार गरिरहेको एवम् दाबीको जग्गामा वादीको घरबास रहेको कुरा अंश मुद्दाको तायदातीबाट देखिएरहेको तथा उक्त जग्गा नामसारी दाखिल खारिज गरिलिन पाउने वादीको हक सुरक्षित नै रहेको हुँदासमेत वादी दाबी पुग्ने गरी ठहर निर्णय गर्नुपर्नेमा वादीको फिराद हदम्यादका आधारमा खारेज हुने ठहर्‍याई सुरु जिल्ला अदालतले गरेको फैसला सदर हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदनको फैसला त्रुटिपूर्ण</p>
-------------	--

	<p>देखिँदा उल्टी भई वादी दाबीको कि.नं. ६८ को ०-२-१० जग्गामध्ये पश्चिमतर्फबाट ०-१-५ जग्गाको प्रतिवादीहरूका बिचमा मालपोत कार्यालय, रौतहटबाट मिति २०५८।६।३ मा पारित भएको बन्डापत्र र सोका आधारमा भएको प्रतिवादी प्रमोदकुमार यादवका नामको सो हदसम्मको दर्तासमेत बदर भई वादीका नाममा दर्ता कायम हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.७)</p>
<p>१४४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५४२ - लेनदेन</u></p> <p>सुरु जिल्ला अदालतले फैसला गर्दा वादीको वारेसले दिएको निवेदन र सो निवेदनमा निमित्त स्त्रेस्तेदारले गरेको तोक आदेशतर्फ न्यायिक मनको प्रयोग गर्न सकेको अवस्था देखिँदैन । वादीको वारेसले दिएको निवेदन व्यहोराबाट र निमित्त स्त्रेस्तेदारको तोक आदेशको व्यहोराबाट वादीको वारेसले जानाजान तारेख गुजारी बसेको भन्ने देखिँदैन । वादी अमेरिकामा बस्ने गरेका हुँदा निजलाई उपस्थित गराउनको लागि समय माग गरी तारेख रही मुद्दाको पुर्पक्ष गर्न पाउँ भनी वादीको वारेसले दिएको निवेदनमा निवेदन मागबमोजिम पक्षलाई उपस्थित गराउने समय प्रदान गरी तारेखमा राखी राख्न मिलेन भनी नि. स्त्रेस्तेदारबाट आदेश भएको कारण वादीको वारेस तारेखमा नबसेको भन्ने देखिँदा यस्तो अवस्थालाई वादी पक्ष स्वयंले जानाजान तारेख गुजारी बसेको भन्ने अर्थ गर्न मिल्दैन । अदालतकै आदेशअनुसार वादीको वारेस तारेखमा नबसेको र प्रतिवादीले रकम तिर्न बाँकी नरहेको भनी तारेखमै बसिराखेको भन्ने आधारमा मुद्दा डिसमिस गरिएकोलाई तथ्यको विश्लेषण गरी भएको भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.२)</p> <p>वादी अमेरिकामा बस्ने गरेको र वादी वारेस तारेखमा बस्न खोज्दाखोज्दै निजलाई तारेखमा राखी राख्न परेन भनी आदेश गरिदिएको कारणले तारेखमा नबसेको देखिनुलाई वादीको वारेसले जानीजानी तारेख गुजारी थाम्ने थमाउने म्यादसमेत गुजारी बसेको भन्न नमिल्ने । पक्षलाई उपस्थित गराउन समय माग गरी तारेखमा रहन पाउँ भनी निवेदन दिएपछि पक्ष उपस्थित गराउन समय दिन नपर्ने कानूनबमोजिमको कारण भए सोही कुरा स्पष्ट खुलाई आदेश गरिनुपर्नेमा तारेखमै बस्छु भनी रहेको वारेसलाई तारेखमा राखि राख्न मिलेन भनी आदेश दिनुलाई न्यायसम्मत भन्न नमिल्ने ।</p> <p>पक्षलाई उपस्थित गराउन समय दिन नपर्ने कानूनबमोजिमको कुनै कारण नै रहे पनि सो कारणले वारेसलाई तारेखमा राख्न नपर्ने भन्ने हुँदैन । वादीले पैसा लिन बाँकी छ भनिरहेको र प्रतिवादीले पैसा तिरिसकेको छु भनेको अवस्थामा विवादको निराकरण गर्नको लागि पनि वादी स्वयंलाई उपस्थित गराई जो बुझनुपर्ने हुन्छ त्यतापट्टि लाग्नुको सट्टा वादीको वारेसकै तारेख टुटाउने कार्य हुन गएको देखिँदा नि. स्त्रेस्तेदारको आदेश नै गलत देखिन्छ । त्यस्तो गलत आदेशको भर गरी वादीको वारेसले तारेख छोडेको भन्ने अर्थ गरी भएको डिसमिस फैसलालाई न्यायको रोहबाट हेर्दा त्रुटिपूर्ण भन्नुपर्ने हुन्छ । त्यसैले सुरुको डिसमिस फैसलालाई रितपूर्वकको भन्न नमिल्ने भई सुरुको फैसला बेरितको ठहर्नाई पक्षहरूलाई</p>

	<p>तारेख तोकी पुनः इन्साफका लागि मिसिलसमेत सुरुमा पठाएको पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला मिलेकै देखिई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>१४५.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५८७ - उत्प्रेषण</u></p> <p>असाधारण क्षेत्राधिकार कानून प्रतिकूलको क्षेत्राधिकार नभई कानून कै परिपूरकको क्षेत्राधिकार हो । यसको प्रयोग सामान्य अवस्थामा हुने होइन । कानूनले स्पष्टरूपमा कार्यविधि तोकी दण्ड सजायको ४८ तथा अ.बं. ६५ नं. को व्यवस्थाअनुरूप काम कारवाही गरी ती काम कारवाहीको न्यायिक परीक्षणसमेत भई आदेशको अन्तिमता भइसकेकोमा पुनः रिटबाट हेर्न सकिने अवस्था नहुने ।</p> <p>असाधारण क्षेत्रबाट क्षेत्राधिकारको अभाव, क्षेत्राधिकारको इन्कारी, कानूनको त्रुटि, दुषित निर्णय आदि भएमा आदेश जारी गर्ने हो । सारवान् कानूनलाई कार्यविधि कानूनले डोन्याउने हो । कार्यविधि कानून र सारवान् कानून दुवैको प्रयोगमा पक्षले आफ्नो सहभागिताबाट चुक्नु हुँदैन । सारवान् र कार्यविधि कानून एकको अभावमा अर्काको अस्तित्व नरहने हुँदा अदालतले कार्यविधि कानूनलाई कम मूल्याङ्कन गरी रिट क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्न मिल्दैन । म्यादभित्रै उपस्थित भई आफ्नो हक अधिकार प्रयोग नगरी म्याद नघाई थाम्ने थमाउने म्यादसमेत समाप्त गरी साधारण कानूनी अधिकार त्याग गरी असाधारण अधिकारको खोज गर्नुलाई उचित मान्न नसकिने ।</p> <p>विलम्बले समन्यायलाई पराजित गर्नेसमेत हुँदा निवेदकलाई असाधारण क्षेत्रअन्तर्गत ढिलो गरी आएको अवस्थामा अदालतले सहयोग गर्न सक्दैन । सामान्य कानूनी अधिकारको बाटो गुमाई असाधारण अधिकारको बाटोबाट आफ्नो अधिकारको खोजी गर्ने कार्य समन्यायिक समेत नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>१४६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५९४ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>रितपूर्वक म्याद तामेल नभई एकतर्फी फैसला भएको अवस्थामा अ.बं. २०८ नं. बमोजिम फैसला भएको छ महिनाभित्र थाहा पाएको मितिले ३५ दिनभित्र प्रतिवाद दिन ल्याएकोमा लिई कारवाही गर्नुपर्ने देखियो । त्यसरी एकतर्फी फैसला भएकोमा फैसला भएको छ महिनाको म्याद नघाई थाहा पाएको मितिलाई म्याद कायम गरी कसैले प्रतिवाद दिन ल्याउँछ भने त्यस्तो निवेदनबाट कारवाही हुन नसक्ने देखियो । उक्त कानूनी व्यवस्थाले तोकेको म्यादमा यी निवेदकले उजुरी गरेका छन् वा छैनन् भन्नेतर्फ हेर्दा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०६९।१२।२० मा फैसला भएकोमा मिति २०७०।१०।२४ मा मात्र निवेदकले उजुरी गरेको हुँदा उक्त उजुरी निवेदन अ.बं. २०८ नं. ले निर्दिष्ट गरेको म्यादभित्रको नभएबाट उजुरी दरपीठ हुने भनी उक्त न्यायाधिकरणबाट मिति २०७०।११।२१ मा भएको आदेशमा अ.बं. २०८ नं. को कानूनी त्रुटि रहेको भन्न मिल्ने देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>

	<p>समाहान इतलायनामा तामेल गर्दा रित पुन्याउनेसम्बन्धमा मुलुकी ऐन, अ.बं. ११० नं. मा कानूनी व्यवस्था गरिएको छ । यसरी उक्त नम्बरले व्यवस्था गरेबमोजिम रित नपुन्याई तामेल गरिएको म्यादलाई कायम राखी कुनै निर्णय गरिन्छ भने त्यसबाट व्यक्तिको कानूनी हक हनन् हुन जाने र त्यस्तो कानूनी हक प्राप्तिको लागि अ.बं. २०८ नं. बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गरी सोही नम्बरले निर्दिष्ट गरेको म्यादभित्र उजुरी गर्न सकिने गरी उपचारको व्यवस्थासमेत भएको देखिन आयो । अ.बं. २०८ नं. को म्यादभित्र पक्षले उजुर गरेमा कानूनी हक प्रचलन हुन सक्ने देखियो । तर उक्त म्यादभित्र पक्षले उजुर नगरी म्याद नघाई उजुरी गरेको कारणले कानूनी हक मौलिक हकमा रूपान्तरण हुने होइन । यसकारण अ.बं. को २०८ नं. को म्याद नघाई परेको उजुरीउपर कारवाही गर्न नमिल्ने भनी भएको दरपीठ आदेशबाट मौलिक हक हनन् भएको भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण, काठमाडौँबाट मिति २०६९।१२।२० मा फैसला भएकोमा मिति २०६९।२।१६ को तामेली म्याद बदर गरी मुद्दामा सामेल गरिपाउँ भनी अ.बं. २०८ नं. बमोजिमको म्याद नघाई मिति २०७०।१०।२४ मा मात्र वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा निवेदन गरेको र मिति २०६९।२।१६ को तामेली म्याद र वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको मिति २०७०।११।२१ को दरपीठ आदेश बदर गरिपाउँ भनी अ.बं. १७ नं. बमोजिम यस अदालतमा निवेदन दिई मिति २०६९।२।१६ को तामेली म्याद र वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको मिति २०७०।११।२१ को दरपीठ आदेशउपरको वैधताको विषयमा अ.बं. १७ नं. को रोहबाट यस अदालतबाट मिति २०७१।२।२ मा परीक्षण भइसकेको देखिएकाले मागबमोजिम आदेश जारी गर्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
१४७.	<p><u>निर्णय नं. ९५९९ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>अ.बं. १७ नं. को व्यवस्था कार्यविधिसम्बन्धी विषय हो । कार्यविधि कानूनअन्तर्गतको कानूनी व्यवस्थाले कसैको हक अधिकारमा असर पर्ने गरी मूलभूत विषयमा कुनै आदेश गर्न मिल्दैन । पुनरावेदन सुन्ने अदालतबाट अ.बं. १७ नं. को रोहमा आदेश हुँदा पछि मातहतको अदालतले गर्नुपर्ने निर्णयलाई असर पर्ने गरी गर्नु हुँदैन । आदेश गर्नु अघि सो आदेशको स्पष्ट र प्रत्यक्ष प्रभाव मातहतको अदालतमा रहेको विवादको विषयमा पर्छ, पर्दैन भनी माथिल्लो अदालतले सदैव गम्भीर भई विचार गर्नुपर्ने ।</p> <p>मानो छुट्टिएको मितिको विषय अंशबन्डा गर्ने प्रयोजनको निमित्त निकै महत्त्वपूर्ण हुन्छ । मानो छुट्टिएको मितिपछिको लागेको ऋण र आर्जित सम्पत्ति बन्डा लाग्दैन । तसर्थ, मानो छुट्टिएको मिति कायम गर्दा जोखिमको सम्भावनालाई न्यून गर्नुपर्ने हुन्छ । कहिले मानो छुट्टिएको हो, होइन भन्ने विषय नै विवादमा रहेको र प्रतिवादीहरूको प्रमाण विरुद्ध नालेस परी विवादीत रहेको अवस्थामा पुनरावेदन सुन्ने निकायबाट विवादीत रहेकै लिखतका मितिहरूलाई यथोचित मानी सो पूर्वको सम्पत्ति मात्र बन्डा लाग्ने गरी हस्तक्षेप गरिनु हुँदैन । अपितु</p>

	<p>तत्काललाई फिराद परेको मितिलाई मानो छुट्टिएको मिति मानी सो अधिको तायदाती माग गरी राखी बाँकी मिलापत्र वा अंश छोडपत्र बदरका मुद्दाहरूको पछि फैसला हुँदा के हुन्छ हेरी पुनः मानो छुट्टेको मिति कायम गरी अंश बन्डा हुन सक्ने ।</p> <p>मानो छुट्टिएको मिति के कति बेला फरक-फरक हुन सक्छ हेरी जिल्ला अदालतबाटै तोकिनु राम्रो हुन्छ । माथिल्लो अदालतबाट मानो छुट्टिएको मिति तोकिदा त्यसलाई पछि जिल्ला अदालतले परिवर्तन गर्न नसक्ने हुँदा न्यायोचित फैसला हुन अप्ठेरो पनि पर्न सक्ने हुन सक्छ । तसर्थ, अंश दर्ता मुद्दा मातहत अदालतमा विचाराधीन नै रहेको अवस्थामा माथिल्लो अदालतबाट यसो वा त्यसो गर्नु भनी विवादीत मुद्दा हेर्न सक्षम रहेको जिल्ला अदालतलाई आफ्नो अन्तिम निर्णय सुनाउनु अघि नै हस्तक्षेप गरी आदेश गर्दै जाने हो भने सम्बन्धित अदालतलाई कानूनले नै प्रदान गरेको मुद्दा मामिला हेरी अन्तिम निर्णय गर्ने क्षेत्राधिकारमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<p>१४८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६०३ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम ७५(५)(ड) ले मालपोत कार्यालयले रजिस्ट्रेसन दस्तुरको प्रयोजनको लागि निर्धारण गरेको मूल्यसमेतलाई पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कनको आधार बनाउन सकिने भए तापनि सम्बन्धित जग्गामा गई स्थानीय व्यक्तिहरूको रोहवरमा निर्धारण गरिएको चलन चल्तीको मोल र पछि तहसिलदारले निर्धारण गरेको मोलको बीचमा ठूलो अन्तर भएको देखिन्छ । यसरी ठूलो अन्तर हुनुको विशेष कारण पञ्चकिर्ते मुचुल्कामा उल्लेख गरेकोसमेत नदेखिएबाट जायजात तायदात गरिनुको औचित्यमै प्रश्न चिह्न खडा भएको स्थिति देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>जायजात र पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कनमा अस्वाभाविक फरक पर्न गएको अवस्था देखिएकोसमेतका आधारमा सर्लाही जिल्ला अदालतका तहसिलदारबाट मिति २०६७।८।१५ मा भएको पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कन रितपूर्वकको नदेखिएको हुँदा सो मूल्याङ्कनलाई सदर कायम गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत, जनकपुरको मिति २०६८।३।१६ को आदेश बेरीतको देखिएकोले उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>१४९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६०७ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>व्यक्तिगत जग्गादर्ताको विषयमा विपक्षी मालपोत कार्यालयले आफ्नो जग्गादर्ताको अधिकार प्रयोग गर्दा सबुद प्रमाण, साबिक दर्ता, स्थलगत सर्जमिन, नापी आदी गरी जग्गा दर्ता गर्न मिल्ने नमिल्ने भन्ने आफ्नो अर्धन्यायिक अधिकार प्रयोग गरी निर्णयमा पुग्नुपर्नेमा त्यसो नगरी प्रस्तुत मुद्दामा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको मिति २०६५/७/२८ को निर्देशन र सोको आधारमा गरेको विपक्षी मालपोत कार्यालयले जग्गाको दर्ता व्यक्तिका नाममा नगरी नेपाल सरकारको नाममा दर्ता गर्ने गरी मिति २०६५/८/१८ मा निर्णय गरी दर्ता खेस्ता</p>

	<p>तयार गरी नेपाल सरकारको नाममा प्रमाणपुर्जासमेत तयारगरी स्थानीय जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा पठाएको कार्य कानून र विधीगत प्रक्रियाअन्तर्गत रही भए गरेको नदेखिने ।</p> <p>आफूले अर्धन्यायिक अधिकारको प्रयोग गर्न पाउने गरी मालपोत ऐन, २०३४ ले प्रदान गरेको जग्गा दर्ता गर्ने कार्य ऐन, कानून र न्यायका मान्य सिद्धान्त प्रयोग गरी न्यायिक विवेकको आधारमा निर्णयमा पुग्नुपर्नेमा त्यसो नगरेको हुँदा विपक्षी आयोगको निर्देशनमा रही गरेको मालपोत कार्यालयको मिति २०६५/८/१८ को निर्णय कानूनबमोजिमको नहुँदा कायमै रहन सक्ने अवस्था नदेखिने ।</p> <p>विपक्षी आयोगको निर्णय पनि न्यायिक विवेक र कानूनी विधीगत प्रक्रियाअनुरूप प्राप्त अधिकारको सीमाभित्र रही गरेको नभई अधिकारको अतिप्रयोग गरी अनुचित कार्य र भ्रष्टाचारको सम्बन्धमा छानविन अनुसन्धान र तहकिकात गर्ने गराउने अधिकार पाएको निकायले सुनुवाईको मौकानै नदिई गरेको कारवाही एवं निर्णय पनि न्यायिक मान्यता र स्वच्छ सुनुवाईको सिद्धान्तविपरीत भएको देखिएको छ । जसलाई मर्का पर्ने वा पीडित हो सो व्यक्तिलाई नबुझी गरिएको अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत समेत देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>१५०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६१० - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>कुनैपनि व्यक्तिको वतन कुन स्थानलाई मान्ने भन्नेसम्बन्धमा व्यक्तिको वतन निजको जन्म, घर जग्गा रहेको स्थान, कुनै उद्योग व्यवसाय गर्दा रहे बसेको स्थान आदि फरक फरक रहन सक्दछ । वतन स्थायी वा अस्थायी हुन सक्छ, व्यक्तिको वतन निज तत्काल बसोबास गरेको स्थानका आधारमा पनि निर्धारण गरिने विषय हुने ।</p> <p>कुनैपनि व्यक्तिको वतन कायम हुन निज बसोबास गर्ने गरेको घर निजको नामको हो होइन भन्ने कुराले निर्धारित गर्ने नभई निजको बसोबासले निर्धारण गर्ने हुन्छ । निवेदकको तत्कालको वतन सहकारीको माइन्स्युट र निवेदन व्यहोरासमेतबाट काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका, वडा नं. ७ पुष्टि भएको हुँदा आफ्नो वतन सर्लाहीमा म्याद जारी नभएको त्रुटिपूर्ण भन्ने निवेदन दाबी औचित्यपूर्ण मान्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>तामेली म्याद स्रेस्तेदारसमक्ष पेस भई स्रेस्तेदारले प्रतिवादीको अर्को वतन छ, छैन सो सम्बन्धमा खुलाई पठाउन जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयलाई लेखी पठाई खुली आएको वतनमा पुनः म्याद जारी गर्ने भनी आदेश गरेको तर उक्त तामेली म्याद बदर गरेको भने देखिन्न । एकपटक रितपूर्वक तामेल भई आएको तामेली म्याद बदर नगरेसम्म सो म्यादको कानूनी अस्तित्व रही रहने र सोही म्यादका आधारमा म्यादवालालाई सुनुवाईको मौका प्रदान भएको भनी मान्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>प्रतिवादीको वतनमा एकपटक रितपूर्वक म्याद तामेल भई तामेली म्याद मिसिल संलग्न</p>

	<p>भएकोमा उक्त म्याद बदर नगरी अर्को वतन भए खुलाउन स्वेस्तेदारले आदेश गरी अधि रितपूर्वक म्याद तामेल भएको वतन नै खुली आएको अवस्थामा पछिल्लो तामेली म्याद मिसिल संलग्न नहुँदा अघिल्लो तामेली म्याद अन्यथा नहुने हुँदा म्यादवालाले सुनुवाईको मौका नपाएको भन्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>निवेदकले ठगी मुद्दामा निजका नाममा तामेल भएको सुरु म्याद नै गुजारी अदालतमा हाजिर नभई बसेका प्रतिवादीको नाममा अ.बं. २०८ नं. को कानूनी व्यवस्थाअनुरूप पुनरावेदन म्याद जारी गर्नु नपर्ने हुँदा सोही आधारमा ठगी मुद्दामा प्रतिवादी रहेका यी निवेदकका नाममा पुनरावेदन म्याद नदिएको कार्यलाई कानून प्रतिकूल मान्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p>
<p>१५९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६१७ - उत्प्रेषण</u></p> <p>कुनै पनि निर्णयलाई पूरा पढेर मात्र अर्थ लगाउनु पर्ने हुन्छ । मालपोत कार्यालयको उल्लिखित निर्णयले निवेदकको जिकिरलाई पर्याप्त मात्रामा सम्बोधन गरेको देखिन्छ । निर्णयको पुछारमा तामेली शब्द परेबाटै सोभन्दा माथि रहेका सयकडा ९९ वाक्य र शब्दहरूलाई नभएसरह ठानी तामेली भन्ने शब्दलाई मात्र पक्रनु तर्कसम्मत नहुने । कुनै विषयवस्तुका सम्बन्धमा जे जो गर्नुपर्ने हो सो सबै भइसकेको हुँदा केही गर्नु नपर्ने र मिसिल अभिलेखमा राख्नु पर्ने भन्ने नै “तामेली” शब्दको अर्थ हुने । दाबीको विषयवस्तुमा कुनै नयाँ प्रमाण गुञ्जन आई नयाँ अवस्थाको सृजना भएमा वा हुन नसकेको कुनै काम कुरा सम्पन्न भएमा पुनः जगाउने गरी काम कारवाही हुने भन्ने हिसाबले पनि यदाकदा मिसिललाई तामेलीमा राख्ने गरिन्छ । कुनै विषयवस्तुमा गर्नुपर्ने काम नगरी त्रुटिपूर्ण तरिकाले मिसिल थन्क्याउने गरी तामेलीमा राख्ने आदेशलाई रिटले अधिकारक्षेत्रको त्रुटि मानी कानूनबमोजिम गर्नको लागि रिट जारी गर्ने गरेको देखिन्छ । तर प्रस्तुत विवादमा मालपोत कार्यालयले सबुद प्रमाणहरूको मूल्याङ्कन गरी निर्णय गरेको देखिँदा मालपोत कार्यालयले आफ्नो अधिकारक्षेत्रको प्रयोग नगरी तामेलीमा राखेको भनी निज कार्यालय विरुद्ध दोषारोपण गर्नु न्यायसम्मत नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>रिट अधिकारक्षेत्रले निर्णय सही गलत के हो भनी मुद्दाको तथ्यमा प्रवेश गरी हेर्ने काम गर्दैन । रिट अधिकारक्षेत्र न्यायिक स्वच्छता र पारदर्शिता कायम गर्नको लागि आकर्षित हुने अधिकारक्षेत्र भएकोले यसले निर्णय गर्ने निकाय र अधिकारीको काम कारवाहीमा कानूनको पालन, निर्णयकर्ताको निष्पक्षता र स्वच्छता जस्ता कुरामा आफूलाई केन्द्रित गर्छ । कानूनले तोकेको कार्यविधिअनुसार काम कारवाही नभएमा मात्र रिटबाट हस्तक्षेप हुने गर्छ । रिट अधिकारक्षेत्रले निर्णयकर्ताबाट भएको प्रमाण मूल्याङ्कनलाई विस्थापित गरी पुनरावेदन तह जस्तो निर्णय नगर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>

<p>१५२.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६५६ - उत्प्रेषण / परमादेश</u> अ.बं.१७ नं. को रोहमा पुनरावेदन अदालतले गरेको आदेश परिवर्तन गर्ने अधिकारक्षेत्र माथिल्लो अदालतले सैद्धान्तिक विचलन वा कानूनको घोर उल्लङ्घन भएको अवस्थामा बाहेक प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुँदैन। वस्तुतः मातहत अदालतमा परेका मुद्दाको काम कारवाहीमा म्याद नाघेको वा बेरीत भएको वा कार्यविधि कानूनको त्रुटि गरी आदेश गरेको स्पष्ट देखिएमा अदालतले बदर गर्नसक्ने हो। न्यायिक मनको प्रयोग गरी गरेको आदेश बदर गर्दा कार्यान्वयनयोग्य फैसलामा पर्ने प्रभावलाई पनि अदालतले सदैव ध्यान राख्नु पर्ने हुन्छ। अदालतको अन्तिम फैसला कुनै पनि हालतमा कार्यान्वित हुनपर्दछ भन्ने कुरामा विवाद हुन नसक्ने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>१५३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६९० - उत्प्रेषण</u> वस्तुतः आफू विरुद्धको फैसलाको जानकारी प्राप्त गर्ने वा त्यस्तो फैसलाउपर चित्त नबुझेमा पुनरावेदन गर्न पाउने कानूनी हक मुद्दाका पक्षहरूमा निहित रहेको हुन्छ। कानूनद्वारा प्रदत्त अधिकारको उपयोग गर्नबाट कसैलाई वञ्चित गर्नसमेत नमिल्ने। प्रत्येक व्यक्तिलाई निज विरुद्ध गरिएको कारवाहीको जानकारी पाउने र त्यस्तो कारवाहीउपर चित्त नबुझेका कुरामा पुनरावेदन गर्न पाउने अधिकार रहने। रिट निवेदकका नाममा जारी भएको म्याद म्याद तामेलीसम्बन्धी उपर्युक्त कानूनी व्यवस्था अनुरूप अ.बं. ११० नं. को प्रक्रिया पुन्याई तामेल भएको अवस्थामा के कुन प्रक्रिया नपुगी बेरीतको भएको र आफूले थाहा जानकारी नपाएको भन्ने यथेष्ट, विश्वासप्रद कारण, अवस्था र स्थिति देखाउनु पर्ने दायित्व निवेदक कै रहने। कानूनले निर्धारण गरेको प्रक्रिया र रिट पुन्याई तामेल भएको म्यादभित्र प्रतिवाद नगर्ने व्यक्तिलाई विना आधार र कारण म्याद बदर गरी पुनः प्रतिवादको मौका दिई रहनुपर्छ भन्ने कानूनको मकसद हुन नआउने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>१५४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७२० - उत्प्रेषण</u> Justice delayed is justice denied भन्ने धेरै पुरानो न्यायको मान्य सिद्धान्त हो। न्याय ढिलो हुनु हुँदैन न्याय ढिलो हुँदा मुद्दाको पक्षहरूले न्याय प्राप्त गर्न सक्दैनन र न्याय पाइहाले पनि ठूलो खर्च र ठूलो कष्टका साथ मात्र न्याय प्राप्त हुन जान्छ। न्याय छिटो, छरितो र शुलभ हुनुपर्दछ र अदालतसमेत सो विषयमा गम्भीर रहेको छ। छिटो न्याय पाउनु नागरिकको अधिकार हो भने छिटो न्याय प्रदान गर्नु राज्यको कर्तव्य हो। न्याय पाउने भन्नाले अदालतले “वादी दाबीबमोजिम भराई लिन पाउने ठहर्छ वा वादी दाबी पुग्ने ठहर्छ” भनी फैसला गर्ने मात्र होइन। अदालतले आफूले गरेको फैसला सजिलोसँग कार्यान्वयन पनि गरी दिनुपर्छ। फैसलाको छिटो, सरल र प्रभावकारी कार्यान्वयन नै न्यायपालिका र न्याय प्रदान गर्ने अदालतको उद्देश्य हुनु पर्दछ। मुद्दा जित्ने पक्षको चाहना, आकांक्षा र उद्देश्य नै</p>

	<p>यही हो । मुद्दा हार्ने पक्षले पनि अदालतको फैसलालाई सम्मान गरी त्यसको कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नुपर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १६)</p> <p>एउटै अदालतबाट भएको आदेशलाई नयाँ घटनाक्रम विकास भएर थप तथ्य सिर्जना नभएसम्म सोही अदालत र समान अधिकारक्षेत्र भएको इजलासले बदर गर्न सक्ने अवस्था हुँदैन । समान इजलासले गरेको प्रक्रियागत आदेश अर्को इजलासले मान्नु नपर्ने वा पहिलेको आफ्नो आदेश आफैँले वा समानस्तरको अर्को इजलासले बदर गरी अर्को आदेश गर्दै जाने अधिकार सो अदालत वा इजलासलाई प्राप्त छैन । यस्तो आत्मनिष्ठ प्रकृतिका आदेश गर्ने छुट दिने हो भने फैसला वा आदेशको अन्तिमताको सिद्धान्तको कुनै अर्थ नरहने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १८)</p> <p>प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीले आफूले लिए खाएको ऋण अदालतको फैसलाबाट तिर्नुपर्ने ठहर भई कार्यान्वयनको रोहमा अदालतसमक्ष प्रस्तुत हुँदासमेत अदालतलाई सहयोग नगरी वादीलाई सम्भव भएसम्म अलमल्याउन खोजेको अनुभूति हुन्छ । न्याय सम्पादनको रोहमा यस्तो प्रवृत्तिलाई कदाचित मान्यता दिन सकिँदैन । मुद्दाले अन्तिमता पाइसकेपछि न्याय व्यवस्थाप्रति सम्मान राखी प्रतिवादी आफैँ स्वस्फूर्तरूपमा अग्रसर भई बिगो बुझाउनु पर्नेमा विभिन्न अड्चन झिकी फैसला कार्यान्वयनमा अवरोध गर्ने कार्य विरुद्ध शून्य सहनशीलता अपनाउनु न्यायको रोहमा वान्छनीय देखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. २०)</p>
<p>१५५.</p>	<p><u>निर्णय नं. १७२६ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>मातहत अदालतमा कारवाहीयुक्त मुद्दाहरूमा बुझ्नु पर्ने प्रमाण नबुझिएको वा नबुझ्नु पर्ने प्रमाण बुझी न्यायमा असर पर्ने देखिएको अवस्थामा मात्र माथिल्लो अदालतबाट निर्देश गर्न सक्ने हुन्छ । मातहत अदालतमा विचाराधीन मुद्दाहरूमा साधारण अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी न्यायको रोहबाट इन्साफ गर्न सम्बन्धित अदालत वा न्यायिक निकाय स्वतन्त्र रहेका हुन्छन् । त्यस्तो विचाराधीन मुद्दालाई नै असर पार्ने गरी बुझ्नु पर्ने प्रमाण बुझ्न र निर्णय गर्न नपाउने भनी असाधारण अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी दायर हुन आएको रिट क्षेत्राधिकारबाट बोल्न मिल्ने पनि नहुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ४)</p> <p>कानूनी प्रश्नको निरूपणमा असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गर्दा संविधानले निर्दिष्ट गरेका कुराहरूको अधीनमा रही गर्नुपर्छ । अन्य वैकल्पिक उपचारको व्यवस्था नभएको वा भए पनि त्यस्तो उपचार अप्रभावकारी वा प्रभावहीन देखिएको अवस्थामा मात्रै कानूनी विवादको निरूपणका लागि असाधारण अधिकारक्षेत्र आकर्षित हुने हो । सर्वोच्च अदालतलाई प्रदान गरिएको असाधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग मातहत अदालतमा विचाराधीन रहेका मुद्दाहरूको कारवाही रोक्ने वा त्यस्ता विषयहरूमा कारवाही नै गर्न नपाउने गरी गर्न मिल्ने होइन । सम्बन्ध विच्छेद, जालसाजी, लिखतबदर, अंश चलन जस्ता सामान्य क्षेत्राधिकारबाटै</p>

	<p>समाधान हुने विषयमा असाधारण अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी हस्तक्षेप गर्नु न्यायको मान्य सिद्धान्तविपरीत हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<h3>९. कार्यविधि कानून : फौजदारी</h3>	
<p>१५६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५३९ – हातहतियार खरखजाना</u></p> <p>निमित्त प्रमुख जिल्ला अधिकारीले मुद्दाको निर्णय नै गरेको नभई प्रमुख जिल्ला अधिकारी अनुपस्थित रहेको अवस्थामा बकपत्रका लागि उपस्थित गराइएका साक्षीको बकपत्र गराई मुद्दाको कारवाही अगाडि बढाएकोसम्म देखिएको छ । त्यसरी प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अनुपस्थितिमा सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारीले गराएको बकपत्र प्रमुख जिल्ला अधिकारीबाट अनुमोदन गराउनै पर्ने अनिवार्य कानूनी व्यवस्था देखिँदैन । मूलतः बकपत्र भएको हो, होइन र बकपत्र गराउँदा इच्छाविपरीत गराइएको छ, छैन भन्ने कुरा हेरिनु पर्ने । अनुचित प्रभाव नपारी सहजरूपमा बकपत्र भएको अवस्थामा मुद्दाको कार्यविधिगत कुरामा निमित्त प्रमुख जिल्ला अधिकारीले साक्षीको बकपत्रसम्म गराएको देखिन्छ । बकपत्र गर्ने र गराउनेले कुनै आपत्ति गरेको देखिँदैन । प्रतिवादीले बकपत्रमा जिरह गर्न पाउने नै हुन्छ । बकपत्र गर्ने व्यक्ति उही हो र गराउने निकाय पनि उही भएको अवस्थामा प्रतिवादीले जिरह लिई आफ्नो प्रतिरक्षा गर्न पाउने नै भएकोमा अन्यथा कुरा झिकी त्यस्तो बकपत्रलाई शून्यकृत गर्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>
<p>१५७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५४७ – नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा १०७(२) बमोजिम परमादेश जारी गरिपाउँ</u></p> <p>मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको ११ नं. र अदालती बन्दोबस्तको ४० नं. को सामन्जस्यता पूर्ण व्याख्या गरिनुपर्छ भन्ने जिकिरसम्बन्धमा विचार गर्दा अदालती बन्दोबस्तको ४० नं. को व्यवस्था हदम्यादको व्यवस्था निलम्बन हुने सिद्धान्त (Doctrine of tolling) मा आधारित देखिन्छ । Doctrine of Tolling भइरहेको हदम्यादलाई कुनै निश्चित अवधिसम्म निश्चित सर्तमा स्थगित गरिनु हो । जसलाई कानूनी भाषामा हदम्याद स्थगनको सिद्धान्त (Doctrine of Equitable Tolling) भनिएको छ । यो विषय अपराधभन्दा दुष्कृति (Equity) सँग सम्बन्धित विषय हो । यसको प्रयोग देवानी प्रकृतिका विषयमा हुने कुरा उल्लिखित ४० नं. को कानूनी व्यवस्थाले नै गरेको देखिने ।</p> <p>फौजदारी मुद्दामा अपराधीसँगै अपराध मर्छ भन्ने फौजदारी कानूनको मान्य सिद्धान्तअनुसार अपराधको हकवाला हुन नसक्ने ।</p> <p>कुनैपनि फौजदारी मुद्दामा यो व्यवस्था लागू हुन्छ भनी व्याख्या गर्न मिल्दैन र विधायिकी मनसाय पनि यही देखिन्छ । सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा ३ ले अनुसूची १ अन्तर्गतका मुद्दाहरूमा अपराध भएको वा भइरहेको थाहा पाउने जोसुकैले पनि अपराधको</p>

	<p>लिखित तथा मौखिक सूचना दिन सक्ने र नेपाल सरकारका तर्फबाट अनुसन्धान तहकितात गरी मुद्दा दायर गर्न सकिने हुनाले हकवालाको प्रश्न नआउने ।</p> <p>अदालती बन्दोबस्तको ४० नं. को व्यवस्था जबरजस्ती करणी मुद्दामा पीडितका तर्फबाट मुद्दा दायर गर्ने हदम्याद गणना गरिनुपर्छ भन्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p>जबरजस्ती करणी मुद्दामा पीडित स्वयंले पनि अपराधको सूचना दिन सक्नेसम्म हो अनुसन्धान गरी मुद्दा दायर हुने नहुने कुरा राज्यको तर्फबाट सरकारले अनुसन्धानको आधारमा निर्णय गर्ने विषय भएकोले पीडित व्यक्ति उमेर पुगेको हुँदा वा नहुँदा मुद्दा चलाउन सक्ने कुरामा बाधा नहुने हुँदा यो व्यवस्था जबरजस्ती करणीबाट पीडित नाबालकको हकमा पनि लागू हुन्छ भन्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>हदम्याद निर्धारण गर्दा कसरी र कति निर्धारण गर्ने भन्नेसम्बन्धमा अपराधको गाम्भीर्यता समसामयिक परिवेश देशको सामाजिक तथा भौगोलिक अवस्था तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानून र अभ्याससमेतलाई विचार गरी गरिनु पर्ने हुन्छ । यो विषय विधायिकी विवेक (legislative Wisdom) को विषय भएकोले यति नै हदम्याद निर्धारण गर्नु उपयुक्त हुन्छ भनी अदालतले दिन किटान गरिदिन भने मिल्ने नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p>
<p>१५८.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६०६ – उत्प्रेषण / प्रतिषेध</u></p> <p>निश्चित कानूनबमोजिमको कार्यविधि पूरा नगरी गरिएको निर्णय त्रुटिपूर्ण हुन्छ । निवेदिकाउपर चलेको मुद्दामा रितपूर्वक म्याद सूचना नदिई गरेको निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको पनि विपरीत छ । सम्बन्धित व्यक्तिलाई नबुझी आफ्नो भन्ने मौकासमेत नदिई निवेदिका प्रत्यर्थीको हक प्रतिकूल हुने गरी निर्णय गर्न नमिल्ने ।</p> <p>प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त (Principle of Natural justice) प्रत्येक नागरिकको मौलिक तथा नैसर्गिक हकसमेत भएको र हाम्रो न्याय प्रणालीले यसलाई प्राथमिक र मूलभूत सिद्धान्तको रूपमा अंगिकार गरी न्याय निरूपणको सन्दर्भमा सर्वाधिक महत्त्व दिई आएको छ । प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तबमोजिम जसको विरुद्ध निर्णय गरिन्छ सो व्यक्तिलाई बुझ्ने, के कुन गल्ती कसुर अपराध गरेको छ सो कुरा निजले प्रस्टरूपमा जानकारी पाउने र निजले पनि आफ्नो विरुद्धका कुराहरू राख्न पाउनु पर्ने हुन्छ । सुनुवाईको लागि उचित अवसर तथा मौका नदिई गरेको निर्णयले न्यायिक प्रक्रियामा वैधानिकता प्राप्त गर्न नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>१५९.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६०९ – उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>निवेदकलाई कसुरदार ठहर गरेको काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसलाउपर पुनरावेदन पत्र दायर गरेको अवस्था होइन । मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको २०८ नं. ले व्यवस्था गरेअनुरूप फैसला भएको मितिले ६ महिनाभित्रमा थाहा पाएको ३५ दिनभित्र निवेदनसाथ उपचारको माग गरेको अवस्था पनि होइन । पुनरावेदनको रोहमा सम्म अ.बं.</p>

	<p>१९४ नं. को व्यवस्था आकर्षित हुने देखिएको र कैद सजाय ठहर भई अन्तिम भई बसेको फैसलाउपर चुनौती गरी रिट निवेदन दायर गर्दा अ.बं. १९४ नं. को व्यवस्था आकर्षित हुने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था भएको पनि देखिँदैन । जुन प्रयोजनका लागि अ.बं. १९४ नं. बनेको छ सोही प्रयोजनका लागि उक्त कानूनी व्यवस्था आकर्षित गर्नुपर्ने देखिँदा उक्त कानूनी व्यवस्थाको अनुचित विस्तार गरी अन्य क्षेत्रमा लागू गर्न सकिने नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ६)</p> <p>नेपालको संविधानबमोजिम यस अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्र गुहारी पर्न आउने रिट निवेदन पत्रको सन्दर्भमा तत्सम्बन्धी कानूनकै प्रक्रिया अपनाई कारवाही गर्नुपर्ने हुन्छ । असाधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत निवेदन पर्न आएमा कारवाहीको सिलसिलामा अन्तरिम आदेश वा अन्तिम किनारा गर्दा यस अदालतले उपयुक्त आदेश दिई उचित र पर्याप्त उपचार दिन सक्ने नै देखिन्छ । सो रोहमा दिने उपचारको विशिष्ट स्थान रहने हुनाले मुलुकी ऐन, अ.बं. १९४ नं. को व्यवस्था आकर्षित गरी रिट क्षेत्रलाई नै सीमित गर्नुपर्ने अवस्था नरहने ।</p> <p>मुद्दामा कार्यविधिगत वा सारवान् कानूनको गम्भीर त्रुटि भई फैसला भएको भनी सोउपर असाधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गतको उपचार माग भएको अवस्थामा सम्बन्धित विवादको रोहमा कारवाही गर्दा गम्भीर कानूनी त्रुटि गरी फैसला गरेको कारण व्यक्तिको वैयक्तिक स्वतन्त्रतामा आघात भएको देखिएमा आवश्यकताअनुसार उपचार प्रदान गर्न सकिने नै हुँदा अ.बं. १९४ नं. को आधार लिई रहनुपर्ने देखिन्छ । अ.बं. १९४ नं. ले फौजदारी मुद्दामा कसुरदार ठहर गरी कैदको सजाय पाएको व्यक्तिले सो फैसलाउपर माथिल्लो तहको अदालतमा पुनरावेदन पत्र दायर गर्दा धरौट वा जमानीमा छाड्न सकिने सर्त र अवस्थासम्म व्यवस्था गरेको हुँदा जुन प्रयोजनका लागि उक्त कानूनी व्यवस्थाको संरचना गरिएको छ सोहीबमोजिम उक्त कानूनको प्रयोग गर्नुपर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ७)</p> <p>मुद्दाको रोहमा तल्लो तहको अदालत वा अर्धन्यायिक निकायबाट भएको फैसलालाई चुनौती गरी साधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत दायर हुने पुनरावेदन पत्र र त्यस्तो फैसला गर्दा अपनाइएको कार्यविधिलाई नै चुनौती गरी असाधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत दायर हुने रिट निवेदन नितान्त फरक विषय हुन् । मुलुकी ऐन, अ.बं. १९४ नं. मुद्दाको रोहमा साधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत पुनरावेदन वा सो प्रकृतिको निवेदनदायर गर्दा फैसलाले तोकेको सजायबापत धरौट वा जमानत पेस गर्ने सर्त र प्रक्रियासँग सम्बन्धित रहेको छ । उक्त कानूनी व्यवस्था केवल मुद्दामा पुनरावेदन वा सोसरहका निवेदन गर्दा आकर्षित हुने हुँदा त्यसलाई रिट क्षेत्रमा विस्तार गर्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १५)</p>
१६०.	<p><u>निर्णय नं. ९६३० - प्रश्नपत्रको गोपनीयता भङ्ग गरी भ्रष्टाचार गरेको</u></p> <p>दोहोरो खतराको सिद्धान्तले मूलतः एउटै व्यक्तिका विरुद्धमा उही कसुरमा पहिले नै कारवाही भई सजाय पाइसकेको वा सफाई पाइसकेको अवस्थामा उक्त कसुरमा दुईपटक मुद्दा चलाउन</p>

र सजाय गराउनलाई रोक्दछ । दोहोरो खतराको सिद्धान्त यस आधारमा पूर्व निर्णयसँग सम्बन्धित देखिन्छ । दोहोरो खतराको सिद्धान्त आकर्षित हुनका लागि मुख्यरूपमा सक्षम निकायबाट निर्णय भएको हुनुपर्ने, निर्णय अन्तिम भएको हुनुपर्ने र त्यस्तो निर्णय स्वच्छ सुनुवाई गरी अन्तिमसमेत भएको हुनुपर्ने ।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा २४ को उपधारा (६) ले कुनैपनि व्यक्ति विरुद्ध अदालतमा एकै कसुरमा एकपटक भन्दा बढी मुद्दा चलाइने र सजाय दिइने छैन भन्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ भने वर्तमान नेपालको संविधानको धारा २० को उपधारा (६) ले त्यसलाई निरन्तरता दिएको पाइने ।

(प्रकरण नं. १२)

राज्यको मूल कानून संविधानले नै दोहोरो खतराको सिद्धान्तलाई फौजदारी न्यायको हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको परिप्रेक्ष्यमा त्यसलाई आत्मसात् गरी न्याय निरूपण गरिनुपर्दछ यसलाई अन्यथा गर्न सकिँदैन । यद्यपी मुद्दाको तथ्यगत अवस्था एक खालको हुने र तथ्यगत अवस्थाको विश्लेषण नगरी सैद्धान्तिक र तथ्यगत अवस्थालाई एकैचोटी विश्लेषण नगरी कसुरदारलाई कसरी उन्मुक्ति मिल्दछ भनी निष्कर्षमा पुग्न खोज्नु फौजदारी न्यायको सिद्धान्तकै खिलाफ हुन जाने ।

न्यायको दुरुपयोग नहोस् र एउटै कसुरमा दुईपटक खतरामा रहनु नपरोस भन्ने अभिप्रायले यस्तो संवैधानिक मान्यताको विकास भएको हो । मुद्दाका आ-आफ्नै विशिष्टता हुने गर्दछन् । दण्डहीनताले प्रसय नपाओस् अपराधी सजायको दायरामा आउन सकोस् र कुनैपनि व्यक्तिविना कारण दुईपटक खतरामा नपरोस् भन्ने सम्बन्धमा न्यायकर्ता सदैव सचेत रहनु पर्ने ।

(प्रकरण नं. १३)

मुद्दाको समग्र तथ्यको विश्लेषण गर्दा कसैले कानूनद्वारा निषिद्ध आपराधिक कार्य गरेको अवस्थामा त्यस्तो कार्यलाई अलग / अलग कानूनले अलग / अलग अपराध मान्दछ भने त्यसलाई एउटै कसुर मानेर एउटा मात्र कानूनअन्तर्गत कारवाही गर्नुपर्ने भनी आपराधिक क्रियालाई सीमित तुल्याउन नमिल्ने ।

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को कुनै पनि व्यक्ति विरुद्ध अदालतमा एकै कसुरमा एक पटकभन्दा बढी मुद्दा चलाइने र सजाय दिइने छैन भन्ने कुरा अर्थात् दोहोरो खतराको सिद्धान्त कुनै एक कसुरमा उही व्यक्तिउपर मुद्दा चलाई निर्णय भइसकेकोमा सोही कसुरको सम्बन्धमा पुनः कारवाही चलाउन रोक लगाउने सन्दर्भमा आकर्षित हुने हो । विवादको विषयमा एकै प्रतिवादीबाट भएको कार्यको लागि दुई छुट्टाछुट्टै ऐनअन्तर्गतको कसुरमा छुट्टाछुट्टै अनुसन्धान तहकिकात गरी मुद्दा चलाउन र अदालतबाट निर्णय गर्न यस सिद्धान्तले रोक लगाएको देखिँदैन । यसबाट एउटै क्रियाबाट अलगअलग ऐनअन्तर्गतमा कसुरसमेत भएमा अलगअलग मुद्दा चलाउन र सजाय गर्ने बाधा हुने अवस्था नदेखिने ।

(प्रकरण नं. १४)

<p>१६१.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६३१ - हातहतियार खरखजाना</u> वस्तुतः एउटै मुद्दाका सहअभियुक्तले सुरु फैसलाउपर दायर गरेको पुनरावेदनमा विपक्षी झिकाउने आदेश भई नेपाल सरकारको तर्फबाट सुनुवाईमा बहससमेत गरी सकेपछि पनि उक्त मुद्दाको सुरु फैसलाको जानकारी प्राप्त नभएको भन्न मिल्ने हुँदैन । एउटै मुद्दाको सुरु फैसलाउपर एउटा प्रतिवादीको तर्फबाट परेको पुनरावेदनमा विपक्षी झिकाउने आदेश भई वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट बहस गरी सो मुद्दा मिति २०६७।३।१५ मा फैसला भइसकेपछि त्यसको ९ महिना ३ दिन पछि मिति २०६७।१२।१८ मा पुनरावेदन अदालतमा दायर भएको पुनरावेदन पत्रलाई सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २६ बमोजिम तोकिएको पुनरावेदन गर्ने हदम्यादभित्र परेको भन्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>१६२.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६४३ - मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार</u> जुनसुकै मुद्दाको कारवाही र किनारा गर्दा अधिकारक्षेत्रको प्रश्न प्रारम्भिक प्रश्नको रूपमा रहेको हुन्छ । अदालतले आफूमा निहित न्यायिक अधिकारको प्रयोग गर्दा संविधान र कानूनले प्रदान गरेको अधिकारक्षेत्रभित्र रही गर्नुपर्ने । न्यायिक उपचार प्रदान गर्दा जसलाई जे गर्न भनि तोकिएको छ, उसले त्यति मात्र उपचार प्रदान गर्न सक्छ । आफूलाई प्राप्त नभएको अधिकारको प्रयोग गर्नु वा आफूलाई प्राप्त भएको भन्दा बढी अधिकारको प्रयोग गर्दा त्यसले अधिकार क्षेत्रको त्रुटि भई त्यसरी गरिएका निर्णय र आदेश निष्प्रभावी र निरर्थक हुन पुग्ने । कानूनले दिएको अधिकारक्षेत्र नाघेर कारवाही गर्दै जाने हो भने त्यसले न्यायिक अराजकता निम्तन पुग्छ जसले गर्दा न्यायिक अन्याय सृजना भई स्वेच्छाचारी कार्यले प्रश्रय पाउन पुग्छ । विधिको शासनमा यस प्रकारको प्रवृत्तिको कल्पनासम्म पनि गर्न सकिँदैन । कुनै पनि मुद्दामा अधिकारक्षेत्रको प्रश्न आधारभूत प्रश्न भएको कारणले यसको सम्बन्धमा पक्षले प्रश्न नउठाएपनि जुनसुकै तहमा अदालतले विचार गर्न सक्छ र अधिकारक्षेत्र बाहिरको भएमा मुद्दाको सुनुवाइ गर्न इन्कार गर्न सक्छ । यस प्रकारको अधिकार न्यायिक निकायको अवशिष्ट अधिकार हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. २)</p>
<p>१६३.</p>	<p><u>निर्णय नं. १६६८ - बन्दीप्रत्यक्षीकरण</u> निवेदकले डाँका उद्योग र हातहतियार खरखजाना मुद्दामा भएको फैसलाउपर पुनरावेदन नगरी दुवै फैसला अन्तिम भएर बसेको देखिन्छ । मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको १० र ४१ नं. मा माथि उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाअनुसार डाँका उद्योग मुद्दामा तीन वर्ष कैद सजाय हुने भएपनि निवेदक एउटा कलमको तीन वर्ष मात्र थुनामा बस्नु पर्नेमा मिति २०६९।२।१९ देखि नै थुनामा रहेकोले डाँका उद्योग मुद्दाको कैदी पुर्जीअनुसार मिति २०७२।१।२३ सम्म थुनामा बस्नु पर्ने भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>

<p>१६४.</p>	<p>निर्णय नं. १६६९ - दूषित निर्णय बदर अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट मिति २०६९/६/१६ मा निर्णय भई विभागीय सजायको लागि लेखी पठाएको सम्म देखिन्छ । सजायको लागि कुनै कानून वा दफा किटान गरेको वा सजाय नै प्रस्ताव गरी लेखी पठाएको अवस्था देखिँदैन । यस्तो अवस्थामा आयोगको काम कारबाही किन र कसरी दूषित हुन गएको हो, सोको कुनै ठोस आधार र तर्कसम्म पनि पुनरावेदकले प्रस्तुत गर्न सकेको देखिँदैन । निर्णय दूषित भएको दाबी लिने पक्षले केवल दाबी लिन मात्र पर्याप्त हुँदैन, सोको पुष्टि हुने प्रमाण पुन्याउनु पर्ने दायित्व पनि प्रमाण ऐन २०३१ को दफा २७ बमोजिम निजमा नै रहेको मान्नुपर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३)</p> <p>पुनरावेदकीय अधिकार वस्तुतः मुद्दाको पक्ष विपक्षमा नै निहित रहेको हुन्छ । मुद्दाको पक्ष नै नभएको व्यक्तिले पुनरावेदन गर्ने हक कानूनले विशेष व्यवस्था गरेमा बाहेक प्राप्त गर्दैन ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p> <p>पक्षले पुनरावेदन गर्ने हक कानूनबाट नै पाउने हुन्छ र कानूनले तोकेको हदसम्म मात्र हेर्न पाउने हुन्छ । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको निर्णयबाट असर पर्ने व्यक्तिले मात्र विशेष अदालतसमक्ष सोही ऐनको दफा ३५ग बमोजिम पुनरावेदन गर्न सक्ने देखिन्छ । पुनरावेदकीय अधिकारको प्रयोग मुद्दाका पक्षले पुनरावेदन गर्न प्राप्त गर्ने हुन्छ । तर यी पुनरावेदक मुद्दाको कुनै पक्ष रहेको र निजलाई प्रतिकूल पर्ने कुनै आदेश भएको पनि देखिँदैन । व्यक्तिगत तवरबाट निजको पुनरावेदन गर्न पाउने हक रहेको देखिएन । पुनरावेदकको कुनै व्यावसायिक वा निजसँग सान्दर्भिक विषयगत वा सामूहिक सरोकारको विषयमा प्रतिकूलअसर परेको भनी ठोस पुनरावेदन जिकिर लिन सकेको पनि छैन । यस्तो अवस्थामा पुनरावेदकको आफ्नो मुद्दा गर्नुपर्ने हक स्थापित गराउन सकेको छ भनी मान्न मिलेन ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>१६५.</p>	<p>निर्णय नं. १६७८ - बन्दीप्रत्यक्षीकरण ठगी मुद्दा सरकारवादी फौजदारी भई चल्ने मुद्दा हो । ठगी नै हो वा विशुद्ध लेनदेनको विषयलाई ठगी भनिएको हो अर्थात् ठगी गरेको ठहर्ने नठहर्ने विषय अदालतको फैसलाबाट निरूपण गरिने विषय हो । तर ठगीमा जाहेरी नै नलिने, सोमा अनुसन्धान नै नगर्ने भन्ने हुँदैन । ठगीमा जाहेरी परी अनुसन्धानका लागि म्याद थप गरिपाउँ भनी आएकोमा अदालतले उपयुक्त देखेमा कानूनको परिधिभित्र रही म्याद थप गर्न पाउने नै हुन्छ ।</p> <p>(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>१६६.</p>	<p>निर्णय नं. १६८० - उत्प्रेषण गैरकानूनी तवरले ठूलो परिमाणमा चल अचल सम्पत्ति आर्जन गरेको भनी उजुर परी सो उजुरीउपर अनुसन्धान भइरहेको अवस्थामा अनुसन्धानबाट जे निष्कर्ष निस्कन्छ सोहीबमोजिम हुने नै हुँदा सम्पत्ति शुद्धीकरणमा अनुसन्धान भइरहेको काम कारवाहीलाई असर पर्ने गरी रिट क्षेत्रबाट बोलन नमिल्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज हुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ४)</p>

१०. उद्योग, वाणिज्य र कर

१६७.	<p><u>निर्णय नं. १५२७ - सम्झौताबमोजिमको रकम दिलाई पाउँ</u></p> <p>करारको अवधि हेर्दा करारको दफा ७ ले नै करारको पक्ष, प्रत्यर्थी वादी र पुनरावेदक प्रतिवादीको बिचको करारीय दायित्व प्रत्यर्थी वादीले करारबमोजिमको रकम भुक्तानी नपाएसम्म कायम गरेको देखिएको छ । सोही दफा ७ मा त्यस्तो भुक्तानी करारको दफा ३ मा उल्लिखित रकम भुक्तानी नपाएसम्म करार सम्झौताको म्याद कायम रहने उल्लेख गरेको पाइन्छ । करारको दफा १, २, ३ ले रकम भुक्तानी गर्ने सम्बन्धमा क्रमबद्ध सिलसिला तोकेको छ जसमा प्रथमतः प्रतिवादीले करारमा उल्लिखित सम्पूर्ण रकम रु. १६,६२,०००।- तिर्नुपर्ने सोमध्ये कागज भएको मितिले दश दिनभित्र १० लाख र १० लाख तिरको मितिले १० दिनभित्र बाँकी ६,६२,०००।- तिर्नुपर्ने भन्ने उल्लेख गर्दै दफा ७ ले रकम बुझाउने सम्झौताको म्याद दफा ३ बमोजिम वादीले भुक्तानी प्राप्त गरेका मितिले समाप्त हुने भन्ने उल्लेख गरेको अवस्थामा करारमा रकम किस्तामा बुझाउने उल्लेख भएकोमा १० लाख बुझाउने म्याद र दफा ३ बमोजिम ६,६२,०००।- बुझाउने म्याद अलगअलग कायम गर्न मिल्ने अवस्था देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>करारबाट सिर्जित भुक्तानी सम्बन्धमा हालसम्म अदालतबाट मानी आएको प्रचलनलाई हेर्दासमेत करारको रूपैयाँ भुक्तानी गर्दा किस्ताको उल्लेख गरेकोमा प्रत्येक किस्तामा हदम्याद कायम गर्ने प्रचलन रहेको छैन । करारबमोजिमको दायित्व व्यहोर्ने व्यक्तिले अन्तिमरूपमा पालना गर्नुपर्ने दायित्व पालन नगरेको वा बुझाउनु पर्ने रकम नबुझाएको अन्तिम मितिबाट नै हदम्याद कायम गर्ने गरेको प्रचलन रहेको ।</p> <p>करारमा प्रस्टरूपमा करारको म्याद करारको दफा ३ बमोजिम रकम भुक्तानी नभएसम्म कायम रहने उल्लेख छ । जबसम्म करारको दफा २ बमोजिम १० लाख भुक्तानी हुँदैन । यसरी करारले प्रस्टरूपमा बोलेको हदम्यादको विषयतर्फ सुरु जिल्ला अदालतले फैसला गर्दा ध्यान नदिई सम्झौताको दफा ७ लाई नजरअन्दाज गरी केवल वादी, प्रतिवादीको बिचमा मिति २०५५।०९।१३ मा करार भएकोमा सो मितिले दश दिनभित्र १० लाख बुझाउने भनेकोमा सो मिति २०५५।१२।२३ सम्म प्रतिवादीले बुझाउने म्याद रहेकोमा नबुझाएकोमा वादीले उक्त रकमको मागदाबी गरी करार ऐनको दफा १८(२) अनुसार मिति २०५५।१२।२३ भित्र फिराद नपरेकोले उक्त १० लाखतर्फको वादी दाबी हदम्याद नाघी परेकोले खारेज हुने गरी इन्साफ गरेको मिलेको नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
१६८.	<p><u>निर्णय नं. १५२८ - भन्सार मूल्याङ्कन धरौट फिर्ता</u></p> <p>पैठारी गरिएको कुनै माल वा वस्तुको धनीबाट पेस भएको कारोबार मूल्य “वास्तविक कारोबार मूल्य कायम गर्ने पद्धति” सँग मेल नखाने भएमा भन्सार अधिकृतले पैठारीकर्ताले घोषणा</p>

	<p>गरेको कारोबार मूल्यलाई मान्यता नदिई पैठारी गरिएको माल वा वस्तुको अभिलेख मूल्य, मूल्यसूची वा सोही प्रकारको माल वा वस्तुको मूल्यको आधारमा त्यस्तो माल वा वस्तुको मूल्य कायम गरी भन्सार महसुल निर्धारण गर्नुपर्ने व्यवस्था भन्सार ऐन, २०१९ को दफा १३ को उपदफा (४) ले गरेको देखिने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>पैठारीकर्ताले घोषणा गरेको कारोबार मूल्य समरूप वा उस्तै प्रकारको वस्तुको मूल्यभन्दा कम देखिएकोले आर्थिक अध्यादेश, २०६१ को अनुसूची १ को दफा ७ को उपदफा ३ बमोजिम त्यसरी मूल्य कम हुनुको यथेष्ट कारण पेस गर्न भनी पैठारीकर्तालाई लेखिएको, सोधिएको वा मौका दिइएको भन्नेसमेत उक्त कारबाहीसम्बन्धी निर्णय फाइलबाट देखिएको छैन। पैठारीकर्ताले गरेको मूल्यसम्बन्धी घोषणालाई अस्वीकार गरी बढी मूल्य कायम गर्दा भन्सार अधिकृतले विश्व व्यापार संगठनको मूल्याङ्कनसम्बन्धी मूलभूत सिद्धान्तलाई अवलम्बन गरेको भन्ने पनि उक्त निर्णयमा उल्लेख भएको पाइँदैन। पैठारीकर्ताले घोषणा गरेको मूल्यलाई अस्वीकार गरी सोभन्दा बढी मूल्य कायम गर्दा उपर्युक्त आर्थिक अध्यादेश, २०६१ को अनुसूची १ को दफा ७ को उपदफा ५ बमोजिम पैठारीकर्ता कम्पनीलाई दिनुपर्ने कारणसहितको लिखित सूचनासमेत दिएको देखिँदैन। यसर्थ वीरगञ्ज भन्सार कार्यालयबाट भएको उपर्युक्त मिति २०६१।१२।२ को मूल्य निर्धारणसम्बन्धी निर्णयमा कानूनले निर्धारण गरेबमोजिमको माथि वर्णित कुनै पनि कार्यविधि वा प्रक्रिया पुरा गरिएको भन्ने देखिन नआउने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
१६९.	<p><u>निर्णय नं. ९५५६ - अग्रिम भुक्तानीसहित करारबमोजिमको क्षतिपूर्ति दिलाई भराई पाऊँ ।</u></p> <p>करारबाट अचल सम्पत्ति बिक्री हुने नभई लिखत नै पारित हुनु पर्ने भए पनि बिक्री गर्ने उद्देश्यसहितको सर्तहरूको लिखत हुन नसक्ने होइन। बिक्री हुनलाई लिखत पारित गर्ने कुरा करारको सर्त परिपालना गरी पुरा हुने कार्य हो। तर बिक्रीको उद्देश्य राखी कुनै करार हुनै नसक्ने गरी कुनै प्रतिबन्ध लागेको कानूनी व्यवस्था देखिँदैन। त्यसैले त्यस्तो करार स्वतः अवैध भन्न मिल्ने देखिँदैन। त्यस्तो लिखतबाट केही लिनु खानु गरेको भए त्यस्तो लिखतको सर्तबमोजिम तिर्नु बुझाउनु नपर्ने भन्न पनि नमिल्ने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
१७०.	<p><u>निर्णय नं. ९५५७ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>एउटा सार्वजनिक निकायले पुनरावेदन अदालतको फैसलाबमोजिमको कार्य नगरी उल्टै सम्झौता गर्नुपूर्व राखिएको कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने भनी निर्णयमा बोलिएका कुराहरूमा वस्तुगत र कारणसहितका कानूनसम्मत आधार छन् छैनन् भन्ने न्यायिक परीक्षणको विषय हुने र पुनरावेदन अदालतको फैसलाबमोजिम कार्यान्वयन भएको नपाइएमा र भइरहेको कानूनबाट प्रभावकारी उपचार प्राप्त हुन नसक्ने अवस्था सिर्जना भएमा उक्त फैसलाबमोजिम कार्यान्वयन गर्न गराउनका लागि उपचारको माग गर्न र त्यस्तो माग ग्रहण</p>

	<p>गरी आदेश जारी गर्न न्यायसम्म नै हुने हुँदा सोतर्फको विपक्षीको पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.८)</p> <p>सम्झौताअनुसार करार कार्यान्वयनको चरणमा प्रवेश हुन नै नदिई निवेदकले राखेको कार्यसम्पादन जमानत जफत गरिएको छ । कार्यसम्पादन जमानत के कस्तो अवस्थामा मात्र जफत हुन सक्ने अवस्था हो भन्ने कुरामा सम्झौतामा भएका सर्त हेर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.१०)</p> <p>विधिवत् सम्झौता गरेपछि सम्झौता बमोजिम एल.सी.खोल्नेलगायतका आफैँले गर्नुपर्ने कार्य गर्न नसकी आफू दायित्व बिहीन बनेर निवेदककै कार्यसम्पादन जमानत रकमसमेत उल्टै जफत गर्ने विपक्षीको कार्य करार कानूनको र न्यायको आधारभूत सिद्धान्तसमेत प्रतिकूल देखिन आएको छ । आफैँ प्रतितपत्र नखोल्ने तर सम्झौता कार्यान्वयन गरेन भनी अर्को पक्षउपर आरोप लगाउने विपक्षी कम्पनीको कामकारवाही उचित र तर्कसङ्गतसमेत नहुने । कार्यसम्पादन जमानत रकम अनिश्चित समयसम्म रोक्ने र जफत गर्ने कार्यबाट निवेदकको क्षति भएको भए त्यसको क्षतिपूर्ति परिपुरण गर्ने उदार दृष्टिकोण राख्नुको सट्टा आफू employer तथा सार्वजनिक निकाय भएको नाताले मन लागेको व्यवहार गर्नु राम्रो कुरा पनि होइन । विपक्षी कम्पनीले निवेदकको बारेमा निराधार अविश्वास खडा गरी निवेदकले पाइसकेको ठेक्का अवरूद्ध गर्न र कार्यान्वयनका लागि असमर्थ बनाउने कार्य गैरकानूनी देखिएकोले त्यस्तो कार्य सह्य र ग्राह्य मान्न मिलेन । सार्वजनिक कम्पनी भएकोले मात्रै यस्ता गैरकानूनी कामकारवाही र निर्णयसमेत उन्मुक्तियुक्त एवं दायित्वविहीन हुन्छ भन्न पनि उपयुक्त नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.१२)</p> <p>निवेदक कम्पनीले सम्झौताको कुनै पनि सर्त उल्लङ्घन नगरेको अवस्था र सम्झौताबमोजिम प्रतितपत्र खोल्ने दायित्व कृषि सामग्री कम्पनीको भएकोमा आफैँ प्रतितपत्र नखोल्ने तर कार्यसम्पादन जमानत जफत गर्ने विपक्षको निर्णयमा दूषित मनसाय रहेको प्रस्ट हुन्छ । यस्तो दूषित मनसाय राखी सम्झौताको सर्तबमोजिम कार्य गर्न प्रारम्भबाट नै अवरोध खडा गरी कार्यसम्पादन जमानत जफतको निर्णय गर्नु सार्वजनिक निकायको असल चरित्रको कार्यक्षेत्रभन्दा बाहिरको विषय हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.१४)</p>
१७१.	<p><u>निर्णय नं. ९५६६ - लगानी सुरक्षित गरी कानूनबमोजिमको क्षतिपूर्ति रकमसमेत दिलाई भराई पाउँ ।</u></p> <p>पुनरावेदक र प्रत्यर्थीबिच सर्वसम्मत सम्झौता भई उद्योगमा संयुक्त लगानी गर्न मन्जुर भएकोमा सम्झौताबमोजिमको सेयरको हिस्सा पुनरावेदकले नबुझाएकोमा प्रत्यर्थी प्रतिवादीले उद्योग विभागमा दिएको उजुरीअनुसार विवादको समाधान हुन सकेको देखिँदैन । सो सम्झौताको पालनामा सम्झौता गर्ने पक्षहरूले मध्यस्थताद्वारा आफ्नो विवादको समाधान</p>

	<p>गराउन सक्ने एकातर्फ उपचारको व्यवस्था देखिन्छ भने अर्कोतर्फ कानूनबमोजिम भएका निर्णयमा क्षतिपूर्तिबाट कसरी कुन क्षतिबाट नोक्सानी भएको भन्ने स्थापित नहुँदासम्म क्षतिपूर्ति दिलाउन सकिने अवस्था नहुने ।</p> <p>क्षतिपूर्ति कानूनमा क्षति पुऱ्याउने र क्षति पर्नेका बिचको बदनियत वा त्यस्तो घटनालाई वस्तुनिष्ठ तवरबाट देखाइएको हुनुपर्छ । कानूनबमोजिम भएका निर्णयमा निर्णयकर्ताले दूषित कार्य गरेको वा कानूनको पालना नगरेको अवस्थामा पनि तहतह हुँदै त्यस्तो निर्णय सच्याउन सक्ने व्यवस्था भइरहेको देखिँदा प्रत्यक्ष हानि भएको सबुद निवेदक पक्षले गुजार्न नसकेको अवस्थामा क्षतिपूर्ति भराउन सकिने नदेखिने ।</p> <p>उद्योग विभागले कानूनबमोजिम कारवाही गर्न कम्पनी रजिस्ट्रारको कार्यालयमा पठाएकोमा कम्पनी रजिस्ट्रारको कार्यालयले कम्पनीको १० प्रतिशत सेयर लिने सेयर धनीले माग गरेमा विशेष साधारण सभा बोलाई दिन सक्ने कम्पनी ऐन, २०६३ को दफा ८२९(४) को कानूनी व्यवस्थाअनुसार बोलाएको विशेष साधारण सभाको निर्णयानुसार कम्पनीलाई एकल सेयरधनी भएको कम्पनीमा परिणत गरी सोहीबमोजिम प्रबन्ध पत्र र नियमावलीमा भएको संशोधन तथा अभिलेखीकरण गरेको कार्य पनि रितपूर्वक नै देखिएको र प्रत्यर्थीलाई सजायको स्पष्ट दाबी नभई सजाय गर्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.७)</p>
१७२.	<p><u>निर्णय नं. १५७० - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>जग्गामा आफ्नो हक स्वामित्व कायम भएको व्यहोराको वस्तुनिष्ठ प्रमाण भने पेस गर्न सकेको देखिँदैन । आफूले निरन्तर भोगचलन गरेको जग्गा भनी जिकिर लिएपनि राज्यको एकलौटी स्वामित्वभिन्न रहेको वनक्षेत्रको जग्गामा आफ्नो हक स्थापित भई नसकेको अवस्थामा निरन्तर जोतभोग गरेकै आधारमा स्वामित्व कायम हुनुपर्छ भन्ने जिकिर स्वामित्व सम्बन्धी विधि शास्त्रीय मान्यताभिन्न पनि नपर्ने ।</p> <p>कुनै वस्तु माथिको कब्जा र भोगाधिकार स्वामित्व प्राप्तीको आधार बन्न सक्छ तर स्वामित्व प्राप्त भई नसकेको वस्तुमाथि व्यक्तिको अनन्त अधिकार भने कायम हुन सक्दैन । कब्जा, भोग र स्वामित्व बिचको मान्यतामा यहि आधारभूत भिन्नता रहेको हुन्छ । राज्यले निर्दृष्ट गरेको विधी र प्रक्रियाबाट मात्र वस्तु माथि व्यक्तिको स्वामित्व कायम हुन सक्ने हुँदा आफ्नो स्वामित्व कायम भई नसकेको जग्गा माथि राज्यको कुनै निकायले अतिक्रमण गर्नु न्यायसङ्गत नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.४)</p> <p>जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा वितरण भएकै आधारमा समस्याको निराकरण भने हुन नसक्ने हुँदा यस्तो अवस्थामा जो जसलाई जग्गाधनी प्रमाणपुर्जा प्रदान गरिएको हो ती व्यक्तिहरूका नाउँमा सम्बन्धित मालपोत कार्यालयमा दर्ता सेस्ता कायम हुनुपर्ने, सम्बन्धित जग्गाको लगत फेरबदल हुनुपर्ने (जस्तै वनक्षेत्रलाई आवादिमा परिणत गर्नुपर्ने), सो जग्गाको प्रचलित कानूनबमोजिमको तिरो भरो (मालपोत कर) कायम हुनुपर्नेलगायतका तमाम विधि र</p>

	<p>प्रक्रियाहरू पुरा भएपश्चात् मात्र सो जग्गामा सम्बन्धित व्यक्तिको एकलौटी साम्पत्तिक हक प्राप्त हुने ।</p> <p>आफूले जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा प्राप्त गरेको भएपनि सो सम्पत्तिको पूर्ण उपभोग गर्न पाउने पूर्ण स्वामित्व र वैधानिक अधिकार प्राप्त भई नसकेको अवस्थामा राज्यले नियन्त्रण गर्न सक्ने नै हुन्छ । स्वभावैले भूस्वामित्वको अन्तिम स्वामी राज्यनै हो भन्ने विधिशास्त्रीय मतलाई नकार्न पनि सकिँदैन । तर पनि व्यक्तिको स्वामित्वसम्बन्धी अधिकारलाई भने निश्चित प्रक्रिया पुरा गरेर मात्र अतिक्रमण गर्न मिल्छ । तथापी प्रस्तुत रिट निवेदनका सम्बन्धमा आफ्नो स्वामित्व कायम भई नसकेको जग्गालाई सामुदायिक वन क्षेत्रभित्र पारियो भन्ने तर्क मनासिब नदेखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं.५)</p>
<p>१७३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५७८ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ५७ मा "कर्जा असुलीसम्बन्धी व्यवस्था" भई उपदफा (१) मा "... ऋणीले इजाजत प्राप्त संस्थालाई लेखिदिए वा इजाजतप्राप्त संस्थामा राखेको धितो सुरक्षालाई कर्जा रकम असुलीको प्रयोजनार्थ इजाजतप्राप्त संस्थाले लिलाम बिक्री वा अन्य कुनै व्यवस्था गरी आफ्नो सावाँ ब्याज असुलउपर गर्न सक्नेछ" भन्ने कानूनी व्यवस्थाअनुसार ऋणीले आफूले लिएको कर्जा रकम भुक्तान नगरेमा कर्जा सुरक्षणको रूपमा रहेको घरजग्गासमेतका सम्पत्ति कानूनबमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरी इजाजतप्राप्त संस्थाले आफूले लिनुपर्ने सावाँ ब्याजसमेतको लेना रकमबापत लिलाम गर्नसक्ने हुँदा त्यस्तो लिलाममा सबैभन्दा बढी मूल्यमा धितो सकार गर्ने व्यक्तिको नाममा धितो बिक्री गर्ने निर्णय गरी दा.खा. गर्न पठाएको कार्यलाई अवैध भन्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं.७)</p>
<p>१७४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५९१ - उत्प्रेषण</u></p> <p>करार भनेको सम्बन्धित पक्षले आफूहरूबीच लागू हुने गरी स्वतन्त्र सहमतिमा गरेको कानूनबमोजिमको सम्झौता हो । त्यसैले करारका सर्तहरू सम्बन्धित पक्षका लागि बन्धनकारी हुन्छन् र तिनीहरूको पालना गर्नु करारका पक्षहरूको कानूनी दायित्व बन्दछ । करार कानून सम्बन्धित करारका पक्षहरूलाई लागू हुने दायित्वसम्बन्धी कानून हो । करारबमोजिम पूरा गर्नुपर्ने दायित्व कुनै एक पक्षले पूरा नगरेको अवस्थामा अर्को पक्षले पूरा गर्नुपर्ने दायित्वबाट छुटकारा पाउन सक्दछ । आफैँ दायित्व पूरा गर्न नसक्ने पक्षले अर्को पक्षलाई दायित्व पूरा गर्न बाध्य गर्न नसक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं.४)</p> <p>सारभूतरूपमा कार्य सम्पन्न भएको मान्नका लागि जुन काम वा उद्देश्यका लागि करार भएको हो सो काम वा उद्देश्य पूरा हुने किसिमबाट कार्य भएको हुनुपर्दछ । यस्तो उद्देश्य प्राप्त नभएको अवस्थामा सारभूतरूपमा काम सम्पन्न भएको मान्न नसकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं.७)</p> <p>करारमा नै कार्य सम्पन्नता प्रमाणित गर्ने अधिकार भएको निश्चित अधिकारी र प्रक्रियासमेत तोकेको अवस्थामा त्यसबाहेकको प्रक्रिया अवलम्बन गरी पेस भएको निर्णय (Minutes) लाई</p>

	<p>कार्य सम्पन्नताको आधार बनाउन करारको भावना प्रतिकूल हुने । (प्रकरण नं.८)</p> <p>करारमा नै कार्य सम्पन्नताको प्रमाणपत्र जारी गर्ने जिम्मेवारी कसैलाई तोकेको अवस्थामा त्यस्तो आधिकारिक व्यक्तिले कार्य सम्पन्नताको प्रमाणपत्र जारी नगरी अन्य कुनै व्यक्तिले कुनै बैठकमा भाग लिई निर्णयमा दस्तखत गरेको भन्ने मात्र आधारमा त्यसैलाई कार्य सम्पन्नताको आधार बनाउनु करारको भावना र मान्यताको प्रतिकूल हुने । (प्रकरण नं.९)</p> <p>तेस्रो पक्षबाट काम लगाउने वा नलगाउने भन्ने कुरा ठेक्कादाताको स्वविवेकमा भर पर्ने निजको अधिकारको कुरा हो । ठेक्कादाता नेपाल ओरिण्ड म्याग्नेसाइट कम्पनीले सो अधिकार प्रयोग नगरेको कारण करारबमोजिमको कार्य सम्पन्न भइसकेको अर्थ गर्न नमिल्ने हुन्छ । यसबाट करारबमोजिमको कार्यसम्पन्न भइसकेको भनी यस अदालत पूर्ण इजलासबाट पुनरावलोकनको निस्सा प्रदान गर्दा लिएको आधारसँग सहमत हुन नसकिने । (प्रकरण नं.१०)</p> <p>कुनै पनि सम्झौताको व्याख्या सम्पूर्ण सम्झौताका आधारमा गर्नुपर्ने हुन्छ । कुनै एउटा दफा वा कुनै एउटा अंशलाई मात्र आधार मानेर व्याख्या गर्दा छुट्टै परिणाम निस्कन सक्ने । (प्रकरण नं.१२)</p> <p>जमानी सम्झौताअनुसारको दायित्व कुन समयमा र कहिले प्रारम्भ हुने भन्ने कुरा मुख्य करारका सर्तहरू र जमानीसम्बन्धी करारका सर्तहरूमा भर पर्ने कुरा हो । जमानीकर्ताको दायित्व जहिले पनि दोस्रो (Secondary) हुन्छ । मूल ऋणी वा दायित्व पूरा गर्ने मूल पक्ष (Principal Debtor) ले आफ्नो दायित्व पूरा नगरेको अवस्थामा मात्र जमानीकर्ताको दायित्व सुरु हुन्छ । मूल पक्षको दायित्व नै सुरु नभएको अवस्थामा जमानीकर्ताको दायित्व सुरु हुनै सक्दैन । बहुमत मध्यस्थको निर्णयमा Guarantee Agreement को दफा १ लाई अन्य दफाको सापेक्षतामा नहेरी त्यसलाई निरपेक्ष (Absolute) प्रावधानका रूपमा व्याख्या गरेको अवस्था छ । सम्झौताका कुनै पनि प्रावधानलाई अन्य प्रावधानको परिपालनामा आश्रित नरहेको भनी एकाङ्गीरूपमा व्याख्या गर्दा Guarantee Agreement को समग्रतालाई बेवास्ता हुन जाने । (प्रकरण नं.१३)</p> <p>सम्झौता सर्तरहित हो वा सर्तयुक्त हो भन्ने कुरा जमानत सम्झौताको समग्र व्यवस्थाहरूको आधारमा निर्णय गरिन्छ । जमानतसम्बन्धी करार भनेकै कुनै व्यक्तिले आफूले पूरा गर्नुपर्ने दायित्व पूरा नगरेमा त्यस्तो दायित्व तेस्रो पक्षले पूरा गर्ने गरी भएको करार हो । यस आधारमा हेर्दा पनि कुनै दुई पक्षबीच भएको करारले सिर्जना गरेको दायित्व कुनै व्यक्तिले पूरा नगरेको अवस्थामा त्यस्तो दायित्व म पूरा गर्नेछु भनी पहिलो करारका कुनै पक्ष र अर्कै तेस्रो पक्षका बीचमा भएको करार नै जमानतसम्बन्धी करार हुने हुँदा जमानतसम्बन्धी करारलाई सबै अवस्थामा सर्तरहित मान्न सकिँदैन र प्रस्तुत विवादसँग सम्बन्धित जमानत सम्झौतालाई सर्तरहित भनी मान्न सकिने अवस्था नहुने । (प्रकरण नं.१४)</p>
--	---

१७५.	<p>निर्णय नं. १६११ - उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध / अधिकारपृच्छ</p> <p>वस्तुतः नियमितरूपमा दर्तावाला करदाताले बुझाउनु पर्ने विवरण वा कर नबुझाएको अवस्थामा सम्बन्धित निकायले त्यस्तो कर असुलीका लागि के कस्तो कारवाही गर्ने भन्ने कुराको कानूनमा नै स्पष्ट र पर्याप्त व्यवस्था रहेको देखिन्छ । कानूनले स्वाभाविकरूपमा लिने गति र दिशालाई राज्यका जिम्मेवार निकायले अधिकारको बाहुबलमा वा अन्य कुनै उद्देश्यका लागि असाधारण र अतिरञ्जित ढङ्गले परिचालन गर्नु जरूरी हुँदैन । नियमितरूपमा बुझाउनु पर्ने करदाताले कर नबुझाएकोमा कर विवरण दाखिल गराउने वा तिर्न तिराउन लगाउने वैधानिक संयन्त्र र प्रक्रिया छँदाछँदै विना कुनै मनासिब र विश्वसनीय तथ्य एवं आधार राजस्व अनुसन्धान विभाग र सो संस्थालाई प्राप्त अधिकारको आधार देखाई क्रियाशील बनाउन पनि जरूरी नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १५)</p> <p>आयकर र मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन जस्ता ऐनहरू विशेष ऐन हुन् । ती ऐनमा निश्चित गरिएका प्रक्रियाहरू सोहीबमोजिम मात्र प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ । ती ऐनमा व्यवस्था भएका कुराहरूको हकमा अन्य सामान्य ऐनको व्यवस्था क्रियाशील हुँदैनन् । यो कानूनको सामान्य सिद्धान्त नै हो । आयकर र मूल्य अभिवृद्धि कर ऐनले कर प्रशासनको सम्बन्धमा गरेको व्यवस्थाहरूलाई स्वचालितरूपमा क्रियाशील गराउनुको साटो राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐनको एकाएक क्रियाशील गराउनु पनि उपयुक्त हुँदैन । खास प्रयोजनका लागि लागू रहेका विशेष ऐनहरू र सोअन्तर्गत संस्थापित निकायहरू आफ्नो जिम्मेवारीको काममा असफल वा अकर्मण्य भएमा बाहेक नियमित कानूनबाट स्थापित त्यस्ता निकायलाई यो वा यसो गर्नु भनी कुनै पनि विषयमा निर्देशित गर्ने गरी अर्को निकायबाट हुने कुनै पनि रूपको हस्तक्षेप स्वीकार्य नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १६)</p> <p>वस्तुतः कर विवरण दाखिल गर्न गराउन वा कर असुलीको काम बाँकी रहनु भनेको राजस्वको चुहावट गरेको भन्ने हुँदैन । स्वभावैले कर चुहावट भनेको करछलीको अवस्था हो । कर छल्ने कुरा फौजदारी कार्य हो । कर असुलीको सामान्य प्रक्रियालाई करछलीको रूपमा सहजै परिभाषित गर्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १७)</p> <p>राजस्व चुहावट अनुसन्धान र नियन्त्रण ऐनको अस्तित्व, त्यसको प्रभावकारिता एवं सान्दर्भिकतालाई इन्कार गर्न नमिल्ने भए पनि अख्तियारको दुरुपयोग गरेको वा राजस्व छलीजन्य वा चुहावटजन्य कार्य गरेको देखिने कुनै कार्य भएको कुरा प्रथम दृष्टिमा देखिन नआएपछि कसैको पनि घर, कार्यथलो आदिमा बलात् हस्तक्षेप गरी खानतलासीसमेत गर्न सकिन्छ भन्ने कुरा जायज हुन सक्तैन । व्यक्तिको घर बसोबास वा कार्यथलोको खानतलासी भनेको कसुरजन्य कार्यको अनुसन्धानको एउटा परिपक्व स्थितिमा जरूरी देखिन आएको अवस्थामा मात्र गरिने कार्य हो । त्यसैले यो कार्य अति नै संवेदनशील पनि हुन्छ । यसबाट</p>
------	---

खानतलासी गरिने व्यक्ति, निजको परिवार र सोसँग सम्बद्ध हुन आउने कतिपय अन्य व्यक्तिको हकहित र प्रतिष्ठासमेत जोखिममा परेको हुन्छ । त्यसैले खानतलासीको कार्य कुनै पनि निकायले आफ्नो अधिकार वा सोको रवाफ देखाउने हिसाबले गर्ने कार्य कदापि होइन । यसको आवश्यकता र औचित्य प्रमाणित नगरीकन खानतलासीको अधिकार प्रयुक्त हुन सक्तैन । साथै कानूनको सीमा र विधिसम्मत प्रक्रिया पुन्याएको छैन भने खानतलासीको नतिजासमेत ग्राह्य र स्वीकार्य हुँदैन । त्यसमा पनि कानून व्यवसायसँग जोडिएको संवेदनशीलतालाई कुनै अर्थमा र हदमा पनि उपेक्षा र अनदेखा गरी खानतलासी लिन नमिल्ने ।

(प्रकरण नं. १८)

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले संविधान प्रदत्त आफ्नो अधिकारक्षेत्रभित्र रही अख्तियारको दुरुपयोग गरेको विषय र आफूले कारवाही गर्न सक्ने कुराको यकिन गरी कारवाही अधि बढाउनु पर्नेमा त्यस्तो गर्न नसकी अन्य कानूनबमोजिम अन्य निकायलाई भएको अधिकारको विषयमा अधिकारक्षेत्र बाहिर गई निर्देशित गरी निवेदकको ल फर्ममा खानतलासीको स्तरसम्म पुन्याएको कार्य विधिसम्मत भन्न मिल्ने । त्यस्तो प्रकृतिको निर्देशित कारवाही अधि नबढाउनु, रोक्नु र अब आइन्दा आफ्नो अधिकारक्षेत्रको सीमाभित्र रहेर कानूनले निर्दिष्ट गरेको कार्यविधि पुन्याएर मात्रै कार्य गर्नु भनी विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगलाई र राजस्व अनुसन्धान विभागले पनि आफ्नो कानूनी अधिकारअन्तर्गत विधिसम्मतरूपमा प्राप्त सूचना र अनुसन्धानको आधारमा कानूनबमोजिम विवेकसम्मत हिसाबले गर्नुपर्ने काम सुचारु गर्नेबाहेक अन्यथा काम नगर्नु भनी परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने ।

(प्रकरण नं. २३)

कानूनबमोजिम तिर्न बुझाउनु पर्ने कर वा अन्य शुल्कहरू कानून व्यवसायीले समेत तिर्नु पर्दछ । राज्यको अख्तियारीअन्तर्गत बनेको कानूनबमोजिम व्यवसायको अनुमति प्राप्त गरी प्राप्त शुल्क वा आयमा लाग्ने कानूनबमोजिमको कर तिर्नु सबै कानून व्यवसायीको पनि कर्तव्य हुने ।

कानूनी राज्यको प्रहरीको हिसाबले कानूनको उल्लङ्घन गर्न नदिने र कानूनको रक्षा गर्नुपर्ने ज्ञान, अनुभव र सीपको अपेक्षा गरिने व्यवसायीले कानूनअन्तर्गत गर्ने व्यवसायबाट प्राप्त लाभबापत तिर्नुपर्ने कानूनबमोजिमको कर नतिरेको अवस्थामा सो व्यवसाय र व्यवसायप्रतिको जनताको आस्था समाप्त हुन्छ । आयअनुसार कर तिर्नु व्यवसायीको धर्म पनि हो । तसर्थ प्रचलित कानूनबमोजिम करदातामा दर्ता हुने, नियमितरूपमा आयको विवरण राख्ने, कानूनबमोजिम बुझाउनु पर्ने आयलगायतको विवरण बुझाउने र निर्धारित कर तिर्ने जस्ता कार्यहरू कानून व्यवसायसँग सम्बद्ध प्रतिष्ठा र गौरवको पनि विषय हुनाले यसतर्फ सबै कानून व्यवसायीहरू सचेत रहन र आफ्नो कानूनी कर्तव्य पूरा गर्नबाट चुक्न नहुने ।

(प्रकरण नं. २४)

<p>१७६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६१३ - उत्प्रेषण / परमादेश</u> नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा८९(१) मा “कानूनबमोजिम बाहेक कुनै कर लगाइने र उठाइने छैन” भन्ने व्यवस्था भएको पाइन्छ। आयकर ऐन, २०५८ को दफा २(ब) मा शुल्कलाई समेत करको परिभाषामा समेटेकोले सरकारी कोषमा जम्मा हुने गरी असुल गरिने कर, शुल्क वा अन्य रकमसमेत करको परिभाषाको दायरामा आउँने हुँदा विपक्षीहरूले निवेदकबाट वन विकास कोषबाट भनी रसिद काटी असुल गरेको शुल्क पनि कर कै रूप हो भन्ने मान्नु पर्ने हुन्छ। यसरी कर लगाउने, उठाउने जस्तो करसँग सम्बन्धित विषयलाई सारवान कानूनमा नै स्पष्टरूपमा समेटिएको हुनु पर्ने र त्यस्तो सारवान् कानून संविधानअनुसार नै बनेको हुनु आवश्यक हुने। बजेट वक्तव्यको आधारमा निर्देशिका जारी गरी कर लगाउन वा उठाउन पाउने प्रावधान नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ ले प्रदान गरेको देखिन्छ। करसँग सम्बन्धित कुराहरू ऐनले स्पष्ट अधिकार दिएकोमा बाहेक निर्देशिका जारी गरी सोही निर्देशिकाको आधारमा मात्र कुनै शुल्क तोक्नु, उठाउनु र अदालतले जारी गरेको आदेशसमेत पालन नगर्नु प्रजातान्त्रिक शासन पद्धतिको मर्मविपरीत हुन जान्छ। निर्देशिकाको भरमा कुनै रकम दैदस्तुर कुनै पनि बहानामा उठाउन नपाउने अवस्थामा वन विकास कोष निर्देशिका जारी गरी रकम उठाएको विपक्षीहरूको सो कार्य संविधान एवम् कानून प्रतिकूल रहेको देखिन आउने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.७)</p>
<p>१७७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६१५ - उत्प्रेषण / परमादेश</u> ऊर्जा मन्त्रालयले पनि कानूनबमोजिम आफूले गर्नुपर्ने कार्यमा अनुचित हस्तक्षेप ग्रहण वा सहन गरी आफ्नो विवेक नै प्रयोग नगरी निर्देशितरूपमा निर्णय गरेको कानूनसङ्गत मान्न नमिल्ने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.१७)</p> <p>देशको ऊर्जा आवश्यकता र ऊर्जा उत्पादनको सम्भावना हेरी ऊर्जा उत्पादनको लागि निजी क्षेत्रको सहभागिता प्रशस्त गर्नुको औचित्यमा प्रश्न गर्नुपर्ने अवस्था छैन। विद्युत् उत्पादन वा सर्वेक्षण अनुमति पत्रहरू जारी भएपछि तिनको भावनाबमोजिम कार्य प्रगतिको अपेक्षा सधैं रहिरहन्छ। अनुमतिपत्र प्रदान भएपश्चात उत्पादनतर्फ पहल भएन भने त्यसको नकारात्मक प्रयोजन देखिन जान्छ। त्यस्तो प्रवृत्ति रहन नदिन सदैव सचेत हुनुपर्ने हुन्छ। पहिचान गरिएका सम्भाव्य ऊर्जा स्रोतहरूको सर्वेक्षण अनुमति जारी भएपछि कार्य सञ्चालनको स्तरमा इमान्दार प्रयास गर्दागर्दै काबुबाहिरको परिस्थिति परी वा स्वाभाविक अन्य कारणहरूले तोकिएको अवधिभित्र कार्य सम्पन्न गर्न नसकी कानूनको तोकिएको अधीनमा रही नवीकरण वा अन्य नयाँ अनुमतिपत्र जारी गराई पाउन माग गरेको अवस्थामा भए गरेको प्रगति, कार्य सम्पन्न हुन लाग्न सक्ने थप समय र क्रियाकलाप अनि प्रवर्द्धकको क्षमता आदि कुराको अधीनमा मुनासिब समय र अवसर दिएर पूरा गराउनु सबैको हितमा हुने।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.१८)</p>

	<p>वस्तुतः देशभित्र रहेका प्राकृतिक स्रोतको स्वामी राज्य नै भएको नाताले त्यस्तो प्राकृतिक स्रोत तथा सम्पदाको परिचालनको लागि कानूनको अधीनमा रही सर्वेक्षण अनुमति प्रदान हुने र अनुमति प्राप्त गरेका व्यक्ति वा संस्थाले प्राप्त अनुमतिको अधीनमा रही कार्य गर्नुपर्ने हुन्छ । इमानदारी साथ काम गर्दै जाँदा समयाभाव भई कानूनसम्मत आधार देखाई पुनः अनुमतिपत्र माग गर्नुलाई वैध अपेक्षा नै मान्नु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १९)</p>
<p>१७८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६४५ - बैंकिङ कसुर</u></p> <p>मुद्दामा जाहेरवालाको भूमिका निभाएको संस्थाले नै प्रस्तुत मुद्दा बैंकिङ कसुरअन्तर्गत कायम हुन नसक्ने भनी स्पष्टरूपमा निर्णय गरी पत्राचारसमेत गरिसकेको देखिएको हुँदा अभियोगपत्रमा उल्लेख भएजस्तो बैंकिङ कसुरअन्तर्गतको कार्य भयो भन्नु कानूनसङ्गत, मनासिब र तर्कसङ्गत देखिन आउँदैन । बैंकिङ कसुरजस्तो गम्भीर प्रकृतिको कसुर स्थापित हुन सोबमोजिमको गम्भीर कार्य घटित भएको कुरा वस्तुनिष्ठरूपमा वादीले प्रमाणित गर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>कानून र कानून प्रदत्त अधिकारको गलत वा लापरवाहीयुक्त प्रयोगबाट व्यक्तिको कानूनप्रदत्त हक र सुविधा अतिक्रमित हुनुहुँदैन भन्ने सार्वजनिक पदाधिकारीले सदैव ख्याल राख्नुपर्दछ । सार्वजनिक जवाफदेहीको पद समाल्ने पदाधिकारीले कुनै पनि ऐन कानूनद्वारा तोकिएको प्रावधानको सही र समानरूपले पालना र कार्यान्वित गर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>१७९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६४६ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>जमानीको सिद्धान्तअनुसार मुख्य कारणीले तिर्नुपर्ने ऋण निजबाट असुलउपर नभएमा वा बहन गर्नुपर्ने दायित्व निजले पूरा गर्न नसकेमा जमानतकर्ताले कबुल गरेको रकम निजले लेखिदिएको सुरक्षणबाट असुलउपर गरी दायित्व बहन गराइन्छ । यसरी जमानतकर्ताको दायित्व असीमित हुने नभई जमानी बसेको अंकसम्म सीमित हुने हुन्छ । जमानीको दायित्व निजले कबुल गरेको रकमको हदसम्म मात्र सीमित हुने हुँदा जमानीकर्ताले आफूले कबुल गरेको रकम तिरे बुझाएमा सोबापत निजले सुरक्षणको रूपमा दिएको धितो फरफारक हुन सक्दैन भन्न मिल्दैन । जमानतसम्बन्धी करारअनुसार जमानीकर्ताको दायित्व पालना गराउने सन्दर्भमा जमानतको दायित्व पूरा गर्ने जानकारीको सूचनासहितको उचित मौका जमानतकर्तालाई प्रदान गर्नुपर्ने हुन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p> <p>बैंकले कानूनको अख्तियारी प्रयोग गरी लिलाम गर्दछ भने त्यो न्यायोचितरूपमा भएको देखिनुपर्छ । आफूले लिएको धितो अवमूल्यन गर्ने अनि आफैं सकार गर्ने बैंक सञ्चालक समितिको कार्य स्वच्छ बैंकिङ अभ्यासभित्र पर्छ भन्न मिलेन । बैंकले धितो लिलाम सकार गरेपछि पनि आफूले सकारेको मूल्य तिरी जमानतकर्ताले तत्कालै आफ्नो सम्पत्ति फिर्ता लैजान चाहेमा सम्बन्धित धितोवालालाई सो अवसर दिनु न्यायोचित हुन्छ । धितो अवमूल्यन</p>

गर्ने अनि आफैँले छिटोछिटो सकार गर्ने प्रवृत्तिले ऋण असुल गर्नेभन्दा पनि धितोमा रहेको सम्पत्तिमा हस्तक्षेप गर्न खोजेको देखिन जान्छ । जसबाट बैंकले ऋणीप्रति गरेको व्यवहार न्यायोचित र स्वच्छ नभई शोषणजन्य हुन जाने हुन्छ । तसर्थ इजाजत प्राप्त संस्थाले प्रवाह गर्ने ऋण, लगानीकर्ता (investors), निक्षेपकर्ता (Depositors) समेतको रकममध्येबाटै हुने भएकाले त्यस्तो ऋणलाई डुब्न पनि दिनु हुँदैन र अनावश्यकरूपमा ऋणीलाई शोषणसमेत गर्न नहुने ।

(प्रकरण नं. १२)

बैंकले घाटाको व्यापार गर्नुपर्छ भन्ने होइन । तर बैंक र यसका ग्राहक ऋणीबीचको सम्बन्ध आ-आफ्नो हितको प्रतिस्पर्धा गर्ने नभई दुवैको हित र एकआपसको पारस्परिक र परिपूरक सहयोग गर्ने प्रकृतिको हुनुपर्छ । यस्तो सिद्धान्तबाट बैंकिङ कारोबारहरू निर्देशित हुनु जरूरी हुन्छ । अन्यथा बैंकलाई लाभैलाभ हुने र ऋण लिन पर्ने बध्यताको फाइदा उठाई ऋणीलाई आर्थिक र कानूनी हिसाबले बोझपूर्ण सर्तहरू समावेश गरी लगानीकर्ताको अधिनस्थ पर्ने, पार्ने नियत राखेमा बैंक र यसका ग्राहकबीच सन्तुलित सम्बन्ध विकसित हुन सक्दैन । जसले अर्थतन्त्रमा सकारात्मक योगदान दिनुको सट्टा नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्छ । बैंकले ऋणी वा जमानत दिनेको सम्पत्ति लिलाम गराउनेतर्फ भन्दा ऋणको उद्देश्य कार्यान्वयन गरी लाभदायक स्थिति खडा गर्न सहयोग गर्नुपर्दछ । ऋणीको सम्पत्ति नै लिलाम गर्नुपर्ने अवस्था आइपर्छ भने या त ऋण लगानीको निर्णय नै गलत थियो वा ऋणीले ऋण दुरुपयोग गरेको हुनुपर्दछ । प्रस्तुत विवादमा बैंकको ऋण दुरुपयोग भएको छ भन्ने मिसिलबाट देखिन आएको देखिँदैन । बैंकको उद्देश्य यस्तो विषम स्थिति खडा गर्ने हुन सक्दैन । उत्पादनशील उद्यम गर्न सहयोग गर्ने उद्देश्य भएको हुनुपर्दछ । बैंकको सम्पर्कमा आउने ऋणी समाप्त हुने र ऋणीको सम्पत्तिबाट बैंकले अनुचित लाभ हासिल गर्ने दृष्टिकोण ग्राह्य वा न्यायसङ्गत हुन नसक्ने ।

(प्रकरण नं. १५)

जमानत गरिदिने व्यक्तिले आफूले मन्जुर गरेको जमानतको रकम दाखिला गरेको खण्डमा निजले सुरक्षणको रूपमा दिएको सम्पत्ति पूर्ववत् जमानत सुरक्षणको रूपमा रोक्का राखिरहनु औचित्यपूर्ण नहुने ।

(प्रकरण नं. १६)

जमानतको कागज गर्दा ऋण साधन नभएसम्म जमानीले दायित्व व्यहोर्नु पर्ने गरी अथवा जमानी दिनेको सम्पत्ति फुकुवा नहुने प्रकृतिको विवरण समावेश गरिएको छ भन्ने पनि तर्क गर्न सकिएला तर जमानीलाई ऋणीकै स्थानमा राख्ने गरी लिखत गर्ने गराउने अनावश्यक सर्त घुसाउनेजस्ता कार्य तथा व्यवहारहरू स्वच्छ र उचित मान्न सकिँदैन । यथार्थमा बैंकहरूले असल लगानीकर्ताको व्यवहार देखाउनुपर्छ । जमानीको सान्दर्भिक र वाञ्छित हदभन्दा बढी विस्तार गरी कागज गर्ने गराउने प्रवृत्ति सिद्धान्ततः उचित हुँदैन । त्यसैले त्यस्ता प्रयासहरू ठीक देखिँदैन । तसर्थ बैंकहरूले लिखत गराउँदाको ढाँचामा र शैलीमा परिवर्तन गर्नसमेत जरूरी देखिने ।

(प्रकरण नं. १७)

१८०.	<p>निर्णय नं. ९६६५ - उत्प्रेषण / परमादेश</p> <p>इनर्जी शुल्क ग्राहकले विद्युत् उपभोग गरेको अनुपातमा लाग्ने शुल्क भएकोले यो ऊर्जा आपूर्तिसँग सम्बन्धित रहेको देखिन्छ भने डिमान्ड शुल्क कुनै पनि ग्राहकले विद्युत् माग गरेको निश्चित के.भि.ए. को आधारमा लिइने शुल्क भन्ने देखिन्छ । डिमान्ड शुल्क सम्बन्धित ग्राहकले माग गरेको सर्वसाधारण उपभोक्ताले पाउनेभन्दा फरक क्षमता प्राप्ति र एकै पटक बढी परिमाणको ऊर्जाको भण्डार (Reserve) गरिदिने सेवाबापत लिइने शुल्क भएकोले डिमान्ड शुल्कलाई विद्युत् महसुल शुल्कको रूपमा व्याख्या गरी विद्युत् आपूर्तिसँग सम्बन्धित गरी हेर्न नमिल्ने ।</p> <p>सर्वसाधारण उपभोक्ताले भन्दा बढी क्षमता डिमान्ड गरेअनुरूप त्यस्तो ऊर्जा प्राप्त गर्न विशेष क्षमताको जडान, त्यसको सुरक्षण, मर्मत सम्भार आदिको प्रबन्ध अर्थात् आवश्यक थप प्रबन्ध पनि गर्नुपर्ने हुन्छ । विद्युत् प्रसारण हुँदा अरु साधारण स्थानमा विद्युत् परिणाम प्रवाहभन्दा यस्तो डिमान्ड गर्ने ग्राहकले माग अनुरूपको बढी विद्युत् परिमाण प्राप्त गर्दछन् । विद्युत् खपत अनुरूपको रकम माग गर्नु एउटा कुरा हो भने अरु सर्वसाधारण ग्राहकभन्दा बढी क्षमता सहितको विद्युत् आपूर्तिको सुविधा प्राप्त गर्नु अर्को कुरा हो । त्यसैले डिमान्ड शुल्क स्थिर लागतसँग सम्बन्धित देखिन आएको हुँदा यसलाई ऊर्जा आपूर्तिसँगमात्र सीमित गरी हेर्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>परमादेशको आदेश जारी हुनका लागि सार्वजनिक दायित्व बहन गर्ने अधिकारीले कानूनबमोजिम गर्नु पर्ने कार्य नगरेको वा गर्न नहुने कार्य गरेको अवस्था रहेको देखिनु पर्ने हुन्छ । कानूनबमोजिमको अख्तियारी पाएको निकायले कानूनको अख्तियारी प्रयोग गरी गरेको काम कारबाहीका सम्बन्धमा परमादेशको आदेश जारी गर्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
१८१.	<p>निर्णय नं. ९६८५ - उत्प्रेषण / परमादेश</p> <p>बैंकिङ् व्यवसाय विश्वासमा आधारित व्यवसाय हो । राष्ट्र बैंकले बैंकहरूको संस्थागत विकास गर्दै बैंकिङ् कारोबारलाई विश्वासिलो, जिम्मेवार र व्यवस्थित बनाई उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्नुपर्ने हुन्छ । सोबमोजिमको कामकारवाही नियमित र व्यवस्थित गर्न तथा ऋण असुलउपर तथा धितो फुकुवालागत आवश्यक निर्देशन दिनसक्ने अधिकार नेपाल राष्ट्र बैंकलाई भएको नै देखियो । यसरी ऐनद्वारा प्राप्त अधिकारबमोजिम दिएको निर्देशन र सोबमोजिम लक्ष्मी बैंकले धितो फुकुवा गर्ने निर्णय र सो निर्णयको कार्यान्वयनसमेतलाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।</p> <p>कुनै पनि व्यक्ति वा संस्थाले आफूले ऋण लिँदा कबुल गरेअनुसारको समय अवधिभित्र ऋण बुझाउनु निजको बाध्यात्मक दायित्व हो । ऋण लिँदा कबुल गरेको सर्तअनुसार ऋण तिर्ने जिम्मेवारीबाट पन्छन खोज्ने कसैलाई पनि कानूनले सहयोग गर्न सक्दैन । सञ्चालकहरूका बीचमा भएको विवादका कारण निर्धारित समयभित्र आफूले लिएको ऋण रकम चुक्ता गर्नुपर्ने दायित्वबाट पन्छन मिल्दैन भने नियमबमोजिम साँवा ब्याजसमेत तिर्ने ऋणीको हकमा</p>

	<p>दायित्व निरन्तरता रहिरहन पर्ने पनि होइन । तसर्थ नेपाल राष्ट्र बैंकले मिति २०७२।२।२४ मा दिएको निर्देशन र सोबमोजिम लक्ष्मी बैंकले मिति २०७२।९।३० मा धितो फुकुवा गर्ने निर्णय गरी सो निर्णयको कार्यान्वयनसमेत भएको कानूनसम्मत् नै देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>१८२.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७०२ - उत्प्रेषण</u></p> <p>कतिपय कम्पनीहरू नयाँरूपमा निर्माण गरिएका हुन्छन भने कतिपय कम्पनीहरू पुराना कम्पनीलाई पुनर्संरचना गरी आधारभूतरूपमा पूर्ववर्ती कम्पनीलाई नै निरन्तरता दिने गरी नयाँ नामाकरण सहित संस्थापित गरिन्छन । कुनै कम्पनी नयाँ रूपमा निर्माण गरिएको मानिनका लागि पुरानो कम्पनीको अस्तित्व सम्पूर्णरूपमा समाप्त भएको तथ्य देखिनु आवश्यक हुन्छ । नामको लागि मात्र नयाँ कम्पनी खडा गरी पुरानो कम्पनीको सम्पत्ति र स्रोतमा सञ्चालन भएको कम्पनीलाई छुट्टै नयाँ अस्तित्व वा हैसियतको कम्पनी भनी मान्न मिल्दैन । कम्पनी कानूनको वृहद् अवधारणातर्फ दृष्टिगत गर्दा नाम र व्यवस्थापनमा गरिएको सामान्य परिवर्तन कै कारणबाट पूर्ववर्ती कम्पनीको दायित्वबाट नयाँ नाम दिइएको कम्पनीले छुट पाउने अवस्था रहन्छ भन्नु न्यायोचित हुनेसमेत नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. २)</p> <p>रिट निवेदक कम्पनीले सोल्टी होटलसँग सम्झौता गरी क्यासिनो नेपाल रहेकै स्थानमा नयाँ क्यासिनो सञ्चालन गर्दा बन्द भएको क्यासिनो सञ्चालनकै अचल सम्पत्ति र प्राविधिक सामाग्रीहरूको प्रयोग गरी क्यासिनो माजोङ्गको नामबाट नयाँ क्यासिनो सञ्चालन गरेको देखिन्छ । होटल सोल्टीको क्यासिनो सञ्चालन अनुमति ग्रहण गर्दाका बखत क्यासिनो माजोङ्ग र सोल्टी होटलबीच भएको मिति २०६९।७।२४ को सम्झौतामा पूर्व क्यासिनो सञ्चालन हुँदा बाँकी रहेको बक्यौता कर र अन्य दायित्व क्यासिनो माजोङ्गको हुने भनी उल्लेख गरेको देखिँदा क्यासिनो माजोङ्ग नयाँ कम्पनीको रूपमा खडा भएपनि पूर्ववर्ती कम्पनीको दायित्व व्यहोर्न नपर्ने गरी स्वतन्त्र रहेको भनी मान्न सकिएन । उक्त मिति २०६९।७।२४ को सम्झौताको बुँदा नं ८.२ अनुसार क्यासिनो नेपालका कर्मचारी सम्बन्धित दायित्व निवेदक क्यासिनो माजोङ्गले स्वीकार गरेको देखिँदा नयाँ नामको कम्पनी दर्ता भएको सम्मको कारणबाट उक्त दायित्व बहन गर्न नपर्ने स्थिति देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>“रूपमा” नयाँ कम्पनी दर्ता गरी क्यासिनो माजोङ्ग सञ्चालन गरेको देखिए पनि “सारमा” पूर्व कम्पनीलाई नै नाम परिवर्तन गरी पूर्णजीवन दिएको भन्ने देखिन आउँछ । सारभूतरूपमा पूर्व कम्पनी क्यासिनो नेपालसँगको सम्बन्ध समाप्त भएको नदेखिएको अवस्थामा नयाँ कम्पनी दर्ता भई नयाँ नाम प्राप्त गरेको र सोही आधारमा नयाँ स्वरूपमा कम्पनी सञ्चालन भएको आधारमा मात्र रिट निवेदक क्यासिनो माजोङ्ग उपर पूर्ववर्ती क्यासिनो नेपालको दायित्व सरेको छैन भनी मान्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>

<p>१८३.</p>	<p>निर्णय नं. १७३६ - उत्प्रेषण / परमादेश</p> <p>लेखापरीक्षणको सेवा करारीय सम्झौतामार्फत प्रदान गरिने हुँदा सेवा लिने वा दिने विषयमा करारका सर्तहरू तोक्न पक्षहरू स्वतन्त्र रहने हुन्छन् । आ-आफ्ना संस्थासँग सम्बन्धित ऐनहरूले सेवा लिने दिने विषयमा सामान्य मार्गदर्शन गरेपनि करारीय सम्झौता र त्यसका बारेमा पक्षहरूमा रहने स्वायत्ततालाई अंकुश लगाएको मान्न मिल्ने सामान्यतः हुँदैन । तर करारीय स्वतन्त्रताको प्रयोग गर्दा अन्य दुइवटा कानूनी व्यवस्थाहरूलाई भने अनदेखा गर्न नमिल्ने ।</p> <p>चार्टर्ड एकाउन्टेन्सहरूको सेवा शुल्क तोक्दा कुनै सम्झौता गरिएको वा सम्झौता गर्ने प्रयास गरिएको भन्ने छैन तथापि न्यूनतम शुल्क तोक्ने जुन कार्य भयो सो कार्यको प्रकृति हेर्दा उक्त कार्य प्रतिस्पर्धाको विरुद्ध नै हुने देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>वस्तु वा सेवाको स्वच्छ प्रतिस्पर्धा कायम गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई खुला, उदार, बजारमुखी तथा प्रतिस्पर्धी बनाई व्यावसायिक क्षमता विकास गरी अन्तराष्ट्रिय लेखामान तथा लेखापरीक्षकको स्तर कायम गर्न लेखामानको मापदण्ड कायम गर्दै कामको प्रकृतिअनुसार करार ऐन, २०५६ को साथै प्रचलित अन्य कानूनहरूलाई समेत ध्यानमा राख्दै सेवाको गुणस्तर कायम गरी एउटा निश्चित मापदण्ड बनाउन कुनै आपति हुने देखिएन । पारिश्रमिकको हकमा सेवा लिने र दिनेबीच आपसी सम्झौताबमोजिम तय हुने कुरालाई ध्यानमा राखेर अन्य कानूनहरूमा भएको व्यवस्थासमेतलाई सम्बोधन गर्दै उपभोक्ताको हितलाई ध्यानमा राखी विशेष परिस्थितिमा न्यूनतम शुल्कभन्दा पनि कममा सेवा लिन / दिन सक्ने गरी सो सम्बन्धमा मार्गदर्शक व्यवस्थासम्म विपक्षी परिषद्बाट हुन सक्ने देखिँदा एकांकीरूपमा सेवा शुल्क तोकेको विषय कानूनसम्मत् रहेको भन्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p>
<h3>११. राष्ट्रसेवक कर्मचारी</h3>	
<p>१८४.</p>	<p>निर्णय नं. १५२२ - उत्प्रेषण / परमादेश</p> <p>वस्तुतः रिट निवेदकलाई प्रतिष्ठानले दिएको नियुक्ति पत्रमा नै ६ महिना परीक्षणकालको अवधि सन्तोषजनक भएमा रिट निवेदकको पद स्वतः स्थायी कर्मचारी हुने भन्ने उल्लेख भएको र निजलाई प्रतिष्ठानले पटक पटक बढुवा गरी सञ्चयकोषसमेत कट्टा गरिएको सन्दर्भमा सो नियुक्ति पत्रको शिरमा “करार” भन्ने शब्दावली उल्लेख भएको आधारमा रिट निवेदक करारमा नियुक्त कर्मचारी भएको भन्न मिल्ने भएन । रिट निवेदक करारमा नियुक्त कर्मचारी नभई विपक्षी प्रतिष्ठानको स्थायी कर्मचारी भएको देखिएको पृष्ठभूमिमा निवेदकलाई सेवाबाट हटाउनु पर्दा श्रम ऐन, २०४८ को कानूनी प्रक्रियाको अनिवार्यरूपमा अवलम्बन गर्नुपर्ने देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>

	<p>वस्तुतः नियुक्त गर्ने अधिकारीबाट नै सेवाबाट हटाउन पाउने अधिकार सर्वस्वीकृत मान्यता र सिद्धान्त रही आएको छ । यो सिद्धान्त र मान्यतालाई यस अदालतले विभिन्न मुद्दाहरूमा ग्रहण गरी आत्मसात गरी आएको पाइने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.७)</p> <p>रिट निवेदकलाई मिति २०६९।४।२३ र २०६९।४।३२ मा स्पष्टीकरण माग गर्दा प्रतिष्ठानका प्रबन्ध निर्देशकबाट माग गरिएको देखिए पनि मिति २०६९।८।२४ मा सेवाबाट हटाउनेसम्बन्धी कारवाही निमित्त वरिष्ठ प्रबन्धकबाट भएको देखिएकाले अनधिकृत पदाधिकारीबाट गरिएको सेवाबाट हटाएको कार्य स्वतः कानून प्रतिकूल एवम् यस अदालतले प्रतिपादन गरेका नजिर सिद्धान्तसमेतको प्रतिकूल देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.८)</p>
<p>१८५.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५२४ - उत्प्रेषण</u></p> <p>रिट निवेदकले बागलुङ जिल्ला अदालतमा फिराद पत्र दिन जाँदा नै बागलुङ नगरपालिका कार्यालय र सो कार्यालयका कर्मचारीसमेतलाई प्रतिवादी बनाई नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा ८ र ९ समेतका हकाधिकारमा आघात पुऱ्याएकोले दफा १८ बमोजिम क्षतिपूर्तिसमेतको दाबी लिएको देखिन्छ । उक्त ऐनको दफा १८ को व्यवस्थाअनुसार दफा ८ वा ९ बमोजिम चल अचल सम्पत्ति अपहरण गरेमा वा नोकसानी पारेकोउपर क्षतिपूर्तिको लागि उजुर गर्नु पर्दा पुनरावेदन अदालतमा नालिस गर्नुपर्ने स्पष्ट कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ । रिट निवेदकले उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाबमोजिम क्षतिपूर्तिको दाबी लिई पुनरावेदन अदालतमा फिराद दिनुपर्नेमा जिल्ला अदालतमा फिराद दिन गएको देखिएकाले क्षेत्राधिकारको अभावमा जिल्ला अदालतबाट भएको दरपिठ आदेश कानूनसम्मत देखिन आउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.४)</p> <p>रिट निवेदकले आफ्नो दाबी नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा १७(३) बमोजिमको क्षतिपूर्तिको लागि भएकोमा जिल्ला अदालतमा पनि क्षतिपूर्तिको फिराद लाग्नेमा दरपिठ गरेको नमिलेको भनी निवेदकतर्फबाट उपस्थित कानून व्यवसायीले लिनुभएको जिकिरका सम्बन्धमा हेर्दा उक्त ऐनको दफा १७ को उपदफा (३) अन्तर्गतको व्यवस्था स्वतन्त्ररूपमा क्षतिपूर्ति भराइदिने व्यवस्थासँग सम्बन्धित नभई दफा १७ को उपदफा (१) बमोजिम परेको उजुरीका सम्बन्धमा उपदफा (२) बमोजिम निषेधाज्ञा जारी हुने अवस्थामा आकर्षित हुने व्यवस्था भएको भन्ने देखिन आउँछ । यो व्यवस्था निरपेक्षरूपमा दाबी गरिने क्षतिपूर्तिको उजुरीसँग सम्बन्धित नभई दफा १७ सँग मात्र सीमित रहेको देखिएकाले ऐनको दफा ८ र ९ विरुद्धको हर्जानाको दाबी भएको अवस्थामा पुनरावेदन अदालतमा नै उजुर गर्नुपर्ने स्पष्ट कानूनी प्रावधान दफा १८ मा व्यवस्थित भएकाले यस्तो उजुरी जिल्ला अदालतमा लाग्ने भन्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.५)</p>

<p>१८६.</p>	<p>निर्णय नं. ९५२६ - रकम असुल</p> <p>गलत कार्य एउटाले गर्ने तर त्यसको भागिदार अर्को हुने हुन सक्दैन । गलत कार्य जसले गर्छ त्यसैले नै आफूले गरेको कार्यबाट पुग्न गएको हानि नोक्सानी तिर्नु बुझाउनु पनि दायित्व हुन्छ । नियुक्ति गरेकै कारणले नियुक्त कुनै कर्मचारीले हिनामिना गरेको रकम त्यस्तो कर्मचारीलाई नियुक्त गर्ने पदाधिकारीबाट असुल गराउनु पर्छ भन्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. २)</p> <p>कर्मचारी नियुक्ति गर्ने पदपूर्ति समितिको अध्यक्षता गरेकै नाताले त्यस्तो समितिको सिफारिसमा कुनै कर्मचारीले लापरवाही गरी काम गरेको कारण पुग्न गएको हानि नोक्सानीको दायित्व पदपूर्ति समितिको अध्यक्षता गर्ने व्यक्तिले व्यक्तिगतरूपमा लिनुपर्छ भन्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ४)</p> <p>अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को दफा १२क मा “सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले अनुचित कार्य गरी नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई हानि, नोक्सानी पुऱ्याएकोमा त्यस्तो हानि नोक्सानी सम्बन्धित व्यक्तिबाट भरिभराउ गर्न वा आयोगले उपयुक्त ठानेको अन्य आवश्यक कारवाही गर्नका लागि सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीलाई लेखी पठाउनेछ ।” भन्ने कानूनी व्यवस्थाअनुसार गर्नको लागि पनि सर्वप्रथम त प्रतिवादी केशव स्थापितले अनुचित कार्य के गरेको हो सो कुरा स्पष्ट हुन जरूरी हुन्छ । सो सम्बन्धमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले नै स्पष्ट गर्न सकेको छैन । दोस्रो, अनुचित कार्य गरेको भनी स्पष्टसँग आरोप नै लगाउन नसकेको व्यक्तिबाट हानि नोक्सानी भराउने भन्ने प्रश्न आउँदैन । उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाअनुसार हानि नोक्सानी पुऱ्याएको विषयमा उपयुक्त ठानेको अन्य आवश्यक कारवाही केही गर्नको लागि आयोग आफैँले सक्ने नभई सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीलाई लेखी पठाउनेसम्म हो । आयोग आफैँले रकम भरी भराउको आदेश दिन नसक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १०)</p> <p>सार्वजनिक पदाधिकारीबाट भएको अख्तियारको दुरुपयोग वा भ्रष्टाचारको विषयमा अनुसन्धान गर्ने निकाय आयोग आफैँले न्याय निरूपण वा हिसाब किताबको अन्तिम निर्णयकर्ता निकायको स्थान ग्रहण गर्न नमिल्ने ।</p> <p>देवानी दायित्वको विषयमा अनुसन्धान गरी अन्तिम निर्णय गर्ने अधिकार नभएको आयोगले देवानी दायित्व निर्धारण गरी रकम भरी भराउको आदेश दिनसमेत नमिल्ने ।</p> <p>देवानी दायित्व पुरा गर्न लगाउनु पर्ने हो र देवानी दायित्वसम्बन्धी विवाद उठ्न सक्छ भने कानूनबमोजिम मुद्दा चलाउनु पर्ने हुन्छ वा कानूनबमोजिमको अन्य उपाय अपनाउनु पर्ने हुन्छ । तर अधिकारै नभएको र कानूनमा उल्लेखै नभएको विषयमा हस्तक्षेप गरी कसैउपर देवानी दायित्व निर्धारण गर्न आयोग असक्षम देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा आयोगले केशव स्थापितउपर रकम निर्धारण गरी निजबाट रकम असुल गर्ने गरी गरेको निर्णय कानूनी अधिकारक्षेत्र विहीन देखिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ११)</p>
-------------	---

	<p>काठमाडौं महानगरपालिकाका तत्कालीन प्रमुख रहेका प्रतिवादी केशव स्थापितले निर्णय कार्यान्वयन गराउन नसकेको भनेर निजउपर अर्को व्यक्तिले पुरा गर्ने दायित्व स्थानान्तरण गरी रकम असुल गराउन मिल्दैन । अनुमानित आय सम्पूर्णरूपमा हरहालतमा असुल हुन्छ भनेर मान्ने आधार कानून र तथ्ययुक्तसमेत देखिँदैन । अनुमानित रकम असुल हुन नसक्नुको वैध कारण भएमा त्यसको निराकरण पनि कानूनी तरिकाले नै गर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२)</p> <p>चुङ्गीकरको उठ्न बाँकी रकम उठाउने एकमात्र आधारको रूपमा रहेको अधिकार प्रत्यायोजन लिखतभन्दा बाहिर गई आयोगले स्वेच्छाले काठमाडौं महानगरपालिकाका तत्कालीन प्रमुखलाई किटान गरी दायित्व सिर्जना गर्ने वा निजबाट रकम असुल गर्ने निर्णय गर्न सक्ने कानूनी आधार देखिँदैन । भ्रष्टाचार वा अख्तियारको दुरुपयोगको कसुरमा अनुसन्धान एवम् अभियोजन गर्ने आयोगले अदालतको स्थान ग्रहण गरी कसैउपर देवानी दायित्व सिर्जना गर्ने गरी निर्णय गर्न सक्ने अधिकार कुनै कानूनले दिएको देखिँदैन । रकम हिना मिना गर्ने मुख्य करणीलाई छुट दिई गैर व्यक्तिलाई आरोपित गर्ने कार्यले दण्डहीनता मौलाउने र निर्दोषिताले दण्डित हुने अवस्था सिर्जना हुन जाने हुँदा त्यसतर्फ अभियोजनकर्ता संवेदनशील हुन जरूरी हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १३)</p>
<p>१८७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५५८ - उत्प्रेषण</u></p> <p>राज्यका हरेक निकायहरूले आफूबाट भएका हरेक काम कारवाही र निर्णयको कानूनी आधार देखाउन सक्नु पर्ने हुन्छ, देखाउन नसके त्यस्ता काम कारवाही र निर्णयले वैधता प्राप्त गर्न सक्दैन । कानूनद्वारा सृजित व्यक्तिको अधिकारमा आघात पुग्ने गरी मनोगत र स्वेच्छाचारी (Arbitrary) किसिमले निर्णय गर्नु हुँदैन । कुनै कानूनद्वारा सृजित व्यक्तिको अधिकारलाई सो कानूनअन्तरगत बनेको नियम वा कुनै नीतिगत निर्णयका आधारमा खोस्न वा कुनै सीमा बन्देज लगाउन मिल्दैन । कानूनद्वारा निर्धारित पूर्वसर्तहरू पूरा भएको अवस्था भएमा सोबमोजिम गरी दिनु प्रत्येक निकायको दायित्व हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>रिट निवेदकहरूले स्तरवृद्धिका माध्यमबाट नियुक्ति हुने र खुला प्रतियोगिताबाट नियुक्ति हुने कर्मचारीहरूको बिचमा वृत्ति विकासका अवसरहरू फरक हुने भएकोले लोक सेवा आयोगले आफूहरूलाई खुला प्रतियोगिताबाट नियुक्ति हुन रोक लगाउने गरी गरेको निर्णयबाट आफूहरूलाई मर्का पर्न गएको भन्नेसमेत जिकिर लिएको सन्दर्भमा स्तरवृद्धि र खुला प्रतियोगिताबाट नियुक्ति हुने प्रक्रियामा अन्तर भई जिम्मेवारी वितरण गर्ने हिसाबले पनि निवेदकहरूले आफ्नो वृत्तिविकासको मार्ग पहिल्याउन नपाउने भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>

<p>१८८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५५९ - धितो रहेको जग्गा गैरकानूनीरूपमा फुकुवा गरी भ्रष्टाचार गरेको ।</u> मतिथारको सम्बन्धमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा २२ मा "यस ऐनमा अन्यत्र छुट्टै व्यवस्था भएकोमा बाहेक यस ऐनअन्तर्गत सजाय हुने कुनै कसुरको मतिथारलाई त्यस्तो कसुर गर्ने राष्ट्रसेवक वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई हुने सजायको आधा सजाय हुनेछ । तर कसुर गर्ने राष्ट्रसेवक वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई त्यस्तो कसुर गरेबापत नगदी, जिन्सी वा अन्य कुनै सुविधा वा लाभ उपलब्ध गराई दिने वा आफूले लिने मतिथारलाई कसुर गर्ने व्यक्तिसरह नै सजाय हुनेछ" भन्ने व्यवस्था रहेको अवस्थामा जुन कामको लागि जग्गा धितो राखेको हो सो काम नै सम्पन्न नभइसक्योको अवस्थामा त्यसरी धितोमा राखेको जग्गा फुकुवा हुन सक्दैन । सो कुरा जान्दाजान्दै प्रतिवादी शिवकुमार अग्रवालले जग्गा फुकुवा गर्न विभिन्न व्यक्तिहरूलाई परिचालन गरेको भन्ने कुरा निजकै स्वीकारोक्तिबाट पुष्टि भएको देखिन्छ । यिनै विश्लेषित आधार एवं कारणबाट गैरकानूनी जग्गा फुकुवा गर्ने कार्यमा निजको सहयोगीको भूमिका रहेको पुष्टि भएकोले निजलाई मतिथारमा सजाय गरेको विशेष अदालत, काठमाडौंको मिति २०६६।३।१५ को फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>गैरकानूनी कार्यको परिणामस्वरूप प्राप्त हुने लाभ पनि गैरकानूनी नै हुने हुन्छ । विवादित जग्गा गैरकानूनी तरिकाले फुकुवा गराउन निजको संलग्नताको पुष्टि नभएको भएपनि त्यस्तो जग्गा आफ्नो नाममा हा.ब. लिई अर्केलाई बिक्री गरी बिगो रु. ५३,३७,५००।- (त्रिपन्न लाख सैंतिस हजार पाँच सय रुपैयाँ) गैरकानूनी लाभ लिएकोमा विवाद नदेखिँदा जग्गा फुकुवा गराउने कार्यमा आफ्नो संलग्नता पुष्टि नभएकाले बिगो तिर्न नपर्ने भन्ने प्रतिवादी नरेश अग्रवालको पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखिँदैन । आफूले विवादित जग्गा बिक्री गरी नगद लाभ लिएको कुरामा स्वीकारै गरी अन्य जग्गा धितो राख्नसमेत मन्जुरी जनाएको तथ्यबाट निजले विवादित जग्गाको बिक्रीबाट गैरकानूनी लाभ लिएको भन्ने कुरा प्रमाणित भएकोले त्यसरी लाभ लिएको बिगो रकम रु. ५३,३७,५००।- (त्रिपन्न लाख सैंतिस हजार पाँच सय रुपैयाँ) निजबाट काठमाडौं महानगरपालिकाले भराई लिन पाउने गरी विशेष अदालत, काठमाडौंले गरेको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १०)</p>
<p>१८९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५६१ - उत्प्रेषण / परमादेश</u> सरकारी कर्मचारीहरू आफ्नो कार्यसमयमा सचेत र संवेदनशील भई सेवाग्राहीलाई सेवा प्रवाह गरेको अवस्थामा मात्र असल शासन (Good Governance) को मूल्य र मान्यताले सार्थकता पाउन सक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>कुनै पनि निजामती कर्मचारीले सेवाग्राहीलाई मोबाइल फोनको प्रयोगलगायतको कुनै पनि कारणबाट सेवा प्रवाह गर्नेक्रममा ढिलासुस्ती गरेको अवस्थामा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ५९, ६० र ६२ अनुसार विभागीय प्रमुखसमक्ष उपचार माग गर्ने वैकल्पिक उपचारको</p>

	<p>बाटो विद्यमान रहेको देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.७)</p> <p>व्यक्तिगत सोचाइ र रोजाइमा आधारित न्याय होइन पद्धति र प्रक्रियामा आधारित न्याय वाञ्छनीय हुन्छ तसर्थ मनोगत र अनुमानको आधारमा दायर भएको प्रस्तुत रिट निवेदनको माग दाबीबमोजिमको आदेश जारी हुन सक्ने अवस्थाको विद्यमानता देखिन नआउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं.९)</p>
<p>१९०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५६५ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>कुनै पदाधिकारीको त्रुटि वा भुलको कारण कुनै कर्मचारीलाई निजले प्राप्त गरेको कानूनी हकबाट वञ्चित गर्न मिल्दैन । कुनै पदाधिकारीको त्रुटि वा भूलको कारण कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन फाराममा पुनरावलोकन समितिबाट मूल्याङ्कन हुन छुट भएको अवस्थामा त्यस्तो कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन फाराम पेस गर्ने कर्मचारीलाई बढुवाबाट वञ्चित गर्ने हो भने कर्मचारीको पदोन्नति सम्बन्धित प्रावधान कानूनी हकको रूपमा नभई कुनै पदाधिकारी वा कार्यालयको स्वेच्छामा निर्भर रहन जाने ।</p> <p>यस्तो अवस्थामा आफूले बढुवा गराउन चाहेको कर्मचारीको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन फाराम सुपरिवेक्षक, पुनरावलोकनकर्ता तथा पुनरावलोकन समितिबाट मूल्याङ्कन गराइराख्ने र बढुवा गराउन नचाहेको कर्मचारीको फाराम मूल्याङ्कन नै नगराई राख्ने प्रवृत्तिको विकास हुने ।</p> <p>कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन फाराम भरी समयमा पेस गर्ने कर्तव्य पुरा गरेको अवस्थामा आफ्नो गल्ती वा दोष बेगर अन्य पदाधिकारीको त्रुटि वा भुलको परिणाम आफ्नो दायित्व पुरा गर्ने कर्मचारीले भोगनुपर्दछ भन्नु न्यायोचित नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>
<p>१९१.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५७९ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>प्रहरी ऐन, २०१२ मुलुकमा हुने अपराधलाई रोक्ने र पत्ता लगाउने सुयोग्य साधन बनाई शान्ति र व्यवस्था कायम राख्न निर्माण गरिएको भन्ने उक्त ऐनको प्रस्तावनाबाट झल्कन्छ । कुनै पनि संगठनभित्र अनुशासन, मर्यादित व्यवहार र आचरणको अपेक्षा राखिए जस्तै प्रहरी संगठनभित्र पनि त्यसको खाँचो हुन्छ नै । संगठनभित्र हुने अनुशासनहीन कार्य रोक्न, त्यस्तो कार्य गर्नेलाई सजाय गर्न र अन्यलाई पनि विद्रोह जस्तो कार्यमा दुरुत्साहित नहुन् भन्ने उद्देश्यले समेत उचित र पर्याप्त सजाय गरी अनुशासन वहाल राख्न जरूरी हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>रिट निवेदकहरूले प्रहरी संगठनमा विरोध प्रदर्शन गरेको कुरा रिट निवेदनमा नै उल्लेख गरेको पाइन्छ । रिट निवेदनमा आफूले गरेको कार्य सशस्त्र विद्रोह नभएको भन्ने पनि जिकिर लिएको सन्दर्भमा हेर्दा सशस्त्र प्रहरी ऐन, २०५८ मा गरिएको सशस्त्र विद्रोहको परिभाषाअनुसार नेपाल राष्ट्रको सार्वभौमसत्ता, अखण्डता वा राष्ट्रिय एकतामा खलल पर्ने कार्य नगरेको भन्ने कुराको आधार लिएको देखिन्छ । सशस्त्र प्रहरी ऐनले गरेको परिभाषा सशस्त्र प्रहरीको लागि</p>

	<p>भएको र त्यसलाई सोही प्रसङ्ग र अर्थमा बुझनुपर्ने हुन्छ जबकी प्रहरी ऐनमा उल्लिखित सशस्त्र विद्रोहको अर्थ प्रहरी ऐनकै सन्दर्भमा नै हेर्नुपर्ने हुन्छ । यसमा सशस्त्र प्रहरी ऐन, २०५८ को व्यवस्था आकर्षित हुन नसक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ४)</p>
१९२.	<p><u>निर्णय नं. ९५९५ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>निवृत्तभरणसम्बन्धी व्यवस्था सामाजिक सुरक्षाबापत सेवा निवृत्त भएपछि निवृत्त कर्मचारीलाई दिने सुविधा हो भन्ने तथ्यमा पनि विवाद छैन । पुनरावेदक राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकबाट सेवा निवृत्त भएको देखिँदा सोही बैंकको कर्मचारी विनिमायवलीले गरेको व्यवस्था नै हेरी निर्णय गर्नुपर्ने ।</p> <p>राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक सेवा विनियमावली, २०६१ को विनियम ५९(३) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा तर यस विनियमबमोजिम निवृत्तिभरण पाइरहेको कर्मचारीले दोहोरो निवृत्तिभरण पाउने छैन र निवृत्त भइसकेपछि विवाह गरेमा त्यस अवस्थामा पति वा पत्नीले पाउने छैन भन्ने व्यवस्था भएको देखिन्छ ।</p> <p>इच्छाइएको व्यक्तिमा श्रीमान् वा श्रीमतीको नाम उल्लेख गरिनु भनेको सेवा निवृत्त कर्मचारीको मृत्यु भएपछि इच्छाइएको व्यक्तिले सामाजिक सुरक्षाबापतको सुविधा लिन पाउनु हो । जब कि राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक कर्मचारी विनियमावली, २०६१ को विनियम ५९(३) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशले सेवा निवृत्त भएपछि विवाह गरेमा त्यस्तो सुविधा नपाउने गरी सीमा तोकिदिएको पाइने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p>
१९३.	<p><u>निर्णय नं. ९६०४ - परमादेश / उत्प्रेषण</u></p> <p>निवेदकले करकाप र जोरजुलुमपूर्ण तरिकाले बाध्यतामा राजीनामा दिएको, स्वेच्छाले राजीनामा नदिएको, सहप्राध्यापकको राजीनामा स्वीकृत गर्ने कार्य कानूनसम्मत नदेखिएको, रोजगारीसम्बन्धी नागरिक स्वतन्त्रताको हनन् भएकोसमेत देखिँदा निजलाई सहप्राध्यापक पदबाट बञ्चित गर्ने कार्य नियमसंगत भएको देखिएन भने SMS सम्बन्धी २ जनाको निजी मामिलामा सचेत नगराई वा सफाइको मौकासमेत नदिई पद र रोजगारी नै हरण गर्ने कार्य मनासिब मान्न नसकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ९)</p>
१९४.	<p><u>निर्णय नं. ९६७९ - उत्प्रेषण</u></p> <p>लगातार ३० दिनभन्दा बढी प्रतिष्ठानमा उपस्थित नभई गयल भएमा सेवाबाट हटाउन सकिनेछ भन्ने उल्लेख भएको हुँदा उक्त नियमावलीको व्यवस्थाले स्वतः कामदार कर्मचारीलाई ३० दिनभन्दा बढी गयल हुने बित्तिकै हटाइहाल्ने भन्ने होइन, त्यसका पनि निश्चित सर्तहरू पूरा गर्नुपर्ने देखिन्छ । श्रम ऐनको दफा ५१(ग२) मा उक्त लगातार ३० दिनभन्दा बढी समयसम्म प्रतिष्ठानमा उपस्थित नभएमा भन्ने खराब आचरणमा कारवाही गर्दा दफा ५३ बमोजिम सुनुवाइको मौका दिन स्पष्टीकरण सोध्नुपर्छ त्यसरी स्पष्टीकरण सोध्दा</p>

	<p>जवाफ दिन पनि ७ दिनको म्याद दिनुपर्ने हुन्छ । उक्त नियमावलीको नियम ३७(२) बमोजिमको कसुर र दफा ५१(ग२) बमोजिमको कसुर एउटै भएको हुँदा समान कसुरमा एउटामा सुनुवाइको मौका दिएर हटाउनु पर्ने र अर्कोमा सुनुवाइको मौका नदिई हटाउन सकिन्छ भन्ने अर्थ गर्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p> <p>प्रतिष्ठानमा काम गर्ने कामदार कर्मचारीले ऐन र नियमावलीद्वारा निषेध गरिएका काम गरेमा त्यस्ता कामदार वा कर्मचारीलाई तोकिएको सजाय गर्न पाउने कुरामा विवाद छैन तर त्यसरी सजाय दिँदा कानूनद्वारा निर्धारित प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्ने हुन्छ । ऐनद्वारा सेवाबाट हटाउने वा कुनै सजाय दिनुअघि त्यसबारे सम्बन्धित कर्मचारी वा कामदारलाई जानकारी दिनु सम्बन्धित प्रतिष्ठानको दायित्व हो र त्यस्तो दायित्वबारे श्रम ऐन, २०४८ को दफा ५३ ले झन स्पष्ट गरेको छ । आफूलाई लागेको अभियोगबारे जानकारी पाउनु सम्बन्धित कामदार वा कर्मचारीको अधिकारको विषय हो र प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तको आधारमा समेत त्यस्तो अधिकार राख्ने ।</p> <p>प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त र ऐनको स्पष्ट व्यवस्था रहँदा रहँदै पनि नियममा त्यस्तो व्यवस्था नभएको भन्नु एकांगी व्याख्या हुन जान्छ । कुनै ऐन नियमको व्याख्या गर्दा सो ऐन नियमको सम्पूर्ण व्यवस्था र त्यसको उद्देश्यको आधारमा गर्नुपर्छ, एउटा दफा वा नियमलाई मात्र टेकी अन्य दफा वा नियमका व्यवस्थालाई बेवास्ता गरी ऐनका दफा र नियमको व्याख्या गर्न नमिल्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ७)</p>
<p>१९५.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६८२ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ३३ को उपदफा ३ बमोजिम अनिवार्य अवकाशको गणनाको प्रयोजनको लागि कर्मचारीको उमेर सेवामा प्रवेश गर्दा निजले पेस गरेको शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्मदिन वा वर्षबाट हुन आएको उमेर वा नागरिकताको प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्मदिन वा वर्षबाट हुन आएको उमेर वा निजले भरेको वैयक्तिक विवरणमा लेखिदिएको जन्ममिति वा वर्षबाट हुन आएको उमेरमध्ये जुन उमेरबाट निज पहिले अवकाश हुन्छ सोही आधारमा गणना गरिने कानूनी व्यवस्था भएको देखिन्छ । उपर्युक्त कानूनी व्यवस्थाले प्रस्ट तथा द्विविधारहित व्यवस्था गरेको छ । यस्तो अवस्थामा कानूनी व्यवस्थाको स्पष्ट प्रावधानको स्थानमा व्याख्याको गुन्जायस रहँदैन । उल्लिखित कागजात, प्रमाणपत्रहरू मध्ये जुन कागजमा उल्लिखित जन्म मितिको आधारमा पहिले अवकाश हुन्छ सोही मितिबाट कर्मचारीको अनिवार्य अवकाश हुने निर्विवाद हुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ३)</p>
<p>१९६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७२३ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकहरू मध्येबाट गर्नुपर्ने र प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकहरू नभएको अवस्थामा प्रहरी नायब महानिरीक्षकहरू मध्येबाट</p>

प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्न सकिने देखियो । त्यसरी नियुक्ति गर्दा: (क) जेष्ठता (ख) कार्यकुशलता (ग) कार्यक्षमता (घ) उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने क्षमता (ङ) नेतृत्व प्रदान गर्न सक्ने कुशलता, तथा (च) आफूभन्दा मुनिको प्रहरीलाई प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने सामर्थ्य भएका व्यक्तिलाई नियुक्त गर्नुपर्ने गरी योग्यता निर्धारण गरिएको पाइयो । प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा कानूनद्वारा निर्धारित उल्लिखित छ वटा योग्यताको वस्तुगत आधारमा परीक्षण गरिनु अनिवार्य देखिन्छ । उल्लिखित योग्यतामध्ये कुनै कुरालाई नहेर्ने वा अनदेखा गर्न मिल्दैन । नियममा उल्लेख भएअनुसारका योग्यतासम्बन्धी समग्र पक्षमा विचार गरी वस्तुगत आधारमा निर्णय गरिएको छ भन्ने कुरा निर्णयसम्बन्धी अभिलेखबाट अभिव्यक्तरूपमा देखिनु पनि पर्दछ । यो केवल निर्णयकर्ताको आत्मगत सन्तुष्टि (Subjective Satisfaction) वा सामूहिक विवेक (Collective Wisdom) को विषय मात्र नहुने ।

(प्रकरण नं. ३)

प्रहरी महानिरीक्षक पदमा “नेपाल सरकारले उपयुक्त देखेको उम्मेदवारलाई” बढुवा गरिने कुरा प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा प्रस्ट र किटानीरूपमा उल्लेख भएको छ । शक्तिपृथकीकरणको सिद्धान्त र मान्यताअनुसार पनि सुरक्षा निकायका प्रमुखलगायतका पदाधिकारीहरूको नियुक्ति गर्ने कार्य सरकारको (कार्यकारिणीको) क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने विषय देखिन्छ । यस कुरामा तर्क-वितर्क गर्नुपर्ने वा द्विविधा हुनु पर्ने कुनै कारण देखिँदैन । निसन्देह: प्रहरी महानिरीक्षक पदमा नियुक्ति (बढुवा) गर्ने अधिकार नेपाल सरकारको हो । तर यो अधिकार प्रयोगका सीमाहरू छन् । सरकारलाई प्राप्त यो अधिकारको प्रयोग स्वेच्छाचारी र निरङ्कुश तवरबाट गर्न मिल्दैन । सरकारले आफ्नो अधिकारको प्रयोग गर्दा वस्तुगत आधारमा, न्यायोचितरूपमा, स्वच्छ र निष्पक्ष तवरबाट गर्नुपर्दछ । कुनै तथ्यगत विवरण नखुलाई अथवा कारणका लागि कारण खुलाई “उपयुक्त देखेको” भन्ने कुराको आडमा मनोवाञ्छित वा स्वेच्छाचारी तवरबाट निर्णय गर्न मिल्दैन । “उपयुक्त देखेको” भन्नुको तात्पर्य वस्तुगत आधार र कारणबाट “उपयुक्त देखेको” भन्ने हो । कुनै उचित, पर्याप्त आधार र कारण नखुलाई “उपयुक्त देखेको” भनी हचुवा, गोश्वारा र मनोगत एवं मनोमानी तवरबाट निर्णय गरिएको कुराले मान्यता पाउन नसक्ने ।

(प्रकरण नं. ४)

बढुवाको कुरा सम्भावित उम्मेदवारहरूको हक र वैध अपेक्षा (Legitimate Expectation) को विषय पनि हो । यसका अतिरिक्त नियुक्तिको विषयलाई सुशासन (Good Governance), कानूनको शासन (Rule of Law), उत्तरदायी र सीमित सरकार (Accountable and Limited Government) सम्बन्धी अवधारणाको सापेक्षतामा पनि हेरिनु पर्दछ । सरकारका प्रशासनिक निर्णयउपर न्यायिक परीक्षण गर्नमा निरङ्कुश र अधीनायकवादी शासन व्यवस्थामा मात्र बन्देज लगाइएको हुन्छ । लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थामा त्यस प्रकारको बन्देजको अवस्था कल्पना गर्न पनि सकिँदैन । यस्ता विषयहरू समेत सम्बोधन होस् भन्ने अभिप्रायले प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा नियुक्तिका आधारहरू उल्लेख भएका हुन् । प्रहरी संगठनमा “योग्य” मात्र नभएर “योग्यतम्” व्यक्तिबाट

नेतृत्व प्रदान हुन सकोस् भन्ने उद्देश्य उक्त नियमावलीमा अन्तरनिहित रहेको छ । नियुक्ति गर्न पाउने सरकारको अधिकार कुनै सीमा-बन्देजरहित पूर्ण-अधिकार (Absolute right) वा कुनै प्रश्न नै उठाउन नपाउने पूर्ण-उन्मुक्ति (Absolute privilege वा immunity) को विषय होइन । निर्णयले कानूनी मान्यता प्राप्त गर्नका लागि विधि र प्रक्रियाको पालना गरिएको तथा न्यायोचित परिणाम सुनिश्चित गरिएको देखिनु वाञ्छनीय हुन्छ । यस प्रकारका विधिसम्मत मान्यता र सम्बन्धित उम्मेदवारको वैध अपेक्षाका कुराहरूलाई नजरअन्दाज गरेर भएको निर्णयले वैधता प्राप्त गर्न नसक्ने ।

(प्रकरण नं. ५)

कानूनद्वारा निर्धारित सर्त र प्रक्रिया प्रतिकूल भएका सरकारका निर्णय स्वभावतः न्यायिक परीक्षण र निरूपणको विषय बन्दछन् । विधि र प्रक्रियाका दृष्टिले त्रुटिपूर्ण देखिएका सरकारका काम-कारवाही तथा निर्णयउपर न्यायिक उपचार प्रदान गर्नु यस अदालतको नियमित तथा सामान्य कार्य-प्रणालीअन्तर्गतको विषय हो । यसलाई अदालतको अधिकारको विषय मात्र नभएर संवैधानिक जिम्मेवारी र कर्तव्यको रूपमा समेत हेरिनु पर्ने ।

(प्रकरण नं. ६)

नियुक्तिका लागि तोकिएको योग्यता सम्बन्धमा विचार गर्दा प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा जेष्ठतालाई पहिलो सर्तको रूपमा उल्लेख गरिएको देखिन आउँदछ । यो “जेष्ठता” भन्ने शब्दलाई “वरिष्ठता” भन्ने अर्थमा पनि बुझ्नु पर्ने हुन्छ । उपलब्ध सम्भाव्य उम्मेदवारहरू मध्ये को जेष्ठ वा वरिष्ठ हो भन्ने कुरा अभिलेखबाट सहजरूपमा यकिन गर्न सकिने कुरा हो । स्थापित तथ्यबाट नै प्रस्ट देखिने वरिष्ठताको निरूपण गर्न अन्य आधार, कारण वा तर्कको सहारा लिई रहनु पर्ने आवश्यकता रहँदैन । प्रहरी महानिरीक्षक पदमा नियुक्तिका लागि जेष्ठता वा वरिष्ठताको खास महत्त्व रहने ।

पदीय सोपानको सिद्धान्त (Doctrine of Hierarchy), नियन्त्रण प्रणाली (Chain of Command) जस्ता कुराको युक्तियुक्त व्यवस्थापनको लागि पनि सुरक्षा निकायहरूको उच्च पदमा नियुक्ति गर्दा जेष्ठता (वरिष्ठता) लाई प्राथमिकताका साथ महत्त्व दिनु पर्ने हुन्छ । जेष्ठता वा वरिष्ठतालाई कुनै उचित, पर्याप्त र मनासिब कारणको अभावमा अवमूल्यन गरियो भने परिणामतः स्वेच्छाचारिता (Arbitrariness) ले प्रश्रय पाउने र सुरक्षा निकायको जनशक्ति व्यवस्थापनमा अनपेक्षित र अवाञ्छित प्रभाव बढने सम्भावना रहन्छ । वरिष्ठतालाई स्थान दिनु प्रहरी संगठनको Chain of Command कायम राख्न पनि आवश्यक हुने ।

यसरी मूल्याङ्कन गरिने तरिका वा आधार विविध प्रकारका हुन सक्दछन् । त्यसमध्ये प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ३१ बमोजिम गरिएको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनलाई एक महत्त्वपूर्ण आधार (Indicator) को रूपमा लिइनु पर्दछ । प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ ले अन्य तहका प्रहरीको बढुवा गर्ने सम्बन्धमा तोकेका प्रक्रिया र मापदण्डभन्दा केही फरक पद्धति महानिरीक्षकको सम्बन्धमा निर्धारण गरेको देखिँदा अन्य तहमा बढुवा गर्दा विविध शीर्षकमा तोकिएबमोजिमको अङ्क-भार महानिरीक्षकको पदमा बढुवाका क्रममा गणना गरिनु पर्ने अवस्था नदेखिने ।

कानूनद्वारा निर्माण गरिएको संयन्त्रबाट भएको कार्य-सम्पादन मूल्याङ्कनलाई एक महत्त्वपूर्ण आधारको रूपमा ग्रहण गर्नु कानूनको मर्यादा, प्रक्रियागत स्वच्छता र निर्णयमा निष्पक्षता कायम राख्ने दृष्टिले वाञ्छनीय देखिन्छ । यसलाई अनदेखा गरेर निर्णयकर्ताको आत्मगत सन्तुष्टिलाई मान्यता दिइयो भने स्वेच्छाचारिताले प्रश्रय पाउने अवस्था रहन्छ । स्वेच्छाचारिताको अवस्था न्यायिक दृष्टिले स्वीकार्य हुँदैन । त्यसैले प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा सम्भावित उम्मेदवारको जेष्ठता वा वरिष्ठता र कार्य-सम्पादन मूल्याङ्कनको अवस्थातर्फ समुचित दृष्टि दिनु अनिवार्य देखिने ।

(प्रकरण नं. ९)

नेपालको संविधानको धारा १२८ को उपधारा (४) मा सर्वोच्च अदालतले गरेका संविधान र कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको सिद्धान्त सबैले पालन गर्नुपर्नेछ भनी उल्लेख भएको छ । यस अदालतबाट विभिन्न विवादका सन्दर्भमा गरिएको व्याख्या र प्रतिपादित सिद्धान्तलाई बेवास्ता गरिएमा कानूनी राज्यको अवधारणालाई साकार पार्ने मान्यतालाई आत्मसात् गरी जारी भएको नेपालको संविधानको मूलभूत भावना, मान्यता र आदर्शप्रति कार्यान्वयनको प्रारम्भिक चरणमा नै अवमूल्यन र कुठाराघात गरेको हुन जान्छ । यसलाई वाञ्छित कुरा मान्न नसकिने ।

(प्रकरण नं. १४)

अन्य तहको बढुवा र महानिरीक्षक पदको बढुवा प्रक्रियामा केही भिन्नता अवश्य छन् । तर यसको तात्पर्य महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको सान्दर्भिकता नै रहँदैन भन्ने पनि होइन । बढुवा, वृत्ति-विकास वा अन्य यस्तै प्रयोजनका लागि कुनै सरोकार र प्रयोजन नै नरहने हो भने कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन फाराम भरिरहनु पर्ने आवश्यकता पनि रहने थिएन । वार्षिकरूपमा गरिने कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनबाहेक अन्य कुनै पनि माध्यमबाट प्रहरी अधिकृतहरूको कार्य सम्पादनको स्तर मूल्याङ्कन गर्ने गरिएको तथ्य मिसिल कागजातबाट देखिन आएन । यस अवस्थामा प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा जेष्ठता र कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनलाई मुख्य निर्णायक आधार (Main Indicators) को रूपमा ग्रहण गर्नु आवश्यक र मनासिब देखिने ।

(प्रकरण नं. १६)

सुरक्षा निकायका पदहरूमा बढुवा गर्दा, नियुक्ति गर्दा वा कुनै प्रकारको सुरक्षा जिम्मेवारी प्रदान गर्दा Chain of Command को स्थिति कायम रहने, यसमा कुनै प्रकारको गडबड पैदा नहुने तर्फ सचेष्ट रहनु पर्ने मान्यता आम रूपमा प्रचलनमा रहेको पाइन्छ । यो Chain of Command कायम गर्ने एउटा महत्त्वपूर्ण प्रणालीको रूपमा वरिष्ठताको आधारमा अवसर दिने तथा जिम्मेवारी वा जवाफदेहिता वहन गराउने कुरालाई लिने गरिन्छ । यो स्थापित मान्यता प्रतिकूल सुरक्षा अधिकारीहरूको अन्यथा पजनी गरियो भने राज्यको सुरक्षा व्यवस्थापन खलबलिने सम्भावना रहन्छ, सुरक्षा व्यवस्थापन प्रभावकारी हुन नसक्ने ।

सुरक्षा व्यवस्थापन दुरुस्त र प्रभावकारी कायम राख्नु र त्यस प्रकारको अवस्था विद्यमान छ भन्ने विश्वास र भरोसा आम नागरिकमा दिलाउनु राज्यको कर्तव्य हो । प्रहरी संगठनको

	<p>जनशक्ति व्यवस्थापन गर्दा अन्यथा कुनै उचित, पर्याप्त र मनासिब कारण विद्यमान नरहेको स्थितिमा वरिष्ठतालाई उपेक्षा गरियो भने यसबाट Chain of Command मा असर पर्न सक्दछ भन्ने पक्षमा पनि पर्याप्त दृष्टि दिनु वाञ्छनीय देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १८)</p> <p>रिट निवेदकको वैध अपेक्षा (Legitimate expectation) अर्को महत्त्वपूर्ण पक्ष हो । लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थामा कानूनले तोकेका सर्त र मापदण्डको अधीनमा रही सार्वजनिक जवाफदेहिताको कुनै पनि पद प्राप्त गर्ने हक नागरिकमा रहेको हुन्छ । व्यक्तिको चाहना, क्षमता र योग्यताका आधारमा कुन पद कसले प्राप्त गर्दछ भन्ने कुराको निर्धारण हुने गर्दछ । खासगरी नियुक्ति वा बढुवाबाट पूर्ति हुने सार्वजनिक जवाफदेहिताको पद प्राप्त गर्ने कुरालाई कसैको कृपा, निगाह वा अनुकम्पाको विषयको रूपमा हेरिनु हुँदैन । यो सम्भावित उम्मेदवारको हक अधिकारको कुरा हो । मानिसले कुनै रोजगारी, पेसा वा व्यवसायको सुरुवात गर्दाको अवस्थामा नै भविष्यको लक्ष र गन्तव्यप्रति पनि दृष्टि दिएको हुन्छ र तदनुसार आफ्नो यात्राको क्रम लक्ष वा गन्तव्यतर्फ अगाडि बढाएको हुन्छ । अनेक परिश्रम, त्याग, समर्पणबाट वैध तरिकाले एउटा चरणमा पुगेको व्यक्तिमा स्वभावतः केही वैध अपेक्षा पनि रहन्छ । यस प्रकारका वैध अपेक्षालाई अकारण हटातरूपमा अस्वीकार गर्नु उचित र विवेकसङ्गत ठहर्न नसक्ने ।</p> <p>वरिष्ठता, अध्ययन, तालिम, पुरस्कार, विभूषण, जिम्मेवारी निर्वाह र कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनसमेतका दृष्टिले हेर्दा निजलाई प्रहरी महानिरीक्षक पदको जिम्मेवारी दिन नहुने कुनै कारण देखिन आउँदैन । यस अवस्थामा निजले प्रहरी संगठनको महानिरीक्षक बन्ने अपेक्षा राख्नु स्वाभाविक छ । यसलाई निवेदकको “वैध अपेक्षा” मान्नुपर्दछ र सार्वजनिक जवाफदेहिताको पदमा रहेका व्यक्तिको यस प्रकारको वैध अपेक्षालाई न्यायोचितरूपमा सम्बोधन गर्नु सरकारको कर्तव्य बन्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १९)</p>
<p>१९७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७३१ - उत्प्रेषण</u></p> <p>वस्तुतः कुनै व्यक्तिको संविधान तथा कानून प्रदत्त हकको कहीं कतैबाट अतिक्रमण भएको र सोउपर उपचारको व्यवस्था नभएको वा उपचारको व्यवस्था भए पनि त्यस्तो उपचार अपर्याप्त वा प्रभावहीन भएको अवस्थामा मात्र यस अदालतको रिट क्षेत्राधिकार आकर्षित हुने हुन्छ । यस अर्थमा यस अदालतको रिट क्षेत्राधिकार आकर्षित हुन पहिलो सर्तको रूपमा कानूनद्वारा सिर्जित भएको त्यस्तो हक, अधिकार कानूनको अख्तियारी प्रयोग गर्ने कोही कसैबाट अतिक्रमित भएको कुरा प्रथमदृष्टि (Prima facie) मा नै स्थापित हुनुपर्दछ । कानूनद्वारा हक नै सिर्जना नभएको अवस्थामा आत्मगतरूपमा हकको हनन् भएको भनी यस अदालतको रिट क्षेत्रमा प्रवेश गर्न र उपचार प्राप्त हुन नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p>

<p>१९८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९७३४ - उत्प्रेषण</u></p> <p>कानूनी व्यवस्थाले एकप्रकारको बिदा लिएकोमा सो बिदा नै उपभोग गर्नुपर्ने र त्यस्तो बिदा प्रसुति र किरिया बिदाबाहेक अरु बिदामा परिणत नहुने व्यवस्था गरेको सन्दर्भलाई विचार गर्दा घरबिदा, बिरामी बिदा, पर्व, भैपरी बिदा लिएकोलाई सो बिदा नै उपभोग गरेको मान्नुपर्ने हुँदा उक्त बिदा अध्ययन प्रयोजनमा खर्च गरेको भएपनि अध्ययन बिदा नै लिएसरहको सुविधा उपभोग गर्न पाउनु पर्छ भन्ने जिकिर न्यायसङ्गत नदेखिने ।</p> <p>तोकिएको अवधिमा पेस नभएको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनको अंक गणनाका सम्बन्धमा निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ७८ख को उपनियम ८ मा “कुनै निजामती कर्मचारीले कुनै वर्षको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन फाराम नभरेमा त्यस आर्थिक वर्षको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनबापत निजलाई सो आर्थिक वर्षको लागि पूर्णाङ्कको पचास प्रतिशत अङ्क दिइनेछ ।” भन्ने व्यवस्था भएको पाइन्छ । प्रस्तुत विवाद सम्बन्धमा हेर्दा यी निवेदकले उक्त आ.व. को कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन फाराम पेस नगरेको कुरा स्वीकार गरेकै देखिन्छ । यसरी पेस नगरेको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनको अंकगणना सम्बन्धमा भएको उल्लिखित व्यवस्थानुसार निजको सो वर्षको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनबापत पचास प्रतिशतका दरले नै अंक गणना हुने देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>कानूनबमोजिम प्राप्त ५ वर्षको अध्ययन बिदा उपभोग गरिसकेको अवस्थामा घरबिदालगायतका थप बिदालाई अध्ययन बिदा अवधि सरह नै अंक गणना हुनुपर्छ भन्ने निवेदकको जिकिर माथि विवेचित निजामती सेवा ऐन नियमको उल्लिखित व्यवस्थाको सन्दर्भमा मनासिब नदेखिँदा सो अवधिको पचास प्रतिशत मात्र अंक गणना गरी बढुवा समितिको निर्णय बदर गर्ने गरेको लोक सेवा आयोगको मिति २०७१।११।३ को निर्णय मिलेकै देखिँदा बदर गर्नु नपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<h2>१२. विविध</h2>	
<p>१९९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५३४ - कुटपिट</u></p> <p>कैदको सजाय हुने गरी फैसला भएकोमा कैदै गर्नु पर्छ भन्ने मुलुकी ऐन दण्ड सजायको ११ नं को कानूनी व्यवस्था भए तापनि सोही महलको ११क नं. मा तीन वर्षभन्दा कम कैदको सजाय हुने कुनै कसुर गर्ने व्यक्तिलाई कैदको सजाय गरी पहिलो पटक कसुरदार ठहरी अड्डाले कैदमा राख्न मनासिब नठहराएमा एक दिनको पच्चिस रुपैयाँको दरले हुन आउने रकम तोक्यो सो तोकिएको रकम बुझाएमा कसुरदारलाई कैदमा नराख्ने गरी अड्डाले फैसला गर्न सक्नेछ । सोबमोजिम कसुरदारले रुपैयाँ बुझाएमा बुझी लिई कैदको लगत कट्टा गरिदिनु पर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोले अदालतले त्यसरी कैदबापत रुपैयाँ लिई छोडिदिन सक्ने नै देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p>

कैदको सजायलाई रकममा परिणत गर्न पाउने हो होइन र यसरी कैदलाई रकममा परिणत गर्दा कस्तो कार्यविधि अवलम्बन गर्नु पर्ने हो भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा वर्तमान नेपाल कानूनले गरेको दण्ड निर्धारणसम्बन्धी कानूनी व्यवस्था (Penology) दण्डका सिद्धान्तसमेतलाई दृष्टिगत गरी निर्णयमा पुग्न वान्छनीय देखिने ।

फौजदारी कानूनले कसुरको प्रकृति र कसुरदारको प्रवृत्तिअनुसार दण्ड निर्धारणका विभिन्न सिद्धान्तहरूको अवलम्बन गरेको हुन्छ । वर्तमान नेपाल कानूनले पनि दण्डका विभिन्न सिद्धान्तहरूलाई आत्मसात् गर्दै दण्डको सुधारात्मक सिद्धान्त (Reformative theory) लाई पनि आत्मसात् गरेको पाइन्छ । त्यसैमध्येको एउटा कानूनी व्यवस्थाको रूपमा मुलुकी ऐन दण्ड सजायको ११(क) को व्यवस्था रहेको छ । कैदको सजाय हुने भए पनि केही खास प्रकृतिको अपराधमा कसुरदारलाई कैद सजाय नतोकी कैदबापत सो कैदको सजायलाई नगदमा परिणत गरी कैद हुनबाट उन्मुक्ति प्रदान गर्दै कसुरदारको चरित्र र प्रवृत्तिमा सुधार गर्ने यो कानूनी व्यवस्थाको उद्देश्य रहेको पाइने ।

(प्रकरण नं. ४)

कसुरदारले गरेको कसुरबापत कानूनबमोजिम कैदको सजाय गर्नुपर्ने भए पनि कैदको सजायसम्म उल्लेख गरी कुनै निश्चित अवधिभित्र कसुरदारले आफ्नो आचरणमा सुधार ल्याएमा त्यस्तो कैदको सजाय नगर्ने र कुनै खास अवधिसम्म उसलाई निगरानीमा राखी उसको आचरणमा सुधार आए नआएको अनुगमन गरी सुधार आएमा कैदको सजाय नगरी समाजमा पुनस्थापन गराउने प्रणाली (Parole system) को अभ्यास धेरै पहिलेदेखि नै विश्वका केही मुलुकले अवलम्बन गरी आएका छन् । सुरुमा बाल दुराचारमा प्रयोग र परीक्षण गरिएको यो व्यवस्था हाल आएर केही खास अपराधमा पनि लागू गरिएको र त्यसको सफलतालाई अनुभूत गरिएको पाइने ।

(प्रकरण नं. ५)

३ वर्ष वा सोभन्दा कम कैदको सजाय हुने अपराधमा अदालतले यस्तो सुविधा प्रदान गर्न सक्छ । यसरी सजाय निधारण गर्दा कसुरदारलाई अब फेरि त्यस किसिमको कसुर अपराध नगर्ने र राम्रो आचरण पालन गर्नेछु भनी कागज गराउनु पर्ने अनिवार्य व्यवस्था गरेको एकातर्फ देखिन्छ भने अर्कोतर्फ “कैदबापतको रूपैयाँ बुझाउन पाउने गरी फैसला गर्दा अड्डाले कसुरदारसँग फेरि त्यस प्रकारको कुनै अपराध नगरी राम्रो आचरण पालन गर्ने छु भनी कागज गराउनेछ” भन्ने उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाको बनोट र अभिव्यक्तिलाई विचार गर्दा यस्तो कागज अदालतले फैसला हुँदाकै अवस्थामा गराउनु पर्ने अनिवार्य देखिन्छ । यो कानूनी व्यवस्थाको उद्देश्य भनेकै कसुरदारलाई सजाय दिलाउनेभन्दा उसको आचरणमा सुधार गराई समाजमा पुनस्थापित गराउने रहेकोले अदालतले उपयुक्त ठानेको कसुरदारलाई यस्तो सुविधा प्रदान गर्न सक्ने ।

(प्रकरण नं. ११)

यो कानूनी व्यवस्थाको प्रयोग मुद्दा हेर्ने न्यायाधीश वा अधिकारीबाहेक अन्य कसैले गर्न मिल्ने

	<p>देखिँदैन । मुद्दा हेर्ने न्यायाधीश वा अधिकारीको रोहबरमा कागज नगराई फैसलामा कैदबापत रकम दिए लिनु भनी उल्लेखमात्र गर्दा यो कानूनको प्रयोगको अधिकार प्रत्यायोजन हुन पुग्छ । तर यो अधिकार प्रत्यायोजन हुनेगरी प्रयोग गर्न मिल्ने देखिँदैन । यो न्यायिक मनबाट न्यायको रोहमा विचार गरिने विषयवस्तु हो न कि फैसला कार्यान्वयनको चरणमा । उल्लिखित द.स.को ११क(३) मा “कैदबापतको रूपैयाँ बुझाउन पाउने गरी फैसला गर्दा अड्डाले कसुरदारसँग फेरि त्यसप्रकारको कुनै अपराध नगरी राम्रो आचरण पालन गर्नेछु भनी कागज गराउने छ” भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । तर पुनरावेदन अदालतबाट भएको प्रस्तुत मुद्दाको मिति २०६६।१।२० को फैसलामा त्यसप्रकारको कागज गराएको र प्रतिवादीहरूले पनि राम्रो आचरण पालन गर्नु भन्ने अभिव्यक्त गरेको भन्ने नदेखिँदा दण्ड सजायको ११क को उद्देश्यमूलक प्रयोग भएको देखिएन । तसर्थ अब आइन्दा दण्ड सजायको ११क को प्रयोग गर्दा देहायको कार्यविधि अवलम्बन गरी प्रयोग गर्न प्रस्तुत मुद्दा फैसला गर्ने अदालत र यस अदालत मातहतका अदालत तथा न्यायिक निकायलाई निर्देश गर्ने ।</p> <p>उपर्युक्त कानूनबमोजिम कुनै पक्षलाई सुविधा दिँदा न्यायाधीशको रोहबरमा राय किताबमा नै निर्णयाधार उल्लेख गरी दिनुपर्ने ।</p> <p>उक्त कानूनको सुविधा लिन चाहने पक्षले आफैँ इजलासमा उपस्थित भई फैसलालाई स्वीकार गरी आफ्नो अभिव्यक्ति वा निवेदन इजलाससमक्ष पेस गर्नु प्रस्तुत गर्नुपर्ने ।</p> <p>यसरी कैदबापत रकम बुझाउने सुविधा प्रदान गर्दा सो सुविधा प्रदान गर्ने आधार कारण उल्लेख गर्नुपर्ने र त्यस्तो निर्णयमा प्रतिवादीको सहमति भए नभएको खुलाउने ।</p> <p>यो कानूनी व्यवस्थाको प्रयोग गर्दा न्यायको रोहमा मुद्दाको सुनुवाई हुँदाकै अवस्थामा न्यायाधीश वा मुद्दा हेर्ने अधिकारीबाटै गर्नुपर्ने ।</p> <p>साधारणतः प्रतिवादीको निवेदन वा फैसलाको ठहरलाई स्वीकार नगरी उक्त कानूनको प्रयोग गरी कैद सजाय माफी गर्ने कार्य नगर्नु नगराउनु ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १२ देखि १७)</p>
<p>२००.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५३५ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>फैसला कार्यान्वयनको कारणबाट होस् वा अंशबन्डा भएर होस् निवेदक सहजरामले पाउने भनेको दुई भागको एक भागमात्र हो । अतः तहसिलदारको पछिल्लो आदेशबाट निवेदक सहजरामलाई कुनै मर्का परेको छैन । रिट अधिकारक्षेत्रको स्रोत समन्याय हो । प्रत्येक कानूनी त्रुटिमा यो आदेश आफैँआफै जारी हुँदैन । निवेदकलाई कुनै अन्याय नै नपरेको अवस्थामा यो कानूनको रिट नपुगेको यस्तो त्रुटि भएको भनी निवेदन दिने हकद्वारा निवेदकसँग नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १३)</p> <p>मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको महलको १० नं. मा “बाबुआमाको जिउ छउज्जेल अंश दिन छोराछोरीले बाबु आमालाई बाध्य गराउन सक्ने छैनन् । ...स्वास्नीले पनि लोग्नेको जिउ छउज्जेल लोग्नेको मन्जुरी बिना अंश लिई छुट्टिन पाउँदैन ।...”, ऐ. को १९ नं मा “अंश नलिएका स्वास्नी, छोरा, अविवाहित छोरी वा विधवा बुहारी हुने मानिसको चल अचल</p>

	<p>सम्पत्तिमा देहायमा लेखिएबमोजिम हुन्छ ।” भन्ने व्यहोरा र देहाय (१) देखि (४) सम्मको व्यवस्था तथा लेनदेन व्यवहारको महलको ८, ९ समेतका कानून र यस अदालतबाट विभिन्न फैसलामा व्यक्त धारणाअनुसार सन्तानको लागि बाबु-आमा र स्वास्नीको लागि लोग्नेको जुन हैसियत स्थान रहन्छ एक भाइ अर्को भाइको लागि सोसरहको हैसियतमा रहेको हुँदैन । लेनदेन व्यवहारको ९ नं. ले बाबु आमा र लोग्नेलाई प्रधानता दिएको हो । सो कानूनले बाबु आमा लोग्नेको सम्पत्तिमा छोरा स्वास्नीको हक पुगेपछिमात्र साहुले बिगो भराउन पाउने भनी गरेको व्यवस्था समान स्तरको दाजु भाइले गरेको व्यवहारमा आकर्षित हुने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १५)</p>
२०१.	<p><u>निर्णय नं. ९५३६ - वैदेशिक रोजगार उगी</u></p> <p>प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ अनुसार वादी दाबी प्रमाणित गर्ने दायित्व वादीको हो । वादी नेपाल सरकारले आफ्नो अभियोग दाबी पुष्टि गर्नु पर्दछ । तर प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीउपर कसुर गरेको भनी लेखने लेखाउने जाहेरवालाहरू ती आफ्ना साक्षीलाई बकपत्र गराई दाबी खम्बिर गर्न नसकेको अन्य शङ्कारहित सबुद प्रमाणसमेत पेस गर्न नसकेको देखिँदा प्रतिवादीलाई सफाई दिएको फैसला मिलेकै देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
२०२.	<p><u>निर्णय नं. ९५३७ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>प्रतिवादीले मृतकलाई लक्ष्य गरी मुङ्ग्रो प्रहार गरेको नभए पनि मृतकका छोरा राजिनलाई ठिक पार्ने मनसाय लिई कम्मरमा छुरी बाँधी हातमा मुङ्ग्रो लिई गएको र राजिनलाई हान्ने मनसायले मुङ्ग्रो प्रहार गरेकोमा मृतकलाई लाग्न गएको भन्ने निज प्रतिवादीको बयानबाटै खुल्न आएबाट प्रतिवादी दलबहादुरले राजिन वि.क.लाई मार्ने मनसाय लिई वारदातस्थलमा गएकोमा राजिनलाई प्रहार गरेको मुङ्ग्रोले बिचमा छुट्याउन आएका आसबहादुरलाई लागेर मृत्यु हुन गएकोसम्म देखिन्छ । राजिन र दलबहादुरको बिचमा आसबहादुर नआएका भए सो मुङ्ग्रोको प्रहारबाट राजिनको मृत्यु हुने अवस्था देखिएकाले त्यहाँ प्रतिवादीको आपराधिक मनसाय थिएन भन्न सकिने अवस्था पनि नदेखिने ।</p> <p>एउटालाई लक्षित गरी प्रहार गर्दा अर्को व्यक्तिलाई लाग्न गई मृत्यु हुन्छ भने त्यस्तो अवस्थामा मनसाय तत्त्वको अभाव रहेको भनी व्याख्या गर्न मिल्दैन । त्यस्तोलाई सरेको मनसायबाट भएको आपराधिक कार्य मान्नु पर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
२०३.	<p><u>निर्णय नं. ९५५० - भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम</u></p> <p>पुनरावेदक वादी मन्त्र नेपाल इन्टरनेसनल नामक फर्मको सञ्चालक पनि भएको र निजले सो फर्मको नाममा नेपाल क्रेडिट एन्ड कमर्श बैंकबाट जग्गा धितो राखी कर्जा लिएकामा सो कर्जा रकम वादीले आफ्नै स्रोतबाट बैंकलाई तिरे बुझाएको भन्न सकेको देखिँदैन । यसै विवादित जग्गाको आधा हिस्साबापत प्रतिवादी खड्ग कुमारी राणाले मोहीबाट बुझेको रकमबाट तिरे बुझाएको देखिन्छ । यसरी मोही हकबाट प्राप्त रकम वादीकै हितमा प्रयोग भएको अवस्थामा</p>

	<p>प्रतिवादी खड्गकुमारी राणाले मोही हिस्साको रकम एकलौटी खाए मासेको भन्न मिल्ने नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p> <p>नेपाल सरकारले मोही हक लागेको जग्गा, जग्गावाला र मोहीबिच बाँडफाँडको कार्य गर्न गराउन समय तोकी सूचना प्रकाशन भएपछि जग्गाधनी र मोहीबिच जग्गा बाँडफाँड गर्ने वा जग्गाधनी र मोहीमध्ये कुनै एकको नाममा एकलौटी कायम गर्ने कार्य अंश मुद्दा परेको कारणले रोकिन सक्दैन । त्यो कानूनबमोजिम बाँडफाँड हुन्छ । कानूनबमोजिम भएको कार्यलाई लेनदेन व्यवहारसरह मानी लिखत बदरको फिराद गर्न पाउने भन्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>यस मुद्दामा भूमिसुधार अधिकारीले गरेको निर्णयउपर जिल्ला अदालतमा फिराद लाग्ने नलाग्ने भन्ने प्रश्न उठाएको हुँदा सो प्रश्नको निरूपण भूमिसम्बन्धी ऐनमा भएको कानूनी व्यवस्थाबमोजिम हुने भई भूमिसुधार अधिकारीले गरेको निर्णय नै प्रस्तुत विवादमा अन्तिम हुने हुँदा पुनरावलोकनका लागि निस्सा प्रदान गर्दा लिइएका आधार र सिद्धान्तसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ८)</p> <p>भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा २६च बमोजिम दफा २६ख, २६ग, २६घ, २६घ२ र २६ङ बमोजिम भूमिसुधार अधिकारीले गरेको निर्णयउपर कुनै पनि अदालतमा पुनरावेदन गर्न नपाउने गरी विधायिकाले सर्त बन्देज राखेको देखिँदा सुरु अदालतमा दायर भएको वादीको फिराद क्षेत्राधिकारविहीन देखिन आएको हुँदा पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६४।९।१० को फैसला उल्टी गरी यस अदालतको संयुक्त इजलासबाट मिति २०६९।१।२२ मा फिराद खारेज गर्ने गरी भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ९)</p>
<p>२०४.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५६० - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>सार्वजनिक सरोकारको विषयमा निवेदन दिने निवेदकले विवादको विषयवस्तुसँग सार्थक सम्बन्ध र तात्त्विक सरोकार (Meaningful Relation and Substantial Interest) रहेको कुरा देखाउन सक्नुपर्दछ । अन्यथा निवेदन गर्ने हकद्वैया स्थापित हुन सक्दैन । सार्वजनिक सरोकारका विवादहरूमा हकद्वैयाको सिमालाई बढाइएको हुन्छ भन्दैमा सबैलाई सबै विषयमा स्वतः निवेदन गर्ने हकद्वैया हुन्छ भनी अर्थ गर्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>न्यून आय भएका र आवास नभएका र सुकुम्बासी जो जे भने तापनि घरबास नभएका हुन् भन्ने प्रस्ट हुन आउँछ । सहरी विकास मन्त्रालयअन्तर्गतको सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग भनेको सरकारी निकाय हो र यसले बनाउने योजना जनमुखी हुन्छ र हुनु पनि पर्दछ । सरकारको नीति (Policy) को आधारमा योजना बनेको हुन्छ । यस्तो योजना र नीतिका</p>

	<p>सम्बन्धमा जबसम्म त्यसले जनताको मौलिक हकमाथि ठाडो हस्तक्षेप गरेको हुँदैन अदालतले त्यस्तो नीति विरुद्ध अन्यथा आदेश गर्न मिल्नेसमेत हुँदैन । सुकुम्बासी तथा आवास नहुनेहरूको हितका निम्ति तयार गरिएको योजनाअनुसार जग्गा खरिद गरी योजनाअनुसार घर निर्माण गर्न लागिएको अवस्था हुँदा विपक्षीहरूको उक्त कार्यबाट निवेदकहरूको हक अधिकारमा हस्तक्षेप भएको वा कुनै हानि नोक्सानी भएको पनि नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>२०५.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५६७ - कर्तव्य ज्यान</u></p> <p>आजभोलि कुनै कारण वादी नेपाल सरकारले वतनको र जिल्ला अदालतले जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम १९क लाई निहू बनाई कसुरदार प्रतिवादीहरूको हकमा पछि मुद्दा चलाउने वा फैसला हुने भनी उल्लेख गर्ने गरेको पाइन्छ । तर पछिबाट ती कसुरदार विरुद्ध अभियोगपत्र दायर वा फैसला हुने कुनै कामकुरा नहुदा कसुरदारले व्यापकरूपमा कसुरबाट उन्मुक्ति पाएको देखिन्छ । ती सब कुरामा पुनरावेदन परेको पनि पाइँदैन । वतन स्पष्ट नभएको वा फरार भएको प्रतिवादीउपर अभियोगपत्र दायर हुन कुनै कानूनी बाधा नदेखिने ।</p> <p>जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम २२क अनुसार उल्लिखित मोबाइल नम्बरमा वा राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा पनि म्याद सूचना प्रकाशित गर्ने भन्ने कानून पनि रहेभएकै छ । इमानदार प्रयासका बाबजूद प्रतिवादीको अत्तोपत्तो नलागेको अवस्थाको लागि जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम १९क को निर्माण भएको कुराको हेक्का रहनु आवश्यक हुने ।</p> <p>अभियोजनकर्ताले प्रतिवादीको बाबु बाजेको नाम थर र प्रतिवादीहरूको वतन खुली आएमा अभियोगपत्र दायर हुने भन्ने कुरा उल्लेख गरी अभियोगपत्र दायर गर्ने गरी कामकारवाही गर्न पाउने कुराको कानूनी वा नजिरगत आधार देखिँदैन । कानूनी निकायले कानूनले तोकेको कुराबाहेक आफुखुशी जथाभावी गर्दा दण्डहीनता र स्वेच्छाचारिता मौलाउने कुराको हेक्का रहनु आवश्यक भएकोले यो फैसलाको जानकारी यस अदालतको अनुगमन शाखालाई र नेपाल सरकारको महान्यायाधिवक्ता र प्रहरी प्रधान कार्यालयसमेतलाई उपलब्ध गराउने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. २०)</p>
<p>२०६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५६८ - उत्प्रेषण</u></p> <p>मुलुकी ऐन, अ.बं. १७ नं. एउटा उपचारात्मक कानूनी व्यवस्था हो र यसलाई पुनरावेदन सुन्ने क्षेत्राधिकार भएको अदालतले मात्र प्रयोग गर्न सक्छ । आफ्नो मातहतको मुद्दा हेर्ने अड्डामा परिरहेको मुद्दाको काम कारवाहीमा म्याद नाघेको वा बेरीत भएको अवस्थामा मात्र यसको प्रयोग गर्न सकिन्छ । मुद्दाको काम कारवाहीमा म्याद नाघेको वा बेरीतको देखिएकोमा त्यस्तो कुरालाई सच्याई कानूनबमोजिम गर्नु भनी भन्न सकिने ।</p> <p>जिल्ला अदालतले तायदाती फाँटवारी माग्ने गरी गरेको आदेशलाई बदर गरी जिल्ला अदालतले पछि गर्ने अन्तिम फैसलालाई नै प्रभावित गर्ने गरी प्रमाण मूल्याङ्कन गरी निष्कर्ष</p>

	<p>निकाल्ने वा अरु कुनै निर्देशन दिने अधिकार यसले प्रदान गर्दैन । यस्तो सीमित दायरालाई पुनरावेदनपत्र हेरे जस्तो गरी हेर्न मिल्दैन । यसले मुद्दाको कामकारवाहीमा बेरीत भएमा वा म्याद नाघेको देखिएमा त्यस्तो काम कारवाही बदर गरी कानूनबमोजिम गर्न लगाउनसम्म सक्छ । त्यसरी विचाराधीन मुद्दालाई असर पुऱ्याउने देखिएमा त्यस्तो आदेश रिट क्षेत्रबाट बदर हुन सक्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>जिल्ला अदालतबाट तायदाती माग्ने आदेशलाई पुनरावेदन तहको अदालतबाट बदर गर्दा अंश पाउने सम्बन्धित पक्षको नैसर्गिक हकमा प्रतिकूल प्रभाव पर्ने देखिन्छ । यस स्थितिमा अ.बं. १७ नं. बमोजिमको निवेदनको रोहबाट रिट बेरीत सम्म हेरी बेरीतको देखिन आए रिटपूर्वकको काम कारवाही गर्न गराउनको लागि आदेश दिनुपर्नेमा तल्लो अदालतले गर्ने निर्णयमा प्रभाव पर्ने गरी अ.बं. १७ नं. बमोजिम आदेश गर्न कानूनसम्मत नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<p>२०७.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५६९ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>रिट निवेदनमा जिकिर लिएको चार किल्लाभित्रको जग्गा वन ऐन, २०४९ तथा नियमावली, २०५१ मा भएको कानूनी व्यवस्थाबमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरी उपभोक्ता समूहले प्रस्तुत गरेबमोजिमको कार्य योजनाअनुसार वनको संरक्षण सम्बर्द्धन गर्न समुदायलाई हस्तान्तरण गरेको पाइँदा कानूनले निर्दिष्ट गरेको विधि र प्रक्रियाअनुसार सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहलाई हस्तान्तरण गरेको वन क्षेत्रभित्रको जग्गामा रिट निवेदकहरूको हक स्वामित्व स्थापित भइसकेको देखिँदैन । आफ्नो विधिवत हक स्वामित्व नै स्थापित भई नसकेको राष्ट्रिय वन क्षेत्रभित्र पर्ने जग्गा निर्दिष्ट कानूनी प्रक्रिया पुरा गरी समुदायलाई हस्तान्तरण गर्ने गरी भएको जिल्ला वन कार्यालय, बर्दियाको निर्णयले रिट निवेदकहरूको कानूनी एवम् संवैधानिक अधिकारमा बाधा पुऱ्याएको नदेखिँदा रिट निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न नमिल्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
<p>२०८.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५८१ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>कुनै पनि प्रतिस्पर्धामा उम्मेदवार हुनुको उद्देश्य नियुक्ति पाउनु हो, हकको दाबी गर्नु हो । विज्ञापन भएको पदमा दरखास्त दिँदा त्यससँग सम्बन्धित सर्तहरूको पालना अनिवार्यरूपमा गरिएको हुनुपर्छ । नियुक्तिका लागि योग्य अवस्थामा रहेको व्यक्ति नै त्यस्तो पदको लागि उम्मेदवार हुन सक्छन् र त्यस्ता उम्मेदवारको नै उपयुक्तताको परीक्षण एवं मुल्याङ्कन गरिने हुन्छ । नियुक्ति हुन अयोग्य व्यक्ति उम्मेदवार हुनका लागि पनि अयोग्य नै हुन्छन् । अयोग्य अवधिभित्र उम्मेदवारको उपयुक्तताको परीक्षण एवं मुल्याङ्कन चाहिँ गर्न मिल्छ भन्नु तर्कसङ्गत एवं विकेकपूर्ण हुँदैन । सञ्चालक पदबाट हटेको एक वर्षभित्रै कम्पनीको कर्मचारी वा सल्लाहकार पदमा उम्मेदवार हुन चाहिँ पाउने तर नियुक्ति हुन नपाउने भन्ने हो भने यसबाट विरोधाभाषपूर्ण अवस्था सृजना हुन जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>

	<p>कम्पनीको कार्यकारिणी अधिकार सञ्चालक समितिमा रहन्छ । सञ्चालक समितिले कम्पनीको व्यवस्थापनसम्बन्धी सम्पूर्ण कार्य गर्दछ । यसरी कम्पनीको व्यवस्थापकिय तहको महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारी सम्हाल्ने सञ्चालकलाई सोझै कर्मचारीको रूपमा नियुक्त हुन नसक्ने गरी एक वर्ष रोकनुको अर्थ स्वार्थ विरेचन गर्न चाहिँने समय (Cooling Period) दिनु हो । जसको उद्देश्य सञ्चालकबाट हट्नासाथ कर्मचारीको रूपमा नियुक्त हुने वा अन्य स्वार्थ सिद्ध गर्ने गरी काम गर्न नसकुन् वा सञ्चालकको पद समाप्त भएपछि सञ्चालक हुँदाको अवस्थामा रहेका निजको स्वार्थपूर्ति गर्ने कुनै कार्य नहोस्, अनुचित लाभ नलिउन्, संस्थागत सुशासन कायम होस्, स्वच्छ र निष्पक्ष निर्णय होस् भन्ने नै उद्देश्य अन्तरनिहित रहन्छ । संस्थागत सुशासन कायम गर्न एवं कसैको निहित स्वार्थ पुरा नहोस् भन्नको लागि यस्तो व्यवस्था गर्ने गरिन्छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नियमनकारी निकायको रूपमा रहेको नेपाल राष्ट्र बैंकका गभर्नर र डेपुटी गभर्नरले आफ्नो पदबाट हटेको एक वर्षसम्म कुनै पनि वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थामा काम गर्न नपाउने गरी रोक लगाएको यस्तै सादृश्य व्यवस्थासमेत नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ३२(३) मा रहेको देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>२०९.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५८५ - उत्प्रेषण / परमादेश</u></p> <p>हाम्रो कानून प्रणालीले मुख्य भई अरुको मन्जुरीबाट गरेकोमा बाहेक आफूले स्वतन्त्ररूपमा गरेको व्यवहारबाट सृजित दायित्व स्वयम् व्यवहारकर्ताले नै निर्वाह गर्नुपर्ने भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । प्रतिवादी लक्ष्मणबाट भराउनु पर्ने बिगो तथा हर्जाना निजकै स्रोतबाट मात्र भराउनु पर्ने हुन्छ । फैसला कार्यान्वयन गराउने सन्दर्भमा दण्ड सजायको महलको २६ नं. समेतले स्पष्टरूपमा उल्लेख गरेकै छ । फैसला कार्यान्वयनको क्रममा प्रतिवादीको पिताको नाममा दर्ता रहेका कि.नं. ११३० र कि.नं. १२०२ जग्गाबाट जाहेरवालाहरूले बिगो र हर्जाना भराई लिँदा अरु अंशियारको हकमा असर पारी उनीहरूको सम्पत्ति प्राप्त गर्न नैसर्गिक हकमा आघात पार्न जाने देखिन्छ । जिल्ला अदालतको अरु अंशियाराहरूलाई असर पार्ने गरी भरिभराउ गर्ने कार्य गरेउपर अंश हकमा प्रभाव पर्न जाने पक्षले त्यसको उपचार खोजी बदर गराउन पाउने नै हुने ।</p> <p>वैकल्पिक उपचारको विद्यमानता रहेको अवस्थामा उत्प्रेषणको आदेश जारी गर्न मिल्दैन । फैसला कार्यान्वयनको अवस्थामा जिल्ला अदालतले गरेको आदेशलाई बदर गरी कानूनअनुरूप गरेको पुनरावेदन अदालतको आदेशलाई असाधारण क्षेत्राधिकारअन्तर्गत बदर गर्नुपर्ने प्रस्तुत मुद्दामा कुनै आधार देखिँदैन । विना आधार उत्प्रेषणको आदेश जारी गर्दा न्याय निस्पादन गर्ने निकायहरूमा अनिश्चितता हुनुका साथै फैसलाको अन्त हुने अवस्थासमेत देखिँदैन । जसबाट निवेदक स्वयंसमेतलाई असर पर्न जाने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>

<p>२१०.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५९३ - उत्प्रेषण / परमादेश</u> निवेदकहरू मनोनयन हुँदाको अवस्थामा बढीमा ४ वर्षको अवधिको लागि मात्र नियुक्ति भएको देखिएकाले नियुक्ति गर्ने निकायले जुनसुकै समयमा निजहरूको सेवा लिन इन्कार गर्न सक्ने भन्ने नै देखिन्छ । बढीमा भनी वा अवधि नतोकी नियुक्ति वा मनोनयन गरेकोमा नियुक्तकर्ताबाट चाहेको समयमा नियुक्त वा मनोनित पदाधिकारीलाई पदबाट अवकाश दिन सक्ने भन्ने नै देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>निवेदकहरूले उक्त सदस्यको पदमा मनोनयन हुँदाका बखत ऐनले निर्धारण गरेको चार वर्षको पदावधि किटान नभई बढीमा चार वर्षको लागि भनी राखिएको सर्तयुक्त पदावधिलाई मनोनयन पाउँदाका बखत स्वीकार गरिसकेपछि अहिले आएर विवाद गर्नुलाई सान्दर्भिक मान्न नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>
<p>२११.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९५९६ - उत्प्रेषण / परमादेश</u> कानूनले स्पष्टरूपमा कुनै निकाय वा अधिकारीले गरेको निर्णय वा निर्णय पर्चा उपर अर्को कुनै निकायमा पुनरावेदन लाग्नेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ भने कानूनले गरेको व्यवस्थालाई अदालतले सोहीबमोजिम अनुशरण गर्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p> <p>रिट क्षेत्रबाट अदालत प्रवेश गर्नका लागि साधारण अधिकारक्षेत्रको मार्ग समाप्त भएको हुनुपर्दछ । साधारण अधिकारक्षेत्रको मार्ग कानूनले दिई रहेको अवस्थामा असाधारण अधिकारक्षेत्रबाट न्याय निरूपण गर्न मिल्दैन । साधारण अधिकारक्षेत्रको मार्ग नै अवलम्बन गर्नुपर्दछ । कानूनबमोजिम पुनरावेदकले प्रत्यर्थी विभागको निर्णयउपर साधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गर्न पाउने कानूनी हक हुँदाहुँदै असाधारण अधिकारक्षेत्रको वैकल्पिक मार्गबाट निर्णय गर्दा आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११६ (१) मा भएको विधायिकी व्यवस्था निस्प्रभावी हुने तथ्य विदितै छ । पुनरावेदकले उठाएका प्रश्नहरूको निरूपण राजस्व न्यायाधिरणबाट पुनरावेदनको रोहमा हुन सक्ने अवस्थामा अदालतबाट हस्तक्षेप गरी बोल्नु अधिकारक्षेत्रसम्बन्धी मान्य सिद्धान्त र न्यायपालिकाले हालसम्म अवलम्बन गर्दै आएको अभ्यासको समेत प्रतिकूल हुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>२१२.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६०५ - परमादेश</u> ताम्रपत्रबाट पुजारी भएका हलेसी महादेव मन्दिरका मनोहर गिरीको सन्तान यी निवेदकहरू भएको कुरामा विवाद छैन । यस्तो पुजारीको शिष्य प्रशिष्यबाट पूजाआजा गराउनु पर्ने गरी यो गुठीको व्यवस्था भई यसको लागि जग्गा आदि समेत प्रदान भएको राज्य प्रमुखको काम कारवाहीलाई गुठी संस्थानले सम्मान र आदर गर्नुपर्ने । मनोहर गिरीका शिष्य प्रशिष्य यी निवेदक सन्तान बाहेक अरु देखिन आएका छैनन् । मनोहर</p>

	<p>गिरीका हकवाला निवेदकसमेतका सन्तानले कुनै बेहिसाब गरेमा सफाइको मौका दिई पालोवालालाई निकाल्न नसकिने होइन । त्यसपछि निजहरूका हकवाला भएमा हकवालाले र नभएमा मात्र गुठी संस्थानले पुजारीसमेतको बन्दोबस्त गर्दा ताम्रपत्र र खड्गनिसानाको पनि सम्मान हुन्छ । सो नभई अचानक नयाँनयाँ पुजारी नियुक्त हुँदा भक्तजनले पनि कतैनकतै केही असजिलो महसुस गर्ने परिणाम आउन सक्छ । पूजाआजाको आफ्नै गोपनीयता र विधिविधान हुन्छ जुन गोप्यरूपमा गायत्री मन्त्र जस्तै अरुले थाहा नपाउने गरी शिष्य प्रशिष्य वा पुस्ता दरपुस्ता हस्तान्तरण हुन्छ । यो खास कला र सीप पनि हो । यसकारण जबसम्म मनोहर गिरीका शिष्य प्रशिष्य र सन्तानबाट मन्दिरको पूजाआजा विधिविधानबमोजिम हुन्छ त्यसमा बिना मतलब खलल पार्नु उचित हुँदैन । यसप्रकारको खललबाट धर्मकार्यको संरक्षण भएको मान्न नमिल्ने ।</p> <p>व्यवहारबाट पनि विपक्षीहरूले मनोहर गिरीका सन्तानको विकल्पमा अरु राम्रो र उपयुक्त पुजारी पाउन सकेको देखिँदैन । अतः निवेदकहरूलाई पुजारी भनी ५ वर्षको लागि विपक्षी संस्थानले नियुक्ति दिएको मिले पनि निज पुजारीहरूलाई अवरोध हुने गरी गुठी संस्थानले समिति आदि गठन गरी कुनै काम कुरा गर्नु फलदायी हुने नदेखिने ।</p> <p>ताम्रपत्र आदिको सम्मान गरेर सम्पत्ति आदिको हिसाबकिताब र व्यवस्थापन भने गुठी संस्थानले अवश्य गर्न सक्छ । तर सनातनबाट चली आएको परम्पराअनुसार हलेसी महादेवको नित्य पूजाआजा सञ्चालन गर्न महन्त मनोहर गिरीका शिष्य प्रशिष्य र सन्तानमध्ये यी रिट निवेदकहरूलाई परम्परागत पूजाआजा गर्नबाट हलेसी महादेव व्यवस्थापन समितिले रोक्नु न्यायोचित नदेखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. १७)</p>
<p>२१३.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६४४ - उत्प्रेषण</u></p> <p>विद्यार्थीहरू आफू अध्ययन गर्ने संस्थाप्रति जवाफदेही हुने हो, विश्वविद्यालयको नियम कानूनभन्दा पनि महाविद्यालयको सूचना र नियमहरू विद्यार्थीहरूको जानकारीमा छिटो सञ्चार हुने विषय हुन् । सार्वजनिकरूपमा सूचना प्रकाशित गरी महाविद्यालयले प्रवेश परीक्षामा सम्मिलित हुन आह्वान गरेपछि निज १० जना रिट निवेदक विद्यार्थी महाविद्यालयमा प्रवेश पाएको देखिन आउँछ । निज विद्यार्थीहरूको हकमा महाविद्यालयको उक्त सूचना वैध र नियमसंगत थियो भनी भन्नुपर्ने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ६)</p> <p>महाविद्यालयको औपचारिक शिक्षा हासिल गरी दीक्षित हुनुपर्ने जस्तो संवेदनशील विषयमा विद्यार्थीहरूको भविष्यमाथि खेलवाड हुने गरी समयमै निर्णय नगरी अनिर्णयको बन्दी भई बसीरहन न्यायको हिसाबले पनि उपयुक्त हुँदैन । आफूले समयमा निर्णय गर्न नसकेको कुराको परिणाम विद्यार्थीहरूले भोग्नुपर्ने परिस्थितिको समर्थन गर्नु न्यायसम्मत नहुने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ७)</p>

२१४.

निर्णय नं. ९६५७ - अदालतको अवहेलना

अदालतको आज्ञा, आदेश वा फैसलाको अवज्ञा वा अनादर भएको छ छैन र अदालतबाट हुने न्याय सम्पादनको कार्यप्रति अविश्वास वा अनास्था हुनेसमेतका कार्य भएका छन्, छैनन् भन्ने कुराको पुष्टि यथोचित ढङ्गले हुनुपर्ने हुन्छ । अदालतको अवहेलनाको कार्य भनेको जनसाधारणमा अदालत वा अदालतले सम्पादन गर्ने कार्यप्रति अविश्वास वा अनास्था हुने वा हुनसक्ने कार्य गर्नु र अदालतको सम्मान वा गरिमामा आँच पुऱ्याउने कार्य नै हो । अवहेलनाको कार्य भइसकेपछि मात्र नभइ हुनसक्ने सम्भावनाको आधारमासमेत उक्त कार्यप्रति अदालतले दोषी करार गर्नसक्ने । अदालतको अवहेलनाको विषय अदालत आफ्नो गरिमा तथा सम्मानलाई उँचो बनाउँदै नागरिकहरूको मौलिक अधिकार, मानवअधिकार कानूनको शासन, नागरिक स्वतन्त्रताको संरक्षण गर्न न्यायपालिकालाई सक्षम बनाउने महत्त्वपूर्ण कडी पनि हो । न्यायिक गतिशीलता र न्यायिक सक्षमताका लागिमेत यो अपरिहार्य हुन्छ । स्वभावैले अदालतको आदेश कुनै व्यक्ति वा निकायलाई दुष्पाच्य हुन सक्दछ । यद्यपी न्यायिक स्वतन्त्रता र सक्षमताका लागि यो अपरिहार्य हुन्छ । अदालतले कुनै व्यक्ति वा निकायको कार्यले यो असर पऱ्यो वा पर्न सक्छ भन्ने अनुमानका आधारमा यदि अवहेलनाजन्य कार्य कसैबाट हुन्छ भने दण्डित गर्ने कार्यबाट अदालत पन्छिन नसक्ने । संविधानद्वारा न्यायपालिकालाई संवैधानिक सर्वोच्चता र कानूनको सर्वोच्चता स्थापित गर्ने महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारी प्रदान गरिएको छ । उक्त जिम्मेवारी पूरा गर्न सक्षम बनाउन पनि अदालतले आफ्नो अवहेलना भएको अवस्थामा आफैं पनि कारवाहीको उठान गरी दण्डित गर्न सक्दछ । अदालतको आदेश र फैसलाको सम्मान गर्ने कार्य असल नागरिकसमेतको संवैधानिक कर्तव्य हुने । नागरिकले संविधानद्वारा प्राप्त गरेका नागरिक स्वतन्त्रताहरूसमेत निश्चित परिधिभित्र रहेर उपभोग गर्न पाउने हो भन्ने कुरा मौलिक हकमा गरिएका यावत् व्यवस्थाहरूले उद्घोष गरेकै छ । स्वतन्त्रताको हकको आफ्नै परिधि र सिमासमेत संविधानले निर्धारण गरेको छ । त्यो सिमा र परिधिभित्र अदालतको अवहेलना नहुने गरी मात्र स्वतन्त्रताको हक प्रयोग गर्न पाउने गरी व्यवस्था गरेको छ । यस अर्थमा अदालतको फैसला र आदेशको सम्मान गर्नु प्रत्येक व्यक्ति तथा नागरिकको नागरिक कर्तव्य हुन आउँछ भने राज्यको सन्दर्भमा त्यो परिधि र सिमाभित्र रहेर नागरिक स्वतन्त्रताको उपभोग गर्न दिनु राज्यको कानून कार्यान्वयन गर्ने अधिकारी वर्गको लागिमेत दायित्व र कर्तव्यकै विषय हुन जाने । स्वतन्त्रताको अधिकारमा Enjoy गर्दासमेत अदालतको मर्यादामा ठेस नपुऱ्ने गरी गर्नुपर्दछ । यदि अदालतको वास्तविकरूपमा अवहेलना भएको छ भने आफ्नो अवहेलनालाई स्वीकार गरी बस्ने अधिकारसमेत अदालतलाई हुँदैन । अदालतले आदेश दिँदै जाने र उक्त आदेश र फैसलाको उल्लङ्घन गर्ने छुटसमेत दिँदै जाने हो भने दण्डहिन्ता मौलाउँदै जाने र अन्ततः कानूनको शासन र संवैधानिक सर्वोच्चतासमेत खतरामा पर्न जाने ।

(प्रकरण नं. ५)

कानूनको सफल कार्यान्वयन भएको अवस्थामा कानूनी राज्यको अनुभूति जनताले गर्न सक्ने

	<p>तथा न्यायपूर्ण समाजको सिर्जना हुन सक्दछ । यसरी कानूनमा स्पष्टरूपमा उल्लिखित कार्यहरूको कार्यान्वयन गर्ने कार्य विपक्षी बनाइएको निकायहरूको भएकोमा सो अखितयारीको पालना गर्नबाट पन्छन मिल्दैन । कानूनको परिपालना गराउने जिम्मेवारी विपक्षी निकाय तथा पदाधिकारीहरूको भएको देखिएकोले अनुगमन, निरीक्षण, नियन्त्रण गर्ने कार्यलाई व्यवस्थित गर्दै सुर्तीजन्य पदार्थको उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्ने त्यस्ता उत्पादनकर्ताहरूको पहिचान गरी निवेदकको मागलाई सम्बोधन हुने गरी सम्बन्धित कानूनको उचित कार्यान्वयन गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>२१५.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६६० - उत्प्रेषण</u></p> <p>नागरिकलाई कानूनद्वारा प्रदान गरिएको हक हनन् भएको अवस्थामा सोको प्रचलनको लागि कानूनद्वारा नै हदम्यादको व्यवस्था गरिएको हुन्छ । हकमा असर पर्ने पक्षले आफ्नो हक स्थापित गराउन कानूनले निर्दिष्ट गरेको म्यादभित्र उपचार खोज्नु पर्ने हुन्छ । कानूनले तोकेको म्यादभित्र उपचारको लागि दाबी लिएन भने त्यस्तो हनन् भएको हक प्रचलन गर्ने हक समाप्त हुन्छ अर्थात् हदम्याद नाघी दायर भएको मुद्दामा अदालतबाट उपचार प्राप्त हुन सक्दैन । तर रिट निवेदनबाट दिइने उपचारको लागि हद म्याद लाग्दैन । आफ्नो अतिक्रमण भएको हक प्रचलनको लागि निवेदकले उचित समयभित्र तथ्य नलुकाई सफा हातले उपचारको माग गरेको हुनुपर्छ । उचित समय भन्ने कुरा विवादको विषय, निवेदकको अवस्था, आफ्नो हक हनन् हुन गएको विषयको जानकारीसमेतका कुराहरूमा निर्भर हुने गर्दछ ।</p> <p>(प्रकरण नं. ५)</p>
<p>२१६.</p>	<p><u>निर्णय नं. ९६७० - उत्प्रेषण</u></p> <p>कुनै पत्रिकामा प्रकाशित सामग्रीले कसैको मान प्रतिष्ठा र ख्यातिमा आँच आएमा सोको उचित क्षतिपूर्ति तिर्नु बुझाउनु पर्ने नै हुन्छ । पत्रपत्रिका अति संवेदनशील व्यवसाय हो । यसले जनताको सुसूचित हुने अधिकारलाई सुनिश्चित गर्दछ । जनताको यो अधिकार कुण्ठित नहोस् भन्ने अभिप्रायबाट व्यवसायलाई संविधान र कानूनले सजगताका साथ सुरक्षित गरेको छ । तर यो अधिकारको प्रयोग गर्दा अनावश्यक तवरबाट आफ्नो व्यक्तिगत फाइदाको लागि वा बदला लिन आत्मसन्तुष्टिको लागि कसैको मान मर्दन गर्न नहुने ।</p> <p>प्रकाशनको स्वतन्त्रताको आडमा कुनैपनि पत्रकार स्वच्छन्द हुन सक्दैन । यस्तो गैह्र जिम्मेवारी क्रियाकलाप हुन गएमा त्यो प्रकाशनले पुऱ्याएको क्षतिको न्यायोचित आँकलन गरी क्षतिपूर्ति भराउन अदालत सक्षम रहेको छ । कसुर गर्नेले सजायबाट उन्मुक्ति पाउन सक्दैन । तर विपक्षी प्रेस काउन्सिल नेपालले निवेदकको मानमर्दन वा बेइज्जती गरेको नदेखिई निवेदकसँग बदला लिन कुनै पत्रिकालाई हतियारको रूपमा लिइयो कि भन्नेसम्मको विचार उक्त सम्प्रेषणबाट गरी जनतालाई सुसूचित गरेको देखिएको अवस्था छ । प्रेस काउन्सिलको प्रकाशनबाट निवेदकको बेइज्जती नभएको हुँदा प्रेस काउन्सिलले क्षतिपूर्ति बेहोर्नु पर्ने भन्ने निवेदक दाबीसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ७)</p>

	<p>निवेदकले आफ्नो प्रतिष्ठामा आँच आएको र क्षतिपूर्तिमा आएको भन्ने निवेदन दाबी छ । अदालतको साधारण अधिकारक्षेत्रको प्रयोग नगरी असाधारण अधिकारक्षेत्रमा प्रवेश गरेको देखिन्छ । प्रतिष्ठामा आँच आउने र क्षतिपूर्ति जस्ता विवादहरू प्रचलित कानूनबमोजिम अदालतको साधारण क्षेत्राधिकारबाट नालिस लिई प्रवेश गर्नुपर्ने ।</p> <p>अदालतको असाधारण क्षेत्राधिकारको माध्यमबाट उपचार खोजेको हुँदा निवेदकको प्रतिष्ठामा आँच आयो आएन, क्षतिपूर्ति कति हुनु पर्ने हो आदि सबुत प्रमाणको मूल्याङ्कन हुन सक्ने अवस्था रहेन । तसर्थ निवेदकको मागबमोजिम रिट जारी हुन सक्ने अवस्था नरहने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ८)</p>
<p>२१७.</p>	<p>निर्णय नं. ९६८१ - निर्देशन बदर</p> <p>संयुक्त आवासको स्वामित्वसम्बन्धी ऐन, २०५४ विशेष ऐन भएको र सो ऐनले सम्झौता करार गर्नुपर्ने भनी किटान साथ छुट्टै कानूनी व्यवस्था स्पष्ट गरेको पाइयो । सम्झौताअनुसारको संयुक्त आवास भवनको सुविधा प्रदान गरे नगरेको, कानूनले सम्झौतामा खुलाउनु पर्ने विशेष सुविधा खुलेको छ छैन सुविधा दिनुपर्नेमा सो कार्य भएको छ छैन, सञ्चालनको लागि क्रेताले व्यहोर्न पर्ने के के आर्थिक दायित्व हो भन्ने सम्बन्धमा अधिकारप्राप्त अधिकारीले उजुरीको आधारमा तत्काल छानबिन गरी निर्देशनहरू जारी गर्नपर्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. ११)</p> <p>बाह्य विकास भनेको यो यो कार्यको लागि हो र सो कार्यबापत यति शुल्क लाग्छ भनी ऐनको दफा १८ अनुसार सम्झौतामा नै उल्लेख हुनुपर्ने देखिन्छ । वस्तुतः सम्झौतामा स्पष्ट उल्लेख नभएको गोलमटोल भाषामा बाह्य विकासको शुल्क बुझाउनेछु भनी खरिदकर्ताले सम्झौता गरेको छ भनी संस्थापकको स्वइच्छाअनुसार बाह्य विकासको परिभाषाले सम्झौताको रूप धारण गर्न सक्दैन । सम्झौतामा स्पष्ट खुलाएको खर्चको हकमा सम्झौताअनुसारको आर्थिक दायित्वको विषय बन्न सक्दथ्यो । सो नभएको र बाह्य विकास शुल्कको परिभाषाले यो यो कार्यहरू समेट्ने भनी सम्झौतामा स्पष्ट नभएको हुँदा यो विषय शुद्ध करारीय दायित्वअन्तर्गत पर्ने न्यायिक अधिकारक्षेत्र ग्रहण हुनेसम्मको अवस्था पनि देखिएन । अतः संयुक्त आवासको स्वामित्वसम्बन्धी ऐन, २०५४ को दफा ३३ अनुसार सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग डिभिजन कार्यालयले यस विषयमा निर्देशन दिन सक्ने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १३)</p> <p>संयुक्त आवासको स्वामित्वसम्बन्धी ऐन, २०५४ का विभिन्न दफाहरूमा रहेको कानूनी व्यवस्थामा सम्झौता करार गर्नपर्ने भनी कानूनी व्यवस्था रहेको र यस ऐनमा लेखिएजति यसै ऐनबमोजिम हुनेछ भनी दफा ३४ ले व्यवस्था गरेको हुँदा करार ऐन, २०५६ आकर्षित भई सोहीअनुसार मात्र कानूनी कारवाही अघी बढाउनु पर्दछ भन्ने प्रत्यर्थी तर्फका विद्वान् कानून व्यवसायीहरूको बहससँग सहमत हुन सकिएन । यस ऐनबमोजिम करारमा खुलाउनु पर्ने 'खर्च' स्पष्टरूपमा खुलेको हुनुपर्ने भन्ने कानूनी व्यवस्थाको पालना हुनै पर्दछ । त्यसरी करारमा उल्लेख नभएको खर्चको हकमा करार ऐन, २०५६ प्रस्तुत विषयमा स्वतः आकर्षण हुने ।</p> <p>(प्रकरण नं. १९)</p>

<p>२१८.</p>	<p>निर्णय नं. ९६९९ - उत्प्रेषण</p> <p>निवेदकको कम्पनीको कर्मचारी सेवा सर्त नियमावली, २०३९ को नियम ६.२ अन्तर्गतको अनुसूची १४ मा नेपाल सरकारका कर्मचारीले पाएसरहको जीवन बिमा सुविधा उपलब्ध गराइनेछ भन्नुको तात्पर्य बिमा प्राप्त गर्नको लागि पनि सोही आधार र सर्तको पालना गरिएको हुनुपर्छ भन्ने हो । सरकारी कर्मचारीले जस्तो बिमा कोषमा योगदान नगर्ने तर सरकारी कर्मचारीसरह उपलब्ध गराइनेछ भन्ने व्यवस्था लेखिएकै आधारमा जीवन बिमाको सुविधाको दाबी गर्न मिल्दैन । निवेदकको हकमा हेर्दा कम्पनीमा बिमा कोष खडा गर्ने तथा कर्मचारीहरूले उक्त कोषमा मासिकरूपमा निश्चित रकम योगदान गर्ने व्यवस्था रहेको देखिएन । यसरी कुनै पनि योगदान बिना बिमा रकम सुविधा पाउनुपर्ने भन्ने निवेदनको मागसँग सहमत हुन नसकिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ३)</p> <p>बिमासम्बन्धी अवधारणा योगदान (Insurance Premium) मा आधारित रहेको हुन्छ । बिमा गर्दा बिमकले बिमितलाई बिमासुविधा उपलब्ध गराउँछ भने त्यसको प्रतिफल (Consideration) स्वरूप बिमितले पनि निश्चित रकम योगदानको रूपमा बिमकलाई उपलब्ध गराउँछ । बिमासम्बन्धी यो आधारभूत अवधारणा हो । योगदान (Insurance Premium) बिना बिमा हुन सक्दैन । प्रस्तुत निवेदनमा निवेदकलाई बिमित तथा कम्पनीलाई बिमक मानी हेर्दा निवेदकले कुनै योगदान नगरेको अवस्थामा कम्पनीबाट बिमाबापतको सुविधाको दाबी गर्नु बिमासम्बन्धी आधारभूत अवधारणाको समेत विपरीत रहेको देखिने ।</p> <p style="text-align: right;">(प्रकरण नं. ४)</p>
-------------	---

मुद्दाको पहिलो पक्ष (पुनरावेदक / निवेदक) को वर्णानुक्रमिक सूची

क्र. सं.	पक्ष / विपक्ष	नि.नं. इजलास	विषय	फैसला मिति	अंक	पृष्ठ
अ						
१.	अच्युतप्रसाद पौडेलसमेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	९६५० संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।११।१०	८	१४५४
२.	अधिवक्ता अर्जुन कुमार विरुद्ध नेपाल सरकार	९६८६ संयुक्त	परमादेश	२०७३।०४।२०	९	१७९८
३.	अधिवक्ता उद्धवकुमार के.सी. विरुद्ध राजश्व अनुसन्धान विभाग, हरिहर भवन पुल्चोकसमेत	९६११ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध / अधिकारपृच्छा	२०७२।०९।२७	६	१०३४
४.	अधिवक्ता ओमप्रकाश अर्याल विरुद्ध सम्माननीय राष्ट्रपतिको कार्यालय, सितलनिवास, काठमाडौंसमेत	९७१० पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०९।२४	११	२०३७
५.	अधिवक्ता ध्रुवप्रसाद चौलागाईं विरुद्ध नेपाल सरकार	९५६१ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७१।१२।१६	३	४८७
६.	अधिवक्ता पदमबहादुर श्रेष्ठ विरुद्ध काठमाडौं महानगरपालिकाको कार्यालय, बागदरबार, काठमाडौंसमेत	९५७७ संयुक्त	परमादेश	२०७२।०५।१६	४	६८८
७.	अधिवक्ता पूर्णचन्द्र पौडेल विरुद्ध निर्वाचन आयोग, निर्वाचन आयोगको कार्यालय, बहादुरभनवसमेत	९५२० विशेष	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१०।०५	१	१९
८.	अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५७५ पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०१।०३	४	६१२

९.	अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६५७ संयुक्त	अदालतको अवहेलना	२०७२।०२।२४	८	१५३७
१०.	अधिवक्ता भ्रमणकुमार श्रेष्ठ विरुद्ध महानगरीय प्रहरी वृत्त, बौद्ध काठमाडौंसमेत	९५५४ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७२।०४।२२	३	४२६
११.	अधिवक्ता मिथिलेशकुमार सिंहसमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	९५४४ संयुक्त	प्रतिषेध / उत्प्रेषण	२०७२।०५।३१	२	२५३
१२.	अधिवक्ता मिरा ढुङ्गानासमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९५५१ विशेष	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०१।०३	३	३८३
१३.	अधिवक्ता राजुप्रसाद चापागाईंसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५४७ संयुक्त	परमादेश	२०७२।०२।२७	२	३३५
१४.	अधिवक्ता विश्वप्रकाश भण्डारीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५५३ विशेष	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	२०७२।०६।०७	३	४१७
१५.	अधिवक्ता श्यामकुमार विश्वकर्मासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६३६ संयुक्त	परमादेश	२०७३।०२।२६	७	१३२०
१६.	अधिवक्ता श्रीकृष्ण सुवेदीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६५८ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०३।२२	८	१५५५
१७.	अधिवक्ता श्रीकृष्ण सुवेदीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६७० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।०९।०८	९	१६६३
१८.	अधिवक्ता सुषमा गौतमसमेत विरुद्ध श्री कार्यरथी विभाग, भर्ना छनौट निर्देशनालय, जङ्गी अड्डा भद्रकालीसमेत	९६६३ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०४।२१	८	१५९५

१९.	अपूर्व खतिवडासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५७६ पूर्ण	परमादेश / प्रतिषेध	२०७२।०६।०७	४	६७९
२०.	अमरबहादुर बोगटी विरुद्ध नेपाल सरकार	९६२३ संयुक्त	जबरजस्ती करण	२०७३।०९।१५	६	११९८
२१.	अमरराज खैरेसमेत विरुद्ध विजय ढुंगाना	९५५७ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०९।१२	३	४४२
२२.	अरविन्द मजुन्दार विरुद्ध नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालय	९५९९ पूर्ण	उत्प्रेषण	२०७२।१२।१८	५	८१५
२३.	अशोककुमार बास्कोटासमेत विरुद्ध पुनरावेदन अदालत पाटन, ललितपुरसमेत	९७२६ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१२।०९	१२	२२७२
इ						
२४.	इन्द्रप्रसाद वाग्ले विरुद्ध गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	९६५९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१०।२९	८	१४६५
उ						
२५.	उत्तम सिलवाल विरुद्ध सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	९७३९ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०३।०५	१२	२३०७
ए						
२६.	एभरेष्ट बैंक लि. विरुद्ध नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्टस् संस्थासमेत	९७३६ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०५।०९	१२	२३५८
क						
२७.	करिसिंह भुलसमेत विरुद्ध लोक सेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगरसमेत	९५५८ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।०८।१३	३	४५७
२८.	कर्णबहादुर चन्द विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल काठमाडौंसमेत	९६६९ संयुक्त	दूषित निर्णय बदर	२०७०।०३।१९	९	१६५५
२९.	कल्लु थारुसमेत विरुद्ध जिल्ला वन कार्यालय, मुकाम गुलरिया बर्दियासमेत	९५७० संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।११।०३	३	५७०

३०.	कृष्ण राणासमेत विरुद्ध सिद्धान्तराज पाण्डेसमेत	१५५६ संयुक्त	अग्रिम भुक्तानीसहित करारबमोजिम क्षतिपूर्ति दिलाई पाउँ	२०७२।०४।१८	३	४३७
३१.	किरण खेतान विरुद्ध नेपाल विद्युत् प्राधिकरण केन्द्रीय कार्यालय, रत्नपार्कसमेत	१६४८ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०३।२०	८	१४४२
३२.	किसुनदास कथवनिया विरुद्ध रामपति साह कलवारसमेत	१६०३ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०१।०५	५	९४७
३३.	कुमार दर्जीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१५७१ संयुक्त	गौवध	२०७२।०९।३०	३	५७६
३४.	कुमार पुरी विरुद्ध वैदेशिक रोजगार विभाग, काठमाडौंसमेत	१६७१ संयुक्त	परमादेश	२०७२।१२।२२	९	१६७०
३५.	कृष्णप्रसाद ढकालसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१५६० संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०५।३१	३	४७९
३६.	कृष्णप्रसाद तिमिल्सिनासमेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	१६०७ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०२।०४	५	९८१
३७.	कृष्णबहादुर बस्नेत विरुद्ध राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक केन्द्रीय कार्यालय, रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत	१५९५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७१।११।१०	५	८६१
३८.	कृष्णशरण मास्के विरुद्ध नेपाल सरकार	१६२८ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१२।०१	७	१२४५
३९.	केशव स्थापित विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल, काठमाडौं	१५२६ संयुक्त	रकम असुली	२०७१।१०।०४	१	७०
४०.	केशवप्रसाद भट्टराई विरुद्ध प्रा.डा.रामकुमार सिंहसमेत	१५८४ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२।०६।१७	४	७४२

४१.	केशवराज भट्टराई विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, हेटौंडासमेत	९६४१ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०४।३०	७	१३८०
४२.	कैलाश मिश्र विरुद्ध श्रम अदालत काठमाडौंसमेत	९६७९ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०४।१८	९	१७३४
४३.	कौशल्या देवी विरुद्ध पुनरावेदन अदालत राजविराजसमेत	९५८७ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।०४।२८	४	७८२
ख						
४४.	खगेन्द्र के.सी. (खड्का) समेत विरुद्ध जिल्ला प्रशासन कार्यालय, उदयपुरसमेत	९७११ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७१।११।११	११	२१०३
४५.	खड्कमान रानामगर विरुद्ध नेपाल सरकार	९६५५ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।११।१२	८	१५२३
ग						
४६.	गंगा के.सी.समेत विरुद्ध राज के.सी.	९६९४ संयुक्त	जग्गा हक कायम खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउँ	२०७२।०९।२२	१०	१८९६
४७.	गंगाधर साहसमेत विरुद्ध रुन्दी खंग खत्व	९५४३ संयुक्त	सार्वजनिक पोखरी जग्गा खिचोला चलन सार्वजनिक दर्ता कायमसमेत	२०७१।१०।२०	२	२४६
४८.	गणेशबहादुर दुरासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५७९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०४।१८	४	७०८
४९.	गौरीमाया घिमिरे विरुद्ध विशेष अदालत, बबरमहलसमेत	९५८२ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७२।११।१८	४	७२८

घ						
५०.	घनश्याम देव विरूद्ध नेपाल सरकार	१६९९ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०४।२५	१०	१९४२
च						
५१.	चन्द्रबहादुर चौधरीसमेत विरूद्ध जिल्ला वन कार्यालय, मुकाम गुलरिया बर्दियासमेत	१५६९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।११।०३	३	५६६
५२.	चार्ल्स गुरुमुख शोभराज विरूद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	१७२२ संयुक्त	परमादेश	२०७३।०४।२६	११	२२०४
५३.	चित्रबहादुर जि.सी. विरूद्ध नेपाल सरकार	१७१२ संयुक्त	ठगी	२०७२।१२।१२	११	२११४
ज						
५४.	जगो भन्ने जगतबहादुर भण्डारी विरूद्ध नेपाल सरकार	१५४८ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।०८।२४	२	३५८
५५.	जनक श्रेष्ठ विरूद्ध नेपाल सरकार	१६९६ संयुक्त	जबरजस्ती करणी	२०७२।११।०४	१०	१९१८
५६.	जनप्रिया बहुमुखी क्याम्पस सञ्चालक समितिसमेत विरूद्ध माधवप्रसाद घिमिरे	१६०४ संयुक्त	परमादेश / उत्प्रेषण	२०७३।०१।१२	५	९५०
५७.	जयराम अधिकारी विरूद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	१७३४ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।०५।२९	१२	२३३५
झ						
५८.	झिम्मी पलवर विष्टसमेत विरूद्ध डिकी डोलकर पलवर विष्टको मु.स. गर्ने कर्साड लवाड	१६२४ पूर्ण	अंश	२०७२।११।०६	७	१२०७

ट						
५९.	टंकहरि दाहाल विरुद्ध नेपाल सरकार	९६०१ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०५।२३	५	९०७
ड						
६०.	डा.बसन्तकुमार ताम्राकार विरुद्ध लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगरसमेत	९५६५ संयुक्त	उत्प्रेषण / उत्प्रेषण	२०७२।०३।०९	३	५२१
६१.	डा.रामकृष्ण तिमल्सेनासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५२१ विशेष	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०५।२४	१	२८
६२.	डिल्लीशेर राईसमेत विरुद्ध मालपोत कार्यालय, खोटाङ, दिक्तेलसमेत	९६१७ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।१२।२६	६	११०४
त						
६३.	तिर्थरत्न तुलाधर विरुद्ध मंगलमान प्रजापति	९६२५ पूर्ण	लिखत दर्ता बदर	२०७२।०९।०९	७	१२२०
६४.	तेन्जीङ शेर्पा विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत	९६६१ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७३।०४।२४	८	१५८०
थ						
६५.	थोमस एरेन्सट्रप विरुद्ध पुनरावेदन अदालत पाटन, ललितपुरसमेत	९७२१ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७३।०४।२५	११	२१९७
द						
६६.	दशनलाल चौधरी विरुद्ध राधा देवी चौधरीसमेत	९५३३ संयुक्त	लिखत दर्ता बदर	२०७१।११।२०	१	१२७
६७.	दानविक्रम थापासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६७२ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३।०३।२०	९	१६७६
६८.	दानुर्वु शेर्पासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६३९ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३।०२।२४	७	१३४९
६९.	दिपक सिंह विरुद्ध दिने सिंह	९७१५ संयुक्त	अंश चलन	२०७३।०३।२९	११	२१४२
७०.	दिवाकर क्षेत्रीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६७३ संयुक्त	परमादेश	२०७३।०१।३०	९	१६८२

७१.	दीपज्योति एजुकेसन फाउन्डेसन प्रा.लि.समेत विरुद्ध श्रम अदालत, अनामनगर, काठमाडौंसमेत	९६६० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०४।१८	८	१५७४
७२.	दीपेन्द्रनाथ शर्मा विरुद्ध महेश जाजु	९६६५ पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१०।२१	९	१६१७
७३.	दुलारी देवी विरुद्ध सम्पत्ति शुद्धीकरण विभाग केशरमहल, काठमाडौंसमेत	९६८० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०७।०४	९	१७४१
ध						
७४.	धनेश्वर शाह विरुद्ध श्रम अदालत, काठमाडौंसमेत	९५२२ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०३।०१	१	३९
न						
७५.	नवराज सिलवाल विरुद्ध नेपाल सरकार	९७२३ बृहत् पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।१२।०८	१२	२२१३
७६.	निलमप्रसाद गौतम विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	९७०१ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०५।२४	१०	१९५५
७७.	नेपाल सरकार विरुद्ध ध्रुवबहादुर अधिकारीसमेत	९५३६ संयुक्त	वैदेशिक रोजगार ठगी	२०७२।०६।१३	१	१५२
७८.	नेपाल सरकार विरुद्ध यामबहादुर कामीसमेत	९५३७ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।१०।०७	१	१७२
७९.	नेपाल सरकार विरुद्ध सरिता गिरी राईसमेत	९५४१ संयुक्त	सम्पत्ति शुद्धीकरण	२०७२।१०।११	२	२२१
८०.	नेपाल सरकार विरुद्ध रत्नमाया थपलियासमेत	९५४६ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।०७।३०	२	३२७
८१.	नेपाल सरकार विरुद्ध गणेशबहादुर कार्कीसमेत	९५५२ पूर्ण	चोरी	२०७१।११।१४	३	४०४
८२.	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रेमबहादुर जी कुँवर भन्ने प्रेमबहादुर कुँवर	९६३२ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२।१०।१०	७	१२९१

८३.	नेपाल सरकार विरुद्ध वीरबहादुर लुहारसमेत	९६७६ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३।०२।२४	९	१७०९
८४.	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रेमबहादुर खड्का क्षेत्रीसमेत	९६९३ संयुक्त	गौवध	२०७२।१।२७	१०	१८८९
८५.	नेपाल सरकार विरुद्ध अरविन्दकुमार पण्डित	९६३१ संयुक्त	हातहतियार खरखजाना	२०७२।०५।३१	७	१२८७
८६.	नेपाल सरकार विरुद्ध इन्द्रराज हुमागाईसमेत	९६४५ संयुक्त	बैंकिङ कसुर	२०७३।०४।१८	७	१४०६
८७.	नेपाल सरकार विरुद्ध किरण प्रभात नेपालीसमेत	९६९२ संयुक्त	लागु औषध खैरो हेरोइन	२०७२।१२।२२	१०	१८७८
८८.	नेपाल सरकार विरुद्ध कुलमान घले गुरुडसमेत	९६०२ संयुक्त	संरक्षित क्षेत्रभित्र संरक्षित हिउँ चितुवा मारी छाला निकासी ओसारपसार	२०७२।०६।०७	५	९३५
८९.	नेपाल सरकार विरुद्ध चन्द्रकान्त राउत	९५६३ संयुक्त	राज्य विरुद्धको अपराध (राज्य विप्लव)	२०७२।१०।०३	३	५०५
९०.	नेपाल सरकार विरुद्ध टसि वि.क.समेत	९५१९ पूर्ण	जबरजस्ती करण	२०७२।०८।०३	१	१
९१.	नेपाल सरकार विरुद्ध तुलबहादुर रोकाया	९६९१ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।१२।२८	१०	१८६९
९२.	नेपाल सरकार विरुद्ध तुलसीप्रसाद गिरी	९६७४ संयुक्त	वैदेशिक रोजगार कसुर	२०७३।०४।१९	९	१६८७
९३.	नेपाल सरकार विरुद्ध नेत्रबहादुर लिम्बूसमेत	९६३० संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२।१०।१८	७	१२५७
९४.	नेपाल सरकार विरुद्ध परिवर्तन नाम दीपक सदा	९५८० संयुक्त	बाल बिज्याई (जबरजस्ती करण)	२०७२।०३।२७	४	७१४

९५.	नेपाल सरकार विरुद्ध पुष्पा तामाङसमेत	९६४३ संयुक्त	मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार	२०७३।०५।१६	७	१३९३
९६.	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रकाश ओझा	९६२१ संयुक्त	जिउ मास्ने बेच्ने	२०७२।१०।०४	६	११४९
९७.	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रभु माझी	९५८८ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।१२।१२	४	७८९
९८.	नेपाल सरकार विरुद्ध फिच्यु भन्ने राम कुमार राई	९७३० संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।११।०९	१२	२३००
९९.	नेपाल सरकार विरुद्ध भरतप्रसाद घिमिरेसमेत	९५४५ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२।०३।१३	२	२७७
१००.	नेपाल सरकार विरुद्ध मन्साराम भुर्जीसमेत	९६२६ संयुक्त	नागरिकता	२०७२।०५।१४	७	१२२९
१०१.	नेपाल सरकार विरुद्ध मुन्सी भन्ने सहाबुद्दीन शेष	९५९८ संयुक्त	अपहरण गरी बन्धक बनाएको	२०७२।०६।११	५	८८३
१०२.	नेपाल सरकार विरुद्ध राजु थापासमेत	९७०७ पूर्ण	बहुविवाह	२०७२।०४।२८	११	२०११
१०३.	नेपाल सरकार विरुद्ध राजु सरदार	९६३३ संयुक्त	जबरजस्ती करणी	२०७२।०६।१२	७	१२९७
१०४.	नेपाल सरकार विरुद्ध रूबी जोशीसमेत	९६०८ संयुक्त	बैंकिङ कसुर	२०७२।१२।३०	५	९९१
१०५.	नेपाल सरकार विरुद्ध विकाउ भन्ने रामस्वरूप मुखिया विनसमेत	९६७५ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान र अपहरण	२०७३।०२।२४	९	१६९४
१०६.	नेपाल सरकार विरुद्ध विनोदकुमार राय यादवसमेत	९६२२ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान / ज्यान मार्ने उद्योग	२०७३।०१।१५	६	११७३
१०७.	नेपाल सरकार विरुद्ध विष्णुप्रसाद शर्मासमेत	९६५३ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२।११।१८	८	१४८३
१०८.	नेपाल सरकार विरुद्ध सम्झना क्षेत्री बोहरा	९५६२ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।१०।२८	३	४९२

१०९.	नेपाल सरकार विरुद्ध सीता लामिछानेसमेत	९६१८ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।१।२०	६	१११०
११०.	नेपाल सरकार विरुद्ध सोमबहादुर तामाङ	९६७७ संयुक्त	मानव बेचबिखन ओसारपसार	२०७३।०२।२४	९	१७१९
प						
१११.	पद्मकुमार मेघासी शाह विरुद्ध युनिभर्सल फाइनेन्स लिमिटेड, प्रधान कार्यालयसमेत	९५७८ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०३।२८	४	७०२
११२.	पशुपतिनाथ शर्मा विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, हेटौंडा मकवानपुरसमेत	९७१८ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०४।२७	११	२१६७
११३.	पाँचकन्या प्रजापतिसमेत विरुद्ध हरिचन्द्र प्रजापतिसमेत	९७२५ पूर्ण	अंश	२०७३।०६।१३	१२	२२५९
११४.	पुण्यप्रसाद लुइटेलसमेत विरुद्ध सुमित्रादेवी पाण्डे	९५७२ पूर्ण	लुटपिट हक कायम	२०७१।०९।२४	४	५८३
११५.	पुरण शमशेर ज.ब.रा. विरुद्ध खड्गकुमारी राणासमेत	९५५० पूर्ण	भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	२०७२।०१।१०	३	३७६
११६.	पुरण शमशेर ज.ब.रा. विरुद्ध खड्गकुमारी राणासमेत	९५७३ पूर्ण	भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	२०७२।०१।१०	४	५९५
११७.	पुरुषोत्तमभक्त प्रधानाङ्ग विरुद्ध केशव श्रेष्ठसमेत	९७१३ संयुक्त	लेनदेन	२०७३।०२।२७	११	२१२०
११८.	पृथ्वीबहादुर पाँडेसमेत विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहल, काठमाडौंसमेत	९६६७ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०४।२३	९	१६३३
११९.	प्रदिपकुमार प्रसाद साह कलवार विरुद्ध रामभजन राय यादवसमेत	९६९० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।०५।०९	१०	१८६४

१२०.	प्रवेश भण्डारीसमेत विरुद्ध सङ्घीय मामिला, संविधानसभा, संसदीय व्यवस्था तथा संस्कृति मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	९५९३ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१२।०१	५	८५०
१२१.	प्रेम ढकाल कामी विरुद्ध नेपाल सरकार	९६५९ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३।०४।१९	८	१५६३
१२२.	प्रेमबहादुर बलामी विरुद्ध द्वारिका बानिया	९७०९ पूर्ण	जालसाजी	२०७३।०६।०६	११	२०३१
फ						
१२३.	फूलोदेवी यादव विरुद्ध नेपाल सरकार	९५२३ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०३।०३	१	४८
ब						
१२४.	बमप्रसाद गिरीसमेत विरुद्ध गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय, डिल्लीबजारसमेत	९६०५ संयुक्त	परमादेश	२०७२।११।०२	५	९५८
१२५.	बलराम यादव विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, राजविराजसमेत	९६२९ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।०६।०७	७	१२५२
१२६.	बोधराज निरौला विरुद्ध निर्मलादेवी गोयन्का	९५२८ संयुक्त	भन्सार मूल्याङ्कन धरोट फिर्ता	२०७१।११।१५	१	८९
भ						
१२७.	भद्रे कामी विरुद्ध नेपाल सरकार	९७२८ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३।०२।०४	१२	२२८७
१२८.	भरतमणि जंगम विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९७३३ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०४।१७	१२	२३२३
१२९.	भरतमणि जङ्गम विरुद्ध नेपाल सरकार	९५३० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।०६।२२	१	१०४
१३०.	भवानीकुमारी पौडेल विरुद्ध शम्भुप्रसाद उपाध्याय पौडेलसमेत	९५६८ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।१२।२१	३	५६१

१३१.	भीमप्रकाश रोक्का विरुद्ध वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण, बबरमहल, काठमाडौं	१५९४ संयुक्त	परमादेश / प्रतिषेध	२०७२।१०।२८	५	८५५
१३२.	भोलानाथ चौधरीसमेत विरुद्ध साधु दास चौधरी	१६९७ संयुक्त	अंश भरपाई लिखत बदर दर्ता बदर अंश फाँटसमेत	२०७३।०३।०५	१०	१९२६
म						
१३३.	मनिकलाल यादव विरुद्ध सिकिन्द्र यादवसमेत	१५३४ संयुक्त	कुटपिट	२०७२।०२।२५	१	१३२
१३४.	महन्तलाल श्रेष्ठसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१७३५ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०५।२७	१२	२३४४
१३५.	महावीर साहुसमेत विरुद्ध झवरीदेवी साहु	१५९२ पूर्ण	अंश चलन	२०७२।११।०६	५	८३३
१३६.	महिन्द्र ठाकुर लोहार विरुद्ध लालबाबु प्रसाद यादवसमेत	१५४० संयुक्त	बन्डा बदर दर्ता बदर कायम	२०७२।०८।२०	२	२१४
१३७.	महेशप्रसाद भट्टराई विरुद्ध सहरी विकास मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	१५८१ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०६।२०	४	७२०
१३८.	माधवकुमार भगत विरुद्ध नेपाल सरकार	१७०८ पूर्ण	सम्पत्ति शुद्धीकरण	२०७३।०४।२७	११	२०१८
१३९.	माधवराज घिमिरे विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहलसमेत	१६१० बृहत् पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१०।१५	६	१०१९
१४०.	माधवराज घिमिरे विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत	१६०९ बृहत् पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१०।१५	६	१००७
१४१.	मिलन गुरुङ विरुद्ध मोहन शाहनी	१५२७ संयुक्त	सम्झौता बमोजिमको रकम दिलाई पाउँ	२०७१।१२।०२	१	८२

१४२.	मिश्रादेवी भण्डारी विरुद्ध नेपाल सरकार	१५८३ संयुक्त	लागु औषध (अफिम)	२०७२।११।१२	४	७३४
१४३.	मुनकीदेवी साह सुडी विरुद्ध पुनरावेदन अदालत जनकपुरसमेत	१५९९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०७।२९	५	८८९
१४४.	मुन्ना प्रजासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१७१४ संयुक्त	गैँडा मारी खाग बिक्री व्यवसाय गरेको	२०७३।०१।१६	११	२१२६
१४५.	मैया रञ्जितकार विरुद्ध पुनरावेदन अदालत पाटनसमेत	१६५६ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१०।१४	८	१५२९
१४६.	मैया रञ्जितकार विरुद्ध पुनरावेदन अदालत पाटनसमेत	१६३५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१०।१४	७	१३१३
१४७.	मोहनकुमार उपाध्याय विरुद्ध आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाडौँ क्षेत्र नं. १ बबरमहलसमेत	१५९६ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७१।११।११	५	८६५
१४८.	मोहम्मद जावेद मुसलमान विरुद्ध नेपाल सरकार	१७०४ संयुक्त	लागु औषध खैरो हेरोइन	२०७३।०५।१६	१०	१९८३
य						
१४९.	युगलकिशोर सिंहसमेत विरुद्ध विन्देश्वर साह हलुवाई	१५७४ पूर्ण	मिलापत्र बदर	२०७२।११।१३	४	६०२
१५०.	योगबहादुर लामासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१५२५ संयुक्त	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	२०७२।०४।२९	१	५८
१५१.	योग्यरत्न ताम्राकार विरुद्ध पुण्यरत्न ताम्राकारसमेत	१६८८ पूर्ण	गुठी धर्मलोप गुठी कायम	२०७३।०६।०६	१०	१८४१
र						
१५२.	रमेश पराजुलीसमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	१७३२ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०४।१७	१२	२३१४

१५३.	रमेशकाजी यंगोल श्रेष्ठ विरुद्ध आशामाया व्यञ्जनकारसमेत	१५९० पूर्ण	मोही नामसारी	२०७२।१०।१४	५	८०७
१५४.	रमेशप्रसाद पुडासैनी विरुद्ध ज्ञानुदेवी राय यादवसमेत	१६६४ पूर्ण	लुटपिट	२०७२।०९।०९	९	१६०९
१५५.	रमेशप्रसाद पौडेल विरुद्ध शारदा पौडेल	१५४९ पूर्ण	नापी दर्ता बदर दर्ता कायम	२०७२।०५।१७	३	३६९
१५६.	रविन श्रेष्ठ विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहलसमेत	१६६८ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७२।०६।२०	९	१६५०
१५७.	रविन्द्र श्रेष्ठसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१५३८ विशेष	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०६।०७	२	१३८
१५८.	राजदेव मण्डल विरुद्ध नेपाल सरकार	१५८९ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।०९।१६	४	७९७
१५९.	राधा नकर्मीसमेत विरुद्ध कमला नकर्मीसमेत	१६२० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।०९।२३	६	११४२
१६०.	रामकृष्ण राई विरुद्ध नेपाल सरकार	१६९८ संयुक्त	अड्ग भड्ग	२०७३।०५।१४	१०	१९३४
१६१.	रामखेलावन बाहुन विरुद्ध चन्द्रकिशोर बाहुनसमेत	१५३२ संयुक्त	बाली	२०७२।०३।२८	१	१२१
१६२.	रामदेव मुखिया विरुद्ध नेपाल सरकार	१५५५ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७२।०७।१६	३	४३१
१६३.	रामबहादुर घिमिरे विरुद्ध नेपाल सरकार	१६८३ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०५।२७	९	१७६५
१६४.	रामबहादुर थारुसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१५३१ संयुक्त	अपहरण तथा शरीर बन्धक	२०७२।११।०५	१	११०
१६५.	रुकान्ती यादवसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१६९५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१२।०४	१०	१९०९
१६६.	रूपक न्यौपानेसमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	१७०३ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०५।२७	१०	१९७३

ल						
१६७.	लक्ष्मीकुमारी मिश्र (श्रेष्ठ) विरुद्ध मखमली मिश्रसमेत	१७२४ पूर्ण	अंश चलन	२०७३।१०।०६	१२	२२४१
१६८.	लक्ष्मीप्रकाश सक्सेनासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१५८६ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।०५।२१	४	७६८
१६९.	लक्ष्मीप्रसाद खत्रीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१६०० संयुक्त	आगलागी	२०७२।०६।१२	५	८९६
१७०.	लाक्पा तामाङ विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, काठमाडौंसमेत	१७०६ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०४।२५	१०	२००२
१७१.	लाक्पा शेर्पासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१६८४ संयुक्त	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार जबरजस्ती करणी	२०७३।०५।१६	९	१७७३
१७२.	लेखनाथ बास्तोला विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	१६१३ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१०।२५	६	१०६१
१७३.	लोकेन्द्र सिंह विष्ट विरुद्ध नेपाल सरकार	१६१४ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।१०।२५	६	१०६८
व						
१७४.	विकास खड्का विरुद्ध नेपाल सरकार	१६४० संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३।०१।१५	७	१३६२
१७५.	विनोद भण्डारी विरुद्ध महानगरीय प्रहरी परिसर, टेकु काठमाडौंसमेत	१६७८ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७३।०४।१९	९	१७२९
१७६.	विनोद श्रेष्ठ विरुद्ध श्रम अदालत अनामनगरसमेत	१७०२ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०४।१८	१०	१९६१
१७७.	विवेक राणा विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, काठमाडौंसमेत	१५९७ संयुक्त	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	२०७१।११।०६	५	८७०

१७८.	विशाल परियारसमेत विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहल, काठमाडौंसमेत	१५२९ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७२।१।१७	१	९६
१७९.	विष्णु लावतीसमेत विरुद्ध पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालय, विराटनगरसमेत	१६४४ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०४।३१	७	१४००
१८०.	विष्णुप्रसाद पौडेलसमेत विरुद्ध नेपाल विद्युत् प्राधिकरण केन्द्रीय कार्यालय, रत्नपार्कसमेत	१६४९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०३।२०	८	१४४७
१८१.	विष्णुप्रसाद पौडेलसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१६३४ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०९।०८	७	१३०५
१८२.	विष्णुमाया मगर्नीसमेत विरुद्ध डुकुमाया क्यापछाकी	१६६६ संयुक्त	अंश दर्ता चलन	२०७२।०८।१६	९	१६२६
१८३.	वीरभद्र विक्रम शाह विरुद्ध अन्सल चौधरी डेभलपर्स प्रा.लि.	१६८१ संयुक्त	निर्देशन बदर	२०७३।०४।३२	९	१७४६
श						
१८४.	शंखर श्रेष्ठसमेत विरुद्ध नेपाल औद्योगिक विकास निगमसमेत	१७२७ संयुक्त	सार्वजनिक बाटो खुलाई पाउँ	२०७२।१।१३०	१२	२२७९
१८५.	शत्रुघ्न कुमार नेपाल विरुद्ध श्रृजना नेपाल	१६०६ संयुक्त	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	२०७२।०३।०६	५	९७३
१८६.	शारदा देवी पौडेल विरुद्ध नेपाल सरकार	१६८२ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०५।२१	९	१७५९
१८७.	शिवकुमार अग्रवालसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१५५९ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७१।१०।०४	३	४६२
१८८.	शोभनदेव पन्त विरुद्ध संगिता त्रिपाठी	१६४६ पूर्ण	उत्प्रेषण	२०७२।०९।१६	८	१४१९
१८९.	श्यामकृष्ण शाह विरुद्ध पुनरावेदन अदालत जनकपुरसमेत	१७२० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०६।३०	११	२१८१

१९०.	श्रीमती सरिता के.सी.समेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, काठमाडौंसमेत	९७०५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०५।०९	१०	१९९५
१९१.	श्रीराम त्रिपाठी विरुद्ध नेपाल सरकार	९६१९ संयुक्त	जबरजस्ती करणी (हाडनाता)	२०७२।११।०३	६	१९२०
स						
१९२.	संगमलाल खंग खत्वे विरुद्ध श्री राष्ट्रिय प्राथमिक विद्यालय, कोरियानी सप्तरीसमेत	९५६४ संयुक्त	निषेधाज्ञा / परमादेश	२०७२।०४।३२	३	५१५
१९३.	संजयकुमार साह विरुद्ध नेपाल सरकार	९५३९ पूर्ण	हातहतियार तथा खरखजाना	२०७२।०५।३१	२	२०३
१९४.	संजिव भन्ने संजिभ गुरुडसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५६७ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।०९।१३	३	५४०
१९५.	संजीव तुलाधर विरुद्ध शम्भूलालदेव प्रधान	९५४२ संयुक्त	लेनदेन	२०७२।०२।३२	२	२४१
१९६.	संजीवकुमार राय विरुद्ध नेपाल सरकार	९६५४ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२।१०।१०	८	१५१७
१९७.	सज्दा सापकोटासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६२७ संयुक्त	परमादेश	२०७२।१२।०२	७	१२३७
१९८.	सनतकुमार श्रेष्ठसमेत विरुद्ध रिना मिश्र श्रेष्ठ	९६४२ संयुक्त	अंश चलन	२०७३।०५।०८	७	१३८७
१९९.	सनिराम चौधरीसमेत विरुद्ध भक्तपुर जिल्ला अदालतसमेत	९७२९ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७३।०४।१२	१२	२२९४
२००.	सन्जयकुमार के.सी.समेत विरुद्ध पुनरावेदन अदालत सुर्खेतसमेत	९५८५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०४।२८	४	७५८
२०१.	सरस्वती श्रेष्ठ विरुद्ध रिता खतिवडासमेत	९७१७ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०४।२७	११	२१६०

२०२.	सहजराम कुर्मीसमेत विरुद्ध रामानन्द कुर्मीसमेत	९५३५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०८।१०	१	१४०
२०३.	साँढे भन्ने कैलाशकुमार सिंह विरुद्ध कारागार कार्यालय, डिल्लीबजार, काठमाडौंसमेत	९६६२ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०५।१९	८	१५८६
२०४.	सितीया देवी अमातनी विरुद्ध योगेन्द्र भन्ने जोगेन्द्र मण्डलसमेत	९७१९ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०८।२९	११	२१७२
२०५.	सिरलामा तामाङ विरुद्ध नेपाल सरकार	९६३७ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२।११।०३	७	१३३२
२०६.	सुकमेल बराल विरुद्ध स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय, रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत	९६३८ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।११।०२	७	१३४२
२०७.	सुमन अधिकारीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६१२ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०५।०९	६	१०५१
२०८.	सुमन अधिकारीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६८९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।०५।०९	१०	१८५५
२०९.	सुमनकुमार प्रधानसमेत विरुद्ध सुरेन्द्रकुमार प्रधानसमेत	९६५२ संयुक्त	अंश चलन	२०७२।०९।२२	८	१४७६
२१०.	सुवास थापासमेत विरुद्ध नेपाल राष्ट्र बैंक, केन्द्रीय कार्यालय, बालुवाटारसमेत	९६८५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३।०४।३०	९	१७९२
२११.	सुवासकुमार सर्राफ विरुद्ध स्टेफिन डुजिङ्क (Mr. Steffen Duzink) समेत	९५६६ संयुक्त	क्षतिपूर्ति रकम दिलाई पाउँ	२०७१।१२।२६	३	५३१
२१२.	सूर्यप्रसाद श्रेष्ठसमेत विरुद्ध दिलबहादुर कोजु	९७१६ संयुक्त	अंश चलन	२०७२।०५।०१	११	२१५०
२१३.	सूर्यबहादुर के.सी. विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९६१५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२।११।१६	६	१०८०

२१४.	सृजन खरेल विरुद्ध नेपाल सरकार	१६८७ संयुक्त	परमादेश	२०७३।०५।१३	९	१८३३
ह						
२१५.	हंसरजियादेवी तेलिन विरुद्ध शिवदुलारी तेलिनसमेत	१७०० संयुक्त	अंश दर्ता	२०७३।०५।१५	१०	१९४७
२१६.	हरिमान श्रेष्ठसमेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	१७३७ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३।०६।३०	१२	२३६९
२१७.	हरेन्द्रकुमार चौधरी विरुद्ध नारायणप्रसाद थारू	१६१६ संयुक्त	अपुताली हक कायम	२०७२।१२।२३	६	१०९६
२१८.	हिरामाया श्रीससमेत विरुद्ध बागलुङ जिल्ला, बागलुङ न.पा.कार्यालय, बागलुङसमेत	१५२४ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२।०३।०३	१	५२
२१९.	हेरामाया भन्ने माया महर्जनसमेत विरुद्ध उत्तमदेवी महर्जनसमेत	१६४७ पूर्ण	अंश चलन	२०७३।११।१३	८	१४३३

मुद्दा / विषयहरूको वर्णानुक्रमिक सूची

क्र. सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	नि.नं. इजलास	फैसला मिति	अंक	पृष्ठ
अ						
१.	अग्रिम भुक्तानीसहित करारबमोजिम क्षतिपूर्ति दिलाई पाउँ	कृष्ण राणासमेत विरुद्ध सिद्धान्तराज पाण्डेसमेत	९५५६ संयुक्त	२०७२।०४।१८	३	४३७
२.	अङ्ग भङ्ग	रामकृष्ण राई विरुद्ध नेपाल सरकार	९६९८ संयुक्त	२०७३।०५।१४	१०	१९३४
३.	अदालतको अवहेलना	अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६५७ संयुक्त	२०७२।०२।२४	८	१५३७
४.	अपहरण गरी बन्धक बनाएको	नेपाल सरकार विरुद्ध मुन्सी भन्ने सहाबुद्धीन शेष	९५९८ संयुक्त	२०७२।०६।११	५	८८३
५.	अपहरण तथा शरीर बन्धक	रामबहादुर थारुसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५३१ संयुक्त	२०७२।११।०५	१	११०
६.	अपुताली हक कायम	हरेन्द्रकुमार चौधरी विरुद्ध नारायणप्रसाद थारु	९६१६ संयुक्त	२०७२।१२।२३	६	१०९६
आ						
७.	आगलागी	लक्ष्मीप्रसाद खत्रीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६०० संयुक्त	२०७२।०६।१२	५	८९६
उ						
८.	उत्प्रेषण	हिरामाया श्रीससमेत विरुद्ध बागलुङ जिल्ला, बागलुङ न.पा.कार्यालय, बागलुङसमेत	९५२४ संयुक्त	२०७२।०३।०३	१	५२
९.	उत्प्रेषण	भरतमणि जङ्गम विरुद्ध नेपाल सरकार	९५३० संयुक्त	२०७२।०६।२२	१	१०४
१०.	उत्प्रेषण	करिसिंह भुलसमेत विरुद्ध लोक सेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगरसमेत	९५५८ संयुक्त	२०७२।०८।१३	३	४५७

११.	उत्प्रेषण	भवानीकुमारी पौडेल विरुद्ध शम्भुप्रसाद उपाध्याय पौडेलसमेत	९५६८ संयुक्त	२०७२।१२।२१	३	५६१
१२.	उत्प्रेषण	कौशल्या देवी विरुद्ध पुनरावेदन अदालत राजविराजसमेत	९५८७ संयुक्त	२०७२।०४।२८	४	७८२
१३.	उत्प्रेषण	अरविन्द मजुन्दार विरुद्ध नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालय	९५९१ पूर्ण	२०७२।१२।१८	५	८१५
१४.	उत्प्रेषण	डिल्लीशेर राईसमेत विरुद्ध मालपोत कार्यालय, खोटाङ, दिक्तेलसमेत	९६१७ संयुक्त	२०७२।१२।२६	६	११०४
१५.	उत्प्रेषण	राधा नकर्मीसमेत विरुद्ध कमला नकर्मीसमेत	९६२० संयुक्त	२०७२।०९।२३	६	११४२
१६.	उत्प्रेषण	बलराम यादव विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, राजविराजसमेत	९६२९ संयुक्त	२०७२।०६।०७	७	१२५२
१७.	उत्प्रेषण	केशवराज भट्टराई विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, हेटौंडासमेत	९६४१ संयुक्त	२०७३।०४।३०	७	१३८०
१८.	उत्प्रेषण	विष्णु लावतीसमेत विरुद्ध पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालय, विराटनगरसमेत	९६४४ संयुक्त	२०७३।०४।३१	७	१४००
१९.	उत्प्रेषण	शोभनदेव पन्त विरुद्ध संगिता त्रिपाठी	९६४६ पूर्ण	२०७२।०९।१६	८	१४१९
२०.	उत्प्रेषण	किरण खेतान विरुद्ध नेपाल विद्युत् प्राधिकरण केन्द्रीय कार्यालय, रत्नपार्कसमेत	९६४८ संयुक्त	२०७३।०३।२०	८	१४४२
२१.	उत्प्रेषण	दीपज्योति एजुकेसन फाउन्डेसन प्रा.लि.समेत विरुद्ध श्रम अदालत, अनामनगर, काठमाडौंसमेत	९६६० संयुक्त	२०७३।०४।१८	८	१५७४

२२.	उत्प्रेषण	अधिवक्ता सुषमा गौतमसमेत विरुद्ध श्री कार्यरथी विभाग, भर्ना छनोट निर्देशनालय, जङ्गी अड्डा भद्रकालीसमेत	९६६३ संयुक्त	२०७३।०४।२९	८	९५९५
२३.	उत्प्रेषण	अधिवक्ता श्रीकृष्ण सुवेदीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६७० संयुक्त	२०७२।०९।०८	९	९६६३
२४.	उत्प्रेषण	कैलाश मिश्र विरुद्ध श्रम अदालत काठमाडौंसमेत	९६७९ संयुक्त	२०७३।०४।१८	९	९७३४
२५.	उत्प्रेषण	दुलारी देवी विरुद्ध सम्पत्ति शुद्धीकरण विभाग केशरमहल, काठमाडौंसमेत	९६८० संयुक्त	२०७३।०७।०४	९	९७४९
२६.	उत्प्रेषण	रामबहादुर घिमिरे विरुद्ध नेपाल सरकार	९६८३ संयुक्त	२०७३।०५।२७	९	९७६५
२७.	उत्प्रेषण	प्रदिपकुमार प्रसाद साह कलवार विरुद्ध रामभजन राय यादवसमेत	९६९० संयुक्त	२०७२।०५।०९	१०	९८६४
२८.	उत्प्रेषण	घनश्याम देव विरुद्ध नेपाल सरकार	९६९९ संयुक्त	२०७३।०४।२५	१०	९९४२
२९.	उत्प्रेषण	निलमप्रसाद गौतम विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	९७०१ संयुक्त	२०७३।०५।२४	१०	९९५५
३०.	उत्प्रेषण	विनोद श्रेष्ठ विरुद्ध श्रम अदालत अनामनगरसमेत	९७०२ संयुक्त	२०७३।०४।१८	१०	९९६९
३१.	उत्प्रेषण	रूपक न्यौपानेसमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९७०३ संयुक्त	२०७३।०५।२७	१०	९९७३
३२.	उत्प्रेषण	लाक्पा तामाङ विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, काठमाडौंसमेत	९७०६ संयुक्त	२०७३।०४।२५	१०	२००२
३३.	उत्प्रेषण	सरस्वती श्रेष्ठ विरुद्ध रिता खतिवडासमेत	९७१७ संयुक्त	२०७३।०४।२७	११	२१६०

३४.	उत्प्रेषण	सितीया देवी अमातनी विरुद्ध योगेन्द्र भन्ने जोगेन्द्र मण्डलसमेत	९७१९ संयुक्त	२०७३।०८।२९	११	२१७२
३५.	उत्प्रेषण	श्यामकृष्ण शाह विरुद्ध पुनरावेदन अदालत जनकपुरसमेत	९७२० संयुक्त	२०७३।०६।३०	११	२१८१
३६.	उत्प्रेषण	उत्तम सिलवाल विरुद्ध सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	९७३१ संयुक्त	२०७३।०३।०५	१२	२३०७
३७.	उत्प्रेषण	भरतमणि जंगम विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९७३३ संयुक्त	२०७३।०४।१७	१२	२३२३
३८.	उत्प्रेषण	जयराम अधिकारी विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९७३४ संयुक्त	२०७२।०५।२९	१२	२३३५
३९.	उत्प्रेषण	महन्तलाल श्रेष्ठसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९७३५ संयुक्त	२०७३।०५।२७	१२	२३४४
४०.	उत्प्रेषण	हरिमान श्रेष्ठसमेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	९७३७ संयुक्त	२०७३।०६।३०	१२	२३६९
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	कल्लु थारुसमेत विरुद्ध जिल्ला वन कार्यालय, मुकाम गुलरिया बर्दियासमेत	९५७० संयुक्त	२०७२।११।०३	३	५७०
४२.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुवास थापासमेत विरुद्ध नेपाल राष्ट्र बैंक, केन्द्रीय कार्यालय, बालुवाटारसमेत	९६८५ संयुक्त	२०७३।०४।३०	९	१७९२
४३.	उत्प्रेषण / उत्प्रेषण	डा.बसन्तकुमार ताम्राकार विरुद्ध लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगरसमेत	९५६५ संयुक्त	२०७२।०३।०९	३	५२१

४४.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता पूर्णचन्द्र पौडेल विरुद्ध निर्वाचन आयोग, निर्वाचन आयोगको कार्यालय, बहादुरभवनसमेत	९५२० विशेष	२०७२।१०।०५	१	१९
४५.	उत्प्रेषण / परमादेश	डा.रामकृष्ण तिमल्सेनासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५२१ विशेष	२०७२।०५।२४	१	२८
४६.	उत्प्रेषण / परमादेश	धनेश्वर शाह विरुद्ध श्रम अदालत, काठमाडौंसमेत	९५२२ संयुक्त	२०७२।०३।०१	१	३९
४७.	उत्प्रेषण / परमादेश	फूलोदेवी यादव विरुद्ध नेपाल सरकार	९५२३ संयुक्त	२०७२।०३।०३	१	४८
४८.	उत्प्रेषण / परमादेश	सहजराम कुर्मीसमेत विरुद्ध रामानन्द कुर्मीसमेत	९५३५ संयुक्त	२०७२।०८।१०	१	१४०
४९.	उत्प्रेषण / परमादेश	रविन्द्र श्रेष्ठसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५३८ विशेष	२०७२।०६।०७	२	१३८
५०.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता मिरा ढुङ्गानासमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९५५१ विशेष	२०७२।०१।०३	३	३८३
५१.	उत्प्रेषण / परमादेश	अमरराज खैरेसमेत विरुद्ध विजय ढुंगाना	९५५७ संयुक्त	२०७२।०९।१२	३	४४२
५२.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णप्रसाद ढकालसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५६० संयुक्त	२०७२।०५।३१	३	४७९
५३.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता ध्रुवप्रसाद चौलागाईं विरुद्ध नेपाल सरकार	९५६१ संयुक्त	२०७१।१२।१६	३	४८७
५४.	उत्प्रेषण / परमादेश	चन्द्रबहादुर चौधरीसमेत विरुद्ध जिल्ला वन कार्यालय, मुकाम गुलरिया बर्दियासमेत	९५६९ संयुक्त	२०७२।११।०३	३	५६६
५५.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५७५ पूर्ण	२०७२।०१।०३	४	६१२
५६.	उत्प्रेषण / परमादेश	पद्मकुमार मेघासी शाह विरुद्ध युनिभर्सल फाइनेन्स लिमिटेड, प्रधान कार्यालयसमेत	९५७८ संयुक्त	२०७२।०३।२८	४	७०२

५७.	उत्प्रेषण / परमादेश	गणेशबहादुर दुरासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१५७९ संयुक्त	२०७२।०४।१८	४	७०८
५८.	उत्प्रेषण / परमादेश	महेशप्रसाद भट्टराई विरुद्ध सहरी विकास मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	१५८१ संयुक्त	२०७२।०६।२०	४	७२०
५९.	उत्प्रेषण / परमादेश	सन्जयकुमार के.सी.समेत विरुद्ध पुनरावेदन अदालत सुर्खेतसमेत	१५८५ संयुक्त	२०७२।०४।२८	४	७५८
६०.	उत्प्रेषण / परमादेश	प्रवेश भण्डारीसमेत विरुद्ध सङ्घीय मामिला, संविधानसभा, संसदीय व्यवस्था तथा संस्कृति मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	१५९३ संयुक्त	२०७२।१२।०१	५	८५०
६१.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णबहादुर बस्नेत विरुद्ध राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक केन्द्रीय कार्यालय, रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत	१५९५ संयुक्त	२०७१।११।१०	५	८६१
६२.	उत्प्रेषण / परमादेश	मोहनकुमार उपाध्याय विरुद्ध आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. १ बबरमहलसमेत	१५९६ संयुक्त	२०७१।११।११	५	८६५
६३.	उत्प्रेषण / परमादेश	मुनकीदेवी साह सुडी विरुद्ध पुनरावेदन अदालत जनकपुरसमेत	१५९९ संयुक्त	२०७२।०७।२९	५	८८९
६४.	उत्प्रेषण / परमादेश	टंकहरि दाहाल विरुद्ध नेपाल सरकार	१६०१ संयुक्त	२०७२।०५।२३	५	९०७
६५.	उत्प्रेषण / परमादेश	किसुनदास कथवनिया विरुद्ध रामपति साह कलवारसमेत	१६०३ संयुक्त	२०७३।०१।०५	५	९४७
६६.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णप्रसाद तिमिल्सिनासमेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	१६०७ संयुक्त	२०७३।०२।०४	५	९८१
६७.	उत्प्रेषण / परमादेश	माधवराज घिमिरे विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत	१६०९ बृहत् पूर्ण	२०७२।१०।१५	६	१००७

६८.	उत्प्रेषण / परमादेश	माधवराज घिमिरे विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहलसमेत	९६१० बृहत् पूर्ण	२०७२।१०।१५	६	१०१९
६९.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुमन अधिकारीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६१२ संयुक्त	२०७२।०५।०९	६	१०५१
७०.	उत्प्रेषण / परमादेश	लेखनाथ बास्तोला विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९६१३ संयुक्त	२०७२।१०।२५	६	१०६१
७१.	उत्प्रेषण / परमादेश	लोकेन्द्र सिंह विष्ट विरुद्ध नेपाल सरकार	९६१४ संयुक्त	२०७२।१०।२५	६	१०६८
७२.	उत्प्रेषण / परमादेश	सूर्यबहादुर के.सी. विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९६१५ संयुक्त	२०७२।११।१६	६	१०८०
७३.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णशरण मास्के विरुद्ध नेपाल सरकार	९६२८ संयुक्त	२०७२।१२।०१	७	१२४५
७४.	उत्प्रेषण / परमादेश	विष्णुप्रसाद पौडेलसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६३४ संयुक्त	२०७२।०९।०८	७	१३०५
७५.	उत्प्रेषण / परमादेश	मैया रञ्जितकार विरुद्ध पुनरावेदन अदालत पाटनसमेत	९६३५ संयुक्त	२०७२।१०।१४	७	१३१३
७६.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुकमेल बराल विरुद्ध स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय, रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत	९६३८ संयुक्त	२०७२।११।०२	७	१३४२
७७.	उत्प्रेषण / परमादेश	विष्णुप्रसाद पौडेलसमेत विरुद्ध नेपाल विद्युत् प्राधिकरण केन्द्रीय कार्यालय, रत्नपार्कसमेत	९६४९ संयुक्त	२०७३।०३।२०	८	१४४७
७८.	उत्प्रेषण / परमादेश	अच्युतप्रसाद पौडेलसमेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	९६५० संयुक्त	२०७२।११।१०	८	१४५४

७९.	उत्प्रेषण / परमादेश	इन्द्रप्रसाद वाग्ले विरुद्ध गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	९६५१ संयुक्त	२०७२।१०।२१	८	१४६५
८०.	उत्प्रेषण / परमादेश	मैया रज्जितकार विरुद्ध पुनरावेदन अदालत पाटनसमेत	९६५६ संयुक्त	२०७२।१०।१४	८	१५२९
८१.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता श्रीकृष्ण सुवेदीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६५८ संयुक्त	२०७३।०३।२२	८	१५५५
८२.	उत्प्रेषण / परमादेश	साँढे भन्ने कैलाशकुमार सिंह विरुद्ध कारागार कार्यालय, डिल्लीबजार, काठमाडौंसमेत	९६६२ संयुक्त	२०७३।०५।१९	८	१५८६
८३.	उत्प्रेषण / परमादेश	दीपेन्द्रनाथ शर्मा विरुद्ध महेश जाजु	९६६५ पूर्ण	२०७२।१०।२१	९	१६१७
८४.	उत्प्रेषण / परमादेश	पृथ्वीबहादुर पाँडेसमेत विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहल, काठमाडौंसमेत	९६६७ संयुक्त	२०७३।०४।२३	९	१६३३
८५.	उत्प्रेषण / परमादेश	शारदा देवी पौडेल विरुद्ध नेपाल सरकार	९६८२ संयुक्त	२०७३।०५।२१	९	१७५९
८६.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुमन अधिकारीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६८९ संयुक्त	२०७२।०५।०९	१०	१८५५
८७.	उत्प्रेषण / परमादेश	रुकान्ती यादवसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६९५ संयुक्त	२०७२।१२।०४	१०	१९०९
८८.	उत्प्रेषण / परमादेश	श्रीमती सरिता के.सी.समेत विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, काठमाडौंसमेत	९७०५ संयुक्त	२०७३।०५।०१	१०	१९९५
८९.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता ओमप्रकाश अर्याल विरुद्ध सम्माननीय राष्ट्रपतिको कार्यालय, सितलनिवास, काठमाडौंसमेत	९७१० पूर्ण	२०७३।०९।२४	११	२०३७
९०.	उत्प्रेषण / परमादेश	खगेन्द्र के.सी. (खड्का) समेत विरुद्ध जिल्ला प्रशासन कार्यालय, उदयपुरसमेत	९७११ संयुक्त	२०७१।११।११	११	२१०३

९१.	उत्प्रेषण / परमादेश	पशुपतिनाथ शर्मा विरुद्ध पुनरावेदन अदालत, हेटौँडा मकवानपुरसमेत	९७१८ संयुक्त	२०७३।०४।२७	११	२१६७
९२.	उत्प्रेषण / परमादेश	नवराज सिलवाल विरुद्ध नेपाल सरकार	९७२३ बृहत् पूर्ण	२०७३।१२।०८	१२	२२१३
९३.	उत्प्रेषण / परमादेश	अशोककुमार बास्कोटासमेत विरुद्ध पुनरावेदन अदालत पाटन, ललितपुरसमेत	९७२६ संयुक्त	२०७२।१२।०१	१२	२२७२
९४.	उत्प्रेषण / परमादेश	रमेश पराजुलीसमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९७३२ संयुक्त	२०७३।०४।१७	१२	२३१४
९५.	उत्प्रेषण / परमादेश	एभरेष्ट बैंक लि. विरुद्ध नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्टस् संस्थासमेत	९७३६ संयुक्त	२०७३।०५।०१	१२	२३५८
९६.	उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध / अधिकारपृच्छा	अधिवक्ता उद्धवकुमार के.सी. विरुद्ध राजश्व अनुसन्धान विभाग, हरिहर भवन पुल्चोकसमेत	९६११ संयुक्त	२०७२।०९।२७	६	१०३४
९७.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	अधिवक्ता विश्वप्रकाश भण्डारीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५५३ विशेष	२०७२।०६।०७	३	४१७
९८.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	विवेक राणा विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, काठमाडौँसमेत	९५९७ संयुक्त	२०७१।११।०६	५	८७०
९९.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	शत्रुघन कुमार नेपाल विरुद्ध श्रृजना नेपाल	९६०६ संयुक्त	२०७२।०३।०६	५	९७३
अ						
१००.	अंश	झिग्मी पलवर विष्टसमेत विरुद्ध डिकी डोलकर पलवर विष्टको मु.स. गर्ने कर्साड लवाङ	९६२४ पूर्ण	२०७२।११।०६	७	१२०७

१०१.	अंश	पाँचकन्या प्रजापतिसमेत विरुद्ध हरिचन्द्र प्रजापतीसमेत	१७२५ पूर्ण	२०७३।०६।१३	१२	२२५९
१०२.	अंश चलन	महावीर साहुसमेत विरुद्ध झवरीदेवी साहु	१५९२ पूर्ण	२०७२।११।०६	५	८३३
१०३.	अंश चलन	सनतकुमार श्रेष्ठसमेत विरुद्ध रिना मिश्र श्रेष्ठ	१६४२ संयुक्त	२०७३।०५।०८	७	१३८७
१०४.	अंश चलन	हेरामाया भन्ने माया महर्जनसमेत विरुद्ध उत्तमदेवी महर्जनसमेत	१६४७ पूर्ण	२०७३।११।१३	८	१४३३
१०५.	अंश चलन	सुमनकुमार प्रधानसमेत विरुद्ध सुरेन्द्रकुमार प्रधानसमेत	१६५२ संयुक्त	२०७२।०९।२२	८	१४७६
१०६.	अंश चलन	दिपक सिंह विरुद्ध दिने सिंह	१७१५ संयुक्त	२०७३।०३।२९	११	२१४२
१०७.	अंश चलन	सूर्यप्रसाद श्रेष्ठसमेत विरुद्ध दिलबहादुर कोजु	१७१६ संयुक्त	२०७२।०५।०१	११	२१५०
१०८.	अंश चलन	लक्ष्मीकुमारी मिश्र (श्रेष्ठ) विरुद्ध मखमली मिश्रसमेत	१७२४ पूर्ण	२०७३।१०।०६	१२	२२४१
१०९.	अंश दर्ता	हंसरजियादेवी तेलिन विरुद्ध शिवदुलारी तेलिनसमेत	१७०० संयुक्त	२०७३।०५।१५	१०	१९४७
११०.	अंश दर्ता चलन	विष्णुमाया मगर्नीसमेत विरुद्ध डुकुमाया क्यापछाकी	१६६६ संयुक्त	२०७२।०८।१६	९	१६२६
१११.	अंश भरपाई लिखत बदर दर्ता बदर अंश फाँटसमेत	भोलानाथ चौधरीसमेत विरुद्ध साधु दास चौधरी	१६९७ संयुक्त	२०७३।०३।०५	१०	१९२६
क						
११२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध यामबहादुर कामीसमेत	१५३७ संयुक्त	२०७२।१०।०७	१	१७२
११३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध रत्नमाया थपलियासमेत	१५४६ संयुक्त	२०७२।०७।३०	२	३२७

११४.	कर्तव्य ज्यान	जगो भन्ने जगतबहादुर भण्डारी विरुद्ध नेपाल सरकार	९५४८ संयुक्त	२०७२।०८।२४	२	३५८
११५.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध सम्झना क्षेत्री बोहरा	९५६२ संयुक्त	२०७२।१०।२८	३	४९२
११६.	कर्तव्य ज्यान	संजिव भन्ने संजिभ गुरुडसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५६७ संयुक्त	२०७२।०९।१३	३	५४०
११७.	कर्तव्य ज्यान	लक्ष्मीप्रकाश सक्सेनासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५८६ संयुक्त	२०७२।०५।२१	४	७६८
११८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रभु माझी	९५८८ संयुक्त	२०७२।१२।१२	४	७८९
११९.	कर्तव्य ज्यान	राजदेव मण्डल विरुद्ध नेपाल सरकार	९५८९ संयुक्त	२०७२।०९।१६	४	७९७
१२०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध सीता लामिछानेसमेत	९६१८ संयुक्त	२०७२।११।२०	६	१११०
१२१.	कर्तव्य ज्यान	सिरलामा तामाङ विरुद्ध नेपाल सरकार	९६३७ संयुक्त	२०७२।११।०३	७	१३३२
१२२.	कर्तव्य ज्यान	दानुर्वु शेर्पासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६३९ संयुक्त	२०७३।०२।२४	७	१३४९
१२३.	कर्तव्य ज्यान	विकास खड्का विरुद्ध नेपाल सरकार	९६४० संयुक्त	२०७३।०९।१५	७	१३६२
१२४.	कर्तव्य ज्यान	खड्कमान रानामगर विरुद्ध नेपाल सरकार	९६५५ संयुक्त	२०७२।११।१२	८	१५२३
१२५.	कर्तव्य ज्यान	प्रेम ढकाल कामी विरुद्ध नेपाल सरकार	९६५९ संयुक्त	२०७३।०४।१९	८	१५६३
१२६.	कर्तव्य ज्यान	दानविक्रम थापासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६७२ संयुक्त	२०७३।०३।२०	९	१६७६
१२७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध वीरबहादुर लुहारसमेत	९६७६ संयुक्त	२०७३।०२।२४	९	१७०९
१२८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध तुलबहादुर रोकाया	९६९१ संयुक्त	२०७२।१२।२८	१०	१८६९
१२९.	कर्तव्य ज्यान	भद्रे कामी विरुद्ध नेपाल सरकार	९७२८ संयुक्त	२०७३।०२।०४	१२	२२८७

१३०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार विरुद्ध फिच्चु भन्ने राम कुमार राई	१७३० संयुक्त	२०७२।१।०९	१२	२३००
१३१.	कर्तव्य ज्यान / ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार विरुद्ध विनोदकुमार राय यादवसमेत	१६२२ संयुक्त	२०७३।०।१५	६	११७३
१३२.	कर्तव्य ज्यान र अपहरण	नेपाल सरकार विरुद्ध विकास भन्ने रामस्वरूप मुखिया विनसमेत	१६७५ संयुक्त	२०७३।०।२४	९	१६९४
१३३.	कुटपिट	मनिकलाल यादव विरुद्ध सिकिन्द्र यादवसमेत	१५३४ संयुक्त	२०७२।०।२५	१	१३२
१३४.	क्षतिपूर्ति रकम दिलाई पाउँ	सुवासकुमार सर्राफ विरुद्ध स्टेफिन डुजिङ्क (Mr. Steffen Duzink) समेत	१५६६ संयुक्त	२०७१।१।२६	३	५३१
ग						
१३५.	गुठी धर्मलोप गुठी कायम	योग्यरत्न ताम्राकार विरुद्ध पुण्यरत्न ताम्राकारसमेत	१६८८ पूर्ण	२०७३।०।०६	१०	१८४१
१३६.	गैंडा मारी खाग बिक्री व्यवसाय गरेको	मुन्ना प्रजासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१७१४ संयुक्त	२०७३।०।१६	११	२१२६
१३७.	गौवध	कुमार दर्जीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	१५७१ संयुक्त	२०७२।०।१३०	३	५७६
१३८.	गौवध	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रेमबहादुर खड्का क्षेत्रीसमेत	१६९३ संयुक्त	२०७२।१।२७	१०	१८८९
च						
१३९.	चोरी	नेपाल सरकार विरुद्ध गणेशबहादुर कार्कीसमेत	१५५२ पूर्ण	२०७१।१।१४	३	४०४
ज						
१४०.	जग्गा हक कायम खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउँ	गंगा के.सी.समेत विरुद्ध राज के.सी.	१६९४ संयुक्त	२०७२।०।१२२	१०	१८९६

१४१.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार विरुद्ध वि.क.समेत	९५१९ पूर्ण	२०७२।०८।०३	१	१
१४२.	जबरजस्ती करणी	अमरबहादुर बोगटी विरुद्ध नेपाल सरकार	९६२३ संयुक्त	२०७३।०१।१५	६	११९८
१४३.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार विरुद्ध राजु सरदार	९६३३ संयुक्त	२०७२।०६।१२	७	१२९७
१४४.	जबरजस्ती करणी	जनक श्रेष्ठ विरुद्ध नेपाल सरकार	९६९६ संयुक्त	२०७२।११।०४	१०	१९१८
१४५.	जबरजस्ती करणी (हाडनाता)	श्रीराम त्रिपाठी विरुद्ध नेपाल सरकार	९६१९ संयुक्त	२०७२।११।०३	६	११२०
१४६.	जालसाजी	प्रेमबहादुर बलामी विरुद्ध द्वारिका बानिया	९७०९ पूर्ण	२०७३।०६।०६	११	२०३१
१४७.	जिउ मास्ने बेच्ने	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रकाश ओझा	९६२१ संयुक्त	२०७२।१०।०४	६	११४९
ठ						
१४८.	ठगी	चित्रबहादुर जि.सी. विरुद्ध नेपाल सरकार	९७१२ संयुक्त	२०७२।१२।१२	११	२११४
द						
१४९.	दूषित निर्णय बदर	कर्णबहादुर चन्द विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल काठमाडौंसमेत	९६६९ संयुक्त	२०७०।०३।१९	९	१६५५
न						
१५०.	नागरिकता	नेपाल सरकार विरुद्ध मन्साराम भुर्जिसमेत	९६२६ संयुक्त	२०७२।०५।१४	७	१२२९
१५१.	नापी दर्ता बदर दर्ता कायम	रमेशप्रसाद पौडेल विरुद्ध शारदा पौडेल	९५४९ पूर्ण	२०७२।०५।१७	३	३६९
१५२.	निर्देशन बदर	वीरभद्र विक्रम शाह विरुद्ध अन्सल चौधरी डेभलपर्स प्रा.लि.	९६८१ संयुक्त	२०७३।०४।३२	९	१७४६

१५३.	निषेधाज्ञा / परमादेश	संगमलाल खंग खत्वे विरुद्ध श्री राष्ट्रिय प्राथमिक विद्यालय, कोरियानी सप्तरीसमेत	९५६४ संयुक्त	२०७२।०४।३२	३	५१५
प						
१५४.	परमादेश	अधिवक्ता राजुप्रसाद चापागाईंसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५४७ संयुक्त	२०७२।०२।२७	२	३३५
१५५.	परमादेश	अधिवक्ता पदमबहादुर श्रेष्ठ विरुद्ध काठमाडौं महानगरपालिकाको कार्यालय, बागदरबार, काठमाडौंसमेत	९५७७ संयुक्त	२०७२।०५।१६	४	६८८
१५६.	परमादेश	बमप्रसाद गिरीसमेत विरुद्ध गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय, डिल्लीबजारसमेत	९६०५ संयुक्त	२०७२।११।०२	५	९५८
१५७.	परमादेश	सज्दा सापकोटासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६२७ संयुक्त	२०७२।१२।०२	७	१२३७
१५८.	परमादेश	अधिवक्ता श्यामकुमार विश्वकर्मासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६३६ संयुक्त	२०७३।०२।२६	७	१३२०
१५९.	परमादेश	कुमार पुरी विरुद्ध वैदेशिक रोजगार विभाग, काठमाडौंसमेत	९६७१ संयुक्त	२०७२।१२।२२	९	१६७०
१६०.	परमादेश	दिवाकर क्षेत्रीसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६७३ संयुक्त	२०७३।०१।३०	९	१६८२
१६१.	परमादेश	अधिवक्ता अर्जुन कुमार विरुद्ध नेपाल सरकार	९६८६ संयुक्त	२०७३।०४।२०	९	१७९८
१६२.	परमादेश	सृजन खरेल विरुद्ध नेपाल सरकार	९६८७ संयुक्त	२०७३।०५।१३	९	१८३३
१६३.	परमादेश	चार्ल्स गुरुमुख शोभराज विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	९७२२ संयुक्त	२०७३।०४।२६	११	२२०४

१६४.	परमादेश / उत्प्रेषण	जनप्रिया बहुमुखी क्याम्पस सञ्चालक समितिसमेत विरुद्ध माधवप्रसाद घिमिरे	९६०४ संयुक्त	२०७३।०१।१२	५	९५०
१६५.	परमादेश / प्रतिषेध	अपूर्व खतिवडासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५७६ पूर्ण	२०७२।०६।०७	४	६७९
१६६.	परमादेश / प्रतिषेध	भीमप्रकाश रोक्का विरुद्ध वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण, बबरमहल, काठमाडौं	९५९४ संयुक्त	२०७२।१०।२८	५	८५५
१६७.	प्रतिषेध / उत्प्रेषण	अधिवक्ता मिथिलेशकुमार सिंहसमेत विरुद्ध प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	९५४४ संयुक्त	२०७२।०५।३१	२	२५३
ब						
१६८.	बन्डा बदर दर्ता बदर कायम	महिन्द्र ठाकुर लोहार विरुद्ध लालबाबु प्रसाद यादवसमेत	९५४० संयुक्त	२०७२।०८।२०	२	२१४
१६९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	विशाल परियारसमेत विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहल, काठमाडौंसमेत	९५२९ संयुक्त	२०७२।११।१७	१	९६
१७०.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	अधिवक्ता भ्रमणकुमार श्रेष्ठ विरुद्ध महानगरीय प्रहरी वृत्त, बौद्ध काठमाडौंसमेत	९५५४ संयुक्त	२०७२।०४।२२	३	४२६
१७१.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	रामदेव मुखिया विरुद्ध नेपाल सरकार	९५५५ संयुक्त	२०७२।०७।१६	३	४३१
१७२.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	गौरीमाया घिमिरे विरुद्ध विशेष अदालत, बबरमहलसमेत	९५८२ संयुक्त	२०७२।११।१८	४	७२८
१७३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	तेन्जीङ शेर्पा विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत	९६६१ संयुक्त	२०७३।०४।२४	८	१५८०
१७४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	रविन श्रेष्ठ विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहलसमेत	९६६८ संयुक्त	२०७२।०६।२०	९	१६५०

१७५.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	विनोद भण्डारी विरुद्ध महानगरीय प्रहरी परिसर, टेकु काठमाडौंसमेत	१६७८ संयुक्त	२०७३।०४।१९	९	१७२९
१७६.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	थोमस एरेन्सट्रप विरुद्ध पुनरावेदन अदालत पाटन, ललितपुरसमेत	१७२१ संयुक्त	२०७३।०४।२५	११	२१९७
१७७.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सनिराम चौधरीसमेत विरुद्ध भक्तपुर जिल्ला अदालतसमेत	१७२९ संयुक्त	२०७३।०४।१२	१२	२२९४
१७८.	बहुविवाह	नेपाल सरकार विरुद्ध राजु थापासमेत	१७०७ पूर्ण	२०७२।०४।२८	११	२०११
१७९.	बाल बिज्याई (जबरजस्ती करणी)	नेपाल सरकार विरुद्ध परिवर्तन नाम दीपक सदा	१५८० संयुक्त	२०७२।०३।२७	४	७१४
१८०.	बाली	रामखेलावन बाहुन विरुद्ध चन्द्रकिशोर बाहुनसमेत	१५३२ संयुक्त	२०७२।०३।२८	१	१२१
१८१.	बैंकिङ कसुर	नेपाल सरकार विरुद्ध रुबी जोशीसमेत	१६०८ संयुक्त	२०७२।१२।३०	५	९९१
१८२.	बैंकिङ कसुर	नेपाल सरकार विरुद्ध इन्द्रराज हुमागाईंसमेत	१६४५ संयुक्त	२०७३।०४।१८	७	१४०६
भ						
१८३.	भन्सार मूल्याङ्कन धरोट फिर्ता	बोधराज निरौला विरुद्ध निर्मलादेवी गोयन्का	१५२८ संयुक्त	२०७१।११।१५	१	८९
१८४.	भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	पुरण शमशेर ज.ब.रा. विरुद्ध खड्गकुमारी राणासमेत	१५५० पूर्ण	२०७२।०१।१०	३	३७६
१८५.	भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	पुरण शमशेर ज.ब.रा. विरुद्ध खड्गकुमारी राणासमेत	१५७३ पूर्ण	२०७२।०१।१०	४	५९५
१८६.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार विरुद्ध भरतप्रसाद घिमिरेसमेत	१५४५ संयुक्त	२०७२।०३।१३	२	२७७

१८७.	भ्रष्टाचार	शिवकुमार अग्रवालसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५५९ संयुक्त	२०७१।१०।०४	३	४६२
१८८.	भ्रष्टाचार	केशवप्रसाद भट्टराई विरुद्ध प्रा.डा.रामकुमार सिंहसमेत	९५८४ संयुक्त	२०७२।०६।१७	४	७४२
१८९.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार विरुद्ध नेत्रबहादुर लिम्बूसमेत	९६३० संयुक्त	२०७२।१०।१८	७	१२५७
१९०.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार विरुद्ध प्रेमबहादुर जी कुँवर भन्ने प्रेमबहादुर कुँवर	९६३२ संयुक्त	२०७२।१०।१०	७	१२९१
१९१.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार विरुद्ध विष्णुप्रसाद शर्मासमेत	९६५३ संयुक्त	२०७२।११।१८	८	१४८३
१९२.	भ्रष्टाचार	संजीवकुमार राय विरुद्ध नेपाल सरकार	९६५४ संयुक्त	२०७२।१०।१०	८	१५१७
म						
१९३.	मानव बेचबिखन ओसारपसार	नेपाल सरकार विरुद्ध सोमबहादुर तामाङ	९६७७ संयुक्त	२०७३।०२।२४	९	१७१९
१९४.	मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार	नेपाल सरकार विरुद्ध पुष्पा तामाङसमेत	९६४३ संयुक्त	२०७३।०५।१६	७	१३९३
१९५.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	योगबहादुर लामासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९५२५ संयुक्त	२०७२।०४।२९	१	५८
१९६.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार जबरजस्ती करणी	लाक्पा शेर्पासमेत विरुद्ध नेपाल सरकार	९६८४ संयुक्त	२०७३।०५।१६	९	१७७३
१९७.	मिलापत्र बदर	युगलकिशोर सिंहसमेत विरुद्ध विन्देश्वर साह हलुवाई	९५७४ पूर्ण	२०७२।११।१३	४	६०२

१९८.	मोही नामसारी	रमेशकाजी यंगोल श्रेष्ठ विरुद्ध आशामाया व्यञ्जनकारसमेत	९५९० पूर्ण	२०७२।१०।१४	५	८०७
र						
१९९.	रकम असुली	केशव स्थापित विरुद्ध अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल, काठमाडौं	९५२६ संयुक्त	२०७१।१०।०४	१	७०
२००.	राज्य विरुद्धको अपराध (राज्य विप्लव)	नेपाल सरकार विरुद्ध चन्द्रकान्त राउत	९५६३ संयुक्त	२०७२।१०।०३	३	५०५
ल						
२०१.	लागु औषध (अफिम)	मिश्रादेवी भण्डारी विरुद्ध नेपाल सरकार	९५८३ संयुक्त	२०७२।११।१२	४	७३४
२०२.	लागु औषध खैरो हेरोइन	नेपाल सरकार विरुद्ध किरण प्रभात नेपालीसमेत	९६९२ संयुक्त	२०७२।१२।२२	१०	१८७८
२०३.	लागु औषध खैरो हेरोइन	मोहम्मद जावेद मुसलमान विरुद्ध नेपाल सरकार	९७०४ संयुक्त	२०७३।०५।१६	१०	१९८३
२०४.	लिखत दर्ता बदर	दशनलाल चौधरी विरुद्ध राधा देवी चौधरीसमेत	९५३३ संयुक्त	२०७१।११।२०	१	१२७
२०५.	लिखत दर्ता बदर	तिर्थरत्न तुलाधर विरुद्ध मंगलमान प्रजापति	९६२५ पूर्ण	२०७२।०९।०९	७	१२२०
२०६.	लुटपिट	रमेशप्रसाद पुडासैनी विरुद्ध ज्ञानुदेवी राय यादवसमेत	९६६४ पूर्ण	२०७२।०९।०९	९	१६०९
२०७.	लुटपिट हक कायम	पुण्यप्रसाद लुइटेसमेत विरुद्ध सुमित्रादेवी पाण्डे	९५७२ पूर्ण	२०७१।०९।२४	४	५८३
२०८.	लेनदेन	संजीव तुलाधर विरुद्ध शम्भूलालदेव प्रधान	९५४२ संयुक्त	२०७२।०२।३२	२	२४१
२०९.	लेनदेन	पुरुषोत्तमभक्त प्रधानाङ्ग विरुद्ध केशव श्रेष्ठसमेत	९७१३ संयुक्त	२०७३।०२।२७	११	२१२०

व						
२१०.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार विरुद्ध तुलसीप्रसाद गिरी	९६७४ संयुक्त	२०७३।०४।१९	९	१६८७
२११.	वैदेशिक रोजगार ठगी	नेपाल सरकार विरुद्ध ध्रुवबहादुर अधिकारीसमेत	९५३६ संयुक्त	२०७२।०६।१३	१	१५२
स						
२१२.	संरक्षित क्षेत्रभित्र संरक्षित हिउँ चितुवा मारी छाला निकासी ओसारपसार	नेपाल सरकार विरुद्ध कुलमान घले गुरुङसमेत	९६०२ संयुक्त	२०७२।०६।०७	५	९३५
२१३.	सम्झौता बमोजिमको रकम दिलाई पाउँ	मिलन गुरुङ विरुद्ध मोहन शाहनी	९५२७ संयुक्त	२०७१।१२।०२	१	८२
२१४.	सम्पत्ति शुद्धीकरण	नेपाल सरकार विरुद्ध सरिता गिरी राईसमेत	९५४१ संयुक्त	२०७२।१०।११	२	२२१
२१५.	सम्पत्ति शुद्धीकरण	माधवकुमार भगत विरुद्ध नेपाल सरकार	९७०८ पूर्ण	२०७३।०४।२७	११	२०१८
२१६.	सार्वजनिक पोखरी जग्गा खिचोला चलन सार्वजनिक दर्ता कायमसमेत	गंगाधर साहसमेत विरुद्ध रुन्दी खंग खत्व	९५४३ संयुक्त	२०७१।१०।२०	२	२४६
२१७.	सार्वजनिक बाटो खुलाई पाउँ	शंखर श्रेष्ठसमेत विरुद्ध नेपाल औद्योगिक विकास निगमसमेत	९७२७ संयुक्त	२०७२।११।३०	१२	२२७९

ल						
२१८.	हातहतियार खरखजाना	नेपाल सरकार विरुद्ध अरविन्दकुमार पण्डित	९६३१ संयुक्त	२०७२।०५।३१	७	१२८७
२१९.	हातहतियार तथा खरखजाना	संजयकुमार साह विरुद्ध नेपाल सरकार	९५३९ पूर्ण	२०७२।०५।३१	२	२०३

निर्णयकर्ताको आधारमा निर्णयहरूको सूची (वरियताक्रम अनुसार)

क्र. सं.	न्यायाधीश	नि.नं. इजलास	विषय	फैसला मिति	अंक	पृष्ठ
१.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६०९ बृहत् पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १०।१५	६	१००७
२.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६१० बृहत् पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १०।१५	६	१०१९
३.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री हरिकृष्ण कार्की माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	९७२३ बृहत् पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। १२।०८	१२	२२१३
४.	स.प्रधानन्यायाधीश श्री रामकुमार प्रसाद शाह माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय	९५७२ पूर्ण	लुटपिट हक कायम	२०७१। ०९।२४	४	५८३
५.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५१९ पूर्ण	जबरजस्ती करणी	२०७२। ०८।०३	१	१
६.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५४९ पूर्ण	नापी दर्ता बदर दर्ता कायम	२०७२। ०५।१७	३	३६९
७.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५९० पूर्ण	मोही नामसारी	२०७२। १०।१४	५	८०७

८.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली	९६२४ पूर्ण	अंश	२०७२। ११।०६	७	१२०७
९.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६२५ पूर्ण	लिखत दर्ता बदर	२०७२। ०९।०९	७	१२२०
१०.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६४६ पूर्ण	उत्प्रेषण	२०७२। ०९।१६	८	१४१९
११.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६४७ पूर्ण	अंश चलन	२०७३। ११।१३	८	१४३३
१२.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९७०७ पूर्ण	बहुविवाह	२०७२। ०४।२८	११	२०११
१३.	माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५५० पूर्ण	भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	२०७२। ०१।१०	३	३७६
१४.	माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५५१ विशेष	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०१।०३	३	३८३
१५.	माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५७३ पूर्ण	भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	२०७२। ०१।१०	४	५९५
१६.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५९१ पूर्ण	उत्प्रेषण	२०७२। १२।१८	५	८१५
१७.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५३८ विशेष	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०६।०७	२	१३८
१८.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५५३ विशेष	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	२०७२। ०६।०७	३	४१७

१९.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५७४ पूर्ण	मिलापत्र बदर	२०७२। ११।१३	४	६०२
२०.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५७५ पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०१।०३	४	६१२
२१.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५७६ पूर्ण	परमादेश / प्रतिषेध	२०७२। ०६।०७	४	६७९
२२.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६६४ पूर्ण	लुटपिट	२०७२। ०९।०९	९	१६०९
२३.	माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लाल माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी	९५२० विशेष	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १०।०५	१	१९
२४.	माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लाल माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५२१ विशेष	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०५।२४	१	२८
२५.	माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लाल माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय	९५५२ पूर्ण	चोरी	२०७१। ११।१४	३	४०४
२६.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९५३९ पूर्ण	हातहतियार तथा खरखजाना	२०७२। ०५।३१	२	२०३
२७.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६६५ पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १०।२१	९	१६१७
२८.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५९२ पूर्ण	अंश चलन	२०७२। ११।०६	५	८३३

२९.	माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल माननीय न्यायाधीश श्री मीरा खड्का माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई	९७०८ पूर्ण	सम्पत्ति शुद्धीकरण	२०७३। ०४।२७	११	२०१८
३०.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की माननीय न्यायाधीश श्री केदारप्रसाद चालिसे माननीय न्यायाधीश श्री सारदाप्रसाद घिमिरे	९७२४ पूर्ण	अंश चलन	२०७३। १०।०६	१२	२२४१
३१.	माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल	९६८८ पूर्ण	गुठी धर्मलोप गुठी कायम	२०७३। ०६।०६	१०	१८४१
३२.	माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल	९७०९ पूर्ण	जालसाजी	२०७३। ०६।०६	११	२०३१
३३.	माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत	९७२५ पूर्ण	अंश	२०७३। ०६।१३	१२	२२५९
३४.	माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	९७१० पूर्ण	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०९।२४	११	२०३७
३५.	स. प्रधानन्यायाधीश श्री रामकुमार प्रसाद शाह माननीय न्यायाधीश श्री दीपकरजा जोशी	९५२२ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०३।०१	१	३९
३६.	स. प्रधानन्यायाधीश श्री रामकुमार प्रसाद शाह माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५२३ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०३।०३	१	४८
३७.	स. प्रधानन्यायाधीश श्री रामकुमार प्रसाद शाह माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५२४ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। ०३।०३	१	५२
३८.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५२५ संयुक्त	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	२०७२। ०४।२९	१	५८

३९.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५४० संयुक्त	बन्डा बदर दर्ता बदर कायम	२०७२। ०८।२०	२	२१४
४०.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५४१ संयुक्त	सम्पत्ति शुद्धीकरण	२०७२। १०।११	२	२२१
४१.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५५४ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७२। ०४।२२	३	४२६
४२.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५५५ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७२। ०७।१६	३	४३१
४३.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५५६ संयुक्त	अग्रिम भुक्तानीसहित करारबमोजिम क्षतिपूर्ति दिलाई पाउँ	२०७२। ०४।१८	३	४३७
४४.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५५७ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०९।१२	३	४४२
४५.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५५८ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। ०८।१३	३	४५७
४६.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५७७ संयुक्त	परमादेश	२०७२। ०५।१६	४	६८८
४७.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५७८ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०३।२८	४	७०२
४८.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५७९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०४।१८	४	७०८
४९.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५८० संयुक्त	बाल बिज्याई (जबरजस्ती करणी)	२०७२। ०३।२७	४	७१४
५०.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९५८१ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०६।२०	४	७२०
५१.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५९३ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १२।०१	५	८५०

५२.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५९४ संयुक्त	परमादेश / प्रतिषेध	२०७२। १०।२८	५	८५५
५३.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की	९६११ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध / अधिकारपृच्छा	२०७२। ०९।२७	६	१०३४
५४.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९६१२ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०५।०९	६	१०५१
५५.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६१३ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १०।२५	६	१०६१
५६.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६१४ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १०।२५	६	१०६८
५७.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६१५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ११।१६	६	१०८०
५८.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६६६ संयुक्त	अंश दर्ता चलन	२०७२। ०८।१६	९	१६२६
५९.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९६८९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०५।०९	१०	१८५५
६०.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९७२६ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १२।०१	१२	२२७२
६१.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९७२७ संयुक्त	सार्वजनिक बाटो खुलाई पाउँ	२०७२। ११।३०	१२	२२७९
६२.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय	९६२६ संयुक्त	नागरिकता	२०७२। ०५।१४	७	१२२९
६३.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९६२७ संयुक्त	परमादेश	२०७२। १२।०२	७	१२३७
६४.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९६२८ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १२।०१	७	१२४५
६५.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६२९ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। ०६।०७	७	१२५२
६६.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६३० संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२। १०।१८	७	१२५७

६७.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६३१ संयुक्त	हातहतियार खरखजाना	२०७२। ०५।३१	७	१२८७
६८.	सम्माननीय प्रधानन्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा	९६६७ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०४।२३	९	१६३३
६९.	स. का.मु.प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली	९५९५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७१। ११।१०	५	८६१
७०.	स. का.मु.प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५९६ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७१। ११।११	५	८६५
७१.	स. का.मु.प्रधानन्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी	९६४८ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०३।२०	८	१४४२
७२.	स. का.मु.प्रधानन्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी	९६४९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०३।२०	८	१४४७
७३.	स. का.मु.प्रधानन्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९७२८ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३। ०२।०४	१२	२२८७
७४.	माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५२६ संयुक्त	रकम असुली	२०७१। १०।०४	१	७०
७५.	माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५४२ संयुक्त	लेनदेन	२०७२। ०२।३२	२	२४१
७६.	माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५४३ संयुक्त	सार्वजनिक पोखरी जग्गा खिचोला चलन सार्वजनिक दर्ता कायमसमेत	२०७१। १०।२०	२	२४६
७७.	माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५५९ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७१। १०।०४	३	४६२
७८.	माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लाल माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी	९६६८ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७२। ०६।२०	९	१६५०

७९.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली	९५२७ संयुक्त	सम्झौता बमोजिमको रकम दिलाई पाउँ	२०७१ १२।०२	१	८२
८०.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी	९५२८ संयुक्त	भन्सार मूल्याङ्कन धरौट फिर्ता	२०७१ ११।१५	१	८९
८१.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली	९५४४ संयुक्त	प्रतिषेध / उत्प्रेषण	२०७२। ०५।३१	२	२५३
८२.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली	९५६० संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०५।३१	३	४७९
८३.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५६१ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७१। १२।१६	३	४८७
८४.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५८२ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७२। ११।१८	४	७२८
८५.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५९७ संयुक्त	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	२०७१। ११।०६	५	८७०
८६.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली	९६५० संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ११।१०	८	१४५४
८७.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली	९६५१ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १०।२१	८	१४६५
८८.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६५२ संयुक्त	अंश चलन	२०७२। ०९।२२	८	१४७६
८९.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९६९० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। ०५।०९	१०	१८६४
९०.	माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी	९७११ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७१। ११।११	११	२१०३
९१.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५२९ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७२। ११।१७	१	९६
९२.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९५३० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। ०६।२२	१	१०४

९३.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९५३१ संयुक्त	अपहरण तथा शरीर बन्धक	२०७२। ११।०५	१	११०
९४.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९५६२ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। १०।२८	३	४९२
९५.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५६३ संयुक्त	राज्य विरुद्धको अपराध (राज्य विप्लव)	२०७२। १०।०३	३	५०५
९६.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९५८३ संयुक्त	लागु औषध (अफिम)	२०७२। ११।१२	४	७३४
९७.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५९८ संयुक्त	अपहरण गरी बन्धक बनाएको	२०७२। ०६।११	५	८८३
९८.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५९९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०७।२९	५	८८९
९९.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६०० संयुक्त	आगलागी	२०७२। ०६।१२	५	८९६
१००.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी	९६१६ संयुक्त	अपुताली हक कायम	२०७२। १२।२३	६	१०९६
१०१.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६३२ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२। १०।१०	७	१२९१
१०२.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६३३ संयुक्त	जबरजस्ती करणी	२०७२। ०६।१२	७	१२९७
१०३.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६३४ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०९।०८	७	१३०५
१०४.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी	९६५३ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२। ११।१८	८	१४८३
१०५.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६५४ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२। १०।१०	८	१५१७
१०६.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६५५ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। ११।१२	८	१५२३

१०७.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६६९ संयुक्त	दूषित निर्णय बदर	२०७०। ०३।१९	९	१६५५
१०८.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६७० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। ०९।०८	९	१६६३
१०९.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६९१ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। १२।२८	१०	१८६९
११०.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६९२ संयुक्त	लागु औषध खैरो हेरोइन	२०७२। १२।२२	१०	१८७८
१११.	माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९७२९ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७३। ०४।१२	१२	२२९४
११२.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५३२ संयुक्त	बाली	२०७२। ०३।२८	१	१२१
११३.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९५३३ संयुक्त	लिखत दर्ता बदर	२०७१। ११।२०	१	१२७
११४.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५३४ संयुक्त	कुटपिट	२०७२। ०२।२५	१	१३२
११५.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी	९५४५ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२। ०३।१३	२	२७७
११६.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५४६ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। ०७।३०	२	३२७
११७.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९५४७ संयुक्त	परमादेश	२०७२। ०२।२७	२	३३५
११८.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५६४ संयुक्त	निषेधाज्ञा / परमादेश	२०७२। ०४।३२	३	५१५
११९.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५६५ संयुक्त	उत्प्रेषण / उत्प्रेषण	२०७२। ०३।०९	३	५२१
१२०.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५६६ संयुक्त	क्षतिपूर्ति रकम दिलाई पाउँ	२०७१। १२।२६	३	५३१
१२१.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५८४ संयुक्त	भ्रष्टाचार	२०७२। ०६।१७	४	७४२
१२२.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५८५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०४।२८	४	७५८

१२३.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५८६ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। ०५।२१	४	७६८
१२४.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५८७ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। ०४।२८	४	७८२
१२५.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६०१ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०५।२३	५	९०७
१२६.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९६०२ संयुक्त	संरक्षित क्षेत्रभित्र संरक्षित हिउँ चितुवा मारी छाला निकासी ओसारपसार	२०७२। ०६।०७	५	९३५
१२७.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६५६ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १०।१४	८	१५२९
१२८.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६५७ संयुक्त	अदालतको अवहेलना	२०७२। ०२।२४	८	१५३७
१२९.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६७१ संयुक्त	परमादेश	२०७२। १२।२२	९	१६७०
१३०.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६७२ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३। ०३।२०	९	१६७६
१३१.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६९३ संयुक्त	गौवध	२०७२। ११।२७	१०	१८८९
१३२.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६९४ संयुक्त	जग्गा हक कायम खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउँ	२०७२। ०९।२२	१०	१८९६
१३३.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६९५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १२।०४	१०	१९०९
१३४.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९७३० संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। ११।०९	१२	२३००
१३५.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९७३१ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०३।०५	१२	२३०७

१३६.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६३५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। १०।१४	७	१३१३
१३७.	माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९७१२ संयुक्त	ठगी	२०७२। १२।१२	११	२११४
१३८.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६०४ संयुक्त	परमादेश / उत्प्रेषण	२०७३। ०१।१२	५	९५०
१३९.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६०३ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०१।०५	५	९४७
१४०.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६५८ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०३।२२	८	१५५५
१४१.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६९६ संयुक्त	जबरजस्ती करणी	२०७२। ११।०४	१०	१९१८
१४२.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९७१३ संयुक्त	लेनदेन	२०७३। ०२।२७	११	२१२०
१४३.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई	९७३२ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०४।१७	१२	२३१४
१४४.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई	९७३३ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०४।१७	१२	२३२३
१४५.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९६१७ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। १२।२६	६	११०४
१४६.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९६३६ संयुक्त	परमादेश	२०७३। ०२।२६	७	१३२०
१४७.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय	९५८८ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। १२।१२	४	७८९
१४८.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५३५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ०८।१०	१	१४०
१४९.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र	९५४८ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। ०८।२४	२	३५८
१५०.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९५६७ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। ०९।१३	३	५४०
१५१.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६०५ संयुक्त	परमादेश	२०७२। ११।०२	५	९५८

१५२.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६१८ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। ११।२०	६	१११०
१५३.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६१९ संयुक्त	जबरजस्ती करणी (हाडनाता)	२०७२। ११।०३	६	११२०
१५४.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६२० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। ०९।२३	६	११४२
१५५.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६२१ संयुक्त	जिउ मारने बेच्ने	२०७२। १०।०४	६	११४९
१५६.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६३७ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। ११।०३	७	१३३२
१५७.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६३८ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ११।०२	७	१३४२
१५८.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९६७३ संयुक्त	परमादेश	२०७३। ०१।३०	९	१६८२
१५९.	माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९७१४ संयुक्त	गैडा मारी खाग बिक्री व्यवसाय गरेको	२०७३। ०१।१६	११	२१२६
१६०.	माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	९५६८ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। १२।२१	३	५६१
१६१.	माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५६९ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ११।०३	३	५६६
१६२.	माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५७० संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७२। ११।०३	३	५७०
१६३.	माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९५८९ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। ०९।१६	४	७९७
१६४.	माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९६०६ संयुक्त	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	२०७२। ०३।०६	५	९७३
१६५.	माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की	९६७४ संयुक्त	वैदेशिक रोजगार कसुर	२०७३। ०४।१९	९	१६८७

१६६.	माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ	१६९७ संयुक्त	अंश भरपाई लिखत बदर दर्ता बदर अंश फाँटसमेत	२०७३। ०३।०५	१०	१९२६
१६७.	माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल	१६९८ संयुक्त	अड्ग भड्ग	२०७३। ०५।१४	१०	१९३४
१६८.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	१५३६ संयुक्त	वैदेशिक रोजगार ठगी	२०७२। ०६।१३	१	१५२
१६९.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	१६०७ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०२।०४	५	९८१
१७०.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	१६०८ संयुक्त	बैंकिङ कसुर	२०७२। १२।३०	५	९९१
१७१.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	१६२२ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान / ज्यान मार्ने उद्योग	२०७३। ०१।१५	६	११७३
१७२.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	१६२३ संयुक्त	जबरजस्ती करण्णी	२०७३। ०१।१५	६	११९८
१७३.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	१६३९ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३। ०२।२४	७	१३४९
१७४.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	१६४० संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३। ०१।१५	७	१३६२
१७५.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत	१६५९ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३। ०४।१९	८	१५६३
१७६.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	१६७५ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान र अपहरण	२०७३। ०२।२४	९	१६९४
१७७.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	१६७६ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७३। ०२।२४	९	१७०९
१७८.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	१६७७ संयुक्त	मानव बेचबिखन ओसारपसार	२०७३। ०२।२४	९	१७१९

१७९.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत	९६७८ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७३। ०४।१९	९	१७२९
१८०.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा.	९७१५ संयुक्त	अंश चलन	२०७३। ०३।२९	११	२१४२
१८१.	माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९७३४ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७२। ०५।२९	१२	२३३५
१८२.	माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा. माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५३७ संयुक्त	कर्तव्य ज्यान	२०७२। १०।०७	१	१७२
१८३.	माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा. माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल	९५७१ संयुक्त	गौवध	२०७२। ०९।३०	३	५७६
१८४.	माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा. माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई	९७३५ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०५।२७	१२	२३४४
१८५.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की माननीय न्यायाधीश श्री मीरा खड्का	९६४१ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०४।३०	७	१३८०
१८६.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की माननीय न्यायाधीश श्री केदारप्रसाद चालिसे	९६६० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०४।१८	८	१५७४
१८७.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	९६६१ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७३। ०४।२४	८	१५८०
१८८.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की माननीय न्यायाधीश श्री केदारप्रसाद चालिसे	९६७९ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०४।१८	९	१७३४
१८९.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत	९६८० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०७।०४	९	१७४१
१९०.	माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की माननीय न्यायाधीश श्री केदारप्रसाद चालिसे	९६९९ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०४।२५	१०	१९४२
१९१.	माननीय न्यायाधीश श्री सारदाप्रसाद घिमिरे माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ	९६४२ संयुक्त	अंश चलन	२०७३। ०५।०८	७	१३८७
१९२.	माननीय न्यायाधीश श्री सारदाप्रसाद घिमिरे माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ	९६६२ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०५।१९	८	१५८६
१९३.	माननीय न्यायाधीश श्री सारदाप्रसाद घिमिरे माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ	९६८१ संयुक्त	निर्देशन बदर	२०७३। ०४।३२	९	१७४६

१९४.	माननीय न्यायाधीश श्री सारदाप्रसाद घिमिरे माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ	१७०० संयुक्त	अंश दर्ता	२०७३। ०५।१५	१०	१९४७
१९५.	माननीय न्यायाधीश श्री सारदाप्रसाद घिमिरे माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा	१७०१ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०५।२४	१०	१९५५
१९६.	माननीय न्यायाधीश श्री सारदाप्रसाद घिमिरे माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ	१७१६ संयुक्त	अंश चलन	२०७२। ०५।०१	११	२१५०
१९७.	माननीय न्यायाधीश श्री हरिकृष्ण कार्की माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	१६८२ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०५।२१	९	१७५९
१९८.	माननीय न्यायाधीश श्री हरिकृष्ण कार्की माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत	१६८३ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०५।२७	९	१७६५
१९९.	माननीय न्यायाधीश श्री हरिकृष्ण कार्की माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा	१७०२ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०४।१८	१०	१९६१
२००.	माननीय न्यायाधीश श्री हरिकृष्ण कार्की माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत	१७०३ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०५।२७	१०	१९७३
२०१.	माननीय न्यायाधीश श्री हरिकृष्ण कार्की माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा	१७१७ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०४।२७	११	२१६०
२०२.	माननीय न्यायाधीश श्री हरिकृष्ण कार्की माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा	१७१८ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०४।२७	११	२१६७
२०३.	माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल	१६४३ संयुक्त	मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार	२०७३। ०५।१६	७	१३९३
२०४.	माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	१६६३ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०४।२१	८	१५९५
२०५.	माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल	१६८४ संयुक्त	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार जबरजस्ती करणी	२०७३। ०५।१६	९	१७७३
२०६.	माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल	१६८५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०४।३०	९	१७९२

२०७.	माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल	९७०४ संयुक्त	लागु औषध खैरो हेरोइन	२०७३। ०५।१६	१०	१९८३
२०८.	माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत	९७१९ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०८।२९	११	२१७२
२०९.	माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	९६८६ संयुक्त	परमादेश	२०७३। ०४।२०	९	१७९८
२१०.	माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई	९७०५ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०५।०१	१०	१९९५
२११.	माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	९७२० संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०६।३०	११	२१८१
२१२.	माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई	९७३६ संयुक्त	उत्प्रेषण / परमादेश	२०७३। ०५।०१	१२	२३५८
२१३.	माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	९७३७ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०६।३०	१२	२३६९
२१४.	माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत	९६४४ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०४।३१	७	१४००
२१५.	माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत	९६८७ संयुक्त	परमादेश	२०७३। ०५।१३	९	१८३३
२१६.	माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	९७०६ संयुक्त	उत्प्रेषण	२०७३। ०४।२५	१०	२००२
२१७.	माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	९७२१ संयुक्त	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	२०७३। ०४।२५	११	२१९७
२१८.	माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा	९७२२ संयुक्त	परमादेश	२०७३। ०४।२६	११	२२०४
२१९.	माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल	९६४५ संयुक्त	बैंकिङ कसुर	२०७३। ०४।१८	७	१४०६

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन २०७३ मा प्रकाशित
निर्णयहरूको सूची

वैशाख पहिलो			
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
संयुक्त इजलास			१-१२
१.	उत्प्रेषण / परमादेश	जिफोरएस सेक्युरिटी सर्भिसेज नेपाल प्रा.लि.समेत	
२.	फैसला बदर अंश नामसारी	मु.स. गर्ने रामदवन चमार वि. बेलास चमारसमेत	
३.	परमादेश	हरिशङ्कर कर्णसमेत वि. नेपाल वायुसेवा निगमसमेत	
४.	उत्प्रेषण	सुधिरकुमार झासमेत वि. अशोककुमार चौधरीसमेत	
५.	उत्प्रेषण	हिरामाया श्रीससमेत वि. बागलुङ जिल्ला बागलुङ न.पा. कार्यालय, बागलुङसमेत	
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	पार्वती देवी सुनार वि. मालपोत कार्यालय, रूपन्देहीसमेत	
७.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. नविन परियार भन्ने नविनकुमार परियार	
८.	कर्तव्य ज्यान	गंगा भन्ने कविता बजगाई (अधिकारी) वि. नेपाल सरकार	
९.	निर्णय बदर	तेजप्रसाद चौलागाई वि. गुठी संस्थान, केन्द्रीय कार्यालय, डिल्लीबजारसमेत	
१०.	बन्डा बदर, दर्ता बदर दर्ता कायम	महिन्द्र ठाकुर लोहार वि. लालबाबुप्रसाद यादवसमेत	

११.	मानव बेचबिखिन तथा ओसारपसार	योगबहादुर लामासमेत वि. नेपाल सरकार
१२.	कर्तव्य ज्यान	प्रेमजंग केरुङ वि. नेपाल सरकार
१३.	जबरजस्ती करणी	अर्जुन भन्ने पुष्प विश्वकर्मा वि. नेपाल सरकार
१४.	कर्तव्य ज्यान	तमिजो मियाँसमेत वि. नेपाल सरकार
१५.	जबरजस्ती करणी र कर्तव्य ज्यान	रामबहादुर चौधरी वि. नेपाल सरकार
१६.	लागु औषध खैरो हेरोइन	तेम्बा शेर्पा वि. नेपाल सरकार
१७.	परमादेश	मोहन बानियाँसमेत वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत
इजलास नं. १		१२-१५
१८.	लेनदेन	संजीव तुलाधर वि. शम्भुलालदेव प्रधान
१९.	रकम दिलाई पाउँ	राजन भण्डारी वि. जयप्रकाश शाह तेली
२०.	उत्प्रेषण	मिलनकुमार विष्ट वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
२१.	सार्वजनिक पोखरी जग्गा खिचोला चलन सार्वजनिक दर्ता कायमसमेत	गंगाधर साहसमेत वि. मुस गर्ने रुन्दी खंग खत्वे

इजलास नं. ३		१५-२२
२२.	सम्झौता बमोजिमको रकम दिलाई पाउँ	मिलन गुरुङ वि. मोहन सहनी
२३.	निषेधाज्ञा	बैरु यादव वि. उमेश यादवसमेत
२४.	निषेधाज्ञा	गिरीजाप्रसाद भट्ट वि. ताराप्रसाद भट्टसमेत
२५.	उत्प्रेषण / परमादेश	दिनेशकुमार श्रेष्ठ वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
२६.	डाँका चोरी	नेपाल सरकार वि. रवी गुरुङसमेत
२७.	भन्सार मूल्याङ्कन धरोट फिर्ता	बोधराज निरौला वि. निर्मलादेवी गौयन्का
२८.	अंश चलन	महगु झागड वि. अर्जुनकुमार उरावसमेत
२९.	कर्तव्य ज्यान	रामचन्द्र सुनार भन्ने रामशरण सुनार वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ५		२२-२८
३०.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सुलोक लामा वि. गृह मन्त्रालयसमेत
३१.	बाली	रामखेलावन बाहुन वि. चन्द्रकिशोर बाहुनसमेत
३२.	करकाप गरेको कागज अमान्य गरिपाउँ	भानी चन्द वि. लक्ष्मण चन्द
३३.	उत्प्रेषण / परमादेश	तेतरी देवी महतो कोइरीसमेत वि. हरिकान्त झासमेत

३४.	उत्प्रेषण	अधिवक्ता बोधकृष्ण भगत वि. मालपोत कार्यालय, सप्तरीसमेत
३५.	जालसाजी	दशनलाल चौधरी वि. राधादेवी चौधरीसमेत
३६.	हातहतियार खरखजाना	नेपाल सरकार वि. खटर मुखिया
३७.	उत्प्रेषण / परमादेश	शेख नुरुल होदा वि. गौर नगरपालिका कार्यालय, रौतहट, गौरसमेत
३८.	बहुविवाह	नेपाल सरकार वि. मेराज खाँसमेत
३९.	जारी धनमाल	कन्हैया यादव वि. भुपेन्द्र यादव
४०.	परमादेश	डा. भाईकाजी तिवारी वि. लक्ष्मी महर्जन (देवकोटा)
इजलास नं. ६		२८-३०
४१.	उत्प्रेषण	कोशलकुमार सिंह (कुशवाहा) वि. गृह सचिव, गृह मन्त्रालयसमेत
इजलास नं. ७		३०-३१
४२.	उत्प्रेषण / परमादेश	सहजराम कुर्मीसमेत वि. रामानन्द कुर्मीसमेत
४३.	लिखत दर्ता बदर	रमेश लाछिमस्यु वि. पुनमाया कासुलासमेत
इजलास नं. ८		३१-३२
४४.	कर्तव्य ज्यान	कमलबहादुर जाग्री वि. नेपाल सरकार
४५.	अपहरण र शरीर बन्धक	धावा लामासमेत वि. नेपाल सरकार
४६.	कर्तव्य ज्यान	मनोज चर्मकार वि. नेपाल सरकार

इजलास नं. ९		३३	
४७.	उत्प्रेषण / परमादेश	परशु राम शुक्ला वि. निजामती किताबखाना, हरिहरभवन, ललितपुरसमेत	
एकल इजलास		३३-३४	
४८.	उत्प्रेषण	गोमा गुरुड वि. हरिकुमार गुरुडसमेत	
४९.	उत्प्रेषण	डा. लालबाबु साह वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत	
५०.	प्रतिषेध / परमादेश	ईश्वरीप्रसाद पौडेल वि. धनबहादुर कुँवरसमेत	
अन्तरिम आदेश		३४-३५	
५१.	उत्प्रेषण	रामलोचन साह वि. पशु सेवा विभाग, हरिहरभवन, ललितपुरसमेत	
५२.	उत्प्रेषण	सावित्रीदेवी ईनाणी वि. ऋण असुली न्यायाधिकरण, अनामनगर, काठमाडौंसमेत	
५३.	उत्प्रेषण	दिपकजङ्ग शाह वि. सङ्घीय मामिला तथा स्थानिय विकास मन्त्रालयसमेत	
रित / बेरीत आदेश		३५-३६	
५४.	निषेधाज्ञा	श्यामदेव चौधरीसमेत वि. हरिनारायण शाह वर्णवाल	
५५.	जरिवाना गर्ने निर्णय बदर	लक्ष्मीबहादुर श्रेष्ठ वि. नेपाल राष्ट्र बैंक, केन्द्रीय कार्यालयसमेत	
वेशाख दोस्रो			
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
विशेष इजलास		१-२	
१.	उत्प्रेषण	किरण गुप्तासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	

२.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता पूर्णचन्द्र पौडेल वि. निर्वाचन आयोग, निर्वाचन आयोगको कार्यालय, बहादुर भवन, काठमाडौंसमेत
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	डा. रामकृष्ण तिमल्सेनासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. १		२-९
४.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता विष्णुप्रसाद तिमिल्सिना वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
५.	भ्रष्टाचार	शिवकुमार अग्रवालसमेत वि. नेपाल सरकार
६.	रकम असुल	केशव स्थापित वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग
७.	कर्तव्य ज्यान	दोर्जे तामाङ वि. नेपाल सरकार
८.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	संजय भन्ने टेकबहादुर खत्री वि. कारागार कार्यालय, बाँके नेपालगञ्जसमेत
इजलास नं. २		९-१०
९.	सम्बन्ध विच्छेद	विवस खवाससमेत वि. थानश्री खवास
इजलास नं. ३		१०-१६
१०.	पर्खाल भत्काई खिचोला	यमकुमारी गुरुड वि. बन्दना पाण्डे
११.	कर्तव्य ज्यान	थापाजी भन्ने लाल मोहम्मद वि. नेपाल सरकार
१२.	खोटा चलन	रोजित सिंह वि. नेपाल सरकार
१३.	परमादेश	जमुना प्रसाद मण्डल वि. नेपाल वायु सेवा निगम, नयाँ सडक, काठमाडौंसमेत

१४.	उत्प्रेषण / परमादेश	केदारप्रसाद (के.पी.) पाठक वि. सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयसमेत
१५.	उत्प्रेषण / परमादेश	अध्यक्ष, हेमबिक्रम थापा वि. जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, कञ्चनपुरसमेत
१६.	उत्प्रेषण / परमादेश	चन्द्रकान्त झा वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल काठमाडौंसमेत
१७.	भ्रष्टाचार	ईश्वरीप्रसाद न्यौपाने वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ४		१६-१७
१८.	कर्तव्य ज्यान	विष्फोटक पदार्थ, सानु भन्ने श्याम थापा वि. नेपाल सरकार
१९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. अर्जुन थपलिया
इजलास नं. ५		१८-२७
२०.	उत्प्रेषण	जीतबहादुर महत वि. श्री जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यालय, रामेछापसमेत
२१.	कर्तव्य ज्यान	लोकबहादुर लामा तामाङ वि. नेपाल सरकार
२२.	कर्तव्य ज्यान	विष्णुबहादुर सोमैसमेत वि. नेपाल सरकार
२३.	जबरजस्ती करणी	मानबहादुर वि.क. वि. नेपाल सरकार
२४.	कर्तव्य ज्यान	धर्मबहादुर श्रेष्ठसमेत वि. नेपाल सरकार
२५.	कर्तव्य ज्यान	मनहरि परियार वि. नेपाल सरकार

२६.	फैसला बमोजिम जग्गा दर्ता गरिपाउँ	बलराम अधिकारी वि. रूपाकुमारी अधिकारी
२७.	मोटरसाइकल चोरी	नेपाल सरकार वि. विश्व तामाङ
२८.	कर्तव्य ज्यान	भूपेन्द्रबहादुर सिंहसमेत वि. नेपाल सरकार
२९.	लेनदेन	तिलप्रसाद तिवारी वि. कृष्णबहादुर राजभण्डारी
३०.	कुटपिट	मनिकलाल यादव वि. सिकिन्द्र यादवसमेत
३१.	कर्तव्य ज्यान	प्रमिता वि.क. वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ७		२७-३०
३२.	कर्तव्य ज्यान	जग्गे भन्ने जगतबहादुर भण्डारी वि. नेपाल सरकार
३३.	जबरजस्ती करणी	ईश्वरीप्रसाद पन्थी उपाध्याय वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ८		३०-३१
३४.	कर्तव्य ज्यान	इमानसिंह वली वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ९		३१-३४
३५.	वैदेशिक रोजगार ठगी	नेपाल सरकार वि. ध्रुवबहादुर अधिकारीसमेत
३६.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. भुपत पौडेल
३७.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. शेरबहादुर वि.क.

इजलास नं. १०		३४-३६
३८.	कर्तव्य ज्यान र डाँका	बब्लु वीरेन्द्रकुमार (राज) उपाध्यायसमेत वि. नेपाल सरकार
३९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. यामबहादुर कामीसमेत
रायबाझी फैसला		३६-३८
४०.	निर्णय पर्चा दर्ता बदर	महम्मद खलिल मियाँ वि. आसमा बेगम
रित / बेरीत आदेश		३८-३९
४१.	ठगी	सागिर मियाँ गदी वि. नेपाल सरकार
४२.	बैंकिङ कसुर	सुशील स्थापित वि. नेपाल सरकार
४३.	अंश दपोट	दीपकबहादुर बस्नेत वि. तोपबहादुर बस्नेतसमेत
अदालत गतिविधि		४०-४४
जेठ पहिलो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		१-३
१.	भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	पुरण शमशेर ज.ब.रा. वि. खड्गकुमारी राणासमेत
२.	नापी दर्ता बदर, दर्ता कायम	रमेशप्रसाद पौडेल वि. शारदा पौडेल
३.	चोरी	नेपाल सरकार वि. गणेशबहादुर कार्कीसमेत
संयुक्त इजलास		४-१६
४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	अधिक्ता भ्रमणकुमार श्रेष्ठ वि. महानगरीय प्रहरी वृत्त, बौद्ध, काठमाडौंसमेत

५.	बैंकिङ कसुर	नेपाल सरकार वि. काले लामासमेत
६.	बैंकिङ कसुर	नेपाल सरकार वि. मनोजप्रसाद चिमरिया
७.	अग्रिम भुक्तानी सहित करार बमोजिमको क्षतिपूर्ति दिलाई भराइ पाउँ	कृष्ण राणा वि. सिद्धान्तराज पाण्डेसमेत
८.	उत्प्रेषण	पुरुषोत्तम गौतम वि. तत्कालीन बैंक अफ एसिया हाल एनआईसी एशिया बैंक लिमिटेड, केन्द्रीय कार्यालय, त्रिपुरेश्वर, काठमाडौंसमेत
९.	उत्प्रेषण	अलिअख्तर मियाँ वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल काठमाडौंसमेत
१०.	उत्प्रेषण / परमादेश	गणेशबहादुर दुरासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
११.	जबरजस्ती करणी	प्रकाश भट्ट वि. नेपाल सरकार
१२.	उत्प्रेषण	भावना निरौला वि. कर्मचारी सञ्चयकोष, पुलचोक ललितपुरसमेत
१३.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. मिनर्भा अधिकारीसमेत
१४.	सम्पत्ति शुद्धीकरण	नेपाल सरकार वि. सरिता गिरी राईसमेत

१५.	परमादेश	हिरामाया श्रीससमेत वि. बागलुङ नगरपालिका नगरका विभिन्न सडकहरू कालोपत्रे गर्ने कार्यको उपभोक्ता समिति २०६८, बागलुङ नगरपालिकाको कार्यालय, बागलुङसमेत
इजलास नं. १		१६-३०
१६.	उत्प्रेषण / परमादेश	रुदलप्रसाद चौहान वि. जिल्ला कार्यालय, गोरखासमेत
१७.	उत्प्रेषण	जितबहादुर आले मगर वि. गृह मन्त्रालयसमेत
१८.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णप्रसाद ढकालसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
१९.	कर्तव्य ज्यान	दिनेश लिम्बू वि. नेपाल सरकार
२०.	खत दर्ता बदर	राम आश्रे साह कलवार वि. सागरवाल कलवारसमेत
२१.	उत्प्रेषण / परमादेश	ध्रुवप्रसाद चौलागाईं वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
२२.	कर्तव्य ज्यान, साधक दर्ता	नेपाल सरकार वि. कमल थापा मगरसमेत
२३.	कर्तव्य ज्यान	विजय लामासमेत वि. नेपाल सरकार
२४.	उत्प्रेषण / परमादेश	धनबहादुर कुँवर वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, बागलुङसमेत
२५.	भ्रष्टाचार	चोकटदास तत्वा वि. नेपाल सरकार
२६.	उत्प्रेषण / परमादेश	रविन्द्र यादवसमेत वि. गौर नगरपालिका कार्यालयका पदपूर्ति समिति, मुकाम गौर नगरपालिकासमेत

२७.	भ्रष्टाचार न.प्र.प.	नेपाल सरकार वि. राजु बस्नेत
२८.	परमादेश	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कञ्चनपुर तथा ऐ. कार्यालयका कार्यालय प्रमुख वि. सुधा झा
२९.	उत्प्रेषण	पवनकुमार संघाई वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, पर्सासमेत
३०.	निषेधाज्ञा	दावा नोर्बु शेर्पाको अ.वा. मिड्वा दोर्जे शेर्पा वि. फणिन्द्र कार्कीसमेत
३१.	भ्रष्टाचार	कल्पना भण्डारी (घिमिरे) वि. नेपाल सरकार
३२.	अदालतको अपहेलना	ईश्वरीप्रसाद पौडेल वि. धनबहादुर कुँवर
३३.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. धर्मदेव फुलारा
इजलास नं. २		३०-३५
३४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	विशाल परियारसमेत वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहल काठमाडौंसमेत
३५.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	जिरे भन्ने सरोज लामा वि. नेपाल सरकारसमेत
३६.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. कुमार श्रेष्ठसमेत
३७.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. रामगोपाल लागेजु
इजलास नं. ३		३५-५१
३८.	करकाप	मोहन जिंसीसमेत वि. मोतीराम सुनारसमेत
३९.	कर्तव्य ज्यान	विकास अधिकारीसमेत वि. नेपाल सरकार
४०.	कर्तव्य ज्यान	तुलबहादुर बुढा वि. नेपाल सरकार

४१.	लागु औषध खैरो हिरोइन	विनोद चौधरी वि. नेपाल सरकार
४२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. ताराकुमार नेपाल
४३.	परमादेश	पन्नाबहादुर रञ्जितसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
४४.	निषेधाज्ञा	सुभाष गिरी वि. देवीप्रसाद पुरी
४५.	दर्ता बदरसमेत	अङ्कबहादुर बुढथापासमेत वि. मयालाल बोहरा
४६.	अंश	भाजुमुनी गुभाजुसमेत वि. चुडामणि गुभाजु
४७.	उत्प्रेषण / परमादेश	शिक्षिका गीता कटुवालसमेत वि. जिल्ला तेहथुम नगरपालिका स्थित शिक्षा कार्यालय तेहथुम र सोका प्रमुख
४८.	कर्तव्य ज्यान	निर्माला भन्ने महिमा (वि.क.) वि. नेपाल सरकार
४९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. रत्नमाया थपलियासमेत
५०.	परमादेश	दीपेन्द्र कुमार न्यौपाने वि. मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड केन्द्रीय कार्यालय, जनकपुर
५१.	उत्प्रेषण / परमादेश	नर्मदा बस्नेत वि. भूमिसुधार कार्यालय, मोरङ, विराटनगरसमेत
५२.	निषेधाज्ञा	वीणाकुमारी यादव वि. उषादेवी मिश्र
५३.	उत्प्रेषण / परमादेश	नागेन्द्र राउत कुर्मी वि. विनोद मण्डलसमेत
५४.	परमादेश	नागेन्द्र राउत कुर्मी वि. विनोद मण्डलसमेत

५५.	निषेधाज्ञा	कामेश्वर तत्मासमेत वि. केशो दाससमेत
५६.	उत्प्रेषण / परमादेश	शहेरा बानु खातुनसमेत वि. इलाका प्रहरी कार्यालय, सिजुवा मोरङसमेत
५७.	उत्प्रेषण / परमादेश	निम नारायण चौधरी वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नवलपरासीसमेत
५८.	निषेधाज्ञा	जगरनाथ साहु हलुवाई वि. वालेश्वर मुखिया
५९.	उत्प्रेषण / परमादेश	विष्णुमाया कुमारी राय थारू वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नवलपरासीसमेत
६०.	जालसाजी	धर्म नारायण महर्जन वि. पञ्चनारायण महर्जनसमेत
इजलास नं. ५		५१-५५
६१.	कर्तव्य ज्यान	फुलोदेवी खत्वे वि. नेपाल सरकार
६२.	जबरजस्ती करण	रवि सोरेन वि. नेपाल सरकार
६३.	मोहियानी हकको प्रमाणपत्र	मु.स. गर्ने सुस्मा प्याकुरेल वि. मु.स. गर्ने महिमा प्याकुरेल
६४.	जबरजस्ती करण	मनोज आचार्य वि. नेपाल सरकार
६५.	कर्तव्य ज्यान	योगेन्द्र भन्ने योगराज शिवाकोटी वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ८		५५
६६.	गौबध	कुमार दर्जीसमेत वि. नेपाल सरकार

रित / बेरीत आदेश		५५-५६	
६७.	परमादेश	मिलन भण्डारी वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	
अदालत गतिविधि		५६-६०	
जेट दोस्रो			
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
पूर्ण इजलास		१-३	
१.	उत्प्रेषण	प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल र ऐजनको कानून शाखाको तर्फबाट प्रहरी महानिरीक्षक वि. रन्जनचन्द्र श्रेष्ठ	
२.	हातहतियार खरखजाना	संजयकुमार साह वि. नेपाल सरकार	
विशेष इजलास		३-९	
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता मीरा ढुङ्गानासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	
४.	उत्प्रेषण / परमादेश	रविन्द्र श्रेष्ठसमेत वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत	
५.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	अधिवक्ता विश्वप्रकाश भण्डारीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	
संयुक्त इजलास		१०-१९	
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	सिद्धान्त मल्लको हकमा आमा सुधा श्रेष्ठ वि. विनोद मल्लसमेत	
७.	उत्प्रेषण	निरजकुमार बाहुन वि. गणेशबहादुर ऐरसमेत	
८.	अप्राकृतिक मैथुन (जबरजस्ती करणी)	गोविन्द राउत वि. नेपाल सरकार	

९.	लागु औषध खैरो हेरोइन	नैतुल्लाह भन्ने शेष अनाय तुल्लाह वि. नेपाल सरकार
१०.	जबरजस्ती करणी	हतिराम पुनमगर वि. नेपाल सरकार
११.	उत्प्रेषण	भुवनप्रसाद जोशीसमेत वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत
१२.	उत्प्रेषण	करिसिंह भुलसमेत वि. लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगर, काठमाडौंसमेत
१३.	कर्तव्य ज्यान	अनिता गुरुङसमेत वि. नेपाल सरकार
१४.	सशस्त्र प्रहरी ऐन, २०५८ को दफा २७ अन्तर्गतको कसुर अपराध गरेको	नेपाल सरकार वि. प्रहरी जवान भेषराज श्रेष्ठ
१५.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. नारायणकाजी श्रेष्ठसमेत
१६.	उत्प्रेषण / परमादेश	मानबहादुर बिष्ट वि. तुलसिंह विष्टसमेत
इजलास नं. १		२०-२९
१७.	उत्प्रेषण	उमाकान्त जोशीसमेत वि. सशस्त्र प्रहरी बल प्रधान कार्यालय, हलचोक, काठमाडौंसमेत
१८.	प्रतिषेध / उत्प्रेषण	अधिवक्ता मिथिलेश्वरकुमार सिंहसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
१९.	वैदेशिक रोजगार	नेपाल सरकार वि. निलेश पाण्डेसमेत

२०.	कुटपिट अङ्गभङ्ग	नेपाल सरकार वि. रामपुकार ठाकुरसमेत
२१.	अदालतको अपहेलना	सैदा खातुन वि. महम्मद आलम मियाँसमेत
२२.	हातहतियार खरखजाना	नेपाल सरकार वि. उमानाथ लुइटेसमेत
२३.	उत्प्रेषण / परमादेश	जयप्रकाश चौरसिया वि. राजपतिदेवी बरैनी
२४.	जबरजस्ती चोरी	नेपाल सरकार वि. आकाश बुढाथोकी
२५.	अपुताली हक कायम दर्ता	श्यामकिशोर प्रसाद कायस्त वि. रामकिशोरप्रसाद कायस्त
२६.	निषेधाज्ञा / परमादेश	किशोर थापा वि. श्यामभक्त थापा, डा. भाइकाजी तिवारी वि. श्यामभक्त थापा
२७.	नापी निर्णय बदर	परशुराम जोशी वि. देवराज जोशी
२८.	निषेधाज्ञा	दयाराम अहिरसमेत वि. सीताराम अहिरसमेत
इजलास नं. २		२९-३२
२९.	छुट जग्गा दर्ता	मालपोत कार्यालय, उदयपुर वि. दानबहादुर घले
३०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. मानबहादुर सुनार, मानबहादुर सुनार वि. नेपाल सरकार
३१.	कर्तव्य ज्यान	धनबहादुर चौहान वि. नेपाल सरकार
३२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. संगीता भन्ने सम्झना क्षेत्री बोहरासमेत
इजलास नं. ३		३२-४२
३३.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. भरत प्रसाद धिमिरेसमेत

३४.	परमादेश	शेषकान्त पुरी वि. वैदेशिक रोजगार विभागसमेत
३५.	कर्तव्य ज्यान	बजिरसिंह खड्का वि. नेपाल सरकार
३६.	कर्तव्य ज्यान / जबरजस्ती	चक्रबहादुर रावल वि. नेपाल सरकार
	चोरी / जबरजस्ती करणी	
३७.	हाडनाता जबरजस्ती करणी	भक्तबहादुर खतिवडा वि. नेपाल सरकार
३८.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	सीता भन्ने सरीता थिङ्ग वि. नेपाल सरकार
३९.	निषेधाज्ञा	भिष्ममान श्रेष्ठ वि. कर्पोरेट कार्यालय, कानून विभाग नारायणचौर नक्साल काठमाडौंस्थित लुम्बिनी विकास बैंक लिमिटेडसमेत
४०.	करार यथावत राखिपाउँ	बौकु मलाह वि. श्री जनता शंकर उच्च माध्यमिक विद्यालय, राजगढ नर्घोसमेत
४१.	परमादेश	अधिवक्ता राजुप्रसाद चापागाईंसमेत वि. नेपाल राज्यका महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयसमेत
४२.	उत्प्रेषण / परमादेश	डा. बसन्तकुमार ताम्राकार वि. लोक सेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालयसमेत

४३.	बैना रकम र सो बराबरको रकम फिर्ता पाउँ	बसन्तकुमार सिलवाल वि. किरणप्रसाद घिमिरे
इजलास नं. ४		४३-४५
४४.	कर्तव्य ज्यान	साइली भन्ने जङ्गलीमाया पहरी वि. नेपाल सरकार
४५.	कर्तव्य ज्यान	तुलसीदेवी चन्द वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ५		४५-५३
४६.	कर्तव्य ज्यान	संजिव भन्ने संजीभ गुरुङसमेत वि. नेपाल सरकार
४७.	जबरजस्ती करणी	लालबहादुर परियार वि. नेपाल सरकार
४८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. अस्मिता जिआर (गहतराज) समेत
४९.	सवारी ज्यान	नेपाल सरकार वि. लेखनाथ भन्ने कृष्ण पुरी
५०.	जबरजस्ती चोरी	नेपाल सरकार वि. लालबहादुर कार्की
इजलास नं. ८		५३-५४
५१.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. धनबहादुर याक्सो लिम्बू
५२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. इमबहादुर खड्का पाल्पाली
एकल इजलास		५४-५५
५३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	वेगबहादुर तामाङ वि. जिल्ला कारागार कार्यालय, धादिङसमेत
अदालत गतिविधि		५६-६०

असार पहिलो			
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
संवैधानिक इजलास			१-१५
१.	उत्प्रेषण / परमादेश	गणेशराज राईसमेत २८ जना वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	
२.	उत्प्रेषण	सावित्री श्रेष्ठ वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता डा. चन्द्रकान्त झवालीसमेत वि. राष्ट्रपतिको कार्यालयसमेत	
संयुक्त इजलास			१६-२९
४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. हर्कबहादुर आलेमगर	
५.	कर्तव्य ज्यान डाँका	नेपाल सरकार वि. सानुकान्छा गोले	
६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. रामे क्षेत्री भन्ने रामचन्द्र सुवेदी	
७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. विष्णुदेवी भुजेल	
८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. बम्बैया मियाँसमेत	
९.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामधनी चौधरी वि. मध्यक्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल मुख्यालय, रूद्र बाहिनी, पथलैया, बारासमेत	
१०.	उत्प्रेषण	हिमाकुमारी पन्त वि. भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालय, सिंहदरबार काठमाडौंसमेत	
११.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	रामदेव मुखिया वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	

१२.	उत्प्रेषण / परमादेश	गृह मन्त्रालय वि. मदन थापासमेत
१३.	उत्प्रेषण / परमादेश	अमरराज खैरसमेत वि. विजय ढुङ्गाना
१४.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुवास श्रेष्ठ वि. कृषि सामग्री संस्थान
१५.	उत्प्रेषण / परमादेश	डा. विजय सिंह सिजापति वि. त्रिभुवन विश्वविद्यालय, किर्तिपुर, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. १		२९-३३
१६.	परमादेश	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, भरतपुर वि. रंजित ठाकुर
१७.	रैकर कायम गरिपाउँ	वीरेन्द्र थपलिया वि. अशोककुमार राजभण्डारीसमेत
१८.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	लक्ष्मी दङ्गाल वि. कारागार कार्यालय, नख्खु, ललितपुरसमेत
१९.	उत्प्रेषण / परमादेश	शिव भारती वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, बाँकेसमेत
२०.	भ्रष्टाचार (हास रिसवत)	नेपाल सरकार वि. भुपबहादुर बोगटी
२१.	सम्पत्ति शुद्धीकरण	नेपाल सरकार वि. श्याम मर्डी
इजलास नं. २		३३-३८
२२.	हाल साबिक दर्ता	दुर्गादत्त जोशी वि. रामचन्द्र भट्ट
२३.	लिखत दर्ता बदर नामसारी	सङ्गीता विश्वकर्मा वि. शिवचरण विश्वकर्मासमेत
२४.	कर्तव्य ज्यान र रहजनी चोरी	विक्रम कार्की वि. नेपाल सरकार

२५.	लागु औषध खैरो हेरोइन	गणेशबहादुर गुरूङ वि. नेपाल सरकार
२६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. बाबुराम परियारसमेत
२७.	राज्य विरुद्धको अपराध (राज्य विप्लव)	नेपाल सरकार वि. डा. सिके राउत भन्ने चन्द्रकान्त राउत
इजलास नं. ३		३८-४४
२८.	उत्प्रेषण / परमादेश	नारायणप्रसाद नेम्वाङ्ग वि. रघुवीर नेम्वाङ्गसमेत
२९.	निषेधाज्ञा / परमादेश	सगमलाल खंग खत्वे वि. प्रधानमन्त्री तथा राष्ट्रिय प्राथमिक विद्यालयसमेत
३०.	निर्णय बदर	हेमराज सुवेदीसमेत वि. राजकुमार नेपालीसमेत
३१.	लगानी सुरक्षित गरी कानून बमोजिमको समेत क्षतिपूर्ति रकमसमेत दिलाई भराइ पाउँ	सुवासकुमार सर्राफ वि. स्टेफिन डुजिङ (Mr. Steffen Duzik) समेत
३२.	झुट्टा विवरण देखाई प्राप्त गरेको जग्गा जफत गरी बिक्री वितरण गरिपाउँ	अग्निप्रसाद अर्यालसमेत वि. नगरोन्मुख गाउँ विकास समितिको कार्यालय, राजापुर बर्दिया

३३.	लागु औषध खैरो हिरोइन	रविन भन्ने लुमडी कार्की वि. नेपाल सरकार
३४.	जबरजस्ती चोरी	सोनी भन्ने शैलेन्द्रकुमार सोनी वि. नेपाल सरकार
३५.	कर्तव्य ज्यान	सानुकान्छा घिसिङ वि. नेपाल सरकार
३६.	अदालतको अवहेलना	अनिलकुमार पोखरेल वि. विन्दा हाडासमेत
इजलास नं. ४		४४-४५
३७.	कर्तव्य ज्यान	खिमलाल भन्ने खिमबहादुर वि.क. वि. नेपाल सरकार
३८.	लागु औषध (बुप्रिनफार्मि न डाइजेपाम)	विपिन बर्तोला वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ५		४६-४७
३९.	कर्तव्य ज्यान	उम्बरबहादुर राउतसमेत वि. नेपाल सरकार
४०.	कर्तव्य ज्यानसमेत	नेपाल सरकार वि. शान्ति अधिकारी
इजलास नं. ६		४७-५०
४१.	उत्प्रेषण	भवानीकुमारी पौडेल वि. शम्भुप्रसाद उपाध्याय पौडेलसमेत
४२.	उत्प्रेषण / परमादेश	चन्द्रबहादुर चौधरीसमेत वि. जिल्ला वन कार्यालय, मुकाम गुलरिया बर्दियासमेत
४३.	उत्प्रेषण / परमादेश	बर्दियासमेत कल्लु थारूसमेत वि. जिल्ला वन कार्यालय, मुकाम गुलरिया
इजलास नं. ७		५०-५१
४४.	उत्प्रेषण / परमादेश	मुनिलाल चौधरी वि. कृषि विकास मन्त्रालयसमेत

४५.	अदालतको अवहेलना	मुनिलाल चौधरी वि. कृषि विकास मन्त्रालय
इजलास नं. ८		५१
४६.	घरबाट उठाई पाउँ	विजयकुमार खरेल वि. किरणकुमारी थापा
एकल इजलास		५१-५२
४७.	अवहेलनामा सजाय गरिपाउँ	अधिवक्ता अनन्तराज लुइँटेलसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
४८.	संविधानसँग बाझिएको कानून बदर गरिपाउँ	अधिवक्ता रोशनकुमार झासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
असार दोस्रो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		१-६
१.	मिनाहा गराई हरहिसाब गराइपाउँ	तिलकराज थापा वि. जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, रूपन्देही
२.	निषेधाज्ञा / परमादेश	तिलकराज थापा वि. जिल्ला विकास समिति, रूपन्देही
३.	भ्रष्टाचार	विनोदकुमार नेपालसमेत वि. नेपाल सरकार
संयुक्त इजलास		६-१७
४.	लागु औषध खैरो हेरोइन	नेपाल सरकार वि. कुन्दन भन्ने कुञ्ज शर्मासमेत
५.	उत्प्रेषण, परमादेश, प्रतिषेध, अधिकारपृच्छा	अधिवक्ता शम्भु थापासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. मनिराम पोखरेल
७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सरेशबहादुर कुमाल
८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. जङ्गबहादुर खत्री
९.	उत्प्रेषण / परमादेश	पार्वतीदेवी श्रेष्ठ वि. धरान नगरपालिका कार्यालय, धरान सुनरीसमेत
१०.	निषेधाज्ञा / परमादेश	पासाङ फुटी शेर्पा वि. चन्द्रकुमारी निरौलासमेत
११.	उत्प्रेषण / परमादेश	खिमनाथ योगी वि. मोहनलाल चौधरीसमेत
१२.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध / निषेधाज्ञा	अख्तर जोलाहसमेत वि. नेपालगन्ज नगरपालिका कार्यालय, बाँकेसमेत
१३.	निषेधाज्ञा	जीवन निरौला वि. रमेश श्रेष्ठसमेत
१४.	निषेधाज्ञा	अमरबहादुर श्रेष्ठसमेत वि. मनोजकुमार खड्का
इजलास नं. १		१७-२६
१५.	लेनदेन	कृष्णबहादुर खत्री वि. भोजबहादुर थापा
१६.	मोही नामसारी	उपेन्द्र चौधरी वि. बृजकिशोर साह तेली
१७.	विद्यालयको रकम हिनामिना तथा दुरूपयोग गरी भ्रष्टाचार गरेको	नेपाल सरकार वि. नविनकुमार सिंह

१८.	लागु औषध (खैरो हेरोइन)	नेपाल सरकार वि. प्रकाश भन्ने प्रेमलाल तामाङ
१९.	परमादेश	राजेश्वर पण्डित वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, पर्सा वीरगञ्जसमेत
२०.	निषेधाज्ञा	दीपक थापा वि. प्रभाष आचार्यसमेत
२१.	अंश चलन	बिजुला खतिवडा वि. शम्भुप्रसाद खतिवडासमेत
२२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. दीपेन्द्र विपिन भन्ने बिपिन सुतिहार
२३.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. प्रेमप्रसाद सुवेदीसमेत
२४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. ओम भन्ने अनिल घर्तीमगरसमेत
इजलास नं. २		२६-२९
२५.	हालसाबिक दर्ता	जयप्रसाद रेग्मी वि. किरण शाहीसमेत
२६.	मापदण्ड विपरीत भवन निर्माण गरेको	पद्मकुमार मैनाली वि. चुनचुनकुमारी
२७.	परमादेश	पारसनाथ विश्वकर्मा वि. हरिलाल बढैसमेत
इजलास नं. ३		२९-३६
२८.	कर्तव्य ज्यान	माया चौधरी वि. नेपाल सरकार
२९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. शिमु भन्ने लोकजङ्ग घर्तीसमेत
३०.	दर्ता बदर दर्ता	अमरावती देवी वि. रामसेवक दास वैष्णव

३१.	जग्गा खिचोला छोडाई चलन	फुलमतीदेवी दुसाधिन वि. जग हजारा दुसाद
३२.	चेक बमोजिमको रकम दिलाई भराई पाऊँ	अन्जली प्रधान (शाह) वि. कन्टिनेन्टल मार्केटिङ प्रा.लि.
३३.	लेनदेन	केदारमान राजभण्डारीसमेत वि. सोमध्वज विक्रम थापा
३४.	कर्तव्य ज्यान	रमेश आलेमगर वि. नेपाल सरकार
३५.	कर्तव्य ज्यान	काजी भन्ने दिपबहादुर राई वि. नेपाल सरकार
३६.	लागु औषध (खैरो हेरोइन)	शिवजी कलवार वि. नेपाल सरकार
३७.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सविताकुमारी गुप्ता सापकोटा वि. कारागार कार्यालय, इलामसमेत
इजलास नं. ४		३६-३८
३८.	उत्प्रेषण	वीरेन्द्रकुमार चौधरी वि. सुपथ मूल्यको सहकारी पसल जिल्ला व्यवस्थापन तथा अनुगमन समिति जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, महोत्तरी जलेश्वरसमेत
३९.	कर्तव्य ज्यान	शेरे भन्ने शेरबहादुर थापासमेत वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. सुनवीर थापासमेत
इजलास नं. ५		३८-४०
४०.	उत्प्रेषण	शान्ति खरेलसमेत वि. गोपीकृष्ण खरेलसमेत
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	खिमबहादुर वि.क.समेत वि. सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयसमेत

४२.	आगो लगाई कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. केशवबहादुर खत्री
इजलास नं. ६		४०-४१
४३.	कर्तव्य ज्यान	गणेशी मन्डल वि. नेपाल सरकार
४४.	लेनदेन	रामकिशन चौधरी वि. विपतराम चौधरी
इजलास नं. ७		४१-४३
४५.	अदालतको अवहेलना	मुनिलाल चौधरी वि. कृषि विकास मन्त्रालय, सिंहदरबार काठमाडौंसमेत
४६.	उत्प्रेषण	अनिताकुमारी साहसमेत वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. ८		४३
४७.	अदालतको अवहेलना	भीमाकुमारी सापकोटा वि. माधवप्रसाद उप्रेती
एकल इजलास		४३-४४
४८.	उत्प्रेषण / परमादेश	नवलकिशोर सिंह वि. ललितपुर जिल्ला ललितपुर उप.म.न.पा., वडा नं. १, कुपण्डोलस्थित बिमा समिति, पदपूर्ति समितिसमेत
साउन पहिलो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		पृष्ठ
१.	लुटपिट हक कायम	पुण्यप्रसाद लुङ्गटेलसमेत वि. सुमित्रादेवी पाण्डे
२.	उत्प्रेषण	प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल र ऐजको कानून शाखाको तर्फबाट ऐ.का प्रहरी महानिरीक्षक वि. विद्याधर अधिकारी

३.	परमादेश / प्रतिषेध	अपूर्व खतिवडासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत
४.	उत्प्रेषण	अधिवक्ता प्रकाशमणि शर्मासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
संयुक्त इजलास		७-१७
५.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	प्रशान्त अग्रवाल वि. काठमाडौं जिल्ला अदालत बबरमहल, काठमाडौंसमेत
६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. श्यामबहादुर झाँक्रीसमेत
७.	उत्प्रेषण	भिमेन्द्रकुमार गोयल वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं.२ बबरमहल, काठमाडौंसमेत
८.	परमादेश	वीरेन्द्र पाण्डेय वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल, काठमाडौंसमेत
९.	बाल बिज्याँई (जबरजस्ती करणी)	नेपाल सरकार वि. दीपक सदा
१०.	अदालतको अवहेलना	पद्मकुमार मेघासी (शाह) वि. सुरेन्द्रमान महर्जनसमेत
११.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. खेम खवास भन्ने खेमलालसमेत
१२.	डाँका	नेपाल सरकार वि. महेन्द्र सोनार ठाकुरसमेत
१३.	उत्प्रेषण / परमादेश	पद्मकुमार मेघासी शाह वि. युनिभर्सल फाइनान्स लिमिटेड (वित्तीय संस्था) प्रधान कार्यालय, सिद्धार्थ भवन कान्तिपथ, काठमाडौंसमेत

१४.	अदालतको अवहेलना	प्रणयराज आचार्यसमेत वि. सूर्यप्रसाद सिलवालसमेत
१५.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णप्रसाद देवकोटा वि. दुर्गाप्रसाद आचार्य
१६.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामचन्द्र ठाकुर वडहीसमेत वि. पुनरावेदन अदालत, जनकपुर
१७.	भ्रष्टाचार	पद्मप्रसाद अधिकारी वि. नेपाल सरकार
१८.	परमादेश	जीवनबाबु श्रेष्ठ वि. वैदेशिक रोजगार विभाग, काठमाडौं
इजलास नं. १		१७-२८
१९.	उत्प्रेषण	विष्णुकुमार श्रेष्ठ वि. गृहमन्त्रालयसमेत
२०.	उत्प्रेषण / परमादेश	भाइकाजी तिवारी वि. चतुर्भुज भट्टसमेत
२१.	निषेधाज्ञा / परमादेश	सोमनी सरबरिया वि. सोभितप्रसाद गुप्ता
२२.	निषेधाज्ञा / परमादेश	ओमहरि पोखरेलसमेत वि. हेमबहादुर थापा
२३.	निषेधाज्ञा	आशिषकुमार खड्कासमेत वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, ललितपुरसमेत
२४.	निषेधाज्ञा	मानबहादुर पाण्डे वि. महानगरीय प्रहरी प्रभाग कपन, काठमाडौंसमेत
२५.	भ्रष्टाचार	लोकबहादुर देउबा वि. नेपाल सरकार
२६.	कम्पनीले पाउनु पर्ने रकम दिलाई भराई पाउँ	कमलनारायण कर्णसमेत वि. राजेशकुमार सर्राफसमेत

२७.	अनियमित वन पैदावार काटी ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. राजेन्द्र सुनुवार
२८.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. मोहम्मद बसर खाँ
२९.	उत्प्रेषण / परमादेश	शम्भुप्रसाद घिमिरेसमेत वि. जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, लमजुङ, बेसीसहरसमेत
३०.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	गौरीमाया घिमिरे वि. कारागार कार्यालय, जगन्नाथ देवल, काठमाडौंसमेत
३१.	उत्प्रेषण / परमादेश	भोजराज पाण्डे वि. नेपाल विद्युत प्राधिकरण, रत्नपार्क, काठमाडौंसमेत
३२.	उत्प्रेषण / परमादेश	गोबर्द्धनलाल नकर्मीसमेत वि. कमला नकर्मीसमेत
इजलास नं. २		२८-३१
३३.	मूल्य अभिवृद्धि कर	टङ्कमणि शर्मा वि. सञ्जय चोखनी
३४.	लागु औषध ब्राउन सुगर	अनुप गुरुङ वि. नेपाल सरकार
३५.	लागु औषध खैरो हेरोइन	रामराज मोक्तान वि. नेपाल सरकार
३६.	लागु औषध (अफिम)	मिश्रादेवी भण्डारीसमेत वि. नेपाल सरकार
३७.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. रीनाकुमारी रायसमेत
इजलास नं. ३		३१-४०
३८.	कर्तव्य ज्यान	निरज खाती वि. नेपाल सरकार

३९.	लागु औषध खैरो हेरोइन	विजय साह रौनियारसमेत वि. नेपाल सरकार
४०.	निर्णय दर्ता बदर	प्रतुतलाल श्रेष्ठ वि. खुशबु सरकार श्रेष्ठ
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	सन्जयकुमार के.सी.समेत वि. लक्ष्मणकुमार बि.सी.समेत
४२.	उत्प्रेषण	हिरालाल रजक वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सप्तरीसमेत
४३.	कर्तव्य ज्यान	रामबहादुर कापर वि. नेपाल सरकार
४४.	जबरजस्ती करणी	राजु पराजुली वि. नेपाल सरकार
४५.	कर्तव्य ज्यान	लक्ष्मी प्रकाश सेनासमेत वि. नेपाल सरकार
४६.	परमादेश	शम्भु कुसियेत यादव वि. नारायणी मिश्र
४७.	निषेधाज्ञा	बचाईराम चमारसमेत वि. सुकनीदेवी चमैन
४८.	निषेधाज्ञा / परमादेश	विष्णुकान्त यादवसमेत वि. चन्द्रशेखर साफीसमेत
४९.	हक कायम	धर्मनारायण महर्जनसमेत वि. लक्ष्मीनारायण महर्जन
इजलास नं. ४		४०-४२
५०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. प्रभु माझी
५१.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कालु तामाङ (लामा)
५२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. प्रसाते काजी भन्ने नरभुपाल राई
इजलास नं. ५		४२-४३
५३.	अंश	ओमराज हरिजनसमेत वि. भेषराज हरिजनसमेत

५४.	कर्तव्य ज्यान	प्रेम वली वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		४३-४५
५५.	उत्प्रेषण	विष्णुकुमार श्रेष्ठ वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत
५६.	कर्तव्य ज्यान	राजदेव मंडल वि. नेपाल सरकार
५७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. मनबहादुर गुरूङ
५८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. शिवलाल शर्मा
इजलास नं. ७		४५-४८
५९.	उत्प्रेषण	अशिमर भन्ने मीनबहादुर बस्नेत वि. मकवानपुर जिल्ला अदालत, हेर्ताँडासमेत
६०.	निषेधाज्ञा	भिमप्रसाद हुमागाई वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, हनुमानढोका, काठमाडौंसमेत
६१.	उत्प्रेषण / परमादेश	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी केन्द्रीय कार्यालयसमेत वि. श्रम अदालत, अनामनगर, काठमाडौंसमेत
६२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. ललित भन्ने सूर्या दयाल
इजलास नं. ८		४८-४९
६३.	मोटर साइकल चोरी	नेपाल सरकार वि. बिनोद थापा
६४.	उत्प्रेषण / परमादेश	पृथान स्याडतान वि. कारागार कार्यालय, नख्खु ललितपुरसमेत
एकल इजलास		४९-५२
६५.	उत्प्रेषण	विजय सिंह सिजापति वि. न्याय परिषद् काठमाडौंसमेत

६६.	उत्प्रेषण	दीपक विक्रम मिश्र वि. माननीय राष्ट्रपतिको कार्यालय, शीतलनिवास, काठमाडौंसमेत	
साउन दोस्रो			
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
पूर्ण इजलास			१-७
१.	उत्प्रेषण	प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल र ऐजनको कानून शाखाको तर्फबाट प्रहरी महानिरीक्षक वि. मणिराज लामिछाने	
२.	भरपाई लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	पुरण शमशेर ज.ब.रा. वि. खड्गकुमारी राणासमेत	
३.	बाली दिलाई मोही निष्काशन	देवलाल सरदार वि. दिगम्बर साहु तेली	
४.	मिलापत्र बदर	युगलकिशोर सिंहसमेत वि. बिन्देश्वर साह हलुवाई	
५.	बाली भराई मोही निष्काशन	यज्ञप्रसाद त्रिपाठी वि. पार्वती उप्रेती	
संयुक्त इजलास			७-१६
६.	परमादेश	अधिवक्ता पदमबहादुर श्रेष्ठ वि. काठमाडौं महानगरपालिका कार्यालय, बागदरबारसमेत	
७.	उत्प्रेषण / परमादेश	बिजुलीप्रसाद चौधरी वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय, रामशाहपथ, काठमाडौं	
८.	परमादेश	काठमाडौं उपत्यका विकास प्राधिकरण, जिल्ला आयुक्तको कार्यालय, ललितपुरसमेत वि. अम्बरबहादुर थापा	

९.	कर्तव्य ज्यान	छेदी भन्ने शिवपुजन लोनिया वि. नेपाल सरकार
१०.	कर्तव्य ज्यान	झरीलाल चौधरी वि. नेपाल सरकार
११.	उत्प्रेषण / परमादेश	महेशप्रसाद भट्टराई वि. सहरी विकास मन्त्रालयसमेत
१२.	निषेधाज्ञा / परमादेश	लक्ष्मण महतो वि. डिभिजन सहकारी कार्यालय पर्सा वीरगन्जसमेत
१३.	निषेधाज्ञा	मैमुल नेसासमेत वि. धुनियाँ खातुनसमेत
१४.	उत्प्रेषण / परमादेश	मुन्नी सिंह वि. कृषि विकास बैंक, शाखा कार्यालय, खजुरा बाँकेसमेत
१५.	निषेधाज्ञा	बिन्देश्वर दास तत्मासमेत वि. बदरिदास तत्मा
१६.	उत्प्रेषण / परमादेश	सीताराम तिमिल्सिना वि. नेपाल आयल निगम लि. आपूर्ति, वितरण तथा एभिएसन विभागसमेत
इजलास नं. १		१६-२३
१७.	निषेधाज्ञा	रमजान खाँ वि. जिल्ला प्रशासन कार्यलय, बाँके, नेपालगन्जसमेत
१८.	उत्प्रेषण / परमादेश	देवेन्द्रप्रसाद सिटौला वि. होमप्रसाद गौतम
१९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. जैलम खातुनसमेत
२०.	लागु औषध (कोरेक्स)	नेपाल सरकार वि. सरोज लिम्बू
२१.	लागु औषध (हेरोइन)	नेपाल सरकार वि. सुरेन्द्र पन्त

२२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. धनलाल तामाङ
२३.	उत्प्रेषण	जेठमल महतो वि. रामप्रवेश महतो मण्डलसमेत
२४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	मेनुका लामा तामाङ वि. कारागार कार्यालय, नख्खु, ललितपुरसमेत
२५.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामचन्द्र सिवाकोटी वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
२६.	परमादेश / निषेधाज्ञा	विकासलाल श्रेष्ठ वि. सनसाइन सेभिड एन्ड लोन कोअपरेटिभ लि. ई.एम.सी. भवन त्रिपुरेश्वर, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. २		२३-२६
२७.	कर्तव्य ज्यान	बिन्दु राना वि. नेपाल सरकार
२८.	जबरजस्ती करणी	हाडनाता करणी, रामबहादुर वि.क. वि. नेपाल सरकार
२९.	लागु औषध (खैरो हेरोइन)	नेपाल सरकार वि. श्रीमती अन्जली तामाङसमेत
३०.	कर्तव्य ज्यान र जबरजस्ती चोरी	नेपाल सरकार वि. राष्ट्रिय भन्ने हेमेन्द्र पुन
इजलास नं. ३		२६-३२
३१.	सञ्चालक को निर्वाचन बदर	अमृतचरण श्रेष्ठसमेत वि. केशव दुवाडी
३२.	उत्प्रेषण	रमाकान्त सिंह वि. नन्दलाल सिंहसमेत
३३.	उत्प्रेषण	कौशल्या देवी वि. दुर्गा देवी थापासमेत

३४.	भ्रष्टाचार	केशवप्रसाद भट्टराई वि. प्रा.डा. रामकुमार सिंहसमेत
३५.	कर्तव्य ज्यान	रेवन्तबहादुर गाहामगरसमेत वि. नेपाल सरकार
३६.	कर्तव्य ज्यान	जितबहादुर कार्कीसमेत वि. नेपाल सरकार
३७.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. पुरुषोत्तमभक्त खरेलसमेत
इजलास नं. ४		३२-३४
३८.	अपहरण तथा शरीर बन्धक	आनन्द यादव वि. नेपाल सरकार
३९.	कर्तव्य ज्यान	अब्दुल हसन मुसलमान वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ५		३४-३८
४०.	लागु औषध (खैरो हेरोइन)	ग्रेडराज खड्गी वि. नेपाल सरकार
४१.	उत्प्रेषण	अब्दुल मन्नान सिद्दीकीसमेत वि. श्रृजना शाहसमेत
४२.	उत्प्रेषण	रुवैदा खातुन वि. छिटिया खातुनसमेत
४३.	लागु औषध (खैरो हेरोइन)	सादु पटेल वि. नेपाल सरकार
४४.	गौबध	नेपाल सरकार वि. अर्जुन रञ्जन
इजलास नं. ६		३८-३९
४५.	लागु औषध गाँजा	जोखु राय वि. नेपाल सरकार
४६.	निषेधाज्ञा	नविन गुईदेल (परियार) वि. साधुराम बिष्टसमेत

इजलास नं.७		३९-४०
४७.	उत्प्रेषण / परमादेश	नन्दराज जोशी वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत
४८.	उत्प्रेषण	कोपिला कुँवर वि. लक्ष्मी कार्की (खत्री) समेत
इजलास नं.८		४०-४३
४९.	मोही नामसारी	हरिशङ्कर साहसमेत वि. बहादुर महारा चमार
५०.	उत्प्रेषण	सीताराम दास वि. गजेन्द्र दाससमेत
५१.	हाल साबिक दर्ता	प्रबोध घिमिरेसमेत वि. श्रीमती मीना श्रेष्ठ
५२.	मोही नामसारी	इनर मुखिया विन वि. चलितर मुखिया विन
एकल इजलास		४३-४४
५३.	उत्प्रेषण / परमादेश	राजेन्द्र बस्नेत वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग, बबरमहल, काठमाडौंसमेत
भदौ पहिलो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
संवैधानिक इजलास		१-२
१.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता अमृतप्रसाद श्रेष्ठसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
पूर्ण इजलास		२-३
२.	मोही नामसारी	रमेशकाजी यंगोल श्रेष्ठ वि. आशामाया व्यञ्जनकारसमेत
३.	खिचोला मेटाई हक कायम दर्ता नामसारी	अङ्गद हरिजनसमेत वि. पार्वती चमार

संयुक्त इजलास		४-८
४.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णबहादुर बस्नेत वि. राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, केन्द्रीय कार्यालय, रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत
५.	परमादेश	ललितनारायण ठाकुरसमेत वि. ब्रजकिशोर पण्डित
६.	निषेधाज्ञा	मेवालाल भुजुवा वि. नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपालगन्ज वितरण केन्द्रसमेत
७.	निषेधाज्ञा	रामगोपाल थारु वि. निरुदेवी मेचेसमेत
८.	उत्प्रेषण / निषेधाज्ञा / परमादेश	झ्यापी पौडेलको वारेस भई आफ्नो हकमासमेत केशवराज पौडेल वि. कृषि विकास बैंक, शाखा कार्यालय, गुलरियासमेत
९.	निषेधाज्ञा	सकुल साई वि. राजेशकुमार बर्मासमेत
१०.	निषेधाज्ञा	नरहरि उप्रेती वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, पाँचथरसमेत
इजलास नं. १		८-१५
११.	उत्प्रेषण / परमादेश	भोगेन्द्रराज डोटेलसमेत वि. लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगर, काठमाडौंसमेत
१२.	वैदेशिक रोजगार ठगी	नेपाल सरकार वि. विष्णुकुमार राई
१३.	निषेधाज्ञा	हिरादेवी सिंह श्रेष्ठ वि. प्रेमप्रसाद आचार्य
१४.	निषेधाज्ञा	राधा थापासमेत वि. काठमाडौं उपत्यका खानेपानी व्यवस्थापन बोर्डसमेत
१५.	हक कायम घर खिचोला चलन	देवलाल महारासमेत वि. सीता महारा चमार

१६.	डाँका	नेपाल सरकार वि. बलबहादुर लुङ्गेली मगर
१७.	हातहतियार खरखजाना	नेपाल सरकार वि. सोविराम झाँक्री
१८.	उत्प्रेषण / परमादेश	कान्छी बानियाँसमेत वि. चन्द्रमणि भुसालसमेत
१९.	उत्प्रेषण / परमादेश	भैरव शमशेर थापा वि. बिमला थापासमेत
२०.	उत्प्रेषण	भैरव सुस्मिता थापा वि. रमेशरन्जन थापा
२१.	प्रतिषेध	रामजी पन्त वि. वैजनाथ श्रेष्ठसमेत
२२.	प्रतिषेध / परमादेश	प्रो. निरजकुमार सिंह वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्सालसमेत
इजलास नं. २		१५-१९
२३.	कर्तव्य ज्यान	सुमित्रा कुमाल वि. नेपाल सरकार
२४.	कर्तव्य ज्यान	प्रकाश बुढामगर वि. नेपाल सरकार
२५.	उत्प्रेषण / परमादेश	मुनकीदेवी साह सुडी वि. शीलादेवीसमेत
२६.	उत्प्रेषण / परमादेश	हंशराज यादव वि. कान्तिदेवी साहसमेत
२७.	भ्रष्टाचार	जयकान्त यादव वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ३		१९-२९
२८.	उत्प्रेषण / परमादेश	टङ्कहरि दाहाल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
२९.	निर्णय दर्ता बदरसमेत	होमनारायण श्रेष्ठ वि. भरतबहादुर बोगटीसमेत

३०.	लागु औषध (कोरेक्स)	सुमित्रा श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार
३१.	परमादेश	राधाकृष्ण धिमाल वि. श्री सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयसमेत
३२.	निषेधाज्ञा	तेजबहादुर गुरुङसमेत वि. चन्द्रप्रभा उपाध्याय
३३.	उत्प्रेषण / परमादेश	पिमकान्त सिंह ठकुरी वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, रोल्पासमेत
३४.	परमादेश	विरनारायण चौधरी थारुसमेत वि. निरज शाहीसमेत
३५.	निषेधाज्ञा	इन्द्रप्रसाद चौधरी वि. पोसेन्द्र चौधरीसमेत
३६.	परमादेश	भूमिसुधार कार्यालय, मोरङ, विराटनगर वि. गंगादेवी साह
३७.	निषेधाज्ञा	वगडु दास वि. हरिचरण महतो कोइरी
३८.	जग्गा खिचोला घर उठाई चलनसमेत	गुलेन्द्रप्रसाद यादवको वारेस भई आफ्नो हकमा समेत रामप्रसाद यादव वि. विन्दादेवी यादवसमेत
३९.	अदालतको अपहेलना	उम्बरबहादुर गुरुङ वि. बसन्तराज गौतमसमेत
इजलास नं. ४		२९-३१
४०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. दुर्गाबहादुर नेपाली
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	जनप्रिय बहुमुखी क्याम्पस सञ्चालक समितिसमेत वि. माधवप्रसाद घिमिरे
इजलास नं. ५		३१-३६
४२.	कर्तव्य ज्यान	श्रीरोका मगर वि. नेपाल सरकार

४३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. देउसिंह ठगुन्ना
४४.	कर्तव्य ज्यान	छविलाल विष्ट वि.नेपाल सरकार
४५.	जबर्जस्ती करणी	विजयगौड कहाँर वि. नेपाल सरकार
४६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. मैया भन्ने फुलमाया श्रेष्ठ
४७.	कर्तव्य ज्यान	मकैया भन्ने सचिवकुमार सदा वि. नेपाल सरकार
४८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कम्पा चौधरीसमेत
४९.	परमादेश	बमप्रसाद गिरीसमेत वि. गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालय, डिल्लीबजार काठमाडौंसमेत
इजलास नं. ६		३६-३८
५०.	अंश चलन	भरतप्रसाद नेपाल वि. मु.स. गर्ने तथा आफ्नो हकमा समेत सिर्जना नेपालसमेत
५१.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	शत्रुघनकुमार नेपालसमेत वि. मु.स. गर्ने सिर्जना नेपालसमेत
५२.	उत्प्रेषण	मंगल महर्जन वि. दिया महर्जन
इजलास नं. ७		३८-४१
५३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. पदमबहादुर दर्जी
५४.	अपहेलना	जगतमाया श्रेष्ठ वि. भक्तपुर जिल्ला, मध्यपुर थिमी नगरपालिकासमेत
५५.	परमादेश	समिता भट्टराई वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, खाँदबारी संखुवासभासमेत

५६.	उत्प्रेषण / परमादेश	भोजराज भट्टराई वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, खाँदबारी संखुवासभासमेत
५७.	उत्प्रेषण / निषेधाज्ञा	मनराजा रञ्जितसमेत वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, बबरमहल, काठमाडौंसमेत
५८.	निषेधाज्ञा	कुलबहादुर दाहालसमेत वि. शकुन्तला दाहालसमेत
इजलास नं. ८		४१-४३
५९.	मोही लगत कट्टा	रोशनलाल चौधरी वि. महादेव भगत
६०.	उत्प्रेषण	राधेश्याम कहारको हकमा कमलावतीदेवी कहाइन वि. शङ्कर कहारसमेत
एकल इजलास		४३-४४
६१.	अधिकार पृच्छा	कृष्णमोहन प्रसाद सिंह वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
६२.	उत्प्रेषण / परमादेश	नारायणप्रसाद गौतम वि. कल्पना श्रेष्ठ
भदौ दोस्रो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		१-५
१.	उत्प्रेषण	दामोदर रोपवेज एन्ड कन्स्ट्रक्सन कम्पनीको तर्फबाट अख्तियार प्राप्त अरबिन्द मजुन्दार वि. अर्थ मन्त्रालय
२.	अंश चलन	महावीर साहुसमेत वि. मुस गर्ने झवरीदेवी साहु
संयुक्त इजलास		५-१४
३.	कर्तव्य ज्यान	कल्पना वि.क. वि. नेपाल सरकार

४.	उत्प्रेषण / परमादेश	प्रवेशराम भण्डारीसमेत वि. माननीय मन्त्री सङ्घीय मामिला, संविधानसभा, संसदीय व्यवस्था तथा संस्कृति मन्त्रालयसमेत
५.	उत्प्रेषण	सोमबहादुर गुरुङ वि. पद्मकुमारी गुरुङसमेत
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	लेखनाथ बास्तोला वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
७.	उत्प्रेषण / परमादेश	भीमप्रकाश रोक्कामगर वि. वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण, बबरमहल, काठमाडौं
८.	उत्प्रेषण	राधाकुमारी ज्वाली वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल, काठमाडौंसमेत
९.	निषेधाज्ञा	खडानन्द कँडेल वि. दुर्गालाल बुढामगरसमेत
१०.	उत्प्रेषण / परमादेश	बिनिता खनालसमेत वि. मालपोत कार्यालय, डिल्लीबजार काठमाडौंसमेत
११.	निषेधाज्ञा	ऋषिकुमार अग्रवाल वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौंसमेत
१२.	निषेधाज्ञा	माधवी रिमाल वि. गीतादेवी खत्वेसमेत
१३.	उत्प्रेषण / परमादेश	मोहनकुमार उपाध्याय वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. १ बबरमहलसमेत
इजलास नं. १		१४-२०
१४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. नहकुल दमाई
१५.	भ्रष्टाचार	डिल्लीबहादुर नेपाली वि. नेपाल सरकार

१६.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	विवेक राणा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
१७.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. राजेन्द्रकुमार लम्साल
१८.	उत्प्रेषण	बटुकलाल श्रेष्ठ वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, चितवन, भरतपुरसमेत
१९.	घर हटाई जग्गा खिचोला मेटाई चलन	रामप्यारीदेवी पण्डित वि. पर्दकुमारी मण्डल
२०.	कर्तव्य ज्यान	तपा केविरथ वि. नेपाल सरकार
२१.	कर्तव्य ज्यान	कृष्णप्रसाद ढुङ्गाना वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. २		२०-२६
२२.	भ्रष्टाचार (झुठा प्रमाणपत्र)	दिलबहादुर बुढा वि. नेपाल सरकार
२३.	अपहरण गरी शरीर बन्धक बनाएको	नेपाल सरकार वि. मुन्सी भन्ने सहाबुद्धिन शेष
२४.	कर्तव्य ज्यान	आइते स्याडतान वि. नेपाल सरकार
२५.	कर्तव्य ज्यान	गोरीलाल बोहरा वि. नेपाल सरकार
२६.	भ्रष्टाचार (झुठा शैक्षिक योग्यताको)	डिल्लीराम चौधरी वि. नेपाल सरकार
२७.	आगलागी	लक्ष्मीप्रसाद खत्री वि. नेपाल सरकार

२८.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. शान्तीमाया तामाङसमेत
इजलास नं. ३		२६-३४
२९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. हिलेन चाम्लिङसमेत
३०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. तुलसी सिलवाल
३१.	कर्तव्य ज्यान	दीपेन्द्र श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार
३२.	चितुवा मारी छाला ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. श्यामप्रसाद लालचनसमेत
३३.	भ्रष्टाचार	डिल्लीबहादुर नेपाली वि. नेपाल सरकार
३४.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. राजेन्द्रकुमार लम्साल
३५.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	विवेक राणा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. ४		३४-३५
३६.	उत्प्रेषण / परमादेश	किशुनदास कथवनिया वि. रामपति साह कलवारसमेत
३७.	भ्रष्टाचार (झुठा शैक्षिक प्रमाण पत्र)	नेपाल सरकार वि. दिलीप कार्की
इजलास नं. ५		३५-४२
३८.	उत्प्रेषण / परमादेश	रूपा भण्डारीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

३९.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुकमेल बराल वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत
४०.	उत्प्रेषण	जानुका के.सी.समेत वि. मालपोत कार्यालय, ललितपुरसमेत
४१.	उत्प्रेषण	राधा नकर्मीसमेत वि. कमला नकर्मीसमेत
४२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सिरि कामी
४३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. धनबहादुर लेप्चा
४४.	जबरजस्ती करणी (हाडनाता)	श्रीराम त्रिपाठी वि. नेपाल सरकार
४५.	कर्तव्य ज्यान	सिर लामा तामाङ वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		४२-४३
४६.	भ्रष्टाचार (नागरिकता प्रमाण पत्र)	गुणनिधि भण्डारी वि. नेपाल सरकार
४७.	लागु औषध खैरो हेरोइन	सिन्धु पाण्डे वि. नेपाल सरकार
४८.	लागु औषध (ब्राउन सुगर)	महेन्द्रकुमार महतो वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ७		४३-५०
४९.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णप्रसाद तिमिल्सिनासमेत वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल काठमाडौंसमेत
५०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. फुच्चे भन्ने रमेश नाउसमेत
५१.	जिउ मास्ने बेच्ने	नेपाल सरकार वि. शान्ति भन्ने माइली तामाङ लामासमेत

५२.	निषेधाज्ञा	सोनाई साहु वि. मालपोत कार्यालय, लाहान, सिराहासमेत
५३.	बैंकिङ कसुर	नेपाल सरकार वि. रूबी जोशीसमेत
५४.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. श्यामसुन्दर मिश्रसमेत
इजलास नं. ८		५०-५२
५५.	कर्तव्य ज्यान, जबरजस्ती करणी	कमल नेपाली (सार्की) समेत वि. नेपाल सरकार
५६.	कर्तव्य ज्यान	धनबहादुर सार्की वि. नेपाल सरकार
एकल इजलास		५२-५४
५७.	उत्प्रेषण	हसिना बेगम वि. अजमेरी खातुनसमेत
५८.	अदालतको अवहेलना	कुमार लामासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
अदालत गतिविधि		५५-६०
असोज पहिलो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
बृहत् पूर्ण इजलास		१-५
१.	उत्प्रेषण / परमादेश	माधवराज घिमिरे वि. काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत
२.	उत्प्रेषण / परमादेश	माधवराज घिमिरे वि. कारागार कार्यालय, डिल्लीबजार काठमाडौंसमेत
संयुक्त इजलास		६-१६
३.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. गोविन्द सुनार

४.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	सुशीला गौतमसमेत वि. विशाल श्रेष्ठसमेत
५.	परमादेश	सज्दा सापकोटासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णशरण मास्के वि. रक्षा मन्त्रालयसमेत
७.	उत्प्रेषण / परमादेश	लोकेन्द्र सिंह विष्ट वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
८.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. नेत्रबहादुर लिम्बूसमेत
९.	उत्प्रेषण / परमादेश	सूर्यबहादुर के.सी. वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत
इजलास नं. १		१६-२३
१०.	ठगी	नेपाल सरकार वि. दीपकराज दाहालसमेत
११.	वैदेशिक रोजगार ठगी	नेपाल सरकार वि. अशोक भुसाल
१२.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. जगदीपप्रसाद साह
१३.	लागु औषध (खैरो हेरोइन)	नेपाल सरकार वि. विमलकुमार श्रेष्ठसमेत
१४.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	वीरेन्द्र महतो कोइरी वि. रामचन्द्र महतोसमेत
१५.	जबरजस्ती करणी	लोकेन्द्र परियार वि. नेपाल सरकार

१६.	मानव अपहरण तथा शरीर बन्धक र जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. भीमबहादुर घिसिङसमेत
१७.	उत्प्रेषण / परमादेश	मनोजकुमार चौधरी वि. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्समेत
१८.	छुट जग्गा दर्ता	मालपोत कार्यालय, कास्की पोखरा वि. भिमबहादुर गुरुङ
१९.	भ्रष्टाचार	हुकुमबहादुर कार्की वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. २		२३-२६
२०.	अंश चलन	माया महर्जनसमेत वि. लक्ष्मी महर्जन
२१.	कर्तव्य ज्यान	धनबहादुर घर्ती वि. नेपाल सरकार
२२.	घर भत्काइपाउँ	ध्रुवबहादुर कार्की वि. दामोदर गोतामेसमेत
२३.	उत्प्रेषण	इन्द्रदेव मिश्र वि. भूमिसुधार अधिकारी, भूमिसुधार कार्यालय, महोत्तरी जलेश्वरसमेत
इजलास नं. ३		२६-३१
२४.	निर्णय दर्ता बदरसमेत	होमनारायण श्रेष्ठसमेत वि. यमबहादुर बोगटीसमेत
२५.	घर भत्काई चलन चलाई पाउँ	भुलीया थरुनी वि. पवित्रा भट्टराई
२६.	लिखत दर्ता बदर दर्ता नामसारी	तुलसी उपाध्याय चालिसे वि. पार्वती रिजाल

२७.	कर्तव्य ज्यान	करन थापासमेत वि. नेपाल सरकार
२८.	बकसपत्र बदर	धुरे अहिर वि. राजेशकुमार यादव
२९.	निषेधाज्ञा	अजयकुमार गुप्ता कलवारसमेत वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, बारा कलैयासमेत
इजलास नं. ४		३१-३३
३०.	उत्प्रेषण	डिल्ली शेर राईसमेत वि. मालपोत कार्यालय, खोटाङ, दिकेलसमेत
३१.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. अशोकप्रसाद शर्मा
इजलास नं. ५		३३-३६
३२.	उत्प्रेषण / परमादेश	गायत्री जोशी श्रेष्ठ वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत
३३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कृष्णबहादुर वि.क.समेत
३४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सीता लामिछानेसमेत
३५.	कर्तव्य ज्यान	केशुराम बङ्गाली वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		३६-३७
३६.	उत्प्रेषण	कर्णबहादुर रावत वि. कैलाली जिल्ला अदालत, धनगढी कैलालीसमेत
३७.	उत्प्रेषण	देवेन्द्र वाग्ले वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल काठमाडौंसमेत
३८.	उत्प्रेषण	चिरञ्जीवि वाग्ले वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल काठमाडौं नेपाल

इजलास नं.७		३७-४०	
३९.	कर्तव्य ज्यान	दानुर्बु शेर्पासमेत वि. नेपाल सरकार	
४०.	कर्तव्य ज्यान	रणबहादुर थापा वि. नेपाल सरकार	
इजलास नं.८		४०-४१	
४१.	कर्तव्य ज्यान	धनबहादुर सार्की वि. नेपाल सरकार	
एकल इजलास		४१-४३	
४२.	उत्प्रेषण	कल्पना सार्की (Perler) वि. गृह मन्त्रालयसमेत	
पूर्ण इजलासमा पेस हुने		४३-४४	
४३.	लागु औषध खैरो हेरोइन	नेपाल सरकार वि. राजेशकुमार लामा	
असोज दोस्रो			
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
संयुक्त इजलास		१ - १०	
१.	उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध / अधिकार पृच्छा	अधिवक्ता उद्धबकुमार के.सी. वि. राजस्व अनुसन्धान विभाग, हरिहरभवन, पुल्चोक ललितपुरसमेत	
२.	उत्प्रेषण	नीतिन बन्सलसमेत वि. नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी लिमिटेड, भद्रकाली प्लाजा, काठमाडौंसमेत	
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता रंजन सिंहसमेत वि. त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवा आयोगको कार्यालय, कीर्तिपुर, काठमाडौंसमेत	
४.	परमादेश	प्रभाकर बागचन्दसमेत वि. शिक्षा मन्त्रालयसमेत	

५.	उत्प्रेषण / परमादेश	वीरेन्द्रप्रसाद साह वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामप्रसाद श्रेष्ठसमेत वि. नापी विभाग, ६ नं. नापी गोश्वारा, धापासी, काठमाडौंसमेत
७.	उत्प्रेषण / परमादेश	कुमारदेव मानन्धरसमेत वि. डा. अरुणमणि दिक्षित आचार्यसमेत
८.	उत्प्रेषण / परमादेश	बलराम कुँवर योगी वि. दुधिया थारूसमेत
९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	छेदीराम अहिर वि. बाँके जिल्ला अदालत, नेपालगन्ज, बाँकेसमेत
१०.	उत्प्रेषण / परमादेश	मोहनकुमार उपाध्याय वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. १, बबरमहलसमेत
११.	निषेधाज्ञा / परमादेश	शान्ति बस्नेत वि. मातृ नेपाल अपाङ्ग संघको अध्यक्ष नरबहादुर राउत
इजलास नं. १		१० - १८
१२.	अपहरण तथा शरीर बन्धक	बसन्त भन्ने हर्षबहादुर गुरुङ वि. नेपाल सरकार
१३.	लागु औषध (नाइट्रोसन समेत)	नेपाल सरकार वि. सन्तोष कालिराज
१४.	मोही नामसारी प्रमाणपत्र	कपिला मण्डल वि. रामानन्दन दास वैष्णव
१५.	मोही नामसारी	धर्मशीलादेवी कलवारीन वि. नन्दलाल साह कलवार
१६.	सवारी ज्यान र अङ्गभङ्ग	नेपाल सरकार वि. राजन प्रजापति

१७.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध / परमादेश	मीनाकुमारी गुरुङ वि. बिलमान तुलाचनसमेत
१८.	उत्प्रेषण / परमादेश	नारायणप्रसाद रेग्मी वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
१९.	अंश	मालती मिश्र वि. डिल्लीराम मिश्र
२०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. चन्द्रबहादुर तामाङसमेत
इजलास नं. २		१८ - २१
२१.	अपुताली हक कायम	हरेन्द्रकुमार चौधरी वि. नारायणप्रसाद थारू
२२.	लिखत दर्ता बदर दर्ता कायम	खुशीलाल चौधरी वि. सुरैतलाल चौधरीसमेत
२३.	उत्प्रेषण	अम्बिकाबहादुर खड्का वि. कोपिला अर्यालसमेत
२४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. भगवानदास तत्मा
इजलास नं. ३		२१ - २५
२५.	कर्तव्य ज्यान	मुकेश गुप्तासमेत वि. नेपाल सरकार
२६.	फैसला बदर	मीरा सिंह वि. कलादेवी कायस्थ
२७.	कर्तव्य ज्यान	दिलमाया चलाउने वि. नेपाल सरकार
२८.	कर्तव्य ज्यान	नरेन्द्र वली वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ४		२५ - २६
२९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	दिलबहादुर श्रेष्ठ वि. कारागार कार्यालय, धादिङसमेत
३०.	जबर्जस्ती करणी	अप्राकृतिक मैथुन, नेपाल सरकार वि. डिल्लीप्रसाद रिजाल

इजलास नं. ५		२६ - ३१
३१.	उत्प्रेषण	इन्द्रबहादुर ब्याजु वि. लक्ष्मी ब्याजुसमेत
३२.	हककायम दाखिल खारेज नामसारी	रामदेवी रञ्जितसमेत वि. ध्रुवहरि रञ्जितकारसमेत
३३.	निषेधाज्ञा	रामधारी सहनी गोढीसमेत वि. अच्छेलाल सहनी
३४.	जिउ मास्ने बेच्ने	नेपाल सरकार वि. प्रकाश ओझा
इजलास नं. ६		३१ - ३३
३५.	उत्प्रेषण	विनयकुमार उपाध्याय वि. राजनाथ उपाध्यायसमेत
३६.	लागु औषध (ब्राउन सुगर)	गगन घिमिरेसमेत वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ७		३३ - ३७
३७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सर्वे ऋषिदेव
३८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. पार्वती सुनुवार
३९.	जबर्जस्ती करणी	अमरबहादुर बोगटी वि. नेपाल सरकार
४०.	कर्तव्य ज्यान / ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. विनोदकुमार राय यादवसमेत
एकल इजलास		३७
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	दीपक साउद वि. लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालयसमेत

पूर्ण इजलासमा पेस हुने		३७ - ३८
४२.	कर्तव्य ज्यान	शेरबहादुर गुरूड वि. नेपाल सरकार
कात्तिक पहिलो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		१ - ३
१.	लिखत दर्ता बदर	तिर्थरत्न तुलाधर वि. मङ्गलमान प्रजापति
संयुक्त इजलास		३ - ७
२.	उत्प्रेषण	जगन्नाथ आचार्य वि. विद्यामन्दिर उच्च माध्यमिक विद्यालय, बागलुङ नगरपालिका वडा नं. ४, बागलुङसमेत
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	पासाङ दोर्जे शेर्पा वि. लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालयसमेत
४.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामनारायण मण्डल वि. सिरहा जिल्ला, गाउँ विकास समितिको कार्यालय, महेशपुरसमेत
५.	उत्प्रेषण	बलराम यादव वि. श्री मालपोत कार्यालय, सप्तरी, राजविराजसमेत
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णप्रसाद पाण्डे वि. लोक सेवा आयोग, केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगर, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. १		७ - १७
७.	मोही लगत कट्टा	इन्द्रदेवी तेलीन वि. रामचन्द्र राउत
८.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. हेमन्तकुमार सिंहसमेत
९.	कर्तव्य ज्यान	रणबहादुर बुढासमेत वि. नेपाल सरकार

१०.	कर्तव्य ज्यान / जबर्जस्ती चोरी	भीमबहादुर चलाउने वि. नेपाल सरकार
११.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. दिवबहादुर आले
१२.	भ्रष्टाचार / नक्कली प्रमाणपत्र	नेपाल सरकार वि. रमेश कार्की
१३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सुरज भन्ने समिर सुनारसमेत
१४.	अपहरण तथा शरीर बन्धक, जबरजस्ती चोरी	विरू थामी वि. नेपाल सरकार
१५.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. राजकुमार श्रेष्ठसमेत
१६.	खुन डाँका	नेपाल सरकार वि. रामकेश केवटसमेत
१७.	कर्तव्य ज्यान	सर्जने साउद वि. नेपाल सरकार
१८.	कर्तव्य ज्यान	नारायणप्रसाद कुमाल वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. २		१७ - २२
१९.	कर्तव्य ज्यान	महेश बोहरासमेत वि. नेपाल सरकार
२०.	भ्रष्टाचार (नक्कली प्रमाणपत्र)	नेपाल सरकार वि. प्रेमबहादुर कुँवरजी भन्ने प्रेमबहादुर कुँवर
२१.	भ्रष्टाचार (नक्कली प्रमाणपत्र)	नेपाल सरकार वि. कृष्णमाया खतिवडा

२२.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. महिनारायण साह
२३.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. खगेन्द्रबहादुर हमाल
२४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. तुलबहादुर रोकाया
इजलास नं. ३		२२ - २७
२५.	अंश चलन	उद्धब कार्कीसमेत वि. सृजना थापा कार्की
२६.	अंश	सावित्री थारुसमेत वि. अतोरनी थरुनीसमेत
२७.	अंश दर्ता	देवनारायण ठाकुर वि. शिवसुनार देवी
२८.	उपयुक्त आदेश जारी गरिपाउँ	राजन भण्डारी वि. काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ३२, अनामनगरस्थित न्यादी गुप प्रा.लि. समेत
२९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. खड्के ताम्राकार
३०.	डाँका	सत्यपाल बन्जारासमेत वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ४		२७ - २८
३१.	जबर्जस्ती चोरी	नेपाल सरकार वि. नन्दबहादुर मगर
३२.	उत्प्रेषण / परमादेश	दुर्गाकुमारी लामा वि. सुरजबज्र लामासमेत
३३.	परमादेश	अधिवक्ता श्यामकुमार विश्वकर्मासमेत वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ५		२८ - २९
३४.	उत्प्रेषण / परमादेश	अमरबहादुर पुनमगर वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल काठमाडौंसमेत

३५.	दा.खा. नामसारी निर्णय दर्ता बदर दर्ता	गायत्रीदेवी कुम्हाल वि. जोगेन्द्रप्रसाद कुम्हाल
३६.	कर्तव्य ज्यान	गजेन्द्र लावती वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		३० - ३२
३७.	लागु औषध खैरो हेरोइन	विक्रम थापामगर वि. नेपाल सरकार
३८.	उत्प्रेषण	कृपाराम जैसी वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, दैलेखसमेत
३९.	उत्प्रेषण / परमादेश	दिनेश प्रधान वि. नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, जावलाखेल ललितपुरसमेत
इजलास नं. ७		३२ - ३७
४०.	कर्तव्य ज्यान	हमान सिंह थापामगर वि. नेपाल सरकार
४१.	कर्तव्य ज्यान	विकास खड्का वि. नेपाल सरकार
४२.	लेनदेन	रामकुमार राजभण्डारी वि. ईच्छाकुमार श्रेष्ठ
इजलास नं. ८		३७ - ३८
४३.	आयकर	आन्तरिक राजश्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. २ वि. युनाइटेड डिस्ट्रिब्युटर्स नेपाल प्रा.लि.
एकल इजलास		३८
४४.	उत्प्रेषण	गोविन्दप्रसाद जैसवाल वि. विष्णुमाया अर्जेलसमेत
कात्तिक दोस्रो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		१ - २
१.	अंश चलन	झिग्मी पलवर विष्टसमेत वि. डिकी डोलकर पलवर विष्टको मु.स. गर्ने कर्साड लवाड

संयुक्त इजलास		२ - १३
२.	डाँका चोरी	नेपाल सरकार वि. राजकुमार भन्ने सोमबहादुर वि.क.समेत
३.	वैदेशिक रोजगार ठगी	नेत्रप्रसाद गुरुङ वि. नेपाल सरकार
४.	नागरिकता	नेपाल सरकार वि. मन्साराम भुर्जिसमेत
५.	वैदेशिक रोजगार	नेपाल सरकार वि. सुजन भण्डारी
६.	कर्तव्य ज्यान	दीपक ठकुरी वि. नेपाल सरकार
७.	उत्प्रेषण	निरोज पाण्डे वि. सम्माननीय कुलपति, पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालय, मोरङ, विराटनगरसमेत
८.	उत्प्रेषण / परमादेश	धिरेन्द्रकुमार यादव वि. शान्तिदेवी यादवसमेत
९.	निषेधाज्ञा / परमादेश	अदालत बनिया वि. सिद्धार्थनगर नगरपालिका कार्यालय, सिद्धार्थनगर रूपन्देहीसमेत
१०.	निषेधाज्ञा / परमादेश	रमेशप्रसाद सर्राफ वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, भैरहवासमेत
११.	निषेधाज्ञा	नन्दकुमार बस्नेतसमेत वि. दिना बज्राचार्यसमेत
१२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सुखखन कोरी
१३.	निषेधाज्ञा / परमादेश	प्रविन नेपाल वि. तिलकबहादुर थापासमेत
१४.	हातहतियार खरखजना	नेपाल सरकार वि. अरविन्दकुमार पण्डित

इजलास नं. १		१३ - २५
१५.	निषेधाज्ञा	हिमपुष्पा कुर्मी वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, नेपालगन्जसमेत
१६.	कर्तव्य ज्यान	अदीप भन्ने विनोद उर्फ टोकलबहादुर तामाङसमेत वि. नेपाल सरकार
१७.	कर्तव्य ज्यान	धनमाया तामाङ वि. नेपाल सरकार
१८.	झुट्टा शैक्षिक प्रमाणपत्र पेस गरी भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. लक्ष्मीबहादुर शाही
१९.	निषेधाज्ञा	मोहनदेवी श्रेष्ठ वि. अधिकार सम्पन्न बागमती सभ्यता एकीकृत विकास समिति, गुह्येश्वरी फाँट काठमाडौंसमेत
२०.	परमादेश / प्रतिषेध	भाइकृष्ण श्रेष्ठसमेत वि. अधिकार सम्पन्न बागमती सभ्यता एकीकृत विकास समिति, गुह्येश्वरी फाँट काठमाडौंसमेत
२१.	जबर्जस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. मुकेश तामाङसमेत
२२.	वैदेशिक रोजगार	नेपाल सरकार वि. पेसलराज बुढाथोकी
२३.	डाँक लिलाम बदर दर्ता बदर दर्ता	जिमिसलाल भन्ने जिमिस यादव वि. धनपैत यादव
२४.	डाँक लिलाम बदर दर्ता बदर दर्ता	विसेसर यादव वि. धनपैत यादव

२५.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. सरस्वती रावलसमेत
२६.	झुट्टा शैक्षिक प्रमाणपत्र भ्रष्टाचार	रुद्रनारायण चौधरी थारु वि. नेपाल सरकार
२७.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	विवेक राणा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
२८.	परमादेश	ठाकुरबहादुर खत्री वि. श्री पशुपति क्षेत्र विकास कोषअन्तर्गत श्री पशुपतिनाथ भण्डार तहबिल कार्यालय, का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. ८ देवपतनसमेत
इजलास नं. २		२५ - २९
२९.	घर खाली चलन	विनोहर ताम्राकारसमेत वि. सीताराम भट्टराई
३०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. रामदुलारी राउत
३१.	जबर्जस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. राजु सरदार
इजलास नं. ३		२९ - ३३
३२.	कर्तव्य ज्यान	ढाँटे थापामगर वि. नेपाल सरकार
३३.	कर्तव्य ज्यान	कुलबहादुर बाँठा वि. नेपाल सरकार
३४.	अपुताली हक कायम निर्णय बदर दर्ता	रामकुमार देवी गोइत वि. रामलखन गोइत
३५.	कर्तव्य ज्यान	कैलास तामाङ वि. नेपाल सरकार
३६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. वीरबहादुर तामाङसमेत

इजलास नं. ४		३४ - ३६
३७.	हक दर्ता कायम	पदम सिंह थापा वि. मु.स. गर्ने स्याण्डु चाहार
३८.	अंश दर्ता	असर्फी खंग वि. कन्हाई खंग
३९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	इसान अधिकारीसमेत वि. महानगरीय प्रहरी वृत्त, सिंहदरबारसमेत
४०.	उत्प्रेषण	देवहरि वन वि. गृह मन्त्रालयसमेत
इजलास नं. ५		३६ - ४१
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	इन्दिरा निरौला थापा वि. चन्द्रबहादुर थापासमेत
४२.	कर्तव्य ज्यान / डाँका	नेपाल सरकार वि. अमृतबहादुर स्याङ्बोसमेत
४३.	कर्तव्य ज्यान	बैजनाथ बछार वि. नेपाल सरकार
४४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सुक्रवीर चाउरे भन्ने सुरवीर तामाङसमेत
४५.	कर्तव्य ज्यान	चन्द्रमाया माझी वि. नेपाल सरकार
४६.	लागु औषध खैरो हेरोइन	मनोजकुमार चौहान वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		४१ - ४२
४७.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	चुरिना घर्तीको हकमा झविन्द्र घर्ती वि. रविना रूम्बा तामाङसमेत
४८.	जबर्जस्ती करणी	जिरे भन्ने दिपेस लिम्बु वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ७		४२ - ४४
४९.	अंश दर्ता	रामदेव मण्डलसमेत वि. अमृती देवीको मु.स. गर्ने रामलोचन मण्डलसमेत

५०.	कर्तव्य ज्यान	धनराज अहिर (यादव) वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ८		४४ - ४५
५१.	खिचोला मेटाई हक कायम	प्रबोध घिमिरे वि. श्रीमती मीना श्रेष्ठ
इजलास नं. ९०		४५ - ४६
५२.	कर्तव्य ज्यान	मोतीलाल वि.क. वि. नेपाल सरकार
५३.	उत्प्रेषण	केशवराज भट्टराई वि. मु.स. गरी आफ्नो हकमासमेत बलराम भट्टराई
इजलास नं. ९२		४६ - ४८
५४.	अंशबन्डा	दीपकबहादुर मल्ल ठकुरी वि. श्रीमती भुपेन्द्रकुमारी मल्लसमेत
५५.	अंश चलन	सनतकुमार श्रेष्ठसमेत वि. श्रीमती रिना मिश्र श्रेष्ठ
इजलास नं. ९३		४८
५६.	उत्प्रेषण / परमादेश	अमरराज खड्कासमेत वि. श्रम अदालत, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. ९४		४८ - ४९
५७.	परमादेश	खगेन्द्र नेपाल वि. विमलादेवी निरौला
इजलास नं. ९५		४९
५८.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. पुष्पा तामाङसमेत
इजलास नं. ९७		५० - ५१
५९.	अदालतको अपहेलना	विष्टन लावतीसमेत वि. पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालय, विराटनगरका उपकुलपति प्रा. महेश्वरमान श्रेष्ठसमेत

६०.	उत्प्रेषण	विष्टन लावतीसमेत वि. पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालय, विराटनगरसमेत
इजलास नं. १८		५१ - ५२
६१.	बैंकिङ कसुर	नेपाल सरकार वि. इन्द्रराज हुमागाईसमेत
मङ्सिर पहिलो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		१ - ५
१.	उत्प्रेषण / परमादेश	शोभनदेव पन्त वि. संगीता त्रिपाठी
२.	अंश चलन	हेरामाया भन्ने माया महर्जनसमेत वि. उत्तमदेवी महर्जनसमेत
संयुक्त इजलास		५ - ९
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	प्रेरणा राज्यलक्ष्मी सिंह वि. नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्समेत
४.	उत्प्रेषण / परमादेश	प्रेमबहादुर सिंह वि. समियान यादवनीसमेत
५.	निषेधाज्ञा	अ.वा. सुजित धौबन्जार वि. पुरुषोत्तम घिमिरे
६.	उत्प्रेषण	अधिवक्ता श्रीप्रसाद पण्डितसमेत वि. सम्माननीय प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. १		९ - २५
७.	उत्प्रेषण / परमादेश	कुन्जीलाल कुर्मी वि. अनुष्का श्रीवास्तवसमेत
८.	हक हिस्सा छुट्ट्याई पाउँ (दर्ता फारी)	पुष्प खड्गी वि. कुलनारायण खड्गी

९.	उत्प्रेषण / परमादेश	अच्युतप्रसाद पौडेलसमेत वि. अखितयार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल काठमाडौंसमेत
१०.	निषेधाज्ञा / परमादेश	शंकर साहसमेत वि. रामजी दाश वैरागी
११.	बैंकिङ कसुर	दीपकबहादुर श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार
१२.	कर्तव्य ज्यान	धनमाया तामाङ वि. नेपाल सरकार
१३.	वैदेशिक रोजगार ठगी	श्रीप्रसाद गुरुङ वि. नेपाल सरकार
१४.	नामसारी निर्णय बदर र हक कायम	कमलकृष्ण प्रजापती वि. कृष्ण प्रजापती
१५.	अबण्डा जग्गा बण्डा गरिपाउँ	ज्ञानुप्रसाद उपाध्याय वि. कमलकुमार उपाध्यायसमेत
१६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. किशनकुमार चौधरीसमेत
१७.	किर्ते जालसाज	दिगम्बर यादव वि. मुनिया यादव
१८.	परमादेश / प्रतिषेध	मुनिशंकर चौधरी वि. विणा चौधरीसमेत
१९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. रामबहादुर (नाम परिवर्तित)
२०.	कर्तव्य ज्यान	छलिमाया परियार वि. नेपाल सरकार

२१.	लागु औषध हेरोइन	शिवशंकर लामा वि. नेपाल सरकार
२२.	परमादेश	राकेश साह वि. इलाका प्रहरी कार्यालय, गौशाला महोत्तरीसमेत
२३.	अंश चलन	सुमनकुमार प्रधान वि. सुरेन्द्रकुमार प्रधानसमेत
इजलास नं. २		२५ - २९
२४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	नवराज शर्मा वि. कारागार कार्यालय, रूकुमसमेत
२५.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामलता ठाकुर वि. मालपोत कार्यालय, धनुषासमेत
२६.	कर्तव्य ज्यान	रामबहादुर चौधरी वि. नेपाल सरकार
२७.	कर्तव्य ज्यान	खड्कमान रानामगर वि. नेपाल सरकार
२८.	भ्रष्टाचार (नक्कली प्रमाणपत्र)	गंगा खनाल वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ३		२९ - ३८
२९.	उत्प्रेषण / परमादेश	मैया रञ्जितकार वि. पुनरावेदन अदालत, पाटनसमेत
३०.	कर्तव्य ज्यान	बाबु भन्ने राजकुमार दमाई वि. नेपाल सरकार
३१.	उत्प्रेषण / परमादेश	राजकरण मुखिया वीन वि. पुनरावेदन अदालत, हेटौँडासमेत
३२.	मानव बेचबिखन	शोभा चन्द वि. नेपाल सरकार
३३.	परमादेश	अधिवक्ता राजु थापासमेत वि. नेपाल सरकार

३४.	अदालतको अवहेलना	अधिवक्ता प्रकाशमणी शर्मासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. ४		३८ - ३९
३५.	कर्तव्य ज्यान	प्रेमबहादुर सुनार वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ५		३९ - ४२
३६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. शर्मिला राई
३७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कनैया चौधरी
३८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. थोक्चम शोवा
इजलास नं. ६		४२ - ४४
३९.	मापदण्ड विपरीत निर्माण कार्य गरेको	राधाकृष्ण श्रेष्ठ वि. काठमाडौँ उपत्यका नगर विकास योजना
४०.	गैंडा मारी खाग बिक्री व्यवसाय	नेपाल सरकार वि. सूर्यबहादुर सुनारीमगर
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	राजेन्द्र महर्जन वि. कान्छा महर्जनसमेत
इजलास नं. ७		४४ - ४६
४२.	उत्प्रेषण	गगन ठकुरी वि. काठमाडौँ महानगरपालिका, बागदरबार सुन्धारा, काठमाडौँसमेत
४३.	कर्तव्य ज्यान	प्रेम ढकाल कामी वि. नेपाल सरकार

इजलास नं. ९		४६ - ४७	
४४.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	निर्मला खवास वि. नेपाल सरकार	
४५.	उत्प्रेषण	दीपज्योती एजुकेसन फाउन्डेसन प्रा.लि.समेत वि. श्रम अदालत, अनामनगर काठमाडौंसमेत	
इजलास नं. १२		४७ - ४८	
४६.	उत्प्रेषण / परमादेश	गोमा के.सी. वि. सामान्य प्रशासन मन्त्रालयसमेत	
इजलास नं. १३		४८ - ४९	
४७.	रकम दिलाइ पाउँ	अशोककुमार तोदी वि. उदयश्री चिया उद्योग प्रा.लि. समेत	
इजलास नं. १७		४९ - ५०	
४८.	किर्ते ठगी	नेपाल सरकार वि. पदमबहादुर गुरुङ	
पूर्ण इजलासमा पेस हुने		५० - ५२	
४९.	सवारी ज्यान	नेपाल सरकार वि. परमेश्वर राउत भन्ने कुलेश्वर राउत	
मङ्सिर दोस्रो			
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
संयुक्त इजलास			१ - ६
१.	नागरिकता	नेपाल सरकार वि. रामप्रसाद लोनिया	
२.	वैदेशिक रोजगार ठगी	नेपाल सरकार वि. बलराम बाध्यकर	

३.	निर्णय बदर दर्ता बदर गरी जग्गा सार्वजनिक कायम गरिपाउँ	थिरप्रसाद पाध्या वि. हिराबहादुर खत्री
४.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	अधिवक्ता बलराम तिमिसिना वि. गृह मन्त्रालयसमेत
५.	उत्प्रेषण / परमादेश	शरणहरि जोशीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
६.	उत्प्रेषण	एकबहादुर भट्टराईसमेत वि. लक्ष्मीकान्त सापकोटासमेत
७.	उत्प्रेषण	रमा राणा वि. शुद्धिलाल नेपाली
८.	परमादेश	हेमन्त सिटौला वि. वैदेशिक रोजगार विभाग, बबरमहलसमेत
इजलास नं. १		६ - १३
९.	उत्प्रेषण / परमादेश	इन्द्रप्रसाद वाग्ले वि. गृह मन्त्रालयसमेत
१०.	जग्गा खिचोला चलन	अनिता देवी दास वि. प्रभादेवी मिश्र
११.	जग्गा खिचोला चलन	फरेबी यादवसमेत वि. भुन्टीदेवी यादवनी
१२.	भ्रष्टाचार	पूर्णबहादुर कार्की वि. नेपाल सरकार
१३.	भ्रष्टाचार	पुण्यवति घले वि. नेपाल सरकार
१४.	भ्रष्टाचार	सीतादेवी कोइराला वि. नेपाल सरकार
१५.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. फुलगेन्द्र चौधरी

१६.	भ्रष्टाचार	भूपनारायण चौधरी वि. नेपाल सरकार
१७.	जबरजस्ती करणी	मनकुमार राईसमेत वि. नेपाल सरकार
१८.	उत्प्रेषण / परमादेश	गणेशप्रसाद आचार्यसमेत वि. सिंहदरबार वैद्यखाना विकास समिति सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. २		१३ - १९
१९.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. विष्णुप्रसाद शर्मासमेत
२०.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. रोजन राई
२१.	भ्रष्टाचार	संजीवकुमार राय वि. नेपाल सरकार
२२.	झुट्टा प्रमाणपत्र पेस गरी भ्रष्टाचार	रामनारायण गिरी वि. नेपाल सरकार
२३.	कर्तव्य ज्यान, जबरजस्ती चोरी	लालबहादुर परियार वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ३		१९ - २३
२४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. लक्ष्मीकुमारी गिरीसमेत
२५.	कर्तव्य ज्यान	नवराज नेपाली (मजाकोटी) वि. नेपाल सरकार
२६.	कर्तव्य ज्यान	वीरशरण चौधरी वि. नेपाल सरकार
२७.	अंश चलन	कुमारप्रसाद पोखरेल वि. दिपककुमार पोखरेलको मु.स. गर्ने अन्जु खतिवडा पोखरेल

२८.	निषेधाज्ञा / परमादेश	भिष्म भुषण श्रेष्ठ वि. एल्पिक एभरेस्ट फाइनान्स लि. कर्मचारी सञ्चयकोष भवन, सुन्धारा काठमाडौँ
इजलास नं. ४		२३ - २७
२९.	परमादेश	विष्णु दत्त भट्ट वि. माननीय उपप्रधान तथा सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्री ज्यू, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयसमेत
३०.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता श्रीकृष्ण सुवेदीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
३१.	परमादेश	मनिषा थापासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
३२.	उत्प्रेषण / परमादेश	बलबहादुर के.सी. वि. शारदा के.सी.समेत
इजलास नं. ५		२७ - २८
३३.	घरजग्गा हकसफा गरी निखनाई चलनसमेत चलाई पाउँ	बसन्तराज मिश्र वि. हेमन्तराज मिश्रसमेत
३४.	लागु औषध खैरो हेरोइन	नाजिम हुसेन वि. नेपाल सरकार
३५.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. राजेश महतोसमेत
इजलास नं. ६		२८ - ३३
३६.	अदालतको अपहेलना	हीरामणि चापागाईंसमेत वि. शिक्षामन्त्री दिनानाथ शर्मासमेत

३७.	अदालतको अपहेलना	नरेन्द्र चौधरीसमेत वि शिक्षामन्त्री दिनानाथ शर्मा, शिक्षा मन्त्रालय सिंहदरबारसमेत
३८.	कर्तव्य ज्यान	हुपना टुडुसमेत वि. नेपाल सरकार
३९.	चोरी	नेपाल सरकार वि. 'क' बहादुर धामी (परिवर्तन नाम) समेत
४०.	लेनदेन	नन्दकिशोर महतो कोइरी वि. रामचन्द्र ठाकुर हजाम
इजलास नं.७		३३ - ३४
४१.	सवारी ज्यान	नेपाल सरकार वि. दिनेश के.सी.
४२.	उत्प्रेषण / परमादेश	नारायण गिरी वि. अर्थ मन्त्रालयसमेत
इजलास नं.८		३४ - ३६
४३.	कर्तव्य ज्यान तथा जबरजस्ती चोरी	नेपाल सरकार वि. कलेन्द्र भन्ने कविन्द्र शाहीसमेत
इजलास नं.९		३६
४४.	उत्प्रेषण	अधनु खत्वे वि. लक्ष्मीसाह हलुवाई कानुसमेत
इजलास नं.१०		३६ - ३८
४५.	उत्प्रेषण	बसन्त श्रेष्ठ वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय सिंहदरबारसमेत
४६.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	तेन्जिङ शेर्पा वि. काठमाडौँ जिल्ला अदालतसमेत
इजलास नं.१२		३८ - ४०
४७.	उत्प्रेषण / परमादेश	कैलासकुमार सिंह वि. कारागार कार्यालय, डिल्लीबजार काठमाडौँसमेत

इजलास नं.१४		४० - ४१
४८.	गाउँ ब्लक लगतको पोत बुझिपाउँ	मो. सफिल मियाँ वि. तैयव मियाँ
४९.	लिखत बदर	सागैरदेवी तत्मिनी वि. ललित गोइत
इजलास नं.१५		४१ - ४४
५०.	उत्प्रेषण	अधिवक्ता सुषमा गौतमसमेत वि. श्री कार्यरथी विभाग, भर्ना छनौट निर्देशनालय, जङ्गी अड्डा, भद्रकाली, काठमाडौँसमेत
५१.	उत्प्रेषण	रामसुधन उप्रेती वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
एकल इजलास		४४
५२.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता अनन्तराज लुइँटेलसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
पुस पहिलो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		पृष्ठ
१.	उत्प्रेषण / परमादेश	दीपेन्द्रनाथ शर्मा वि. महेश जाजु
संयुक्त इजलास		२ - १२
२.	कर्तव्य ज्यान	रत्नबहादुर श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार
३.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. सन्तोष बुढा
४.	उत्प्रेषण / परमादेश	हरिन्द्र सिंह राजपुतसमेत वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, बारासमेत

५.	अंश दर्ता चलन	विष्णुमाया मगर्नीसमेत वि. लक्ष्मी क्यापछाकीको हकमा संरक्षिका भई आफ्नो हकमा समेत डुकुमाया क्यापछाकी
६.	अंश चलन	उत्तिमलाल यादव वि. बलराम यादव
७.	कर्तव्य ज्यान	करन सुनार वि. नेपाल सरकार
८.	धितो लिखत बदर	मुस्तकिम मियाँसमेत वि. मैनादेवी कनवीन
९.	हक कायम नामसारी दा.खा.	पदमनिधि पराजुली वि. साबित्री खत्री, केदार तिमिल्सिना वि. साबित्री खत्री
१०.	अंश	कुलबहादुर थापामगरसमेत वि. मिनबहादुर थापामगर
११.	कर्तव्य ज्यान	आइते नेपाली सार्की वि. नेपाल सरकार
१२.	कर्तव्य ज्यान	रीता मादेन लिम्बूसमेत वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. १		१२ - २०
१३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	रविन श्रेष्ठ वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौंसमेत
१४.	कर्तव्य ज्यान	समप्रसाद अन्सारीसमेत वि. नेपाल सरकार
१५.	कर्तव्य ज्यान	देउमाया भन्ने विवाह थापामगर वि. नेपाल सरकार
१६.	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी कसुर	सुनिल शाही वि. नेपाल सरकार
१७.	नामसारी निर्णय बदरसमेत	भिमसेन राई वि. ज्ञानु राई

१८.	परमादेश	राधेश्याम गिरी वि. अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्को अध्यक्ष, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
१९.	जबर्जस्ती करणी	किरण थापा वि. नेपाल सरकार
२०.	लागुऔषध खैरो हेरोइन	शेष सोभराति वि. नेपाल सरकार
२१.	कर्तव्य ज्यान	इन्द्रबहादुर राना वि. नेपाल सरकार
२२.	भ्रष्टाचार नक्कली प्रमाण पत्र	धनराज जोशी वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. २		२० - २५
२३.	करार ऐनबमोजिम उपयुक्त आदेश जारी गरिपाउँ	राजेन्द्र महर्जन वि. फलफूल तथा तरकारी बजार विकास समितिसमेत
२४.	अदालतको अपहेलना	सुलेमान मियाँ अन्सारी वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सप्तरी
२५.	भ्रष्टाचार	कान्छाराम जोशीसमेत वि. नेपाल सरकार
२६.	दूषित निर्णय बदर	कर्णबहादुर चन्द वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत
२७.	कर्तव्य ज्यान	रघुनन्दन वि.क. वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ३		२५ - २९
२८.	परमादेश	कुमार पुरी वि. वैदेशिक रोजगार विभाग, का.म.न.पा. वडा नं. ३४ बुद्धनगर १ समेत

२९.	कर्तव्य ज्यान	सन्तबहादुर तामाङ वि. नेपाल सरकार
३०.	खिचोला मेटाई हक कायम गरी चलनसमेत चलाई पाऊँ	परसुराम चमारसमेत वि. बेचई चमार
३१.	परमादेश	पवनप्रसाद सहनी वि. मोहम्मद कमालुद्दिन
३२.	बकसपत्र लिखत बदर दर्ता कायम	सीताराम कानगोई थारु वि. बुद्धिलाल कानगोईसमेत
इजलास नं. ४		२९ - ३१
३३.	कर्तव्य ज्यान	प्रेमबहादुर गुरूङ वि. नेपाल सरकार
३४.	जग्गा खिचोला घर उठाई चलन	गौरी गुप्तासमेत वि. दुर्मी लाल साह
३५.	कर्तव्य ज्यान	गमबहादुर सुनार वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ५		३१ - ३४
३६.	जबर्जस्ती करणी	कृष्ण भन्ने रुद्रप्रसाद पौडेल वि. नेपाल सरकार
३७.	जबर्जस्ती करणी	बाबुराम राई वि. नेपाल सरकार
३८.	परमादेश	दिवाकर क्षेत्रीसमेत वि. नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
३९.	कर्तव्य ज्यान	प्रेमबहादुर मगर वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		३५ - ३७
४०.	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी	युवराज दाहाल वि. नेपाल सरकार

४१.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. लालमाया गुरूङ
४२.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	रामवृक्ष दासको हकमा अधिवक्ता रामभरोसा मण्डल वि. कारागार कार्यालय, महोत्तरीसमेत
इजलास नं. ७		३७ - ४०
४३.	मानव बेचबिखन ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. सोमबहादुर तामाङ
४४.	कर्तव्य ज्यान र अपहरण	नेपाल सरकार वि. रामस्वरूप मुखिया विनसमेत
इजलास नं. ८		४० - ४१
४५.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. जयलाल आचार्य
इजलास नं. ९		४१
४६.	जबर्जस्ती करणी	इन्द्रबहादुर तामाङ वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. १०		४१ - ४३
४७.	कर्तव्य ज्यान	बेलबहादुर तितुङ वि. नेपाल सरकार
४८.	उत्प्रेषण	कैलास मिश्र वि. श्रम अदालत काठमाडौंसमेत
इजलास नं. ११		४३ - ४५
४९.	ज्यान मार्ने उद्योग, कर्तव्य ज्यान	पुण्यप्रसाद निरौला वि. नेपाल सरकार
५०.	इजाजत विपरीत काठ ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. सोनालाल जैसवालसमेत

इजलास नं. १४		४५ - ४८	
५१.	उत्प्रेषण / परमादेश	शारदादेवी पौडेल वि. नेपाल सरकार	
५२.	उत्प्रेषण	रामबहादुर घिमिरे वि. अर्थ मन्त्रालयसमेत	
इजलास नं. १५		४८ - ५०	
५३.	निर्णय दर्ता बदर	बैजनाथ राउत अहिर वि. गोपीचन साह कानू	
५४.	जग्गा दर्ता गरिपाउँ	मालपोत कार्यालय, कास्कीका तर्फबाट प्रमुख मालपोत अधिकृत वि. चन्द्रकला के.सी.को मु.स. गर्ने देवराज खत्री र मिनबहादुर के.सी.	
इजलास नं. १७		५० - ५२	
५५.	उत्प्रेषण / परमादेश	हेराकाजी महर्जन वि. पुनरावेदन अदालत, पाटनसमेत	
५६.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुजा सोतीसमेत वि. जिल्ला लमजुङ सूर्यपाल गाउँ विकास समिति वडा नं. ९ स्थित मंगला क्याम्पससमेत	
एकल इजलास		५२	
५७.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामआशिष राय वि. शोभाकान्त रायसमेत	
पुस दोस्रो			
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
पूर्ण इजलास		१	
१.	लुटपिट	रमेशप्रसाद पुडासैनी वि. ज्ञानुदेवी राय यादवसमेत	
संयुक्त इजलास		२ - ६	
२.	नकबजनी चोरी	नेपाल सरकार वि. जीवन श्रेष्ठसमेत	

३.	सरकारी छाप दस्तखत किर्ते	नेपाल सरकार वि. बुद्धि तामाडसमेत
४.	डाँका	नेपाल सरकार वि. समिम अन्सारी मियाँसमेत
५.	जग्गा खिचोला चलन	गोपालबहादुर खड्का वि. शुक्रमान लिम्बु
६.	परमादेश	चम्पा रिजाल वि. बसन्तऋतु मा.वि. समेत
७.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. माधवराज शर्मा
८.	निषेधाज्ञा / परमादेश	केशव घिमिरे वि. सिद्धार्थनगर नगरपालिका कार्यालय, सिद्धार्थनगर रूपन्देहीसमेत
इजलास नं. १		६ - ९
९.	उत्प्रेषण	देवेन्द्रबहादुर हमाल वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालयसमेत
१०.	उत्प्रेषण / परमादेश	निर्मल प्रधानसमेत वि. नेपाल बैंक लिमिटेड, प्रधान कार्यालय, धर्मपथ, काठमाडौंसमेत
११.	उत्प्रेषण	पशुपतिप्रसाद जयसवाल वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत
१२.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	विनिता थापासमेत वि. निर्धन उत्थान बैंक लिमिटेड केन्द्रीय कार्यालय, सहयोग मार्ग नागार्जुन मार्ग गल्लीघर नं. १९ अनामनगर, काठमाडौंसमेत

इजलास नं. २		१ - १५
१३.	उत्प्रेषण / परमादेश	डा. मन्जुरत्न शाक्य वि. पत्रपत्रिका वितरण, सम्परीक्षण समिति, नेपाल प्रेस काउन्सिल, सञ्चारग्राम काठमाडौंसमेत
१४.	झुठा वा नक्कली प्रमाणपत्र पेस गरी भ्रष्टाचार	गणेशबहादुर रावल वि. नेपाल सरकार
१५.	भ्रष्टाचार (नक्कली प्रमाण पत्र)	सत्यओम दुवाल श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार
१६.	भ्रष्टाचार (नक्कली प्रमाण पत्र)	उजुरबहादुर बुढाथोकी वि. नेपाल सरकार
१७.	भ्रष्टाचार	रामनारायण सरदार थारु वि. नेपाल सरकार
१८.	भ्रष्टाचार	रामाशिष बैठा वि. नेपाल सरकार
१९.	उत्प्रेषण	श्रीकृष्ण सुवेदीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
२०.	भ्रष्टाचार	जयबहादुर चन्द वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ३		१५ - २०
२१.	दर्ता बदर	शेरबहादुर भट्टराईसमेत वि. कृष्ण श्रेष्ठ भन्ने कृष्णलाल श्रेष्ठ
२२.	कर्तव्य ज्यान	बुद्धबहादुर डिम्डुङ्गसमेत वि. नेपाल सरकार
२३.	कर्तव्य ज्यान	नन्दु बस्नेतसमेत वि. नेपाल सरकार
२४.	मानव बेचबिखन	नेपाल सरकार वि. कुसुमराज अधिकारीसमेत

२५.	कर्तव्य ज्यान	दानबिक्रम थापा वि. नेपाल सरकार
२६.	कर्तव्य ज्यान	समला राई वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ४		२० - २२
२७.	परमादेश	विक्रम सिंह थापा वि. चनरजीत धोबी
२८.	उत्प्रेषण	हरिप्रसाद शर्मा आचार्य वि. ज्ञानेन्द्र सिपाईसमेत
२९.	उत्प्रेषण / परमादेश	चिरञ्जिवी कोइराला वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. ५		२२ - २४
३०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. लक्षीराम जैसी
३१.	कर्तव्य ज्यान	शुकबहादुर श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार
३२.	कर्तव्य ज्यान	धर्मेन्द्रकुमार यादव वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		२४ - २६
३३.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. तुलसीप्रसाद गिरी
३४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. इलताफ हुसेन अन्सारी
३५.	निषेधाज्ञा / परमादेश	ताहिर धुनिया वि. इलाका प्रहरी कार्यालय बुटवल, रूपन्देहीसमेत
इजलास नं. ७		२६ - २९
३६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. वीरबहादुर लुहारसमेत
३७.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	विनोद भण्डारी वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, टेकु, काठमाडौंसमेत

इजलास नं. ९		२९ - ३०
३८.	लागु औषध कोरेक्स	मुन्ना भन्ने मुकेश साह सोनार वि. नेपाल सरकार
३९.	कर्तव्य ज्यान	गङ्गादत्त खनालसमेत वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. १०		३० - ३२
४०.	अंश हक कायम दर्ता	सागरदेवीसमेत वि. सुसिला देवी
४१.	उत्प्रेषण	चन्द्रा श्रेष्ठसमेत वि. तिला भन्ने तिलरूपा दवाडीसमेत
४२.	उत्प्रेषण	दुलारीदेवी वि. सम्पत्ति शुद्धिकरण विभाग, केशरमहल, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. ११		३२ - ३४
४३.	जबरजस्ती करणी	बालकृष्ण खड्का वि. नेपाल सरकार
४४.	फैसला बदर	ठगा राय यादव वि. मु.स. गर्ने निजको श्रीमती कुसमी देवी
इजलास नं. १२		३४ - ३६
४५.	निर्देशन बदर	बीरभद्र विक्रम शाह वि. चौधरी हाउस सानेपामा कार्यालय रहेको चौधरी डेभलपर्स प्रा.लि.
इजलास नं. १३		३६ - ३७
४६.	निषेधाज्ञा / परमादेश	विनोद रोक्कासमेत वि. का.जि. का.म.न.पा.वडा नं. १३ स्थित पुरानो कालीमाटी उपभोक्ता समितिसमेत
४७.	निषेधाज्ञा / उत्प्रेषण / परमादेश / प्रतिषेध	गणेशमाया त्वायनाबासुसमेत वि. मा.न्या.श्री लेखनाथ ढकालसमेत

इजलास नं. १४		३७ - ३८
४८.	उत्प्रेषण / परमादेश	रानुसिंह डंगोलसमेत वि. मालपोत कार्यालय, चाबहिल, काठमाडौंसमेत
४९.	उत्प्रेषण / परमादेश	पशुपतिनाथ शर्मा वि. शशिल शर्मासमेत
इजलास नं. १५		३८ - ४५
५०.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार जबरजस्ती करणी	लाक्पा शेर्पा वि. नेपाल सरकार
५१.	अपुताली हक कायमसमेत	रमा अर्याल वि. हिरण्यसिंह ढुङ्गानासमेत
५२.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुवास थापासमेत वि. नेपाल राष्ट्र बैंक, केन्द्रीय कार्यालय, बालुवाटार काठमाडौंसमेत
इजलास नं. १६		४५ - ४६
५३.	परमादेश	सृजन खरेल वि. नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. १७		४६ - ४७
५४.	उत्प्रेषण / परमादेश	अब्दुल हक वि. बिमलादेवी गुरुघरानासमेत
एकल इजलास		४७ - ४८
५५.	उत्प्रेषण	अधिवक्ता राजेश्वरी महर्जनसमेत वि. श्रम तथा यातायात मन्त्रालयसमेत
५६.	उत्प्रेषण / परमादेश	प्रमोद शमशेर ज.ब.रा. वि. आन्तरिक राजस्व विभाग, काठमाडौंसमेत

५७.	उत्प्रेषण / परमादेश	माधवेन्द्र विष्ट वि. मालपोत कार्यालय, ललितपुरसमेत
अदालत गतिविधि		४९ - ५२
माघ पहिलो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		१ - ३
१.	लिखत बदर, गुठी धर्मलोप, गुठी कायम	योग्यरत्न ताम्राकार वि. पुण्यरत्न ताम्राकारसमेत
संयुक्त इजलास		३ - ९
२.	परमादेश	शैलेन्द्र खड्कासमेत वि. सम्माननीय प्रधानमन्त्री, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत
३.	निर्णय बदर	नेपाल सरकार वि. रवि शर्मा अर्याल
४.	उत्प्रेषण / परमादेश	अम्बिका (सिग्देल) पराजुलीसमेत वि. शिवबहादुर बानियाँसमेत
५.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. पिताम्बरप्रसाद यादव
६.	लेनदेन	उत्तमप्रसाद उप्रेती वि. काजीकृष्ण तण्डुकार
७.	मोटर साइकल चोरी	नेपाल सरकार वि. प्रकाश चौलागाई
८.	उत्प्रेषण / परमादेश	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सुनसरी वि. राजकुमार लिम्बू
इजलास नं. १		९ - १३
९.	लागु औषध (खैरो हेरोइन)	विक्रान्तकुमार मलोरी वि. नेपाल सरकार

१०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सुब्बा परियार (दमै)
११.	उत्प्रेषण	प्रदीपकुमार प्रसाद साह कलवार वि. रामभजन राय यादवसमेत
१२.	उत्प्रेषण / परमादेश	ब्रह्मदेव महतो नुनिया वि. तसलिन नदाफसमेत
इजलास नं. २		१३ - १५
१३.	निषेधाज्ञा / परमादेश	धनबहादुर घिमिरे वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, ललितपुरसमेत
१४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. तुलबहादुर रोकाय
इजलास नं. ३		१५ - १७
१५.	गौवध	नेपाल सरकार वि. प्रेमबहादुर खड्का क्षेत्रीसमेत
१६.	अंश चलन	भक्तिलिला झा वि. सुनिल गोपाल झासमेत
१७.	अंश	चित्रप्रसाद रेग्मीसमेत वि. नारायणप्रसाद रेग्मी
इजलास नं. ४		१७ - १९
१८.	कर्तव्य ज्यान	छमबहादुर भित्रीकोटी वि. नेपाल सरकार
१९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	इशान अधिकारीसमेत वि. महानगरीय प्रहरी वृत्त, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत
२०.	हक कायम, निर्णय बदर दर्ता कायम	पदमसिंह थापा वि. नरवीर चाहारको मु.स. गर्ने स्याण्डु चाहार
इजलास नं. ५		१९ - २१
२१.	नकबजनी चोरी	प्रमोद गिरी वि. नेपाल सरकार
२२.	कर्तव्य ज्यान	रञ्जु करूवा वि. नेपाल सरकार

२३.	कम्पनीको नाम बदर गरिपाउँ	कन्साई पेन्टस नेपाल प्रा.लि. समेत वि. कन्साई नेरोलेक पेन्टस प्रा.लि.
२४.	कर्तव्य ज्यान	शेरबहादुर बिक्रम भन्ने सोमबहादुर लामा वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		२१ - २५
२५.	उत्प्रेषण	केशवराज छतकुली वि. मालपोत कार्यालय चितवन, भरतपुरसमेत
२६.	उत्प्रेषण / परमादेश	नजिर मियाँ वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, मोरङ, विराटनगरसमेत
२७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. रमेश सुनार
२८.	अङ्गभङ्ग	रामकृष्ण राई वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ७		२५ - २७
२९.	उत्प्रेषण / परमादेश	टिकाराम जैसी वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत
३०.	उत्प्रेषण	प्रचण्डकुमार कार्की वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. ९		२७ - ३०
३१.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. पदमबहादुर परियार दमाई
३२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. अमितादेवी गोइत
३३.	अंश नामसारी	मुरली हरिजन वि. सुन्दर हरिजन
इजलास नं. ११		३० - ३१
३४.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता पुष्पराज पौडेल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

३५.	उत्प्रेषण / परमादेश	प्रकाशबहादुर कायस्थ वि. झापा जिल्ला अदालतसमेत
इजलास नं. १२		३१ - ३४
३६.	अंश दर्ता	हंसरजियादेवी तेलिन वि. शिवदुलारी तेलिनसमेत
३७.	उत्प्रेषण	निलभप्रसाद गौतम वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत
इजलास नं. १३		३४ - ३५
३८.	अदालतको अवहेलना	लालबहादुर प्रसाद कानू वि. रामकलिया कनोइन
इजलास नं. १४		३५ - ३७
३९.	उत्प्रेषण	विनोद श्रेष्ठ वि. मुकुन्दराज खरेलसमेत
४०.	परमादेश	रोजी लामासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. १५		३७ - ४०
४१.	जबरजस्ती करणी, डाँका	भीमसेन गोले वि. नेपाल सरकार
४२.	लागु औषध खैरो हिरोइन	मोहम्मद जावेद मुसलमान वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. १६		४० - ४१
४३.	उत्प्रेषण / परमादेश	सरीता केसीसमेत वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगसमेत
४४.	परमादेश	अर्जुनकुमार अर्यालसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

इजलास नं. १७		४९ - ५१	
४५.	उत्प्रेषण / परमादेश	श्रीमती शैल झा वि. राजश्री सेभिड इन्भेष्टमेन्ट कोअपरेटिभ लिमिटेड, मलङ्गवा सर्लाहीसमेत	
४६.	उत्प्रेषण / परमादेश	अन्जु जोशी पन्तसमेत वि. त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर, काठमाडौंसमेत	
इजलास नं. १८		५१ - ५२	
४७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. प्रभादेवी साह सोनार	
एकल इजलास		५२	
४८.	उत्प्रेषण / परमादेश	शान्तिदेवी राई वि. सुनसरी जिल्ला धरान उपम.न.पा.को कार्यालयसमेत	
माघ दोस्रो			
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
संयुक्त इजलास		१ - ११	
१.	जग्गा खिचोला चलन	हरिकुमारी खड्का वि. नारायणध्वज लिम्बू	
२.	दर्ता बदर दर्ता कायम	नारायणध्वज लिम्बू वि. मोहनराज नेपालीसमेत	
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुमन अधिकारीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	
४.	उत्प्रेषण	पार्वती नेपाली वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, जावलाखेल, ललितपुरसमेत	
५.	उत्प्रेषण / परमादेश	रविन शाक्य वि. नेपाल बंगलादेश बैङ्क लि. प्रधान कार्यालयसमेत	

६.	भ्रष्टाचार	शम्भुप्रसाद शर्मा वि. नेपाल सरकार
७.	लेनदेन	अम्बिका विष्ट वि. विवेक विष्ट
८.	सम्झौता अवधि थप गरिपाउँ	धर्मेन्द्रकाजी श्रेष्ठ वि. नेपाल विद्युत् प्राधिकरण
९.	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी कसुर	नेपाल सरकार वि. पहलमान तामाङ
१०.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. प्रकाश थापासमेत
इजलास नं. १		११ - १३
११.	उत्प्रेषण	गीतादेवी जयसवालसमेत वि. भजन राय यादवसमेत
१२.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	जीवन पीठामगर वि. महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय, काठमाडौंसमेत
१३.	लिखत दर्ता बदर दर्ता	पुनमदेवी ठाकुर वि. अजयकुमार ठाकुर
इजलास नं. २		१३ - १४
१४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. नारायण परियार
१५.	लागु औषध खैरो हेरोइन	नेपाल सरकार वि. किरण प्रभात नेपालीसमेत

इजलास नं. ३		१४ - २०
१६.	जग्गा हक कायम खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउँ	गंगा के.सी. समेत वि. राज के.सी.
१७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. जगतबहादुर लिम्बू
१८.	कर्तव्य ज्यान	टीकाराम धिताल वि. नेपाल सरकार
१९.	कुटपिट, लुटपिट	संजीवकुमार साह वि. बालचन राउत अहिरसमेत
२०.	उत्प्रेषण / परमादेश	गीता बस्नेत वि. नेपाल बैङ्क लि. जोखिम व्यवस्थापन विभाग, प्रधान कार्यालय धर्मपथ, काठमाडौंसमेत
२१.	उत्प्रेषण / परमादेश	रुकान्ती यादवसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. ४		२० - २४
२२.	लेनदेन	विजय जाजोदीया वि. वनवारीलाल मित्तल
२३.	जबरजस्ती करण	जनक श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार
२४.	उत्प्रेषण / परमादेश	कोमलनाथ सिवाकोटीसमेत वि. पुनरावेदन अदालत, इलामसमेत
२५.	उत्प्रेषण	शोभा श्रेष्ठ वि. पुनरावेदन अदालत, पाटनसमेत

इजलास नं. ५		२४ - २७
२६.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	लालु चौधरी वि. कारागार कार्यालय, सुनसरीसमेत झुम्का,
२७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. अनिला कार्की भन्ने हरिकला कार्की
२८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. गंगाकुमारी वि.क.समेत
२९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. देवीकला अधिकारीसमेत
इजलास नं. ६		२७ - ३३
३०.	अंश भरपाई लिखत बदर दर्ता बदर अंश फाँटसमेत	भोलानाथ चौधरीसमेत वि. साधु दास चौधरी
३१.	वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी	युवराज दाहाल वि. नेपाल सरकार
३२.	डाँका चोरी	छत्रसिंह राना वि. नेपाल सरकार
३३.	लागु औषध खैरो हेरोइन	नेपाल सरकार वि. विवेक बस्नेतसमेत
३४.	कर्तव्य ज्यान	गोपाल रावत लामा वि. नेपाल सरकारसमेत
इजलास नं. ७		३३ - ३६
३५.	उत्प्रेषण / परमादेश	डा.रामशंकर ठाकुर वि. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत
३६.	उत्प्रेषण	यदु विलास भट्टराई वि. नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालयसमेत

३७.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णप्रसाद शर्मा वि. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयसमेत
इजलास नं. ९		३६ - ३७
३८.	जबरजस्ती करणी	वीरबहादुर बाठा सुनार वि. नेपाल सरकार
३९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. तेतरा चौधरीसमेत
इजलास नं. १०		३७ - ३९
४०.	कर्तव्य ज्यान	दलमर्दन सिंजाली मगरसमेत वि. नेपाल सरकार
४१.	उत्प्रेषण	घनश्याम देव वि. भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालयसमेत
इजलास नं. ११		३९ - ४०
४२.	जग्गा टन्टा खिचोला चलन	शिवपुजन ठाकुर लोहार वि. जयश्री साह सोनारसमेत
४३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सूर्यमोहन झासमेत
इजलास नं. १२		४० - ४३
४४.	अंश	कलावती नाउँ वि. केशव राम नाउँसमेत
४५.	हक कायम दर्ता	मु.स. गर्ने कन्तलाल राय यादव वि. रामअशिस राय यादवसमेत
इजलास नं. १३		४३ - ४४
४६.	परमादेश	शोभाराम बुढाथोकीसमेत वि. अमृत साइन्स क्याम्पस, लैनचौर काठमाडौंसमेत
४७.	उत्प्रेषण / परमादेश	नरोत्तमकुमार अधिकारी वि. भोली चौधरीसमेत

इजलास नं. १४		४४ - ४५
४८.	उत्प्रेषण	रूपक न्यौपानेसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. १५		४५ - ४७
४९.	उत्प्रेषण	अधिवक्ता दीपक विक्रम मिश्र वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
५०.	उत्प्रेषण	राजेन्द्रप्रसाद सिंहसमेत वि. नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. १६		४७ - ४९
५१.	खानलाउन दिलाई पाउँ	वीरेन्द्रकुमारी श्रेष्ठ वि. उषा प्रधान श्रेष्ठ
५२.	उत्प्रेषण	पृथ्वीप्रसाद रोका वि. शुभा विन्दुकुमारी रोकासमेत
इजलास नं. १७		४९ - ५०
५३.	उत्प्रेषण	लाक्पा तामाङ वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल, काठमाडौंसमेत
५४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	मानबहादुर खत्रीसमेत वि. महानगरीय प्रहरी वृत्त, तिनकुने, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. १८		५० - ५१
५५.	कुटपिट अङ्ग भङ्ग	नेपाल सरकार वि. गुलमहमद मियाँसमेत
एकल इजलास		५१ - ५२
५६.	उत्प्रेषण	सब्बीर खाँ वि. सहजाद खाँसमेत

५७.	उत्प्रेषण	जगदीशचन्द्र अर्याल वि. त्रिभुवन विश्वविद्यालय सेवा आयोग, किर्तिपुर काठमाडौंसमेत
फागुन पहिलो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		१ - ३
१.	सम्पत्ति शुद्धीकरण	माधवकुमार भगत वि. नेपाल सरकार
संयुक्त इजलास		३ - ९
२.	उत्प्रेषण	सीता भण्डारी वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, गुल्मीसमेत
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुरिश्मा शाक्य वि. आनन्दकुटी विद्यापीठ, सार्वजनिक शैक्षिकगुठी आनन्दकुटी विहार स्वयम्भुसमेत
४.	निषेधाज्ञा	फूलकुमारी देवीसमेत वि. सोढाई साह
५.	उत्प्रेषण / परमादेश	श्रीप्रसाद पण्डित वि. व्यवस्थापिका संसद्को संसदीय सुनुवाई विशेष समिति, संविधानसभा सचिवालय, नयाँबानेश्वर, काठमाडौंसमेत
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	जहिर आलमसमेत वि. श्री जनता माध्यमिक विद्यालय मुडली, पर्सासमेत
७.	उत्प्रेषण / परमादेश	कविता थापासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत
८.	कर्तव्य ज्यान	गुरुचरण कोहार वि. नेपाल सरकार

इजलास नं. १		९ - १०
९.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	खगेन्द्र के.सी. (खड्का) समेत वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालयसमेत
१०.	रकम दिलाई पाउँ	श्यामकुमार क्षेत्री वि. लालबाबु राउत अहिर
इजलास नं. २		१० - १५
११.	लेनदेन	योगेन्द्र मण्डल वि. हरिमोहन साह
१२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. पलमन घर्ती मगर
१३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कान्छा भन्ने एस्कोल प्रजा
१४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कमलराज शाही
१५.	कर्तव्य ज्यान	तारा चौधरी वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ३		१५ - १९
१६.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामआज्ञा कहार वि. चम्पादेवी कहारसमेत
१७.	उत्प्रेषण / परमादेश	शोभाकान्त राय वि. रामाशिष रायसमेत
१८.	कर्तव्य ज्यान	इन्द्र भन्ने आशबहादुर राईसमेत वि. नेपाल सरकार
१९.	कुटपिट	संजीवकुमार साहसमेत वि. चनरदेवप्रसाद यादवसमेत
२०.	खिचोला मेटाई पखाल हटाई सार्वजनिक बाटो धारा, बिजुलीको पोल खुलाई चलन	मीनादेवी साह वि. चनरदेवप्रसाद यादवसमेत

इजलास नं. ४		१९ - २०
२१.	अवैधरूपमा गैंडाको खाग ओसार पसार	नेपाल सरकार वि. मानबहादुर कुँवरसमेत
२२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. ईशरावती राजभर
२३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. बिमला थापा वन
इजलास नं. ५		२० - २९
२४.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. रोशन गुरुङ
२५.	निषेधाज्ञा	रवि डंगोल वि. बसुना कार्की
२६.	सवारी ज्यान	तुलबहादुर घर्तीमगर वि. नेपाल सरकार
२७.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	कमला कार्की वि. नेपाल सरकार
२८.	लागु औषध (सेतो हेरोइन)	शेरबहादुर तामाङ वि. नेपाल सरकार
२९.	कर्तव्य ज्यान	प्रेम चौधरी वि. नेपाल सरकार
३०.	गैंडा मारी खाग बिक्री व्यवसाय गरेको	मुन्ना प्रजा वि. नेपाल सरकार
३१.	करारको परिपालना गराइ पाउँ	संजिव श्रेष्ठ वि. मधुसुदनलाल श्रेष्ठ

३२.	कर्तव्य ज्यान	महेशकुमार भण्डारी वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		२९ - ३५
३३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. बाबुराम रानामगरसमेत
३४.	कर्तव्य ज्यान	छोटु भन्ने सौबल तामाङ वि. नेपाल सरकार
३५.	उत्प्रेषण / परमादेश	मिसरूल राइन वि. धनुषा जिल्ला अदालत
३६.	उत्प्रेषण / परमादेश	सत्यनारायण मण्डल वि. सुकुम्बासी समस्या समाधान आयोग जिल्ला कार्यालय, सुनसरीसमेत
३७.	कर्तव्य ज्यान / चोरी	नेपाल सरकार वि. कुमार भन्ने मिनबहादुर आलेमगर
३८.	अंश चलन	रत्नकुमारी थापा वि. प्रेमबहादुर थापा
इजलास नं. ७		३५ - ३८
३९.	उत्प्रेषण	राजनारायण मण्डल वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत
४०.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	चन्द्रबहादुर भन्ने चैनबहादुर देवान वि. गृह मन्त्रालयसमेत
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्ण शर्मा वि. अञ्चल प्रहरी कार्यालय, जनकपुरसमेत
४२.	कर्तव्य ज्यान	डल्ली कामी वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ८		३८ - ३९
४३.	अंश चलन	प्रवीण साख वि. विनेशमान साख
४४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. नन्दबहादुर बुढामगर

इजलास नं. ९		३९ - ४१
४५.	मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार	उमेश उरावसमेत वि. नेपाल सरकार
४६.	जबरजस्ती करणी	सुरज दनुवार वि. नेपाल सरकार
४७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. अखण्ड भन्ने गान्टे सुनार
इजलास नं. १०		४१ - ४२
४८.	उत्प्रेषण	शर्मिला कार्की थापा वि. नागीस्थित श्री चन्द्र कन्या प्राथमिक विद्यालयसमेत
४९.	उत्प्रेषण	उषाकुमारी घलान वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सिन्धुलीसमेत
इजलास नं. ११		४२ - ४४
५०.	उत्प्रेषण / परमादेश	तुलाप्रसाद सुवेदी वि. इन्दुशङ्कर चिनी उद्योग लिमिटेडसमेत
५१.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	राजेन्द्र सहनी मलाह वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, धादिङबेंसी, धादिङसमेत
५२.	उत्प्रेषण / परमादेश	टिकाबहादुर डाँगी वि. मध्यपश्चिम क्षेत्रीय प्रहरी कार्यालय, वीरेन्द्रनगर सुर्खेतसमेत
इजलास नं. १२		४४ - ४८
५३.	उत्प्रेषण	शेरसिंह थारू वि. महरबसीमा थरूनीसमेत
५४.	अंश	रामनरेश कुर्मीसमेत वि. बिमलादेवी कुर्मी

५५.	अंश चलन	सूर्यप्रसाद श्रेष्ठसमेत वि. दिलबहादुर कोजु
इजलास नं. १३		४८ - ५०
५६.	उत्प्रेषण	अजयविक्रम शाह वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल काठमाडौंसमेत
५७.	खिचोला मेटाई हक कायम समेत	लक्ष्मीदेवी विश्वकर्मा वि. मायादेवी गुरुङसमेत
इजलास नं. १४		५० - ५१
५८.	उत्प्रेषण / परमादेश	शेखर रेग्मी वि. सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयसमेत
५९.	उत्प्रेषण	भिखारी राउत कुर्मी वि. बागड राउत कुर्मीसमेत
इजलास नं. १५		५१ - ५४
६०.	उत्प्रेषण	सरिता पौडेलसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. १६		५४
६१.	उत्प्रेषण / परमादेश	किरणकुमार बरामसमेत वि. सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयसमेत
इजलास नं. १७		५५ - ५७
६२.	उत्प्रेषण	नारायणप्रसाद पौडेल वि. सामान्य प्रशासन मन्त्रालयसमेत
६३.	उत्प्रेषण	केदारनाथ चौलागाईं वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
६४.	नक्सा कित्ता सुधार गरी हाल साबिक तथा नामसारी	डोलकुमारी भन्ने मिठु राणा वि. रामकृष्ण पुडासैनीसमेत

इजलास नं. १८			५७
६५.	उत्प्रेषण / परमादेश	डिलाराम पाण्डे वि. भरतमणि पाण्डेसमेत	
एकल इजलास			५७ - ६०
६६.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता रोशनकुमार झासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	
६७.	उत्प्रेषण / परमादेश	विश्वामित्र पाण्डे वि. सोसाइटी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेडसमेत	
६८.	उत्प्रेषण / परमादेश	बोधराज त्रिपाठी वि. श्री श्रम कार्यालय, बागमती अञ्चलसमेत	
फागुन दोस्रो			
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ
पूर्ण इजलास			१ - ३
१.	बहुविवाह	नेपाल सरकार वि. मन के.सी. समेत	
२.	जालसाजी	प्रेमबहादुर बलामी वि. सतिस बानियाको संरक्षक भई आफ्नो हकमा समेत द्वारिका बानिया	
संयुक्त इजलास			३ - ७
३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सुकमाया बोटेसमेत	
४.	कर्तव्य ज्यान	पदमकुमार लिम्बू चोङ्गवाङ्ग वि. नेपाल सरकार	
५.	निषेधाज्ञा	दिनेशप्रसाद कुशवाह वि. विन्देश्वरी महतो कोइरीसमेत	
६.	निषेधाज्ञा	भुवानन्द न्यौपाने वि. जगन्नाथ पाण्डेसमेत	
७.	निषेधाज्ञा	रामकुमारी खवास वि. गोर्खा विकास बैंक लि. इटहरीसमेत	

इजलास नं. १			७ - १०
८.	वैदेशिक रोजगार ठगी	नेपाल सरकार वि. लेखनाथ लम्साल	
९.	हातहतियार खरखजाना	नेपाल सरकार वि. सन्दीप रावलसमेत	
१०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. करण गुरुङ	
११.	उत्प्रेषण	विरजीया देवीसमेत वि. हरिश्चन्द्र राय यादवसमेत	
१२.	वैदेशिक रोजगार ठगी	नेपाल सरकार वि. बसन्तकुमार देवान राई	
इजलास नं. २			१० - १४
१३.	बहुविवाह	सृष्टिना जोशी वि. नेपाल सरकार	
१४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. वीरसिंह लेप्चा	
१५.	जबरजस्ती करणी र चोरी	नेपाल सरकार वि. राम मगरसमेत	
१६.	कर्तव्य ज्यान	कुमार थापामगर वि. नेपाल सरकार	
इजलास नं. ३			१४ - १६
१७.	कर्तव्य ज्यान	पदमप्रसाद पाण्डे वि. नेपाल सरकार	
१८.	ठगी	चित्रबहादुर जि.सी. वि. नेपाल सरकार	
१९.	लेनदेन	चित्रबहादुर जि.सी. वि. तनसरा वि.क.	
इजलास नं. ४			१६ - २०
२०.	लेनदेन	पुरुषोत्तम भक्त प्रधानाङ्ग वि. केशव श्रेष्ठसमेत	

२१.	जग्गा खिचोला चलन	जुगुल ठाकुर हजाम वि. रामप्रसाद राय यादवसमेत
२२.	जबरजस्ती करणी	प्रभाखर भेटवाल वि. नेपाल सरकार
२३.	कर्तव्य ज्यान	नथुनी महारा चमार वि. नेपाल सरकार
२४.	निषेधाज्ञा	दीपक खरेल वि. अरूण के.सी.
इजलास नं. ५		२० - २४
२५.	क्षतिपूर्ति र मनासिब खर्च दिलाई पाउँ	बाबुराम आचार्य वि. ज्ञानकुमार सुवेदीसमेत
२६.	अंश चलन	उषा चन्द वि. नरेन्द्रबहादुर चन्द
२७.	उत्प्रेषण / परमादेश	अनिलकुमार मल्ल वि. राष्ट्रिय वाणिज्य बैङ्क केन्द्रीय कार्यालय, रामशाह पथ, काठमाडौंसमेत
२८.	उत्प्रेषण / परमादेश	यादवप्रसाद घिमिरे वि. सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयसमेत
२९.	कर्तव्य ज्यान	धनबहादुर दौल्याल वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		२४ - २६
३०.	मरुवा मोही लगत कट्टा	सुखल चौधरी वि. सुरेशप्रसाद साह कानू
३१.	कर्तव्य ज्यान र जबरजस्ती चोरी	ईसाक राई वि. नेपाल सरकार

३२.	उत्प्रेषण / परमादेश	जिल्ला पर्सा, वीरगन्ज उपमहानगरपालिका कार्यालय, वीरगन्ज वि. दिनेशप्रसाद कानु
इजलास नं. ७		२६ - २७
३३.	अंश चलन	दीपक सिंह वि. दिनेश सिंह
इजलास नं. ८		२७ - २८
३४.	परमादेश	अधिवक्ता पुन्देवी महर्जन (सुजाना) समेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. ९		२८ - ३१
३५.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. गङ्गे भन्ने अश्विन राई
३६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सुभाष तामाङ
३७.	कर्तव्य ज्यान	तुलसी विष्ट वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. १०		३१ - ३३
३८.	सम्बन्ध विच्छेद	नारायण चन्द वि. धनेश्वरी चन्द
३९.	करकाप	कर्णबहादुर रावत वि. उम्बरबहादुर के.सी.
इजलास नं. ११		३३ - ३६
४०.	खुन डाँका	दिलबहादुर भन्ने दिलबहादुर तुम्सीङ मगर वि. नेपाल सरकार
४१.	कर्तव्य ज्यान र चोरी	नेपाल सरकार वि. श्रीराज सुनुवारसमेत
४२.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	शम्भु राउत कुर्मी वि. नेपाल सरकार

इजलास नं. १२		३६ - ३७
४३.	उत्प्रेषण / परमादेश	विजयालक्ष्मी राणा वि. रामकुमार राईसमेत
४४.	उत्प्रेषण / परमादेश	झुमादेवी भण्डारी वि. नेत्रप्रसाद भण्डारीसमेत
इजलास नं. १३		३७ - ३८
४५.	अदालतको अवहेलना	अजयविक्रम शाह वि. चुडामणि शर्मासमेत
४६.	परमादेश / उत्प्रेषण	अधिवक्ता अनन्तराज लुइँटेलसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. १४		३८ - ४०
४७.	उत्प्रेषण	सरस्वती श्रेष्ठ वि. रीता खतिवडासमेत
४८.	उत्प्रेषण / परमादेश	साबित्री बस्नेत के.सी. समेत वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, मानभवन, ललितपुरसमेत
इजलास नं. १५		४० - ४४
४९.	उत्प्रेषण	सितीयादेवी अमातनी वि. योगेन्द्र भन्ने जोगेन्द्र मण्डलसमेत
५०.	जग्गा हक कायम, दर्ता बदर र दर्ता	जय किशोर सिंह वि. इलाका प्रहरी कार्यालय, बुटवल
५१.	लिखत दर्ता बदर दर्ता	योगेन्द्र यादव वि. धर्मनाथ यादवसमेत
इजलास नं. १६		४४ - ४५
५२.	भ्रष्टाचार	सुरेशकुमार संग्रौलासमेत वि.

	(रिसवत)	नेपाल सरकार
५३.	उत्प्रेषण	श्यामकृष्ण शाह वि. राजनकुमार अमात्यसमेत
इजलास नं. १७		४६ - ४९
५४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	थोमस एरेन्सनट्रूप (Thomas Aarenstrup) वि. कारागार कार्यालय, डिल्लीबजार, काठमाडौंसमेत
५५.	परमादेश	चार्ल्स गुरुमुख शोभराज वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
५६.	परमादेश	केशव बराल वि. त्रिभुवन विश्वविद्यालय, काठमाडौंसमेत
इजलास नं. १८		४९ - ५१
५७.	उत्प्रेषण / परमादेश	नरेश चौधरी वि. मन्त्रिपरिषद्, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
५८.	उत्प्रेषण / परमादेश	पन्नेलाल चौधरी वि. निजामती किताबखाना, हरिहरभवन ललितपुरसमेत
५९.	कर्तव्य ज्यान	किस्नाटी देवी वि. नेपाल सरकार
एकल इजलास		५१ - ५२
६०.	उत्प्रेषण / परमादेश	केतकी भुजुवा वि. मणिलाल भुजुवासमेत
६१.	प्रतिषेध	सागर थापा वि. गृह मन्त्रालयसमेत
चैत पहिलो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
पूर्ण इजलास		१ - ३
१.	अंश	पाँचकन्या प्रजापतिसमेत वि. हरिचन्द्र प्रजापतिसमेत

२.	कुत दिलाई मोही निष्कासन	सदानन्द मण्डल वि. छतरु मण्डल
संयुक्त इजलास		३ - ६
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	अशोककुमार बास्कोटासमेत वि. पुनरावेदन अदालत, पाटन, ललितपुरसमेत
४.	सार्वजनिक बाटो खुलाई पाउँ	शंखर श्रेष्ठसमेत वि. नेपाल औद्योगिक विकास निगमसमेत
५.	सरकारी छाप दस्तखत किरते	नेपाल सरकार वि. वीरबहादुर तामाङ
६.	लागु औषध खैरो हेरोइन	जिरे भन्ने सन्तोष गुरुङ वि. नेपाल सरकार
७.	कर्तव्य ज्यान	भद्रे कामी वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. १		७ - ९
८.	कर्तव्य ज्यान	कुमार बुढा वि. नेपाल सरकार
९.	खुन डाँका	नेपाल सरकार वि. गोविन्द बुढासमेत
१०.	कर्तव्य ज्यान	भद्रकला पुन वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. २		९ - १३
११.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सनिराम चौधरीसमेत वि. भक्तपुर जिल्ला अदालतसमेत
१२.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	धर्मबहादुर थोक्राको हकमा वाङ्गेल थोक्रा तामाङ वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, रसुवा, धुन्चेसमेत
१३.	कर्तव्य ज्यान	नरेन्द्रबहादुर घर्ती वि. नेपाल सरकार

१४.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	मुकुन्दप्रसाद बिडारी वि. चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय, कसरा, चितवनसमेत
इजलास नं. ३		१३ - १८
१५.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. फिच्यु भन्ने रामकुमार राई
१६.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. गणेश चौधरी
१७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. यामबहादुर नेपाली (वि.क.)
१८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. समरबहादुर घर्तीसमेत
१९.	उत्प्रेषण	उत्तम सिलवाल वि. सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालयसमेत
इजलास नं. ४		१८ - २२
२०.	उत्प्रेषण / परमादेश	रमेश पराजुलीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
२१.	उत्प्रेषण	भरतमणि जंगम वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार काठमाडौंसमेत
इजलास नं. ५		२२ - २३
२२.	उत्प्रेषण / परमादेश	अरुण थापा वि. पीताम्बर थापासमेत
२३.	लिखत दा.खा. दर्ता बदर	झिना चमार वि. साहिन वानो हल्वाई
इजलास नं. ६		२३ - २५
२४.	माना चामल	टेकनारायण सुवेदी वि. रञ्जना सुवेदी
२५.	कर्तव्य ज्यान	रतीया महतो चौधरीसमेत वि. नेपाल सरकार

इजलास नं.७		२५ - ३१
२६.	कर्तव्य ज्यान	प्रेमबहादुर तामाङ वि. नेपाल सरकार
२७.	उत्प्रेषण	जयराम अधिकारी वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार काठमाडौंसमेत
२८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. श्याम सुन्दर पौडेल
२९.	लेनदेन	कृष्णप्रसाद दाहाल वि. गौरीप्रभा श्रेष्ठ
इजलास नं.८		३१ - ३२
३०.	कर्तव्य ज्यान	मोहन घिसिङ वि. नेपाल सरकार
३१.	लागु औषध	शान्तकुमार जोशी वि. नेपाल सरकार
इजलास नं.९		३२ - ३३
३२.	भन्सार	लावण्यकुमार ढकाल वि. रामविलास अग्रवाल
इजलास नं.१०		३३ - ३६
३३.	उत्प्रेषण	मन्जुदेवी गुप्ता वि. रामपरी देवी गुप्तासमेत
३४.	बढी भन्सार महसुल माग	लावण्यकुमार ढकाल वि. आनन्दकुमार रडटा
३५.	लागु औषध हेरोइन	लिलाबहादुर गाहामगर वि. नेपाल सरकार
इजलास नं.११		३६ - ३८
३६.	भ्रष्टाचार	परमेश्वरप्रसाद यादव वि. नेपाल सरकार
३७.	कर्तव्य ज्यान	बुद्धे भन्ने बुद्धराज राई वि. नेपाल सरकार
इजलास नं.१२		३८ - ३९
३८.	लिखत बदर दर्ता	चम्पा लामासमेत वि. मङ्गल सहनीसमेत

	बदर दर्ता कायम	
३९.	लिखत बदर दर्ता	चम्पा लामासमेत वि. अनिलभक्त श्रेष्ठ
इजलास नं.१३		३९ - ४०
४०.	उत्प्रेषण	नरेन्द्रकुमार श्रेष्ठ वि. सार्वजनिक अनुगमन कार्यालय, ताहाचल काठमाडौंसमेत
इजलास नं.१४		४० - ४१
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	दानबहादुर रोकाया वि. सामान्य प्रशासन मन्त्रालयसमेत
४२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. इन्द्रबहादुर मोक्तान
इजलास नं.१५		४१ - ४२
४३.	उत्प्रेषण / परमादेश	रामनरेश कौलिक वि. बेचनलाल कोरीसमेत
४४.	उत्प्रेषण	अजय थापामगर वि. साबित्री कार्कीसमेत
इजलास नं.१६		४२ - ४५
४५.	उत्प्रेषण	सुमन बज्राचार्य वि. लोक सेवा आयोग केन्द्रीय कार्यालय, अनामनगरसमेत
४६.	उत्प्रेषण / परमादेश	एभरेष्ट बैंक लि. वि. नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट्स संस्थासमेत
इजलास नं.१७		४५
४७.	उत्प्रेषण	लक्ष्मीप्रसाद आचार्य वि. मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय, वीरेन्द्रनगर सुर्खेतसमेत
एकल इजलास		४५ - ४६
४८.	उत्प्रेषण / परमादेश	ज्ञानबहादुर क्षेत्री वि. ऊर्जा मन्त्रालयसमेत
४९.	उत्प्रेषण / परमादेश	देवेन्द्र तामाङ वि. योगेन्द्र सहनीसमेत
पूर्ण इजलासमा पेस हुने		४६

५०.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	अतुल राय वि. राजश्व न्यायाधिकरण, अनामनगरसमेत
चैत दोस्रो		
क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष
वृहद पूर्ण इजलास		१ - ५
१.	उत्प्रेषण / परमादेश	नवराज सिलवाल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
पूर्ण इजलास		५ - १५
२.	अंश चलनसमेत	नाबालक रिक्सु मिश्रको हकमा र आफ्नो हकमा समेत लक्ष्मिकुमारी मिश्र (श्रेष्ठ) वि. मखमली मिश्रसमेत
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	अधिवक्ता ओमप्रकाश अर्याल वि. सम्माननीय राष्ट्रपतिको कार्यालय, सितलनिवास, काठमाडौंसमेत
संयुक्त इजलास		१५ - २१
४.	उत्प्रेषण / परमादेश	इन्दिरा चौधरीसमेत वि. नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालयसमेत
५.	सर्वेक्षण अनुमति खारेजी	हरिराम कोइराला वि. चन्द्रमणी बास्कोटा
६.	खिचोला हक कायम	नेपालसिंह बस्नेत वि. मैया महर्जनसमेत
७.	कर्तव्य ज्यान	बिन्दी सदा मुसहरसमेत वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. १		२१ - २५
८.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. राजु यादव
९.	लागु औषध नाइट्रोजन समेत	नेपाल सरकार वि. मोहन गुरुडसमेत

१०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सूर्यबहादुर तामाङ
११.	कर्तव्य ज्यान	देवीलाल वि.क. वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. २		२५ - ३०
१२.	लिखत बदर	राजेन्द्र साह सोनार वि. देवधारी बैठा
१३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. शसि पुन
१४.	कर्तव्य ज्यान	महेशप्रसाद जैसी वि. नेपाल सरकार
१५.	सवारी ज्यान	नेपाल सरकार वि. रामबहादुर थापा
१६.	गोदाम घरमा आगो लगाएको	नेपाल सरकार वि. विधानचन्द्र साहसमेत
१७.	वैदेशिक रोजगार ठगी	विष्णुमाया राई वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ३		३० - ३४
१८.	कर्तव्य ज्यान	भाइसिंह बराइलीसमेत वि. नेपाल सरकार
१९.	कर्तव्य ज्यान	सम्झना लिम्बू वि. नेपाल सरकार
२०.	कर्तव्य ज्यान	भिखु चौधरी वि. नेपाल सरकार
२१.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. चतुरमान तामाङ
२२.	उत्प्रेषण	दलबहादुर श्रेष्ठ (छिमे) वि. पुनरावेदन अदालत, पाटनसमेत

इजलास नं. ४		३४ - ३७
२३.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	कमलबहादुर तामाङ वि. नेपाल सरकार
२४.	परमादेश	विभुतिनाथ मिश्रसमेत वि. विष्णुमाया श्रेष्ठ
२५.	उत्प्रेषण / परमादेश	प्रेमकुमार साह वि. राजदेव साह
इजलास नं. ५		३७ - ३९
२६.	उत्प्रेषण / परमादेश	चेतनारायण राय थारू वि. पुनरावेदन अदालत, बुटवलसमेत
२७.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	परशुराम कँडेल वि. पुनरावेदन अदालत, हेटौँडासमेत
२८.	कर्तव्य ज्यान र ज्यान मार्ने उद्योग	सन्तबहादुर तामाङ वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		३९ - ४४
२९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	प्रल्हाद राई वि. पुनरावेदन अदालत, पाटन, ललितपुरसमेत
३०.	कर्तव्य ज्यान	उषादेवी झा वि. नेपाल सरकार
३१.	कर्तव्य ज्यान	दीपक विश्वकर्मा वि. नेपाल सरकार
३२.	परमादेश	मदनकुमार राना वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय मकवानपुर, हेटौँडासमेत
इजलास नं. ७		४४ - ४७
३३.	वैदेशिक रोजगार	नेपाल सरकार वि. शान्ति आचार्य
३४.	कर्तव्य ज्यान	गोवर्धन साकी वि. नेपाल सरकार

३५.	लागु औषध खैरो हेरोइन तथा नाइट्रेभेट ट्याब्लेट	रवि पौडेल वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ८		४७ - ४८
३६.	उत्प्रेषण	रोशनकुमार झासमेत वि. नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालयसमेत
इजलास नं. ९		४८ - ५०
३७.	उत्प्रेषण / परमादेश	विपीन बिहारी मिश्र भन्ने बच्चा मिश्र वि. मालपोत कार्यालय, बारा कलैयासमेत
३८.	अंश नामसारी	गाभा भन्ने खेदु वेलदारसमेत वि. तुफानी केवट
इजलास नं. १०		५० - ५३
३९.	किर्ते	बिस्ना ओझा वि. चन्द्रिका चन्दसमेत
४०.	उत्प्रेषण	वोच्पेयी मिश्र वि. अर्थ मन्त्रालयसमेत
४१.	लागु औषध हेरोइन	जितबहादुर तामाङ वि. नेपाल सरकार
४२.	उत्प्रेषण	देवबहादुर चन्द वि. महानगरीय सशस्त्र प्रहरी गण, नं. २ महाराजगन्ज, काठमाडौँसमेत
इजलास नं. ११		५३ - ५५
४३.	मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार	राजेन्द्र परियार वि. नेपाल सरकार
४४.	उत्प्रेषण / परमादेश	ईश्वरी सुवेदीसमेत वि. नेपाल सरकार

इजलास नं. १२		५५ - ५८
४५.	निषेधाज्ञा	देवी रेग्मी वि. जि.प्र.का. कलैया, बारासमेत
४६.	परमादेश	पुष्करमणि घिमिरे वि. नन्दलाल राय
४७.	उत्प्रेषण / परमादेश	दानबहादुर प्रजापति वि. क्रिएशन बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड गोठटारसमेत
४८.	कर्तव्य ज्यान	विककीप्रसाद साह कानु वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. १३		५८ - ६१
४९.	कर्तव्य ज्यान	सुमित्रा कोइराला भण्डारी वि. नेपाल सरकार
५०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सद्धन शाही
५१.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सुमित्रा विष्टसमेत
इजलास नं. १४		६१ - ६२
५२.	निर्णय दर्ता बदर दर्ता कायम	मालपोत कार्यालय, चैनपुर, संखुवासभा वि. झकबहादुर लिम्बू
इजलास नं. १५		६२ - ६४
५३.	मोही लगत कायम	सत्यदेवी विष्टसमेत वि. राधिकादेवी सापकोटा
५४.	लागु औषध खैरो हेरोइन	विनोद शाह कलवार वि. नेपाल सरकार
५५.	निषेधाज्ञा	रामप्रसाद महासेठसमेत वि. राकेशकुमार साह

इजलास नं. १६		६४ - ६५
५६.	उत्प्रेषण	हरिमान श्रेष्ठसमेत वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल काठमाडौंसमेत
इजलास नं. १७		६५ - ६७
५७.	उत्प्रेषण / परमादेश	दिनेशकुमार महतो वि. सीता खत्रीसमेत
५८.	उत्प्रेषण / परमादेश	लक्ष्मण भण्डारी वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्सालसमेत
इजलास नं. १८		६७ - ६८
५९.	उत्प्रेषण	सुनिल भट्टराई वि. राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, केन्द्रीय कार्यालय, रामशाहपथ, काठमाडौंसमेत
६०.	अंश	सक्दुराम धोबी वि. बाबादिन धोबी
एकल इजलास		६८
६१.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	दीपेस गमाल वि. महानगरीय प्रहरी वृत्त, तीनकुने, बानेश्वर, काठमाडौंसमेत